Libris J. Birch. 1725.
11 C 2
1004 a 12.

NOVUM JESU CHRISTI TESTAMENTUM

A

SEBASTIANO CASTALIONE

Latinè Redditum.

In usum SCHOLARUM.

Editio Novissima,

Prioribus longè emaculatior.

LONDINI:

Ex Typographeîo *M. Clark*, prostant apud *J. Nicolson* & *T. Newborough*, Bibliopolas.
M DCC II.

MVSEVM
BRITAN
NICVM

3 Ae

De Auctore hujus Versionis Judicia & Testimonia doctorum aliquot Virorum.

SEBASTIANUS CASTALIO, *sive, ut alii vocant,* CASTELLIO, *natione* Sabaudus, Basileæ *per* 18 *annos Græcas literas è cathedrâ docuit*; ZUINGLERO *ibidem Ecclesiastæ, necnon in Reformatione Evangelicâ principi viro, probè notus & ob summam eruditionem vitæque innocentiam magnoperè probatus: in quâ urbe etiam supremum diem obiit, Anno salutis* MDLXIII. *ætatis* XLVIII. *die* 29. *Decembris. Vir apprimè doctus, pius, humilis & integer; atque adeò benè instructus ad Bibliorum interpretationem, quam* Genevæ, *aggressus A. D.* 1542. *perfecit A. D.* 1550. id est, *novem annis, magna animi alacritate in iis vertendis & prosperâ valetudine semper usus; quod ipse ait in Præfatione ad* EDOARDUM VI. Anglorum *Regem. Quinimo sæpè, à Deo ex sui diffidentiâ, uti virum pium decuit eruditum decuit, locorum obscuriorum intelligentiam vehementibus precibus efflagitavit; ex quâ ejus Translatione id commodi* Lector *percipiet, quòd & SS. Scripturas facilè intelliget, & linguam Latinam unâ eâdemque operâ addiscet. Nam id erat illi institutum, id consilium, ut detersâ omni barbarie, quâ pleræque Versiones scatebant, & pravitatis Hebraicis & Hellenisticis loquendi modis, qui in utroque quâ Vetere quâ Novo Instrumento utramque paginam conficiunt, Romani sermonis proprietatem ac puritatem referaretur. Est igitur, ut paucis expediam, hæc Versio isthoc nomine commendatissima. Quod nè gratis nos affirmare suspiceris, en tibi judicia & testimonia, quæ polliciti sumus, Doctorum virorum. Ad hos Doctos & Egregios Viros provocamus: partim extraneos,* Melanchthonum & Bucerum; *partim nostrates,* Johannem Checum *Equitem, & Laurentium Humfredum Divæ* MARGARETÆ,

olim, ni fallor, apud Oxonienſes *Profeſſorem*: quanquam nec Bucerum *eſt quòd in Albo noſtratium non reponam*, utpote qui Cantabrigiæ *Profeſſorio munere functus ſit. Habes itaque*, mi Lector, *utriuſque Academiæ ſuffragia de hoc Homine; de hoc Opere. Tu vale & fave iis, qui de ſtudiosâ juventute, & ſacris & bonis literis imbuendâ, benè mereri ſtudent.*

ANDREAS HYPERIUS, *Libro* II.
De Ratione ſtudii Theologici.

LAudantur etiam quòd magnâ curâ, nec minori religione interpretati ſint Biblia, Theologi *Tigurini* & *Sebaſtianus Caſtalio.*

PHILIPPUS MELANCHTHON
Sebaſtiano Caſtalioni *S. D.*

ETſi hactenus ad te nihil ſcripſi: nam in hac varietate & barbarie negotiorum parum mihi ſupereſt temporis, ad illud genus literarum dulcius quo magis delector; ſæpe etiam languefecit me intuentem horribiles confuſiones inter eos, qui ſapientiæ & veritatis ſtudioſi videri volunt, ingens mœſtitia: tamen conſpecta formâ orationis tuæ, ſemper t magnifeci: eſt enim, ut ſcis, ingenii, prudentiæ judicii & veræ etiam vittutis index recta & elegan oratio. Scis autem illud Muſarum canticum, ὅτι καλὸν φίλον ἐστί. quare cùm illa tua ornamenta conſiderarem, ne fieri quidem potuit, quin te diligerem etiamſi familiaritas nulla fuit: ſuntque multi teſtes meorum ſermonum, quos de te honorificos ſæpe inter amicos habeo, &c.

Ex Literis *CHRISTOPHORI CARLEILI* Angli ad Caſtalionem: Anno 1562. iii. Kal. Maii datis.

IN altero, qui in te invehitur, tum majorem in judicando æquitatem, tum in reprehendendo moleſtiam, deſideraſſem. Convicia dedecent Chriſtianum, & immanitas hominem. Legi quidem tua omnia ſtudiosè, & quotidie lego, unde uberrimum & ſalutarem percipio fructum. JOHANNEM CHEEUM Latinè, Græcè & Hebraicè perbenè ſcientem, equetris ordinis virum, nonnunquam ſum adortus, & reperi ſemper tua legentem Biblia: percontabar de tuâ in interpretando fide & eloquentiâ: tum ille ridendo, ut erat affabilis, *Mehercule*, inquit, *majorem percipio fructum in legendo* Caſtalionem, *quàm in evolvendis omnium ſcriptorum commentariis: oratio facilis eſt, explicata, dilucida, ſuavis, concinna & diſerta: verba Græca & Latina, & quæ propius naturam rationemque Græcæ Hebraicæque locutionis attingunt*: MARTINUM BUCERUM *audivi explanantem* Pſalmum cxix. *& cùm omnia expoſuiſſet, quæ Græci, Latini & Hebræi doctores, de ea quam tractavit ſententia præclarè ſcripſiſſent, monuit addendum* Caſtalionem, *qui*, inquit, *ut eſt tum pius tum doctus, ita de Hebræis tum gravius, tum diſertè convertit hunc modum*: atque hoc fecit me præſente in Academiâ *Cantabrigienſi*, &c.

LAURENTIUS HUMFREDUS Anglus, Lib. I. De Ratione convertendi Authores.

NEC ſua laude fraudandus eſt *Sebaſtianus Caſtalio*, vir in linguis doctiſſimus, qui omnes opes Latinæ linguæ ad Dei verbum omni inſtrumento oratorio exornandum deprompſit. Si quid erravit, errant & alii: nec verum ſemper dicunt qui ad carpendum alios ſunt promptiſſimi: nec ſtatim meliùs dicit, qui reprehendit acriùs. Errores humani ſunt, & ſanè Biblia, ſacroſancta Dei oracula & myſteria, ſine omni errore in aliam linguam poſſe transferre, humani in-

genii & eloquentiæ non eſt. Quis enim hominum Dei linguam, ut eſt, propria ſua & germana ſpecie exprimere poterit? Nec Græcorum quiſquam hoc feciſſe legitur, nec, quod ſciam, Latinorum. Quare homines debemus in errores hominum non ſævire. Nec ideo erravit quiſquis erravit, quòd Latinè & eleganter ſtuduerit ſacros libros traducere: errorum aliæ ſunt cauſæ: eloquentiam nullo modo accuſandam cenſeo. Cur enim alibi compti, hic incompti, alibi politi, hic polluti: alibi *Cicerones*, hic *Scoti* & Barbari erimus? Cur cæteræ artes humanæ & profanæ nitescere ſola verò ſcriptura horrere debet? Si rem rectè exiſtimare velimus: hic finis omnium eſt, Dei gloria quæ illuſtratur, ſi illuſtrior ejus reddatur oratio: huc Rhetorum expolitiones; huc linguarum cognitio huc quicquid eſt diſciplinarum omnium & doctrinarum, tanquam ad ſcopum unicum & ultimum referuntur, &c. Item in eodem libro: *Caſtalio* multos annos domi ſuam verſionem, ut audio, ſuppreſſit, trutinavit, expendit, elimavit: Hebraicas phraſes cum Latinis diligentiſſimè, & Græciſmos item cum probatiſſimis autoribus linguæ Romanæ conjungendo, ut quàm appoſitiſſimè idiotiſmum redderet, & Hebraiſmos explicaret.

ORDO LIBRORUM *Novi Fœderis.*

EVangelium authore Matthæo.
Evangelium authore Marco.
Evangelium authore Luca.
Evangelium authore Johanne.
Acta Apoſtolorum.

EPISTOLÆ.

Pauli ad Romanos una.
Ad Corinthios duæ.
Ad Galatas una.
Ad Epheſios una.
Ad Philippenſes una.
Ad Coloſſenſes una.
Ad Theſſalonicenſes duæ.
Ad Timotheum duæ.
Ad Titum una.
Ad Philemonem una.
Jacobi Epiſtola una.
Petri duæ.
Johannis tres.
Judæ una.
Epiſtola ad Hebræos una.
Apocalypſis.

EPiſtolam *ad HEBRÆOS, quòd non ſatis liquido conſtet ea a D. Paulo eſſe conſcriptam, ob eam puto cauſam, Vir Doctiſſ. ad calcem Epiſtolarum rejecit.*

EVA

EVANGELIUM
AUTHORE MATTHÆO.

CAPUT I.

Christi genealogia, & conceptus. Joſephi ſuſpicio, & confirmatio de virgine. Jeſu nomen.

ENumeratio generis Jeſu Chriſti, prognati Davide, prognati Abrahamo.

2 Abrahamus genuit Iſaacum. Iſaacus Jacobum. Jacobus Judam, & ejus fratres.

3 Judas Pharem & Zaram, ex Thamare. Phares Eſromum. Eſromus Aramum.

4 Aramus Aminadabum. Aminadabus Naaſſonem. Naaſſon Salmonem.

5 Salmon Boozum ex Rachaba. Boozus Obedem ex Rutha. Obed Jeſſæum.

6 Jeſſæus Davidem regem. David rex Solomonem, ex ea quæ fuerat Uriæ.

7 Solomo Roboamum. Roboamus Abiam. Abias Aſam.

8 Aſa Joſaphatum. Joſaphatus Joramum. Joramus Oziam.

9 Ozias Joathamum. Joathamus Achazum. Achazus Ezeciam.

10 Ezecias Manaſſem. Manaſſes Amonem. Amon Joſiam.

11 Joſias Joacimum. Joacimus Jechoniam, & ejus fratres, in exilio Babylonico.

12 Poſt exilium Babylonicum Jechonias genuit Salathielem. Salathiel Zorobabelem.

13 Zorobabel Abiudem. Abiud Eliacimum. Eliacimus Azorem.

14 Azor Sadocum. Sadocus Achimum. Achimus Eliudem.

15 Eliud Eleazarum. Eleazarus Matthanem. Matthan Jacobum.

16 Jacobus Joſephum Mariæ virum, ex qua natus eſt Jeſus nomine Chriſtus.

17 Igitur in univerſum ab Abrahamo ad Davidem genera ſunt quatuordecim. A Davide item ad exilium Babylonicum quatuordecim. Ab exilio Babylonico ad Chriſtum, quatuordecim.

18 Jeſu Chriſti autem nativitas ſic ſe habet: Cùm eſſet deſponſa mater ejus Maria Joſepho, priuſquam conveniſſent, comperta eſt uterum ferre ex ſpiritu ſancto.

19 Joſephus verò vir ejus, qui juſtus eſſet, nec in eam vellet exemplum edere, ſtatuit eam clàm repudiare.

20 Hæc cùm haberet in animo, ecce Domini angelus in ſomnis apparuit ei, & ita locutus eſt: Joſephe Davide prognate, ne metue aſciſcere Mariam uxorem tuam: nam quod in ea genitum eſt, ex ſancto ſpiritu eſt.

21 Pariet autem filium, quem Jeſum nomine vocabis: is enim ſuos ab ipſorum peccatis vindicabit.

22 Hoc autem totum factum eſt ut conſieret quod à Domino dictum fuerat per vatem ita dicentem:

23 Virgo ventrem latura est, & editura filium, qui nominabitur Emanuel: quod perinde est ac si dicas, Nobiscum Deus.

24 Igitur experrectus à somno Josephus, fecit ut ei præceperat Domini angelus, ascivitque suam conjugem:

25 Nec eam cognovit, donec ea peperit filium suum primogenitum, quem Jesum nomine vocavit.

CAPUT II.

Christi ortus. Per Magos Herodis furor: eorundem adoratio, & munera. Josephi fuga. Infantium cædes. Josephi reditus. Nazarai cognomen.

JEsu autem Bethlehemæ in Judæa nato, tempore regis Herodis, venerunt ab Oriente Magi Hierosolymam,

2 & ubinam esset Judæorum natus rex quæsiverunt. Sese enim ejus vidisse stellam in Oriente, itaque cum adoratum venisse.

3 Quibus auditis turbatus una cum tota Hierosolyma rex,

4 convocatis omnibus pontificibus, & scribis populi, sciscitatus est ab eis, ubinam Christus nasciturus esset.

5 Cui illi responderunt: Bethlehemæ Judææ: sic enim à vate scriptum esse:

6 Et tu Bethlehema Judææ terra, nequaquam minima es præfecturarum Judææ: ex te enim mihi prodibit dux, qui meum reget Israeliticum populum.

7 Tunc Herodes clàm vocatis Magis, perquisivit ab eis tempus quo stella apparuisset.

8 Eosque Bethlehemam dimisit, ita dicens: Ite, & de puero diligenter inquirite: ac cùm inveneritis, certiorem me facite, ut ego quoque ad eum adorandum proficiscar.

9 Igitur illi, audito rege, profecti sunt: ac tum stella, quam in Oriente viderant, eos antecessit, donec venit stetitque supra locum ubi puer erat.

10 Illi visa stella, maximo gaudio lætati sunt:

11 & domum ingressi, puerumque cum ejus matre Maria nacti, prociderunt, eumque adorarunt: & apertis suis capsis, obtulerunt ei munera, aurum, thus, & myrrham.

12 Deinde oraculo moniti in somnis, ne ad Herodem reverterentur, per aliam viam se receperunt in patriam.

13 Digressis illis, Domini angelus Josepho in somnis apparet: Surge, inquit, & assumpto puero ejusque matre, fuge in Ægyptum, & illic esto, donec ego te moneam. Quæsiturus est enim puerum Herodes, ad necem.

14 Igitur ille surgit, & unà cum puero, ejusque matre, noctu concessit in Ægyptum,

15 ibique fuit usque ad Herodis obitum: ut conferet quod fuerat à Domino dictum per vatem ita dicentem: ex Ægypto evocavi filium meum.

16 Tunc Herodes, videns se à Magis illusum esse, adeò iratus est, ut miserit interfectum pueros, quotquot Bethlehemæ, & in toto ejus territorio erant, infra bimatum, pro tempore quod à magis perquisierat.

17 Tunc accidit id, quod à Jeremia vate ita dictum fuerat:

18 Auditur apud Ramam vox, lamentatio, comploratioque, & multus questus. Rachel est, suos natos deplorans insolabiliter, quia perierunt.

19 Defuncto autem Herode, Domini angelus Josepho in somnis apparet in Ægypto, & ei sic alloquitur:

20 Surge, & unà cum puero, jusque matre, proficiscere in raeliticam terram: mortui sunt him, qui pueri vitam petebant.
21 Ita ille surgit, & assumpto uero, ejusque marre, contendit terram Israeliticam.
22 Sed audiens Archelaum in dæa Herodi patri suo in regum succesisse, timuit illò ire: oraculo secundum quietem monitus, contulit se in agrum alilæum:
23 ivitque commoratum in ppidum quoddam Nazaretha ctum: ut id fieret quod à vabus prædictum erat, Nazaræum ocatum iri.

CAPUT III.

edes, victus, doctrina Johannis: cum eo Christi colloquium, & baptismus. Vox cœlestis.

QUodam autem tempore venit Johannes Baptista, qui Judææ solitudine prædicaret.
2 ac diceret: Corrigite vos: stat enim cœleste regnum.
3 Is est enim qui dictus est Esaia vate, dicente: Vox clatis in solitudine: Parate vi Domini, rectas facite semi ejus.
4 Habebat autem Johannes ex melinis pilis indumentum, lubus pelliceo cingulo circuntis. Cibus ejus erant locustæ, mel sylvestre.
5 Tunc ad eum proficiscebar Hierosolyma, omnisque Judea, & Jordanis ora,
6 ab eoque baptizabantur in rdane, confitentes peccata sua.
7 Cùm vidisset autem multos risæorum & Saducæorum ad um baptisma venientes, dixit s: Progenies viperina, quis os summonuit futuram iram fure?
8 Edite ergo fructus emn- vita dignos:
9 neve animum inducite si apud vos dicere, Patrem habemus Abrahamum. Dico enim vobis posse Deum ex his saxis suscitare natos Abrahamo.
10 Jam verò securis arborum radici admota est. Itaque arbor omnis fructum bonum non edens, excidenda est, & in ignem injicienda.
11 Ego quidem baptizo vos aqua, ad vitæ emendationem: sed post me venit, qui quidem adeò me præstantior est, ut ego non sim dignus qui ejus calceamenta portem. Is vos sancto spiritu & igne baptizabit.
12 Is in manu suum habens ventilabrum, aream suam expurgabit, frumentumque suum comportabit in horreum: paleam autem igni cremabit inextincto.
13 Tunc adiit ex Galilæa Johannem Jesus ad Jordanem, ut ab eo baptizaretur.
14 Sed eum prohibebat Johannes, dicens: Mihi ut à te baptizer opus est, & tu venis ad me?
15 Cui respondens Jesus: Sine modò, inquit: sic enim decet nos omni justitia perfungi. Tunc ille eum sinit,
16 & Jesus simulac baptizatus est, ascendit ab aqua: Et ecce apertis ei cœlis, vidit Johannes Dei spiritū descendentem, quasi columbam, & in eum venientem,
17 Et ecce vox ex cœlis, dicens: Hic est meus charissimus filius, qui mihi acceptus est.

CAPUT IV.

Jejunium, tentatio, victoria Christi de Satana. Angeli ad Christum: ejusdem recessus, concio, delectus Petri, Andreæ, Jacobi, Johannis. Miracula.

TUM Jesus à spiritu subductus est in solitudinem, ut tentaretur à Diabolo,

2 Cumque quadraginta dies, & totidem noctes jejunasset, tandem esuriit.

3 Igitur aggreditur eum tentator: Si Dei filius es, inquit, jube ut hi lapides panes fiant.

4 Cui ita respondit ille: Scriptum est, Non solo pane vivit homo, sed omni verbo per os Dei prodeunte.

5 Tunc adducit eum diabolus in sanctam urbem, & in templi pinnis constitutum, sic alloquitur;

6 Si Dei filius es, jace te deorsum. Scriptum est enim: Angelis suis de te mandabit, ut te manibus tollant, ne pedem ad lapides offendas,

7 At Jesus: Rursum scriptum est (inquit illi) ne tentato Dominum Deum tuum.

8 Rursus adducit eum Diabolus in præaltum montem, eique omnia regna mundi, & eorum gloriam ostendit:

9 &, hæc omnia tibi dabo, inquit, si procubueris, & me adoraveris.

10 Hic Jesus: abi è conspectu meo, Satana, inquit ei. Scriptum est enim: Dominum Deum tuum adorato, eumque solum colito.

11 Tunc omittit eum Diabolus: Et ecce advenerunt angeli, qui ei ministrarent.

12 Audiens autem Jesus captum esse Johannem, petiit Galilæam;

13 Et relicta Nazaretha, Capharnaum profectus, ibi commoratus est (ea est maritima, in finibus Zabuloniis & Nephthalensibus.)

14 Ut fieret quod erat ab Esaia vate dictum in hunc modum:

15 Zabulonia Nephthalensisque terra, mare versus, trans Jordanem, Galilæa extraneorum,

16 populus in tenebris degens, vidit lucem magnam, & manentibus in tetræ noctis regione lux orta est.

17 Ex eo cœpit Jesus prædicare, & dicere: Corrigite vos; instat enim cœleste regnum.

18 Ambulans autem Jesus apud lacum Galilææ, cùm vidisset fratres duos, Simonem cognomine Petrum, & Andream ejus germanum, rete jacientes in lacum (erant enim piscatores,)

19 Dixit eis: Sequimini me, & faciam vos hominum piscatores.

20 Atque illi continuò, relictis retibus, eum secuti sunt.

21 Inde progressus vidit alios duos fratres, Jacobum Zebedæi filium, & Johannem ejus fratrem, in navi cum suo patre Zebedæo sartientes sua retia, eosque vocavit:

22 Atque illi protinus relicta navi, patreque suo, secuti sunt eum.

23 Obibat autem totam Galilæam Jesus, docens in eorum collegiis, & regium publicans Evangelium, omnesque morbos & languores vulgo sanans.

24 Itaque tanta ejus fama totam Syriam pervasit, ut afferentur ei quicunque malè affecti diversis morbis & cruciatibus tenebantur, furiosi, lunatici, membris capti, quos ille sanabat:

25 Eumque secuta est ingens hominum turba à Galilæa, & Decapoli, & Hierosolymis, & Judæa, & ora transjordanina.

CAPUT V.

Viventis pii beatitates. Apost. dignitas: munus: culpæ: defectus. Christi partes: ejusdem sectatores, ac boni. Antiquarum

& Christi collatus: de homicidio, rixa, reconciliatione, adulterio, repudio: de juramento, patientia, lite, benignitate, studioque in hostes: perfectio nostra.

VIdens autem tantam hominum multitudinem, conscendit in montem. Cumque sedisset, adierunt eum ejus discipuli,

2 & ille eos hujusmodi oratione docere aggressus est.

3 Beati pauperes animo: nam eorum est cœleste regnum.

4 Beati qui lugent: nam ii consolandi sunt.

5 Beati mites; nam ii terram possidebunt.

6 Beati qui esuriunt sitiuntque justitiam: nam ii saturabuntur.

7 Beati misericordes: nam eis tribuetur misericordia.

8 Beati mente puri: nam ii Deum videbunt.

9 Beati pacifici: nam ii Dei filii vocabuntur.

10 Beati qui justitiæ causa infestantur: nam eorum est cœleste regnum.

11 Beati estis, quandocunque vobis conviciabuntur homines, & vos insectabuntur, & in vos omnia malidicta conjicient, mentientes propter me.

12 Gaudete & lætamini: nam multa vobis in cœlo merces est: sic enim insectati sunt vates majores vestros.

13 Vos estis sal terræ. Quod si sal infatuatum fuerit, quo salietur? ad nullam rem jam idoneum est, nisi ut foràs projiciatur, & ab hominibus conculcetur.

14 Vos estis lux mundi. Non potuit urbs latère in monte sita:

15 Nec accenditur lucerna ut sub modio, sed ut in candelabro ponatur: atque ita omnibus qui domi sunt illuceat.

16 Sic luceat vestra lux apud homines, ut vestra rectè facta videntes, collaudent vestrum patrem, qui est in cœlis.

17 Ne putate venisse me, ut legem aut vates abrogem. Non ut abrogem veni, sed ut perficiam.

18 Hoc enim vobis confirmo, citius periturum cœlum atque terram, quàm ut unum iota aut unus apex pereat ex lege, quin fiant omnia.

19 Igitur qui contra vel minimum horum præceptorum fecerit, licet ita doceat homines, tamen minimus numerabitur in regno cœlesti. Qui verò & præstiterit & docuerit, is magnus numerabitur in regno cœlesti.

20 Hoc enim vobis dico, nisi justitia Scribis & Pharisæis excellueritis, non estis in cœleste regnum ingressuri.

21 Audivistis antiquis esse dictum: ne occidito: quòd qui occiderit, eum teneri judicio.

22 Ego verò dico vobis: Quisquis immeritò fratri suo irascitur, tenebitur judicio: & qui fratrem suum balatronem vocaverit, tenebitur consessu: & qui fatuum vocaverit, tenebitur ignis gehenna.

23 Itaque si oblaturus tuum munus ad aram, ibi recordatus fueris tuum fratrem habere quod de te queratur,

24 relinque illic tuum munus ad aram, & prius i, reconciliare tuo fratri. atque ita demum i oblatum munus tuum.

25 Compone cum adversario tuo maturè, dum es in via cum eo, ne te tradat adversarius judici, & judex ministro; atque ita in custodiam deris,

26 Pro-

26 Profectò (inquam ego tibi) non exibis inde, quin ultimum ſolveris quadrantem.

27 Audiviſtis antiquis eſſe dictum: Ne adulterato.

28 Ego verò vobis dico, quiſquis fœminam ſic aſpicit, ut eam concupiſcat, jam eam animo adulteravit.

29 Quod ſi tibi vel oculus tuus dexter officit, erue eum, & abjice. Præſtat enim tibi, unum membrorum tuorum perdi, quam totum corpus tuum in gehennam dejici.

30 Et ſi tibi vel dextera tua manus officit, amputa eam, & abjice. Præſtat enim tibi unum membrorum tuorum perdi, quam totum corpus tuum in gehennam dejici.

31 Dictum eſt item: Qui uxorem ſuam repudiabit, det ei inſtrumentum divortii.

32 Ego verò vobis dico: qui uxorem ſuam repudiat (excepta ſtupri cauſa) in cauſa eſt ut ea adulteretur: & qui repudiatam ducit, adulterat.

33 Rurſus audiviſtis dictum veteribus: Ne pejerato, ſed Domino quæ juraveris reddito.

34 At ego vobis dico, omnino non eſſe jurandum: neque per cœlum, quoniam dei ſolium eſt:

35 neque per terram, quia ejus pedum ſubſellium eſt: neque per Hieroſolyma, quoniam urbs magni regis eſt:

36 neque per tuum caput juraveris, quoniam non poſſis vel unum crinem album nigrumve facere:

37 ſed eſto ſermo veſter, etiam, etiam: non, non. Quod præter hæc eſt, id à Malo eſt.

38 Audiviſtis ut dictum ſit: Oculum pro oculo, & dentem pro dente:

39 ego verò vobis dico, non eſſe reſiſtendum injuriæ: quin ſi quis tibi colaphum in dexteram malam impegerit, obverte ei etiam alteram:

40 Et ſi quis tecum litigare, & tunicam tuam velit auferre, concede ei etiam togam:

41 Et ſi quis te cogere velit ad unum milliare, comitare eum vel duo.

42 A te petenti dato: & ſi quis velit à te mutuari, ne recuſato.

43 Audiviſtis dictum: Proximum tuum amato, & inimicum tuum oderis.

44 At ego vobis dico; Amate inimicos veſtros: bene precamini iis qui vobis imprecantur: benefacite veſtris malevolis, & orate pro lædentibus & inſectantibus vos,

45 ut filii ſitis veſtri patris qui in cœlis eſt, qui ſolem ſuum oriri faciat in malos juxtà ac bonos, & juſtos injuſtoſque compluat.

46 Nam ſi eos demum amatis qui vos amant, quam mercedem habituri eſtis? annon vel publicani idem faciunt?

47 Et ſi veſtros duntaxat fratres ſalutatis, quid egregium facitis? nonne vel publicani ſimiliter faciunt?

48 Eritis igitur perfecti vos, quemadmodum pater veſter qui in cœlis eſt, perfectus eſt.

CAPUT VI.

Eleemoſyna, oratio, quibus ignoſcetur, jejunium, theſaurus adverſi Domini, cura, quæ mala, quæ bona.

CAvere ne benignitatem in hominum conſpectu exerceatis, per oſtentationem: alioquin præmium non eſtis habituri apud patrem veſtrum, qui in cœlis eſt.

2 Igi-

2 Igitur quandocunque benignè facis, noli præ te tuba clangere, ut simulatores faciunt in collegiis atque vicis, ut collaudentur ab hominibus. Hoc vobis confirmo, eos jam habere suam mercedem.

3 At te benignè faciente, nesciat tua sinistra quid faciat dextera,

4 ut sit tua liberalitas in occulto: & tuus pater, qui occulta videt, tibi palàm reddet.

5 Item cùm supplicas, ne esto simulatorum similis, qui cùm supplicant, amant in collegiis esse, & platearum angiportis, ut sint hominibus conspicui. Hoc vobis confirmo, eos habere suam mercedem.

6 At tu supplicaturus ingredere conclave tuum, & clausa janua tua, supplica tuo patri in occulto: & pater tuus, qui occulta videt, tibi palàm reddet.

7 Supplicantes autem ne garrite, ut extranei, qui se putant ob loquacitatem suam exaudiendos.

8 Ne este igitur eorum similes: scit enim pater vester, quibus egeatis, antequam eum rogetis.

9 Sic igitur supplicate vos. Pater noster qui es in cœlis, sanctè colatur Nomen tuum.

10 Veniat regnum tuum. Fiat voluntas tua, ut in cœlo, sic & in terra.

11 Victum nostrum alimentarium da nobis hodie.

12 Et remitte nobis debita nostra, ut & nos remittimus debitoribus nostris.

13 Neve nos in tentationem inducito, sed à malo tuere: quoniam tuum est regnum & potentia, & gloria, in sempiternum. Amen.

14 Si enim remiseritis aliis hominibus sua delicta, remittet vobis pater vester cœlestis.

15 Sin minus remiseritis aliis sua delicta, ne pater quidem vester remittet vestra delicta.

16 Cùm autem jejunatis, ne este tetrici, quales simulatores, qui vultus suos deformant, ut aliis appareat eos jejunare. Hoc vobis confirmo, eos suum abstuliſſe præmium.

17 At tu jejunans, ungito tibi caput, & vultum lavato,

18 ne perspicuum sit aliis hominibus jejunare te, sed patri tuo, qui occultus est, & pater tuus, qui occulta cernit, tibi palàm reddet.

19 Ne congerite vobis opes in terris, ubi & corrumpit tinea ærugoque, & fures perfodiunt ac furantur.

20 Sed vobis opes in cœlo congerite, ubi nec ærugo aut tinea corrumpit, nec fures perfodiunt aut furantur.

21 Nam ubi vestræ erunt opes, ibidem erit & vester animus.

22 Lucerna corporis est oculus. Quòd si erit oculus tuus simplex, totum corpus tuum erit lucidum:

23 sin erit oculus tuus nequam, totum tuum corpus erit tenebrosum. Si igitur quod in te lumen est, tenebræ sunt, quantæ erunt ipsæ tenebræ?

24 Nemo potest duobus servire dominis, aut enim hunc oderit, illum amabit: aut hunc tuebitur, illum contemnet. Non potestis Deo servire & opibus.

25 Hanc ob rem (inquam ego vobis) ne este de vita vestra solliciti, quid esuri, bibiturive: neque de corpore, quid vestituri sitis. Quasi verò non & vita pluris

pluris ſit, quàm alimonia, & corpus, quàm veſtitus.

26 Aſpicite volucres aereas, ut neque ſerant, neque metant, nec in cellas congerant, tamen veſter cœleſtis pater eas alit. Quaſi verò non vos multò ſitis eis præſtantiores?

27 Quis autem veſtrûm ſua ſolicitudine poteſt unum cubitum addere ſuæ ſtaturæ?

28 Item de veſtitu quid ſolicitamini? Diſcite ut terreſtria creſcant lilia, neque laborando, neque nendo.

29 Atqui hoc vobis dico, ne Solomonem quidem cum omni ſplendore ſuo ita veſtitum fuiſſe, ut horum quodlibet.

30 Quòd ſi terreſtrem herbam (quæ hodie eſt, & cras in clibanum conjicitur) Deus ſic veſtit, nonne multò magis vos, ô parum fidentes?

31 Ne eſte igitur ſoliciti, dicentes: Quid edemus? aut quid bibemus, aut quid induemus?

32 Iſta enim omnia requirunt extranei. Scit enim veſter cœleſtis pater, vos iſtis omnibus egere.

33 Sed quærite primùm regnum, juſtitiamque Dei, & iſta omnia vobis addentur.

34 Ne eſte igitur in craſtinum ſoliciti: nam craſtinus dies ſua curabit: ſatis eſt ſuum cuique diei malum.

CAPUT VII.

Temerarius judex. Rei ſanctæ pretium. Conſolatio. Legis caput. Vitæ lethique janua. Falſi vatis nota. Arbor diverſa. Ficta pietas: hujus pœna. Legis cultor ac deriſor. Chriſti authoritas.

NE judicate, & non judicabimini:

2 Nam quo judicio judicabitis, eodem judicabimini: & qua menſura menſi fueritis, eadem vobis remetietur.

3 Quid autem feſtucam cernis in oculo tui fratris, & trabem in oculo tuo non animadvertis?

4 Aut audebis dicere tuo fratri: Sine eximam ex oculo tuo feſtucam, cùm ſit in oculo tuo trabs.

5 Simulator, exime prius ex oculo tuo trabem: & ita demum cernes ad eximendam ex tui fratris oculo feſtucam.

6 Ne date rem ſacram canibus, neve margaritas veſtros porcis apponite: ne hi eos pedibus conculcent, illi verſi lacerent vos.

7 Petite & dabitur vobis: quærite, & invenietis: pulſate, & vobis aperietur.

8 Quiſquis enim petit, obtinet: & quiſquis quærit invenit: & pulſanti aperitur.

9 Jam quis eſt veſtrûm homo, qui petenti filio ſuo panem, det lapidem?

10 Aut piſcem petenti, anguem det?

11 Quòd ſi vos, qui mali eſtis, tamen ſcitis bona dona dare veſtris liberis: quantò magis pater veſter, qui in cœlis eſt, dabit bona poſcentibus ſe?

12 Quicquid igitur vultis ut vobis faciant alii, idem vos quoque eis facite: nam ea lex eſt atque vates.

13 Intrate per anguſtam portam: nam lata eſt porta, & ampla via quæ ducit ad interitum, multique ſunt qui per eam ingrediuntur:

14 Sed anguſta porta, & arcta via eſt, quæ ducit ad vitam, paucique ſunt, qui eam inveniant.

15 Cave

15 Cavete autem falsos vates, qui quidem venient ad vos in vestimentis ovium, cùm intus sint rapaces lupi.

16 Eos ex suis fructibus cognoscetis, Scilicet colligitur ex spinis uva? aut ex tribulis ficus?

17 Ita omnis arbor bona fructus bonos edit: tetra autem arbor fructus malos edit.

18 Non potest arbor bona fructus ferre malos: nec arbor tetra fructus ferre bonos.

19 Omnis arbor bonum fructum non ferens, excïditur, & in ignem conjicitur.

20 Igitur ex suis illos fructibus cognoscetis.

21 Non quisquis mihi dicet, Domine, Domine, intrabit in cœleste regnum: sed qui fecerit quod vult pater meus, qui est in cœlis.

22 Multi mihi dicent in illa die: Domine, Domine, nonne tuo nomine vaticinati sumus? Et, tuo nomine dæmonia expulimus? Et, tuo nomine multa prodigiosè fecimus?

23 Quibus ego tum apertè dicam. Nunquam cognovi vos: Facessite à me malefici.

24 Igitur quisquis hæc mea dicta & audit & exequitur, eum ego cum viro prudenti comparo, qui suam domum in rupem construit:

25 quæ domus delapso imbre, venientibus fluviis, spirantibus ventis, & in eam irruentibus, non tamen cadit, quippe fundata in rupe.

26 Quisquis verò hæc mea dicta audit. nec exequitur, similiter facit, ac si quis stultus homo suam domum in arena construat:

27 quæ domus, delapsa pluvia, venientibus fluviis, spirantibusque ventis, & in eam impingentibus, corruat, & ingentem ruinam det.

28 Postquam hanc orationem finivit Jesus, stupebat illa hominum turba ad ejus doctrinam,

29 quippe cùm doceret eos, ut potestatæ præditus, non ut scribæ.

CAPUT VIII.

Leprosi sanitas, & instructio. Centurio pro puero: fideles & infideles ignorati. Petri socrus, miracula. Christi tenuitas. Vana solicitudo. Christus in tempestates. Dæmones in sues. Dimissus Jesus.

DEgressum autem eum de monte, secuta est ingens hominum turba.

2 Tum venit leprosus, qui eum veneratus dixit: Domine, si vis potes me mundare.

3 Et Jesus eum porrecta manu tetigit, dicens: Volo, mundus esto. Ac statim mundata est illius lepra.

4 Et Jesus: vide, inquit, ne cui dicas: sed i ostensum te sacerdoti, & munus offer, quod præcepit Moses, ut esset eis testimonio.

5 Ingressum autem Jesum Capharnaum, convenit Centurio quidam, & hujusmodi verbis oravit.

6 Domine, puer meus jacet domi sideratus, graviterque cruciatur.

7 Cui Jesus: Ego eum sanatum ibo, inquit.

8 At centurio respondens: Domine, non sum dignus, inquit, cujus tu tectum subeas: sed tantum jube verbo, & sanabitur puer meus.

9 Nam ego quoque qui sub alterius sum potestate, si quem eorum quibus præsum militum

ire

ire jubeo, it: ſi alium venire, venit: ſi ſervuſſ meum aliquid facere, facit.

10 Hoc audito, miratus Jeſus, ita dixit ſequentibus: Hoc vobis confirmo, me ne in Iſraelitis quidem tantam inveniſſe fidem.

11 Et ſane ſic habetôte, multos ab oriente & occidente venturos, qui cum Abrahamo, Iſaaco & Jacobo accumbant in regno cœleſti:

12 cùm interea regii in imas ejicientur tenebras, ubi fletus ſtridorque dentium futurus eſt.

13 Tum centurionem alloquens Jeſus: Abi, inquit, & ut confidiſti, ſic tibi accidat. Itaque ſanatus eſt illius puer eadem illa hora: reverſuſque domum ſuam centurio eadem illa hora, puerum offendit valentem.

14 Ingreſſus autem Jeſus domum Petri: videns ejus ſocrum jacentem ac febricitantem,

15 ejus manum tetigit, atque eam reliquit febris: illa verò ſurgere & eis miniſtrare.

16 Ubi autem adveſperavit, adducti ſunt ei furioſi multi: iſque verbo ſpiritus ejecit, & omnes male affectos ſanavit:

17 Ut fieret quod fuerat ab Eſaia vate dictum his verbis: Is noſtras infirmitates, morboſque ſuſcepit atque tulit.

18 Videns autem Jeſus ingentem circum ſeſe turbam hominum, juſſit *L.* diſcipulos *G.* trajicere.

19 Et aggreſſus eum quidam Scriba, inquit ei: Magiſter, ſequar te quocunque ibis.

20 Cui Jeſus: Vulpes latebras habent, & aereæ volucres nidos: ſed filius hominis non habet ubi caput reclinet.

21 Alius item ejus diſcipulorum dixit ei: Domine, permitte mihi prius ire ſepultum patrem meum.

22 At Jeſus: Sequere me (inquit ei) & mortuos ſine ſuos ſepelire mortuos.

23 Ingreſſum autem eum in navem, ſecuti ſunt ejus diſcipuli:

24 & ecce tanta tempeſtas extitit in lacu, ut fluctibus obrueretur navis: Ipſe autem dormiebat.

25 Igitur eum aggreſſi ejus diſcipuli excitant: Domine, inquiunt, ſerva nos, perimus.

26 At ille: Cur timidi eſtis? (inquit eis) ô parum fidentes. Deinde ſurrexit, & ventos ac lacum increpuit: unde tanta tranquillitas extitit ut admirati homines ita dicerent:

27 Qualis eſt hic vir, ut ei venti & lacus obediant?

28 Deinde ubi in Gergeſenorum agrum trajecit, occurrerunt ei duo furioſi ex monimentis prodeuntes, adeò feri, ut illac tranſire nemo poſſet.

29 Atque ii ſic tum clamarunt: Quid tibi nobiſcum rei eſt, Jeſu Dei fili? Huccine veniſti ante tempus vexatum nos?

30 Cùm eſſet autem procul ab eis numeroſus porcorum grex paſcentium,

31 dæmones eum ita rogant: Si nos ejicis, permitte nobis in porcorum gregem immigrare.

32 Quibus ille: Ite, inquit. Atque illi egreſſi, in porcorum gregem immigrarunt: Et ecce ruit univerſus porcorum grex per præceps in lacum, ſuntque in aqua mortui.

33 Paſtores autem fugerunt: Et in oppidum profecti, cùm alia omnia, tum de furioſis nunciarunt.

34 Tum

34 Tum tota civitas exiit obviam Jesu, eoque viso rogarunt eum ut à suis finibus discederet.

CAPUT IX.

Paralyticus. Christus in noxas. Matthæus electus; publicani Jesu convivæ. Medicus cui: miseratio quanta, ad Johannis discipulos responsio, profluvium mulierle, puella rediviva. Cæci duo, mutus damone vexatus, messorum inopia.

1 Gitur navem ingressus trajecit & in oppidum suum venit.

2 Tum ei allatus est jacens in lecto sideratus. Et Jesus, videns illorum fidem, dixit sidera-to: Confide, nate, remittuntur tibi peccata tua.

3 Hìc Scribarum quidam secum cogitare, eum impiè loqui.

4 Quorum cogitationes videns Jesus, ita dixit: Cur vos pravè cogitatis cum vestris animis?

5 Utrum enim facilius est dicere: Remittuntur tibi peccata: an dicere: Surge & ambula?

6 Atque ut sciatis potestatem habere filium hominis in terris peccata condonandi: Surge (inquit tum sidera-to) tolle tuum lectum, & abi domum tuam.

7 Atque ille surrexit, domumque suam discessit.

8 Id quod videns hominum turba mirata, Deum collaudavit, qui tantam hominibus potestatem dedisset.

9 Illinc digrediens Jesus, conspicatus hominem ad publicanum mensam sedentem Matthæum nomine, dicit ei: Sequere me. Atque ille surrexit, eum est secutus.

10 Eo autem domi accumbente, cum frequentes publicani & improbi venissent, & cum Jesu ejusque discipulis discumberent,

11 Pharisæi id videntes, quæsierunt ex ejus discipulis, cur cum publicanis, & improbis cibum caperet eorum magister.

12 Quo audito Jesus dixit eis: Non egent valentes medico, sed malè affecti.

13 Ite nunc, & discite quid sit: Pietatem malo quàm sacrificium. Non enim veni vocatum insontes, sed sontes ad bonam frugem.

14 Tunc Johannis discipuli eum hujusmodi verbis aggressi sunt: Cur cùm nos & Pharisæi multum jejunemus, discipuli tui non jejunant?

15 Quibus Jesus: Possuntne mœrere qui celebrant nuptias, quamdiu cùm eis sponsus adest? Sed veniet tempus, cùm eis sponsus auferetur: tum demum jejunabunt.

16 Neque verò quisquam adhibet rudis panni pittacium veteri vestimento: auferret enim id supplementum partem vestis, atque ita deterior ruptura fieret.

17 Neque recondi solet vinum novum in veteres utres: alioquin rumperentur utres, & vinum effunderetur, & utres perirent. Sed vinum novum in recentibus conditur utribus, atque ita ambo conservantur.

18 Hæc eo illis loquente, venit quidam de magistratu, qui ei honore præstito ita dixit: Filia mea modo obiit: sed veni ei impositum manum tuam, & reviviscet.

19 Tum Jesus surrexit, & eum secutus est unà cum suis discipulis.

20 Hìc quædam mulier, quæ sanguinis profluvio duodecimum annum laborabat, eum aggressa, à tergo, ejus togæ oram tetigit.

21 Sic

21 Sic enim ſecum ipſa cogitabat: Si vel ejus togam tetigero, ſalva ſum.

22 Jeſus autem converſus, ea viſa dixit: Confide filia, tua te fiducia ſervavit. Itaque ſanata eſt mulier eadem illa hora.

23 Ut venit autem Jeſus in ædes illius qui magiſtratum gerebat, viditque tibicines, & turbam tumultuantem,

24 Dixit eis: Diſcedite, non enim mortua eſt puella, ſed dormit. Illi verò eum deridere.

25 Deinde ejecta turba, prehendit puellæ manum, atque illa ſurrexit,

26 emanavitque ejus rei fama in totam illam regionem.

27 Inde digredientem Jeſum, ſecuti ſunt duo cœci, clamantes in hunc modum: Miſerere noſtri Davidide.

28 Deinde ingreſſum in ædes adiêre cœci. Et Jeſus: Creditis, inquit eis, poſſe me id facere? Etiam Domine, inquiunt.

29 Tunc ille eorum tetigit oculos, dicens: Ut veſtra eſt fiducia, ita vobis accidat.

30 Itaque aperti ſunt eorum oculi. Comminatus eſt autem eis Jeſus in hunc modum: Videte ne quis hoc reſciſcat.

31 At illi digreſſi, eum per totam illam regionem divulgarunt.

32 Illis autem digredientibus, allatus eſt ei mutus homo, furioſus.

33 Unde ejecto dæmonio locutus eſt mutus: id quod homines vulgò mirati ſunt, negantes unquam talia apud Iſraelitas fuiſſe viſa.

34 At Phariſæi dicebant, eum per dæmoniorum principem ejicere dæmonia.

35 Obibat autem Jeſus urbes omnes, atque vicos, docens in eorum conventibus, & regium evangelium publicans, omnemque morbum & languorem ſanans vulgò.

36 Viſa autem hominum multitudine, miſertus eſt eorum, quòd palantes errarent tanquam paſtore carentes oves.

37 Tum ſuos diſcipulos ſic alloquitur: Meſſis quidem multa eſt, ſed operarii pauci.

38 Orate igitur meſſis Dominum, ut operarios emittat in meſſem ſuam.

CAPUT X.

Apoſtolorum poteſtas, numerus, legatio, nuditas, mandata, diſcrimina, prudentia, probitas, arumna, conſolatio, orbis diſſidia, beati, piorum fuga, & præſidium. Chriſtus quid præſtet: munificentiæ pondus.

ITaque advocatis duodecim diſcipulis ſuis, dedit eis contra ſpiritus impuros poteſtatem, ut eos expellerent, & omnes morbos, omneſque languores ſanarent.

2 Duodecim autem Apoſtolorum nomina ſunt hæc. Primus Simon cognomine Petrus, & Andreas ejus frater. Jacobus Zebedæi filius, & Johannes ejus frater.

3 Philippus & Bartholomæus. Thomas & Matthæus publicanus. Jacobus Alphæi, & Lebbæus cognominatus Thaddæus.

4 Simon Cananita, & Judas Iſcariota, is qui eum prodidit.

5 Hos duodecim dimiſit Jeſus, eis ita præcipiens: Ad exteras gentes iter ne habueritis, neve in ullam Samaritanorum urbem intraveritis:

6 Sed ite potius ad perditas Iſraeliticæ domus oves.

7 Euntes

7 Euntes autem prædicate, dicentes inſtare cœleſte regnum.

8 Ægros curate: leproſos purgate: mortuos ſuſcitate: dæmonia ejicite: gratis accepiſtis, gratis date.

9 Ne habete aurum, nec argentum, nec æs in crumenis veſtris:

10 Néve peram ad iter, néve binas tunicas, néve calceos, néve baculum. Dignus eſt enim operarius alimento ſuo.

11 In quamcunque autem urbem aut vicum intraveritis, exquirite ecquis ſit in eo dignitate præditus: atque illic manete, donec diſcedatis.

12 Intrantes autem domum ſalutate eam, dicentes: Salveat hæc domus,

13 & ſiquidem erit digna domus, eveniat ei veſtra ſalus. Si non erit digna, revertatur ad vos veſtra ſalus.

14 Quòd ſi quis vos non admiſerit, neque veſtra dicta audiverit, vos exeuntes ex ea domo, aut urbe, excutite pedum veſtrorum pulverem.

15 Hoc à me certò habete, tolerabilius actum iri cum Sodomitanorum Gomorranorumque gente, in die judicii, quàm cum illa urbe.

16 En ego vos dimitto tanquam oves inter lupos: Eſtote ergo, & aſtuti, ut ſerpentes, & ſinceri, ut columbæ.

17 Cavete autem homines: ſiſtent enim vos in concilia, inque ſuis collegiis verberabunt.

18 Quin ad principes quoque regeſque ducemini propter me, ut eis exteriſque gentibus ſitis teſtimonio.

19 Cum autem ſiſtent vos, nolite curare quomodo aut quid loquamini: ſuggeretur enim vobis eadem hora, quid loquamini.

20 Non enim vos eritis qui loquemini, ſed patris veſtri ſpiritus in vobis loquens.

21 Tradet autem fratrem frater in mortem, & pater filium, conſurgentque nati in parentes, & eos occident:

22 eritiſque omnibus inviſi, propter nomen meum. Qui autem pertulerit ad extremum, is ſervabitur.

23 Cùm autem vos inſectabuntur in aliqua urbe, fugite in aliam. Hoc vobis confirmo, non vos antè perluſtraveritis urbes Iſraeliticas, quàm veniat filius hominis.

24 Non eſt diſcipulus ſupra magiſtrum, neque ſervus ſupra dominum ſuum.

25 Bene agitur cum diſcipulo, ſi eadem conditione eſt, qua ejus magiſter: & cum ſervo, ſi eâdem qua dominus. Si patremfamilias Beelzebulem vocarunt, quantò magis ejus domeſticos.

26 Ne igitur eos timueritis. Nihil enim tam tectum eſt, quod non ſit detegendum: aut tam occultum, quod non ſit cognoſcendum.

27 Quod vobis in tenebris dico, dicite in luce: Et quod in aurem auditis, prædicate in tectis:

28 & ne formidate eos, qui corpus interficiunt, ſed animam interficere nequeunt. Quin magis eum formidate, qui poteſt & animam & corpus in gehennam perdere.

29 Cùm duo paſſereculi aſſe veneant, namen nullus eorum cadit humi ſine patre veſtro.

30 At veſtrûm etiam capilli capitis omnes numerati ſunt.

31 Ne

31 Ne formidaveritis igitur: longè passeribus antecellitis vos.

32 Quisquis ergo me agnoverit apud homines, ego eum quoque agnoscam apud patrem qui in cœlis est.

33 Qui verò me negaverit apud homines, ego eum quoque negabo apud patrem meum, qui in cœlis est.

34 Nolite arbitrari, me venisse conciliatum pacem in terris: non veni conciliatum pacem, sed bellum.

35 Veni enim ad dissociandum filium à patre suo, & filiam à matre, & nurum à socru,

36 ita ut homines inimicos habituri sint suos domesticos.

37 Qui patrem aut matrem amat supra me, non est me dignus: Et qui filium aut filiam amat supra me, me non est dignus:

38 & qui non sumit suam crucem, & me sequitur, non est me dignus.

39 Animam suam qui invenerit, perdet: Et qui animam suam mea causa perdiderit, inveniet.

40 Qui vos accipit, me accipit: Et qui me accipit, eum accipit qui me misit.

41 Qui vatem nomine vatis accipit, vatis mercedem accipiet: Et qui justum justi nomine accipit, justi mercedem accipiet:

42 Et qui horum minimo vel poculum frigidæ bibendum dederit nomine discipuli, scitote eum non frustratum iri mercede sua.

CAPUT XI.

Ad Johannem Christi responsum; Baptista laus, isto quis prior. Increpati Judæi, omnia dira in oppida. Christi ad patrem preces, afflictorum solamen. Christi jugum.

POstquam desiit Jesus suis præcipere duodecim discipulis, digressus est illinc, ut in illorum urbibus doceret ac concionaretur.

2 Johannes autem, cùm audivisset in vinculis opera Christi, misit suorum discipulorum duos, qui ita dicerent:

3 Túne is es qui venturus est? an alius nobis est expectandus?

4 Quibus respondit Jesus in hunc modum: Ite renunciatum Johanni quæ auditis & videtis.

5 Cæci vident, & claudi ambulant: Leprosi purgantur, & surdi audiunt: Mortui resurgunt, & pauperes Evangelium docentur:

6 & felix est qui in me non offenderit.

7 Eis autem abeuntibus, cœpit Jesus hominum turbæ sic de Johanne dicere: Ad quid spectandum egressi estis in solitudinem? Arundinem vento agitatam?

8 Veruntamen ad quid videndum exiistis? Hominem mollibus indutum vestibus? At qui molles gestant sunt in regum domibus.

9 Sed ad quem tandem videndum exiistis? Vatem? Etiam (inquam vobis) & plusquam vatem.

10 Hic est enim de quo scriptum est: Ego tibi meum nuncium præmissurus sum, qui tibi viam præparet.

11 Scitote enim nullum in fœminarum natis majorem extitisse Johanne Baptista; & tamen qui est in regno cœlesti minimus, major est eo.

12 A tempore autem Johannis Baptiſtæ, hactenus, cœleſte regnum expugnatur, idque rapiunt violenti.

13 Omnes enim vates atque lex ad Johannem uſque vaticinati ſunt:

14 & ſi eum vultis accipere, is eſt Elias ille venturus.

15 Qui aures habet ad audiendum, audiat.

16 Cui verò comparabo hanc nationem? Perinde eſt, ac cùm verſantes in foro pueri clamant ad æquales ſuos in hunc modum:

17 Fiſtulavimus vobis, neque ſaltaſtis: Ejulavimus vobis, neque planxiſtis.

18 Venit enim Johannes, qui neque comedit neque bibit; & eum dicunt eſſe furioſum.

19 Venit filius hominis, qui & comedit & bibit; & eum dicunt hominem eſſe voracem, vinoſum, publicanorum, & improborum amicum: Eſtque ſuis aliena ſapientia.

20 Deinde cœpit in civitates invehi, quæ cùm in eis tot fuiſſent ejus edita miracula, tamen non rediiſſent ad frugem.

21 Væ tibi Chorazim, væ tibi Bethſaidan: Nam ſi Tyri & Sidone edita forent, quæ in vobis edita ſunt miracula, jampridem in centonibus, & pulvere vitam correxiſſent.

22 Itaque ſic habetote, cum Tyro & Sidone mitius actum iri in die judicii quàm vobiſcum.

23 Et tu Capharnaum, quæ ad cœlum uſque elata es, ad inferos deprimêris. Nam ſi Sodomis eadem, quæ in te, edita fuiſſent miracula, manſiſſent ad hodiernum diem.

24 Itaque ſcitote tolerabiliorem fore Sodomitanæ nationis conditionem in die judicii, quàm tuam.

25 Aliquando Jeſus locutus in hunc modum eſt: Ago tibi gratias, pater, cœli terræque Domine, qui hæc ſapientes, peritóſque celaveris, & infantibus patefeceris:

26 Idque ô pater, quoniam ſic tibi placitum eſt.

27 Omnia mihi tradita ſunt à patre meo, neque quiſquam filium cognoſcit, niſi pater: neque patrem quiſquam cognoſcit, niſi filius, & cui voluerit filius patefacere.

28 Venite ad me omnes laborantes & onuſti, & ego recreabo vos:

29 ſubite jugum meum, & à me diſcite, qui mitis ſum, & animo ſummiſſus: Et invenietis animis veſtris requiem.

30 Meum enim & jugum commodum, & onus leve eſt.

CAPUT XII.

Cauſa de ſpicis pro diſcipulis in Judæos, miſeratio. Jeſu majeſtas. Judæi confutati, contracta manus. In Chriſtum conjuratio. Vaticinium de Chriſti ingenio. In Jeſum calumnia diluta. Peccatum inexpiabile. Phariſæi increpati. Judicii ſeveritas. Qui petant ſigna. Spiritus oberrans. Jeſu conſanguinei.

QUodam tempore ibat Jeſus Sabbatis per ſata: ejus autem diſcipuli cum eſurirent, cœperunt ſpicas vellere atq; veſci.

2 Quo viſo, Phariſæi dixerunt ei: En faciunt tui diſcipuli, quod in Sabbato facere non licet.

3 Quibus ille: Non legiſtis, inquit, quid fecerit David cùm aliquando eſuriret ipſe & ejus comites?

4 Ut ingreſſus ſit Dei domum, & appoſititios panes comederit,

rit, quibus nec ei licebat, nec ejus comitibus vesci, sed solis sacerdotibus?

5 An non legistis in lege, Sabbatis in fano sacerdotes Sabbatum profanare? & tamen insontes sunt.

6 Atqui scitote, hic majorem esse fano.

7 Quòd si sciretis quid sit, Pietatem malo, quàm sacrificium: non damnaretis insontes.

8 Est enim Sabbati quoque dominus filius hominis.

9 Inde profectus venit in eorum collegium,

10 ubi cùm homo esset manum habens tabidam, illi ex eo, an sabbatis sanare licet, quæsiverunt, ut eum criminarentur.

11 Quibus ille: Quis homo vestrûm est, inquit, qui si vel unam ovem habeat, quæ Sabbatis in foveam deciderit, non eam prehendat & attollat?

12 Quantum autem ovi præstat homo? Ergo licet Sabbatis benefacere.

13 Deinde dicit homini: Porrige manum tuam: atque ille porrexit: eaque tam sana reddita est, quàm erat altera.

14 Pharisæi verò egressi, consilium de eo perimendo ceperunt.

15 Quo cognito, Jesus illinc discessit, sequente eum ingenti hominum multitudine: quos omnes sanavit,

16 eisque interminatus est, ne se palàm facerent,

17 ut fieret illud ab Esaia vate dictum his verbis.

18 Ecce meus servus, quem elegi: dilectus meus, animo meo charissimus. Eum spiritu meo donabo, isque jus dicet gentibus.

19 Non rixabitur, nec clamabit, nec ejus vocem quisquam per plateas audiet:

20 quassatam arundinem non perfringet, neque fumigans linum extinguet, eousque ut jus perducat ad victoriam,

21 atque in ejus nomine spem gentes habebunt.

22 Tunc allatus est ei furiosus cæcus & mutus quem ille sanavit, ita ut cæcus & mutus loqueretur ac videret.

23 Qua re attonitum omne hominum vulgus sic dictare: Num hic est Davidides?

24 Et Pharisæi eis auditis, dicere, eum non nisi per Beelzebulem dæmoniorum principem ejicere dæmonia.

25 Quorum cogitationes intelligens Jesus, dixit eis: Omne regnum ab sese dissidens, desolatur, & omnis civitas aut familia secum ipsa dissidens, non stat.

26 Quòd si Satanas Satanam expellit, ipse sibi adversatur. Quî fieri potest igitur, ut stet ejus regnum?

27 Quòd si ego per Beelzebulem ejicio dæmonia, vestri generis homines per quem ejiciunt? Itaque ii vestri erunt judices.

28 Sin ego per Dei spiritum ejicio dæmonia, sequitur, vobis advenisse divinum regnum.

29 Quî posset enim quis in alicujus potentis ingredi domum, ejusque supellectilem diripere, nisi prius potentem illum vinciat, ut tum demum ejus diripiat domum?

30 Qui à me non est, contra me est: & qui mecum non congerit dissipat.

31 Itaque sic habetote: omne peccatum ac maledictum ignoscetur hominibus; at maledictum

tum adverſus ſpiritum non
noſcetur.
32 Et ſi quis quid dixerit
ntra filium hominis, ignoſce-
ei: at ſi quis contra ſan-
um ſpiritum dixerit, non ig-
ſcetur ei nec in hoc ſeculo,
c in futuro.
33 Aut facite arborem bo-
m, & ejus fructum bonum:
t facite arborem tetram, &
us fructum tetrum: ex fructu
im arbor cognoſcitur.
34 Viperina proles, quomodo
oſſetis bene loqui, cùm ſitis
ali? Nam ex animi redun-
antia loquitur os.
35 Bonus homo ex bono ani-
i promptuario bona depromit:
em malus homo ex malo prom-
tuario mala depromit.
36 Scitote autem quodcun-
ue malum verbum locuti fue-
nt homines, reddituros eſſe
jus rationem in die judicii.
37 Ex tuis enim dictis abſol-
êris, & ex tuis dictis damna-
eris.
38 Tum Scribarum & Phari-
eorum quidam ſic locuti ſunt:
Magiſter vellemus à te ſignum
idere.
39 Quibus ille reſpondens:
Prava & adulterina natio ſig-
um quærit, & ſignum ei non
abitur niſi ſignum Jonæ vatis.
40 Ut enim fuit Jonas in
entre ceti tres dies, & totidem
noctes: ſic erit filius hominis
n terræ meditullio tres dies &
otidem noctes.
41 Homines Ninivitæ ſurgent
n judicio cum hac natione, e-
mque condemnabunt, quòd ad
onæ præconium redierint ad
rugem, cùm hic ſit plus quid-
am quàm Jonas.
42 Regina Auſtri ſurget in
udicio cum hac natione, eam-
que condemnabit, quod ab ul-
timis uſque terris venerit ad au-
diendum Solomonis ſapientiam,
cùm hic ſit quiddam Solomone
præſtantius.
43 Cum autem ſpiritus im-
purus ex homine migravit, per-
agrat ſiticuloſa loca, requietem
quærens: quam ubi non inve-
nit,
44 ſtatuit domum ſuam, un-
de migraverat, repetere. Poſt-
quam eo venit, ubi eam vacan-
tem, verſam, ornatamque nan-
ciſcitur,
45 vadit aſcitum ſibi ſeptem
alios ſpiritus pejores ſe, eoque
ingreſſi ibi degunt, fitque po-
ſterior illius hominis conditio
priore deterior. Sicut erit &
malæ huic nationi.
46 Adhuc eo vulgus alloquen-
te, aderant foris ejus mater &
fratres eum volentes alloqui.
47 Et quidam ei ira dixit:
Vdſunt foris tua mater & fra-
tres, te volentes alloqui.
48 Ad ille ei, qui id ſibi di-
xerat, ita reſpondit: Quæ eſt
mea mater? & qui ſunt mei
fratres?
49 Tum porrecta ad diſcipu-
los ſuos manu, Ecce mea mater,
inquit fratreſque mei.
50 Quiſquis enim voluntatem
exequitur mei patris, qui eſt in
cœlis, is meus frater, & ſoror,
& mater eſt.

CAPUT XIII.

Parabola ſati ſeminis, Zizaniorum, ſinapis, fermenti, theſauri, mercatoris. Chriſti populares.

QUodam autem die egreſſus
domo Jeſus ſedit apud la-
cum:
2 tantaque ad eum convenit
hominum multitudo, ut ipſe con-
ſcenſa navi ſederet, & aſtante
ad

ad littus omni multitudine,

3 eos multis per similitudines alloqueretur in hunc modum: Aliquando profectus est quidam sator ad serendum:

4 atque eo serente alia ceciderunt ad viam, sed venerunt volucres, quæ ea comederunt.

5 Alia ceciderunt in saxetum: ubi cum non multum terræ haberent, celeriter exorta sunt, quòd profunda terra carerent.

6 Deinde orto Sole, æstuantia, defectu radicis aruerunt.

7 Alia ceciderunt in spinas, eaque crescentibus spinis suffocata sunt.

8 Alia in bonam delapsa terram, fructum extulerunt partim cum centesimo, partim cum sexagesimo, partim cum trigesimo.

9 Qui aures habet ad audiendum, audiat.

10 Tum eum his verbis convenerunt ejus discipuli: Cur eos per similitudines alloqueris?

11 Quibus ille respondit ita: Quoniam vobis, regni cœlestis arcana nosse datum est: at illis non datum est.

12 Qui enim habet, huic dabitur, isque abundabit: qui verò non habet, huic etiam quod habet, auferetur.

13 Propterea per similitudines eos alloquor, quoniam videntes non vident, & audientes non audiunt, nec intelligunt.

14 In eisque comprobatur illud Esaiæ oraculum, quod sic habet: Auditis quidem, sed non intelligetis: & ita videbitis, ut non perspiciatis.

15 Obtorpuit enim animus hujus populi, & auribus obtusè audiunt, & claudunt oculos, ne & oculis videant, & auribus audiant, & animo intelligant, redeantque ad frugem, atque ego eis medear.

16 Vestri verò beati sunt oculi, qui videant: & aures quæ audiant.

17 Scitote enim, multos vates & justos cupiisse videre quæ cernitis vos, neque tamen vidisse: & audire quæ auditis vos, nec tamen audivisse.

18 Vos igitur audite de satore similitudinem.

19 Cùm quis regium sermonem audit, nec intelligit, supervenit Malus, qui satum in ejus animo rapit. Hic est qui secundum viam satis est.

20 Qui autem in saxetum satus est, is est qui sermonem audiens, protinus accipit cum lætitia:

21 sed radicem in sese non habet, estque temporarius: ac exorta propter sermonem calamitate ac vexatione statim desciscit.

22 Qui autem in spinas satus est, is est qui sermonen audit quem sermonem hujus vitæ solicitudo, & divitiarum fraus ita suffocat, ut sit infructuosus.

23 Qui verò in terram bonam satus est, is qui sermonem & audit & intelligit, qui sanè fructum fert: redditque alius centuplum, alius sexagecuplum alius trigecuplum.

24 Aliam similitudinem eis proposuit his verbis: Similitere accidit in cœlesti regno, ut in homine qui bonum semen sevit in fundo suo;

25 Sed dormientibus hominibus, ivit ejus inimicus satum malas herbas inter frumentum ac discessit.

26 Deinde ubi germinavit herba, ediditque fructum, tum apparue

apparuerunt etiam malæ herbæ.

27 Igitur ſervi patremfamilias ſic convenerunt: Here, nonne bonum ſemen in fundo tuo ſeminaſti? Unde igitur habet malas herbas?

28 Quibus ille: Inimicus homo id fecit, inquit. Et ſervi: Vis igitur ut eas lectum eamus?

29 Non (inquit ille) ne fortè legentes malas herbas, frumentum unà cum eis eradicetis.

30 Sinite ambo creſcere uſque ad meſſem. Meſſis tempore mandabo meſſoribus, ut primùm malas herbas legant, & in manipulos colligant comburendas: frumentum autem in meum comportent horreum.

31 Aliam ſimilitudinem illis propoſuit his verbis: Simile eſt cœleſte regnum grano ſinapis, quod capit homo, & in fundo ſuo ſerit:

32 quod, cùm vel minimum ſit omnium ſeminum, ubi adolevit, eſt olerum maximum, arboreſcitque ita, ut in ejus ramis ædificatum veniant aereæ volucres.

33 Aliam ſimilitudinem locutus eſt eis: Simile eſt cœleſte regnum fermento, quod cum mulier & in farinæ ſata tria ſata dit, donec tota fermententur.

34 Hæc omnia plebi elocutus eſt Jeſus per ſimilitudines, nec ullis ſine ſimilitudine alloquebatur,

35 ut fieret quod ab Eſaia propheta prædictum fuerat his verbis: Aperiam in ſimilitudines os meum, effabor, quæ ab orbe condito abdita ſunt.

36 Deinde relicta hominum multitudine, venit domum Jeſus, quem ſui diſcipuli convenerunt hujuſmodi verbis! Ediſſere nobis ſimilitudinem de fundi malis herbis.

37 Quibus ille reſpondit in hunc modum: Qui bonum ſemen ſerit, filius hominis eſt.

38 Fundus eſt mundus, Bonum ſemen, regii ſunt. Malæ herbæ ſunt Mali filii.

39 Inimicus, earum ſator, eſt Diabolus. Meſſis eſt finis ævi: meſſores angeli ſunt.

40 Ut igitur colliguntur herbæ malæ, & igni cremantur, ſic erit in hujus ævi fine.

41 Mittet filius hominis ſuos angelos, qui ex ejus regno omnia detrimenta maleficoſque colligent,

42 & in ignis fornacem conjicient, ubi ploratus erit, dentiumque ſtridor.

43 Tunc juſti Solis ritu relucebunt in regno ſui patris. Qui habet aures ad audiendum, audiat.

44 Item ſimile eſt cœleſte regnum abdito theſauro in agro, quem nactus aliquis homo occulit, & præ lætitia it venditum ſuas omnes facultates, eumque fundum emit.

45 Item perinde eſt cœleſte regnum, ac ſi quis mercator homo bonos quærat uniones,

46 & unum nactus precioſum unionem, eat venditum ſuas omnes facultates, eumque comparet.

47 Item ſimile eſt cœleſte regnum, jacto in mare everriculo, & cujuſque modi res colligenti.

48 Quod repletum ſubducunt in littus, & ſedentes quæ bona ſunt congerunt in vaſa, mala autem foràs jaciunt.

49 Sic erit in ævi fine. Prodibunt angeli, qui malos separabunt à justis,

50 & in ignis fornacem conjicient, ubi plorabus erit stridorque dentium.

51 Intelligitis hæc omnia? inquit eis Jesus. Etiam Domine, inquiunt illi.

52 Et ille: itaque (inquit eis) omnis eruditus, regni cœlestis res edoctus, similis est homini patrifamilias, qui ex promptuario suo & recentia depromit & vetera.

53 Postquam finem fecit Jesus his similitudinibus, discessit illinc,

54 & in suam patriam profectus, docebat conterraneos suos in eorum collegio, ita ut attoniti sic dicerent: Unde huic ea sapientia atque vires?

55 Nonne hic est fabri filius? nonne ejus mater ea est quæ Maria vocatur? ejusque fratres Jacobus, & Joses, & Simon, & Judas,

56 & ejus sorores nonne sunt omnes apud nos? Unde igitur huic hæc omnia?

57 Itaque in eo offendebantur. At Jesus: Non est (inquit illis) vates inglorius, nisi in sua patria atque domo.

58 Itaque non multa illic edidit miracula, propter eorum incredulitatem.

CAPUT XIV.

Baptista obtruncatur, ac sepultura. Jesu secessus, panes quinque, duoque pisces. Per undas Jesus. Petri discrimen. Christus in plustus, ac morbos.

1 IN id tempus audiens Herodes, quartæ partis rex, quæ de Jesu dicebantur,

2 dixit suis, eum esse Johannem Baptistam, qui revixisset, ideoq; eam miraculorum efficaciam haberet.

3 Ceperat enim Johannem Herodes, & vinctum dederat in custodiam, propter Herodiadem Philippi sui fratris uxorem,

4 quod Herodi dixisset Johannes, ei non licere eam habere.

5 Cumque vellet eum occidere, metuebat vulgus, quòd illum pro vate habebant.

6 Celebrandis autem Herodis natalibus, saltavit Herodiadis filia in medio: adeoque placuit Herodi,

7 ut ei cum jurejurando promiserit, daturum esse, quicquid ea postulasset.

8 Illa verò subornata à matre sua, dixit: Da mihi hic in patina caput Johannis Baptistæ.

9 Doluit rex: sed propter jusjurandum & convivas, jussit ei dari:

10 misitque decollatum Johannem in carcere,

11 allatumque est ejus caput in patina, & puellæ traditum quæ id matri suæ tulit.

12 Ejus autem discipuli ejus corpus sublatum iverunt, ac sepeliverunt, & rem Jesu nunciatum iverunt.

13 Eo audito Jesus discessit illinc, in navi, in desertum locum, seorsum: quo audito, secutum est eum pedibus vulgus hominum ex urbibus.

14 Et egressus Jesus animadvertens tantam hominum multitudinem, misertus est eorum, curavitque ægrotos eorum.

15 Sub vesperam autem accessi gressi sunt eum ejus discipuli hujusmodi verbis: Desertus est locus, & hora jam præteriit: dimitte hanc hominum turbam, ut vicos eant emptum sibi cibum

16 Qui

16 Quibus Jesus: Non est opus, ut abeant, inquit: præbete vos eis quod comedant.

17 At illi: Non habemus hic nisi quinque panes, & duos pisces.

18 Et ille: Afferte huc, inquit, eos mihi.

19 Deinde jussa hominum multitudine per gramina discumbere, sumptis quinque panibus duobusque piscibus, in cœlum intuens, laudes egit: fractosque panes tradidit discipulis, discipuli porrò multitudini:

20 Atque illi comederunt omnes ad satietatem, sublataque sunt reliquiarum fragmentorum duodecim canistra plena.

21 Qui comederunt autem, erant virorum circiter quinque millia, præter fœminas & parvulos.

22 Deinde statim coegit Jesus suos discipulos navim concendere, & ante se trajicere, dum ipse hominum multitudinem dimittit.

23 Multitudine dimissa, montem conscendit seorsum precandi gratia. Vespere autem cùm solus illic esset,

24 jam navis erit in medio lacu, & fluctibus vexabatur: quippe contrario vento.

25 Quarta autem noctis vigilia, venit ad eos Jesus, per lacum ambulans.

26 Quem in lacu ambulantem conspicati ejus discipuli, turbati sunt, spectrum esse dicentes, & præ timore exclamarunt.

27 Hic protinus eos alloquens Jesus: Bono este animo, inquit, ego sum, ne metuite.

28 Et Petrus respondens: Domine, inquit, si tu es, jube me ad te venire per aquam.

29 Et ille: Veni. Tum degressus de navi Petrus, ingreditur per aquam, ut Jesum adiret.

30 Sed ventum cernens vehementem timuit: & summergi incipiens, sic exclamavit: Domine serva me.

31 Tum Jesus continuò porrecta manu eum prehendit, &, O parum fidens, inquit ei, cur dubitasti?

32 Deinde eis navem ingressis, placatus est ventus.

33 Qui verò erant in navi, ei honorem præbitum venerunt, dicentes: Verè dei filius es.

34 Ita trajecto lacu venerunt in Gennezarethanum agrum.

35 Eo cognito: incolæ significarunt per omnem finitimam regionem, ut ei adducerentur quibuscunque malè erat,

36 eumque orabant ut vel ejus togæ laciniam tangerent: ac quotquot tetigerunt, sanati sunt.

CAPUT XV.

Pro suis Christus, de lotione manuum objurgantur iniqui. Quæ vitient. Chananæa repulsa: favor. Miracula multa. Septem panes, pisciculique.

TUM Hierosolymitani Scribæ & Pharisæi Jesum his verbis conveniunt:

2 Cur faciunt tui discipuli contra veterum institutum? quippe qui non lavent manus, cùm cibum capiunt.

3 Quibus ille respondit in hunc modum: Cur & vos instituto vestro contra Dei præceptum facitis?

4 Deus enim ſic præcepit: Honora patrem atque matrem: & qui patri matríve maledixerit, morte plectatur:

5 At vos dicitis, ſi quis ſuo patri matríve dixerit, ſua donaria illi profutura,

6 nihil opus eſſe ut patrem matrémve honoret. Atque ita veſtro inſtituto Dei præceptum reſcidiſtis.

7 Simulatores: rectè vaticinatus eſt de vobis Eſaias, dicens:

8 Hic populus me & ore accedit, & labiis honorat, ſed eorum animus procul abeſt à me.

9 Fruſtra autem me venerantur, humanorum præceptorum doctrinam docentes.

10 Deinde advocata hominum multitudine: Audite (inquit eis) & intelligite.

11 Non quod in os intrat, coinquinat hominem, ſed quod ex ore prodit, id coinquinat hominem.

12 Tunc eum aggreſſi ejus diſcipuli, dixerunt ei: Ecquid ſcis Phariſæos, audito iſto dicto, eſſe offenſos?

13 At ille reſpondens: Omnis planta, inquit, quam meus pater cœleſtis non plantavit, extirpabitur.

14 Sinite eos: duces ſunt cæci cæcorum. Cæcus autem cæcum ſi ducat, ambo in foveam cadent.

15 Hic Petrus eum allocutus eſt in hunc modum: Explica nobis hanc ſimilitudinem.

16 Et Jeſus: Adeone etiam vos tardi eſtis? inquit:

17 An nondum intelligitis, quicquid in os intrat, id in ventrem ferri, & in latrinam ejici?

18 At quæ ex ore egrediuntur, ex animo prodeunt, atque ea polluunt hominem.

19 Ex animo enim prodeunt malæ cogitationes, cædes, adulteria, ſtupra, furta, falſa teſtimonia, maledicta:

20 Hæc ſunt quæ polluunt hominem. Sed illotis manibus cibum capere, non polluit hominem.

21 Inde profectus Jeſus, contulit ſe in Tyrios Sidonioſque tractus.

22 Et ecce mulier Chananæa, ab illis profecta finibus, clamabat ad eum his verbis: Miſerere mei Domine Davidide: filia mea malè furiata eſt.

23 Sed cùm ille nihil ei reſpondiſſet, aggreſſi eum ejus diſcipuli ſic rogare: Abſolve eam, clamat enim ponè nos.

24 At ille reſpondens: Non ſum miſſus, inquit, niſi ad oves perditas Iſraeliticæ domus.

25 Cumque illa veniſſet, & ei præbens honorem diceret: Domine, ſuccurre mihi:

26 ille ſic reſpondit: Non convenit ſumere liberorum panem, & objicere catellis.

27 Et illa: Ita eſt, Domine, & tamen catelli quoque comedunt de micis, quæ decidunt de menſa dominorum ſuorum.

28 Tum Jeſus reſpondens: O mulier, inquit ei, magna eſt tua fiducia: obtineto quod vis. Ita ſanata eſt ejus filia, eadem illa hora.

29 Illinc digreſſus Jeſus venit ad lacum Galilææ, & conſcenſo monte conſedit ibi,

30 ad quem venit ingens hominum multitudo, qui ſecum habebant claudos, cæcos, mutos, mutilos, & alios multos quos ad Jeſu pedes abjecerunt atque ille eos ſanavit,

31 ita

31 ita ut vulgò, videntes mutos loquentes, mutilos sanos, claudos ambulantes, cæcos videntes, mirarentur, Israelitarumque Deum collaudarent.

32 Jesus autem, advocatis discipulis suis, dixit: Miseret me hujus hominum multitudinis, qui jam triduum apud me hærentes, non habent, quod comedant: & eos dimittere jejunos nolo, ne defethiscantur in via.

33 Cui discipuli: Unde nobis in solitudine tot panes, inquiunt, ut satietur tanta multitudo?

34 Et Jesus: Quot panes habetis? inquit eis. Septem, inquiunt: & paucos piciculos.

35 Tum ille jussit multitudinem humi discumbere:

36 sumptosque septem panes, & pisces, actis laudibus, fregit, suisque discipulis tradidit, & discipuli multitudini,

37 omnesque comederunt ad satietatem, sumtque sublatæ frustorum reliquiæ plenis septem sportis.

38 Qui comederunt autem, erant virorum quatuor millia, præter fœminas & pueros.

39 Deinde dimissa hominum multitudine, conscensa navi, venit in fines Magdalanos.

CAPUT XVI.

Pharisæorum quæstiones, objurgatio, fermentum. Apostolorum infirmitas. Quis Christi naturam doceat. Ecclesiæ fundamentum, robur, claves. Imperatum de Christo silentium. Prædicta mors. Petri temeritas. Crux fidelium. Quanti beatitudo.

TUM eum aggressi Pharisæi & Sadducæi, tentandi gratia rogant, ut sibi signum de cœlo ostendat.

2 Quibus ille respondens: Sub vesperum, inquit, dicitis: Serenum erit, rubet enim cœlum.

3 Et manè: Hodie tempestas erit, nam triste rubet cœlum. Simulatores, cœli faciem scitis dignoscere: temporum signa non potestis?

4 Prava adulterinaque natio signum quærit, nec ullum ei signum dabitur, nisi signum Jonæ vatis. Deinde relictis illis discessit.

5 Cùm trajecissent autem ejus discipuli, obliti fuerant panes sumere.

6 Et Jesus dixit eis: Videte ut Pharisæorum Sadducæorumque fermentum caveatis.

7 Illi verò secum ipsi cogitabant, illud eò pertinere, quòd non sumpsissent panes.

8 Id quod intelligens Jesus, dixit eis: Quid apud vos cogitatis, parum fidentes: non sumpsisse panes?

9 An nondum intelligitis, neque meministis quinque panes illorum quinque millium, & quot canistra receperitis?

10 Neque septem panes quatuor millium, & quot receperitis sportas?

11 Quî fit ut non intelligatis, non me vobis de pane dixisse, cavendum esse fermentum Pharisæorum, ac Sadducæorum?

12 Tunc illi intellexerunt, non eum hoc dixisse, cavendum esse panis fermentum, sed Pharisæorum, Sadducæorumque doctrinam.

13 Cùm venissent autem Jesus in tractum Cæsareæ Philippi, interrogavit suos discipulos his verbis: Quem me dicunt homines esse, me filium hominis?

14 Cui illi: Hi Johannem Baptiſtam, illi Eliam, alii Jeremiam, aut vatum aliquem.

15 Et ille: Vos verò (inquit eis) quem me eſſe dicitis?

16 Cui Simon Petrus ita reſpondit: Tu es Chriſtus Dei viventis filius.

17 Et Jeſus ei reſpondens: Beatus es, inquit Simon Jonaide, quoniam non patefecit iſtud tibi caro & ſanguis, ſed pater meus qui in cœlis eſt.

18 Ego quoque tibi dico: Tu es Petrus, & in hac petra conſtruam meam eccleſiam, quam Orci portæ non ſuperabunt:

19 tibique cœleſtis regni claves dabo, ac quicquid in terra ligaveris, erit ligatum in cœlis: & quidquid in terra ſolveris, erit ſolutum in cœlis.

20 Tunc præcepit ſuis diſcipulis, ut nemini dicerent ſe eſſe Jeſum Chriſtum.

21 Deinceps cœpit Jeſus demonſtrare ſuis diſcipulis, ſibi eundum eſſe Hieroſolymam, & multa à ſenatoribus & pontificibus ſcribiſque patienda, ſeque occidendum, & tertio die revicturum.

22 Hîc Petrus eum prehenſum cœpit objurgare, dicens: Parce tibi, Domine, non accidet iſtud tibi.

23 At ille verſus: Abi ponè me, Satana, inquit Petro: impedimento mihi es: quippe qui non divina, ſed humana ſapias.

24 Deinde dixit Jeſus diſcipulis ſuis: Si quis me vult ſequi, renunciet ipſe ſibi, tollatque crucem ſuam, & me ſequatur.

25 Nam qui animam ſuam ſervare voluerit, eam perdet: qui verò animam ſuam mea cauſa perdiderit, eam inveniet.

26 Quid enim proderit homini, ſi vel totum mundum lucretur, & animæ ſuæ jacturam faciat? aut quid dabit homo, quò animam ſuam æquiparet?

27 Eſt enim venturus filius hominis in ſui patris gloria, cum ſuis angelis: ac tum pro ſuis quemque factis remunerabitur.

28 Hoc vobis certò dico, eſſe quoſdam eorum qui hîc adſunt, qui non prius mortem guſtabunt, quàm videant filium hominis venientem in regno ſuo.

CAPUT XVII.

Chriſti transformatio. Moſes, & Elias. Petri futilitas. Vox cœleſtis. Joannes, Elias. Lunaticus. Apoſtolorum diffidentia. Fidei, precum, & jejunii virtus. Supplicium prædictum. Chriſti tributum, ac Petri.

POſt ſex autem dies adhibet Jeſus Petrum, & Jacobum, ejuſque fratrem Johannem, & in arduum montem ſeducit,

2 ac coram eis transfiguratus eſt, ejuſque & facies ſolis modo reſplenduit, & veſtimenta tam candida facta ſunt, quàm eſt lux.

3 Et ecce conſpecti ſunt eis Moſes, & Elias cum eo colloquentes.

4 Tum Petrus Jeſum alloquens: Domine, inquit, bonum eſt hîc eſſe nos, Si vis, faciamus hîc tria tabernacula: tibi unum, Moſi unum, & Eliæ unum.

5 Adhuc eo loquente, ecce lucida nubes illos obumbravit, & ex nube vox extitit, ita dicens: Hic eſt meus chariſſimus filius, qui mihi acceptus eſt: hunc audite.

6 Hoc

6. Hoc audito, magnopere territi discipuli, cecidêre proni.

7 At Jesus eos aggressus, tetigit. Surgite, inquit, néve metuite.

8 Tum illi sublatis oculis neminem viderunt, nisi solum Jesum.

9 Descendentibus autem eis de monte, præcepit eis Jesus, ne cui visum illud dicerent, donec filius hominis à mortuis resurrexisset.

10 Tunc discipuli sic eum interrogant: Quid ergo dicunt Scribæ, Eliam oportere venire prius?

11 Quibus respondens Jesus: Venturus est quidem prius Elias, & instauraturus omnia.

12 Sed scitote Eliam jam venisse, quem illi non agnoverunt, sed ei quæ voluêre fecerunt. Sic & filius hominis ab eis passurus est.

13 Tunc intellexerunt discipuli, eum id sibi de Johanne Baptista dixisse.

14 Ut autem pervenerunt ad hominum multitudinem, aggressus eum quidam homo, congenulans:

15 sic dixit: Domine miserere mei filii, qui lunaticus est, & malè habet. Nam sæpe in ignem, sæpe cadit in aquam.

16 Et quidem eum tuis discipulis adduxi: sed eum non potuerunt sanare.

17 Et Jesus respondens: O incredula, inquit, pravaque natio: quousque vobiscum ero? quousque vos feram? Adducite huc eum mihi.

18 Deinde illum increpuit Jesus, exiitque ex eo dæmonium, & sanatus est puer eadem illa hora.

19 Tum aggressi Jesum discipuli seorsum, quæsiverunt, cur ipsi non potuissent illud expellere.

20 Propter incredulitatem vestram, inquit eis. Hoc enim vobis confirmo, si tantum fidei habueritis, quantum est granum sinapis, si dixeritis huic monti, Migra istinc illuc, migrabit: nihilque non poteritis.

21 Cæterum hoc genus non exit, nisi per preces & jejunium.

22 Versantibus autem eis in Galilæa, dixit eis Jesus: Tradendus est filius hominis in hominum manus,

23 qui eam interficient, isque tertio die resurget. Id illis valde doluit,

24 Cum venissent autem Capharnaum, hujusmodi verbis adorti sunt Petrum, qui didrachma exigebant. Non pendit magister vester didrachma?

25 Etiam, inquit ille. Deinde ubi domum ingressus est, prævenit eum Jesus his verbis: Quid tibi videtur, Simon? reges orbis à quibus tributa aut censum exigunt? à suisne, an ab alienis?

26 Ab alienis, inquit ei Petrus. Et Jesus: Ergo sui sunt liberi, inquit ei.

27 Sed ne eos offendamus, i ad lacum, & hamum jacito: & qui primus extrahetur piscis, eum tollito, & aperto ejus ore staterem invenies: eum capito, & illis pro me teque dato.

CAPUT XVIII

Mansuetudo quanta, offensi humiles. Scandala. Christi munus. Pastoris comparatio. Ladentium castigatio. Discipulorum autoritas. Concordia. Christus ubi. Condonata injuria. Rex rationes reposcens. Inclementum pœna.

ILla hora discipuli Jesum convenerunt, quærentes quis futurus esset in regno cœlesti maximus.

2 Et Jesus advocatum puerum collocavit inter eos, &: Hoc vobis, inquit, confirmo, nisi mutati fueritis,

3 & pueris similes redditi, non intrabitis in cœleste regnum.

4 Quisquis ergo seipsum summiserit, ut est hic puer, is erit in regno cœlesti maximus.

5 Et quisquis hujusmodi puerum meo nomine accipit, me accipit.

6 Quisquis verò vel minimum horum mihi fidem habentium offenderit, præstaret ei suspensa de ejus collo asinaria mola, in maris æquor demergi.

7 Sunt quidem calamitosæ mundo offensiones, tametsi offensiones accidere necesse est: sed væ homini per quem accidit offensio.

8 Quod si te tua manus aut pes offendit, abscinde eum, & abjice. Satius est tibi claudum aut mancum in vitam ingredi, quàm duas manus aut pedes habentem in sempiternum ignem conjici.

9 Et si te tuus oculus offendit, erue eum, & abjice: satius est tibi unoculum in vitam ingredi, quàm duos oculos habentem, in ignis gehennam conjici.

10 Videte ne vel minimum horum contemnatis. Scitote enim eorum angelos in cœlis semper aspicere faciem patris mei, qui in cœlis est.

11 Venit enim filius hominis servatum perdita.

12 Quid vobis videtur? Si cui homini centum sint oves, & earum una deerraverit, nonne relictis nonaginta novem in montibus, it quæsitum errantem?

13 & si eam invenire contigerit, hoc vobis pro certo dico, eum illa magis gaudere, quàm nonaginta novem non palatis.

14 Sic voluntas non est vestri patris, qui est in cœlis, ut pereat vel minimus horum.

15 Quod si in te peccaverit frater tuus, i reprehensum eum, ita ut tecum ipse solus adsit. Si te audiverit, lucratus es fratrem tuum.

16 Sin minus audiverit, adhibe unà tecum insuper unum aut alterum, ut ex ore duorum triumve testium de re omni statuatur.

17 Quòd si eos non audierit, dicito ecclesiæ. Quod si ne ecclesiam quidem audierit, esto tibi perinde ac extraneus & publicanus.

18 Sic certò habetote, quæcunque in terra ligaveritis, ligata fore in cœlo: & quæcunque in terra solveritis, in cœlo soluta fore.

19 Item certò scitote, si duo vestrûm in terra consenserint, quamcunque rem petierint, impetraturos à patre meo, qui in cœlis est.

20 Ubi sunt enim duo tresve meo nomine congregati, illic ego sum inter eos.

21 Tunc aggressus eum Petrus: Domine, inquit, quoties peccanti in me fratri meo ignoscere debeo, ad septiésne?

22 Cui Jesus: non dicam tibi ad septies, sed ad septuagies septies.

23 Itaque similiter accidit in regno cœlesti, ac in homine rege,

rege, qui voluit rationes conferre cum ſuis ſervis.

24 Cùm cœpiſſet autem conferre, adductus eſt ei quidam decies mille talentorum debitor,

25 qui cum ſolvendo non eſſet, juſſit eum dominus ejus, uxoremque & liberos & omnes ejus facultates vendi, atque ita ſolvi.

26 Sed ſervus procubuit, & ei præbens honorem dixit: Domine, expecta me diutius, & omnia tibi ſolvam.

27 Ita illius ſervi miſertus dominus, eum dimiſit, eique debitum condonavit.

28 At ſervus ille digreſſus, quendam nactus conſervorum ſuorum, qui debebat ei centum denarios, comprehendit, & ei collum obtorquet: Solve, mihi, inquit, quod debes.

29 Cumque ejus conſervus procubuiſſet, & eum oraret, ut ſe diutius expectaret, ſeſe ei omnia ſoluturum,

30 noluit, ſed eum in cuſtodiam datum ivit, donec ſolviſſet debitum.

31 Quam rem videntes ejus conſervi, ægerrimè tulerunt, dominoque ſuo rem omnem declaratum iverunt.

32 Tunc eum dominus ejus accerſitum ſic alloquitur: Serve nequam, ego tibi totum nomen illud, rogatus à te, condonavi:

33 nónne debebas tu viciſſim tui conſervi miſereri, ut & ego tui miſertus eram?

34 Ita iratus ejus dominus, tradidit eum tortoribus donec ſolviſſet, quicquid ſibi debebatur.

35 Sic meus quoque cœleſtis pater vobis faciet, niſi alii aliis ex animo delicta condonveritis.

CAPUT XIX.

Conjugium, repudium, adulterium. Duplex eunuchus. Quorum ſit cœlum. Quis bonus. Opum pericula. Piorum præmia. In eccleſia anceps eventus.

POſtquam hanc orationem finivit Jeſus, ex Galilæa profectus venit in Judææ fines trans Jordanem,

2 eumque ſecuta eſt ingens hominum multitudo, quos illic ſanavit.

3 Phariſæi verò eum, tentandi gratia, convenerunt quærentes an liceret viro uxorem ſuam qualibet de cauſa repudiare?

4 Quibus ille reſpondit in hunc modum: Non legiſtis, qui principio fecit *L.* hominem, *G.* eos marem & fœminam feciſſe,

5 atque ita pronunciatum eſſe? Propterea relinquet vir patrem atque matrem, & adhærebit uxori ſuæ, fietque ex duobus una caro.

6 Itaque non jam ſunt duo, ſed una caro. Proinde quod Deus conjunxit, homo ne diſjungat.

7 Et illi: Cur ergo præcepit Moſes divortii tabulam dari, uxorémque repudiari?

8 Quibus ille: Moſes utique propter veſtram pervicaciam vobis uxores veſtras repudiare permiſit: verùm principio non fuerat ita factitatum.

9 Atque hoc ſcitote, quiſquis uxorem ſuam repudiaverit (niſi ob ſtuprum) & aliam duxerit, eum adulterare: & qui repudiatam duxerit, eum adulterare.

10 Huic diſcipuli: Si ea eſt (inquiunt ei) viri cum uxore

conditio, non expedit connubia conjungere.

11 Quibus ille: Non omnes hanc rem præstare possunt: sed quibus datum est.

12 Sunt enim quidam castrati, qui sic ab utero matris nati sunt. Sunt & castrati, qui ab hominibus castrati sunt: item sunt castrati, qui seipsos, propter regnum cœleste castrarunt. Qui præstare potest, præstato.

13 Tunc adducti sunt ei pueri, ut manus eis imponeret, & oraret. Ac discipulis illos objurgantibus,

14 Jesus ita dixit: Sinite pueros, nec eos ad me venire prohibete. Nam talium est cœleste regnum.

15 Deinde cum illis manus imposuisset, digressus est illinc.

16 Tum quidam eum convenit his verbis: Magister bone, quid boni faciam, ut vitam adipiscar æternam?

17 Cui ille: Quid me dicis bonum? Nullus est bonus, nisi unus Deus. Quòd si vis in vitam ingredi, exequere præcepta.

18 Quænam? inquit ille. Et Jesus: Illa inquit: Ne occidito: Ne adulterato: Ne furator: Falsum testimonium ne dicito:

19 Honora patrem atque matrem: &, Alterum ut teipsum diligito.

20 Et adolescens: Omnia ista (inquit ei) executus sum à pueritia. Quid mihi restat?

21 Et Jesus: Si vis esse perfectus (inquit ei) i, venditum facultates tuas, inque pauperes erogato, habitus in cœlo thesaurum: deinde adesto, & me sequere.

22 His verbis auditis adolescens abiit, dolens: quippe qui multas facultates haberet.

23 At Jesus suos discipulos alloquens: Hoc vobis, inquit, confirmo, divitem difficulter in cœleste regnum ingredi.

24 Iterumque hoc vobis dico, facilius esse rudentem per foramen acus trajici, quam divitem in Dei regnum intrare.

25 Hoc audito, admodum stupefacti ejus discipuli, dicere, Quis ergo servari potest?

26 Quos intuitus Jesus, dixit eis: Ab hominibus hoc fieri non potest: at à Deo fieri possunt omnia.

27 Tum Petrus ita loquitur: En nos reliquimus omnia, teque secuti sumus: quid ergo hinc assequemur?

28 Et Jesus: Hoc vobis confirmo (inquit eis) vos qui me secuti estis, in renovata vita, cùm sedebit filius hominis in suo glorioso tribunali, sessuros esse vos quoque in duodecim tribunalibus, judicantes duodecim tribus Israelitarum.

29 Et quisquis domos, aut fratres, aut sorores, aut patrem, aut matrem, aut uxorem, aut liberos, aut agros mei nominis causa reliquerit, is centuplum adipiscetur, & vitam obtinebit sempiternam.

30 Sed multi primi erunt ultimi, & ultimi primi.

CAPUT XX.

In vinea operariorum præmia. Mors Christi prædicta, & reditus in vitam. Quis Christo primus, quis postremus. Quorsum Christus. Caci duo.

PErinde enim accidit in cœlesti regno, ac in homine patrefamilias, qui exiit primo mane ad conducendos operarios in vineam suam,

2 pa-

2 pactuſque operariis ſingulos denarios in diem, dimiſit eos in vineam ſuam.

3 Deinde circa tertiam horam egreſſus, vidit alios in foro ſtantes ocioſos,

4 &, Ite (inquit eis) vos quoque in vineam meam: & quod æquum erit dabo vobis.

5 Atque illi iverunt. Item circa ſeptimam & nonam horam egreſſus, fecit ſimiliter.

6 Circa undecimam autem horam egreſſus, offendit alios ſtantes ocioſos: &, Quid hic ſtatis (inquit eis) totum diem ocioſi?

7 Cui illi: Quia nemo nos conduxit, inquiunt. Et ille: Ite & vos (inquit) in vineam meam, & quod erit æquum, accipietis.

8 Sub veſperam autem jubet vineæ dominus procuratori ſuo, ut vocet operarios, eiſque ab ultimis exorſus ad primos, mercedem ſolvat.

9 Ita cùm veniſſent qui circa undecimam horam venerant, acceperunt ſingulos denarios.

10 Item primi cùm veniſſent, arbitrati ſe plus accepturos, acceperunt & ipſi ſingulos denarios:

11 quibus acceptis fremebant contra patremfamilias.

12 dicentes: Hi poſtremi unam horam operati ſunt, & tu eos nobis pares feciſti, qui diei onus ardoremque pertulimus.

13 At ille reſpondens dixit eorum uni: Amice, non facio tibi injuriam, Nonne mecum denario conveniſti?

14 Aufer tuum & abi. Volo autem huic ultimo tantum dare, quantum tibi,

15 An mihi non licet meis uti meo arbitratu? An tuus oculus malus eſt, quoniam ego bonus ſum?

16 Ita erunt & ultimi primi, & primi ultimi. Multi enim ſunt vocati, ſed pauci electi.

17 Aſcendens autem Jeſus Hieroſolyma, aſſumpſit duodecim diſcipulos ſeorſum in via, eiſque dixit,

18 En aſcendimus Hieroſolyma, & filius hominis Pontificibus Scribiſque tradetur, qui eum capite damnatum,

19 tradent externis illudendum, & verberandum & crucifigendum, iſque die tertio reſurget.

20 Tunc eum aggreſſa mater filiorum Zebedæi cum ſuis filiis, honore præbito, petebat aliquid ab eo.

21 Cui ille: Quid vis? inquit. Et illa: Jube (inquit ei) ut hi duo mei filii tibi alter dexter, alter ſiniſter aſſideant in regno tuo.

22 At Jeſus reſpondens: Neſcitis quid petatis. Poteſtis ibidem bibere poculum, quod ego bibiturus ſum? & eodem baptiſmate, quo ego baptizandus ſum, baptizari? Poſſumus, inquiunt illi.

23 Et ille: Meum quidem poculum bibetis, inquit, meoque baptiſmate baptizabimini. Sed ut mihi dextra lævaque aſſideatur, non eſt mihi dare, niſi quibus id paratum eſt à patre meo.

24 Hoc audito, reliqui decem indignati ſunt ob duos fratres.

25 At Jeſus advocatis eis dixit: Scitis, gentium principes in eas dominari, & magnos viros in eas poteſtatem obtinere,

26 Inter vos non ſic agetur: quin

quin qui volet in vobis maximus fieri, fit vester famulus:

27 & qui volet in vobis esse primus, esto servus vester:

28 sicut filius hominis non venit ut sibi ministretur, sed ut ministret ipse, animamque suam in multorum liberationem impendat.

29 Eis autem Hierichunte discedentibus, cùm eum sequeretur frequens hominum multitudo,

30 cæci duo secundùm viam sedentes, ubi audiverunt præterire Jesum, sic exclamarunt: Miserere nostri, Domine Davidide.

31 Cumque vulgò objurgarentur, ut tacerent, eò clamabant altius, dicentes: Miserere nostri, Domine Davidide.

32 Tum Jesus restitit, & eos vocavit: Quid vultis, inquit, ut vobis faciam?

33 Cui illi: Domine, inquiunt, ut nostri aperiantur oculi.

34 Jesus verò misericordia motus, eorum tetigit oculos, statimque illi oculis viderunt, & eum secuti sunt.

CAPUT XXI.

Christus ovans asina. Profanum templum. Ficus arida. Fidei vis, ac precum. Seniorum confutatio. Gemini fratres ad vineam. Vinea parabola secunda. Repudiatus lapis. Gentium gratia: in Christum insidiæ.

POstquam autem Hierosolymis propinquarunt, & Bethphage ad olivarum montem venerunt, misit Jesus duos discipulos,

2 dicens eis: Ite in vicum qui contra vos est, & protinus invenietis asinam ligatam, & pullum cum ea; solvitote, & mihi adducitote.

3 Quòd si quis vobis aliquid dixerit, dicetis, Dominum eis egere, & statim dimittet eos.

4 Hoc autem totum factum est, ut id accideret quod à vate dictum fuerat his verbis.

5 Dicite puellæ Sioni: Ecce rex tuus tibi venit mansuetus, insidens asinæ, & asello jumenti pullo.

6 Igitur profecti discipuli, fecerunt sicut mandaverat eis Jesus,

7 asinamque & pullum adduxerunt, & eis vestimenta sua imposuerunt, & eum super ea collocarunt.

8 Maxima autem hominum multitudo suis vestimentis viam consternere: alii abscissos ex arboribus ramos per viam sternere.

9 Vulgus autem partim præcedens, partim subsequens, sic acclamare: Hosanna Davididæ, bene sit ei qui venit in nomine Domini. Hosanna in supremis.

10 Eo autem ingresso Hierosolyma, commota est tota civitas, dicens: Quis est hic?

11 Vulgus autem dicebat: Hic est Jesus vates, à Nazaretha Galilææ.

12 Et Jesus in Dei templum ingressus, ejecit omnes in templo vendentes & ementes, & numulariorum mensas sellasque vendentium columbas evertit.

13 Scriptum est, inquit eis: Domus mea domus supplicationis vocabitur: at vos ex ea feciſtis speluncam latronum.

14 Cumq; eum cæci & claudi in templo adiissent, sanavit eos.

15 Pontifices & Scribæ videntes quàm mira feciſſet, & pueros in fano Hosanna Davididæ acclamantes, indignati dixerunt ei:

16 Audis

16 Audis quid hi dicant? Etiam, inquit eis Jesus. Nunquámne legistis? Per os infantium ac lactentium laudem condis.

17 Deinde relictis illis, profectus ab urbe est Bethaniam ibique diversatus.

18 Manè autem urbem repetens esuriit:

19 & animadversa quadam apud viam ficu, venit ad eam: cumque nihil in ea, nisi folia duntaxat, inveniſſet, dixit ei: Ne posthac ex te fructus oriatur unquam: statimque ficus aruit.

20 Quo viso, admirati discipuli dicere: Ut subitò aruit ficus?

21 Quibus respondit Jesus: Hoc vobis confirmo, si fiduciam habebitis, neque dubitabitis, non solùm hoc de ficu facietis, verùm etiam si huic monti jusseritis ut amoveatur, & in mare projiciatur, fiet:

22 ac quicquid precibus fidenter petieritis, obtinebitis.

23 Cùm veniſſent autem in fanum, pontifices & populi senatore eum docentem convenerunt his verbis: Qua potestate ista facis: & quis tibi potestatem istam dedit?

24 Quibus respondens Jesus. Rogabo vos ego viciſſim quiddam, quod si mihi dixeritis, ego quoque vobis dicam qua potestate hæc faciam.

25 Baptisma Johannis unde erat; à cœlóne, an ab hominibus? At illi sic apud sese ratiocinari: Si dixerimus à cœlo, dicet nobis, Cur ergo ei non credidistis?

26 Sin dixerimus ab hominibus, vulgus metuimus: omnes enim Johannem pro vate habent.

27 Itaque Jesu sic respondérunt: Nescimus. Et ille: Nec ego vobis dico, inquit, qua hæc potestate faciam.

28 Quid vobis autem videtur? Habebat homo quidam duos natos, quorum priorem aggressus est his verbis: Nate abi ad faciendum opus hodie in vinea mea.

29 Cui ille respondens: Nolo, inquit: pòst tamen mutata sententia ivit.

30 Alterum item iisdem verbis aggressus est. Atque ille, Faciam, Domine, inquit respondens: neque tamen ivit.

31 Uter paruit voluntati patris? Prior, inquiunt ei. Et Jesus: Credite mihi, publicani & meretrices antecedunt vos in regnum Dei.

32 Venit enim ad vos Johannes justitiæ via, cui vos tamen non credidistis, cùm publicani & meretrices crediderint: quod vos cùm videretis, non mutastis tandem sententiam, ut ei crederetis.

33 Aliud exemplum audite. Fuit quidem paterfamilias, qui vineam consevit, & septo circumdedit, in eaque torcular defixit & turrim extruxit, eamque agricolis elocavit, deinde peregrè profectus est.

34 Postea instante tempore fructuum, misit servos suos ad agricolas ad ejus fructus percipiendos.

35 At agricolæ comprehensos ejus servos partim pulsarunt, partim interfecerunt, partim lapidaverunt.

36 Ille rursus alios plures prioribus misit, sed illi eis idem fecerunt.

37 Postre-

37 Postremò misit ad eos filium suum, ita cogitans: reverebuntur filium meum.

38 Agricolæ verò, viso filio, sic inter sese dicere: Hic est hæres: agite, interficiamus eum, & ejus hæreditatem occupemus.

39 Itaque eum ceperunt; & ejectum extra vineam peremerunt.

40 Cùm ergo venerit vineæ dominus, quid faciet illis agricolis?

41 Cui illi: Malos malè perdet, inquiunt, & vineam aliis elocabit agricolis, qui ei fructus pendent suis temporibus.

42 Et Jesus: Nunquámne legistis (inquit eis) in literis? Quem lapidem improbaverant structores, is adhibitus est ad caput anguli: id quod à Domino profectum est, & nobis mirum videtur.

43 Quamobrem scitote, auferendum à vobis Dei regnum, & genti dandum fructus edituræ.

44 Ac qui in eum lapidem ceciderit, confringetur: & in quem lapis inciderit, eum conteret.

45 Igitur Pontifices & Pharisæi, auditis ejus exemplis, intellexerunt eum de ipsis dicere:

46 sed eum volentes comprehendere, timuere vulgus, quòd eum pro vate habebat.

CAPUT XXII.

Regia nuptia. Sordidus conviva. Electi. Judæorum insidiæ, captiones. Tributa. Sadducæorum rejectio. Præceptorum summa. Pharisæorum ignorantia.

AT Jesus eos iterum his verbis per similitudines allocutus est.

2 In regno cœlesti similiter accidit, atque in rege quodam qui filii sui nuptias facturus,

3 dimisit servos suos, qui invitatos ad nuptias vocarent. Sed illi noluerunt venire.

4 Itaque alios item servos misit, dicens: Dicite invitatis, me meum parasse prandium: meos juvencos & altilia esse mactata, & omnia parata, veniant ad nuptias.

5 At illi neglexerunt, & discesserunt, alius in suum prædium, alius ad mercaturam suam.

6 Cæteri comprehensos ejus servos, cum ignominia peremerunt.

7 Quo audito iratus rex, missis eò suis copiis, homicidas illos perdidit, eorumque urbem cremavit.

8 Deinde suis servis ita dixit: Nuptiæ quidem paratæ sunt: sed invitati non erant digni.

9 Quamobrem abite in trivia, & quoscunque inveneritis, vocate ad nuptias.

10 Ita profecti in vias illi servi, congregarunt quotquot invenerunt, tum malos, tum bonos, ita ut complerentur nuptiæ convivis.

11 Ingressus autem rex ad convivas spectandos, animadvertit ibi quendam non nuptiali vestitu indutum,

12 &, Amice, inquit ei, qui fit ut huc intraveris sine vestimento nuptiali? Cumque ille obmutuisset,

13 jussit rex famulis, ut eum pedibus manibusque constrictum, in penitissimas tenebras compingerent, ubi futurus esset ploratus stridorque dentium.

14 Multi enim sunt vocati, sed pauci electi.

15 Tunc Pharisæi consilium captum

aptum iverunt, de eo in verbis illaqueando.

16 eique discipulos suos cum Herodianis miserunt, qui dicerent: Magister, scimus te veracem esse, divinamque vitæ viam verè docere, neque quenquam curare, quippe qui non respectes hominum personam.

17 Dic ergo nobis quid censeas, liceátne pendere tributum Cæsari, nécne?

18 At Jesus cognita eorum malitia, dixit: Quid me tentatis? simulatores:

19 ostendite mihi nummum tributarium. Illi ei denarium obtulerunt.

20 Et ille: Cujus est imago hæc, inquit eis, & inscriptio?

21 Cui illi, Cæsaris, inquiunt. Tunc ille, Solvite igitur (inquit eis) quæ sunt Cæsaris Cæsari, & quæ Dei Deo.

22 Hoc audito admirati illi, eo relicto discesserunt.

23 Illo die convenerunt eum Sadducæi, qui negant esse resurrectionem, eumque in hunc modum interrogarunt:

24 Magister, jussit Moses, ut si quis mortuus fuerit sine liberis, ducat ejus frater uxorem, fratrique suo prolem suscitet.

25 Fuerunt autem apud nos fratres septem, quorum primus uxore ducta obiit, & prole carens reliquit uxorem suam fratri suo.

26 Itidem & alter, & tertius, usque ad septem.

27 Postremò omnium mortua est etiam mulier.

28 Igitur in resurrectione cujus ex septem erit uxor, cùm omnes eam habuerint?

29 At Jesus respondens illis: Erratis, inquit, non intelligentes literas, neque Dei potestatem.

30 Siquidem in resurrectione nec viri ducunt uxores, nec fœminæ nubunt: sed divinorum angelorum similes sunt in cœlo.

31 De resurrectione autem mortuorum non legistis quod vobis à Deo his verbis dictum est?

32 Ego sum Deus Abrahami, Deus Isaaci, & Deus Jacobi. Non est Deus, mortuorum Deus, sed viventium.

33 Hoc audito, stupebant vulgò ejus doctrinam.

34 Pharisæi verò, audientes ab eo confutatos Sadducæos, coiverunt eodem:

35 eumque quidam eorum, legisperitus, tentandi gratia sic interrogavit:

36 Magister quódnam præceptum est in lege maximum? Cui Jesus:

37 Dominum Deum tuum toto corde, toto animo, tota mente amato:

38 hoc est primum & maximum præceptum. Alterum autem est huic simile:

39 Alterum ut teipsum amato.

40 Ab his duobus præceptis tota lex vatesque pendent.

41 Congregatis autem Pharisæis, interrogavit eos Jesus in hunc modum:

42 Quid censetis de Christo? cujus prognatum fore? Davidis, inquiunt ei.

43 Et ille: Quî fit ergo (inquit eis) ut eum David afflatu divino Dominum vocet, ita dicens?

44 Ait Dominus Domino meo, sede ad meam dextram, donec tuos hostes effecero scabellum pedum tuorum.

45 Quòd si eum David Dominum

minum vocat, quî fit ut sit ejus prognatus ?

46 Itaque nemo ei quicquam respondere potuit, nec eum ab illo die quisquam deinceps interrogare ausus est.

CAPUT XXIII.

Verus doctor, sceleratus. Pharisæi in præceptis, fimbriis, mensis, consilio, foro, titulis. Magister qui. Studium mutuum. Pater quis, ac doctor. Elatio : Humilitas. Hypocrita increpati. Hierosol. Pertinax.

TUnc Jesus plebem discipulosque suos sic allocutus est :

2 In Mosis sede sedent Scribæ & Pharisæi.

3 Quicquid igitur vobis dixerint exequendum, exequimini & facite ; sed eorum facta nolite imitari. Dicunt enim, nec faciunt :

4 quippe qui colligent onera gravia & portatu difficilia, aliorumque humeris imponant, cùm ea ipsi ne digito quidem movere velint.

5 Omnia autem opera sua faciunt, ut spectentur ab hominibus : utuntur autem latis custoditoriis magnisque vestimentorum limbis atque laciniis,

6 amantque primas in cœnis accubationes, & primas in collegiis sessiones,

7 & in foris salutationes, & ab hominibus vocitari Rabbi.

8 At vos nolite vocari Rabbi ; unus est enim rector vester Christus, vos verò omnes estis fratres.

9 Néve patrem vobis in terris vocate : unus est enim vester pater qui èst in cœlis.

10 Néve rectores vocemini : unus est enim vester rector Christus.

11 quin vestrûm maximus vester sit famulus.

12 Quisquis verò seipsum extulerit, deprimetur : & quisquis seipsum depresserit, extolletur.

13 Væ vobis autem Scribæ & Pharisæi simulatores, qui cœleste regnum aliis præcluditis, utpote qui nec intretis ipsi, nec intrare conantes sinatis intrare.

14 Væ vobis Scribæ & Pharisæi simulatores, qui viduarum domos comeditis, idque longarum precum prætextu : itaque eo graviores dabitis pœnas.

15 Væ vobis Scribæ & Pharisæi simulatores, qui & mare & terram peragratis, ut unum asciscatis adventitium : quod ubi factum est, efficitis eum duplo gehenna digniorem quàm estis vos.

16 Væ vobis duces cæci, qui dicitis, si quis per templum juret, nihil esse ; sin quis per templi aurum juret, eum teneri.

17 O stulti & cæci : utrum enim majus est, aurum an templum quod aurum consecrat ?

18 Item si quis per aram juraverit, id nihil esse : at si quis per donarium quod in ea est, juraverit, eum teneri.

19 O stulti & cæci, utrum enim majus est ? donarium ? an ara quæ donarium consecrat ?

20 Itaque qui per aram jurat, is & per eam jurat, & per quicquid est supra ea.

21 Et qui per templum jurat, is & per id jurat & per ejus incolam.

22 Et qui per cœlum jurat, is & per Dei solium jurat, & per eum qui sedet in eo.

23 Væ vobis Scribæ & Pharisæi

cæi simulatores, qui mentam, & nethum, & cuminum decumatis, omissis quæ sunt in lege graviora, scilicet jure, & pietate, atque fide. Oportebat & hæc facere, & illa non omittere.

24 O duces cæci, qui culicem percolatis, & camelum deglutitis.

25 Væ vobis Scribæ & Pharisæi simulatores, qui poculi scutellæq; partem exteriorem purgatis, cùm ea intus rapina intemperantiaque referta sint.

26 O Pharisæe cæce, purga prius interiora poculi & scutellæ, & eorum exteriora quoque pura sint.

27 Væ vobis Scribæ & Pharisæi simulatores, qui similes estis incruſtatis sepulchris, quæ foris quidem pulchra videntur, sed intus ossibus mortuorum, & omni fœditate plena sunt.

28 Sic & vos foris quidem aliis justi esse videmini, sed intus simulationis estis sceleriſque pleni.

29 Væ vobis Scribæ & Pharisæi simulatores, qui vatum sepulcra extruitis, & justorum monimenta ornatis,

30 dicitisque: Si majorum nostrorum temporibus fuissemus, non fuissemus eorum in vatum sanguine socii.

31 Itaque ipsi de vobis testamini, vos eorum esse posteros, qui vates interfecerunt.

32 Et vos majorum vestrorum mensuram complete.

33 Serpentes, viperina progenies, poteritisne gehennæ supplicium effugere?

34 Itaque ego ad vos mittam vates, & sapientes, & literatos, quos partim interficietis, ac in crucem tolletis, partim verberabitis in vestris collegiis, ac ex alia in aliam urbem persequemini,

35 ut in vos expetat omnis innocens sanguis in terris effusus, ab Abelis justi sanguine, usque ad Zachariæ sanguinem, Barachiæ filii, quem vos inter ædem & aram necastis.

36 Itaque certò scitote horum omnium pœnas daturam esse nationem hanc.

37 Hierosolyma, Hierosolyma, quæ vates occidis, & ad te missos lapidas, quoties volui congregare tuos natos, quomodo gallina suos pullos sub alas congregat, & noluistis.

38 Scitote vestram domum vobis desertam relictum iri.

39 Sic enim habetote, vos non esse me visuros deinceps, donec dicatis, Bene sit venienti in nomine Domini.

CAPUT XXIV.

Templi solo aquatio. Cades Fidelium angustia. Pseudo-vates. Consilium afflictis. Orbis judicium. Christi reditus. Veritatis firmitas. Cui nota judicii momenta. Servus diligens ac nequam.

CUM autem egressus Jesus discederet ex fano, venerunt ejus discipuli ostensum ei templi structuram.

2 At Jesus: Videtisne hæc omnia, inquit eis: hoc vobis confirmo, fore ut hic nullus lapis super lapidem relinquatur, quin diruatur.

3 Sedentem autem eum in monte olivarum, aggressi sunt discipuli seorsim his vrrbis: Dic nobis quando hæc futura sint, & quod signum sit adventus tui, interituſque mundi.

4 Quibus Jesus ita respondit: Videte ne quis vos fallat.

5 Multi enim venient in meo nomine

nomine, qui ſe Chriſtos eſſe dicent, multoſque decipient.

6 Futurum eſt autem ut bella bellorumque rumores audiatis: videte ne perturbemini: oportet enim omnia fieri, ſed nondum finis erit.

7 Conſurget enim gens contra gentem, & regnum contra regnum, eruntque fames & peſtes, & terræ motus certis locis:

8 quæ omnia principium erunt dolorum.

9 Tunc in calamitatem trademini, & occidemini, eritiſque cunctis gentibus inviſi propter nomen meum.

10 Ac tum quidem deficient multi, & alius alium prodent, atque oderint:

11 exiſtentque multi falſi vates, qui multos decipient.

12 Et quia tot erunt ſcelera, refrigeſcet multorum charitas.

13 Qui autem ad finem perſeveraverit, is ſervabitur.

14 Prædicabitur autem hoc regium evangelium per totum orbem, quòd ſit cunctis gentibus teſtimonio, ac tum veniet finis.

15 Cùm autem calamitoſum nefas (quod à Daniele vate prædictum eſt) ſtare videritis in loco ſacro, qui legit intelligat:

16 tunc qui erunt in Judæa, fugiant in montes:

17 qui erit in tecto, ne deſcendat ad auferendum aliquid ex domo ſua:

18 & qui erit ruri, ne retrò revertatur ad tollenda ſua veſtimenta.

19 Hei ventrem ferentibus, & lactantibus in illo tempore.

20 Optate verò, ut non accidat veſtra fuga in hyeme, nec in Sabbato.

21 Erit enim tunc tanta calamitas, quanta nec hactenus ab orbe condito fuit, nec futura eſt:

22 quod niſi decurtaretur illud tempus, nemo prorſus evaderet: ſed propter electos decurtabitur illud tempus.

23 Tunc ſi quis vobis dixerit: Ecce hic Chriſtus, aut hîc, ne creditote,

24 exiſtent enim falſi Chriſti, falſique vates, qui tanta portenta ac prodigia edent, ut decipiantur (ſi fieri poſſet) etiam electi.

25 En prædixi vobis.

26 Si igitur vobis dicetur in ſylvis adeſſe, ne exitote: ſi in penetralibus, ne creditote.

27 Ut enim fulgur ab Oriente profectum apparet ad Occidentem, ſic erit adventus filii hominis.

28 Nam ubicunque erit cadaver, eo congregabuntur aquilæ.

29 Protinus autem poſt illius temporis calamitatem, ſol obſcurabitur, neque luna ſuum ſplendorem emittet, & ſtellæ de cœlo cadent, cœlique poteſtates concutientur,

30 ac tum apparebit in cœlo ſignum filii hominis. Tum verò plangent omnes terrarum nationes, videbuntque filium hominis venientem in cœleſtibus nubibus, cum multa potentia atque gloria,

31 qui ſuos nuncios mittet cum vocaliſſima tuba, qui ejus electos à quatuor ventis, ab extremo cœli ad alterum extremum congregabunt.

32 A ficu autem diſcite ſimilitudinem. Cùm jam ejus ramus tenereſcunt, & enaſcuntur folia, cognoſcitis inſtare æſtatem.

33 Sic vos quoque cùm haec omnia videbitis, ſcitote inſtare pro foribus.

34 Ha

34 Hoc vobis confirmo, non
rius hanc ætatem præteritu-
am esse, quàm fiant hæc omnia,
35 Etiam si cœlum & terra
ntereant, mea dicta non inter-
ount.
36 Cæterùm illam diem at-
ue horam nullus scit, ne cœ-
stes quidem angeli, sed meus
ater solus.
37 Ut autem accidit tempo-
e Noe, sic etiam erit adventus
lii hominis.
38 Ut enim tempore, quod
uit ante diluvium, comedeba-
ur, potabatur, contrahebantur
nvicem matrimonia, usque ad
iem quo Noe in arcàm ingres-
us est,
39 nec antè cognitum est
uàm venit diluvium, quod o-
nes sustulit: sic erit etiam ad-
entus filii hominis.
40 Tunc ex duobus, qui ru-
erunt, alter assumetur, altera
elinquetur:
41 ex duabus in pistrino mo-
ntibus, altera assumetur, al-
ra relinquetur.
42 Vigilate igitur, quando-
ndem nescitis qua hora vester
rus venturus sit.
43 Illud autem scitis, si sci-
t paterfamilias qua vigilia fur
nturus esset, vigilaturum esse,
que domum suam perfodi
ssurum:
44 Quapropter vos quoque
tote parati: nam qua hora
n arbitramini, venturus est
ius hominis.
45 Quòd si quis est fidelis
rvus, atque prudens, quem
rus præfecerit suæ familiæ,
ei alimoniam suo tempore
æbeat:
46 beatus est ille servus quem
m venerit ejus herus, offen-
rit suum officium facientem:
47 profectò (inquam vobis) eum suis omnibus præponet facultatibus:
48 Quòd si malus ille servus cum suo animo cogitans, herum suum diu adventum differre,
49 cœperit pulsare conservos, epularique & potare cum vinolentis:
50 veniet illius servi dominus inexpectato ei die, ignotaque hora,
51 & eum dissecabit, ac ad simulatorum conditionem rediget, ubi ploratus erit stridorque dentium.

CAPUT XXV.

Virgines obvi a sponso. Vigilantia, Attributa talenta. Urbis judicium. Beati, miserique.

TUnc similiter accidet in regno cœlesti atque in decem virginibus, quæ sumptis suis lucernis profectæ sunt obviam sponso.
2 Erant autem earum quinque stultæ, & totidem prudentes:
3 quæ quidem stultæ, sumptis suis lucernis, non sumpsere secum oleum:
4 at prudentes, oleum cum lucernis sumpserunt in suis vasis.
5 Tardante autem sponso, dormitarunt omnes, dormieruntque.
6 Deinde media nocte clamor extitit: Adventat sponsus, prodite ei obviam.
7 Tunc surrexerunt omnes illæ virgines, suasque lucernas adornarunt.
8 At fatuæ prudentibus dixerunt: Impertite nobis de oleo vestro, nam lucernæ nostræ extinguuntur.
9 Sed prudentes eis ita responderunt: Quid si non satis sit nobis & vobis? quin ite potius

tius ad venditores & vobis emite.

10 Euntibus autem illis ad emendum, venit ſponſus cum quo quæ paratæ erant, ingreſſæ ſunt ad nuptias clauſæque ſunt fores.

11 Poſtea veniunt & reliquæ virgines: & Domine Domine, inquiunt, aperi nobis.

12 At ille, Profectò non novi vos, inquit reſpondens.

13 Quamobrem vigilate, quandoquidem diem aut horam neſcitis, qua ſit venturus filius hominis.

14 Quemadmodum homo quidam peregrè profecturus, vocavit ſervos ſuos, eiſque facultates ſuas tradidit:

15 & uni quinque talenta dedit, alteri duo, alteri unum, pro ſua cuique facultate: deinde continuò peregrè profectus eſt.

16 Igitur qui quinque talenta acceperat, ivit ea negotiatum, & alia quinque talenta peperit.

17 Similiter & qui duo, lucratus eſt ipſe quoque altera duo.

18 Qui verò unum acceperat, ivit cavatum terram, dominique ſui pecuniam abdidit.

19 Multo pòſt tempore venit ſervorum illorum dominus, & cum eis rationes confert.

20 Igitur qui quinque talenta acceperat, acceſſit, & altera quinque obtulit, dicens: Domine, tu mihi quinque talenta tradidiſti: en ego altera quinque per ea lucratus ſum.

21 Et Dominus: Rectè (inquit ei) ſerve bone & fidelis: ego te, qui in paucis fidelis fueris, multis præficiam: ingredere in Domini tui voluptatem.

22 Item qui duo talenta acceperat, acceſſit: &, Domine, inquit, tu mihi duo talenta tradidiſti: per quæ ego altera duo lucratus ſum.

23 Et Dominus: Rectè (inquit ei) ſerve bone & fidelis quoniam tu in paucis fidus fuiſti, ego te multis præficiam: ingredere in Domini tui voluptatem.

24 Qui verò unum talentum acceperat, acceſſit & ipſe: &, Domine, inquit, ſciebam te hominem eſſe ſeverum, qui & metas ubi non ſeminaſti, & inde colligas ubi non impendiſti.

25 Id veritus, ivi obrutum humi tuum talentum: en habes tuum.

26 At Dominus ei reſpondens: Nequam, inquit, & ignave ſerve, cùm ſcires me & metere ubi non ſeminavi, & inde colligere ubi non impendi,

27 Debuiſti meam pecuniam committere menſariis: ita ego cùm veniſſem, meum cum fœnore recepiſſem.

28 Quamobrem auferte ei talentum, & ei date qui habet talenta decem.

29 Nam omni habenti dabitur, ita ut abundet: ab eo verò qui non habet, etiam quod habet auferetur.

30 Inutilem verò ſervum conjicite in imas tenebras, ubi ſit ploratus ſtridorque dentium.

31 Cùm autem venerit filius hominis cum ſua gloria, necnon omnes ſancti angeli cum eo, tum ſedebit in ſuo glorioſo tribunali,

32 coramque eo congregabuntur gentes omnes, iſque eos alios ab aliis ſeparabit, quemadmodum ſeparat paſtor oves ab hœdis,

33 ſtatuetque oves ad dextera

m fuam, hœdos autem ad læam.

34 Deinde dicet rex eis qui unt ad ejus dexteram : Adte beati patris mei, poſſidete ratum vobis regnum ab orbe ndito.

35 Nam cùm eſurirem, dediis mihi comedere : cùm ſitim, bibere: me, cùm hoſpes eem, accepiſtis :

36 cùm nudus, veſtiviſtis : m æger, viſitaſtis : cùm in ſtodia, viſiſtis.

37 Tum juſti ſic ei reſpondebunt : Domine,quando te vimus eſurientem, ut paverius? aut ſitientem, ut potum ederimus ?

38 quando autem te vidimus oſpitem, ut acceperimus ? aut udum, ut veſtierimus ?

39 quando autem te vidius ægrum aut vinctum, ut inſerimus ?

40 Quibus reſpondebit rex : erò ſcitote, quatenus vel miimo horum meorum fratrum eciſtis, vos mihi feciſſe.

41 Deinde dicet ſiniſtris : Faeſſite à me, execrabiles, in nem ſempiternum, Diabolo eſque angelis paratum :

42 qui mihi nec eſurienti cium, nec ſitienti potionem deeritis,

43 nec hoſpitem acceperitis, ec nudum veſtieritis, nec ærum & vinctum viſitaveritis.

44 Tum illi quoque ſic ei reondebunt : Domine, quando vidimus eſurientem, aut ſientem, aut hoſpitem, aut nuum, aut ægrum, aut vinctum, eque ſubvenimus ?

45 Quibus ille ſic reſpondeit : Profectò (inquam vobis) uatenus vel minimo horum eciſtis, mihi non feciſtis.

46 Ita abibunt hi in pœnam ſempiternam : juſti verò in vitam ſempiternam.

CAPUT XXVI.

In Jeſum concilium. Apud Simonem unguentum, Judas proditor. Paſcha, Cœna Chriſti. Petrus audax. Jeſus orans. Diſcipulorum ſopor. Petrus vulnerat. Vulnerantis pœna. Diſcipulorum fuga. Jeſus tractus ad Caiapham. Petri abnegatio, perjurium, pœnitentia.

POſtquam hanc omnem orationem abſolvit Jeſus, ſic allocutus eſt ſuos diſcipulos.

2 Scitis poſt biduum actum iri Paſcha, cùm quidem filius hominis tradetur ad crucifigendum.

3 Tunc coiverunt Pontifices, & Scribæ, & ſenatores populi, in atrium Pontificis, qui dicebatur Caiaphas,

4 & conſultarunt de Jeſu fraudulenter capiendo, ac interficiendo.

5 Sed id feſto die faciendum eſſe negabant, ne tumultus fieret in populo.

6 Cùm eſſet autem Jeſus Bethaniæ in ædibus Simonis Leproſi,

7 acceſſit ad eum mulier, alabaſtrum habens unguenti precioſi, quo ejus accumbentis caput perfudit.

8 Quo viſo, ejus diſcipuli indignati dicere : Quorſum iſta profuſio ?

9 cùm poſſet unguentum hoc vænire multo, & in pauperes erogari :

10 id quod animadvertens Jeſus dixit eis? Quid [illegible] faceſſitis mulieri? cum [illegible] no functa ſit erga me.

11 Semper enim pauperes habebitis vobiſcum, at me non ſemper habebitis.

12 Nam quod hæc unguentum hoc in corpus meum contulit, id ad me ſepeliendum fecit.

13 Pro certo habetote, fore ut ubicunque publicabitur evangelium hoc per totum orbem, dicatur id quoque, quod ea fecit, ad ejus memoriam.

14 Deinde unus ex duodecim, nomine Judas Iſcariota, Pontifices aggreſſus, quæſiit ex eis,

15 ecquid ſibi dare vellent, ut eum illis proderet. Cui illi triginta pacti ſunt nummos argenteos.

16 Itaque deinceps quærebat opportunitatem eum prodendi.

17 Primo autem Azymalium die, diſcipuli Jeſum convenerunt, quærentes ubinam vellet ut ei Paſcha epulandum pararent.

18 Quibus ille præcepit, ut in urbem irent ad quendam, eique ſic dicerent: Magiſter dicit ſuum inſtare tempus, quo ſit apud te acturus Paſcha cum ſuis diſcipulis.

19 Igitur fecerunt diſcipuli ut eis mandaverat Jeſus, & Paſcha præpararunt.

20 Veſpere autem cùm accumberet cum duodecim,

21 epulantibus eis dixit: Certò ſciote, fore ut unus veſtrûm me prodat.

22 Hic illi vehementer dolentes, cœperunt ei ſinguli dicere: Egone is ſum, Domine?

23 Et ille reſpondens: Qui mecum manum, inquit, in catino intinxerit, is me prodet.

24 Abit quidem filius hominis, quomodo de eo ſcriptum eſt. Sed væ homini illi, per quem filius hominis prodendus eſt. Satius fuiſſet homini illi non naſci.

25 Et Judas, ejus proditor ſic eſt locutus! Iſne ego ſum, Rabbi? Cui ille: Tu dixiſti.

26 Epulantibus autem eis Jeſus panem cepit, actiſque laudibus, fregit, deditque diſcipulis: &, Accipite, inquit, comedite: hoc eſt corpus meum.

27 Deinde capto poculo, actiſque laudibus, dedit eis, dicens: Bibite ex eo omnes:

28 Sis eſt enim ſanguis meus, novi fœderis, pro multis effundendus ad veniam peccatorum.

29 Sic autem habetote, non me dehinc bibiturum eſſe de hoc fructu viteo, uſque ad illam diem, qua eum bibam vobiſcum novum in regno patris mei.

30 Deinde dictis laudibus profecti ſunt ad montem olivarum.

31 Tum Jeſus: Vos omnes inquit eis, me deſeretis hac nocte. Scriptum eſt enim: Percutiam paſtorem & diſpergentur oves gregis.

32 Sed poſtquam reſurrexero, præcedam vos in Galilæam.

33 At Petrus ei reſpondens: Etiamſi te deſeruerint omnes ego tamen nunquam deſeram.

34 Et Jeſus: Hoc tibi confirmo, inquit ei, fore ut hac ipſa nocte, priuſquam gallus cantet tu me ter neges.

35 At Petrus: Etiamſi mihi tecum moriendum ſit, non te negabo. Similiterque etiam omnes diſcipuli dixerunt.

36 Tunc venit cum eis Jeſus in locum nomine Gethſemani, & diſcipulos ſic alloquitur: Sedete hic, dum ego illuc ad precandum eo.

37 Tu

37 Tum assumpto Petro, & duobus Zebedæi filiis, dolere cœpit atque angi.

38 Deinde dicit ei Jesus: Intristo sum animi dolore, ut emoriar. Manete hîc, & vigilate mecum.

39 Deinde paululum progressus, pronus procidit, & hunc in modum supplicat: Mi pater, si fieri potest, fac ut effugiam hoc poculum: quanquam non ut ego volo, sed ut tu.

40 Deinde venit ad discipulos, quos nactus dormientes, dicit Petro: Adeone non potuistis unam horam vigilare mecum?

41 vigilate & orate, ne intretis in tentationem. Spiritus quidem promptus est, sed caro infirma.

42 Rursus iteratò supplicatum vit his verbis: Mi pater, si non potest hoc à me declinari poculum, quo minus id bibam, fiat quod tu vis.

43 Deinde ubi venit, offendit os rursum dormientes: erant enim eorum oculi gravati.

44 Igitur relictis eis, rursus vit oratum tertio iisdem verbis.

45 Deinde venit ad suos discipulos, &, Dormite dehinc, inquit eis, ac requiescite. En adest hora, qua filius hominis tradatur in manus improborum.

46 Surgite, eamus: en adest meus proditor.

47 Adhuc eo loquente, ecce aderat Judas, unus ex duodecim, & unà cum eo ingens multitudo, cum gladiis, & fustibus, à pontificibus senatoribusque populi.

48 Qui eum autem prodidit, dederat eis signum, dicens. Quem osculatus fuero, is est, eum comprehendite,

49 Igitur Jesum protinus aggressus, dixit: Ave Rabbi, eumque deosculatus est.

50 Et Jesus: Amice (inquit ei) quorsum ades?

51 Tum illi Jesum aggressi, manus in eum injecerunt, eumque comprehenderunt. Ecce autem unus comitum Jesu gladium suum admota manu strinxit, & Pontificis servum percussit eique auriculam amputavit.

52 Tum Jesus: Refer, inquit ei, gladium tuum in locum suum. Omnes enim qui gladio utuntur, gladio peribunt.

53 An existimas non posse me jam exorare patrem meum, ut mihi plusquam duodecim angelorum legiones præbeat?

54 Sed quo pacto conferent, quæ fieri oportere proditum est literis?

55 Ea hora dixit Jesus illi multitudini: Vos quasi ad latronem profecti estis cum gladiis & fustibus ad me capiendum. Quotidie apud vos degebam, docens in fano, neque comprehendistis.

56 Hoc verò totum factum est, ut vatum scripta comprobarentur. Tunc discipuli omnes, eo relicto, fugerunt.

57 Illi autem comprehensum Jesum abduxerunt ad Caiapham Pontificem, quò Scribæ Senatoresque convenerant.

58 Petrus verò eum procul secutus est usque ad Pontificis atrium, & introgressus resedit cum ministris, ut exitum videret.

59 Pontifices autem & senatores totusque consessus quærebant falsum testimonium contra Jesum, ut eum occiderent,

60 nec inveniebant: cumque multi accessissent falsi testes, tamen

tamen non inveniebant. Tandem accesserunt duo falsi testes,

61 qui dixerunt eum dixisse, posse se Dei templum diruere, & triduo instaurare.

62 Tum Pontifex surrexit, & ei dixit: Nihilne respondes? quid testantur hi contra te?

63 Cumque fileret Jesus, Pontifex eum his verbis affatus est: Obtestor te per Deum viventem, ut nobis dicas an tu sis Christus Dei filius.

64 Cui Jesus: Est ut dixisti, inquit: ac scitote futurum esse, ut filium hominis videatis sedentem ad dexteram potestatis & in nubibus venientem cœlestibus.

65 Tum Pontifex vestimenta sua lacerare, eum impiè locutum esse dicens: Quid jam nobis opus est testibus? en nunc audivistis ejus impiam vocem.

66 Quid censetis? Illi verò morte dignum esse, respondere. Tum ei faciem conspuere, & colaphos impingere. Alii alapis ferire,

67 dicentes: Divina nobis, Christe, quis sit qui te percussit.

68 Interea Petrum foris in atrio sedentem, aggressa est his verbis ancilla quædam:

69 Tu quoque eras cum Jesu Galilæo.

70 At ille coram omnibus negavit scire se quid illa diceret.

71 Deinde egressum eum in vestibulum conspicata alia, dixit eis qui illic erant: Hic quoque erat cum Jesu Nazareno.

72 Ille verò rursum jurejurando negavit, se novisse hominem.

73 Paulo pòst qui aderant aggrediuntur Petrum: Profectò, inquiunt, tu quoque ex eis es, nam tua te locutio manifestum reddit.

74 Tum ille se diris agere, & jurare cœpit, se non novisse hominem: statimque gallus cantavit,

75 & Petrus Jesu dictum recordatus, qui sibi dixisset, fore ut priusquam gallus cantaret, ter eum negaret: foràs egressus est, & acerbè flevit.

CAPUT XXVII.

Judæ mors. Ager emptus. Christi silentium. Barabbas. Mulieris insomnium. Pilati lotio. Judæorum in semet diræ. Jesu cruciatus. Cruci suffixus, potatus. Vestes Christi, titulus, Latrones, Probra, Tenebræ. Jesus ad Patrem, ejus mors. Portenta, Milites. Humatio Jesu, sepulchrum obsignatum, custoditum.

MAnè autem consilium inierunt omnes Pontifices & senatores populi contra Jesum, de eo interficiendo,

2 eumque vinctum abduxerunt, & Pontio Pilato prætori tradiderunt.

3 Tum Judas ejus proditor, videns eum esse damnatum, pœnitens reddidit triginta nummos argenteos Pontificibus & senatoribus,

4 sese peccavisse dicens: qui sanguinem prodidisset innocentem. At illi: Quid ad nos? inquiunt: tu videris.

5 Ille verò, abjectis in templo nummis, discessit, & se laqueo præfocatum ivit.

6 Pontifices autem, sumptis nummis, dixerunt eos non licere in templi fiscum referre, quippe cum precium esset sanguinis.

7 Itaque

7 Itaque capto consilio, emerunt eis agrum figuli, ad peregrinorum sepulturam.

8 Ideoque vocatus est ager ille, ager sanguinis, ad hunc diem.

9 Tunc accidit quod à Jeremia vate dictum fuerat his verbis: Itaque sumpserunt triginta argenteos, precium æstimati, quem licitati emerunt ab Israelitis,

10 eosque impenderunt in agrum figuli, quemadmodum mihi præcepit Dominus.

11 Jesus autem stetit ante prætorem, eumque sic prætor interrogavit: Eine tu rex Judæorum? Cui Jesus: Est ut dicis, inquit.

12 Cumque à Pontificibus & senatoribus accusaretur, nihil respondit.

13 Tum Pilatus dixit ei: Non audis quæ contra te testentur?

14 At ille ei ad nullum prorsus verbum respondit, adeò ut valdè miraretur prætor.

15 Per festum autem solebat prætor unum vinctum plebi remittere quem vellent.

16 Habebant tum quendam vinctum illustrem, nomine Barrabam.

17 Igitur cùm convenissent, dixit eis Pilatus: Utrum vultis vobis remittam? Barrabam, an Jesum, cognomine Christum?

18 Sciebat enim eum per invidiam ab eis esse traditum.

19 Sedente autem eo pro tribunali, sic ei significandum curavit ejus uxor: nihil tibi rei sit cum innocente isto: multa enim hodie secundum quietem passa sum propter eum.

20 Pontifices verò & senatores plebi persuaserunt, ut Barrabam peterent, Jesumque perderent.

21 Itaque cùm prætor ex eis quæsivisset, utrum duorum vellent ut eis remitteret, dixerunt Barrabam.

22 Et Pilatus: Quid ergo, inquit eis, faciam de Jesu nomine Christo? Cui omnes, crucifigatur, inquiunt.

23 Et Prætor: Quid enim mali fecit? At illi vehementius clamare: Crucifigatur.

24 Igitur videns Pilatus se non solum nihil proficere, sed etiam majorem tumultum fieri, sumpta aqua manus coram plebe lavit, dicens: Ego insons hujus innocentis sanguinis sum, vos videritis.

25 Et universus populus sic respondit: ejus sanguinem luamus nos nostrique nati.

26 Tunc ille Barrabam remisit eis. Jesum autem verberavit, & crucifigendum tradidit.

27 Tum prætoriani milites Jesum in prætorium ducunt, & ad eum totam cohortem congregant,

28 eumque spoliatum induunt chlamyde coccina,

29 & contextam ex spinis coronam imponunt ejus capiti, & arundinem in ejus dexteram, atque ita ante eum congenulantes, illudunt ei dicentes: Salve rex Judæorum:

30 eumque conspuunt, & sumpta arundine ei caput contundunt.

31 Deinde, postquam ei illuserunt, spoliant eum chlamyde, ipsiusque vestibus induunt, & in crucem tollendum abducunt.

32 Exeuntes autem nacti ſunt hominem Cyrenæum, nomine Simonem, quem coegerunt Jeſu ferre crucem.

33 Deinde ubi venerunt in locum nomine Golgotha, qui Calvariæ locus appellatur,

34 dederunt ei bibere acetum cum felle mixtum: quod ille cùm guſtaſſet, noluit bibere.

35 Eo autem crucifixo, ejus veſtimenta ſorte jacta diſpertierunt, ut comprobaretur dictum illud vatis: Mea inter ſeſe veſtimenta partiti, ſuper veſte mea ſortem jecerunt.

36 Igitur ſedentes eum illic obſervabant.

37 Poſuerant autem ſupra caput ejus, ſcriptam ejus cauſam: Hic eſt Jeſus rex Judæorum.

38 Tum crucifiguntur cum eo latrones duo, alter ad dexteram, alter ad ſiniſtram.

39 Qui præteribant autem, ei maledicebant, motantes ſua capita,

40 & dicentes: Qui templum deſtruis, & triduo inſtauras, ſerva teipſum. Si Dei filius es, deſcende de cruce.

41 Similiter & Pontifices cum Scribis & Senatoribus illudentes dicebant,

42 Alios ſervavit, ſeipſum ſervare non poteſt. Si Iſraelitarum rex eſt, deſcendat nunc de cruce & ei credemus.

43 Deo confidit, liberet nunc eum, ſi ei favet: quandoquidem dixit eſſe ſe Dei filium.

44 Atque idem ei etiam latrones cum eo crucifixi exprobrabant.

45 A ſexta autem hora extiterunt per univerſam terram tenebræ, uſque ad horam nonam.

46 Circa nonam horam exclamavit Jeſus magna voce, dicens: Eli eli lamaſabachthani: hoc eſt, Mi Deus, mi Deus, cur me dereliquiſti?

47 Quo audito quidam eorum, qui illic aderant, dicebant eum vocare Eliam.

48 Ac ſtatim cucurrit eorum unus, ſumptaque ſpongia, & aceto repleta, affixique arundini, dabat ei bibere.

49 At reliqui dicere: Sine, videamus an veniat Elias ſervatum eum.

50 Jeſus autem, cùm rurſum ingenti voce clamaſſet, emiſit ſpiritum.

51 Et ecce templi velum in duas partes à ſummo ad imum fiſſum eſt, & terra commota eſt, & ſaxa fiſſa.

52 & monimenta aperta, multaque corpora ſanctorum, qui obdormiverant ſurrexerunt,

53 qui ex monimentis egreſſi, poſt ejus reſurrectionem, ingreſſi ſunt in ſanctam urbem, & multis apparuerunt.

54 Centurio verò, & ejus comites, Jeſum cuſtodientes, viſo terræ motu, & iis quæ acciderant, vehementer territi, confeſſi ſunt eum verè Dei filium fuiſſe.

55 Erant autem illic multæ mulieres, procul ſpectantes, quæ Jeſum ex Galilæa ſecutæ fuerant ei miniſtrantes,

56 in quibus erat Maria Magdalena, & Maria Jacobi & Joſis mater, & mater filiorum Zebedæi.

57 Sub veſperum autem venit dives homo ab Arimathæa, nomine Joſephus, qui & ipſe fuerat à Jeſu diſciplina.

58 Is Pilatum aggreſſus, petiit Jeſu corpus. Tum Pilatus juſſit tradi corpus.

59 Et

59 Et Joſephus ſumptum corpus involvit mundo linteo,

60 & in ſuo novo monimento poſuit, quod in ſaxo exciderat, advolutoque ingenti lapide ad oſtium monimenti diſceſſit,

61 cùm quidem illic eſſet Maria Magdalena, & altera Maria, è regione ſepulchri ſedentes.

62 Poſtero die, qui eſt poſt præparationem, coiverunt Pontifices & Phariſæi ad Pilatum,

63 & eum ſic allocuti ſunt: Domine, meminimus deceptorem illum dicere, cùm adhuc viveret, ſeſe intra tres dies eſſe reſurrecturum.

64 Quare jube muniri ſepulchrum uſque ad diem tertium, ne fortè ejus diſcipuli eum ſurreptum eant, dicantque populo, eum ex mortuis ſurrexiſſe, atque ita novus oriatur error priore deterior.

65 Quibus Pilatus: Habetis cuſtodiam, inquit: ite id munitum veſtro modo.

66 Ita illi ſepulchrum munitum iverunt: & lapidem præter adhibitam cuſtodiam, ſigillarunt.

CAPUT XXVIII.

Angelus ad ſepulchrum. Cuſtodum pavor. Angelus ad mulieres, iiſdem Jeſus obvius. Obærati cuſtodes. Jeſus in Galilæa: doctrina ad ſuos & Baptiſmus.

EA autem nocte ſeptidui, quæ in primam à Sabbato diem illuceſcit, venit Maria Magdalena, & altera Maria, ſpectatum ſepulchrum.

2 Ecce autem magnus terræ motus. Angelus enim Domini de cœlo degreſſus, venerat advolutum lapidem ab oſtio, & ſuper eo ſedebat.

3 Erat autem ejus ſpecies fulguris ſimilis, & indumentum tam album quàm eſt nix.

4 Atque ejus metu perculſi cuſtodes, penè exanimati ſunt.

5 Is angelus ſic eſt mulieres allocutus: ne metuite, vos: Scio vos Jeſum quærere crucifixum.

6 Non eſt hìc: ſurrexit enim, quemadmodum prædixerat. Adeſte, videte locum ubi jacebat Dominus:

7 ac protinus ite nunciatum diſcipulis, eum à mortuis ſurrexiſſe, & vos in Galilæam antecedere: illic eum viſuros eſſe. Hoc ego vobis dico.

8 Igitur illæ confeſtim ex monimento cum metu & ingenti lætitia egreſſæ, id ejus diſcipulis renunciatum cucurrerunt.

9 Ut autem id diſcipulis renunciatum ibant, ecce Jeſus occurrit eis. Salvete, inquit. Atque illæ acceſſerunt, ejuſque pedes prehenderunt, & eum veneratæ ſunt.

10 Tum Jeſus: Ne metuite, inquit eis: ite nunciatum meis fratribus, ut abeant in Galilæam, & ibi me videbunt.

11 Euntibus autem illis, quidam cuſtodum venerunt in urbem, & Pontificibus rem omnem nunciarunt.

12 Atque illi cum ſenatoribus coiverunt: & capto conſilio ſatis grandem pecuniam militibus dederunt,

13 atque ita dixerunt: Dicite, ejus diſcipulos veniſſe noctu, & eum vobis dormientibus ſurripuiſſe.

14 Quòd si hoc apud prætorem fuerit auditum, nos id ei persuadebimus, securosque reddemus vos.

15 Igitur illi, accepta pecunia, fecerunt ut erant edocti: estque res illa divulgata apud Judæos ad hunc diem.

16 Undecim autem discipuli in Galilæam profecti sunt, in montem, quò eis Jesus præceperat,

17 eumque visum adorarunt: nonnulli dubitarunt.

18 Et Jesus aggressus eos, sic est locutus: Mihi data est omnis potestas in cœlo & in terra.

19 Vadite igitur doctum omnes gentes, eosque baptizate in nomen patris, & filii, & spiritûs sancti,

20 docentes eos exequi quæcunque vobis præcepi. Ego vobis adfuturus sum perpetuò, usque ad finem seculi.

EVAN-

EVANGELIUM AUTHORE MARCO.

CAPUT I.

De Johanne vaticinium: ejusdem locus, actio, concio, vestis, cibus. Christi baptismus, & Johannis. Baptizatus Jesus. Vox cum columba. Christi tentatio: ad hunc angeli: ejus doctrina. Simonis, Andreæ, Jacobi, Johannis vocatio. Spiritus impurus. Petri socrus. Ad sacerdotem lepros.

1 Initium Evangelii Jesu Christi Dei filii,

2 ut scriptum est in vatibus: Ego tibi meum præmittam nuncium, qui tibi viam præparet.

3 Vox clamantis in solitudine: Parate viam Domini: dirigite semitas ejus.

4 Baptizabat Johannes in solitudine & emendationis vitæ baptisma publicabat ad peccatorum veniam:

5 ad eumque proficiscebatur tota Judæa regio, ac Hierosolymitani, & ab eo baptizabantur omnes in Jordane fluvio, confitentes peccata sua.

6 Erat autem Johannes indutus camelinis pilis, lateribus pelliceo cingulo cinctis, vescebaturq; locustis & melle sylvestri,

7 atq; hujusmodi verbis publicè docebat: Venit quidam post me, adeò me præstantior, ut ego non sim dignus qui ejus calceorum corrigiam pronus solvam.

8 Ego quidem vos aqua baptizavi: at is vos sancto spiritu baptizabit.

9 Accidit autem ut per eos dies veniret Jesus à Nazaretha Galilææ, isque à Johanne baptizatus est in Jordane:

10 qui Johannes simulac ex aqua egressus est, vidit cœlum findi, & spiritum quasi columbam descendere in eum,

11 extititque vox ex cœlo: Tu es meus charissimus filius, qui mihi acceptus es.

12 Statimque spiritus eum egit in solitudinem,

13 ibique fuit in solitudine dies quadraginta, tentatusque est à Satana, eratque cum feris, & ei ministrabant angeli.

14 Postquam autem captus est Johannes, venit Jesus in Galilæam, divinique regni evangelium publicavit,

15 dicens, completum esse tempus, & instare Dei regnum, corrigerent se, & evangelio crederent.

16 Ambulans autem apud Galilææ lacum, vidit Simonem & Andream ejus fratrem, jacientes in lacum retia: erant enim piscatores.

17 Et Jesus dixit eis: Venite post me & efficiam ut sitis hominum piscatores.

18 Atq; illi confestim, relictis suis retibus eum secuti sunt.

19 Inde paululum progressus vidit Jacobum Zebedæi filium, & Johannem ejus fratrem, qui & ipsi in navi reficiebant fundas.

20 eosque protinus vocavit, atque illi patre suo Zebedæo in navi cum mercenariis relicto, eum subsecuti sunt.

21 Profecti sunt autem Ca-

pharnaum, atque ille continuo ingreſſus Sabbatis in collegium docet,

22 illis ad ejus doctrinam attonitis: quippe qui eos doceret ut poteſtate præditus, non ut Scribæ.

23 Erat autem in eorum collegio homo impurum habens ſpiritum, qui ſic exclamavit:

24 Heu, quid tibi nobiſcum rei eſt, Jeſu Nazarene? veniſti perditum nos? Scio te quis ſis, Sanctus Dei.

25 At Jeſus eum increpuit, dicens: Obmuteſce, & ex iſto migra.

26 Tum illum ſpiritus impurus laceravit, & ingenti cum clamore exiit ex eo.

27 Id quod admirati ſunt omnes, ita ut inter ſeſe diſceptarent, quidnam id eſſet? quænam ea foret nova doctrina? quòd per poteſtatem etiam impuris ſpiritibus imperaret, iique ei parerent.

28 Itaque dimanavit celeriter ejus famâ in omnia Galilææ finitima.

29 Simulac autem ex collegio egreſſi ſunt, venerunt in ædes Simonis & Andreæ, cum Jacobo & Johanne.

30 Socrus autem Simonis jacebat febricitans, id quod illi ei ſtatim dixerunt:

31 atque ipſe eam aggreſſus, ejus manu prehenſa allevavit, eaque protinus liberata febre, cœpit eis miniſtrare.

32 Sub veſperum autem, occidente ſole, adferebantur ad eum omnes malè affecti, ac furioſi,

33 totaque civitas convenerat ad fores,

34 atque ille multos, qui variis morbis vexabantur, ſanavit, & multa dæmonia ejecit, neque finebat dicere dæmonia, ſe ſcire eum eſſe Chriſtum.

35 Manè autem, multa adhuc nocte, ſurrexit exiitque Jeſus, & abiit in deſertum locum, atque illic orabat.

36 Quem conſecuti Simon & ejus comites,

37 eumque nacti, dicunt ei eum ab omnibus conquiri.

38 Quibus ille: Eamus, inquit, in finitima oppidula, ut illic quoque prædicem. Hac enim de cauſa profectus ſum.

39 Itaque publicè docebat in eorum collegiis per totam Galilæam, & dæmonia ejiciebat.

40 Aggreſſus autem eum leproſus, congenulans hujuſmodi verbis rogavit: Si vis, potes me purgare.

41 Et Jeſus miſertus, illum porrecta manu tetigit: Volo, inquit ei, purgator.

42 Et ſimul eo locuto, diſceſſit ab illo lepra, iſque purgatus eſt,

43 Ei autem interminatus, eum protinus ejecit,

44 &, Vide, inquit, ne cui quid dicas: ſed i oſtenſum te ſacerdoti, & offer ob tui purgationem quæ præcepit Moſes, ut eis eſſent teſtimonio.

45 At ille egreſſus cœpit multa prædicare, & rem ita divulgare, ut Jeſus non jam poſſet palàm in urbes ingredi, ſed foris deſertis in locis eſſet, cùm quidem ad eum veniretur undique.

CAPUT II.

Paralyticus. In peccata Jeſus. Levi. Cum Chriſto peccatores. Cui Chriſtus. Pro diſcipulis de jejunio, ac ſpicis.

CUM autem rurſus poſt aliquot dies ingreſſus eſſet Capharnaum,

2 ubi auditum eſt eum eſſe domi, protinus tam multi convenerunt,

venerunt, ut eos ne veſtibulum quidem caperet.

3 Ad quos cùm verba faceret, veniunt ad eum quidam membris captum ferentes, qui à quatuor portabatur.

4 Qui cùm ad eum accedere propter hominum turbam non poſſent, detexerunt tectum ubi erat ille, factoque foramine, demiſere grabatum in quo jacebat ſideratus.

5 Eorum viſa fiducia Jeſus, dicit ſiderato: Nate, ignoſcuntur tibi peccata tua.

6 Erant autem Scribarum quidam illic ſedentes, qui cum ſuis animis ſic cogitabant:

7 Qui fit, ut hic ita loquatur impiè? Quis poteſt ignoſcere peccata, niſi unus Deus?

8 Tum Jeſus, cùm protinus animo ſuo eos ſic ſecum cogitare cognoviſſet, dixit eis: Quid iſta cogitatis cum veſtris animis?

9 Utrum facilius eſt dicere ſiderato: Ignoſcuntur tibi peccata? an dicere: Surge, & tolle grabatum tuum & ambula?

10 Atque ut ſciatis poteſtatem habere filium hominis ignoſcendi in terris peccata,

11 tibi dico (inquit ſiderato) ſurge, & ſublato grabato tuo, abi domum tuam.

12 Atq; ille protinus ſurrexit, ſublatoque grabato exiit coram omnibus, adeò ut omnes attoniti Deum collaudarent, ſeſe nihil unquam tale vidiſſe confitentes.

13 Profectus eſt autem rurſus ad lacum, & ad eum omnes vulgò veniebant, iſque eos docebat.

14 Præteriens autem Jeſus, conſpicatus Levim Alphæi filium, ad publicanorum menſam ſedentem, dicit ei: Sequere me. Atque ille ſurrexit, eumque ſecutus eſt.

15 Accidit autem ut Jeſu in illius ædibus convivante, cùm multi publicani & improbi cum eo, ejuſque diſcipulis accumberent (erant enim multi qui eum ſecuti fuerant)

16 Scribæ & Phariſæi, eo viſo cum publicanis & improbis cibum capiente, quærerent ex ejus diſcipulis, qui fieret ut cum publicanis & improbis cibum potionemque ſumeret?

17 Quo audito, Jeſus dixit eis: Non egent valentes medico, ſed malè affecti. Non veni vocatum inſontes, ſed ſontes ad frugem.

18 Cùm ſolerent autem Johannis & Phariſæorum diſcipuli jejunare, eum hujuſmodi verbis convenerunt: Quî fit ut Johannis & Phariſæorum diſcipuli jejunent? tui diſcipuli non jejunent?

19 Quibus Jeſus: poſſuntne qui nuptias celebrant, inquit, dum eis ſponſus adeſt, jejunare? Quandiu habent ſecum ſponſum, non poſſunt jejunare.

20 Sed veniet tempus, cùm eis ſponſus auferetur: quo quidem tempore jejunabunt.

21 Neque verò quiſquam panni rudis pittacium aſſuit veteri veſtimento. Alioquin novum illud ejus ſupplementum auferret veteris partem, atque ita fieret fiſſura.

22 Neque quiſquam vinum novum in veteres utres recondit: alioquin rumperet utres vinum novum, & vinum effunderetur, & utres perderentur: ſed eſt vinum novum in novos utres condendum.

23 Accidit autem ut eo per ſata tranſeunte, cùm Sabbati dies eſſet, ejus diſcipuli iter facientes ſpicas vellerent.

24 Itaque Phariſæi dixerunt ei: En, cur faciunt Sabbatis, quod non licet?

25 Quibus ille: Nunquamne legiſtis, inquit, quid fecerit David, cùm aliquando egeret, & eſuriret, ipſe ejuſque comites?

26 ut Dei domum ingreſſus, Abiathare Pontifice, appoſititios panes (quibus non niſi ſacerdotibus veſci fas eſt) comederit, & ſuis etiam comitibus impertiverit?

27 Sabbatum (inquit eis) propter hominem factum eſt, non homo propter Sabbatum.

28 Itaque Dominus filius eſt hominis, etiam Sabbati.

CAPUT III.

Arida manus. Concilium in Jeſum. Diſcipulorum numerus, legatio, virtutes. Calumnia in Chriſtum de Beelzebul. Peccatum inexpiabile. Quis Chriſto cognatus.

INgreſſus eſt autem rurſus in collegium, ubi cùm homo eſſet aridam habens manum,

2 illi eum obſervabant, an Sabbato eum ſanaret, ut eum incuſarent,

3 Igitur ille homini ſiccam habenti manum dixit: Surge in medium.

4 Tum illos alloquens: Licetne Sabbatis benefacere, an malefacere? vitam ſervare, an interficere?

5 Cumque illi tacerent, ille eos iratè circum intuitus, eorum animi callum dolens, dicit homini: Extende manum tuam. Atque ille extendit, eaque tam ſana reddita eſt, quàm erat altera.

6 Phariſæi verò egreſſi, protinus cum Herodianis conſilium de eo perimendo ceperunt.

7 At Jeſus ſeſe cum ſuis diſcipulis recepit ad lacum, eumque ingens hominum multitudo à Galilæa ſecuta eſt, & à Judæa,

8 & à Hieroſolymis, & ab Idumæa, & ab agro Transjordanino, Tyroque & Sidoni finitimi, cùm audiviſſent quæ faceret, ad eum ingenti multitudine venerunt,

9 Itaque ille ſuis diſcipulis mandavit, ut ſibi præſtò eſſet navicula, propter turbam, ne ab illis premeretur:

10 multos enim ſanaverat: itaque ruebant in eum, ut eum tangerent, quotquot erant in aliquo cruciatu.

11 Item ſpiritus impuri, cùm eum aſpexerant, accidebant ei, & ita clamabant: Tu es Dei filius.

12 Quos ille multum objurgabat, ne ſe manifeſtum facerent.

13 Aſcendit autem in montem, & advocavit quos voluit, atque ubi illi ad eum venerunt,

14 conſtitit duodecim, qui ſe comitarentur, & quos ad publicè docendum dimitteret,

15 quique poteſtatem haberent curandi morbos, & dæmonia ejiciendi.

16 Impoſuit autem Simoni nomen Petrum:

17 itemque Jacobum Zebedæi filium, & Johannem Jacobi fratrem, quibus nomina impoſuit Boanerges, hoc eſt tonitrui filii:

18 & Andream, & Philippum, & Bartholomæum, & Matthæum, & Thomam, & Jacobum Alphæi filium, & Thaddæum, & Simonem Cananitam,

19 & Judam Iſcariotam, eum à quo proditus eſt.

20 Dein-

20 Deinde ubi domum venerunt, convenit rursum multitudo, adeò, ut ne cibum quidem capere possent.

21 Quo audito, sui ad eum capiendum profecti sunt: dicebant enim, eum esse insanum.

22 Scribæ autem, qui à Hierosolymis descenderant, dicebant eum habere Beelzebulem, & per dæmoniorum principem ejicere dæmonia.

23 At ille eos advocatos sic est per similitudines allocutus: Potestne Satanas Satanam ejicere?

24 Quòd siquod regnum ab sese dissidet, id regnum stare non potest.

25 Aut siqua domus secum ipsa dissidet, ea domus stare non potest:

26 Quòd si Satanas secum ipse pugnat, ac dissidet, stare nequit, sed finem habebit.

27 Non potest quisquam alicujus potentis supellectilem, in ejus ædes ingressus, diripere, nisi prius potentem illum vinciat, atque ita demum ejus ædes diripiat.

28 Certò scitote, omnium hominum generi peccata, & quæcunque maledicta dixerint, ea esse ignoscenda.

29 Sed qui sancto spiritui maledixerit, nunquam assecuturus est veniam, sed obnoxius est supplicio sempiterno:

30 Quoniam dicebant, eum immundum habere spiritum.

31 Venerunt autem ejus mater & fratres, foriſque manentes curarunt eum accersendum,

32 cùm quidem eum circumsideret hominum multitudo. Cùm igitur illi ei dixissent, adesse foris ejus matrem, & fratres qui eum quærerent,

33 ille sic eis respondit: Quæ est mea mater: meique fratres?

34 Tum circumspectis discipulis, qui se circumsidebant: Ecce mea mater, inquit, meique fratres.

35 Quisquis enim Dei voluntati paret, is meus frater, & soror, & mater est.

CAPUT IV.

Semen iacientis parabola. Cur quibusdam per parabolas Christus. Obscuri declaratio. Lucerna locus, usus. An quid verè latens. Relatio par. Seminator ac messor. Sinapis semen. Jesus in tempestates.

RUrsus autem cœpit ad lacum docere, tantaque ad eum convenit hominum multitudo, ut navem ingressus sederet in lacu, & omnem multitudinem, quæ apud lacum in terra erat,

2 multa per similitudines doceret, & inter docendum sic eis diceret:

3 Audite. Profectus est aliquando quidam sator ad serendum:

4 atque inter serendum accidit ut aliud caderet apud viam, id quod comederunt aereæ volucres, quæ supervenerunt.

5 Aliud cecidit in saxetum, ubi non multam habebat humum, idque statim exortum est quod profundam terram non haberet:

6 deinde orto Sole, æstuavit, & quoniam radicem non habebat, aruit.

7 Aliud cecidit in spinas, quæ spinæ creverunt, idque suffocarunt, ita ut fructum non ediderit.

8 Aliud cecidit in bonam terram, ediditque fructum, qui tanto incremento auctus est,

ut extulerit, partim cum trigesimo, partim cum sexagesimo, partim cum centesimo.

9 Qui aures habet ad audiendum (inquit eis) audiat.

10 Cùm autem seorsum esset, interrogarunt eum sui, cum duodecim, de ea similitudine.

11 Quibus ille: Vobis datum est, inquit, regni Dei arcanum nosse: at cum illis exteris omnia per similitudines aguntur,

12 ut aspiciant, neque videant: & audiant, nec intelligant, ne ad frugem redeant, atque ita eis ignoscantur peccata.

13 An nescitis hanc similitudinem? inquit eis: quo pacto verò similitudines omnes cognoscetis?

14 Sator sermonem serit.

15 Secundum viam autem ubi seritur sermo, ii sunt qui simulac audiverunt, venit Satanas, tollitque satum in eorum animis sermonem.

16 Similiter qui in saxetum seruntur, ii sunt, qui cùm sermonem audiunt, eum protinus accipiunt cum lætitia:

17 verùm non habent in sese radicem, sed temporarii sunt: deinde orta propter sermonem calamitate, aut insectatione, citò dimoventur.

18 Qui autem in spinas seruntur, ii sunt qui sermonem audiunt,

19 sed superveniunt hujus vitæ curæ, & divitiarum fallacia, reliquarumque rerum cupiditates, quæ sermonem ita suffocant, ut sit infructuosus.

20 At in bonam terram sati, ii sunt qui sermonem & audiunt & admittunt, & fructum ferunt partim trigecuplum, partim sexagecuplum, partim centuplum.

21 Item hoc dixit eis: Numquid accenditur lucerna, ut sub modio ponatur, aut sub lecto? Nonne ut in candelabro ponatur?

22 Nihil enim est tam occultum quod non sit patefaciendum: neque quicquam tam arcanè fit, quod non palàm futurum sit.

23 Si quis aures ad audiendum habet, audiat.

24 Videte quid audiatis, inquit eis, qua mensura metiemini, metiendum vobis est, & vobis addetur audientibus.

25 Nam qui habet, ei dabitur, qui verò non habet, etiam quod habet eripietur ei.

26 Deinde dicebat: perinde est cœleste regnum, ac si quis jaciat humi semen,

27 deinde dormiat, atque surgat noctes & dies, seménque germinet, & grandescat, eo nesciente.

28 Nam terra, sponte sua parit, primùm herbam, deinde spicam, deinde plenum in spica frumentum.

29 Simulac autem fructus adolevit, ille falcem immittit, quoniam messis adest.

30 Item dicebat: Cui assimilabimus regnum Dei? aut qua id comparatione comparabimus?

31 Perinde est ac granum sinapi, quod cùm in terra satum est, est quidem omnium terrestrium seminum vel minimum:

32 sed cum est satum, crescit, fitque omnium maximum olerum: tantosque ramos procreat, ut possint sub ejus umbra aereæ volucres nidulari.

33 Hujusmodi similitudinibus multis ad illos verba faciebat, prout audire poterant;

34 nec eos absq; similitudine allo-

alloquebatur, ſed ſeorſum diſcipulis ſuis explicabat omnia.

35 Dixit autem eis illo die ſub veſperam: Trajiciamus.

36 Itaque illi, omiſſa hominum multitudine, eum admiſerunt, ut erat in navi, cùm quidem aliæ quoque naviculæ eſſent unà cum eo.

37 Extitit autem tanta venti procella, ut fluctus adeò navem invaderent, ut ea jam repleretur,

38 cùm eſſet ipſe in puppi, ſuper cervicali dormiens. Igitur illi eum excitant, &: Magiſter, inquiunt, nihilne hoc curas, quòd perimus?

39 At ille expergefactus, ventum objurgavit, & lacui dixit: Tace, obmuteſce. Itaque ſedato vento, magna tranquillitas extitit.

40 Et ille: Adeóne timidi eſtis, inquit eis: qui fit ut fiduciam non habeatis?

41 Illi verò ingenti metu perculſi, dicere inter ſeſe: Et quis eſt hic, ut ei ventus & lacus obediant?

CAPUT V.

Damoniacus à legione. Demerſi ſues. Jeſus dimiſſus. Perſanati officium grati. Filia rediviva. Profluvium vetus.

VEnerunt autem trans lacum in agrum Gadarenorum,

2 eique ſimulac ex navi egreſſus eſt, occurrit ex monimentis homo impurum habens ſpiritum,

3 in monimentis degere ſolitus, quem ne catenis quidem poterat vincire quiſquam:

4 quippe à quo ſæpe compedibus cateniſque vincto, diſcerptæ fuerant catenæ, & compedes comminutæ: nec eum quiſquam domare potuerat.

5 Semper autem noctes dieſque in montibus & ſepulchretis agens, clamabat, & ſeipſum lapidibus contundebat.

6 Is viſo procul Jeſu accurrit, eique honorem præbuit,

7 & ingenti voce clamans, inquit: Quid tibi mecum rei eſt, Jeſu ſupremi Dei filii? Obteſtor te per Deum, ne me torqueas.

8 Ille enim ei dicebat: Exi impure ſpiritus ex homine,

9 eumque interrogabat quod ei nomen eſſet. Cui ille reſpondit: Legio mihi nomen eſt, quoniam multi ſumus:

10 eumque multum orabat ne eos extra eam regionem mitteret,

11 Erat autem illic apud montes porcorum grex ingens qui paſcebat.

12 Igitur eum rogarunt dæmones omnes, ut ſe in porcos mitteret, ut in eos ingrederentur.

13 Id quod ſimulac eis permiſit Jeſus, egreſſi ſpiritus impuri, ingreſſi ſunt in porcos: atque grex per præceps in lacum decurrit (erant autem circiter duo millia) inque lacu ſuffocati ſunt.

14 Subulci autem fugerunt, idque & in urbe, & per rura nunciarunt. Itaque profecti homines ad videndum quid acciditſet,

15 veniunt ad Jeſum, ſpectantque furioſum illum ſedentem, veſtitumque, & ſanæ mentis, qui legionem habuerat, timueruntque.

16 Cumque eis narraſſent, qui viderant, quid acciditſet furioſo itemque de porcis,

17 cœperunt eum orare, ut ex finibus ſuis diſcederet.

18 Eum autem in navem ingreſſum,

greſſum, rogabat qui furioſus fuerat, ut eſſet ei comes.

19 Verùm Jeſus non permiſit ei, ſed dixit: Abi domum tuam, ad tuos: eiſque nunciato quæ tibi Dominus, tui miſertus fecerit.

20 Ita ille diſceſſit, cœpitque per Decapolim prædicare, quæ ſibi feciſſet Jeſus: id quod mirabantur omnes.

21 Jeſu autem rurſus in navi trajecto, convenit ad eum frequens hominum multitudo:

22 cumque eſſet apud lacum, venit quidam magiſtrorum collegii, nomine Jairus, qui eo viſo, ei ad pedes accidit:

23 eumque multum oravit, dicens, filiolam ſuam in extremo eſſe periculo: veniret, eique manus imponeret ut ſervaretur, ac revaleſceret.

24 Ita ille cum eo abiit, tanta eum ſequente hominum multitudine, ut eum premerent.

25 Quædam autem mulier, quæ ſanguinis profluvio duodecim jam annos laborabat,

26 & multa à multis paſſa medicis, omni ſua re conſumpta, non ſolùm nihil profecerat, ſed in deterius venerat,

27 cùm de Jeſu audiviſſet, venit à tergo inter turbam, ejuſque veſtimentum tetigit:

28 Cogitabat enim, ſi vel ejus veſtes attingeret, ſe ſalvam fore:

29 & protinus aruit ejus fons ſanguinis, ſenſitque ſe corpore eſſe ab ea miſeria ſanatam.

30 Et Jeſus ſtatim apud ſeſe vim à ſe profectam cognoſcens, converſus in turba dixit: Quis mea veſtimenta tetigit?

31 Cui ejus diſcipuli: Vides te à turba premi, & quæris quis te tetigerit?

32 Sed cùm ille circumſpiceret, ut eam videret, quæ id fecerat,

33 territa mulier, & trèmebunda, ſciens quid ſibi acciditſet, venit, & ei accidit, remque omnem, ut ſeſe habebat, dixit.

34 Et ille: Filia, inquit ei, tua te fiducia ſervavit: abi ſalva, & eſto à tuo malo ſana.

35 Adhuc eo loquente, veniunt à magiſtro collegii, qui ei dicunt: Tua filia mortua eſt, quid jam moleſtus es magiſtro?

36 At Jeſus, ſimulac quid diceretur audivit, dixit magiſtro collegii: Ne metue, tantùm crede.

37 Non ſivit autem quenquam ſe ſubſequi, præter Petrum, & Jacobum, & Johannem Jacobi fratrem.

38 Deinde ubi venit in ædes magiſtri collegii, videt tumultum, & plorantes, multumque ejulantes,

39 ingreſſuſque dicit eis: Quid tumultuamini; & ploratis? Puella non eſt mortua, ſed dormit.

40 At illi eum deridere. Ipſe, ejectis omnibus, aſſumpto puellæ patre atque matre, & ſuis comitibus, ingreditur eò ubi jacebat puella:

41 ejuſque manu prehenſa, dicit ei: Talitha cumi: quæ verba ſic ſonant: Puella (inquam tibi) ſurge:

42 ſtatimque ſurrexit puella, & ambulare cœpit (erat autem annorum duodecim) unde illi vehementer attoniti ſunt.

43 Præcepit autem eis Jeſus magnopere, ne quis id reſciſceret, eique cibum dari juſſit.

CAP.

CAPUT VI.

In patria propheta. Apoſtolorum miſſio, virtutes, habitus, egeſtas, mandata, opera. De Jeſu ſententia. Joannis vincula, mors, humatio. Panes quinque, ac duo piſces, malicia, alia.

ILlinc deinde profectus, venit in ſuam patriam, ſequentibus eum ejus diſcipulis.

2 Atque ubi advenit Sabbatum, cœpit in collegio docere, ita ut multi audientes, attoniti dicerent: Unde ei hæc? & quæ eſt quæ ei data eſt ſapienria, & quæ fiunt ejus manibus miracula?

3 Annon is eſt faber, Mariæ filius, Jacobi, & Joſis, & Judæ, & Simonis frater? & nonne ſunt hic apud nos ejus ſorores? Itaque in eo offendebantur.

4 Et Jeſus dicebant eis, non eſſe vatem inhonoratum, niſi in ſua patria, & apud conſanguineos domique ſuæ.

5 Itaque non potuit illic ullum facere miraculum, nili quòd paucos ægrotos, impoſitis manibus ſanavit,

6 admiratus eorum infidentiam. Obibat autem vicos undique finitimos, docens:

7 vocatoſque duodecim, cœpit binos dimittere, eiſque in ſpiritus impuros poteſtatem dedit:

8 præcepitque ne quid ad iter circumterrent, niſi baculum tantùm, non peram, non panem, non æs in crumena,

9 ſed ſandaliis calcearentur, neque binas induerent tunicas.

10 Item eis dixit: Ubicunque domum ingreſſi fueritis, illic manetote, donec inde migretis.

11 Et quicunque vos non admiſerint, nec audiverint, vos illinc proficiſcentes, excutite pulverem, qui ſuberit veſtris pedibus, quod ſit eis teſtimonio. Hoc vobis confirmo, mitius actum iri cum Sodomis & Gomorris in die judicii, quàm cum illa civitate.

12 Igitur illi profecti, mores corrigere publicè docebant,

13 multaque dæmonia ejiciebant, & multos ægrotos oleo ungebant ac ſanabant.

14 Id cùm audiviſſet rex Herodes (nam celebre factum erat ejus nomen) dicebat, Johannem, qui baptizare ſolitus fuerat, ex mortuis ſurrexiſſe, ideoque eum tam eſſe factis potentem.

15 Alii dicebant Eliam eſſe, alii vatem eſſe, aut ut aliquem vatum.

16 Quo audito Herodes dicebat, quem ipſe decollaſſet Johannem, eum eſſe: ex mortuis ſurrexiſſe.

17 Nam ipſe Herodes Johannem capiendum curaverat, & in cuſtodia vinciendum, propter Herodiadem Philippi ſui fratris uxorem, quam ipſe duxerat in matrimonium.

18 Dicebat enim Johannes Herodi, non licere ei uxorem habere ſui fratris.

19 Herodias autem imminebat Johanni, eumque interficere volebat: ſed non poterat,

20 propterea quòd Herodes Johannem verebatur, ſciens virum eſſe juſtum, atque ſanctum, eumque obſervabat, eique multis in rebus auſcultabat, & eum libenter audiebat.

21 Accidit

21 Accidit autem opportuna dies, qua Herodes optimatibus tribunisque & primatibus Galilææ natalitia dabat:

22 & ingressa ipsius Herodiadis filia saltavit, Herodique & convivis ita placuit, ut dixerit rex puellæ: Posce me quicquid voles, tibi dabo:

23 eique sic juravit: Quicquid à me petieris, id tibi dabo, etiam si sit regni mei dimidium.

24 At illa egressa, consuluit suam matrem, ecquid peteret? Et mater jussit ut Johannis Baptistæ caput.

25 Itaque illa statim festinanter ad regem ingressa, petiit his verbis: Volo ut mihi des protinus in catino, caput Johannis Baptistæ.

26 Id quod dolens rex, tamen propter jusjurandum & convivas noluit ei denegare:

27 misitque confestim rex spiculatorem, & ei, ut illius caput afferret, imperavit: ille eum in carcere decollatum ivit,

28 & ejus caput in catino attulit, ac puellæ tradidit: quod puella porro suæ matri dedit.

29 Hoc audito, Johannis discipuli venerunt sublatum ejus corpus, idque in monimento posuerunt.

30 Convenerunt autem ad Jesum apostoli, eique omnia quæque fecerant, quæque docuerant, renunciaverunt.

31 Et Jesus jussit eis, ut adessent ipsi seorsim in desertum locum, paululumque requiescerent. Erant enim qui veniebant, & qui abibant, tam multi, ut eis ne cibi quidem capiendi otium suppeteret.

32 Itaque discessit in desertum locum, in navi, seorsum:

33 quos cùm vulgus abire videret, agnoverunt eum multi, & illuc pedestres ex omnibus urbibus concurrunt, eosque aggressi, ad eum convenerunt.

34 Itaque egressus Jesus tantam conspicatus multitudinem, misertus est eorum, quod erant perinde ac pastorem non habentes oves, eosque multa docere aggressus est.

35 Postquam autem jam sera venit hora, ejus discipuli eum hujusmodi verbis sunt aggressi, Desertus est hic locus, & jam sera hora:

36 dimitte eos, ut in finitimos pagos vicosque profecti panes sibi comparent: nam quod comedant, non habent.

37 Et Jesus eis respondens, Præbete vos eis cibum, inquit. Cui illi: Eamus emptum ducentis denariis panes, quibus eos pascamus.

38 Et ille: Quot panes habetis? inquit eis: Ite visum. Quo cognito, cùm quinque, & duos pisces dixissent.

39 Jussit illos omnes discumbere catervatim in viridi gramine.

40 Ac postquam in classes distributi centeni & quinquageni discubuerunt,

41 ille sumptis quinque panibus, & duobus piscibus, cœlum suspiciens, laudes egit, fregitque panes, & suis discipulis tradidit, ut illis apponerent, duosque pisces distribuit omnibus,

42 comederuntque cuncti ad satietatem,

43 & sublata sunt fragmentorum duodecim canistra plena, necnon ex piscibus:

44 &

44 & erant qui comederant, virorum circiter quinque millia.

45 Deinde confeſtim coegit diſcipulos ſuos navim conſcendere, & antè trajicere ad Bethſaidam, dum ipſe turbam illam admitteret.

46 Poſtquam illis valedixit, diſceſſit in montem orandi gratia.

47 Sub veſperam cùm eſſet navis in medio lacu, & ipſe ſolus in terra,

48 vidit eos in remigando vexari: quippe cùm ventus eſſet eis contrarius. Deinde circa quartam noctis vigiliam venit ad eos, per lacum ingrediens, eoſque volebat præterire.

49 At illi eum lacu ambulantem conſpicati, & ſpectrum eſſe rati, exclamare:

50 omnes enim eum viderunt, turbatique ſunt. Tum ille continuò eos allocutus: Bono eſte animo, inquit: ego ſum, ne timete:

51 ad eoſque aſcendit in navem, & ventus poſuit: id quod illi ſupra modum attoniti, apud ſeſe mirari.

52 Non enim conſiderabant illos panes, utpote qui torpentibus eſſent animis.

53 Poſtquam trajecerunt, venerunt in agrum Genezarethanum:

54 ac ſimulac appulſi, ex navi egreſſi ſunt, incolæ eo cognito,

55 totam illam finitimam regionem percurrerunt, cœperuntque in grabatis malè affectos eò afferre ubi eum eſſe audiebant.

56 Ac quocunque intrabat in vicos, in urbes aut pagos, proponebant per fora ærogantes, eumque rogabant, ut vel ejus togæ limbum tangerent: ac quicunque eum tangebant, ſanabantur.

CAPUT VII.

Pro diſcipulis illotis. Phariſæorum increpatio. Nos fœdantia. Syrophœniſſa nata, fides, gratia.

CONvenerunt autem ad eum Phariſæi, & quidam Scribarum, qui Hieroſolymis venerant:

2 qui cùm vidiſſent quoſdam ejus diſcipulorum profanis, hoc eſt, illotis manibus cibum capere, reprehenderunt.

3 Nam Phariſæi, Judæique omnes non niſi ſæpe lotis manibus epulantur, tenentes veterum inſtitutum.

4 Item à foro non niſi loti èpulantur, aliaque multa ſunt, quæ tenenda acceperunt, poculorum lotiones, & urceorum, & æramentorum, & lectorum.

5 Deinde ſic eum interrogant Phariſæi & Scribæ: Cur non agunt tui diſcipuli, ut veterum poſtulat inſtitutio, ſed illotis manibus cibum capiunt?

6 Quibus ille ſic reſpondit: Rectè de vobis ſimulatoribus vaticinatus eſt Eſaias, ut ſcriptum eſt: Hic populus me labiis honorat, cùm eorum cor abſit à me procul.

7 Verum fruſtrà me venerantur, docentes doctrinas, quæ ſunt hominum præcepta.

8 Nam relicto Dei præcepto, tenetis hominum inſtitutum, urceorum, poculorumque lotiones: & alia his conſimilia multa facitis.

9 Probè, inquit eis: Dei præceptum antiquatis, ut veſtram conſervetis inſtitutionem.

10 Moſes enim dixit: Honora tuum patrem atque matrem:

trem: &, Qui patri, matrive maledixerit, morte plectatur.

11 At vos dicitis: Si quis patri matrive dixerit: Corban, hoc est, donarium, quod à me proficiscetur, id tibi proderit.

12 Ita non sinitis eum jam quicquam suo patri matrive præstare,

13 Dei dictum ista, quam tradidistis, institutione rescindentes. Atque hujuscemodi multa facitis.

14 Tum advocata omni multitudine, dixit eis: Audite me omnes, & intelligite.

15 Nihil est extra hominem, quod in eum intret, quod eum possit inquinare: sed quæ ex eo prodeunt, ea sunt quæ hominem polluunt.

16 Si quis aures habet ad audiendum, audiat.

17 Ubi autem à turba domum ingressus est, interrogarunt eum ejus discipuli de illa similitudine.

18 Quibus ille: Adeone vos quoque tardi estis? An nondum intelligitis, nihil quod extrinsecus in hominem intrat, posse eum coinquinare?

19 utpote cùm non in ejus cor, sed in ventrem & in latrinam feratur, expurgans omnes cibos.

20 Sed quod ex homine exit, inquit, polluit hominem.

21 Interne enim ex hominum corde prodeunt pravæ cogitationes, adulteria, stupra, cædes,

22 furta, avaritiæ, malitiæ, fraus, libido, malus oculus, maledicta, superbia, dementia.

23 Hæc omnia mala intrinsecus prodeunt, & hominem polluunt.

24 Illinc profectus, discessit in Tyri Sidonisque confinia, ingressusque domum, nolebat id scire quenquam: sed non potuit latere.

25 Nam cùm de eo audivisset quædam mulier, cujus filia spiritum habebat impurum, venit, & ei ad pedes accidit.

26 Erat autem mulier Græca, genere Syrophœnissa. Ea rogabat eum, ut dæmonium expelleret ex sua filia.

27 At Jesus dixit ei: Sine prius satiari natos. Non enim convenit sumere natorum panem, & catellis objicere.

28 Et illa: Etsi ita est, Domine (inquit ei respondens) tamen catelli sub mensa comedunt de puerorum micis.

29 Tum ille: propter istud dictum, inquit ei, abi: migravit dæmonium ex tua filia.

30 Itaque illa domum suam profecta, invenit egressum dæmonium, & jacentem in lecto filiam.

31 Rursum profectus ex Tyriis, Sidoniisque finibus venit ad Galilææ lacum, per medios fines Decapolis,

32 eique adductus est surdus tardiloquus, cui ut manum imponeret, rogatus est.

33 Atque ille eo seorsum extra turbam seducto, immisit suos digitos in ejus aures, spuitque, & ejus linguam tetigit,

34 & in cœlum intuens, ingemuit, eique dixit, *Ephata*: hoc est, aperitor:

35 ac protinus illius, & aures apertæ, & solutum est linguæ vinculum, ita ut rectè loqueretur.

36 Præcepit autem eis, ut id nemini dicerent. Sed quò magis eis præcipiebat, eò magis prædicabant,

37 & majorem in modum obſtupeſcebant, dicentes eum omnia rectè feciſſe, & ut ſurdi audirent, & ut muti loquerentur, efficere.

CAPUT VIII.

Septem panes. Oſtentorum cupidi. Fermentum Phariſæorum. Cæcus. Petrus de Chriſto. Jeſu mors prædicta. Petrus Satanas, piorum crux.

PER eos dies erat permagna hominum multitudo, nec habebant quod comeſſent, & Jeſus advocatis ſuis diſcipulis, inquit:

2 Miſeret me hujus multitudinis: ſiquidem jam tres dies me comitantur, nec habent quod comedant.

3 Quòd ſi nos domum jejunos dimiſero, defethiſcentur in via: nam eorum nonnulli procul venerunt.

4 Et diſcipuli ejus ſic ei reſponderunt: Unde poſſit eos quiſquam panibus hic in ſolitudine ſatiare?

5 At ille eos interrogavit: Quot habetis panes? Septem, inquiunt.

6 Tum ille juſſit multitudinem humi diſcumbere: ſumptoſque ſeptem panes, actis gratiis, fregit, ſuiſque tradidit diſcipulis, ut apponerent: quos illi appoſuerunt multitudini.

7 Cumque paucos haberent piſciculos, ille actis laudibus, juſſit eos quoque apponi.

8 Illi verò epulati ſunt ad ſatietatem, ſuntque ſublatæ reliquorum fragmentorum ſportæ ſeptem.

9 Erant autem qui comederunt, circiter quatuor millia:

10 quibus ille dimiſſis, confeſtim conſcenſa navi cum ſuis diſcipulis, venit in tractus Dalmanuthanos.

11 Eò profecti Phariſæi, cœperunt cum eo contendere, poſtulantes ab eo ſignum de cœlo, ejus tentandi gratia.

12 At ille animo ingemuit, & dixit: Quid ſignum, quærit hæc natio? pro certo habetote, nullum huic nationi ſignum datum iri.

13 Deinde relictis eis, rurſum conſcenſa navi trajecit.

14 Obliti autem erant panes ſumere, nec niſi unum panem ſecum habebant in navi.

15 Itaque cùm ille eis præciperet, viderent ut Phariſæorum Herodiſque fermentum caverent,

16 illi inter ſeſe cogitabant ac dicebant, id eò pertinere, quòd non haberent panes.

17 Quo cognito Jeſus, eis inquit: Quid cogitatis? vos non habere panes? At nondum animadvertitis, nec intelligitis? adhuc torpentia habetis corda?

18 oculos habentes non videtis? & aures habentes non auditis? neque meminiſtis,

19 cùm illos quinque panes ad hominum quinque millia fregi, quot caniſtra plena fragmentorum ſuſtuleritis? Duodecim inquiunt ei.

20 Quid cùm ſeptem ad quatuor millia? quot plenas fragmentorum ſportas ſuſtuliſtis? Septem inquiunt.

21 Et ille: Qui fit, inquit eis, ut non animadvertatis?

22 Deinde ubi Bethſaidam venit, allatus eſt ei cæcus, quem ut tangeret, rogatus eſt.

23 Et

23 Et ille prehensa cæci manu, eum eduxit ex vico, & ejus oculos conspuit, eique manus imposuit, & eum interrogavit, ecquid videret.

24 Et ille intuitus, dixit: Video homines: nam arborum ritu video ambulantes.

25 Deinde rursus ille ejus oculis manus imposuit, effecitque ut videret, ita ut restitutus, omnes perspicuè discerneret.

26 Atque ille eum domum dimisit, vetans ne vel in vicum ingrederetur, vel id cuiquam in vico diceret.

27 Profectus est autem Jesus, ejusque discipuli, in vicos Cæsareæ Philippi, atque in via suos discipulos hujusmodi verbis interrogavit: Quem me dicunt homines esse?

28 Cui illi responderunt, Johannem Baptistam, alii Eliam, alii vatem aliquem.

29 Et ille: Vos verò, inquit eis, quem dicitis me esse? Cui Petrus ita respondit: Tu es Christus.

30 At ille eis interdixit, ne cui se indicarent:

31 eosque docere cœpit, oportere filium hominis pati multa, & à Senatoribus & Pontificibus, & Scribis improbari, ac interfici, & triduo pòst resurgere.

32 Dum ita apertè verba facit, prehendit eum Petrus, & objurgare cœpit.

33 At ille conversus, discipulosque suos intuitus, Petrum his verbis objurgavit: Abi post me Satana: quandoquidem non divina, sed humana sapis.

34 Tum advocato vulgo cum suis discipulis, dixit eis: Qui me ponè vult sequi, renunciet sibimetipsi suamque crucem tollat, & me sequatur.

35 Nam qui volèt animam suam servare, eam perdet: qui verò animam suam mea & Evangelii causa perdiderit, eam servabit.

36 Quid verò proderit homini, si vel totum mundum lucratus fuerit, & animæ suæ jacturam faciat?

37 aut quam dabit homo animæ suæ compensationem?

38 Nam quem mei meorumque dictorum in hac adulterina improbataque natione puduerit, ejus vicissim pudebit filium hominis, cum in patris sui gloria venerit unà cum sanctis angelis.

39 Tum eis dicit: Hoc certò scitote, esse quosdam eorum qui hìc adsunt, qui non ante mortem sensuri sint, quàm Dei regnum videant venisse cum potentia.

CAPUT IX.

Christus transfiguratur, cœlitus celebratur. Precum, ac jejunii contra spiritus virtus. Predicta mors, & exsuscitatio. Priorum dominatus. Puerorum beatitas. Quis cum Jesu. Offensarum pœna. Salis, ac pacis momentum.

DEinde sexto post die assumit Jesus Petrum, & Jacobum & Johannem, eisque in arduum montem solis seorsum ductis, transfiguratus est coram eis.

2 ejusque vestimenta facta sunt fulgentia, tam alba, quàm est nix, quomodo nullus in orbe fullo dealbare possit:

3 eisque conspectus est Elias cum Mose, qui cum Jesu colloquebantur.

4 Tum

4 Tum Petrus ſic Jeſum allocutus eſt: Rabbi, bonum eſt nos hìc eſſe: itaque faciamus tria tabernacula, tibi unum, Moſi unum, & Eliæ unum.

5 Neſciebat autem quid diceret, quippe cùm eſſent territi.

6 Extitit autem nubes, quæ illos inumbravit, venitque vox ex nube, dicens: Hic eſt meus chariſſimus filius, hunc audite.

7 Et ſubitò circumſpicientes, nullum jam viderunt niſi Jeſum ſolum cum ipſis.

8 Deſcendentibus autem eis de monte, præcepit eis, ne cui, quæ viderant, narrarent, niſi poſtquam filius hominis ex mortuis reſurrexiſſet.

9 Illi verò apud ſeſe id dictum retinuerunt, quærentes quid eſſet, ex mortuis reſurgere.

10 Itaque eum interrogarunt de eo quod dicerent Scribæ, Eliam oportere venire prius.

11 Et ille reſpondens eis: Elias quidem prius venturus, & omnia inſtauraturus eſt, idque quemadmodum de filio hominis ſcriptum eſt, multa paſſurum, & contemnendum eſſe.

12 Sed ſcitote Eliam veniſſe, & illos ei, quæ voluerint, feciſſe, quemadmodum de eo ſcriptum eſt.

13 Deinde ubi venit ad diſcipulos, vidit circa eos ingentem hominum multitudinem, & cum eis contendentes Scribas:

14 ac vulgo ſimulac eum viderunt admirati, eum ſalutatum accurrunt.

15 Ipſe ſcribas interrogavit, quid cum illis contenderent.

16 Cui unus ex turba reſpondit in hunc modum: Magiſter, adduxi tibi meum filium, qui mutum habet ſpiritum:

17 qui ubi eum corripuit, ita lacerat, ut ſpumet, & dentibus ſtrideat ac tabeſcat. Eum ut ejicerent, petii à tuis diſcipulis, ſed nequiverunt.

18 Tum ille ei reſpondens: O diffidens natio, inquit, quouſque tandem apud vos ero? quouſque tandem vos feram? Adducite eum ad me.

19 Atque ille ad eum adducitur, & ſimulac ille eum vidit, convulſit eum ſpiritus, ita ut collapſus humi, volutaretur ſpumans.

20 Ille ex ejus patre ſciſcitatus eſt, quamdiu eſſet cùm id ei accidiſſet? Et pater reſpondit: Jam à pueris:

21 ac ſæpe eum & in ignem jecit, & in aquam, ut eum perderet. Sed ſi quid potes ſuccurre nobis, noſtri miſertus.

22 Et Jeſus: Siquidem potes (inquit ei) fidere, omnia fieri poſſunt fidenti.

23 Hic protinus exclamans pueri pater, cum lachrymis: Fido, inquit, Domine, ſuccurre meæ diffidentiæ.

24 Videns autem Jeſus vulgus accurrere, increpuit impurum ſpiritum, dicens ei: Spiritus mute & ſurde, ego tibi impero, ut ex eo emigres, nec amplius in eum intres.

25 Tum ille exclamando, eumque vehementer laniando exiit. Atque is perinde fuit ac mortuus, ita ut multi mortuum eſſe dicerent.

26 At Jeſus eum manu prehenſum allevavit, atque ille ſurrexit.

27 Eum autem domum ingreſſum, diſcipuli ſeorſum interrogarunt, cur ipſi eum expellere nequiviſſent?

28 Quibus ille: Hoc genus, in-

inquit, nulla re ejici poteſt, niſi precibus & jejuniis.

29 Illinc profecti iter faciebant per Galilæam, nec ille volebat, ut id ſciret quiſquam.

30 Docebat enim diſcipulos ſuos, eiſque dicebat, filium hominis tradendum eſſe in hominum manus, qui eum interficerent, iſque interfectus, tertio die reſurgeret.

31 At illi eam rem ignorabant, & eum interrogare verebantur.

32 Venit autem Capharnaum: atque ubi domum venit, quæſivit ex eis quid in via inter ſeſe diſceptaſſent?

33 Cumque illi ſilerent (nam inter ſeſe diſputaverant in via, quis eſſet maximus)

34 ille conſedit & vocatis duodecim dixit: Si quis primus eſſe vult, erit omnium ultimus, omniúmque famulus.

35 Tum puerum ſumpſit, & in eorum medio ſtatuit, eumque complexus ulnis, inquit eis:

36 Qui aliquem talium puerorum accipit meo nomine, me accipit: & qui me accipit, non me accipit, ſed eum qui me miſit.

37 Tum Johannes ſic eum eſt allocutus: Magiſter, vidimus quendam in tuo nomine ejicientem dæmonia, qui non ſequitur nos: itaque eum prohibuimus, quoniam non ſequitur nos.

38 At Jeſus: Ne prohibete eum, inquit. Nemo enim eſt qui meo nomine miraculum faciat, qui citò poſſit mihi maledicere.

39 Nam qui contra nos non eſt, à nobis eſt.

40 Etenim qui vobis vel aquæ poculum meo nomine bibendum dederit, quòd Chriſti fitis, certò ſcitote, eum non perditurum operam.

41 Et qui vel minimum eorum, qui mihi fidem habent, læſerit, ſatius eſſet ei, ejus collo molarem lapidem circumponi, eumque in mare dejici.

42 Quòd ſi tibi tua manus officit, abſcinde eam. Satius enim eſt tibi mancum in vitam ingredi, quàm duas habentem manus abire in gehennam, ignem inextinctum,

43 ubi nec eorum vermis interit, nec ignis extinguitur.

44 Et ſi tibi pes tuus officit, abſcinde eum: ſatius eſt te in vitam claudum ingredi, quàm duos habentem pedes in gehennam conjici, in ignem inextinctum,

45 ubi nec eorum vermis interit, nec ignis extinguitur.

46 Et ſi tibi unus oculus officit, erue eum: ſatius eſt tibi unoculum in Dei regnum ingredi: quàm duos habentem oculos in ignis gehennam conjici,

47 ubi nec eorum vermis interit, nec ignis extinguitur.

48 Nam & omnes igne ſaliendi, & omne ſacrificium ſale ſaliendum eſt.

49 Bonum eſt ſal: ſed ſi ſal inſulſum fiat, quo condietur ipſum? Habete in vobis ſalem, & pacem inter vos gerite.

CAPUT X.

Moſis repudium. Chriſti conjugium, repudium. Puerorum ſalus ac fauſtitas. Bonus quis. Fortunarum diſcrimen. Dei omnipotentia. Piorum remuneratio. Inſtans lethum Chriſti. A quo piis dignitas. Chriſtus ad quid. Cæcus Bartimæus.

ILlinc profectus venit in fines Judææ, per transjordaninum agrum: eumque rurſum conve-

convenit vulgus hominum, quos. ille rursum, ut solitus erat, docet

2 Aggressi autem eum Pharisæi interrogarunt, licerétne viro uxorem repudiare? tentantes eum.

3 Quibus ille sic respondit: Quid vobis præcipit Moses?

4 Et illi: Moses permisit scripto divortii instrumento repudiare.

5 At Jesus respondens: Propter vestram (inquit eis) pervicaciam scripsit ille vobis illud præceptum,

6 Sed à creationis primordio marem, & fœminam fecit eos Deus.

7 Hujus causa homo, relicto suo patre atque matre, hærebit uxori suæ,

8 fietque ex duobus una caro: itaque non jam sunt duo sed una caro.

9 Quod ergo Deus conjunxit, homo ne disjungat.

10 Itemque domi rursus eum eadem de re interrogarunt ejus discipuli.

11 Quibus ille: Quisquis uxorem suam repudiat, aliamque ducit, adulterat in eam.

12 Et si uxor, repudiato viro suo, nupserit alteri, adulterat.

13 Adducebantur autem ei pueri, ut eos tangeret: discipuli verò eos à quibus adducebantur, objurgabant:

14 quo viso, indignatus Jesus, dixit eis: Sinite pueros ad me venire, néve eos prohibete: talium enim est Dei regnum.

15 Hoc pro certo habetote, qui Dei regnum non acceperit ut puer, non esse in id ingressurum.

16 Deinde eos complexus ulnis, & manibus eis impositis, eis bene precatus est.

17 Eo autem iter faciente, accurrit quidam qui eum flexis ad eum genibus, sic interrogavit: Magister bone, quid faciam, ut vitam adipiscar æternam?

18 Cui Jesus: Quid me dicis bonum? inquit. Nullus est bonus, nisi unus Deus.

19 Præcepta nosti: Ne adulterato: ne occidito: ne furator: ne falsum testimonium dicito: ne fraudato: honorato tuum patrem atque matrem.

20 Et ille respondens: Magister, inquit, hæc omnia à pueris servavi.

21 Hîc Jesus eum intuitus, amavit, eique dixit: Unum tibi deest. I venditum quicquid habes, & in pauperes erogato, habiturus in cœlo thesaurum: deinde me, crucem ferens, secutum venito.

22 At ille eo dicto mœstus abiit, dolens: quippe qui multis præditus esset opibus.

23 Et Jesus circum intuitus, dicit discipulis suis: O quàm difficulter, qui pecunias habent, in Dei regnum ingredientur?

24 Hîc cùm discipuli ejus dicta demirarentur, Jesus rursum sic eos alloquitur: O nati, quàm difficile est, fretos pecuniis in Dei regnum ingredi?

25 facilius est rudentem per foramen acus trajici, quàm divitem in Dei regnum intrare.

26 Cumque illi vehementius stuperent, sic secum ipsi cogitantes: Quis ergo servari potest?

27 Intuitus eos Jesus, dixit: Ab hominibus fieri non potest, at à Deo potest: omnia enim à Deo possunt fieri.

28 Tum Petrus sic dicit ei: Nos quidem, relictis omnibus, te secuti sumus.

29 Et

29 Et Jeſus: Hoc vobis confirmo, inquit reſpondens, nullum eſſe, qui domum, aut fratres, aut ſorores, aut patrem, aut matrem, aut uxorem, aut liberos, aut agros, mea & Evangelii cauſa reliquerit,

30 quin ſit & nunc, hoc tempore centuplum, domos, & fratres, & ſorores, & matres, & liberos, & agros inter adverſa, & in futuro ævo ſempiternam vitam conſecuturus.

31 Sed multi & primi erunt ultimi, & ultimi primi.

32 Cùm autem Hieroſolyma aſcenderent, & eos antecederet Jeſus, pavebant, & inter ſequendum formidabant. Et Jeſus aſſumptis rurſus duodecim, cœpit eis eventura ſibi prædicere.

33 Nos quidem aſcendimus Hieroſolyma, inquit, & filius hominis tradetur Pontificibus atque Scribis, qui eum morte damnabunt, exteriſque tradent,

34 Illudendum, verberandum, conſpuendum, & interficiendum, & tertia die reſurrecturum. Convenerunt autem eum Jacobus & Johannes,

35 Zebedæi filii, in hæc verba: Magiſter, velimus, ut quod à te poſtulabimus, id nobis præſtes.

36 Quibus ille: Quid vultis ut vobis præſtem?

37 Et illi. Da nobis (inquiunt ei) ut tibi alter ad dexteram, alter ad ſiniſtram aſſideamus in tua gloria.

38 At Jeſus dixit eis, Neſcitis quid poſtuletis. Poteſtis poculum potare, quod ego potaturus ſum? & eodem mecum baptiſmate baptizari?

39 Poſſumus, inquiunt. Et Jeſus: Poculum quidem quod ego potaturus ſum, potabitis, eodemque mecum baptiſmate baptizabimini.

40 Sed ut mihi dextra, lævaque aſſideatur, non eſt meum dare, niſi quibus id paratum eſt.

41 Hoc audito, decem cœperunt de Jacobo & Johanne indignari.

42 At Jeſus advocatis eis dixit: Scitis eos, quos videmus imperare extraneis, in eos dominari, & eorum maximos quoſque, in eos maximè poteſtatem obtinere.

43 At in vobis non ſic fiet: ſed qui veſtrûm volet fieri inter vos maximus, erit veſter famulus:

44 & qui volet fieri veſtrûm primus, erit omnium ſervus.

45 Nam filius hominis non venit, ut ipſi miniſtretur, ſed ut miniſtret ipſe, animamque ſuam in multorum redemptionem impendat.

46 Venerunt autem Hierichuntem: eoque & ejus diſcipulis ab Hierichunte cum frequenti multitudine diſcedentibus, Timæi filius Bartimæus, cæcus, qui apud viam ſedens mendicabat,

47 ut audivit Jeſum eſſe Nazarenum, cœpit ita clamare: Davidide Jeſu, miſerere mei.

48 Ac multis eum ut taceret objurgantibus, multò magis clamabat: Davidide, miſerere mei.

49 Tum Jeſus reſtitit, eumque juſſit accerſi. Cumque illi eum accerſerent, &, Bono es animo, dicerent, ſurge, accerſit te:

50 ille abjecta veſte ſua ſurrexit, & ad Jeſum venit.

51 Et Jeſus ſic eum alloquitur:

Quid

Quid tibi vis faciam? Cui cæcus: Magiſter, inquit ei, ut diſpiciam.

52 Et Jeſus dixit ei: Abi, fua te fiducia ſervavit. Atque ille protinus diſpexit, & Jeſum in via ſecutus eſt.

CAPUT XI.

Chriſtus ovans in urbem. In ficum diræ. Purgatum templum. Conjuratio in Jeſum. Fidei virtus ac precationis. In invidos clementia. Sacerdotum confutatio.

CUM autem Hieroſolymæ propinquarent ad Bethphage, & Bethaniam, ad montem olivarum, mittit ſuorum diſcipulorum duos:

2 Ite, inquit, in vicum qui eſt è regione veſtri, & protinus in eum intrantes, invenietis vinctum aſellum, quem nullus hominum inſedit: eum ſolvitote, & mihi adducitote.

3 Quòd ſi quis ex vobis quæſierit, cur id faciatis? dicitote, Dominum eo egere: & ſtatim eum huc dimittet.

4 Ita illi profecti, & aſellum foris ad portam vinctum in bivio nacti ſolvunt.

5 Et eorum quidam qui illic aderant, ex eis quæſiverunt, quid facerent, qui aſellum ſolverent?

6 Quibus illi dixerunt quemadmodum mandaverat Jeſus:

7 atque ita permittentibus illis, adduxerunt aſellum ad Jeſum, eique ſua veſtimenta ſuperinjecerunt, atque ille ſuperinſedit.

8 Frequentes autem ſuis veſtimentis viam inſternebant: alii abſciſſas ex arboribus frondes per viam ſternere:

9 quique antecedebant, quique ſubſequebantur, ſic clamare: Hoſanna, bene ſit venienti in nomine Domini:

10 felix veniens regnum in nomine Domini patris noſtri Davidis: Hoſanna in ſupremis.

11 Ingreſſus eſt autem Hieroſolyma Dominus, & in templum: omnibuſque circumſpectis, cùm jam ſera eſſet hora, profectus eſt Bethaniam cum duodecim.

12 Poſtridie eis Bethania egreſſis eſuriit,

13 ficumque procul folioſam conſpicatus acceſſit, ſi quid in ea fortè inveniret. Sed ut ad eam venit, nihil invenit niſi folia: nec enim tempus erat ficuum.

14 Itaque ſic eam allocutus eſt Jeſus: Nunquam deinceps quiſquam ex te fructum comedat. Audiebant autem ejus diſcipuli.

15 Deinde veniunt Hieroſolymam, & ingreſſus in fanum Jeſus, cœpit ejicere vendentes & ementes in fano, & numulariorum menſas, & ſellas vendentium columbas evertit,

16 neque finebat quenquam per fanum ferre vaſa,

17 atque his verbis eos alloquens docebat: Nonne eſt ſcriptum, Domus mea domus ſupplicationis vocabitur cunctis gentibus: & vos ex ea latronum ſpeluncam feciſtis.

18 Hoc audito, Scribæ & Pontifices eum perdere ſtudebant. Metuebant enim eum: quippe cujus doctrinam ſtuperet omne vulgus.

19 Sub veſperam autem egreſſus eſt ex urbe.

20 Manè prætereuntes, vident ſiccatam à radicibus ficum:

21 id quod recordatus Petrus, dicit ei: Rabbi, ecce ficus,

cus, quam tu execratus es, aruit.

22 Et Jesus respondens, inquit eis: Habete fidem Deo:

23 hoc vobis confirmo, si quis jusserit huic monti, ut amoveatur, & in mare jaciatur, nec animo dubitaverit, sed quæ dicet crediderit eventura, continget ei quicquid dixerit:

24 Itaque sic vobis dico: quicquid orantes postulatis, credite vos assecuturos, & vobis continget.

25 Oraturi autem ignoscite, si quid habetis, quod de quopiam expostuletis: ut vester quoque pater, qui in cœlis est, vestra delicta vobis ignoscat.

26 Quod nisi ignoscetis, ne pater quidem vester, qui in cœlis est, vobis delicta vestra ignoscet.

27 Deinde rursum veniunt Hierosolymam, eumque in fano ambulantem Pontifices, Scribæque & Senatores conveniunt his verbis:

28 Qua potestate ista facis? & quis istam tibi ista faciendi potestatem dedit?

29 Quibus respondens Jesus: Interrogabo ego quoque vos quiddam, inquit: quod si mihi responderitis, dicam vobis qua potestate hæc faciam.

30 Johannis baptisma à cœlo ne erat, an ab hominibus? respondete mihi.

31 At illi sic secum cogitare: Si à cœlo dixerimus, dicet: Cur ergo ei non credidistis?

32 sin ab hominibus dixissent, metuebant populum: omnes enim Johannem verè vatem esse ducebant.

33 Itaque Jesu responderunt, nescire se. Et Jesus eis sic respondit: Nec ego vobis dico, qua hæc potestate faciam.

CAPUT XII.

Vinea bene instructa, servi, Hæres, Colonorum punitio, & vineæ locatio. Lapis offendiculi. Deo Cæsarique danda. Sadducæorum confutatio. Deus quorum sit. Præcepta duo. Quæstio Christi de Davide. Scribarum ambitio, avaritia, viduæ munusculum.

TUM per similitudines eos alloqui orsus est. Vineam consevit quidam, & sepe circundedit, & torcular defixit, turrimque constituxit, & eam locavit agricolis, deinde peregrè profectus est.

2 Post suo tempore misit ad agricolas servum, ut ab eis de vineæ fructu perciperet.

3 At illi eum ceperunt, verberaruntque, & inanem dimiserunt.

4 Cumque rursus ad eos misisset alium servum, illi ei quoque caput lapidibus contuderunt, eumque contumeliosè dimiserunt.

5 Rursus alium misit, quem etiam interfecerunt, alioque multos partim verberarunt, partim necarunt.

6 Igitur cùm adhuc unum haberet filium sibi charissimum, misit eum quoque ad illos ultimum, cogitans fore, ut suum filium revererentur.

7 At illi agricolæ sic inter sese dicere? Hic est hæres, agite, interficiamus eum, & nostra erit hæreditas.

8 Itaque ceperunt eum, necaruntque, & ex vinea ejecerunt.

9 Quid ergo faciet vineæ dominus? Veniet, agricolasque perdet, & aliis vineam dabit.

10 Anne illud quidem scriptum

10 Anne illud quidem ſcriptum legiſtis? Quem lapidem improbaverant ſtructores, is adhibitus eſt ad caput anguli:

11 id quod à Domino profectum eſt, & nobis mirum videtur.

12 At illi eum capere conari, quippe qui eum ſimilitudinem illam contra ipſos dixiſſe intelligerent, ſed metuerunt plebem. Igitur eo relicto digreſſi,

13 mittunt ad eum Phariſæorum & Herodianorum quoſdam, qui eum verbis irretirent.

14 Hi eum hujuſmodi oratione aggreſſi ſunt: Magiſter, ſcimus veracem eſſe te, neque quenquam curare, quippe qui ad hominum perſonam non ſpectes, ſed verè divinam vitæ viam doceas. Licétne cenſum Cæſari pendere, an non? pendamus, an non pendamus?

15 At ille eorum ſimulationem intelligens: Quid me tentatis? inquit eis: afferte mihi denarium, ut videam.

16 Cumque illi attuliſſent: Cujus eſt, inquit eis, imago hæc & inſcriptio? Cæſaris, inquiunt.

17 Et Jeſus reſpondens eis: Solvite igitur, inquit, Cæſariana Cæſari, & divina Deo. Illi verò eum admirari.

18 Tum eum convenerunt Sadducæi, qui quidem reſurrectionem eſſe negant, & ſic interrogarunt:

19 Magiſter, ſcripſit nobis Moſes, ſi cujus frater moriatur uxore ſuperſtite, nec liberos relinquat, ut ducat ejus frater illius uxorem, fratrique ſuo prolem ſuſcitet.

20 Septem fratres fuerunt, eorum primus ducta uxore mortuus eſt, nulla prole ſuperſte.

21 Itemque ſecundus eadem ducta mortuus eſt, nec ipſe prolem reliquit. Similiterque tertius:

22 denique ſeptem illi eam duxerunt, neque progeniem reliquerunt. Poſtrema omnium mortua eſt etiam fœmina.

23 Igitur in reſurrectione, cùm reſurrectum fuerit, cujus eorum erit uxor? cùm ſeptem eam habuerint in matrimonio?

24 Et Jeſus reſpondens: Nimirum ideo erratis, inquit eis, quòd ſcripta non intelligitis, neque Dei potentiam.

25 Cùm enim à morte reſurrectum fuerit, nulla conjungentur connubia, ſed erunt angelorum ſimiles, qui ſunt in cœlis.

26 De mortuis autem, quòd reſurgant, non legiſtis in Moſis libro, in rubo, ut eum ſic allocutus ſit Deus? Ego Deus Abrahami, & Iſaaci, & Jacobi.

27 Non eſt mortuorum Deus, ſed viventium Deus. Itaque vos multum erratis.

28 Tum Scribarum quidam, auditis eis diſceptantibus, videns eum illis rectè reſpondiſſe, acceſſit, & ex eo quæſivit, quodnam eſſet omnium præceptorum primum;

29 Cui Jeſus ſic reſpondit: Primum omnium præceptorum eſt: Audi Iſraelita: Dominus Deus veſter, Dominus unus eſt;

30 itaque Dominum Deum tuum toto corde, toto animo, tota mente, totiſque viribus amato. Hoc primum eſt præceptum.

31 Huic ſimile eſt alterum: Alterum ut teipſum amato. His majus aliud præceptum nullum eſt.

32 Et Scriba: Rectè magiſter, profectò, dixiſti. Nam unus eſt Deus, præterea nullus:

33 quem toto corde, omni ſtudio, toto animo, ſummaque ope amare, necnon alios ut ſeipſum amare, plus eſt quàm omnes victimæ & ſacrificia.

34 Hìc Jeſus eum cordatè reſpondiſſe videns, dixit ei: Non procul abes à regno Dei. Ac deinceps eum interrogare audebat nemo.

35 Et Jeſus in fano docens, ſic verba fecit: Quî fit ut dicant Scribæ, fore ut Chriſtus genus ducat à Davide?

36 cùm ipſe David ſancti ſpiritus inſtinctu dixerit: Ait Dominus Domino meo, ſede ad meam dexteram donec efficiam ex hoſtibus tuis tuorum pedum ſubſellium?

37 Cùm igitur eum dicat ipſe David Dominum, unde fit ut ſit ejus prognatus. Cumque frequens hominum multitudo eum libenter audiret,

38 ſic eis inter docendum dicebat: Cavete à Scribis qui ſtolati incedere amant, & in foris ſalutationes,

39 & in collegiis primas ſeſſiones, & in cœnis prima accubandi loca:

40 qui viduarum domos devorant, & per oſtentationem prolixè orant. Hi graviores pœnas dabunt.

41 Sedens autem Jeſus è regione fiſci, ſpectabat, ut multitudo conferret æs in fiſcum. Ac multis divitibus multa conferentibus,

42 venit quædam vidua pauper, quæ duos teruncios contulit. Eſt autem teruncius idem quod quadrans.

43 Tum ille advocatis ſuis diſcipulis: Certò ſcitote, inquit, eis, hanc pauperem viduam plurimum omnium contuliſſe, qui contulerunt in fiſcum.

44 Omnes enim ex eo quod ipſis ſupererat, contulerunt: at hæc ſua penuria, quicquid habebat, totum victum ſuum contulit.

CAPUT XIII.

Templi ruina. Pſeudochriſti. Orbis calamitates. Piorum ærumnæ, conſolatio. Familiæ diſſidia, beati. Cœli prodigia, coacti pii. Chriſti veritas perpetua. Judicii hora cui nota. Vigilantia.

EXeunti autem ex fano, quidam ejus diſcipulorum ſic dixit: Magiſter, vide quanti lapides, & ſtructuræ.

2 Cui reſpondens Jeſus: Vides, inquit, has ingentes ſtructuras? ita diſſolventur, ut nullus lapidi lapis impoſitus relinquatur.

3 Deinde ſedentem eum in monte olivarum, è regione fani interrogarunt ſeorſim Petrus & Jacobus & Johannes, & Andreas his verbis:

4 Dic nobis quando hæc fiatura ſint, & quod ſignum ſignificabit hæc, perficienda omnia?

5 Et Jeſus eis reſpondens, ſic loquitur: Videte ne quis vos fallat.

6 Venient enim multi in meo nomine: dicentes ſe eum eſſe, multoſque fallent.

7 Cùm autem bella, belliq; rumores audietis, nolite turbari: oportet enim ea fieri, ſed nondum erit finis.

8 Conſurget enim gens in gentem, & regnum in regnum, eruntque terræ motus certis locis, & fames & turbæ. Ea erunt dolorum principia.

9 Sed proſpicitote vos vobiſipſis: ſiſtemini enim in conſeſſus, & collegia: vapulabitis, & ad magiſtratus, regeſque ducemini mea cauſa, quod ſit eis teſtimonio,

10 ac per omnes gentes oportet prius Evangelium publicari:

11 Cum autem ducemini, ac ſiſtemini, nolite prius cogitare aut præmeditari dicenda, ſed quod vobis eadem hora ſuggeretur, id dicitote. Non enim vos eritis qui loquemini, ſed ſpiritus ſanctus.

12 Tradet autem fratrem frater ad mortem, & pater filium, conſurgentque in parentes nati, & eos necabunt,

13 eritiſque omnibus inviſi propter nomen meum: ſed qui ad finem pertulerit, is ſervabitur.

14 Cùm autem calamitoſum nefas à Daniele vate prædictum, ſtare videbitis ubi non debet, qui legit animadvertat: tum qui erunt in Judæa, fugiant in montes;

15 & qui erit in tecto, ne deſcendat in ædes, nec ingrediatur ad auferendum aliquid ex ſuis ædibus:

16 & qui ruri erit, ne gradum referat, ſuæ veſtis auferendæ gratia.

17 Hei uterum ferentibus, & lactantibus illo tempore.

18 Optate verò, ne accidat hyeme veſtra fuga.

19 Erit enim temporis illius calamitas, quanta nec à rerum, quas Deus creavit, creatione fuit adhuc, nec poſtea futura eſt.

20 Quòd niſi Dominus tempus illud decurtaret, nullus mortalium evaderet: ſed propter electos, quos delegit, decurtabit id tempus.

21 Tum ſi quis vobis dixerit, hic aut illic adeſſe Chriſtum, ne creditote.

22 Exiſtent enim falſi Chriſti, falſique vates, qui prodigioſa & portentoſa deſignabunt, ad decipiendos, ſi fieri poſſet, etiam electos.

23 Vos verò proſpicite: en prædixi vobis omnia.

24 Sed illo tempore, poſt calamitatem illam, ſol obſcurabitur, & luna ſuum ſplendorem non emittet,

25 & cœli ſtellæ decident, cœleſteſque poteſtates commovebuntur.

26 Deinde cernetur filius hominis veniens in nubibus cum magna potentia atque gloria,

27 ac tum ſuis dimiſſis nunciis congregabit electos ſuos à quatuor ventis, ab ultimis terris ad extremum cœli.

28 A ficu autem diſcite exemplum: Cùm jam ejus rami teneri ſunt, eaque folia procreat, intelligitis inſtare æſtatem.

29 Sic & vos cùm hæc fieri videbitis, ſcitote propè adeſſe pro foribus.

30 Hoc vobis confirmo, non ante præteriturum eſſe hoc ſeculum, quàm fiant hæc omnia.

31 Cœlum licet & terra intereant, mea dicta non interibunt.

32 Cæterùm diem illam, & horam, nullus ſcit, ne angeli quidem cœleſtes, neque filius, ſed tantùm pater.

33 Videte ut vigiletis, & oretis: neſcitis enim quando tempus futurum ſit:

34 quemadmodum peregrinans homo, qui ſuam domum reliquit, ſuiſque ſervis poteſtatem, & ſuum cuique munus aſſignavit, & janitori ut vigilaret, mandavit.

35 Vigilate igitur: neſcitis enim quando domus dominus venturus ſit, ſerò, an media nocte, an gallicinio, an manè:

36 ne ſi de improviſo venerit, offendat vos dormientes.

37 Quæ autem vobis dico, omnibus dico, vigilate.

CAPUT XIV.

In Chriſtum inſidiæ. Unguentum apud Simonem: defenſa mulier. Judas proditor. Paſcha. Cœna dominica. Petri temeritas. Jeſu angor, Precatio terna, diſcipulorum ſopor. Captus Jeſus, ſuorum fuga. Falſi teſtes. Jeſus de ſeipſo, ſpretus, ictus. Petrus deficiens, perjurus, lugens.

CUM autem futurum eſſet Paſcha & Azymalia poſt biduum, ſtudebant Pontifices & Scribæ eum fraudulenter captum interficere:

2 ſed id die feſto faciendum negabant, ne quis fieret populi tumultus.

3 Et dum erat Bethaniæ in domo Simonis leproſi, eo accubante, venit mulier habens alabaſtrum unguenti ſpicatæ nardi, precioſi, quæ confracto alabaſtro perfudit ejus caput.

4 Erant autem quidam qui apud ſe indignabantur, atque ita dicebant: Quorſum hæc unguenti jactura facta eſt?

5 poterat hoc pluſquam trecentis denariis vendi, & in pauperes erogari. Dum illi ſic adverſus eam fremunt.

6 Jeſus dixit: Sinite eam: quid negotium ei faceſſitis? bono opere functa eſt erga me.

7 Semper enim pauperes habebitis vobiſcum, quibus quandocunq; voletis, benefacere poſſitis: at me non ſemper habebitis.

8 Quòd potuit hæc, fecit: anticipavit meum corpus ad ſepulturam ungere.

9 Hoc vobis confirmo, ubicunque toto orbe publicabitur hoc evangelium, etiam quid ea fecerit, dicetur, ad ejus memoriam.

10 Judas autem Iſcariota, unus ex duodecim, Pontifices adiit, ut eum illis traderet.

11 Quo illi audito lætati, promiſerunt ei pecuniam ſe daturos. Itaque quærebat, quo pacto eum poſſet opportunè prodere.

12 Primo autem azymalium die, cum paſcha immolandum foret, ſic ei dicunt ejus diſcipuli: Ubi vis ut tibi epulandum Paſcha præparatum eamus?

13 Tum ille diſcipulorum ſuorum duos dimittit, eiſque dicit: Ite in urbem: occurret vobis quidam aquæ fictile portans: eum ſequimini,

14 & quò intraverit, ſic dicitote patrifamiliâs: Quærit magiſter ubi ſit manſio, ubi Paſcha cum diſcipulis ſuis polluceat?

15 Ipſe verò vobis ingens cœnaculum oſtendet, inſtratum ac paratum, illic nobis præparatote.

16 Ita profecti ejus diſcipuli, venerunt in urbem: & nacti quæ ille eis dixerat, Paſcha præpararunt.

17 Deinde ſub veſperum venit Jeſus cum duodecim,

18 ac diſcumbentibus & epulantibus, eis dixit: Certò ſcitote fore, ut unus ex vobis me prodat, qui mecum epulatur.

19 Illi verò dolere cœperunt, eique ſinguli dicere: Iſne ego ſum? Et alius: Iſne ego ſum?

20 Quibus

20 Quibus ille reſpondens: Unus eſt ex duodecim, inquit, qui mecum intingit in catinum.

21 Filius quidem hominis abit quemadmodum de eo ſcriptum eſt. Sed væ homini illi, per quem filius hominis prodendus eſt. Præſtaret homini illi nunquam eſſe natum.

22 Epulantibus autem eis, Jeſus ſumptum panem, actis laudibus, fregit, eiſque dedit, & dixit: Accipite, comedite, hoc eſt corpus meum.

23 Deinde ſumptum poculum, gratiis actis, dedit eis: biberuntque ex eo omnes:

24 atque ille eis dixit: Hic eſt ſanguis meus novi fœderis, pro multis effundendus.

25 Hoc vobis certo dico, non me amplius bibiturum ex fœtu viteo, uſque ad illam diem, cùm eum bibam novum in regno Dei.

26 Deinde laudibus dictis, profecti ſunt in montem olivarum,

27 eiſque ſic dicit Jeſus: Vos me omnes hac nocte deſeretis: ſiquidem ſcriptum eſt: Percutiam paſtorem, & diſpergentur oves.

28 Sed poſtquam reſurrexero, præcedam vos in Galilæam.

29 At Petrus dixit ei: Etiamſi omnes deſerant, at ego non item.

30 Cui Jeſus: Hoc tibi confirmo, inquit, fore ut hodie in hac nocte, priuſquam bis gallus cantet, tu me ter abneges.

31 At ille multò magis dicere: Imò etiamſi me unà tecum mori oporteat, non abnegabo te: itidemque etiam omnes alii dicebant.

32 Deinde ubi venerunt in locum, cui nomen eſt Gethſemani, dixit ſuis diſcipulis: Sedete hic, dum ego oratum eo:

33 aſſumptiſque unà ſecum Petro, & Jacobo, & Johanne, cœpit turbari atque angi,

34 eiſque dixit: Præ animi dolore emorior. Manete hic, & vigilate.

35 Tum paululum progreſſus, procidit humi, oravitq; ut ſi fieri poſſet, horam illam declinaret:

36 &: Abba pater, inquit, omnia tu potes: averte hoc à me poculum. Verùm non quod ego volo, ſed quod tu.

37 Deinde venit, & eos dormientes nactus, dicit Petro: Simon dormis? non potuiſti unam horam vigilare?

38 vigilate, & orate, ne veniatis in tentationem. Spiritus quidem promptus eſt, ſed caro infirma.

39 Deinde rurſus oratum ivit, eademque verba dixit:

40 ac reverſus, eos rurſum dormientes offendit: eorum oculis ita gravatis, ut neſcirent quid ei reſponderent.

41 Deinde tertiò venit, &: Dormite jam, inquit, & requieſcite. Satis eſt, venit hora, ecce traditur filius hominis in manus improborum.

42 Surgite, eamus. En, qui me prodit, adventat.

43 Et protinus adhuc eo loquente, advenit Judas, qui unus erat ex duodecim, comitante frequenti multitudine cum gladiis & fuſtibus, à Pontificibus & Scribis, ac Senatoribus.

44 Dederat autem illis ejus proditor ſignum, dicens: Quem oſculatus fuero, is eſt: eum capite, & tutò abducite.

45 Igitur ſimulac venit, eum adit, & ei dicit: Magiſter, magiſter: eumque deoſculatus eſt.

46 Illi verò in eum manus injecerunt, eumque ceperunt.

47 Quidam autem eorum qui aderant, ſtricto enſe percuſſit Pontificis ſervum, eique abſtulit auriculam.

48 Et Jeſus illos ſic eſt allocutus: Tanquam ad latronem exiſtis cum gladiis & fuſtibus, ad me comprehendendum:

49 quotidie eram apud vos in fano docens, neque me cepiſtis: ſed ea fieri oportet, quæ ſcripta ſunt.

50 Tum omnes eo relicto fugerunt.

51 Cúmque adoleſcens quidam eum ſequeretur, linteo nudum corpus indutus, adoleſcentes eum ceperunt.

52 Ille vero relicto linteo, nudus eos effugit.

53 Abduxerunt autem Jeſum ad Pontificem, ad eumque convenerunt omnes Pontifices, & ſenatores atque Scribæ.

54 Eum procul ſecutus Petrus uſque in Pontificis atrium, una cùm famulis reſidet, ſeque ad ignem calefacit.

55 Pontifices verò, totuſque conſeſſus, quærebant contra Jeſum teſtimonium, ut eum necarent, nec inveniebant.

56 Nam multi quidem adverſus eum falſa teſtificabantur, ſed conſentanea non erant teſtimonia.

57 Et quidem extiterunt, qui contra eum falſa teſtabantur, ita dicentes,

58 Nos eum audivimus dicentem, ſe templum hoc manufactum eſſe diſſoluturum, & triduo aliud non manufactum extructurum.

59 Sed ne ſic quidem conſentanea erant eorum teſtimonia.

60 Tum Pontifex in medium ſurrexit, & Jeſum ſic interrogavit: Nihilne reſpondes? quid eſt, quòd hi contra te teſtantur?

61 At Jeſus filebat, nihilque reſpondebat. Rurſum Pontifex eum hujuſmodi verbis interrogavit: Tune es Chriſtus celebrandi Dei filius?

62 Et Jeſus: Sum, inquit: & videbitis hominis filium ſedentem ad dexteram potentiæ, & cum cœleſtibus venientem nubibus.

63 Tum Pontifex lacerare ſuas veſtes: Quid adhuc nobis opus eſt teſtibus? inquit:

64 audiviſtis impiam vocem: quid vobis videtur? Illi verò eum omnes ut morte dignum damnarunt:

65 cœperuntque eum quidam conſpuere, eique faciem obvelare, & colaphos impingere, ac dicere, Divina: eique alapas impingebant miniſtri.

66 Cùm eſſet autem Petrus infra in atrio, venit quædam ancillarum Pontificis,

67 & viſo Petro ſeſe calefaciente, intuita eum, dicit: Tu quoque cum Nazareno Jeſu eras.

68 At ille negavit, ita dicens: neſcio, nec intelligo quid dicas. Deinde foràs in veſtibulum egreſſus eſt, & gallus cecinit.

69 Et ancilla eo viſo rurſum cœpit dicere eis qui aderant, eum ex illis eſſe.

70 At ille rurſum negavit. Paulo pòſt rurſum qui aderant dicunt Petro: Profectò tu ex illis es: nam Galilæus es, & locutio tua congruit.

71 At ille cœpit deteſtari, & jurare, ſeſe non noviſſe hominem illum, quem illi dicerent

72 &

72 & iterum gallus cecinit. Tum Petrus recordatus ejus, quod ei dixerat Jesus, fore ut priusquam bis caneret gallus, ter eum negaret, cœpit flere.

CAPUT XV.

Christus ad Pilatum. Judæorum rex. Barrabas absolutus. Jesu supplicium, titulus, dicteria, tenebræ. Christi gemitus, potatio, mors. Veli scissura, militum professio. Christi monimentum.

MAnè protinus inito consilio, Pontifices unà cum Senatoribus & Scribis, totusque consessus, Jesum colligant, abductumque Pilato tradunt.

2 Eum Pilatus interrogavit, essetne Judæorum rex? Cui ille respondens: Ut tu dicis, inquit.

3 Cumque eum vehementer accusarent Pontifices,

4 Pilatus eum rursus his verbis interrogavit: Nihilne respondes? vide quanta contra te testificentur.

5 At Jesus nihil amplius respondit, adeò ut miraretur Pilatus.

6 Solebat autem in illis festis eis laxare unum vinctum, quemcunque postulassent.

7 Erat quidam nomine Barrabas cum seditiosis vinctus, qui in seditione cædem fecerant.

8 Itaque cœperunt vulgò clamantes id exigere, quod ille semper eis erat facere solitus.

9 Et Pilatus sic eis respondit: Vultis ut vobis Judæorum regem solvam?

10 sciebat enim, eum per invidiam à Pontificibus esse traditum.

11 Pontifices verò plebem instigarunt, ut sibi Barrabam potius ab illo laxari postularet.

12 Et Pilatus rursus eos alloquens: Quid ergo vultis, inquit, ut de eo faciam, quem Judæorum regem dicitis?

13 At illi denuò clamabant: Crucifige eum.

14 Et Pilatus: Quid enim mali fecit? inquit eis. At illi eò acriùs clamare: Crucifige eum.

15 Igitur Pilatus volens plebi satisfacere, laxavit eis Barrabam, Jesumque verberavit, & eis crucifigendum tradidit.

16 Et milites eo extra atrium, hoc est prætorium, educto, totam cohortem convocant,

17 eumque purpura induunt, & ei implexam spineam coronam imponunt,

18 eumque sic salutare incipiunt: Salve rex Judæorum:

19 ejusque caput arundine tundunt, & eum conspuunt, ac positis genibus venerantur.

20 Deinde postquam ei illuserunt, spoliant eum purpurâ, ipsiusque vestimentis induunt: tum crucifigendum educunt:

21 & prætereuntem quendam Simonem Cyrenæum rure venientem, Alexandri Rufique patrem, cogunt ejus ferre crucem:

22 eumque ad locum Golgotha ducunt, quod Calvariæ locum significat:

23 & ei myrrhinum vinum bibere dant, id quod ille non accepit.

24 Eo autem crucifixo, partiti sunt ejus vestimenta, jacta super eis sorte, quid quisque auferret.

25 Erat hora tertia cùm eum crucifixerunt,

26 inscripto hoc ejus criminis titulo: REX JUDÆORUM.

27 & cum eo latrones duos, alterum ad dexteram, alterum ad sinistram, crucifixerunt.

28 Ita comprobatum est scriptum illud, quod sic habet: Et inter sceleratos habitus est.

29 Prætereuntes autem ei maledicebant, capita quassantes, & dicentes: Vah qui templum dissolvis, & triduo instauras,

30 serva teipsum, & de cruce descende.

31 Similiter & Pontifices inter sese illudentes, cum Scribis dicebant: Alios servavit, seipsum servare non potest.

32 Christus ille Israelitarum rex, descendat nunc de cruce, ut eo viso credamus. Item qui cum eo erant crucifixi, convicium ei faciebant.

33 Hora sexta autem extiterunt per totam terram tenebræ, usque ad horam nonam.

34 Ac hora nona exclamavit Jesus magna voce dicens: Eloi, eloi, lamasabachthani: quorum verborum hæc notio est: Mi Deus, mi Deus, cur me dereliquisti?

35 Quo audito, quidam eorum qui aderant, dicebant eum Eliam vocare.

36 Quidam autem accurrit, impleta aceto spongia, arundinique affixa, ei bibere dat, dicens: Sinite videamus an eum ereptum veniat Elias.

37 Et Jesus, emissa magna voce, expiravit,

38 & templi velum à summo ad imum in duas partes fissum est.

39 Ac videns Centurio, qui ei ex adverso astabat, eum ita clamantem expirasse, dixit: Profectò hic homo filius erat Dei.

40 Erant etiam mulieres procul spectantes, in quibus erat Maria Magdalena, & Maria Jacobi minoris, Josisque mater, & Salome,

41 quæ etiam dum ille erat in Galilæa, eum sequi, eique ministrare consueverant: itemque aliæ multæ, quæ cum eo Hierosolymam ascenderant.

42 Postquam jam advesperavit, cùm esset Præparatio, hoc est Antesabbatum,

43 Venit Josephus ab Arimathæa, honestus senator, qui & ipse Dei regnum expectabat: & ad Pilatum ausus ingredi, petiit Jesu corpus.

44 Pilatus miratus si jam mortuus esset, accersito Centurione, scisitatus est ex eo, quàm dudum esset mortuus?

45 quo à Centurione cognito, donavit Josepho corpus.

46 Et ille empto linteo eum demisit, & involutum linteo posuit in monimento, quod ex petra excisum erat: & ad monimenti ostium ingens saxum volvit,

47 spectantibus Maria Magdalena, & Maria Josis matre, ubinam poneretur.

CAPUT XVI.

Mulierum unguenta. Redivivus Jesus in Galilæam. Idem ter visus. Discipulorum incredulitas. Missio Evangelii, & Baptismi mandata. Nota credentium. In cœlum Jesus. Apostolorum officium.

EXacto Sabbato, Maria Magdalena, & Maria Jacobi mater, & Salome, emptis aromatis, ut eum unctum irent,

2 valde manè prima post Sabbatum die veniunt ad monimentum, orto jam Sole.

3 Ac dum inter sese quærunt, qui sibi saxum avolveret ab ostio monimenti,

4 intuitæ vident avolutum esse saxum, quod erat permagnum:

5 ac

5 ac monimentum ingreſſæ, viderunt adoleſcentem ad dexteram ſedentem, alba ſtola veſtitum, & expaverunt.

6 Et ille: ne expaveſcite, inquit eis. Jeſum quæritis Nazarenum crucifixum: ſurrexit, non eſt hic: en locus ubi poſitus fuit.

7 Sed ite nunciatum ejus diſcipulis, & Petro, eum præire eis in Galilæam: illic eum eſſe viſuros, ut eis prædixit.

8 Igitur illæ egreſſæ celeriter ex monimento, fugerunt, idque tremore correptæ, atque attonitæ: neque cuiquam quicquam dixerunt, utpote quæ metuerent.

9 Reſurrexit autem manè primo poſt Sabbatum die, & apparuit primum Mariæ Magdalenæ, ex qua ſeptem ejecerat dæmonia,

10 id quod illa nunciatum ivit eis, qui cùm eo fuerant, lugentibus atque plorantibus.

11 At illi audientes eum vivere, & ab ea viſum eſſe, non crediderunt.

12 Poſtea duobus eorum ambulantibus apparuit alia forma, rus euntibus,

13 id quod illi cæteris nunciatum iverunt: ſed ne illis quidem crediderunt.

14 Tandem diſcumbentibus illis undecim apparuit, & eis incredulitatem ac pervicaciam exprobravit, quòd eis qui ſe reſurrexiſſe viderant, non credidiſſent:

15 eiſque dixit: Ite in totum orbem, prædicate Evangelium omni creaturæ:

16 Qui crediderit & baptizatus fuerit, ſervabitur: qui verò non crediderit condemnabitur.

17 Signa autem eos qui crediderint, hæc ſequentur: in nomine meo dæmonia ejicient: linguis loquentur novis:

18 Serpentes tollent: & ſi quid mortiferum biberint, non eis nocebit: cum ægrotis manus imponent, illi benè habebunt.

19 Igitur Dominus poſtquam eos allocutus eſt, ſublatus eſt in cœlum, & ad Dei dexteram ſedit.

20 Illi verò digreſſi ubique prædicarunt, Domino adjuvante, & orationem ſequentibus ſignis confirmante.

EVANGELIUM AUTHORE LUCA.

IN PRIMUM CAPUT ARGUMENTUM.

Evangelistæ multi. Lucæ sectator Theophilus. Zacharias & conjux senes, justi, soli. Gabriel de puero cum gaudio, gratia, dignitate, victu, spiritu Eliano, fructu. Senex diffidens fit mutus. Anus gravida. Angeli ad Mariam aditio. Inter hos colloquium: illius discessio. Virgo ad cognatum. Fœtus in utero exultatio. Elisabetæ gratulatio. Virginis hymnus, mora, reditio. Pueri ortus, circumcisio, nomen. Seni eloquium restitutum. Popularium pavor. Nati favor. Patris hymnus. Pueri profectus & habitatio.

PRÆFATIO.

QUandoquidem aggressi sunt multi narrationem contexere compertarum apud nos rerum,

2 Quemadmodum nobis tradiderunt, qui ab initio & spectatores & administratores rei fuerunt:

3 Visum est etiam mihi, quæ omnia à capite diligenter consectatus sim, tibi ordine scribere, optime Theophile,

4 Ut quas auditione accepisti res, eas certò cognoscas.

CAPUT I.

5 FUit temporibus Herodis Judææ regis sacerdos quidam nomine Zacharias, Abianæ classis: cujus uxor erat Aharone prognata, nomine Elisabeta.

6 Erant autem ambo apud Deum justi, sese in omnibus Domini præceptis ac institutis gerentes inculpatos.

7 Sed non erant eis liberi: quandoquidem & Elisabeta sterilis erat, & ambo ætate provecta.

8 Accidit, dum is in suæ classis ordine sacerdotio coram Deo fungitur,

9 ex more sacerdotii ut ei suffiendi sors obtingeret. Itaque in Domini ædem ingressus est,

10 omni populi multitudine foris hora suffitionis orante.

11 Apparuit autem ei Domini angelus ad aræ suffitoriæ dexteram astans.

12 Quo viso, turbatus Zacharias, & timore perculsus est.

13 Sed eum sic allocutus est angelus: Ne metue, Zacharia, nam exauditæ sunt tuæ preces; & tua conjux Elisabeta tibi filium pariet, quem Johannem nomine vocabis,

14 qui tibi gaudio erit & lætitiæ, multique ex ejus nativitate gaudebunt:

15 erit enim in domini conspectu magnus: nec vinum, nec temetum bibet, ac sacro spiritu plenus erit jam ab utero matris

16 & Israelitarum multos ad Dominum ipsorum Deum reconciliabit,

17 eumque

17 eumque antecedet ipſe, Eliano ſpiritu potentiaque præditus, ut patrum animos ad natos convertat, & contumaces ad juſtorum prudentiam perducat, Dominoque compoſitum populum præparet.

18 At Zacharias: Unde iſtud cognoſcam? inquit angelo, quum & ego ſim ſenex, & uxor mea jam grandis natu?

19 Cui angelus reſpondens inquit: Ego ſum Gabriel, qui Deo appareo, & miſſus ſum ut te alloquerer, tibique hæc læta nunciarem.

20 Atque hoc ſic habeto, te fore mutum, & loquendi impotem donec hæc evenerint: quoniam meis dictis non credidiſti, quæ ſuo tempore comprobabuntur.

21 Expectabat autem populus Zachariam, eumque tandiu in æde morari mirabatur.

22 Is verò egreſſus, eos alloqui non poterat: itaque intellexerunt, eum viſum aliquod in æde vidiſſe. Ipſe verò eis innuebat, remanſitque mutus:

23 ac peracto ſui muneris ſpacio, domum petiit.

24 Poſt id tempus concepit ejus uxor Eliſabeta, & ſe quinque menſes abdidit,

25 propterea quòd hæc ei præſtitiſſet Dominus, dum ejus inter homines dedecus abolere curat.

26 Menſe autem ſexto miſſus eſt à Deo angelus Gabriel, in oppidum Galilææ, nomine Nazaretham,

27 ad virginem deſponſam viro, qui nomen habebat Joſephus, ex domo Davidis: Virginis autem Maria nomen erat.

28 Ad eam ingreſſus angelus, dixit: Salve accepta, cui Dominus adeſt, quæque es mulierum fortunatiſſima.

29 At illa, eo viſo, ejus ſermone turbata, cogitabat qualis eſſet ea ſalutatio.

30 Et angelus: Ne metue: Maria: nam propitium habes Deum:

31 ac ſcito, te utero concepturam, parituramque filium quem Jeſum nomine vocabis.

32 Is erit magnus, & Supremi filius vocabitur: eique dabit Dominus Deus ſolium Davidis, ejus parentis,

33 iſque in Jacobeorum domum regnabit in perpetuum, nec ullus ejus regni finis erit.

34 At Maria: Quo pacto fiet iſtud? inquit angelo: cùm ego virum neſciam?

35 Et ille reſpondens: Te ſpiritus ſanctus, inquit, invadet, & Supremi vis inumbrabit: itaque ſanctus iſte partus dicetur Dei filius.

36 Et quidem Eliſabeta, cognata tua, concepit & ipſa filium in ſenectute ſua: eique jam ſextus hic menſis agitur, quæ tamen ſterilis dicebatur,

37 adeò nulla res eſt, quam Deus facere non poſſit.

38 Tum Maria: Ecce me Domini ſervam, eveniat mihi ita ut tu dixiſti. Ita angelus ab ea diſceſſit.

39 Per eos dies profecta eſt Maria feſtinanter in montana, in urbem Judææ:

40 & ingreſſa domum Zachariæ, ſalutavit Eliſabetam.

41 Atque ubi audivit Eliſabeta Mariæ ſalutationem, exultavit infans in ejus utero: repletaque ſancto ſpiritu Eliſabeta,

42 excla-

42 exclamavit magna voce, & inquit: tu es mulierum felicissima: felix & istius ventris fœtus.

43 Unde autem hoc mihi, ut me mei Domini mater invisat?

44 Nam simulac tuæ salutationis vox pervenit ad meas aures, exultavit lætitia infans in ventre meo.

45 Beatam te, quæ credideris perfectum iri quæ tibi à Domino significati sunt.

46 Tum Maria sic fatur: Magnificat animus meus Dominum,

47 exultatque mea mens de Deo servatore meo:

48 qui spectaverit humilitatem ancillæ suæ, unde me in posterum beatam prædicatura sunt omnia secula.

49 Quoniam mihi magna fecit præpotens ille, cujus & nomen sanctum est,

50 & clementia perennis erga reverentes eum.

51 Qui fortia patrat suo brachio, profligat eos qui animi fastu insolescunt.

52 Deturbat potentes de soliis & humiles extollit.

53 Esurientes bonis explet, & divites inanes dimittit.

54 Subvenit Israelitis suis clementiæ memor,

55 quemadmodum majoribus promiserat nostris, Abrahamo, & ejus futuræ posteritati.

56 Mansit autem Maria cum ea circiter menses tres: deinde domum revertit.

57 Elisabeta autem, exacto ad pariendum tempore, filium genuit.

58 Et ejus vicini atque cognati, audientes quanta Dominus erga eam usus esset clementia, congratulabantur ei.

59 Octavo autem die puerum circumcisum iverunt: & eum patris ejus nomine Zachariam appellabant:

60 sed contradixit ejus mater: Non ita, inquit, sed vocabitur Johannes.

61 Cui illi: Nullus est, inquiunt, in cognatione tua, qui isto nomine nuncupetur:

62 Deinde innuunt ejus patri, quid eum vellet appellari.

63 Et ille, petita tabella, scripsit, ejus nomen esse Johannem: id quod mirati sunt omnes.

64 Atque ille, aperto protinus ejus ore, soluta lingua, loqui cœpit, Deo gratias agens,

65 metuque correpti sunt omnes eorum finitimi, ac per omnia Judææ montana dictitabantur hæc omnia:

66 quæ quicunque audierant, in animo reponebant, cogitantes, quidnam futurus esset ille puer? Atque ei Domini manus aderat.

67 Zacharias autem pater ejus, sancto spiritu plenus, vaticinatus est his verbis:

68 Grates Domino Israelitarum Deo, qui populi sui liberationem procuret,

69 erigatque nobis cornu salutis in domo sui Davidis:

70 quemadmodum promiserat priscorum ore sanctorum suorum vatum,

71 quo vindicemur ab hostibus nostris, & ex omnium manu qui nos odêre:

72 ut utatur clementia erga majores nostros, & sui sancti fœderis recordetur:

73 qui jurejurando promiserit Abrahamo patri nostro,

74 daturum

74 daturum ſe nobis, ut intrepidè, ex hoſtium noſtrorum manu liberati,

75 ipſum coram piè juſtéque colamus, toto vitæ noſtræ tempore.

76 Et tu puer Supremi vates vocabere: præibis enim Domino, paratum vias ejus,

77 ad dandam ſalutis cognitionem ejus populo, quòd eis venia datur peccatorum,

78 per intimam Dei noſtri miſericordiam, qua nos ex alto viſit ortus,

79 qui appareat iis qui in tenebris & atra nocte degunt, ad dirigendos pedes noſtros in viam pacis.

80 Puer autem creſcebat, & ſpiritu confirmabatur, ac in deſertis agebat uſque ad diem, qua Iſraelitis oſtenderetur.

CAPUT II.

Orbis cenſus. Maria partus in ſtabulo: ad paſtores angelus de Chriſto: vox cœleſtis: paſtores ad infantem. Maria cura: in circumciſione Jeſus: puer Deo ſiſtitur: fertur ex lege. Simeonis canticum, ad Mariam vaticinium. Vates Anna. Joſephi reditus Nazaretham. Pueri ingenium, virtus, ejuſdem in fano diſſertatio. Maria natique dicta. Parentum ignorantia: pueri obſequium, & profectus in horas.

PER id tempus decreto promulgatum eſt ab Auguſto Cæſare, ut cenſeretur totus orbis,

2 qui primus cenſus habitus eſt Quirino prætore Syriæ.

3 Igitur cùm omnes ad profitendum in ſuam quiſque civitatem proficiſcerentur,

4 aſcendit etiam Joſephus ex Galilæa, ex oppido Nazaretha, in Judæam, in Davidis oppidum, quæ Bethlehema vocatur, quòd eſſet ipſe Davidicæ domus atque familiæ:

5 ut profiteretur unà cum Maria deſponſâ ſibi uxore prægnante.

6 Accidit autem, ut dum illic ſunt, illa exacto ad pariendum tempore,

7 filium ſuum pareret primogenitum: quem faſciis involvit, & in præſepi reclinavit, quòd eis in diverſorio locus non eſſet.

8 Erant paſtores in eadem regione excubantes, & nocturnis vigiliis ovile ſuum cuſtodientes:

9 quibus ecce Domini angelus aſtitit, eoſque Domini ſplendor circumfulſit, & magno timore perterritos,

10 ſic eſt angelus alloquutus. Ne timete: en ego vobis enim ingentem nuncio lætitiam, toti populo futuram,

11 videlicet vobis hodie natum eſſe ſervatorem, qui eſt Chriſtus Dominus, in oppido Davidis.

12 Atque hoc vobis ſignum erit: invenietis infantem faſciis involutum, jacentem in præſepi.

13 Et repente extitit cum angelo cœleſtium copiarum multitudo, Deum laudantium, & ita dicentium:

14 Gloria in ſupremis Deo, & in terra pax: erga homines benevolentia.

15 Deinde ubi ab eis diſceſſerunt in cœlum angeli, paſtores illi cohortati ſunt invicem, ut Bethlehemam peterent, & viſerent quid rei accidiſſet, quod Dominus ſibi declaraſſet.

16 Itaque celeriter profecti, invenerunt Mariam & Joſephum, & jacentem in præſepi infantem:

17 quo viſo, prædicarunt quid ſibi de puero illo dictum fuiſſet.

18 Ac quotquot audierunt, ea mirati ſunt, quæ eis à paſtoribus dicta ſunt.

19 Maria verò eas res omnes obſervabat, cum animo ſuo perpendens.

20 Redierunt autem paſtores Deum celebrantes atque collaudantes, propter ea omnia quæ & audiverant, & quemadmodum eis prædictum fuerat, viderant.

21 Poſtquam dies octo ad circumcidendum puerum completi ſunt, nuncupatum ejus eſt nomen JESUS: quod nuncupatum fuerat ab angelo, priuſquam in utero conciperetur.

22 Completis autem eorum purificationis diebus, ex lege Moſis tulerunt eum Hieroſolymam, ut Domino ſiſterent,

23 (quemadmodum in Domini lege ſcriptum eſt, ſcilicet omnem marem, qui vulvam aperuiſſet, Domino ſacrum eſſe dicendum,)

24 utque munus conferrent, quemadmodum in Domini lege dictum eſt, par turturum, aut duos pipiones.

25 Erat tum Hieroſolymæ homo nomine Simeon, qui homo juſtus erat, & religioſus, expectans Iſraelitarum conſolationem, & ſancto ſpiritu præditus.

26 Huic fuerat ſancti ſpiritus oraculo dictum, non prius eſſe mortem ſenſurum, quam Domini Chriſtum vidiſſet.

27 Is inſtinctu ſpiritus venit in fanum, atque ubi intulerunt parentes puerum Jeſum, ut de eo ex legis ritu facerent,

28 ipſe eum ſuis ulnis excepit, Deoque gratias egit his verbis:

29 Nunc dimittis tuum me, Domine, ſecundùm promiſſionem tuam placidè;

30 quandoquidem vidi meis oculis ſalutem tuam,

31 quam omnibus expoſitam populis paraſti.

32 lumen gentibus patefaciendum, & tuorum Iſraelitarum gloriam.

33 Mirabantur autem ejus pater atque mater, ea quæ de eo dicebantur,

34 eiſque fauſta precatus Simeon, ejus matrem Mariam ſic affatus eſt: Scito hunc multorum vel caſui vel reſurrectioni in Iſraelitis deſtinatum eſſe, & ſignum fore cui contradicatur.

35 Quin tuum quoque animum penetrabit gladius, ut patefiant multarum mentium cogitationes.

36 Erat autem Anna vates, Phanuelis filia, ex Aſeriana tribu: quæ multum ætate provecta, vixerat annos cum viro ſeptem à virginitate ſua:

37 Eratque eadem vidua annorum circiter quatuor & octoginta, quæ ex fano non diſcedebat, jejuniis precibuſque noctes & dies Deum colens.

38 Hæc eadem hora ſupervenit, & Domino gratias agere, deque eo loqui cœpit omnibus, qui Hieroſolymis liberationem expectabant.

39 Et illi omnibus ex lege Domini peractis redierunt in Galilæam, in oppidum ſuum Nazaretham.

40 Puer verò creſcebat, & ſpiritu confirmabatur, ſapientiaque replebatur, eique aderat Dei gratia.

41 Proficiſcebantur autem ejus parentes quotannis Hieroſolymam feſtis Paſchæ.

44 Igi-

42 Igitur dum jam erat annorum duodecim, cum illi Hieroſolymam ex more feſtorum aſcendiſſent,

43 dieſque peregiſſent, eis revertentibus remanſit puer Jeſus Hieroſolymæ.

44 Id quod ignorantes ejus parentes, eum in comitatu eſſe rati, poſtquam iter unius diei fecerunt, cœperunt eum inter cognatos & familiares conquirere:

45 eoque non invento, reverterunt Hieroſolymam, eum quæſitum,

46 Accidit autem ut poſt triduum eum in fano invenerint, inter magiſtros ſedentem, eoſque audientem ac interrogantem.

47 Stupebant autem omnes eum audientes, ejus acumen, ac reſponſiones.

48 Atque eo viſo attoniti ſunt illi, eumque ſic eſt allocuta mater: Nate, cur nobis ita fecisti? en pater tuus & ego te dolentes quærebamus.

49 At ille: Quorſum me quærebatis? inquit eis. An neſciebatis, mihi agenda eſſe mei patris negocia?

50 At illi, quid ille ſibi dixiſſet, non intellexerunt.

51 Et ille cum eis deſcendit, venitque Nazaretham, & eis erat morigerus. Ejus autem mater eas res omnes animo obſervabat,

52 & Jeſus ſapientia, & ætate, & gratia, tum apud Deum proficiebat, tum apud homines.

CAPUT III.

Johannis habitatio, concio, objurgatio acerba, præcepta: hujus & Chriſti collatio, item baptiſmatum. Chriſti poteſtas. Herodis ſcelus. Baptiſtæ carcer. Chriſti baptiſmus. Vox cœleſtis, cum ſpiritu Sancto imagine columbæ. Jeſu ætas, genealogia aduſque Adamum & Deum.

ANno autem imperii Tiberii Cæſaris decimo-quinto, Pontio Pilato Judææ prætore, Herode Galilææ tetrarcha: Philippo ejus fratre Iturææ & Trachonitidis regionis tetrarcha, & Lyſania Abylenæ tetrarcha,

2 Pontificibus Anna & Caiapha, habitus eſt à Deo ſermo ad Johannem Zachariæ filium in ſolitudine:

3 iſque venit per omnem Jordanis oram, emendationis vitæ baptiſma publicatum, ad peccatorum veniam:

4 quemadmodum in vatis Eſaiæ effatorum libro ſcriptum eſt, dum dicit: Vox clamantis in ſolitudine: Præparate Domini viam, rectas facite ſemitas ejus.

5 Omnis & vallis complebitur, & mons colliſque deprimetur, & prava in recta, & aſperæ viæ redigentur in planas,

6 aſpicientque mortales omnes divinam ſalutem.

7 Dicebat igitur hominum vulgo, qui proficiſcebantur ut ab eo baptizarentur: Viperina progenies, quis vos ſummonuit futuram iram fugere:

8 edite ergo dignos correcta vita fructus: neu velitis apud vos ſic cogitare, Patrem habemus Abrahamum. Dico enim vobis, poſſe Deum ex his lapidibus Abrahamo ſuſcitare natos.

9 Jam verò ſecuris arborum radici admota eſt. Itaque omnis arbor bonum fructum non edens, excidenda, & in ignem eſt conjicienda.

10 Et à vulgo ſic interrogatus: Quid ergo agemus?

11 respondit eis in hunc modum: qui duas habet tunicas, impertiat non habenti: & qui habet cibaria, itidem faciat.

12 Venerunt item publicani ut lavarentur: eique dixerunt, Magister, quid agemus?

13 Quibus ille: Nihil amplius, inquit, exigite, quàm quantum vobis præscriptum est.

14 Interrogarunt eum etiam milites his verbis: Et nos quid agemus? Quibus ille: Neminem, inquit, concutite, néve calumniamini, & vestris este stipendiis contenti.

15 Dubitante autem populo, omnibusque de Johanne animo cogitantibus, num is esset Christus,

16 Johannes sic est omnes allocutus: Ego quidem aqua vos baptizo: sed adventat quidam ita me præstantior, ut ego dignus non sim qui ejus calceorum solvam corrigiam. Is vos sancto spiritu & igne baptizabit.

17 Habet autem in manu vannum suam, areamque suam perpurgabit, & frumentum in horreum suum comportabit, paleam autem igni cremabit inextincto.

18 Ita multa etiam alia monens, populum instituebat.

19 At Herodes tetrarcha, cùm ab eo de Herodiade, sui fratris uxore, deque tot quæ committebat, sceleribus argueretur,

20 hoc insuper ad omnia alia adjecit, quod Johannem in carcerem conclusit.

21 Accidit autem, ut baptizato omni populo, necnon Jesu baptizato, ac orante, aperiretur cœlum,

22 descenderetque spiritus sanctus corporea specie, quasi columba, in eum, & existeret de cœlo vox dicens: Tu es meus charissimus filius, tu mihi acceptus es.

23 Incipiebat autem Jesus annorum esse ferè triginta, Josephi (ut putabatur) filius, Elis filii,

24 Mathati filii, Levis filii, Melchis filii, Jannæ filii, Josephi filii,

25 Mattathæi filii, Amosi filii, Naumi filii, Eslis filii, Naggæ filii,

26 Maathi filii, Mathathiæ filii, Semeis filii, Josephi filii, Judæ filii,

27 Johannæ filii, Resiæ filii, Zorobabelis filii, Salathielis filii, Niris filii,

28 Melchis filii, Addis filii, Cosami filii, Elmadami filii, Heris filii,

29 Hiesonis filii, Eliezeris filii, Joremi filii, Matthæ filii, Levis filii,

30 Simeonis filii, Judæ filii, Josephi filii, Jonami filii, Eliacimi filii,

31 Meleæ filii, Menami filii, Mathathami filii, Nathami filii, Davidis filii,

32 Isæi filii, Obedis filii, Boozi filii, Salmonis filii, Naassonis filii,

33 Aminadabi filii, Arami filii, Esromi filii, Pharis filii, Judæ filii,

34 Jacobi filii, Isaaci filii, Abrahami filii, Tharæ filii, Nachoris filii,

35 Saruchi filii, Ragavi filii, Phaleci filii, Hebris filii, Salæ filii

36 Cainanis filii, Arphaxati filii, Semi filii, Noæ filii, Lamechi filii,

37 Mathusalæ filii, Enochi filii, Jaretbi filii, Malaleelis filii, Cainanis filii,

38 Enos

38 Enoſi filii, Sethi filii, Adami filii, Dei filii.

CAPUT IV.

In ſolitudine Chriſtus: tentatus, jejunus, eſuriens, contra diabolum. Chriſti in Galilæa doctrina, Nazarethæ lectio, de Jeſu vaticinium. Concio, reſponſum Jeſu de vate in patria, de Elia, & Syro. Jeſu à ſuis evaſio. Capernaiconcio. Dæmoniacus. Simonis ſocrus. Dæmones de Jeſu, objurgati.

JEſus verò ſancto ſpiritu plenus, reverſus eſt à Jordane, & ſpiritus inſtinctu actus in ſolitudinem,

2 ac quadraginta dies tentatus eſt à Diabolo, per quos dies cùm nihil comediſſet, & eis finitis tandem eſuriret,

3 dixit ei diabolus: Si Dei filius es, jube huic lapidi ut fiat panis.

4 Cui Jeſus reſpondens: Scriptum eſt, inquit, non ſolo pane vivere hominem, ſed etiam eo omni quod ex ore Dei proficiſcitur.

5 Tum diabolus eum in excelſum montem ſubduxit, & ei omnia mundi regna momento temporis oſtendit,

6 eumque ſic allocutus eſt diabolus: Hanc ego omnem poteſtatem, eorumque gloriam omnem tibi dabo. Nam ea mihi tradita eſt, ita ut cuicunque velim, eam donem.

7 Quòd ſi tu me coràm adoraveris, erunt omnia tua.

8 At Jeſus ei reſpondens: Abi ex conſpectu meo, Satana, inquit. Scriptum eſt enim: Dominum Deum tuum adorato, eumque ſolum colito.

9 Duxit item eum Hieroſolymam, & in templi pinnis collocavit, atque ita allocutus eſt: Si Dei filius es, jace teipſum hinc deorſum:

10 nam ita ſcriptum eſt: Angelis ſuis de te mandabit ut te cuſtodiant,

11 manibuſque ſuſtineant, ne pedibus in lapides impingas.

12 At Jeſus ſic ei reſpondit: Dictum eſt, Dominum Deum tuum ne tentato.

13 Et diabolus, peracta omni tentatione, ab eo diſceſſit ad tempus.

14 Jeſus verò vi ſpiritûs rediit in Galilæam, dimanavitque ejus fama per totam regionem finitimam:

15 & ipſe docebat in eorum collegiis, ab omnibuſque celebrabatur.

16 Venit autem Nazaretham, ubi fuerat educatus: & ingreſſus (ut erat ei mos) die Sabbati in collegium ſurrexit ad legendum.

17 Traditus eſt autem ei vatis Eſaiæ liber: quo libro explicato, reperit locum, ubi ſic ſcriptum erat.

18 Spiritu Domini præditus ſum, quandoquidem me unxit, me ad læta pauperibus nuncianda miſit, ad medicandum mente fractis,

19 ad edicendam captivis libertatem, & cœcis viſum, ad calamitoſos in libertatem emittendos, ad edicendum favorabilem Domini annum.

20 Deinde plicato libro, & miniſtro tradito, reſedit: & omnium in collegio oculis in eum intentis,

21 cœpit eis dicere: Id ſcriptum hodie eſſe audientibus eis comprobatum.

22 Atq; omnes de eo teſtabantur, & orationis gratiam mirabantur, quæ ex ejus ore manabat

ac

ac ita dicebant: Nónne hic eſt Joſephi filius?

23 Et ille: Omnino (inquit eis) mihi dicetis hoc proverbium, Medice cura teipſum. Quæ Capharnai facta audivimus, fac etiam hîc in tua patria.

24 Hoc vobis confirmo, inquit, nullum vatem acceptum eſſe in ſua patria.

25 Atque hoc à me certò ſic habetote: Multæ viduæ erant Eliæ temporibus apud Iſraelitas, cùm cœlo per tres annos & ſex menſes clauſo, extitit gravis fames per totam terram:

26 & tamen ad earum nullam miſſus eſt Elias, ſed tantùm ad Sarephtham Sidonium oppidum, ad mulierem viduam:

27 & multi erant ſub Eliſæo vate leproſi apud Iſraelitas, & tamen nullus eorum purgatus eſt, ſed tantùm Naaman Syrus.

28 Hæc audientes omnes in collegio, ira pleni ſurrexerunt,

29 eumque ex oppido ejecerunt, & uſque ad montis cacumen (in quo conſtructum erat eorum oppidum) duxerunt, ut eum præcipitarent.

30 At ille per medios digreſſus abiit,

31 & Capharnaum Galilææ oppidum degreſſus, docebat eos Sabbatis:

32 atque illi ejus doctrinam ſtupebant, quippe cujus in oratione ineſſet autoritas.

33 Erat autem in collegio homo habens impuri dæmonii ſpiritum, qui magna voce ſic exclamavit:

34 Heu, quid tibi nobiſcum rei eſt, Jeſu Nazarene? veniſti perditum nos? Novi te quis ſis, Sanctus dei.

35 At Jeſus eum objurgavit: Obmuteſce, inquit, & ex iſto exi. Tum dæmonium, illo in medium proſtrato, exivit ex eo nihilque læſit eum.

36 Quare attoniti omnes, inter ſeſe hunc in modum colloqui: Quæ eſt hæc oratio, quod cum autoritate potentiaque ſpiritibus immundis ita imperat, ut exeant?

37 Atque ejus fama in omnia finitimæ regionis loca dimanabat.

38 Digreſſus autem ex collegio, intravit in Simonis domum. Laborabat autem Simonis ſocrus gravi febre. Itaque illi eum pro ea rogarunt.

39 Et ille ſupra eam aſtans, febrem objurgavit, & febris eam reliquit: atque illa continuò ſurrexit, eiſque miniſtrare cœpit.

40 Occidente autem ſole, omnes quicunque variis morbis ægrotos habebant, eos ad eum adducebant: & eos ille, impoſitis unicuique manibus, ſanavit.

41 Exibant etiam ex multis dæmonia, ita clamantia: Tu es Chriſtus Dei filius. Sed objurgans ille, non ſinebat ea dicere, ſe ſcire eum eſſe Chriſtum.

42 Deinde orta die, digreſſus, conceſſit in deſertum locum: eumque vulgò quærentes homines, ad eum venerunt, eumque ne ab ipſis diſcederet retinebant.

43 At ille eis dixit, oportere ſe aliis quoque civitatibus nunciare Dei regnum: ad id enim ſe eſſe miſſum.

44 Ita per Galilææ collegia prædicabat.

CAPUT V.

Chriſtus è navi docens. Piſcium præda. Piſcatores Jeſu ſectatores. Leproſus ad ſanum. Jeſus orans. Per tegulas paralyticus.

ralytieus. Jesus in noxas, & morbum. Levi vocatio. Pravi Jesu convivæ. Pharisæi confutati. Christi munus. Collationes agrorum, nuptiarum, vestis, vini.

CUM autem hominum turba divini sermonis audiendi gratia ei incumberet, ad Genesarethicum lacum astanti,

2 conspicatus duo navigia ad lacum stantia (de quibus degressi piscatores retia lavabant) conscendit navigiorum alterum, quod Simonis erat:

3 eumque monuit ut paulum à terra summoveret, resediteque, & hominum turbam ex navigio docere cœpit.

4 Deinde facto loquendi fine, Simoni jussit ut in altum subduceret, utque sua retia laxarent ad prædam.

5 Cui Simon respondit: Præceptor, tametsi totam noctem laborantes nihil cepimus, tamen ad tuum dictum laxabo rete.

6 Atque eo facto, tantam piscium multitudinem concluserunt, ut disrumperetur eorum rete.

7 Itaque sociis innuerunt, qui in altero erant navigio, ut se adjutum venirent. Qui ubi venerunt, utramque navem adeò repleverunt, ut eæ summergerentur.

8 Eo viso, Simon Petrus ad ejus genua se abjecit, & Discede à me, inquit, nam ego nocens homo sum, Domine.

9 Erat enim stupore correptus tum ipse tum omnes ejus comites, ob piscium quam ceperant prædam. Similiter & Jacobus ac Johannes, Zebedæi filii, qui erant Simoni socii.

10 At Jesus Simoni dixit: Ne metue, deinceps homines capies.

11 Deinde illi deductis ad terram navibus, eum, relictis omnibus, secuti sunt.

12 Cùm esset autem in quodam oppido, ecce vir quidam lepra scatens, qui viso Jesu pronus accidit, eumque sic oravit: Domine, si vis, potes me purgare.

13 & ille porrecta manu eum tetigit, &, Volo, inquit, purgator: & protinus ab eo lepra discessit.

14 Ille autem ei præcepit ne cui diceret: sed i ostensum te sacerdoti, & ob tui purgationem libato quod præcepit Moses, ut sit eis testimonio.

15 Increbrescente autem sermone de eo, ingens ad eum conveniebat hominum multitudo. ut audirent, & ab eo à suis morbis sanarentur.

16 Ipse verò in deserta loca secedebat, ac supplicabat.

17 Quodam autem die cùm doceret, assidentibus Pharisæis: ac legisperitis, qui passim ex Galilææ & Judææ vicis, & à Hierosolyma convenerant, cumque Domini vis in illis sanandis adesset,

18 viri quidam ferebant in lecto hominem, qui erat sideratus, eumque conabantur introferre, & ei proponere.

19 Cumque non invenirent quà eum introferrent propter turbam, conscenso tecto, per tegulas eum, unà cum lectulo, in medium demiserunt ante Jesum.

20 Et ille videns eorum fiduciam, dixit ei: Homo, ignoscuntur tibi tua peccata.

21 At Scribæ & Pharisæi cœperunt hunc in modum cogitare: Quis est hic, qui tam impia loquatur? Quis ignoscere peccata potest, nisi solus Deus?

22 Et

22 Et Jesus, cognitis eorum cogitationibus, sic eos affatus est. Quid cogitatis cum vestris animis ?

23 Utrum facilius est dicere, Ignoscuntur tibi peccata tua ? an dicere, Surge & ambula ?

24 Atqui ut intelligatis potestatem habere filium hominis in terra ignoscendi peccata: Tibi dico (inquit siderato) surge, & sublato lectulo tuo, i domum tuam.

25 Atque ille continuò in eorum conspectu surrexit: & eo, in quo jacebat, lectulo sublato, abiit domum suam, Deum laudans.

26 Ea re attoniti omnes Deum collaudare, metuque repleri, dicentes sese hodie incredibilia vidisse.

27 Postea egressus, & publicanum Levim nomine conspicatus ad publicanorum mensam sedentem, dixit ei : Sequere me.

28 Et ille, relictis omnibus, surrexit eumque secutus est.

29 Fecit autem ei celebre convivium Levis domi suæ : ubi cum ingens publicanorum aliorumque cum eis epulantium turba foret,

30 fremebant Scribæ & Pharisæi contra ejus discipulos, hujusmodi verbis : Cur cum publicanis & improbis cibum & potionem sumitis ?

31 Quibus respondit Jesus in hunc modum : Non egent valentes medico, sed quibus malè est.

32 Non veni vocatum insontes, sed sontes ad frugem.

33 Illi verò sic ei dixerunt : Quî fit ut Johannis discipuli crebro jejunent, ac precibus utantur, itidem & Pharisæorum ? tui verò epulentur atque potent ?

34 quibus ille : Potestis ne efficere, inquit, ut qui nuptias celebrant, donec eis sponsus adest, jejunent ?

35 Sed veniet tempus, cùm sponso privabuntur, atque eo quidem tempore jejunabunt.

36 Dicebat autem eis hanc collationem : Nemo novæ vestis pittacium adhibet veteri vesti, alioquin & novam scinderet, nec veteri quadraret ex nova pittacium.

37 Neque quisquam condit vinum novum in utres veteres: alioquin rumperet vinum novum utres, & ipsum efflueret, & utres perirent.

38 Sed vinum novum in novos utres condendum est : ita fit ut ambo conserventur.

39 Neque verò quisquam potato vetere, protinus vult novum : dicit enim vetus esse melius.

CAPUT VI.

De sticis refutati Pharisæi. Tabida manus. In Christum insidia, is pernox orans : xii. Apost. Beati qui. Qui miseri. Amandus hostis, plagæ, vis, furta, lex naturæ, mutuum. Clementia. Temerarium judicium : largitas. Cæci cadentes, festuca, trabs. Arbos varia. Varius ædificatur.

ACcidit autem, ut cum Sabbato secundo primo iter per sata faceret, vellerent ejus discipuli spicas, manibusq; confricatas comederent.

2 Quibus Pharisæorum quidam sic dixerunt : Cur facitis quod Sabbatis facere non licet ?

3 At Jesus eis respondens : Illud ne non legistis, inquit, quod fecerit David, cum esuriret ipse & ejus comites ?

4 ut in Dei ædem ingressus, appo-

appoſititios panes ſumpſerit, comederitque & ſuis dederit comitibus: quibus tamen veſci non licet, niſi ſolis ſacerdotibus.

5 Dominus eſt filius hominis (inquit eis) etiam Sabbati.

6 Accidit autem etiam alio Sabbato, ut in collegium ingreſſus doceret: ubi cùm homo eſſet dextera manu tabida,

7 obſervabant eum Scribæ & Phariſæi, an in Sabbato curaret, ut crimen adverſus eum invenirent.

8 At ille eorum cogitationes intelligens, dixit homini ſiccam habenti manum: Surge, & ſta in medio. Cumque ille ſurrexiſſet & ſtaret,

9 dixit Jeſus illis: Interrogabo vos, utrum Sabbatis benefacere liceat, an malefacere: vitam ſervare, an perdere?

10 Deinde omnes illos circum intuitus, dixit homini: Porrige manum tuam. Quod poſtquam ille fecit, reddita eſt ejus manus tam ſana, quàm erat altera.

11 At illi furoris pleni, colloqui inter ſeſe, quid Jeſu facerent.

12 Per eos autem dies profectus eſt in montem ad orandum, & pernox oravit.

13 Deinde orto die diſcipulos ſuos convocavit, ex eiſque duodecim elegit, quos etiam Apoſtolos nominavit:

14 Simonem, quem etiam Petrum nominavit, & Andream ejus fratrem: Jacobum & Johannem: Philippum & Bartholomæum:

15 Matthæum & Thomam: Jacobum Alphæi filium, & Simonem nomine Zelotam:

16 Judam Jacobi fratrem, & Judam Iſcariotam, eum qui fuit proditor.

17 Cum his degreſſus, ſtetit in campeſtri loco, necnon ejus diſcipulorum grex, & ingens hominum multitudo, ex omni Judæa, & Hieroſolyma, & Tyria Sidoniaque ora, qui venerant ut eum audirent, & à ſuis morbis curarentur:

18 item qui ab impuris ſpiritibus vexabantur. Atque illi ſanabantur,

19 eumque vulgus omne tangere conabatur: ſiquidem vis ab eo proficiſcebatur, quæ ſanabat omnes.

20 Atque ille conjectis in diſcipulos ſuos oculis, ſic dicere: Beati pauperes: nam veſtrum eſt Dei regnum.

21 Beati qui nunc eſuritis: nam ſaturabimini. Beati qui nunc ploratis: nam ridebitis.

22 Beati eritis, cùm vos oderint homines, & ſeparabunt, & conviciabuntur, veſtrumque nomen tanquam malum propter filium hominis abjicient.

23 Gaudete tum, & exultate: ſcitote enim, grandem vobis eſſe mercedem in cœlis. Eodem enim modo faciebant vatibus majores eorum.

24 Verùm væ vobis divitibus: ſiquidem jam habetis veſtrum ſolatium.

25 Væ vobis qui pleni eſtis: nam eſurietis. Væ vobis qui nunc ridetis: nam lugebitis, atque plorabitis.

26 Væ vobis cùm vobis benedicunt omnes homines: idem enim faciebant falſis vatibus majores eorum.

27 Sed vobis hoc dico, auditores: amate inimicos veſtros, benefacite eis qui vos odere,

28 Bene precamini iis qui vobis

vobis imprecantur, & pro eis orate qui vos afficiunt injuria.

29 Ferienti tibi malam, præbe etiam alteram: & auferentem tuum pallium, ne à tunica quidem prohibe.

30 Quin omnibus à te petentibus dato, & ab auferente tua ne repete:

31 ac quemadmodum vultis ut vobis alii faciant, ita & vos eis facitote.

32 Quòd ſi veſtros amatores amatis, quæ vobis debetur gratia? cùm etiam improbi ſuos amatores ament.

33 Item, ſi iis benefacitis qui vobis benefaciunt, quæ vobis gratia debetur, cùm vel improbi idem faciant?

34 Et ſi iis commodatis, à quibus vos mutuum beneficium ſperatis, quæ vobis debetur gratia? cùm etiam improbi commodent improbis, ut paria recipiant.

35 Enimvero amate veſtros inimicos, & benefacite & commodate, nihil inde ſperantes: & vobis merces erit grandis, eritiſque Supremi filii, qui ſit erga ingratos ac malos benignus.

36 Eſte igitur miſericordes, ut veſter etiam pater eſt miſericors.

37 Ne judicate, & non judicabimini: ne damnate, & non damnabimini. Remittite & vobis remittetur:

38 donate, & vobis donabitur: vobis menſura bona, conferta, concuſſa, ut ſuperfluens in ſinum donabitur: eâdem enim menſura qua metiemini, remetietur vobis,

39 Dicebat autem eis ſimilitudinem: Potéſtne cæcus cæcum ducere? non ne ambo in foveam cadent?

40 Non eſt diſcipulus ſupra magiſtrum ſuum: quin præclarè cum quoque agitur, ſi eadem conditione eſt qua ejus magiſter.

41 Quid autem cernis feſtucam in tui fratris oculo, & trabem in tuo ipſius oculo non animadvertis?

42 Aut qui potes dicere fratri tuo: Frater, ſine ut extraham feſtucam quæ eſt in oculo tuo: ipſe trabem, quæ in oculo tuo eſt, non cernens? Hiſtrio, extrahe prius trabem ex oculo tuo, tum demùm cerne ut feſtucam extrahas, quæ eſt in tui fratris oculo.

43 Nulla enim nec bona arbor eſt, quæ tetrum ferat fructum: nec arbor mala, quæ bonum ferat fructum.

44 Nam ex ſuo quæque fructu arbor cognoſcitur. Non enim ex ſpinis colliguntur ficus, nec ex rubo vindemiatur uva.

45 Vir bonus ex bona ſui cordis cella bonum profert: itemque vir malus ex mala ſui cordis cella malum profert: utpote cùm ex ejus cordis redundantia loquatur ejus os.

46 Quid verò me vocatis, Domine, Domine, cùm quæ ego dico non faciatis?

47 Quiſquis ad me venit, meaque dicta & audit & exequitur, demonſtrabo vobis cui ſit ſimilis.

48 Eſt ſimilis homini domum conſtruenti, qui altè fodit, & fundamentum in petra jacit. Deinde ſi accidit inundatio, quamvis torrens in domum illam impingat, eam tamen convellere nequit, quippe in petra fundatam.

49 Qui verò audit, nec exequitur, ſimilis eſt homini qui domum in terra ſine fundamento

con-

conſtruxit, in quam domum ſi torrens irruit, ea protinus corruit, & ingentem trahit ruinam.

CAPUT VII.

Centurionis modeſtia, fides, laus. Servi ſanitas. Filius viduæ redivivus. Legatis à Johanne reſponſum: hujus laudes. Judæi puerorum ſimiles. Mulieris unguentum ad menſam Phariſæi: hujus confutatio. Creditores duo. Collatio Simonis ac fœminæ: iſtius fides.

POſtquam omnem orationem ſuam audiente populo abſolvit, ingreſſus eſt Capharnaum.

2 Cujuſdam autem centurionis ſervus adeò graviter laborabat, ut jamjam obiturus eſſet, quem ſervum ille in precio habebat.

3 Itaque audiens de Jeſu, miſit ad eum Judæorum ſenatores oratum, ut ſuum ſervum ſanatum veniret.

4 Et illi Jeſum aggreſſi ſeduló rogant, ita dicentes: Dignus eſt cui tu id præſtes:

5 amat enim gentem noſtram, idemque nobis collegium conſtruxit.

6 Jeſus verò cum eis profectus eſt. Cumque jam domo non procul abeſſet, centurio, miſſis ad eum amicis, ſic monuit: Domine, ne labora: non enim ſum dignus cujus tu tectum ſubeas,

7 ideoque mihi ipſi ad te veniendum non putavi. Sed jube verbo, & ſanabitur puer meus.

8 Nam ego quoque, qui homo ſum alterius poteſtati ſubjectus, & militibus præſum, ſi cui dico vade, vadit: alii, ſi veni, venit: ſi ſervo meo, fac hoc, facit.

9 His auditis Jeſus miratus eſt eum: & converſus, ſequenti hominum multitudini dixit: Scitote me ne in Iſraelitis quidem tantam inveniſſe fidem.

10 Igitur domum reverſi qui fuerant miſſi, ægrotum ſervum invenere ſanum.

11 Accidit poſtridie ut proficiſceretur in oppidum nomine Naim, comitantibus eum frequentibus ejus diſcipulis, & ingenti hominum turba.

12 Atque ut oppidi portæ appropinquavit, ecce efferebatur mortuus, unicus matri filius, eique viduæ comitante eam frequente oppidanorum turba.

13 Ea viſa, miſeratus eam Dominus, dixit ei: Ne plora.

14 Deinde in feretrum acceſſit, & id tetigit, cumque reſtitiſſent qui portabant, dixit: Adoleſcens, inquam tibi, ſurge.

15 Tum mortuus ſedit, loquique cœpit, atque ille eum matri ſuæ tradidit.

16 Inde omnes metu correpti, Deum collaudare, dicentes, magnum apud ipſos ortum eſſe vatem, Deumque ſuorum curam habere.

17 Atque is ſermo de eo totam Judæam finitimamque regionem pervaſit.

18 Hæc omnia Johanni ſui diſcipuli nunciarunt:

19 & Johannes advocatos duos quoſdam ſuorum diſcipulorum, miſit ad Jeſum, qui ita dicerent: Túne is es qui venturus eſt? an alium expectemus?

20 Igitur homines Jeſum aggreſſi, dixerunt: Johannes Baptiſta nos ad te miſit, ut ita diceremus, Túne is es qui venturus eſt? an alium expectemus?

21 At Jeſus eadem hora multos à morbis miſeriiſque, & malis

malis ſpiritibus curavit, multoſque cœcos viſu donavit.

22 Deinde illis in hæc verba reſpondit: Ite renunciatum Johanni quæ videritis ac audiveritis: cœci cernunt, claudi gradiuntur, leproſi purgantur, ſurdi audiunt, mortui reſurgunt, pauperes evangelium docentur,

23 & beatus eſt qui in me non offenderit.

24 Deinde digreſſis Jahannis nunciis, cœpit ad vulgus hominum ita dicere de Johanne: ad quod ſpectandum profecti eſtis in ſolitudinem? arundinem vento agitatam?

25 Sed quid ſpectatum profecti eſtis? hominem mollibus indutum veſtibus? At qui ſplendido veſtitu & deliciis utuntur, degunt in regiis.

26 Sed ad quid videndum profecti eſtis? Vatem? Imò verò, inquam vobis, etiam plus quam vatem.

27 Is eſt de quo ſcriptum eſt: Ego tibi meum præmiſſurus ſum nuncium, qui viam præparet.

28 Hoc enim vobis dico: Major in mulierum progenie, vates Johanne Baptiſta nullus eſt: & tamen qui in Dei regno minimus eſt, major eſt eo.

29 Hoc audito, populus omnis & publicani Deum collaudarunt, Johannis baptiſmate baptizati.

30 At Phariſæi & legiſperiti, Dei conſilium (quantum in ſe fuit) reſciderunt, ab illo non baptizati.

31 Et Dominus: cui igitur rei, inquit, hujus nationis homines comparabo, & cui ſunt ſimiles?

32 Similes ſunt, ut cùm pueri in foro manentes, alii ad alios clamant in hunc modum: Nos vobis fiſtula cecinimus, & non ſaltaſtis: vobis luximus, & non ploraſtis.

33 Venit enim Johannes Baptiſta, qui nec panem comedit, nec vinum bibit: & dicitis eum habere dæmonium.

34 Venit filius hominis, qui & comedit & bibit: & dicitis hominem eſſe edacem, vinoſumque, & publicanorum & improborum amicum:

35 ita ſuis omnibus aliena eſt ſapientia.

36 Rogavit autem eum Phariſæorum quidam, ut ſecum epularetur; itaque ille in Phariſæi domum ingreſſus accubuit.

37 Tum mulier quædam in urbe, eaque impudica, quòd eum in Phariſæi ædibus epulari intellexerat, unguenti alabaſtrum ferens,

38 ei à tergo flens aſtitit ad pedes, cœpitque ejus pedes lacrymis rigare, & capitis ſui capillis abſtergere, ac deoſculari, & unguento ungere.

39 Quo viſo Phariſæus, qui eum invitaverat, ſic apud ſeſe cogitavit: Hic ſi vates eſſet, cognoſceret quæ qualiſque fœmina ſit, quæ eum attrectat: eſt enim impudica.

40 At Jeſus ſic eum contra allocutus eſt: Simon, habeo quod tibi dicam, Cui ille, Dic, magiſter, inquit.

41 Duo debitores erant cuidam creditori, quorum alter quingentos debebat denarios, alter quinquaginta.

42 Ii quoniam ſolvendo non erant, ille utrique condonavit. Dic igitur, uter eorum plus eum amabit?

43 Cui Simon reſpondens: Is opinor, inquit, cui plus condonavit. Et ille: Rectè judicas.

44 De-

44 Deinde ad fœminam conversus: Vides hanc fœminam? inquit Simoni. Tu mihi domum tuam ingresso, ne aquam quidem ad lavandos pedes meos dedisti: at ea pedes meos & lacrimis rigavit, & sui capitis capillis extersit.

45 Tu mihi osculum non dedisti: ea verò, ex quo sum ingressus, mihi pedes deosculari non destitit.

46 Tu nec oleo mihi caput unxisti: at ea unguento mihi pedes etiam unxit.

47 Quamobrem sic habeto, ei ejus peccata, quæ multa sunt, ignosci, quoniam multum amavit. Cui verò paulùm ignoscitur, paulùm amat.

48 Ignoscuntur tibi peccata, inquit ei.

49 At convivæ apud sese cogitare cœperunt, quisnam is esset, qui etiam peccata ignosceret?

50 & ille ad mulierem: Tua te fides servavit, inquit: abi salva.

CAPUT VIII.

Seminis varia sors, explicatio. Candela in domo. Christi proximi. Procella. Christi quies. Pavor suorum. Tranquillitas. Legio in porcos. Gadareni contra Jesum. Profluvium diuturnum. Jairi filia rediviva.

1 DEinceps vadebat oppidatim & pagatim prædicans, deique regnum nuncians, comitantibus eum duodecim,

2 & quibusdam fœminis, quæ fuerant à malis spiritibus morbisque curatæ, Maria nomine Magdalena, ex qua septem exierant dæmonia,

3 & Johanna Chuzæ uxore, procuratoris Herodis, & Susanna liisque multis, quæ ei de suis facultatibus ministrabant.

4 Confluente autem ingenti multitudine, & hominibus passim ex oppidis eum adeuntibus, sic per similitudinem locutus est:

5 Vit sator quidam satum suum semen: quo serente, aliud cecidit apud viam, idque conculcatum est, & ab aëris volucribus comesum.

6 Aliud in petram cecidit, idque exortum aruit, quòd humorem non haberet.

7 Item aliud cecidit inter spinas, idque enatæ simul spinæ suffocarunt.

8 Aliud cecidit in bonam terram, & enatum edidit fructum cum centesimo. Hæc dicens clamabat: Qui aures habet, quibus audire possit, audiat.

9 Interrogarunt autem eum sui discipuli, quænam esset ea similitudo?

10 Quibus ille: Vobis datum est, inquit, divini regni arcana cognoscere: cum cæteris verò per similitudines agitur, ut videntes non videant, & audientes non intelligant.

11 Est autem hæc similitudo. Semen est divinus sermo.

12 Qui apud viam, ii sunt qui audiunt, deinde venit Diabolus, qui sermonem ex eorum animis aufert, ne credant, atque ita salvi fiant.

13 Qui verò in petra, ii sunt, qui dum audiunt, cum lætitia accipiunt illi quidem sermonem, sed radicem non habent: itaq; credunt ad tempus, & periculorum tempore desciscunt.

14 Quod verò in spinas cecidit, ii sunt, qui ubi audiverunt: eò veniunt ut curis & divitiis vitæque voluptatibus suffocentur, neque fructum perferant.

15 Quod verò in bona terra, ii sunt, qui probo & bono animo

auditum verbum retinent, & fructum cum patientia ferunt.

16 Nemo verò accensam à se candelam operit aliquo vase, sub lectove ponit, sed candelabro imponit, ut ingredientes lumen aspiciant.

17 Nihil enim tam tectum est, quod non sit perspicuum futurum: neque tam occultum, quod non sit cognoscendum, & in opertum venturum.

18 Videte igitur quomodo audiatis: nam qui habet, ei dabitur; qui verò non habet, ei id etiam quod videtur habere, eripietur.

19 Venerant autem ad eum ejus mater & fratres, qui cùm præ turba cum eo congredi non possent,

20 & ei à quibusdam nunciatum esset, ejus matrem & fratres foris adesse, eum videre volentes,

21 ille sic eis respondit: Mea mater meique fratres ii sunt, qui Dei sermonem audiunt & obeunt.

22 Quodam autem die conscendit ipse cum suis discipulis navem, eisque jussit ut lacum trajicerent.

23 Postquam autem solverunt, navigantibus eis ipse obdormit: & tanta venti procella in lacum delapsa est, ut illi complerentur, ac periclitarentur.

24 Itaque eum adorti excitarunt dicentes: Præceptor, præceptor, perimus. At ille surrexit, ventumque & aquæ fluctus objurgavit: atque illa pacata sunt, & facta tranquillitas.

25 Deinde eos sic alloquitur: Ubi est vestra fiducia? At illi territi, mirati sunt, sic inter se dicentes: Quisnam hic est qui & ventis & aquæ sic imperet, ut ei obediant?

26 Navigarunt autem in agrum Gadarenorum, qui contra Galilæam est:

27 atque ei in terram egresso occurrit vir quidam ex urbe, qui dæmonia longo jam tempore habebat, nec vestem induebat, nec domi manebat, sed in monimentis.

28 Is viso Jesu, exclamavit, eumque accidit, & magna voce dixit: Quid tibi mecum est, Jesu supremi Dei fili? oro te, ne me torqueas.

29 Jusserat enim impuro spiritui, ut ex homine exiret. Nam longo tempore eum ita correptum habebat, ut licet catenis compedibusque vinctus custodiretur, ruptis vinculis ageretur à dæmone in deserta.

30 Interrogavit autem eum Jesus, quodnam ei nomen esset? Cui ille respondit, Legio: siquidem multa dæmonia in eum intraverant,

31 eaque illum rogabant, ne sibi imperaret ut in tartara abirent.

32 Erat illic numerosus porcorum grex, in monte pascentium: itaque dæmonia eum orabant ut sibi in illos intrare permitteret.

33 Acillo permittente, egressa ex homine dæmonia, ingressa sunt in porcos: atque grex per præceps delatus in lacum, suffocatus est.

34 Hac re visa, subulci fugerunt, idque in oppido & per rura nunciarunt.

35 Et homines videndæ rei causa egressi, venerunt ad Jesum: & sedentem ad Jesu pedes hominem, ex quo exierant dæmonia, vestitum & sanæ mentis nacti, timuerunt.

36 Cumque

36 Cumque eis expoſuiſſent qui viderant quo pacto ſanatus fuiſſet furioſus,

37 rogavit eum omnis finitimæ Gadarenorum regionis multitudo, ut ab ipſis decederet, quoniam magno metu tenebantur. Itaque ille, conſcenſa navi, reverſus eſt.

38 Et eum quidem orabat ille vir, ex quo exierant dæmonia, ut eſſet cum eo: ſed dimiſit eum Jeſus, ita dicens,

39 Revertere domum tuam, & quæ tibi fecerit Deus narrato. Itaque ille diſceſſit, & toto oppido quid ſibi Jeſus feciſſet divulgavit.

40 Jeſum autem reverſum vulgo homines exceperunt: nam eum homines expectabant.

41 Interea venit vir quidam nomine Jairus, qui collegii magiſter erat. Is Jeſu ad pedes accidit, eumque rogavit ut domum ſuam ingrederetur.

42 Erat enim ei unica filia, annorum circiter duodecim, quæ moriebatur.

43 Ac Jeſu vadente, & turba eum ſuffocante, mulier quædam ſanguinis profluvio jam à duodecim annis laborans (quæ quidem conſumptis in medicos ſuis omnibus facultatibus, à nullo curari potuerat)

44 acceſſit à tergo, ejuſque togæ limbum tetigit, & ſtatim cohibitum eſt ejus ſanguinis profluvium.

45 Tum Jeſus: Quis me tetigit? inquit. Cùm omnes negarent, dixit Petrus, & qui eum eo erant: Præceptor, te turba angit atque premit, & quæris quis te tetigerit?

46 At Jeſus: Tetigit aliquis me, inquit: ſenſi enim exire ex me vim.

47 Tum mulier, ſeſe non latuiſſe videns, tremebunda venit, eumque accidit, & quam ob cauſam eum tetigiſſet, ei in totius populi præſentia expoſuit, utque confeſtim fuiſſet ſanata.

48 Et ille ſic ei dixit: Bono es animo, filia, tua te fiducia ſervavit, abi ſalva.

49 Adhuc eo loquente, venit à collegii magiſtro quidam, qui ei filiam mortuam eſſe dixit, nec eſſe quod magiſtro negocium faceſſeret.

50 Quo audito, Jeſus ſic eum allocutus eſt: Ne metue: tantùm crede, & ſanabitur.

51 Deinde ubi domum venit, non ſivit quenquam ingredi, niſi Petrum, & Jacobum, & Johannem, & puellæ patrem atque matrem.

52 Cumque omnes eam plangentes deplorarent, ille eos plorare vetuit: non enim mortuam eſſe, ſed dormire.

53 At illi eum deridebant, ſcientes eſſe mortuam,

54 Ipſe verò, ejectis foràs omnibus, ejuſque prehenſa manu, ſic clamavit: Puella, ſurge.

55 Atque illa, reverſo ejus ſpiritu, protinus ſurrexit, & ille ei cibum dari juſſit.

56 Attoniti ſunt autem ejus parentes, & ille eis ne cui rem dicerent, præcepit.

CAPUT IX.

Apoſt. poteſtas, egeſtas, inſtitutio, facta. Herodis trepidi de Jeſu cupido. Quinque Panes, piſces duo, canaſtra xii. rumor de Jeſu, ſuorum ſententia. Prædictum ſupplicium, & reſurrectio. Crux piorum, & lucrum. Aliqui ſuperſtites. Jeſu transformatio, cum Elia & Moſe. Diſcipulorum ſopor, Imprudentia. Vox è nube.

Dæmon per discip. non pulsus. Qui maximus piorum. Qui à Jesu sint discip. In Samaritanos diritas. Christi inopia. Mortuos qui citret. Qui ad cœlum ineptus.

CONvocatis autem duodecim, dedit eis vim atque potestatem in omnia dæmonia, sanandique morbos:

2 eosque ad Dei regnum publicandum, & ægrotos sanandos dimisit,

3 eisque dixit: Nihil in viam tollite, neque baculum, neque peram, neque panem, neque argentum, neque binas tunicas habetote.

4 Ac in quamcunque domum intraveritis, ibi manetote, & indidem exitote.

5 Quòd si qui vos non admiserint, exite ex illa urbe & pulverem etiam ex vestris pedibus excutite, quòd sit adversus eos testimonio.

6 Igitur illi digressi vicos obibant, ubique Evangelium docentes, & morbos curantes.

7 Cùm audivisset autem Herodes tetrarcha, quàm multa ab eo fierent, dubitabat quòd dicebatur à quibusdam, Johannem ex mortuis surrexisse,

8 à nonnullis item Eliam extitisse: ab aliis autem, aliquem veterum vatum revixisse.

9 Dicebat autem Herodes: Johanni ego caput præcidi: sed quis est hic, de quo ego talia audio? eumque videre cupiebat.

10 Reversi autem Apostoli, narrarunt ei quæ fecerant. Et ille assumptis eis, secessit seorsum in desertum locum, urbis vocatæ Bethsaida.

11 Quo cognito, vulgus hominum eum secutum est: quos ille excepit, eisque de Dei regno loquebatur, & curationis egentes sanabat.

12 Ut autem inclinare dies cœpit duodecim eum hujusmodi verbis aggressi sunt: Dimitte hunc hominum multitudinem, ut in finitimos vicos & rura profecti diversentur, & cibaria inveniant: nam hic in deserto loco sumus.

13 At ille: Præbete vos eis cibum, inquit illis. Cui illi: Non sunt nobis, inquiunt, plures quàm quinque panes, & duo pisces: nisi fortè eamus emptum ad omnem hunc populum cibaria.

14 Erant enim viri circiter quinquies mille. Tum ille suis discipulis jussit ut curarent, ut illi per quinquagenarios ordines discumberent.

15 Quod postquam illi fecerunt, & ut omnes discumberent curarunt,

16 ille sumptis quinque panibus, & duobus piscibus; in cœlum intuitus, eos (super eis fausta precatione usus) fregit, & discipulis multitudini apponendos dedit:

17 comederuntque omnes ad satietatem, & sublatum est quod eis fragmentorum superfuit, canistra duodecim.

18 Cùm autem seorsum orandi gratia esset, & unà cum eo adessent discipuli, interrogavit eos his verbis: Quem me vulgo esse dicunt?

19 Cui illi respondent, Johannem Baptistam, alii Eliam, alii vatem aliquem veterum revixisse.

20 Et ille: Vos verò, inquit eis, quem me esse dicitis? Et Petrus sic ei respondit: Christum Dei.

21 Ille verò eis interminatus est, præcepitque ne cui id dicerent,

22 dixit

22 dixitque oportere filium hominis multa pati, & à senatoribus pontificibusque & scribis improbari, ac interfici, & tertia die resurgere.

23 Dicebat autem ad omnes: Si quis post me venire vult, abneget ipse se, tollatque suam crucem quotidie, & me sequatur.

24 Nam qui volet animam suum servare, perdet eam: qui verò animam suam mea causa perdet, is eam servabit.

25 Quid enim prodest homini, vel totum lucrari mundum, si seipsum perdat, aut sui jacturam faciat?

26 Quem enim mei meorumque dictorum puduerit, hujus pudebit filium hominis, cùm in sua & patris sanctorumque angelorum gloria venerit.

27 Hoc autem vobis certò dico, esse quosdam eorum qui hic adsunt, qui non ante sentient mortem, quàm dei regnum videant.

28 Deinde octo ferè diebus post hæc dicta, assumto Petro, & Johanne, & Jacobo, montem ascendit, precandi gratia.

29 Atque eo precante, facta est ejus vultus species alia, ejusque vestitus candore fulgurans.

30 Et ecce viri duo cum eo colloquebantur, qui quidem erant Moses & Elias:

31 qui cùm splendore conspecti, dicebant ejus exitum, quo perfuncturus erat Hierosolymæ.

32 Petrus verò & ejus comites somno gravati, postquam experrecti sunt, viderunt ejus splendorem, duosque qui apud eum aderant viros.

33 Atque illis ab eo digredientibus, dixit Petrus Jesu: Præceptor, bonum est hic esse nos: faciamus tria tabernacula, tibi unum, Mosi unum, & Eliæ unum.

34 Hæc eo loquente, & quid diceret nesciente, extitit nubes quæ illos obumbravit. Quibus in nubem ingressis, cùm hi territi essent,

35 extitit ex nube vox, dicens: Hic est filius meus charissimus: hunc audite.

36 Interea dum extitit vox, repertus est Jesus solus. Atque illi tacuerunt, neque cuiquam per eos dies quicquam eorum quæ viderant, indicarunt.

37 Postridie eis de monte digressis, occurrit ei ingens hominum multitudo,

38 & ecce vir quidam ex turba sic exclamavit; Magister, quæso te respice meum filium, qui mihi unicus est:

39 quem simulac corripuit spiritus, clamat, eumque ille spumas agentem lacerat, & vix ab eo discedit, eum dilanians.

40 Discipulos quidem tuos oravi ut eum ejicerent: sed non potuerunt.

41 At Jesus respondens: O diffidens, inquit, perversaque natio! quandiu apud vos ero? vosque feram? adduc tuum hue filium.

42 Jam illo accedente, convulsit & laceravit eum dæmonium. Sed Jesus impurum spiritum objurgavit, puerumque sanavit, & ejus patri reddidit, omnibus tanta Dei majestate attonitis.

43 Cunctis autem tam multa, quæ fecerant, mirantibus sic est discipulos suos allocutus:

44 Conjicite vos in aures vestras hæc verba: Tradendus est filius hominis in hominum manus.

45 At illi dictum illud ignorabant, idque eis ita tectum

erat, ut id non sentirent: sed eum de eo dicto interrogare formidabant.

46 Venerunt autem in cogitationem, quis esset eorum maximus:

47 & Jesus intelligens eorum animi cogitationem, prehenso puero, & apud se statuto, sic ad eos verba fecit:

48 Qui puerum hunc meo nomine accipit, me accipit: & qui me accipit, eum accipit qui me misit. Nam vestrûm minimus quisque, maximus erit.

49 Tum Johannes sic eum allocutus est: Præceptor, vidimus quendam nomine tuo ejicientem dæmonia, & eum prohibuimus, quoniam non comitatur nos.

50 Cui Jesus: Ne prohibete, inquit: qui enim contra nos non est, à nobis est.

51 Cùm autem compleretur ejus assumptionis dies, ipse ita composito vultu, ut Hierosolymam ire videretur,

52 præmisit ante se nuncios, qui profecti intrarunt in Samaritanorum vicum, ut ei diversorium pararent.

53 Sed illi eum non admiserunt, quoniam ire se Hierosolymam præ se ferebat.

54 Quo viso, ejus discipuli Jacobus & Johannes dixerunt: Domine, vis jubeamus ignem de cœlo descendere, qui eos conficiat, ut & fecit Elias?

55 At Jesus conversus, eos objurgavit: Nescitis, inquit, cujusmodi spiritus filii sitis vos.

56 Nam filius hominis hominum vitas non perditum venit, sed servatum. Ita in alium vicum profecti sunt.

57 Vadentibus autem eis in via, dixit ei quidam: Sequar te quocunque iveris, Domine.

58 Cui Jesus: Vulpes habent antra, inquit, & aereæ volucres nidos: at filius hominis non habet ubi caput reclinet.

59 Item alteri dixit: Sequere me. Et ille: Domine, inquit, permitte mihi ut eam prius sepultum meum patrem.

60 At Jesus: Sine (inquit ei) mortuos sepelire mortuos suos: tu verò i annunciatum Dei regnum.

61 Item cùm alius dixisset: Sequar te, Domine: sed prius permitte mihi valedicere meis domesticis,

62 dixit ei Jesus: Nemo qui aratro admota manu respicit in tergum, aptus est ad Dei regnum.

CAPUT X.

Discipuli lxxii. bini missi. Multa messis. Apostolorum calamitas, inopia. Eduliorum potestas. Minæ in Chorazin, & Bethsaidam, & Capharnaum. Reversi discipuli. Dæmon ut fulgur. Piorum gaudia vera. Responsa ad Juriſp. Historia de vulnerato à latronibus, qui proximus. Martha, & Maria ad pedes Jesu.

POstea constituit Dominus etiam alios septuaginta *L.* duos, *G.* eosque binos ante se præmisit in omnes urbes & loca quo ipse venturus erat.

2 Atque eos sic affatus est: Messis quidem multa est, sed operarii pauci: quocirca rogate messis dominum, ut operarios emittat in messem suam.

3 Vadite, en ego mitto vos tanquam agnos inter lupos.

4 Ne ferte crumenam, ne peram, neque calceos, neve quenquam in via salutaveritis.

5 In quamcunque autem domum intrabitis, primùm dicite: Salveat hæc domus.

6 Et

6 Et si quidem erit ibi aliquis salute dignus, requiescet in eo vestra salus: sin minus, ad vos revertetur.

7 Atque in eadem domo manetote, comedentes & bibentes quæ eis suppetent: nam dignus est operarius mercede sua. Ne migratote ex domo in domum:

8 & in quamcunque urbem intraveritis, admissique fueritis, vescimini iis quæ vobis apponentur:

9 & qui erunt in ea ægroti, eos curatote, eisque ad eos Dei regnum venisse dicitote.

10 In quam vero urbem ingressi, nec admissi fueritis, exitote in ejus fora, & ita dicitote,

11 Etiam pulverem, qui nobis ex urbe vestra adhæsit, vobis abstergimus. Cæterùm scirote, ad vos divinum venisse regnum.

12 Sic habetote, cum Sodomis in illa die lenius actum iri, quàm cum illa urbe.

13 Hei tibi Chorazin, hei tibi Bethsaida: nam si Tyri & Sidone facta forent miracula, quæ facta sunt in vobis, jampridem in centone & pulvere degentes rediissent ad frugem.

14 Itaque cum Tyro & Sidone mitius agetur in judicio, quàm vobiscum.

15 Et tu Capharnaum, quæ ad cœlum usque evecta es, ad inferos usque deprimeris.

16 Qui vos audit, me audit: & qui vos repudiat, me repudiat: qui verò me repudiat, eum repudiat qui me misit.

17 Reversi autem septuaginta *L.* duo *G.* cum lætitia dixerunt: Domine, etiam dæmonia nobis per tuum nomen subjicinntur.

18 Quibus ille: Spectabam, inquit, Satanam fulguris ritu lapsum de cœlo.

19 Equidem vobis potestatem do serpentes scorpiosque calcandi, & contra omnes hostis vires, ita ut nihil vos læsurum sit.

20 Verùm eo ne gaudete, quòd vobis subjiciuntur spiritus: sed eo potius gaudete, quòd nomina vestra scripta sunt in cœlis.

21 Ea ipsa hora exultavit spiritu Jesus, dixitque: Ago tibi gratias pater, cœli terræque Domine, quod hæc sapientes prudentesque celaveris, & infantibus patefeceris: idque ô pater, quoniam sic tibi placitum est.

22 Omnia mihi tradita sunt à patre meo: neque quisquam novit quis sit filius, nisi pater: aut quis sit pater, nisi filius, & cui voluerit filius patefacere.

23 Tum seorsum ad discipulos conversus: Felices, inquit, oculi qui aspiciunt quæ vos aspicitis.

24 Scitote enim multos vates atque reges voluisse videre quæ vos aspicitis, neque vidisse: & audire quæ auditis, nec audivisse.

25 Hic surrexit quidam legisperitus, qui eum hujusmodi verbis tentavit: Magister, quid faciendo sempiternam vitam consequar?

26 Cui ille: In lege quid scriptum est? inquit: quomodo legis?

27 Et ille respondens: Dominum Deum tuum, inquit, toto corde, toto animo, totis viribus, totaque mente amato: itemque proximum tuum perinde ac teipsum.

28 Rectè respondisti, inquit ei: id facito, & vives.

29 At ille ſeipſum commendare volens, dixit Jeſu: Ecquis eſt meus proximus?

30 Tum Jeſus ita ſubjecit: Homo quidam Hieroſolyma ad Hierichuntem deſcendens, in latrones incidit qui eum diſpoliarunt, inflictiſque vulneribus diſceſſerunt, eo ſeminece relicto.

31 Forte fortunâ ſacerdos quidam deſcendebat per eam viam, illum ut vidit, præteriit.

32 Similiter & Levita ad eum locum delatus, ubi venit, viditque præteriit.

33 Samaritanus verò quidam iter faciens, venit ad eum: eoque viſo, miſertus acceſſit,

34 & ejus vulnera oleo vinoque perfuſa obligavit, & eum jumento ſuo impoſitum duxit in diverſorium, ejuſque curam egit,

35 & poſtridie digreſſurus, deprompſit duos denarios, & cauponi dedit, eique mandavit ut ejus curam haberet: ſeſe quicquid ille inſuper inſumpſiſſet, ei in ſuo reditu eſſe ſoluturum.

36 Quis igitur horum trium tibi videtur proximus illius fuiſſe, qui in latrones inciderat?

37 Et ille: Qui ei miſericordiam tribuit, inquit. Tum Jeſus, i, inquit, & tu facito ſimiliter.

38 Accidit autem, ut eis iter facientibus, ingrederetur in quendam vicum: & mulier quædam nomine Martha eum domi ſuæ accepit.

39 Huic ſoror erat nomine Maria, quæ ad Jeſu pedes aſſidens, audiebat ejus orationem.

40 Martha verò, quæ tanto miniſterio diſtraheretur, ſic dicere inſtitit: Domine, hoccine non curas, quod mea ſoror ſolam me miniſtrare ſinit? Dic igitur ei ut me adjuvet.

41 Cui Jeſus reſpondens, Martha, Martha, inquit, tu de multis ſolicita turbaris, & uno eſt opus.

42 Maria bonam conditionem elegit, quæ quidem ab ea non auferetur.

CAPUT XI.

Oratio Chriſti. Petendum, quærendum. Collationes de Amico, de Patre. Calumnia repulſa in Jeſum, de Beelzebule. Spiritus impurus, vagus. Qui verè beati. Lucerna. Manus illota. Hypocritarum ingenia.

CUM autem quodam in loco oraret, poſtquam deſiit, dixit ei quidam ejus diſcipulorum: Domine, doce nos orare, ut & Johannes docuit ſuos diſcipulos.

2 Et ille: Cùm orabitis, inquit eis, dicitote: Pater noſter qui es in cœlis: Sanctè colatur nomen tuum. Veniat regnum tuum. Fiat voluntas tua ut in cœlo, ſic & in terra,

3 Victum noſtrum alimentarium da nobis quotidie:

4 & remitte nobis peccata noſtra, quandoquidem ipſi remittimus omnibus qui nobis debent: neve nos in tentationem adducito, ſed à malo tuere.

5 Tum illud eis dixit: Si quis veſtrum habeat amicum, quem media nocte adeat, eique dicat: Amice, da mihi mutuo tres panes:

6 etenim venit ad me amicus meus ex via, cui quid apponam non habeo,

7 atque ille intus ita reſpondeat: Noli mihi moleſtiam exhibere: jam clauſa janua eſt, & pueri me mecum in lecto ſunt: non poſſum ſurgere, & tibi dare *L.* ſi ille pulſare perſeveraverit *G.*

8 mihi

8 mihi credite, etsi non surget ad ei dandum, quia sit ejus amicus: at certè propter ejus importunitatem surget, eique tot dabit, quot ille egebit.

9 Ego quoque vobis dico: Petite, & dabitur vobis: quærite, & invenietis: pulsate, & vobis aperietur:

10 Quisquis enim petit, adipiscitur: & qui quærit, invenit: & pulsanti aperitur.

11 Quis autem vestrum est, qui pater poscenti filio panem, det lapidem? aut poscenti piscem, det pro pisce anguem?

12 aut si ovum petat, det ei scorpium?

13 Quòd si vos, qui mali estis, scitis bona dona dare vestris liberis, quantò magis pater cœlestis dabit sanctum spiritum petentibus à se?

14 Ejiciebat autem aliquando dæmonium, quod erat mutum: quo dæmonio egresso, locutus est mutus, id quod vulgò mirati sunt.

15 At eorum quidam dicebant, eum per Beelzebulem dæmoniorum principem ejicere dæmonia.

16 Alii tentandi gratia signum ab eo petebant de cœlo.

17 Quorum ipse cogitationes intelligens: dixit eis: Omne regnum à seipso dissidens vastatur, & domus super domum cadit.

18 Quòd si Satanas à seipso dissideret, quo pacto staret ejus regnum? ut vos me dicatis per Beelzebulem ejicere dæmonia?

19 Quòd si ego per Beelzebulem ejicio dæmonia, vestri generis homines per quem ejiciunt? Itaque erunt ipsi vestri judices.

20 Sin ego divino digito ejicio dæmonia, ergo venit ad vos divinum regnum.

21 Cùm quis fortis armatus suum atrium custodit, salvæ sunt ejus facultates.

22 Sed si quis eo fortior eum adortus vicerit, ejus & arma quibus confidebat, aufert, & spolia distribuit.

23 Qui mecum non est, contra me est: & qui mecum non congerit dissipat.

24 Dum impurus spiritus exiit ex aliquo homine, siticulosa loca peragrat, requietem quærens. Eam postquam non invenit, statuit domum suam redire, unde exierat.

25 Deinde ubi venit, & eam versam ornatamque offendit,

26 accersit septem alios spiritus deteriores se: qui illuc ingressi, ibi manent: atque ita fit hominis illius conditio posterior, priore deterior.

27 Eo hæc dicente, mulier quædam, ex turba, sublata voce dixit ei: Beatus venter qui te portavit, & ubera quæ suxisti.

28 At ille: Imo inquit, beati qui divinum sermonem & audiunt & conservant.

29 Vulgo autem coeunte, sic infit: Hæc natio mala est: signum quærit, & nullum ei signum dabitur, nisi signum Jonæ vatis.

30 Ut enim fuit Jonas signum Ninivitis, sic erit etiam filius hominis huic nationi.

31 Austri regina surget in judicio cum hujus nationis hominibus, eosque damnabit, quòd ex ultimis terris venerit auditum Solomonis sapientiam, cum hic sit Solomone præstantior.

32 Homines Ninivitæ surgent in judicio cum hac natione, eamque damnabunt, quòd ad Jonæ præconium mores suos correxerint, cùm hic sit Jona præstantior.

33 Nemo accenſam lucernam in occulto ponit, aut ſub modio, ſed in candelabro, ut intrantes lumen aſpiciant.

34 Lucerna corporis eſt oculus. Quòd ſi tuus oculus ſyncerus eſt, etiam totum corpus tuum lucidum eſt: ſin improbus eſt, tuum quoque corpus tenebricoſum eſt.

35 Vide ergo, ne quod in te lumen eſt, tenebræ ſint.

36 Quòd ſi tuum corpus totum erit lucidum, & ita lucidum, ut nullam tenebricoſi partem habeat, perinde erit ac ſi te fulgore lucerna colluſtret.

37 Hæc locutum rogavit Phariſæus quidam, ut apud ſe prandéret. Et ille ingreſſus accubuit.

38 Et Phariſæus miratus eſt, videns eum non prius ante prandium laviſſe,

39 Et dominus dixit ei: Nunc vos Phariſæi exteriorem poculi catinique partem purgatis, cùm interiora veſtra rapinæ ſint & malitiæ plena.

40 Dementes, quaſi verò non idem qui exteriora fecit, etiam interiora fecerit.

41 Facite modò benignè ex iis quæ ſuppetunt, ita net ut vobis omnia munda ſint.

42 Sed væ vobis Phariſæis, qui mentam, rutam, denique omne olus decimatis: & æquitatem, Deique amorem prætermittitis. Debebant & hæc fieri, & illa non omitti.

43 Væ vobis Phariſæis, qui primum ſedendi locum in collegiis, & ſalutationes in foris amatis.

44 Væ vobis Scribæ & Phariſæi perſonati, qui perinde eſtis atque abdita ſepulchra, ſuper quæ inſcientes gradiuntur homines.

45 Tum ſic eum allocutus eſt quidam legiſperitus. Magiſter, iſta dicens, nobis quoque facis injuriam.

46 At ille: Et vobis legiſperitis, inquit, væ, qui alios graviſſimis oneratis oneribus, quæ onera vos ne uno quidem digito attingitis.

47 Væ vobis, quòd vatum monimenta extruitis, cùm veſtri majores eos interfecerint.

48 Ergo vobis majorum veſtrorum facta placere teſtamini, dum, quos illi peremerunt, eorum vos monimenta extruitis.

49 Itaque divina ſapientia ſic fata eſt: Mittam ad eos vates & legatos, quos partim interficient, partim perſequentur,

50 ut de hac natione ſupplicium ſumatur ſanguinis omnium vatum, ab orbe condito effuſi,

51 ab Abelis ſanguine, uſque ad Zachariæ ſanguinem, qui inter aram & ædem peremptus eſt. Ita eſt, inquam vobis, ſumentur de hac natione pœnæ.

52 Væ vobis legiſperitis, qui ſcientiæ clavem abſtuliſtis, nec ipſi intraſtis, & intrantes impediviſtis.

53 Hæc eo ad illos dicente, cœperunt legiſperiti & Phariſæi acriter inſtare, & ejus orationem multis rationibus inſidiosè captare,

54 conantes aliquid ex ejus ore aucupari, quo eum criminarentur.

CAPUT XII.

Phariſæorum fermentum. Quis nobis timendus. Dei de ſuis cura. Quos Jeſus tandem agnoſcet. Cui non igneſcetur unquam. Doctor ſpiritus ſanctus. Avari conſilium vanum. Dei de nobis providentia. Theſaurus ubi ſ a uendus.

dus. Servus malus percussor. Sciens, imprudens. Ignis à Christo. Orbis dissidia.

INterea tot vulgi millia convenissent, ut inter se opprimerent, cœpit ille sic ad suos discipulos verba facere: In primis cavete vobis à Pharisæorum fermento: hoc est, simulatione.

2 Nihil enim tam tectum est, quod non sit detegendum: neq; tam occultum, quod non sit cognoscendum.

3 Itaque quicquid in tenebris dixeritis, id in luce audietur: & quod in aurem in penetralibus locuti fueritis, id in tectis prædicabitur.

4 Hoc autem vobis amicis meis dico: ne eos timete, qui corpus quidem interficiunt, sed deinde quod amplius faciant non habent.

5 Sed vobis demonstrabo quem timeatis. Timete eum, qui postquam interfecit, potestatem habet in gehennam conjiciendi: hunc, inquam, timete.

6 Cùm væneant quinque passerculi duobus assariis, tamen eorum nullus in oblivione est apud Deum.

7 At vestrûm etiam capitis capilli sunt omnes numerati. Quare ne timete, longè passeres antecellitis.

8 Illud quidem sic habetote: quisquis me apud homines agnoverit, hunc vicissim agnoscet filius hominis apud divinos angelos.

9 Qui verò me apud homines abnegaverit, abnegabitur apud divinos angelos.

10 Et quisquis aliquid adversus filium hominis dixerit, ignoscetur ei: sed ei qui sancto spiritui maledixerit non ignoscetur.

11 Cùm autem in collegia, & ad magistratus potestatesque sistemini, ne soliciti estote, quomodo, aut quid respondeatis, aut dicatis.

12 Sanctus enim spiritus docebit vos eadem hora, quæ dicenda sint.

13 Dixit autem ei quidam ex turba: Magister, jube meo fratri, ut mecum hæreditatem partiatur.

14 Cui ille: Homo, inquit, quis me vobis judicem, aut divisorem constituit?

15 Deinde illos alloquens: Videte, ut avaritiam caveatis. Non enim in eo cujusque vita sita est, si facultatibus abundet.

16 Tum eis hujusmodi similitudinem dixit: Quidam dives homo, cùm ejus fundus abundè extulisset,

17 sic secum ipse cogitabat: Quid agam cùm non habeam quo meas fruges congeram,

18 Hoc agam, inquit: horrea mea diruam, & majora construam, eoque omnes meos proventus, & bona congeram,

19 Atque ita animæ meæ dicam: Anima, habes multa bona in multos annos condita, requiesce, comede, bibe, indulge voluptati.

20 At Deus sic eum interpellavit: O demens, hac nocte reposcetur à te anima tua, quæ verò parasti, cujus erunt?

21 Sic accidit ei, qui sibiipsi congerit, neque Deo dives est.

22 Hanc ob rem vobis ita dico (inquit suis discipulis) ne soliciti este de vita vestra, quid comesturi: neque de corpore, quid induturi sitis.

23 Vita plus est quàm alimentum, & corpus quàm indumentum.

24 Con-

24 Contemplamini corvos, qui neque ſerunt, neque metunt, neque cellam aut horreum habent, tamen eos nutrit Deus: quantò vos volucribus præſtatis?

25 Quis autem veſtrûm ſua cura poſſit ſuam ſtaturam augere uno cubito?

26 Quòd ſi ne minima quidem poteſtis, quid de cæteris ſolicitamini?

27 Contemplamini lilia ut creſcant, cùm neque laborent, neque neant. Atqui ſcitote ne Solomonem quidem in ſuo tanto ſplendore, veſtiri ſolitum, ut eorum quodlibet.

28 Quòd ſi herbam, quæ hodie eſt in agro, & cras in clibanum conjicitur, tamen Deus ita veſtit, quantò magis vos? ô parum fidentes.

29 Vos igitur ne requirite quid eſuri, bibituríve, ſitis, néve pendete.

30 Hæc enim omnia mundi gentes requirunt, quæ vobis opus eſſe ſcit pater veſter.

31 Sed quærite Dei regnum, & hæc omnia vobis addentur.

32 Ne formidate, ô parvum ovile: nam viſum eſt patri veſtro vobis dare regnum.

33 Vendite facultates veſtras, & egentibus largimini. Facite vobis crumenas, quæ non veteraſcant, theſaurum inexhauſtum in cœlis, quò neque fur accedit, neque tinea corrumpit.

34 Nam ubi eſt theſaurus veſter, ibi etiam erit veſter animus.

35 Sint vobis latera ſuccincta, & ardentes lucernæ:

36 ſimileſque hominibus eſte dominum ſuum expectantibus, quando diſcedet a nuptiis, ut ſimulac venerit ac pulſaverit, ei aperiant.

37 Felices illi ſervi, quos cùm venerit dominus, invenerit vigilantes. Mihi credite, accinget ſe, eoſque accumbere jubebit, & eis miniſtratum veniet.

38 Quod ſi, ſeu ſecunda, ſeu tertia venerit vigilia, idem invenerit, felices ſunt illi ſervi.

39 Illud autem ſcitote, ſi ſciret paterfamilias qua hora fur venturus eſſet, vigilaturum eſſe, neque domum ſuam perfodi paſſurum.

40 Vos igitur eſte parati: nam qua hora non putatis, filius hominis venturus eſt.

41 Tum Petrus: Domine, inquit ei, ad noſne ſimilitudinem iſtam dicis, an etiam ad omnes?

42 Et Dominus: Si quis eſt fidelis diſpenſator, & prudens, inquit, quem præfecerit herus ſuæ familiæ, ut ei ſuo tempore demenſum præbeat:

43 beatus eſt ille ſervus, quem cùm venerit ejus herus, invenerit officium ſuum facientem.

44 Mihi certò credite, eum ſuis omnibus facultatibus præficiet.

45 Sin cogitaverit ſervus ille cum animo ſuo, herum ſuum diu non venire, cœperitque famulos & famulas pulſare, epularique, & potare, & inebriari:

46 veniet herus illius ſervi inexpectato ei die, ignotaque hora, eumque diſſecabit, & in infidelium numero habebit.

47 Is verò ſervus, qui cùm heri ſui voluntatem ſciret, non mandata fecerit, nec ejus voluntati paruerit, gravius vapulabit.

48 Qui verò neſciverit, & plagis digna fecerit, levius vapulabit. Ac cuicunque multum traditum fuerit, ab eo multum exigetur: & quantò cuique plus commiſſum fuerit, tantò plus ab eo repoſcetur.

49 Ignem

49 Ignem veni injectum in terram, qui ſi jam incenſus eſt, quid volo?

50 Baptiſmate baptizandus ſum, quod dum abſolvatur, vehementer angor.

51 An me ad pacem in terris conciliandam veniſſe arbitramini? Nequaquam (inquam vobis) ſed potius diſcordiam,

52 Erunt enim deinceps quinque in una domo diſſidentes, tres à duobus, & duo à tribus.

53 Diſſidebit pater à filio, & à patre filius: mater à filia, & à matre filia: ſocrus à nuru ſua, & à ſocru nurus.

54 Deinde ad vulgus: Dum videtis, inquit, exorientem ab occaſu nubem, continuò dicitis adventare pluviam, atque ita fit:

55 & dum ſpirantem auſtrum, dicitis æſtum futurum, id quod fit.

56 Ficti homines, terræ cœlique faciem diſcernere ſcitis: tempus hoc quî fit ut non diſcernatis:

57 aut cur ex vobis ipſis non judicatis ex æquo?

58 Cùm enim unà cum adverſario tuo magiſtratum adis, da operam in via ut ab eo libereris, ne te & ille ad judicem pertrahat, & judex lictori tradat, lictori det in cuſtodiam.

59 Mihi crede, non exibis inde, quin ultimum etiam teruncium ſolveris.

CAPUT XIII.

Galilæi per Pilatum cæſi, defenſi à Chriſto. Exemplum ficus in vinea, abſcindendæ. Curata mulier. Perſonati de ſabbato rejecti. Regnum Dei quibus ſimile ſit rebus, nempe ſinapi, fermento, anguſtia ſalutis, alieni ſervandi. Vulpes Herodes. Mina in Hieroſolymam.

ADfuerunt autem quidam eodem tempore, qui ei de Galilæis nunciarunt, quorum ſanguinem Pilatus cum eorum ſacrificiis miſcuerat.

2 Quibus Jeſus in hæc verba reſpondit: An putatis Galilæos illos omnium fuiſſe Galilæorum improbiſſimos, quòd talia paſſi ſint?

3 Nequaquam, inquam vobis. Sed vos niſi ad frugem redieritis, omnes ſimiliter peribitis.

4 Item illos duodeviginti, quos delapſa turris in Siloa, interfecit, an fuiſſe putatis omnium Hieroſolymitanorum nocentiſſimos?

5 Nequaquam, inquam vobis: ſed vos niſi ad frugem redieritis, omnes ſimiliter peribitis.

6 Dixit item hoc exemplum: Ficum habebat quidam in vinea ſua ſatam, ex qua ficu fructum petitum venit, nec invenit.

7 Itaque dixit vinitori: Ego jam per tres annos fructum ex hac ficu petitum venio, nec tamen invenio, abſcinde eam, quorſum terram inutiliter occupat?

8 Cui ille: Domine, inquit reſpondens: ſine eam etiam hunc annum, dum ego eam ablaqueam, atque ſtercorem,

9 ſi fortè fructum edat. Sin minus, tu eam poſtea abſcindes.

10 Docebat autem aliquando in quodam collegio Sabbatis,

11 & aderat quædam mulier ſpiritum habens debilitatis jam annos duodeviginti, eaque ſic incurva, ut ſe erigere prorſus non poſſet.

12 Eam viſam vocavit Jeſus, eique dixit: Mulier, ſoluta es ab infirmate tua:

13 eique manus impoſuit:

atque

atque illa protinus correcta, Deo gratias agebat.

14 Hic collegii magiſter, Jeſum Sabbato curaſſe indignans, his verbis plebem alloquitur: Sex dies ſunt, in quibus agi debet: in iis igitur venite, ut curemini, non die Sabbati.

15 At Dominus ſic ad eum contra locutus eſt: O perſonate, nónne veſtrûm quiſque Sabbato bovem aſinumve ſuum ſolvit à præſepi, & potum ducit?

16 Hanc verò, quæ ſit Abrahamo prognata, quam vinctam habuit Satanas annos jam duodeviginti, non oportebat ab hoc vinculo ſolvi die Sabbati?

17 Hæc eo dicente, pudebat omnes ejus adverſarios: ut vulgus omne tot præclaris, quæ ab eo fiebant, rebus lætabatur.

18 Dicebat item: Cui ſimile eſt divinum regnum; aut cui id aſſimilem?

19 Simile eſt grano ſinapis, quod ſumit homo, & in hortum ſuum jacit, idque ſic creſcit, ut fiat arbor tanta ut aereæ volucres in ejus ramis nidificent.

20 Itemque dixit: Cui divinum regnum aſſimilem?

21 Simile eſt fermento, quod mulier ſumit, & in farinæ ſata tria recondit, dum tota fermentetur.

22 Igitur cùm oppidatim, vicatimque vadens doceret, & ad Hieroſolymam iter faceret,

23 quidam ſic ex eo quæſivit: Domine, an pauci ſervandi ſunt?

24 & ille: Contendite, inquit eis, intrare per anguſtam portam. Nam multi (ut hoc ſciatis) qui intrare conabuntur, non poterunt.

25 Poſtquam intraverit paterfamilias, oſtiumque clauſerit, & vos foris ſtare, & oſtium pulſare cœperitis, dicentes: Domine, Domine, aperi nobis: ille vobis ita reſpondebit, Neſcio vos unde ſitis.

26 Tum vos ita dicere inſiſtetis: Epulati ſumus coram te, & bibimus, & tu in noſtris plateis docuiſti.

27 At ille: Profectò neſcio vos, inquiet, unde ſitis. Faceſſite à me omnes malefici.

28 Illic erit ploratus ſtridorque dentium, dum Abrahamum, Iſaacum, & Jacobum, omneſque vates in Dei regno conſpicietis, vos verò foras ejici,

29 venientque ab Oriente, & Occidente, & Borea, & Auſtro, qui in divino regno accumbant.

30 Et quidem ultimi ſunt, qui primi erunt: & primi ſunt, qui erunt ultimi.

31 Eodem die Phariſæi quidam eum his verbis convenerunt: Abi, & hinc diſcede, nam Herodes vult interficere te.

32 Quibus ille: Ite, inquit, dicite iſti vulpi, me dæmonia ejecturum, ſanationeſque peracturum eſſe hodie & cras: tertio autem die perfectum iri.

33 Veruntamen mihi hodie & cras, & tertio die ambulandum eſſe: quoniam non licet ullum vatem extra Hieroſolymam perire.

34 Hieroſolyma, Hieroſolyma, quæ vates interficis, & ad te miſſos lapidas, quoties volui tuos natos congregare, quomodo gallina ſuum nidum ſub alas? neq; voluiſtis.

35 Scitote futurum eſſe, ut vobis veſtra domus deſerta relinquatur. Atque illud ſic habetote, vos non prius eſſe viſuros me, quàm tempus veniat, quò dicetis: Bene ſit venienti in nomine Domini.

CAP.

CAPUT XIV.

Jesus Pharisæi convivа. De Sabbato disceptatio. Modestia piorum. Qui vocandi ad epulas. Ad convivium vocati miseriores. Quis Christi discipulus. Sal infatuatum.

CUM autem in domum venisset cujusdam Pharisæorum primarii Sabbato ad cibum capiendum,

2 & illi eum observarent, adesseтque tum homo quidam hydropicus ante eum,

3 Jesus legisperitos, & Pharisæos alloquens quæsivit an Sabbato curare fas esset?

4 Atque illis tacentibus, Jesus illum prehendit, sanavitque & dimisit,

5 illosque sic affatus est: Quis vestrûm est, qui si ejus asinus aut bos in puteum cadat, non eum protinus extrahat die Sabbati?

6 Ad hæc illi ei contrà respondere non potuerunt.

7 Dixit item invitatis exemplum (animadvertens ut prima accubandi loca diligerent) eos sic alloquens.

8 Si fueris ab aliquo vocatus ad nuptias, noli accubare primo loco, ne si quis honoratior te sit ab eo invitatus,

9 veniat is qui & te & illum vocavit, tibique ut illi locum des, jubeat, atque ita sit tibi ultimus locus cum pudore occupandus.

10 Sed cùm fueris invitatus, i accubitum ultimo loco, ut cùm venerit qui te invitaverit, dicat tibi: Amice, ascende superius, id quod tibi erit apud eos qui tecum accumbent, glorioſum.

11 Nam quisquis seipsum evexerit, deprimetur, & qui se depresserit, evehetur.

12 Dixit item ei, qui se invitaverat: Cùm prandium cœnamve facis, ne vocato tuos amicos, nec fratres, nec cognatos, nec vicinos, *L.* nec *G.* divites, ne illi te viciſſim invitent, tibique referatur gratia.

13 Sed cùm convivium celebras, voca pauperes, mutilos, claudos, cæcos:

14 & felix eris, quoniam te remunerari nequeunt. Reddetur enim tibi in resurrectione justorum.

15 His auditis, quidam convivarum dixit ei: Felix, qui cibum capit in divino regno.

16 Et ille: Homo quidam (inquit ei) fecit magnam cœnam, multosque invitavit:

17 & hora cœnæ servum suum misit, qui invitatos venire juberet: jam enim parata esse omnia.

18 At illi omnes ad unum se excusare. Primus sic ei dixit: Fundum emi, & eum visere necesse habeo, rogo te habe me excusatum.

19 Alter item dixit: Juga boum emi quinque, & ea expertum eo: rogo te habe me excusatum.

20 Item alius: Uxorem duxi, inquit, ideoque ire non possum.

21 Hæc servus domino suo renunciatum ivit. Tum iratus paterfamilias, dixit servo suo, Egredere evestigiò in urbis areas atque vicos: & pauperes, mutilosque, & claudos, & cæcos huc introducito.

22 Deinde servus, Domine, inquit, factum est ut imperasti: sed supereſt locus.

23 Tum dominus: Proficiscere in vias, inquit, & in septa, & intrare coge, ut domus mea compleatur.

24 Nam

24 Nam illud ſcitote, neminem hominum illorum invitatorum eſſe meam cœnam guſtaturum.

25 Cùm autem eum ingens hominum turba comitaretur, converſus dixit eis:

26 Si quis ad me venit, nec ſuum patrem, & matrem, & uxorem, & liberos & fratres, & ſorores, atque adeò ſuam ipſius animam odit, non poteſt meus eſſe diſcipulus.

27 Qui non portat ſuam crucem, & me ſequitur, non poteſt meus eſſe diſcipulus.

28 Quis enim veſtrûm volens turrim conſtruere, non prius ſedens ſumptum computat, an habeat quæ ad perfectionem requirantur?

29 ne ſi jactis fundamentis abſolvere non valeat, omnes qui id ſpectabunt, eum illudere incipiant,

30 dicentes, eum hominem, quæ ædificare cœperit, exædificare nequiviſſe.

31 Aut quis rex ad prælium cum alio rege committendum profecturus, non antè ſedens deliberat, an poſſit cum decem millibus obviam ire illi qui ſe cum viginti millibus adoriatur?

32 Alioquin adhuc illo procul abſente, legatos de pace mittit.

33 Sic igitur quicunque veſtrûm non ſuis omnibus valedicit, non poteſt meus eſſe diſcipulus.

34 Bonum eſt ſal: verùm ſi ſal infatuatum fuerit, quo condietur?

35 Nec terræ eſt, nec ſtercori accommodatum: foràs projicitur. Qui aures habet ad audiendum, aut.

CAPUT XVI.

Malos cur Jeſus non abigat. Ovis perdita, drachma reperta, filius diſſolutus, ad frugem rediens. Frater invidus.

FRequentabant autem eum omnes publicani, & improbi, ejus audiendi gratia,

2 & fremebant Phariſæi atque Scribæ, dicentes, eum improbos admittere, cumque eis cibum capere:

3 atque ille eis hujuſmodi ſimilitudinem in hæc verba dixit:

4 Quis homo veſtrûm eſt, qui ſi centum habeat oves, & earum unam perdiderit, non relinquat in ſaltu nonaginta novem, & ad perditam vadat, donec eam inveniat?

5 quam inventam ſuis imponit humeris, gaudens:

6 domumq; profectus, convocatos ſuos amicos & vicinos admonet, ut ſibi congratulentur, qui ſuam ovem perditam invenerit.

7 Scitote eodem modo majorem fore in cœlo lætitiam ob unum ſontem, qui redeat ad frugem, quàm ob nonaginta novem inſontes, qui vitæ correctione non egeant.

8 Aut quæ mulier eſt, quæ ſi drachmas habeat decem, & unam drachmam amittat, non lucernam accendat, domumque verrat, & diligenter conquirat donec inveniat?

9 Ac ea inventa, convocat amicas, & vicinas, eaſque ut ſibi congratulentur monet: ſeſe enim quam perdiderat inveniſſe drachmam.

10 Eodem modo ſcitote apud divinos angelos lætitiam fieri ob unum ſontem, qui ad frugem redeat.

11 Item illud dixit: Habebat homo quidam filios duos,

12 quo-

12 quorum junior patri dixit: Pater, da mihi competentem bonorum partem. Itaque ille divisit ei facultates,

13 ac non multis pòst diebus, junior filius, congestis omnibus, in longinquam regionem peregrè profectus est, atque illic facultates suas luxuriosè vivendo prodegit.

14 Postquam omnia absumpsit, orta in illa regione gravi fame, cœpit indigere.

15 Itaque adiit ejus regionis civium quendam, & apud eum hæsit, atque ille eum in prædium suum misit ad pascendos porcos:

16 isque eò devenit, ut cuperet ventrem suum replere siliquis, quas porci comedebant, nec ei quisquam dabat.

17 Igitur ad sese reversus ita cogitare: Quàm multi mei patris mercenarii panibus circumfluunt? & ego fame pereo.

18 Recipiam me ad meum patrem, eique dicam: Pater, & in cœlum, & adversum te peccavi:

19 ita, ut jam non sim dignus qui dicar tuus filius: utere me perinde ac uno tuorum mercenariorum.

20 Ita profectus venit ad patrem suum. Quem adhuc procul absentem conspicatus pater, misertus accurrit, eique in collum insiliit, & eum deosculatus est.

21 Et filius sic illum allocutus est: Pater, & in cœlum, & adversum te peccavi, ita, ut jam non sim dignus qui dicar tuus filius.

22 Ac pater: Proferte (inquit suis servis) priorem stolam, eumque induite, & ejus manui annulum adhibete, & calceos pedibus,

23 eductumque vitulum altilem mactare, lætique epulemur:

24 nam hic filius meus, qui mortuus erat, revixit: & qui perditus erat, inventus est. Itaque lætari cœperunt.

25 Erat autem ejus filius natu grandior ruri. Is cum veniens domui propinquasset, audito concentu atque choris,

26 vocato uno famulorum suorum, sciscitatus ex eo est, quid ea sibi vellent?

27 Cui ille: Venit tuus frater, inquit: itaque mactavit tuus pater altilem vitulum, quòd eum receperit incolumem.

28 Ille verò iratus noluit ingredi. Cumque pater ejus egressus, eum hortaretur, ille patri respondit in hunc modum:

29 Ego tot annos tibi servio, nec unquam contra tuum præceptum feci, & tu mihi nunquam vel hœdum dedisti, ut cum meis amicis lætarer.

30 At iste tuus filius, qui facultates tuas cum scortis abliguriit, ubi venit, turei altilem vitulum mactasti.

31 At ille: Nate, inquit ei, tu mecum semper es, & omnia mea tua sunt.

32 Enimvero de tuo hoc fratre lætari & gaudere oportuit, quòd cùm mortuus esset, revixit: cùm perditus esset, inventus est.

CAPUT XVI.

Callidus dispensator. Opum utilitas. Dominium repugnans. Pietas vim passa. Repudium. Lazarus felix. Divitis miseria.

DIxit item suis discipulis: Homo quidam dives dispensatorem habebat, qui apud eum tanquam qui ejus bona dilapidaret, delatus est:

2 & ille vocatum eum, ſic allocutus eſt: Quid eſt, quod audio de te? redde tuæ diſpenſationis rationem: nec enim tibi licebit amplius diſpenſatorem eſſe.

3 Tum diſpenſator ſic ſecum cogitare: Quid agam? cùm meus herus à me diſpenſationem auferat: Fodere non valeo, mendicare erubeſco:

4 ſcio quid agam, ut cùm abdicatus diſpenſatione fuero, ſint qui me in ſuas domos accipiant.

5 Igitur advocatis ſingulis heri ſui debitoribus, dixit primo: Quantum debes hero meo?

6 Centum batos olei, inquit. Et ille: Accipe tuum ſcriptum, inquit ei, & ſede continuò, ac ſcribe quinquaginta.

7 Deinde alteri dixit: Tu verò quantum debes? Centum frumenti coros. Accipe tuum ſcriptum, inquit, & ſcribe octoginta.

8 Itaque laudavit herus diſpenſatorem iniquum, quòd prudenter feciſſet. Nam hujus ſeculi homines ſunt in ſuo genere prudentiores, quàm homines lucis.

9 Et ego hoc vobis dico: facite vobis amicos ex falſis opibus, ut cum defuncti fueritis, admittant vos in æterna domicilia,

10 Qui in minima re fidus eſt, idem in magna fidus eſt: & qui eſt in re minima injuſtus, idem in magna injuſtus eſt.

11 Quòd ſi in falſis opibus fidi non fueritis, veras quis vobis credat?

12 & ſi in alieno fidi non fueritis, veſtrum quis vobis committat?

13 Nullus famulus poteſt ſervire duobus dominis: aut enim alterum oderit, alterum amabit: aut alterum tuebitur, alterum contemnet. Non poteſtis & Deo ſervire, & opibus.

14 Audiebant autem hæc omnia etiam Phariſæi, qui erant avari, eum deridebant.

15 Itaque ille ſic eis dixit: Vos ii eſtis, qui vos hominibus probetis: ſed Deus veſtros animos novit, nam quod eſt apud homines ſublime, id apud Deum eſt abominandum.

16 Lex & vates uſque ad Johannem: poſtea divinum regnum nunciatur, atque in id omnes irrumpunt.

17 Eſt autem facilius cœlum terramque interire, quam legis vel unum apicem intercidere.

18 Quiſquis uxorem ſuam dimittit, & aliam ducit, adulterat: & quiſquis à viro dimiſſam ducit, adulterat.

19 Erat autem homo quidam dives, qui purpura & byſſo veſtiebatur, quotidie lautè voluptatibus indulgens.

20 Erat & quidem pauper nomine Lazarus, qui ad ejus veſtibulum jacebat ulceroſus,

21 cupienſque ſaturari micis, quæ de divitis menſa decidebant. Quin & canes veniebant, & ejus ulcera lingebant.

22 Accidit autem ut moreretur pauper, & ab Angelis in Abrahami gremium auferretur. Mortuus eſt & dives, & ſepultus.

23 Atque is in orco, ſublatis oculis, cum eſſet in cruciatibus, aſpicit Abrahamum procul, & in ejus gremio Lazarum,

24 &, Pater Abrahame (inquit clamans) miſerere mei, & mitte Lazarum, qui ſummo digito ſuo in aqua intincto, mihi linguam

linguam refrigeret : crucior enim in hac flamma.

25 At Abrahamus : Nate, inquit, memineris & te tuis bonis in vita tua, & Lazarum malis esse defunctum. Nunc & hic in solatio, & tu in dolore es.

26 Præterea constat omnino inter nos & vos vasta vorago, ut qui velint hinc ad vos transire, non possint, neque qui istic sunt, ad nos trajiciant.

27 Tum ille, rogo igitur te, pater, ut eum in mei patris domum mittas,

28 ut meos fratres (habeo enim quinque) commonefaciat, ne ipsi quoque in hunc cruciatus locum veniant.

29 At Abrahamus : Habent Mosem & vates, inquit ei : eos audiant.

30 Et ille : At verò, pater Abrahame, si quis à mortuis ad eos fuerit profectus, corrigent se.

31 Si Mosem (inquit ille) & vates non audiunt, ne si quidem quispiam ex mortuis resurgat, obtemperabunt.

CAPUT XVII.

Offensionum necessitas. Offendentis miseria : benignitas in hostes. Leprosi x. gratus unus. Christi reditus. Judicium repentinum.

DIxit autem discipulis : Non possunt non evenire offensiones : sed væ ei per quem eveniunt :

2 satius esset ei, circumjecta ejus collo asinaria mola, in mare dejici, quam vel minimum horum offendere.

3 Cavete vobis. Quod si in te peccaverit tuus frater, reprehende eum : & si eum pœniteat, ignosce ei.

4 Quòd si vel septies uno die in te peccaverit, & septies eodem die ad te redierit, & se pœnitere dixerit, ignosce ei.

5 Dixerunt autem Apostoli Domino : Adauge nobis fidem.

6 Et Dominus : si tantum fidei haberetis, inquit, quantum est granum sinapis, & huic caprifico juberetis ut extirparetur, & in mari plantaretur, obediret vobis.

7 Quis autem vestrûm est, qui si arantem aut pascentem servum habeat, eum rure reversum protinus accubitum ire jubeat ?

8 ac non potius sic ei dicat : Para quod ego cœnem, accinctusque mihi ministra, donec comedero, ac bibero : postea comedes ac bibes tu.

9 Num gratiam habet ei servo, quòd sibi mandata fecerit ? Non puto.

10 Sic & vos, cum omnia vobis mandata feceritis, dicite vos inutiles esse servos, qui quod debueritis facere, feceritis.

11 Cùm autem Hierosolymam contenderet, & per Samariam Galilæamque vaderet,

12 ei in quendam vicum ingredienti occurrerunt decem homines leprosi, qui procul steterunt,

13 & sublata voce dixerunt : Jesu præceptor miserere nostri.

14 Quibus ille visis : Ite, inquit, ostensum vos sacerdotibus. Atque illi inter abeundum purgati sunt.

15 Unus autem eorum, se sanatum esse videns, rediit, Deum magna voce collaudans :

16 & ad illius pedes pronus accidit, ei gratias agens. Erat autem is Samaritanus.

17 At Jesus sic locutus est : Nonne decem purgati sunt ? ubi verò sunt novem ?

18 Nul-

18 Nullúmne repertum esse qui sit ad gloriam Deo tribuendam reversus, nisi hunc alienigenam?

19 Surge (inquit) abi: tua te fides servavit.

20 Interrogatus autem à Pharisæis, quando venturum esset divinum regnum, sic eis respondit: Non ita venturum est divinum regnum, ut observetur,

21 aut hìc illícve esse demonstretur. Scitote enim, divinum regnum intra vos esse.

22 Tum discipulos alloquens: Veniet tempus, inquit, cùm vel unum filii hominis dierum cernere cupietis, nec videbitis.

23 Vobisque hic aut illic adesse dicetur: nolite audire, nec insequi.

24 Ut enim fulgur ab altero cœli extremo ad alterum extremum refulgens lucet, sic erit etiam filius hominis in suo die.

25 Sed prius oportet eum multa pati, & improbari ab hac natione.

26 Ac quemadmodum Noæ temporibus accidit, sic accidet temporibus filii hominis.

27 Comedebant, bibebant, ducebant uxores, nubebant, usque ad diem quo ingresso in arcam Noa, venit diluvium, quod omnes perdidit.

28 Similiter, ut & Loti temporibus accidit: comedebant, bibebant, emebant, vendebant, plantabant, ædificabant:

29 quo verò die exiit Sodomis Lotus, pluit ignis & sulphur de cœlo, quod omnes perdidit.

30 Itidem accidet, qua die filius hominis patefiet.

31 In illa die, qui in tecto erit, si erit ejus supellex domi, ne descendat ad eam auferendam. Itidem qui ruri, ne retrò revertatur.

32 Memineritis autem uxoris Loti.

33 Qui animam suam servare conabitur, eam perdet: & qui eam perdiderit, conservabit.

34 Hoc vobis dico: in ea nocte erunt in uno cubili duo, quorum alter assumetur, alter relinquetur.

35 Duarum, quæ simul molent, altera assumetur, alter relinquetur.

36 Duorum qui ruri erunt, alter assumetur, alter relinquetur.

37 Et illi eum alloquentes: Ubi Domine? inquit, Quibus ille: Ubi corpus, inquit, erit, eò etiam aquilæ coibunt.

CAPUT XVIII.

Vidua judicem obtundens. Publicanus Pharisæo melior. Quis bonus. Semet in lege laudans. Opulentia damna. Prædicta mors, ac resurrectio. Discipulorum ineptia. Cæcus videns fit.

DIxit etiam eis exemplum, quo semper orandum esse, nec defatigari oportere ostenderet.

2 Judex erat quidam in quadam urbe, inquit, qui nec Deum metuebat, nec homines reverebatur.

3 Erat in eadem urbe vidua quædam, quæ ad eum itabat, & ut se de adversario suo vindicaret, petebat.

4 Ille verò aliquandiu noluit. Sed postea sic secum dixit: Etsi nec Deum metuo, nec homines revereor:

5 tamen quia mihi negotium facessit hæc vidua, eam vindicabo, ne me assiduè ventitans, obtundat.

6 Audite, inquit Dominus, quid judex injustus dicat.

7 Ergo

7 Ergo Deus electos suos, ad se dies noctesque quiritantes, non ulciscetur? & tam erit in eos difficilis?

8 Scitote eum citò ultorum esse eos. Cæterum filius hominis cùm veniet, scilicet fidem in terris inveniet?

9 Dixit item ad quosdam (qui sibi se justos esse persuaserant, alios que contemnebant) hoc exemplum.

10 Homines duo in templum ascenderunt, orandi gratia, alter Pharisæus, alter Publicanus.

11 Ibi Pharisæus hæc apud se precabatur: Deus, ago tibi gratias, quòd non sum quales reliqui hominum, rapaces, injusti, adulteri: aut etiam qualis hic Publicanus.

12 Jejuno bis intra singula Sabbata: decimas do omnium quæ possideo.

13 At Publicanus procul absistens, ne oculos quidem in cœlum attollere audebat, sed sibi pectus tundebat, dicens: Deus propitius esto mihi sonti.

14 Scitote, hunc approbatum descendisse domum suam: illum non item. Nam quisquis seipsum extulerit, deprimetur: & qui se depresserit, extolletur,

15 Afferebant autem ei etiam parvulos, ut eos tangeret. Quo viso, discipuli illos objurgabant.

16 At Jesus accersitis parvulis: Sinite, inquit, pueros ad me venire, & eos ne prohibete: talium enim est divinum regnum.

17 Hoc vobis confirmo, qui divinum regnum non acceperit ut puer, is in id non intrabit.

18 Item interrogavit eum quidam qui magistratum gerebat, his verbis: Magister bone, quid faciendo vitam consequar æternam?

19 Cui Jesus: Quid me dicis bonum? inquit. Nullus est bonus, nisi unus Deus.

20 Præcepta nosti: Ne adulterato: nec occidito: ne furator: ne falsum testimonium dicito: tuum patrem & matrem honorato.

21 Et ille: Hæc omnia, inquit, executus sum ab ineunte ætate.

22 His auditis, Jesus inquit ei: Adhuc unum tibi deest: quicquid habes vende, & dispertire pauperibus, habiturus in cœlo thesaurum: deinde ades, & me sequere.

23 At ille, his auditis, tristis est factus: quippe qui prædives esset.

24 Eum tristem factum videns Jesus: dixit: O quàm difficulter, qui pecunias habent, in divinum regnum intrabunt?

25 Facilius est enim rudentem per acus foramen trajici, quàm divitem in divinum intrare regnum.

26 Tum auditores: Quis igitur servari possit? inquiunt.

27 Et ille: Quæ ab hominibus fieri nequeunt, ea à Deo fieri possunt.

28 Tum Petrus: Nos quidem inquit, omnibus relictis, te secuti sumus.

29 Et ille: Hoc certò scitote, inquit eis, neminem esse qui domum, qui parentes, qui fratres, qui uxorem, qui liberos divini regni causa reliquerit,

30 quin sit & in hoc tempore sæpe conduplicata, & in futuro seculo viam æternam consecuturus.

31 Assumptis autem duodecim, dixit eis: En ascendimus Hierosolyma, & filio hominis accident planè omnia quæ sunt à vatibus scripta. 32 Tra-

32 Tradetur enim extraneis, & illudetur, & contumeliis afficietur, & conſpuetur,

33 & verberatus interficietur, & tertio die reſurget.

34 At illi nihil horum intellexerunt, adeoque tecta eis erat ea oratio, ut quæ dicerentur, ignorarent.

35 Eo autem Hierichunti propinquante, ſedebat apud viam quidam cœcus mendicans.

36 Is prætereuntem hominum turbam audiens, ſciſcitatus eſt quid illud eſſet?

37 Cúmque ei indicatum eſſet, Jeſum Nazarenum præterire,

38 clamavit his verbis: Jeſu Davidide, miſerere mei.

39 Et quamvis præcedentes increparunt eum, ut taceret, ille multò magis clamabat: Davidide, miſerere mei.

40 Tum Jeſus reſtitit, & eum ad ſe duci imperavit: ac ubi ille acceſſit, ſic eum interrogavit:

41 Quid tibi vis faciam? Et ille: Domine, inquit, ut videam.

42 Et Jeſus: Cerne, inquit ei: tua te fides ſervavit.

43 Atque ille continuo vidit, eumque ſecutus eſt, Deum collaudans. Quo viſo, populus omnis Deo tribuit laudem.

CAPUT XIX.

Chriſti Zachæus hoſpes. Varii minarum negociatores. Ultimus vecors. Jeſus aſello vectus. Urbis ruina inſtans. Vendentes pulſi fano.

EO autem ingreſſo, & per Hierichuntem eunte,

2 erat quidem vir, qui nomine Zachæus vocabatur, publicanorum magiſter, iſque dives.

3 Is cum conaretur Jeſum videre quis eſſet, neque præ hominum turba poſſet, utpote qui eſſet ſtatura parvus,

4 præcurrit & in caprificum aſcendit, ut eum videret: nam illac tranſiturus erat.

5 Ad eum locum ubi venit Jeſus, ſuſpexit, & eo viſo ſic ei dixit: Zachæe, deſcende properè: hodie enim mihi domi tuæ manendum eſt.

6 Atque ille celeriter deſcendit, eumque lætus accepit.

7 Quo viſo fremebant omnes, quòd ad hominem improbum verſatum iviſſet.

8 Zachæus verò Dominum ſic alloqui inſtitit: Scito me, Domine, dimidium facultatem mearum largiri pauperibus: quòd ſi quem ulla re fraudavi, reddo quadruplum.

9 Tum Jeſus ei dicit, ſalutem eo die partam eſſe ei domui, quatenus ipſe quoque Abrahamides eſſet:

10 Veniſſe enim filium hominis ad perdita quærenda, atque ſervanda.

11 Illis autem hæc audientibus, ſubjecit exemplum, quod ipſe prope Hieroſolymam eſſet, & illi adfuturum mox divinum regnum arbitrarentur.

12 Ait ergo: Homo quidam nobilis profecturus in longinquam regionem, ut in regni poſſeſſionem invaderet, deinde rediturus,

13 vocatis ſuis decem ſervis, dedit decem minas, eiſque mandavit ut negotiarentur, donec ipſe reveniret.

14 Ejus autem cives eum oderant: itaque miſſis poſt eum legatis, negarunt ſe velle ut is in ſe regnaret.

15 Poſtquam ille regnum adeptus rediit, juſſit ad ſe ſervos illos accerſi, quibus argentum dederat, ut ſciret quid quiſque negociando lucratus eſſet.

16 Ergo

16 Ergo primus advenit, &, Domine, inquit, tua mina decem minas peperit.

17 Cui ille: Rectè, bone serve: quoniam in tantilla re fidelis fuisti, habeto in decem oppida potestatem.

18 Deinde venit alter: Domine, inquit, tua mina quinque minas confecit.

19 Et ille: Tu quoque (inquit etiam huic) præsto quinque oppidis.

20 Item venit alius: Domine, inquit, ecce mina tua, quam ego in linteo compositam habui:

21 metuebam enim te, utpote hominem severum, qui & quod non deposuisti tollas, & quod non seminasti metas.

22 At ille: Ex tuo ipsius ore te damnabo, inquit ei, serve nequam. Sciebas me hominem severum esse, qui & quod non deposui tollam, & quod non seminavi metam:

23 Cur ergo non dedisti meum argentum ad mensam, & ego reversus idcum fœnore recepissem?

24 Auferte ei minam, inquit eis qui aderant, & ei date qui decem minas habet.

25 At illi: Domine habet decem minas.

26 Ergo scitote omni habenti dandum esse, inquit: non habenti autem, etiam quod habuerendum

27 Cæterum inimicos illos meos, qui me in se regnare noluerunt, adducite huc, & coram me jugulate.

28 Hæc fatus progredi perrexit, Hierosolymam ascendens.

29 Ut autem prope Betphagen & Bethaniam venit ad montem qui vocatur Olivarum, misit discipulorum suorum duos cum his mandatis.

30 Ite in vicum qui est è regione, in quem ingredientes, invenietis asellum vinctum, quem nemo unquam hominum insedit: eum solvitote & adducitote.

31 Quòd si quis vos cur solvatis interroget, sic ei dicetis: Domino eum opus esse.

32 Igitur profecti qui erant missi, invenerunt quod eis ille dixerat.

33 Cumque ex eis asellum solventibus quæsivissent ejus domini, cur asellum solverent,

34 dixerunt eum Domino opus esse,

35 eumque ad Jesum adduxerunt: & injectis in asellum suis vestimentis, eo Jesum imposuerunt.

36 Atque eo vadente, insternebant suis vestimentis viam.

37 Ac ubi jam prope montis olivarum descensum venit, cœpit universa discipulorum multitudo Deum læta laudare magna voce, de tot quæ viderant miraculis, his verbis:

38 Bene fit venienti regi in nomine Domini: pax in cœlo, & gloria in supremis.

39 At quidam Pharisæorum ex turba dixerunt ei: Magister objurga tuos discipulos.

40 Quibus ille respondens: Scitote, inquit, si taceant hi, clamaturos esse lapides.

41 Deinde ut propius accessit, visa urbe deploravit eam, dicens:

42 O si scires tu, & quidem hac ipsa tua die, quæ tibi saluti forent: sed nunc tuos latent oculos.

43 Venient enim tibi dies, cùm te tui hostes vallo circumdabunt, & circumsidebunt, & prement undique,

44 teque & tuos in te natos com-

complanabunt, nec in te lapidem lapidi impositum relinquent: quoniam tempus, quo tui habita cura fuerit, non noveris:

45 Deinde in fanum ingressus, cœpit vendentes in eo & ementes ejicere, dicens eis:

46 Scriptum est: Mea domus, supplicationis domus est: at vos ex ea latronum speluncam fecistis.

47 Docebat autem quotidie in fano. Pharisæi verò & Scribæ eum perimere conabantur, necnon populi primarii:

48 sed quid agerent, non inveniebant, quòd cunctus populus ab ejus ore pendebat.

CAPUT XX.

Vineæ cultores pendendi. Lapis offensionis. Officium in Deum, in principem. Sadducæi rejecti, de resurrectione, ac vidua 7. conjugii. Davidis Dominus geminus. Pharisæorum cum fastus, tum avaritia.

QUodam autem illorum dierum, eo populum in fano docente ac instituente, adfuerunt pontifices & scribæ cum senatoribus, eumque sic allocuti sunt:

2 Dic nobis, qua potestate ista facias, aut quis tibi potestatem istam dederit?

3 Quibus ille respondens: Interrogabo vos ego vicissim quiddam, inquit, quod mihi dicite.

4 Johannis baptisma à cœlone erat, an ab hominibus?

5 Illi verò sic apud se ratiocinari: Si dixerimus à cœlo, dicet: Cur ergo ei non credidistis?

6 sin ab hominibus dixerimus, universus populus nos lapidabit: persuasum est enim ei, Johannem esse vatem,

7 Itaque responderunt, se nescire unde.

8 Et Jesus: Nec ego vobis dico, inquit eis, qua potestate hæc faciam.

9 Cœpit autem ad populum hoc exemplum dicere: Homo quidam vineam consevit, & ea colonis elocata, domo abfuit satis diu.

10 Deinde suo tempore misit ad colonos servum, ut illi ei de vineæ fructu darent. At coloni eum verberatum dimiserunt inanem.

11 Ille alterum item servum misit, & illi eum quoque verberatum, & contumelia affectum, dimiserunt inanem.

12 Cumque tertium item misisset, illi eum etiam vulneratum expulerunt.

13 Tum vineæ dominus: Quid agam? inquit, mittam filium meum charissimum: fortassis hunc visum reverebuntur.

14 At coloni eo viso, sic inter sese dicere: Hic est hæres: agite perimamus eum, ut nostra fiat hæreditas.

15 Itaque ejectum ex vinea occiderunt. Quid ergo faciet eis vineæ dominus?

16 Veniet & colonos illos perdet, aliisque vineam elocabit. Hoc audito illi dixerunt: Absit.

17 Et ille eos intuitus: Quid ergo est scriptum illud? Quem lapidem improbaverant ædificatores, is adhibitus est ad caput anguli.

18 In eum lapidem quisquis inciderit, collidetur, & in quem inciderit ipse, eum comminuet.

19 Igitur pontifices & scribæ ei manus injicere eadem hora conati sunt, intellexerunt enim, eum adversum se illud exemplum dixisse? sed populum timuerunt.

20 Itaque illud observarunt,

ut

ut mitterent emiſſarios, qui ſe viros bonos ſimularent, ut eum verbis caperent, atque ita magiſtratui & prætoris poteſtati traderent.

21 Atque hi ſic eum interrogarunt: Magiſter, ſcimus te rectè dicere, ac docere, neq; perſonæ rationem habere, ſed verè divinam viam vitæ docere.

22 Licétne nobis Cæſari tributum pendere, an non?

23 At ille eorum verſutiam intelligens: Quid me tentatis? inquit:

24 oſtendite mihi denarium. Cujus habet imaginem & titulum? Cæſaris, inquiunt illi reſpondentes.

25 Et ille: ſolvite igitur, inquit eis, Cæſariana Cæſari, & divina Deo.

26 Ita illi, cùm nullum ejus verbum apud populum carpere potuiſſent, ejus reſponſionem admirati, tacuerunt.

27 Tum eum aggreſſi Sadducæorum quidam, qui reſurrectionem eſſe negant, ſic interrogarunt:

28 Magiſter, ſcripſit nobis Moſes, ſi cujus frater mortuus fuerit, uxorem habens, iſque ſine liberis mortuus fuerit, ut ducat ejus frater uxorem, fratrique ſuo prolem ſuſcitet.

29 Jam verò ſeptem fuere fratres, quorum primus uxore ducta mortuus eſt ſine liberis,

30 duxitq; ſecundus uxorem, & is item ſine liberis mortuus eſt.

31 atque illam duxit tertius, itidemque ſeptem, neque liberos reliquerunt.

32 Atque illis mortuis poſtrema omnium mortua eſt etiam fœmina.

33 Igitur in reſurrectione cujus eorum futura eſt uxor? cùm ſeptem eam in matrimonio habuerint.

34 Et Jeſus eis ita reſpondit: Hujus vitæ homines & ducunt uxores & nubunt:

35 at quibus vitam illam aſſequi, & ex mortuis ſurrexiſſe contigit, ii nec ducunt uxores, nec nubunt.

36 quippe cùm jam mori nequeant, ſunt enim angelorum ſimiles, & Dei filii ſunt, qui ſint reſurrectionis filii.

37 Mortuos autem reſurgere, etiam Moſes indicavit in rubo, ubi Dominum dicit Abrahami Deum, & Iſaaci Deum, & Jacobi Deum.

38 Deus quidem non mortuorum eſt, ſed viventium, utpote cùm ei vivant omnes.

39 Tum quidam ſcribarum ſic eum alloquuntur: Magiſter, probè dixiſti.

40 Neque deinceps audebant eum quicquam interrogare.

41 Et ille: Quî fit ut dicant, Chriſtum Davide prognatum fore?

42 Cùm ipſe David dicat in Pſalmorum libro: Ait Dominus domino meo, Sede ad meam dexteram,

43 donec efficiam ex tuis hoſtibus tuorum pedum ſubſellium.

44 Quòd ſi eum David dominum vocat, quî fit ut ſit eo prognatus?

45 Tum audiente cuncto populo, dixit ſuis diſcipulis:

46 Cavete ſcribas, qui ſtolati libenter ambulant, & in foris ſalutationes, & in collegiis primas ſeſſiones, & primas in cœnis accubationes amant:

47 qui viduarum domos per

speciem prolixarum precum devorant, eoque graviores pœnas luent.

CAPUT XXI.

Vidua teruncii in fiscum. Fani ruina impendens. Orbis calamitates. Piorum plaga. Urbis excidium.

CUM autem aspiciens vidisset conferentes sua munera in fiscum divites,

2 cumque vidisset etiam quandam paupercolam viduam eò duos conferentem teruncios, dixit:

3 Hoc certò vobis dico, hanc viduam plurimum omnium contulisse.

4 Nam omnes hi ex eo quod sibi superat, contulerunt in divina donaria: at hæc ex inopia sua, quicquid facultatum habebat, contulit.

5 Item quibusdam de fano dicentibus, pulchris esse lapidibus & donariis ornatum, dixit:

6 Videtis hæc? veniet dies cùm nullus lapidi lapis impositus relinquetur, qui non dissolvatur.

7 Et illi eum interrogantes: Magister, inquiunt, quando igitur ista fient? & quo signo ista futura significabuntur?

8 Et ille: Videte, inquit, ne decipiamini; multi enim venient meo nomine, qui se eum esse dicant: & quidem tempus instat, nolite igitur eos assectari.

9 Cùm verò bella & seditiones audietis, nolite expavescere: oportet enim hæc omnia prius fieri: sed non continuò finis erit.

10 Consurget & gens in gentem (inquiebat tum eis) & regnum in regnum,

11 magnique terræ motus nonnullis in locis, & fames & pestes erunt, terriculaque & signa de cœlo magna.

12 Sed ante hæc omnia injicientur vobis manus, & vexabimini, inque collegia & custodias trademini, atque ad reges & prætores mei nominis causa perducemini:

13 id quod vobis erit testimonio.

14 Igitur animum inducite, causæ dictionem non præmeditari.

15 Ego enim vobis ejusmodi os & sapientiam dabo, ut ei contradicere aut resistere nequeant omnes adversarii vestri.

16 Prodemini autem etiam à parentibus, & fratribus, & cognatis, & amicis, qui vestrum nonnullos necabunt,

17 eritisque cunctis invisi propter nomen meum.

18 Verùm ne pilus quidem vestri capitis peribit.

19 Vestra patientia, vestræ saluti consulite.

20 Cùm autem circundatam exercitibus Hierosolymam videbitis, tum scitote, ejus instare vastitatem.

21 Tum qui erunt in Judæa, fugiant in montes: & qui erunt in ejus medio discedant: & qui in agris erunt, ne intrent in eam,

22 nam supplicii tempora erunt illa, ut eveniant omnia quæ scripta sunt.

23 Hei uterum ferentibus & lactantibus per ea tempora. Nam hæc regio graviter premetur, & in hunc populum atrociter sævietur,

24 ut gladiorum acie cadant, & per omnes gentes exulent, calceturque à gentibus Hierosolyma, donec exterarum gentium tempora compleantur.

25 Et

25 Et erunt signa in sole & luna, & sideribus & in terris tantus gentium angor trepidantium, mari undisque resonantibus,

26 ut homines eorum metu & expectatione, quæ orbi immineant, exanimentur: nam cœlestes potestates concutientur.

27 Ac tum aspicietur filius hominis veniens in nube, cum ingenti potestate atque gloria.

28 His autem fieri incipientibus suspicitote, & capita attollitote, quoniam vestra instabit liberatio.

29 Tum eis similitudinem dixit: Cernite ficum & omnes arbores:

30 cùm jam frondescunt, id vos per vosipsos cernentes, cognoscitis jam propè esse æstatem.

31 Similiter & vos, cùm hæc fieri videbitis, scitote propè esse divinum regnum.

32 Hoc vobis confirmo, non prius esse præterituram ætatem hanc, quàm fiant omnia.

33 Etiamsi cœlum & terra pereant, mea dicta non peribunt.

34 Verùm cavete ne fortè obruantur animi vestri crapula & ebrietate, & hujus vitæ curis: atque ita vos nec opinantes illa dies opprimat.

35 Adveniet enim tanquam decipula omnibus in totius terræ solo degentibus.

36 Vigilate igitur, omni tempore orantes, ut vobis hæc omnia eventura effugere liceat, & coram filio hominis consistere.

37 Ita interdiu docebat in fano; in noctes autem exibat, & in monte, qui vocatur Olivarum versabatur.

38 Atque omnis populus ad eum manè ventitabat in templum, ejus audiendi gratia.

CAPUT XXII.

Ad Antistites proditor. Cœna. Qui piorum princeps. Preces pro Petro, hujus temeritas. In oliveto Jesu preces. Angelus ad eum. Captus Jesus. Pugnans Petrus, ter mox mendax. Jesu calamitates.

INstabat autem azymorum festum, quod Pascha dicitur,

2 & quærebant pontifices & scribæ ejus interficiendi modum: timebant enim plebem.

3 Intravit autem Satanas in Judam cognomine Iscariotam, qui erat ex duodecim numero.

4 Itaque is pontifices & antistites aggressus, verba cum eis fecit, quo pacto eum traderet eis.

5 Quo lætati illi, pacti sunt, ei se daturos argentum.

6 Itaque pollicitus quærebat opportunitatem eum illis sine turba tradendi.

7 Postquam autem venit azymorum dies, in quo immolandum erat Pascha,

8 misit Jesus Petrum & Johannem: Ite (inquit) paratum nobis pascha, ut polluceamus.

9 Et illi: Ubi vis paremus? inquiunt ei.

10 Quibus ille: Simulac in urbem intraveritis, inquit, incidetis in hominem aquæ fictile ferentem: eum sequimini in domum quò ingredietur,

11 & sic ejus domus patrifamilias dicitote: Quærit ex te magister, ubinam sit mansio, ubi Pascha cum suis discipulis polluceat?

12 Atque ille vobis cœnaculum ingens instratum ostendet: illic paratote.

13 Igitur digressi, & quæ ille eis prædixerat nacti, pararunt Pascha.

14 Ac postquam venit hora, accubuit, & duodecim apostoli cum eo,

15 eosque sic allocutus est: Hujus vobiscum pollucendi Paschæ cupiditate ductus sum, antequam supplicio afficiar.

16 Hoc enim sic habetote, me eo non pollucturum esse, donec in Dei regno compleatur.

17 Tum sumpto poculo, actisque gratiis, dixit: Accipite hoc, & inter vos dividite.

18 Scitote enim, non ante me bibiturum esse de fructu vitis, quàm Dei regnum veniat.

19 Item sumptum panem actis gratiis fregit, eisque dedit, dicens: Hoc est corpus meum pro vobis dandum: hoc facite in in mei recordationem.

20 Similiter & poculum, postquam cœnatum est, dicens: Hoc poculum est novum fœdus, quod fit per meum sanguinem, qui est pro vobis effundendus.

21 Cæterum scitote, mei proditoris manum esse mecum in mensa.

22 Et filius hominis quidem abit, ut est definitum: verùm væ homini illi, per quem prodendus est.

23 Illi verò cœperunt inter sese quærere, quisnam eorum foret, qui id facturus esset.

24 Extitit etiam inter eos contentio, quis eorum maximus esse videretur.

25 At ille: Gentium reges (inquit eis) in eas dominantur: quique eis imperant, gubernatores appellantur.

26 At vos non ita: quin vestrum maximus perinde sit ac minimus: & qui præest, perinde ac qui ministrat.

27 Uter enim major est? qui accumbit, an qui ministrat? nonne qui accumbit? Atqui ego sum inter vos perinde ac qui ministret.

28 Vos verò ii estis qui mecum permanseritis in meis adversis:

29 & ego regnum, quemadmodum mihi pater meus legavit, sic vobis lego,

30 ut comedatis & bibatis in mea mensa in regno meo, & in tribunalibus sedeatis, jus dicentes duodecim tribubus Israelitarum.

31 Dixit item Dominus: Simon, Simon, conatus est quidem Satanas cribrare vos ut frumentum:

32 verùm ego pro te oravi, ne te fides deficeret. Tu vicissim aliquando recreatus, confirmato fratres tuos.

33 At ille: Domine, inquit ei, tecum paratus sum & carcerem & mortem adire.

34 Et ille: Sic habeto Petre, inquit: non prius gallum hodie cantaturum, quàm tu me tibi notum esse, ter negaveris.

35 Cæterum dum vos sine crumena, inquit eis, & pera, & calceis dimisi, num qua re caruistis? nulla, inquiunt.

36 At nunc, inquit eis, & crumenam qui habet, ferat, itidemque peram: & qui gladium non habet, vendat suum pallium & emat.

37 Scitote enim, in me comprobandum adhuc esse scriptum illud: Et inter nefarios habitus est: habent enim mea res finem.

38 Et illi: Domine, ecce hic duo gladii. Satis est, inquit eis.

39 Tum

39 Tum egreſſus contendit de more in olivarum montem, eumque ſecuti ſunt diſcipuli.

40 Atque ubi ad locum venit, dixit eis: Orate, ne in tentationem veniatis.

41 Tum ab eis ferme ad lapidis jactum digreſſus, poſitis genibus precatus eſt hujuſmodi verbis:

42 Pater, averte, ſi vis, hoc à me poculum. Quanquam non mea, ſed tua voluntas fiat.

43 Apparuit autem ei angelus de cœlo, qui eum confirmaret.

44 Atque ille cum eſſet in æſtu, contentius orabat, & ſudore manabat ſimili ſanguineis guttis, ad terram delabentibus.

45 Deinde precatus ſurrexit, & ad ſuos diſcipulos venit, quos præ ægritudine dormientes nactus, dixit eis,

46 Quid dormitis? ſurgite, orate, ne in tentationem veniatis.

47 Atque adhuc eo loquente, ſupervenit hominum turba, quibus is qui Judas dicebatur, unus ex duodecim, præibat. Is ad Jeſum oſculandum acceſſit,

48 & Jeſus ſic eum allocutus eſt: Juda, tune oſculo filium hominis prodis?

49 Videntes autem ſui quid futurum eſſet, dixerunt ei: Domine, feriemuſne gladio?

50 percuſſitque quidam eorum pontificis ſervum, eique dexteram abſcidit auriculam.

51 Et Jeſus reſpondens: Sinite hactenus, inquit: & tacta illius auricula, eum ſanavit.

52 Dixit autem Jeſus eis qui ſe invaſerant, pontificibus, & ſani antiſtitibus, ac ſenatoribus: Tanquam ad latronem exiiſtis cum gladiis & fuſtibus.

53 Cùm quotidie eſſem apud vos in fano, non injeciſtis mihi manus, ſed hæc veſtra eſt hora, & tenebrarum poteſtas.

54 At illi eum comprehenſum duxerunt, & in pontificis domum introduxerunt. Petrus autem procul ſequebatur.

55 Cumque illi ignem in medio atrio incendiſſent, & conſediſſent, ſedebat etiam Petrus inter eos.

56 Eum ſedentem ad ignem conſpicata & intuita quædam ancilla, dixit: Hic quoque cum eo erat.

57 At ille eum negavit, dicens: Mulier, non novi eum.

58 Item paulo poſt alius eo viſo dixit: Et tu ex eis es. At Petrus: Homo, inquit, non ſum.

59 Deinde interpoſita una ferè hora, alius quidam ſic affirmabat: Profectò hic quoque cum eo erat, etenim Galilæus eſt.

60 At Petrus: Homo, inquit, neſcio quid dicas. Tum ſtatim, eo adhuc loquente, cecinit gallus:

61 & converſus Dominus Petrum aſpexit, & Petrus Domini dictum recordatus, qui ei fore dixerat, ut priuſquam gallus caneret, eum ter negaret,

62 foras egreſſus, acerbè flevit.

63 Jeſum autem qui tenebant homines, illudebant, verberantes:

64 eoque velato, tundebant ei faciem, & ita interrogabant: Divina quis ſit qui te percuſſit?

65 atque alia multa contumeliosè dicebant in eum.

66 Deinde orto die coivit populi senatus, Pontifices & Scribæ, & ei in suum consessum adducto sic dixerunt:

67 Dic nobis, an tu Christus sis: Quibus iste: Si vobis dixero, non credetis:

68 quod si vos etiam interrogavero, non mihi respondebitis, aut me absolvetis.

69 Futurum est, ut sedeat filius hominis ad dexteram potentiæ Dei.

70 Tu igitur Dei filius es? inquiunt omnes. Et ille: Sum quem vos esse me dicitis, inquit eis.

71 Tum illi: Quid jam nobis testimonio opus est, inquiunt, cùm ipsi ex ejus ore audiveritis?

CAPUT XXIII.

Ad Pilatum Jesus. Falsa crimina. Ad Herodem Jesus tacitus. Reditus in gratiam Regis, ac Prætoris. Pro Christo Prætor. Populi furor. Cyrenæus. Duo latrones. Pro carnificibus Jesus: illusiones, dicteria, titulus. Felix latro, mundi tenebræ. Veli scissio. Christi mors. Verus Centurio. Josephi pietas. Munimentum novum.

1 GItur surrexit omnis eorum multitudo, & eum duxit ad Pilatum,

2 eumque accusare institerunt, dicentes, se ab eo gentem everti deprehendisse, & eum Cæsari tributa solvi vetare, dicentem se Christum esse regem.

3 Et Pilatus eum interrogavit: Tune Judæorum rex es? Cui ille respondens: Ut tu dicis, inquit.

4 Pilatus verò Pontificibus, & hominum multitudini negavit, ullum se in eo homine crimen deprehendere:

5 At illi urgere: Excitat populum, inquiunt, docens per totam Judæam, exorsus à Galilæa hucusque.

6 Hic Pilatus audita Galilæa, quæsivit an homo Galilæus esset.

7 Ac postquam eum ditionis Herodis esse cognovit, misit eum ad Herodem, qui & ipse Hierosolymis per eos dies erat.

8 Herodes viso Jesu, magnopere lætatus est, quippe qui eum jamdiu videre cuperet (quòd multa de eo audiebat) & se aliquid ab eo prodigiosè fieri visurum speraret.

9 Verùm licet eum multis de rebus interrogavit, ille nihil ei respondit:

10 quamvis etiam Pontifices & Scribæ qui aderant, eum acriter accusarent.

11 Itaque despicatus eum Herodes, cum suis militibus, ac ludificatus, indutum veste splendida Pilato remisit,

12 factique sunt inter sese amici Pilatus & Herodes eo ipso die: nam antea inter eos intercedebat simultas.

13 Pilatus autem convocatos Pontifices & magistratus ac populum sic allocutus est:

14 Adduxistis hunc hominem mihi, tanquam qui populum avertat: atqui ego in vestra præsentia examinans, nullum eorum crimen in hoc homine deprehendi, quibus vos eum accusatis.

15 Sed nec Herodes, ad eum enim misi vos, & videtis nihil morte dignum ab hoc factum esse.

16 Itaque eum castigabo, ac relaxabo.

17 Habeba

17 Habebat autem necesse eis unum relaxare per festum.

18 Igitur illi universa multitudine exclamarunt ut eum tolleret, sibique Barrabam remitteret,

19 qui fuerat propter seditionem quandam in urbe factam, & cædem, conjectus in carcerem.

20 Cumque rursum Pilatus Jesum absolvere volens, clamasset,

21 illi sic reclamare: Crucifige, crucifige eum.

22 Quid enim is mali fecit? inquit, eos tertiùm alloquens. Nullum in eo capitale crimen deprehendi. Itaque eum castigabo & absolvam.

23 At illi magnis clamoribus instare, flagitantes ut is crucifigeretur, gliscentibus eorum Pontificumque vocibus.

24 Itaque Pilatus eorum postulata facere decrevit:

25 eisque eum qui propter seditionem & cædem fuerat in custodiam datus, & quem flagitabant, absolvit. Jesum autem eorum arbitrio tradidit;

26 Hoc illi abducto, Simonem quendam Cyrenæum, rure venientem, comprehenderunt, eique crucem post Jesu tergum ferendam imposuerunt.

27 Sequebatur autem eum ingens hominum multitudo, & mulierum, quæ plangebant, eumque lamentabantur.

28 Ad quas Jesus conversus dixit: Hierosolymitanæ fœminæ, ne me deplorate, sed vos vestrosque natos deplorate.

29 Nam scitote fore tempus, quo beatæ dicentur steriles, & uteri qui non genuerint, & ubera quæ non lactaverint;

30 cùm quidem eò venietur, ut dicant homines montibus, Corruite in nos: & collibus, Obruite nos.

31 Nam si viridi arbori fiunt hæc, aridæ quid fiet?

32 Ducebantur autem etiam alii duo facinorosi, cum eo interficiendi.

33 Atque ubi ad locum ventum est, qui Calvaria vocatur, illi eum ibi, & facinorosos, alterum ad dexteram, alterum ad sinistram, crucifixerunt.

34 Et Jesus: Pater, inquit, ignosce eis: nesciunt enim quid faciant. Illi verò ejus vestimenta sorte jacta partiti sunt:

35 astabatque spectans populus, & magistratus quoque eum cum eis deridebant. Alios servavit, inquiebant, servet seipsum, si is Christus est Dei electus.

36 Accedebant etiam milites, qui ei illuderent, & acetum ei offerebant,

37 &: Si tu Judæorum rex es, inquiebant, serva teipsum.

38 Erat & titulus supra eum, Græcis, Romanis, & Hebraicis literis scriptus, Hic est Judæorum rex.

39 Atque unus pendentium facinorosorum ei maledicebat, ita dicens: Si tu Christus es, serva & teipsum & nos.

40 At alter contrà sic eum objurgare: An tu Deum non metuis, qui sis in eodem supplicio?

41 Et nos quidem meritò. nam nostris digna factis accipimus: at hic nullum facinus commisit.

42 Tum ad Jesum: Memento mei, Domine, inquit, cùm veneris in regnum tuum.

43 Cui Jesus: Hoc tibi confirmo,

firmo, inquit, te hodie fore mecum in Paradiſo.

44 Erat autem hora ferè ſexta, & tenebræ per totam terram extiterunt uſque ad horam nonam:

45 & ſol infuſcatus eſt, & templi velum medium ſciſſum eſt.

46 & Jeſus clamans ingenti voce, dixit: Pater, tibi in manus commendo ſpiritum meum. Atque hæc locutus, expiravit.

47 Ea re viſa, centurio Deo gloriam tribuit, dicens: Profectò hic homo juſtus erat.

48 Et omnis hominum multitudo, qui ad hoc ſpectaculum venerant, videntes quæ facta forent, tundentes ſua pectora reverſi ſunt.

49 Aſtabant autem omnes ejus noti procul, necnon fœminæ, quæ eum fuerant à Galilæa ſecutæ, ea aſpicientes.

50 Tum vir quidam nomine Joſephus, ſenator, iſque vir bonus & juſtus,

51 qui illorum conſilio & facto non aſſenſus erat, ab Arimathæa Judæorum oppido, qui & ipſe Dei regnum expectabat,

52 is inquam Pilatum aggreſſus, Jeſu corpus poſtulavit.

53 idque detractum, linteo involvit, & in exciſo monimento poſuit, ubi nemo adhuc ſitus fuerat.

54 Erat autem ea dies Præparatio, qua Sabbatum illuceſcebat.

55 Et mulieres ſubſecutæ quæ ex Galilæa cum eo venerant, monimentum aſpexerunt, & ut ejus corpus poſitum ſit:

56 reverſæque præpararunt aromata & unguenta, & Sabbato quidem ex præcepto quieverunt.

CAPUT XXIV.

Ad monimentum aromata. Jeſus non inventus. Angeli duo. Mulieres ad Apoſtolos. Ad ſepulcrum Petrus. Chriſtus cum duobus in itinere: plaga Chriſti attrectatæ. In Bethania Jeſus in cœlum. Diſcipulorum charitas.

PRimo autem poſt Sabbatum die, ſummo mane, venerunt ad monimentum, ferentes quæ paraverant aromata, quibuſdam eas comitantibus:

2 ſaxumque invenerunt, à monimento avolutum:

3 & ingreſſæ, Domini Jeſu corpus non invenerunt.

4 Atque hic cum ea de re conſternatæ eſſent, ecce duo viri eis in veſtibus aſtitere coruſcantibus,

5 qui perterritas & vultum ad terram inclinantes, ſic allocuti ſunt: Quid quæritis? viventem inter mortuos:

6 non eſt hic, ſed ſurrexit. Mementote ut vobis locutus ſit, cùm eſſet adhuc in Galilæa,

7 dicens oportere filium hominis in hominum improborum manus tradi & crucifigi, & tertio die reſurgere.

8 Tum illæ ejus verborum recordatæ ſunt,

9 & à monimento reverſæ, hæc omnia undecim omnibuſq; cæteris renunciarunt.

10 Erat autem Magdalena Maria, & Johanna, & Maria Jacobi mater, & reliquæ una cum eis, quæ hæc Apoſtolis dixerunt.

11 Sed illis earum verba pro nugis habita ſunt, nec eis crediderunt.

12 Petrus autem ſurgit, & ad monimentum currit: & introſpiciens aſpicit lintea ſola poſita, & abiit, ſecum ipſe eam rem admirans.

13 Pro-

13 Proficiſcebantur autem eorum duo eo ipſo die in vicum, diſtantem à Hieroſolyma ſtadia ſexaginta, cujus nomen erat Emaus,

14 & inter ſeſe de omnibus iis rebus quæ acciderant colloquebantur.

15 Atque eis colloquentibus ac diſputantibus, ipſe Jeſus accedit, & cum eis iter facit.

16 Ita autem tenebantur eorum oculi, ut eum non agnoſcerent.

17 Atque ille: Qui ſunt iſti ſermones, inquit eis, quos inter vos confertis, ambulantes, idque triſtes?

18 Cui unus, nomine Cleophas, ita reſpondit: Tune ſolus adeò Hieroſolymæ hoſpes es, ut ea neſcias quæ in ea per hoſce dies acciderunt?

19 Quænam? inquit eis. De Jeſu Nazareno, inquiunt, qui vir vates fuit, re verbiſque potens, & in Dei & in totius populi conſpectu:

20 utque eum tradiderint pontifices magiſtratuſque noſtri ad capitale judicium, & in crucem ſuſtulerint?

21 & tamen nos eum eſſe ſperabamus, qui Iſraelitas liberaturus eſſet. Accedit ad hæc omnia, quòd tertius hic dies agitur, ex quo facta ſunt.

22 Quanquam mulieres quædam ex noſtris ſtupefecerunt nos: quæ mane ad monimentum profectæ,

23 neque corpus nactæ, redierunt, & ſe angelorum viſum vidiſſe dixerunt, qui eum vivere dicerent.

24 Et ſociorum noſtrorum quidam ad monimentum profecti, ſic eſſe compererunt, quemadmodum dixerant fœminæ, ipſum quidem non viderunt.

25 Et ille: O ſocordes, inquit eis, & animo tardi, ad credenda quæ tam multa dixere vates.

26 Quaſi verò non ea parti Chriſtum, & ita ſuam inire gloriam oportuerit.

27 Tum exorſus à Moſe, omnes obiens vates, eis per omnia ſcripta, quæ de ſeipſo dicta forent, interpretabatur.

28 Deinde ubi prope vicum, quò proficiſcebantur, ventum eſt, ipſe ſe longius ire ſimulabat.

29 Sed illi eum coegerunt: dicentes: Mane nobiſcum: appetit enim veſpera, & dies inclinavit. Itaque ingreſſus eſt ad manendum cum eis.

30 Atque inter accumbendum cum eis, panem ſumpſit, eumque, fauſta ſuper eo precatione uſus, fregit, & eis præbuit.

31 Et illi apertis eorum oculis, eum agnoverunt: atque ille ex eorum conſpectu evanuit.

32 Tum illi inter ſeſe ſic dicere: Nimirum nobis ardebat animus, cum nos in via alloqueretur, cumque nobis ſcripta aperiret.

33 Ergo ea ipſa hora ſunt, & Hieroſolymam redeunt, & congregatos inveniunt undecim, eorumque ſocios,

34 qui dicebant reipſa ſurrexiſſe dominum, ſeque Simoni oſtendiſſe.

35 Atque ipſi quæ in via contigiſſent, narrare cœperunt, utque eis frangendo pane cognitus fuiſſet.

36 Hæc eis loquentibus, ipſe Jeſus in eorum medio ſtetit, &, Salvete, inquit.

37 Cumque pavefacti ac perterriti,

territi, & ſpiritum cernere putarent, dixit eis:

38 Quid turbati eſtis? aut cur iſtæ ſubeunt animos veſtros cogitationes?

39 Aſpicite meas manus atque pedes, quòd ipſe ego ſum. Attrectate me, & aſpicite: nam ſpiritus quidem carnem & oſſa non habet, ut habere me videtis.

40 Hæc locutus, oſtendit eis manus atque pedes.

41 Cumque adhuc præ gaudio diffiderent ac mirarentur, dixit eis: Habetis hic aliquid edulii?

42 Tum illi toſti piſcis partem, & favi mellis, præbuerunt,

43 & ille coram eis ſumpſit, ac comedit,

44 & ad eos ſic verba fecit: Hæc ſunt quæ vobis, dum adhuc vobiſcum eram, dixi, Scilicet oportere omnia in Moſis lege, Vatibuſque, & Pſalmis, de me ſcripta perfici.

45 Tum eis mentem ad intelligenda ſcripta aperuit,

46 & ita dixit: Sic ſcriptum fuit, & ſic Chriſtum ſupplicio affici oportuit, & tertia die ex mortuis reſurgere,

47 ejuſque nomine vitæ correctionem, & peccatorum veniam per omnes gentes, facto à Hieroſolymis initio prædicari.

48 Atque horum vos teſtes eſtis, & ego ſum vobis patris mei promiſſum miſſurus.

49 Vos verò manete in urbe Hieroſolyma, donec poteſtatem deſuper induatis.

50 Eduxit autem eos foràs Bethaniam uſque, ſublatiſque manibus eis bene ominatus eſt:

51 & inter ominandum eis, diſceſſit ab eis, & in cœlum ſublatus eſt.

52 Atque illi eum venerati, Hieroſolymam cum ingenti lætitia redierunt:

53 & erant continenter in templo, Deum collaudantes, eique gratias agentes. Amen.

EVAN-

EVANGELIUM AUTHORE JOHANNE.

CAPUT I.

Sermo ille ante ſecula ex Deo genitus. Et qui ſemper apud Patrem reſidebat: Homo factus eſt. Johannes quorſum à Deo miſſus. Concio ipſius de officio Chriſti. Teſtimonium ejuſdem Sacerdotibus redditum. Andreæ vocatio: Petri: Philippi: Nathanaelis.

IN principio erat ſermo, & ſermo erat apud Deum, & Deus erat is ſermo.

2 is erat in principio apud Deum.

3 Omnia per eum facta ſunt, & abſque eo factum eſt nihil, quod factum ſit.

4 In eo vita erat, & vita erat lux hominum,

5 & lux in tenebris lucet, nec eam comprehenderunt tenebræ.

6 Fuit homo miſſus à Deo, nomine Johannes.

7 Is venit ob teſtimonium, ut de luce teſtaretur, ut omnes per eum crederent.

8 Non erat ille ipſa lux, ſed qui de luce teſtaretur.

9 Erat ipſa vera lux, quæ colluſtrat omnem hominem veniens in mundum.

10 In mundo erat & mundus per eum factus fuit, & mundus eum non cognovit,

11 In ſua venit, & ſui eum non acceperunt.

12 Quicunque autem eum acceperunt, iis eam poteſtatem dedit, ut Dei filii fierent, fidem habentibus ejus nomini:

13 qui non ex ſanguine, nec ex voluntate carnis, nec ex voluntate viri, ſed ex Deo geniti ſunt.

14 Et ſermo caro factus eſt, & apud nos gratiæ veritatiſque plenus habitavit: ejuſque ſplendorem, ut unigenæ à patre ſplendorem aſpeximus.

15 De eo teſtificatus eſt Johannes, clamans his verbis: Hic eſt quem dixi, qui poſt me veniens, ante me fuit, quippe qui prior me ſit,

16 atque ex ejus plenitudine nos omnes ſumpſimus & gratiam pro gratia:

17 ſiquidem lex per Moſem tradita eſt, gratia & veritas per Jeſum contigit.

18 Deum nemo vidit unquam: unigena filius, qui eſt in ſinu patris, is expoſuit.

19 Atque hoc eſt Johannis teſtimonium, tum cùm miſerunt Judæi Hieroſolyma ſacerdotes & Levitas, qui ex eo quærerent, quis eſſet.

20 Atque ille confeſſus eſt, neque negavit: confeſſus eſt ſe non eſſe Chriſtum.

21 Quid ergo; inquiunt illi interrogantes: Elias es tu? Non ſum, inquit. Vates es tu? Non, inquit ille reſpondens.

22 Et illi: Quis es? inquiunt ei, ut reſponſum demus iis qui nos miſerunt. Quid de teipſo dicis?

23 Ego ſum, inquit, vox in ſolitudine clamantis; Corrigite Domini viam, quemadmodum dixit Eſaias vates.

24 Tum qui erant miſſi (erant autem ex Phariſæis) ſic eum interrogarunt:

25 Quid ergo baptizas, ſi tu neque Chriſtus es, nec Elias, nec vates?

26 Ego aqua baptizo, inquit eis reſpondens Johannes: ſed inter vos adeſt, quem vos non noſtis:

27 is eſt & qui poſt me venit, & ante me fuit, cujus ego non ſum dignus qui calcei corrigiam ſolvam.

28 Hæc Bethabaræ facta ſunt, trans Jordanem, ubi baptizabat Johannes.

29 Poſtridie aſpicit Johannes venientem ad ſe Jeſum, & dicit: Ecce agnus Dei, qui mundi peccatum tollit.

30 Hic eſt de quo dixi: Poſt me venit vir, qui ante me fuit, quippe prior me.

31 Equidem eum non noveram: ſed ut patefiat Iſraelitis, propterea veni ego aqua baptizatum.

32 Atque his verbis teſtificatus eſt Johannes: Vidi ſpiritum deſcendentem, veluti columbam de cœlo, & ſuper eo manentem.

33 Atque equidem non noveram eum: ſed qui me ad aqua baptizandum miſit, is mihi ſic dixit: ſuper quem deſcendere & manere ſpiritum videris, is eſt qui ſancto ſpiritu baptizat.

34 Ego verò & vidi, & hunc eſſe Dei filium teſtatus ſum.

35 Poſtridie rurſus aderat Johannes necnon ejus diſcipulorum duo,

36 & conſpicatus ambulantem Jeſum, dicit: Ecce agnus Dei.

37 Ejus verbis auditis, duo illi ejus diſcipuli Jeſum ſecuti ſunt.

38 Et Jeſus converſus, & eos ſequentes intuitus, dixit eis: Quid quæritis? Cui illi: Rabbi (quod perinde eſt ac ſi dicas, Magiſter) ubi manes?

39 Venite viſum, inquit eis. Et illi iverunt, & apud eum manſerunt eum diem. Erat autem hora circiter decima.

40 Erat Andreas Simonis Petri frater unus ex duobus, qui eum audito Johanne ſecuti fuerant.

41 Is prior fratrem ſuum Simonem nactus, dicit ei: Invenimus Meſſiam (quod verbum Unctum declarat)

42 eumque duxit ad Jeſum. Eum intuitus Jeſus ait: tu es Simon Jonæ filius: tu vocabere Cephas: id verbum Petrum ſonat.

43 Poſtero die voluit Jeſus in Galilæam proficiſci, & Philippum nactus, dixit ei: Sequere me.

44 Erat autem Philippus à Bethſaida, Andreæ & Petri urbe.

45 Philippus Nathanaelem nactus, ſic alloquitur: Quem ſcripſit Moſes in lege, & vates, invenimus Jeſum Joſephi filium à Nazaretha.

46 Cui Nathanael: A Nazaretha, inquit, poteſt aliquid bonum eſſe? Et Philippus. Veni viſum, inquit ei.

47 Vidit Jeſus venientem ad ſe Nathanaelem, & de eo dixit: Ecce verè Iſraelita, in quo dolus non eſt.

48 Et Nathanael: unde me noſti? inquit ei. Cui Jeſus reſpondens: Antequam te Philippus vocaret, inquit, cùm eſſes ſub ficu, ego te videbam.

49 Tum Nathanael: Rabbi (inquit eum alloquens) tu es Dei filius, tu rex es Iſraelitarum.

50 Et

50 Et Jesus: Quoniam tibi dixi (inquit ei) te à me sub ficu esse visum, credis. Majora his videbis.

51 Hoc vobis (inquit ei) etiam atque etiam confirmo, futurum esse ut apertum cœlum videatis, & Dei angelos ascendentes & descendentes ad filium hominis.

CAPUT II.

Christus aquam in vinum mutatam, facit signorum suorum principium. Capharnaum descendit: Hinc Hierosolymam ascendit, & mercatum è templo ejicit. Templum, nempe corpus suum solvendum à Judæis prædicit. Multi credunt in eum ob signa quæ edebat.

TErtio autem die nuptiæ factæ sunt Canæ in Galilæa, ubi & Jesu mater erat:

2 & Jesus, ejusque discipuli ad nuptias vocati sunt.

3 Cumque defecisset vinum, Jesum mater sic alloquitur: Vinum non habent.

4 Cui Jesus: Quid tum postea? mulier, nondum venit hora mea.

5 Mater ministros monuit, ut quod ille eis jussisset, facerent.

6 Erant illic posita sex lapidea solia, ut ferebat Judæorum purificatio, binarum ternarumve metretarum capacia.

7 Ea solia ut aqua replerent, jussit eis Jesus. Cumque ad summum usque replevissent,

8 jussit ut nunc haurirent, & convivii magistro ferrent: Atque illi tulerunt.

9 Ut verò gustavit convivii magister factum ex aqua vinum, ignarus unde esset (nam ministri quidem sciebant, qui aquam hauserant) sponsum accersit,

10 & sic alloquitur: Cum omnes homines primùm bonum vinum apponant, deinde potis convivis deterius, tu bonum vinum hucusque servasti.

11 Hoc præbuit miraculorum initium Jesus Canæ in Galilæa, suamque gloriam ostendit, & ei fidem habuerunt ejus discipuli.

12 Postea descendit Capharnaum unà cum sua matre, & fratribus, & discipulis, atque illic mansere non multos dies.

13 Cumque instaret Judæorum Pascha, ascendit Hierosolymam Jesus,

14 & nactus in templo vendentes boves, & oves, & columbas, & nummularios sedentes,

15 facta ex loris scutica omnes ejecit ex fano, ovesque & boves & mensariorum æs effudit, evertitque mensas,

16 & columbarum venditoribus dixit: Hæc auferte hinc, & ex mei patris domo ne facite mercatoriam domum.

17 Recordati sunt autem ejus discipuli, ita scriptum esse: Tuæ domus studio conficior.

18 At Judæi sic eum contra allocuti sunt: Ede nobis aliquod prodigium, quo intelligamus ista tibi licere.

19 Quibus respondens Jesus: Dissolvite hoc templum, inquit, & ego tribus diebus id excitabo.

20 Et Judæi: Quadraginta sex annis constructum est hoc templum, inquiunt, & tu id tribus diebus excitabis?

21 At ille de sui corporis templo dicebat.

22 Itaque postquam ex mortuis surrexit, recordati sunt ejus discipuli id eum illis dixisse: scriptoque, & Jesu dicto crediderunt.

23 Cùm

23 Cùm autem Hierosolymis esset in festo Paschæ, frequentes in ejus nomen crediderunt, videntes quàm mira faceret.

24 At ipse Jesus non se eis credebat, propterea quod cognoscebat omnes:

25 nec ei opus erat ut de homine à quoquam moneretur, quippe qui nosset quid inesset in homine.

CAPUT III.

Christus Nicodemum ab ipsis fundamentis Christianæ regenerationis instituit. Serpens in deserto. Johannes baptizat, & suos docet, se non esse Christum.

ERat autem homo quidam ex Pharisæis, nomine Nicodemus, Judæorum primarius.

2 Is Jesum noctu adiit, & eum sic est allocutus: Magister, scimus te venisse doctorem à Deo. Nam ista tam miranda facere, quæ tu facis, nemo posset, nisi adsit ei Deus.

3 Cui Jesus respondens: Hoc tibi etiam atque etiam confirmo, inquit, qui denuo natus non fuerit, eum non posse divinum regnum videre.

4 Et Nicodemus: Quo pacto possit homo nasci, qui sit senex? Nunquid potest iterum in ventrem suæ matris ingredi, atque nasci?

5 At Jesus ei respondens: Hoc tibi magnopere confirmo, qui ex aqua & spiritu natus non fuerit, non posse in divinum regnum intrare.

6 Quod ex carne natum est, caro est, & quod ex spiritu natum est, spiritus est.

7 Noli mirari quòd tibi dixerim, vobis esse renascendum.

8 Ventus quóvis flat, ejusque sonitum tu audis: sed unde veniat, aut quo abeat, nescis. Sic est, quisquis ex spiritu natus est.

9 At Nicodemus contrà: Quo pacto possunt ista fieri? inquit.

10 Cui respondens Jesus: Tu Israelitarum doctor es, & hæc nescis?

11 Hoc iterum atque iterum tibi confirmo: nos quod dicimus, & testificamur, id scimus ac vidimus, & tamen testimonium nostrum non accipitis.

12 Si cùm terrestria vobis dixerim, tamen non creditis, quomodo, si dixero cœlestia, credetis?

13 Atqui nemo cœlum conscendit, nisi qui ex cœlo descendit, filius hominis qui est in cœlo.

14 Ac quemadmodum Moses serpentem extulit in solitudine, sic oportet filium hominis extolli,

15 ut quisquis ei fidem habeat, non pereat, sed vitam obtineat sempiternam.

16 Sic enim amavit Deus mundum, ut filium suum unicum dederit, ut quisquis in eum credat, non pereat, sed vitam obtineat sempiternam.

17 Non enim misit Deus filium suum in mundum, ut mundum damnet, sed ut servetur per eum mundus.

18 Qui in eum credit non damnabitur: qui verò non credit jam damnatus est, quòd in unigenæ Dei filii nomen non crediderit.

19 Hæc est autem damnatio, quòd cùm venerit in mundum lux, tenebras magis quàm lucem amaverint homines, quippe quorum prava forent opera.

20 Quisquis enim vitiosa facit, lucem odit, nec in lucem prodit, ne ejus facta arguantur.

21 Sed

21 Sed qui vera facit, is in lucem prodit, ut patefiant ejus opera, utpote facta divinitùs.

22 Postea venit Jesus unà cum suis discipulis in Judæam terram, & illic cum eis degens baptizabat.

23 Johannes verò in Ænone prope Salim baptizabat, quòd ibi multa erat aqua, ventitabantque homines, & baptizabantur:

24 nondum enim erat conjectus in carcerem Johannes.

25 Orta igitur quæstione inter Johannis discipulos, & Judæos, de purificatione,

26 Johannem adierunt, eumque sic allocuti sunt: Magister, qui tecum erat trans Jordanem, cui tu testimonium dedisti, eum scito baptizare, & omnes ad eum itare.

27 Et Johannes ita respondit: Nihil usurpare potest homo, nisi sit ei de cœlo datum.

28 Ipsi vos testes estis, me dixisse, non esse me Christum, sed ei præmissum.

29 Qui sponsam habet, sponsus est. Sponsi autem amicus, qui ei astat, & eum audit, voluptatem ex sponsi voce capit.

30 Hæc igitur mea voluptas expleta est: illum crescere, me decrescere oportet.

31 Qui supernè venit, supra omnes est: qui à terra est, is & terrestris est, & terrestria loquitur. Qui à cœlo venit, supra omnes est:

32 quodque & vidit & audivit, id testatur, & tamen ejus testimonium admittit nemo.

33 Qui ejus testimonium admittit, is veracem esse Deum consignat:

34 quippe cùm is quem Deus misit, Dei verba eloquatur, utpote quem Deus sine modo spiritu donet.

35 Amat pater filium, eique omnia tradidit in manum.

36 qui filio fidem habet, vitam consecuturus est sempiternam. Qui verò filio non paret, is vitam non videbit, sed ei imminet ira divina.

CAPUT IV.

Jesus fatigatus potum petit à muliere Samaritana. Veram adorationem docet. Fatetur se esse Messiam. Cibus ipsius. Samaritani credunt in eum. Regii filium sanat.

UT igitur cognovit Dominus Pharisæos audivisse Jesum plures facere discipulos, & baptizare, quàm Johannem,

2 (quanquam Jesus ipse non baptizabat, sed ejus discipuli)

3 reliquit Judæam, & rursus abiit in Galilæam.

4 Erat autem ei per Samariam iter faciendum.

5 Itaque venit ad oppidum Samariæ, nomine Sychar, prope locum quem Jacobus Josepho filio suo donavit,

6 ubi Jacobi fons erat. Igitur Jesus ex itinere fessus, ibi apud fontem resedit, hora fermè sexta.

7 Venit mulier à Samaria haustum aquam. Et Jesus ei ita dixit: Da mihi bibere.

8 Ejus enim discipuli iverant in urbem, ut cibos emerent.

9 At mulier Samaritana sic ei respondit: Qui fit, ut tu Judæus à me muliere Samaritana potum petas? non enim habent Judæi cum Samaritanis commercium.

10 Et Jesus ei respondens: Si Dei donum intelligeres, inquit, & quisnam sit qui à te potum postulat,

poſtulat, tu peteres ab eo, tibiqui ipſe daret aquam vivam.

11 Tum mulier : Domine, inquit ei, neque tu hauſtrum habes, & puteus eſt profundus : unde igitur habes iſtam aquam vivam ?

12 Num tu major es parente noſtro Jacobo, qui nobis puteum tradidit, & hac aquatione uſus eſt tum ipſe, tum ejus nati atque pecora ?

13 Cui Jeſus ita reſpondit : Quiſquis ex hac aqua bibit, tamen rurſum ſitit:

14 ſed qui ex aqua, quam ego ei dedero biberit, is nunquam ſitiet, quin aqua quam ei dedero, fiet in eo fons ſcaturiens ad vitam æternam.

15 Et mulier : Domine imperti me iſta aqua, ne ſitiam, aut huc hauſtura veniam.

16 Cui Jeſus : I evocatum virum tuum, & huc venito.

17 Non habeo virum, inquit ei reſpondens mulier. Et Jeſus : Rectè dicis, non habere te virum.

18 Quinque enim viros habuiſti : nunc quem habes non eſt tuus vir. Iſtud verè dixiſti.

19 Hîc mulier : Domine, inquit ei, video te vatem eſſe.

20 Majores noſtri in hoc monte Deum coluerunt : atqui vos dicitis Hieroſolymis eſſe locum, ubi ſit colendus.

21 Cui Jeſus : Mulier crede mihi, adventat hora, cùm nec in hoc monte, nec Hieroſolymis patrem coletis.

22 Vos quid colatis neſcitis : nos quid colamus, ſcimus : quippe quia ſalus à Judæis eſt.

23 Sed adventat hora, & nunc eſt, cùm veri cultores patrem in ſpiritu & veritate colent. Etenim pater à talibus ſe coli poſtulat,

24 Spiritus eſt Deus : & qui eum colunt, in ſpiritu & veritate debent colere.

25 Et mulier : Scio, inquit ei, venturum eſſe Meſſiam (qui unctus dicitur.) Is cùm venerit, rem omnem nobis explicabit.

26 Et Jeſus : Ego is ſum, inquit ei, qui tecum loquor.

27 Interea ſupervenerunt ejus diſcipuli, & eum cum fœmina loqui mirati ſanè ſunt : nullus tamen quid quæreret, aut quid cum ea loqueretur percontatus eſt.

28 Igitur mulier, relicta ſua ſitula, urbem petiit, hominesque monuit,

29 ut hominem viſerent, qui ſibi omnia facta ſua dixiſſet : fortaſſis eum eſſe Chriſtum.

30 Itaque ex urbe egreſſi, venerunt ad eum.

31 Interea ſic eum hortati ſunt ejus diſcipuli : Magiſter, cape cibum.

32 At ille : Ego cibum habeo comedendum, inquit eis, quem vos neſcitis.

33 Ac quærentibus inter ſeſe ejus diſcipulis, num quis ei cibum attuliſſet,

34 Jeſus ſic eos alloquitur : Mihi paſtus eſt, ejus voluntatem exequi, qui me miſit, ejuſque opus abſolvere.

35 Vos quidem dicitis, hinc ad quatuor menſes futuram eſſe meſſem. At ego ſic vobis dico : Erigite oculos, & rura aſpicite ut jam alba ſint ad meſſem :

36 & meſſor mercedem accipit, & ſator fruges congerit ad victum perpetuum, ut ſator ſimul gaudeat, & meſſor.

37 Nam in hoc dictum illud comprobatur : Alius eſt qui ſerit, alius qui metit.

38 Ego vos miſi ad metendum quod

quod vos non laboraſtis: alii laborarunt, vos in eorum laborem invaſiſtis.

39 Ex ea autem urbe multi Samaritanorum in eum crediderunt propter fœminæ ſermonem, teſtificantis, eum ſibi quicquid ipſa feciſſet dixiſſe.

40 Igitur ut ad eum venerunt Samaritani, rogarunt ut apud ſe maneret: itaque manſit illic duos dies,

41 multoque plures ob ejus ſermonem crediderunt;

42 mulierique dicebant, non ſe jam propter ipſius ſermonem credere: ipſos enim audiviſſe, ſcireque eum verè mundi ſervatorem eſſe Chriſtum.

43 Deinde biduo poſt illinc profectus, diſceſſit in Galilæam.

44 Ipſe enim Jeſus teſtatus eſt, nullum vatem in ſua patria in honore eſſe.

45 Ut ergo venit in Galilæam acceperunt eum Galilæi, ut qui omnia vidiſſent quæ Hieroſolymis in feſto fecerat: nam & ipſi ad feſtum iverant.

46 Venit igitur Jeſus rurſus Canam Galilææ, ubi fecerat ex aqua vinum. Erat autem quidam regius, cujus filius ægrotabat Capharnai.

47 Is audiens Jeſum ex Judæa venire in Galilæam, eum adiit, rogavitque ut deſcenderet, ſuumque filium ſanaret: nam jamjam moriturus erat.

48 Et Jeſus: niſi oſtenta & miracula videritis, inquit ei, non fitis crediturí.

49 At regius: Domine, inquit, deſcende priuſquam moriatur puer meus.

50 Et Jeſus: Abi, inquit, vivit tuus filius. Hic Jeſu verbis auditis credidit homo, & diſceſſit.

51 Jam verò eo deſcendente, ei obviam facti ejus ſervi, nunciarunt ejus puerum vivere,

52 eique ſciſcitanti qua hora melius habuiſſet, dixerunt: pridie hora ſeptima liberatum fuiſſe febre.

53 Cognovit itaque pater eam ipſam horam eſſe, qua ei dixerat Jeſus, ejus filium vivere, crediditque tum ipſe, tum ejus univerſa domus.

54 Hoc item alterum oſtentum edidit Jeſus, cùm ex Judæa veniſſet in Galilæam.

CAPUT V.

Chriſtus ad piſcinam decumbentem ſanat in Sabbato. Phariſæos præcipiti judicio factum ſuum calumniantes, Authoritate patris ſui convincit. Divinam ſuam virtutem multis argumentis, Moſis etiam teſtimonio comprobat.

POſtea cùm eſſet Judæorum feſtum, aſcendit Jeſus Hieroſolymam.

2 Eſt autem Hieroſolymis apud oviaricam piſcinam, ea quæ Hebraicè Bethesda nuncupatur, quinque porticus habens.

3 In his jacebat ingens ægrotantium multitudo, cæcorum, claudorum, tabidorum, aquæ motionem expectantium.

4 Angelus enim certo tempore deſcendebat in piſcinam, aquamque turbabat: poſt quam aquæ turbationem qui primus *L.* in piſcinam *G.* deſcendebat, ſanus evadebat, quocunque tandem morbo teneretur.

5 Erat illic homo quidam annum agens in morbo duodequadrageſimum.

6 Hunc ut vidit Jeſus decumbentem, & jamdiu decubuiſſe cognovit, dicit ei: Vis ſanus fieri?

7 Cui

7 Cui ægrotus: Domine, inquit respondens, hominem non habeo, qui me, dum turbata est aqua, conjiciat in piscinam. Interim dum eo ego, alius ante me descendit.

8 Tum Jesus: Surge, inquit ei, tolle grabatum tuum & ambula.

9 Atque homo confestim sanus evasit, & sublato suo grabato, ambulabat. Erat autem ea die Sabbatum.

10 Itaque dicebant Judæi curato: Sabbatum est, non licet tibi tollere grabatum.

11 Quibus ille sic respondit: Qui me sanum effecit, is mihi jussit ut grabatum meum tollerem, & ambularem.

12 Igitur eum interrogarunt quis esset homo, qui ei jussisset ut suum grabatum tolleret, & ambularet?

13 At ille sanatus nesciebat quis esset. Jesus enim sese subduxerat, cùm esset hominum turba in eo loco:

14 postea nactus eum Jesus in templo, sic alloquitur: En sanus evasisti: noli amplius peccare, ne quid tibi deterius accidat.

15 Homo Judæis nunciatum ivit, Jesum esset qui se sanum effecisset.

16 Hanc ob causam insectabantur Jesum Judæi, & occidere conabantur, quòd ea Sabbato faceret.

17 At Jesus contrà, sic eis dixit: Pater meus hactenus operatur, & ego operor.

18 Hanc igitur ob rem magis eum interficere conabantur, quòd non solum Sabbatum rumperet, sed etiam patrem suum diceret Deum, sese Deo parem faciens.

19 Respondit igitur eis Jesus hujusmodi verbis: illud vobis etiam atque itiam confirmo, nihil posse filium ex seipso facere, nisi quid facientem patrem viderit: quæ enim ille facit, hæc filius quoque similiter facit.

20 Nam pater filium amat, eique ostendit omnia quæ facit ipse: quinetiam his majora ei monstrabit opera, ut vos admiremini.

21 Ut enim pater mortuos suscitat, ac vivificat, sic etiam filius quos vult vivificat.

22 Nec enim pater quenquam judicat, sed omne judicium filio dedit:

23 ut omnes filium honorent, quemadmodum patrem honorant. Qui filium non honorat, patrem non honorat, qui eum misit.

24 Illud etiam atque etiam certò scitote: qui sermonem meum audit, & ei credit qui me misit, is vitam habet æternam: nec in judicium venturus est, sed ex morte migravit in vitam.

25 Illud iterum atque iterum sic certò habetote, venire horam, & nunc esse, cum mortui audient filii Dei vocem, & qui audiverint, reviviscent.

26 Ut enim pater vita præditus est, sic etiam filio dedit vita præditum esse,

27 eique potestatem dedit etiam judicium exercendi, quoniam filius hominis est.

28 Nolite hoc mirari: nam venit hora, in qua omnes, qui in monimentis erunt, audient ejus vocem:

29 & prodibunt, qui bona fecerint, ut ad vitam resurgant: qui verò vitiosa egerint, ut ad supplicium resurgant:

30 Nihil

30 Nihil poſſum ego ex meipſo facere. Ut audio, ſic judico, juſtumque eſt meum judicium: quippe qui non meæ, ſed ejus, qui me miſit, patris voluntati ſtudeam.

31 Si ego de meipſo teſtor, meum teſtimonium verum non eſt.

32 Alius eſt qui de me teſtatur: ac verum eſſe teſtimonium, quod de me dicit, ſcio.

33 Vos ad Johannem miſiſtis, iſque verum teſtatus eſt.

34 ego verò non ab homine teſtimonium admitto: ſed hæc dico, ut vos ſalvi ſitis.

35 Ille ardens lucenſque lucerna erat, cujus in lumine vos ad tempus exultare voluiſtis

36 At ego teſtimonium habeo majus quàm Johannis. Quæ enim opera mihi perficienda pater tradidit, hæc, quæ ego facio, opera, de me teſtantur, me à patre eſſe miſſum:

37 & qui miſit me pater, is de me teſtatus eſt, & vos ejus neque vocem audiviſtis unquam, neque ſpeciem vidiſtis,

38 neque ſermonem habetis manentem in vobis: quoniam quem miſit ille, huic vos non creditis.

39 Scrutamini literas, quandoquidem in eis vos æternam habere vitam putatis, & eæ ſunt quæ de me teſtantur:

40 & tamen ad me venire non vultis, ut vitam adipiſcamini.

41 Gloriam ab hominibus non admitto:

42 verùm vos novi non eſſe Dei amore præditos.

43 Ego in mei patris nomine veni, nec accipitis me: ſi alius in ſuo ipſius nomine venerit, eum accipietis.

44 Qui poſſitis credere vos, qui & alii ab aliis gloriam accipiatis, neque gloriæ, quæ à ſolo Deo eſt, ſtudeatis?

45 Ne putate fore, ut ego vos apud patrem accuſem: eſt qui vos accuſet, Moſes, in quo vos ſpem habetis.

46 Si enim Moſi crederetis, mihi crederetis, utpote cùm is de me ſcripſerit.

47 Quòd ſi illius ſcriptis non creditis, quomodo meis verbis credatis?

CAPUT VI.

Quinque panibus & duobus piſciculis cibantur. Secedens Chriſtus, Diſcipulos navigantes aquis inambulans aſſequitur. De vero & non perituro Pane vitæ diſſerit. Murmurant Judæi: & diſcipuli plerique recedunt ab eo. Apoſtoli Dei filium eſſe fatentur.

POſtea trajecit Jeſus Galilææ lacum Tiberiadis,

2 ſequente eum frequenti hominum multitudine, quod viderent quàm portentoſa faceret in ægrotantibus.

3 Conſcendit autem Jeſus montem, & ibi cum ſuis diſcipulis reſedit,

4 cùm quidem inſtaret Paſcha, Judæorum feſtum.

5 Sublatis igitur oculis Jeſus, videns ingentem hominum multitudinem ad ſe venire, dicit Philippo: Unde panes ememus, quos hi comedant?

6 Id autem dicebat, ejus tentandi gratia: ſciebat enim ipſe quid facturus eſſet.

7 Cui Philippus ita reſpondit: Ducentorum denariorum panes non ſatis ſint eis, ut eorum quiſque paululum quid accipiat.

8 Tum unus ex ejus diſcipulis, An-

Andreas Simonis Petri frater, ſic eum alloquitur:

9 Eſt hic quidem puer, qui habet quinque panes hordeaceos, & duos piſces: ſed hæc quantula ſunt ad tam multos?

10 Et Jeſus: Facite, inquit, ut homines diſcumbant. Erat autem in eo loco multum graminis. Igitur diſcubuere viri, numero circiter quinquies mille.

11 Et Jeſus ſumptos panes, actis gratiis, diſtribuit diſcipulis: diſcipuli porrò diſcumbentibus: itidemque ex piſcibus quantum voluerunt.

12 Atque illis expletis, juſſit diſcipulis ſuis ut ſuperantia fruſta colligerent, ne quid periret.

13 Itaque collegerunt, & duodecim caniſtra ex quinque hordeaceis panibus replevere fruſtis, quæ convivis ſuperfuerant.

14 Igitur homines videntes quod oſtentum edidiſſet Jeſus, dicebant eum verè vatem illum eſſe, qui in orbem venturus eſſet.

15 At Jeſus intelligens, venturos eſſe, & ſe rapturos, ut regem facerent, ſeceſſit rurſus in montem ipſe ſolus.

16 Deinde ſub veſperam deſcenderunt ejus diſcipuli ad lacum,

17 & conſcenſa navi, contendebant trans lacum ad Capharnaum: & jam contenebraverat, nec ad eos venerat Jeſus,

18 & lacus vehementi flante vento concitabatur.

19 Poſtquam igitur ſtadia ferè vigintiquinque aut triginta remigarunt, aſpiciunt ambulantem in lacu Jeſum, ac propè navem progreſſum: itaque territi ſunt.

20 Et Jeſus dixit eis: Ego ſum, ne timete.

21 Et illi eum in navem accipere voluerunt: ac protinus appulit navis ad terram, ad quam tendebant.

22 Poſtero die hominum turba, quæ trans lacum erat, videns nullam illic aliam eſſe navim, niſi unam illam quam conſcenderant ejus diſcipuli, neque Jeſum cum ſuis diſcipulis ingreſſum eſſe navem, ſed ſolos ejus diſcipulos abiiſſe,

23 alias autem naves à Tiberiade veniſſe prope eum locum, ubi illi panem actis à Domino gratiis comederant:

24 cùm inquam vidiſſet hominum turba illic, nec Jeſum adeſſe, nec ejus diſcipulos, conſcenderunt & ipſi naves, & Capharnaum venerunt, Jeſum quærentes.

25 Quem trans lacum nacti, ſic alloquuntur: Magiſter, quando huc veniſti?

26 Quibus ita reſpondit Jeſus: Profectò, profectò, inquam, non ideo me quæritis, quia portenta vidiſtis, ſed quia panes comediſtis ad ſatietatem.

27 Procurate non periturum cibum, ſed in omnem perennitatem permanſurum, quem vobis filius hominis dabit: hunc enim pater conſignavit Deus.

28 Et illi: quid agemus, inquiunt, ut divina opera faciamus?

29 Quibus reſpondens Jeſus: Hoc divinum opus eſt, inquit, ut in eum credatis, quem ille miſit.

30 Et illi: Quod ergo tu ſpecimen das, ut eo viſo tibi credamus? Quid facis?

31 Majores noſtri Manna in ſolitudine comederunt, quemadmodum ſcriptum eſt: Panem de cœlo dedit eis comedendum.

32 Qui-

32 Quibus Jesus: Hoc vobis, inquit, etiam atque etiam confirmo, non Mosem vobis panem dedisse de cœlo: sed meus pater verum vobis de cœlo panem dat.

33 Nam divinus panis est qui de cœlo descendit, vitamque dat mundo.

34 Tum illi: Domine, da nobis perpetuo panem istum.

35 Et Jesus: Ego sum panis vitalis. Qui venit ad me nunquam esuriet: & qui mihi fidem habet, nunquam sitiet.

36 Sed hoc vobis dico: vos & videtis me, neque creditis.

37 Quicquid mihi dat pater, ad me veniet: & venientem ad me ego non ejicio foras.

38 Descendi enim de cœlo, non ut meam, sed ut ejus qui me misit, voluntatem exequar.

39 Hæc est autem ejus qui me misit patris voluntas, ut quicquid mihi dederit, nihil ex eo deperdam, sed id ultimo die exsuscitem.

40 Hæc est autem ejus qui me misit, voluntas, ut quisquis filium videt, in eumque credit, vitam adipiscatur æternam, & ego eum ultimo die exuscitem.

41 At Judæi de eo fremere, quòd se dixerat esse panem qui de cœlo descendisset.

42 Nonne hic est Jesus, dicebant, Josephi filius, cujus nos patrem matremque novimus? Qui fit ergo ut is de cœlo descendisse dicat:

43 At Jesus sic eis contra respondit: Ne murmurate inter vos.

44 Nemo potest ad me venire, nisi pater, qui me misit, eum trahat, à me ultimo die suscitandum.

45 Scriptum est in vatibus: eruntq; omnes divinitùs docti. Quisquis ergo ex patre audivit, & didicit, is ad me venit.

46 non quia patrem viderit quisquam, nisi qui est à Deo, is patrem vidit.

47 Hoc etiam etiamque vobis confirmo, qui in me credit, vitam habet æternam.

48 Ego sum panis vitalis.

49 Majores vestri, qui manna vixerunt in desertis, tamen mortui sunt.

50 Hic est panis qui de cœlo descendit, quo qui vescatur non sit moriturus.

51 Ego sum panis vivus, qui de cœlo descendit: quo pane qui vescetur, vivet in perpetuum. Panis autem quem ego dabo, caro mea est, quam ego pro mundi vita dabo.

52 At Judæi fic inter sese decertare: Quomodo potest hic nobis carnem *L.* suam *G.* dare comedendam?

53 Et Jesus: Hoc certò certóque scitote, inquit eis, nisi filii hominis & carnem comederitis, & sanguinem biberitis, non esse vos vita præditos.

54 Qui mea carne vescitur, meumque sanguinem bibit, is vitam habet æternam, eumque ego ultima die suscitabo.

55 Caro enim mea verè est cibus, & sanguis meus verè est potio.

56 Qui mea carne vescitur, meumque sanguinem bibit, is in me manet, & ego in eo.

57 Quemadmodum vivit pater, qui me misit, ita & ego per patrem vivo: & qui me vescetur, is quoque per me vivet.

58 Hic est panis qui de cœlo descendit, non quale manna, quocum vixerunt majores vestri, tamen mortui sunt. Hoc pane qui vescetur, vivet in sempiternum.

59 Hæc

59 Hæc dixit in collegio docens Capharnai.

60 Quibus auditis multi ex ejus discipulis dixerunt: Durus hic est sermo, quis enim audire possit?

61 At Jesus apud seipsum intelligens, suos discipulos de eo murmurare, sic eos affatur: Hoc vos offendit?

62 Quid si videritis filium hominis eò ascendentem ubi erat antea?

63 Spiritus est qui vivificat: caro nihil prodest. Verba quæ ego vobis loquor, spiritus sunt, & vita sunt.

64 Sed sunt ex vobis quidam qui non credunt. Sciebat enim à principio Jesus, quinam essent qui non crederent, & quis se proditurus esset.

65 Hanc ob causam, inquit, dixi vobis, neminem ad me venire posse: nisi id ei datum fuerit à patre meo.

66 Ex illo multi ejus discipulorum retrò abierunt, nec amplius cum eo versabantur.

67 Igitur Jesus duodecim sic allocutus est: Num vos quoque vultis discedere?

68 Cui Simon Petrus ita respondit: Domine, ad quem abeamus? tu æternæ vitæ verba habes:

69 & nos credimus & novimus te esse Christum viventis Dei filium.

70 Et Jesus: Cùm ego vos duodecim elegerim (inquit eos alloquens) unus vestrûm Diabolus est.

71 Dicebat autem Judam Simonis filium Iscariotam: is enim eum proditurus erat, cùm unus esset ex duodecim.

CAPUT VII.

Christus affines ad festum tabernaculorum profectos, eâm sequitur. Docet in templo. Varia de illo sunt vulgi judicia. Sacerdotes jubent eum comprehendi. Dissidium in turba propter eum. Et inter Pharisæos & satellites ad capiendum eum missos. Et Nicodemum.

POstea versabatur Jesus in Galilæa: nolebat enim in Judæa versari, quòd eum conarentur interficere Judæi.

2 Instabat autem Judæorum festum umbraculorum,

3 & eum sic allocuti sunt ejus fratres: Migra hinc & in Judæam proficiscere, ut tui quoque discipuli ista quæ tu facis, opera videant.

4 Nemo enim quicquam facit in occulto, qui se celebrem esse studeat. Si ista facis, patefacito teipsum mundo.

5 Nec enim ejus fratres fidem ei habebant.

6 Et Jesus ait eis: Nondum adest meum tempus: at vestrum tempus semper est paratum.

7 Non potest mundus odisse vos: at me odit, quoniam ego testor ejus opera esse mala.

8 Vos ascendite ad hoc festum: ego nondum ad hoc festum ascendo, quòd meum tempus nondum est completum.

9 Hæc ad eos fatus, mansit in Galilæa.

10 Deinde postquam ascenderunt ejus fratres, ascendit & ipse ad festum, non palàm, sed subocculte.

11 Igitur Judæi eum in festo requirebant, & ubinam esset ille, quærebant:

12 multusque de eo fremitus erat vulgò, partim eum bonum esse dicentibus, partim negantibus, sed vulgus hominum ab eo decipi.

13 Nec

13 Nemo tamen apertè de eo loquebatur, præ Judæorum metu.

14 Jam verò medio festo ascendit Jesus in fanum & docebat,

15 mirantibus Judæis, & quo pacto literas nosset, quærentibus, cùm non didicisset.

16 Quibus Jesus hac oratione respondit: Mea doctrina, mea non est, sed ejus qui me misit.

17 Si quis volet ejus voluntati parere, cognoscet de doctrina utrum ea sit à Deo, an ego mea sponte loquar.

18 Qui sua sponte loquitur, suæ ipsius gloriæ studet: qui verò ejus à quo missus est, gloriæ studet, is verax est, & ab injustitia alienus.

19 Moses legem vobis tradidit, & tamen nullus vestrûm legem paret. Quid me interficere conamini?

20 Et vulgus: Tu furis, inquiunt respondentes: Quis te conatur interficere?

21 Quibus Jesus ita respondit: ego opus unum feci, & vos omnes miramini.

22 Ideò vobis circumcisionem tradidit Moses, non quòd ea sit à Mose, sed à majoribus: & circumciditis Sabbato hominem.

23 Si circuncisionem accipit homo Sabbato, ut non solvatur Mosis lex: mihi succensetis, quòd totum hominem sanum effeci Sabbato?

24 Ne ex aspectu judicate, sed justum judicium facite.

25 Dicebant ergo quidam Hierosolymitanorum: Nonne hic est quem conantur occidere?

26 Atqui apertè loquitur, nec ei quicquam contradicitur. Num verè norunt proceres, eum verè esse Christum?

27 Sed hunc scimus unde sit: at Christus cùm venerit, unde sit, nemo sciet.

28 At Jesus in fano clamans, docebat hujusmodi verbis: Scilicet vos me nostis, & unde sim nostis: ego verò mea sponte non veni, sed ab eo missus qui verax est, quem vos non nostis.

29 At ego eum novi, quippe cùm ab eo sim, cumque is me miserit.

30 Illi verò eum comprehendere conabantur, nec tamen quisquam ei manus injecit, quoniam nondum venerat ejus hora.

31 At ex plebe frequentes ei fidem habuerunt, & ita dictitabant: Christus cùm venerit, num plura portenta edet, quàm hic edidit?

32 Hæc vulgo de eo mussari audientes Pharisæi, miserunt tum ipsi, tum pontifices, ministros, qui eum comprehenderent.

33 Quibus Jesus ita dixit: postquam adhuc parvo tempore apud vos fuero, discedam ad eum qui me misit.

34 Quæretis me, nec invenietis: atque ubi ero ego, eò vos venire non potestis.

35 At Judæi sic apud sese dictitare: Quonam abiturus est hic, ut nos eum non simus inventuri? Num in dispersas Græcorum nationes discessurus est, docturusque Græcos?

36 Quod est id dictum, quo dixit? Quæretis me, nec invenietis: & ubi ero ego, eò vos venire non potestis?

37 Postremo autem die, qui erat festi celeberrimus, constitit Jesus, & hisce verbis clamavit: Si quis sitit, veniat ad me, & bibat.

38 Qui mihi fidem habet, ut perhibent literæ, ejus ex ventre fluent perennis aquæ flúmina.

39 Id

39 Id autem dicebat de ſpiritu quem accepturi erant, qui in eum crederent. Nondum enim erat ſpiritus ſanctus, utpote cùm Jeſus nondum glorioſus eſſet factus.

40 Plerique igitur ex plebe, audita ea oratione, dicebant eum eſſe verè vatem.

41 Alii dicebant eſſe Chriſtum: alii Chriſtum à Galilæa profecturum negabant:

42 quippe cùm in Literis haberetur, ex Davidis ſemine, & à Bethlehema (quo in vico fuerat David) profecturum eſſe Chriſtum:

43 itaque propter eum extitit in vulgo diſſidium:

44 atque eorum nonnulli eum comprehendere volebant: ſed nullus ei manus injecit.

45 Venerunt igitur miniſtri ad Pontifices & Phariſæos, & quærentibus illis cur eum non adduxiſſent,

46 reſponderunt nullum unquam hominem ſic locutum fuiſſe, ut is homo.

47 At Phariſæi contra: Num vos quoque decepti eſtis? inquiunt eis.

48 Num quis ex proceribus in eum credidit, aut ex Phariſæis?

49 At iſta plebs ignara legis, nefaria eſt.

50 Hic Nicodemus, qui eum noctu convenerat, & erat ex eorum numero, ſic ad eos verba facit:

51 An lex noſtra hominem damnat, niſi prius eum audiverit, ejuſque factum cognoverit?

52 Cui illi ſic reſponderunt: An tu quoque à Galilæa es? Perſcrutare, & videbis nullum ex Galilæa extitiſſe vatem.

53 Ita in ſuam quiſque domum diſceſſerunt.

CAPUT VIII.

Mulieri in adulterio deprehenſæ, condonantur peccata. Chriſtus lux mundi. Phariſæi quærunt ubi ſit ipſius pater. Filii Abrahæ. Filii Dei. Satan mendacii pater. Abraham vidit diem Chriſti.

JEſus autem in olivarum montem diſceſſit.

2 Deinde manè rurſus venit in fanum, omnique ad eum veniente populo, conſidet & eos docet.

3 Adducunt autem ad eum Scribæ & Phariſæi mulierem in adulterio deprehenſam, eaque in medio conſtituta,

4 ſic eum alloquuntur: Magiſter, hæc mulier deprehenſa eſt in ipſo facinore cùm adulteraret.

5 In lege autem Moſes nobis tales lapidandas eſſe præcepit. Tu igitur quid ais?

6 Hoc autem dicebant, ejus tentandi cauſa, ut eum accuſare poſſent. At Jeſus ſeſe proclinare, & digito humum exarare.

7 Ac illis eum interrogare pergentibus, erexit ſe: &, Qui veſtrûm peccati expers eſt, primus in eam lapidem jaciat.

8 Hæc locutus, ſeſe rurſum proclinat, & terram inſcribit.

9 Quo audito illi diſcedunt ſinguli, à ſenioribus exorſi: relictuſque eſt ſolus Jeſus, & aſtans in medio fœmina.

10 Tum Jeſus ut ſeſe erexit & neminem, excepta muliere, vidit, dixit ei: Mulier, ubi ſunt illi accuſatores tui? Nullus te condemnavit?

11 Nullus, Domine, inquit illa. Et Jeſus: Nec ego te condemno. Abi, & deinceps peccare noli:

12 Item eos Jeſus ſic allocutus eſt: Ego ſum lux mundi.

Qui me ſequetur non in tenebris gradietur, ſed vitæ lumen habebit.

13 Et Phariſæi: Tu de teipſo teſtaris, inquiunt ei: teſtimonium tuum verum non eſt.

14 Quibus Jeſus contrà: Etſi ego de meipſo teſtor, eſt tamen verum meum teſtimonium, ut qui ſciam unde venerim, & quò abeam. Vos neq; unde venerim, neque quo diſcedam, ſcitis.

15 Vos more hominum judicatis: ego neminem judico:

16 & ſi judicarem ego, judicium meum verum eſſet: utpote qui non ſim ſolus, ſed unà mecum etiam adſit, qui miſit me pater.

17 In veſtra quoque lege ſcriptum eſt, duorum hominum teſtimonium eſſe verum.

18 De me & ego ipſe teſtimonium dico, & dicit etiam is qui me miſit pater.

19 Et illi: ubi eſt tuus pater; inquiunt ei. Vos neque me nostis (reſpondit Jeſus) neque patrem meum. Si me noſſetis, etiam patrem meum noſſetis.

20 Hanc orationem habuit Jeſus apud fiſcum, docens in fano: nec eum comprehendit quiſquam, quòd nondum venerat ejus hora

21 Sic autem eos rurſus allocutus eſt Jeſus: Ego abiturus ſum, & vos me requiretis, atque in vestro peccato moriemini. Quò ego vado, vos non poteſtis venire.

22 Et Judæi: Num ipſe ſe interficiet, inquiunt, ut dicat, quò ipſe abiturus eſt, non poſſe nos venire nos?

23 At ille: Vos infernè eſtis, ego ſupernè ſum: vos ex hoc mundo eſtis, ego non ſum ex hoc mundo.

24 Itaque dixi vobis, vos in peccatis veſtris morituros. Niſi enim me eum eſſe credideritis, in peccatis veſtris moriemini.

25 Et illi: Tu quis es? inquiunt ei. Quibus Jeſus: Id quod jam dudum vobis eloquor, inquit.

26 Multa habeo de vobis dicere, & quidem cum judicio: ſed ut qui me miſit verax eſt, ſic ego ea demum, quæ ex eo audivi, apud orbem eloquor.

27 Cùm illi eum ſibi de patre loqui non intelligerent,

28 Jeſus ſic eos alloquitur: Poſtquam filium hominis extuleritis, tum intelligetis, eum eſſe me, qui mea ſponte faciam nihil: ſed ſicut me docuit pater meus, hæc loqui:

29 eumque qui me miſit, adeſſe mihi. Non me deſeruit ſolum pater, quandoquidem ego ſemper quæ ei accepta ſint facio.

30 Hæc eo loquente, frequentes ei fidem habuerunt.

31 Igitur Jeſus eos Judæos, qui ſibi fidem habebant, ſic allocutus eſt: Si vos in meis dictis manebitis, verè mei diſcipuli eritis,

32 veritatemque cognoſcetis, quæ veritas vos in libertatem vindicabit.

33 Illi contrà: Abrahami progenies ſumus, neque cuiquam unquam ſervivimus: qui fit ut tu dicas, nos liberos factum iri?

34 Quibus Jeſus reſpondit: Certè, certè, inquam vobis, quiſquis peccatum facit, peccati ſervus eſt.

35 Servus autem domi non manet perpetuò, filius manet perpetuò.

36 Quòd ſi vos filius liberos fecerit, reipſa liberi eritis.

37 Scio vos Abrahami progeniem eſſe: ſed cupitis interficere me, quoniam oratio mea in vobis locum non habet.

38 Ego quod à patre meo cognovi, loquor: itidem vos quod didiciſtis à patre veſtro facitis.

39 Cui illi contra: Pater noſter Abrahamus eſt. Et Jeſus: Si Abrahami nati eſſetis, inquit eis, Abrahamo digna faceretis.

40 At nunc cupitis me perimere, hominem, qui verum vobis effatus ſum, quod ex Deo audivi. Iſtud non fecit Abrahamus.

41 Vos patre veſtro digna facitis. Cui illi: Nos ex ſtupro nati non ſumus: unum patrem habemus Deum.

42 Si Deus eſſet pater veſter (inquit eis Jeſus) amaretis me: ego enim à Deo profectus veni. Nec enim meâ ſponte veni, ſed ille me miſit.

43 Cur meam orationem non agnoſcitis? quia mea dicta audire non poteſtis.

44 Vos ex patre Diabolo eſtis, patriſque veſtri libidinibus libenter obtemperatis. Ille jam ab initio fuit homicida, nec in veritate perſtitit, quippe qui non ſit veritate prædit⁹. Quando falſum loquitur, de ſuo loquitur, ut qui ſit mendax, mendaciique pater.

45 At mihi vos, qui verum dico, non creditis.

46 Quis me veſtrûm coarguerit peccati? quòd ſi verum dico, cur mihi vos non creditis?

47 Qui à Deo eſt, Dei verba audit. Vos ideo non auditis, quòd à Deo non eſtis.

48 Tum contra Judæi: An non rectè dicimus nos, te eſſe Samaritanum, & dæmonium habere?

49 Quibus Jeſus reſpondit: Ego dæmonium non habeo, ſed patrem meum honoro: vos verò me probro afficitis.

50 Sed non ego meæ gloriæ ſtudeo: eſt qui ſtudeat, & cum ratione.

51 Hoc vobis etiam atque etiam confirmo, ſi quis meæ orationi paruerit, eum nunquam viſurum eſſe mortem?

52 Tum Judæi: Nunc intelligimus te dæmonium habere: Abrahamus ipſe mortuus eſt, ipſique vates: & tu dicis, ſi quis orationi tuæ paruerit, eum nunquam viſurum eſſe mortem?

53 Num tu major es patre noſtro Abrahamo? qui tamen mortuus eſt, & vates ipſi mortui ſunt: Quem tu te facis?

54 Reſpondit Jeſus: Si ego meipſum laudarem, laudatio mea nihil eſſet. Eſt pater meus qui me laudat, quem vos dicitis eſſe veſtrum Deum,

55 & tamen eum non noviſtis. At ego eum novi: & ſi eum mihi notum eſſe negarem, veſtri ſimilis eſſem, mendax. Sed eum novi, ejuſque dictis pareo.

56 Abrahamus ille parens veſter meam diem videre geſtivit, & vidit, idque lætatus eſt.

57 At Judæi: Quinquaginta annos nondum habes, & Abrahamum vidiſti?

58 Quibus Jeſus: Hoc mihi certò certo, credite, priuſquam Abrahamus eſſet, ego ſum.

59 Tum illi lapides ſuſtulerunt, quos in eum conjicerent. At Jeſus ſeſe abdidit, & ex fano exiit.

CAPUT IX.

Chriſtus cæci nati oculos in Sabbato aperit. Qui cùm diu cum Phariſæos diſputaſſet, à Synagoga ejectum Chriſtus æterna de ſe cognitione donat.

PRæteriens autem Jeſus vidit hominem à nativitate cæcum,

2 de quo ſic eum interro-

runt ejus discipuli: Magister, utrum quia peccaverit hic, an quia ejus parentes, cæcus natus est?

3 Quibus Jesus respondit: Neque quia ipse, neque quia ejus parentes peccaverint, sed ut in eo divina opera patefiant.

4 Mihi agenda sunt ejus qui me misit, negotia, dum dies est. Veniet nox, cùm operari nemo potest.

5 Donec in mundo sum, lux mundi sum.

6 Hæc locutus, spuit humi & ex sputo lutum fecit, quod lutum cæci oculis illevit,

7 eique jussit ut iret lotum in piscina Siloa, quod verbum idem est atque missus. Atque ille ivit, & lavit, rediitque videns.

8 Tum vicini, & qui eum antè cæcum esse viderant, quærebant num is esset, qui antea sedebat & mendicabat.

9 Alii eum esse, alii ejus similem esse dicebant. Ipse, eum se esse aiebat:

10 & scisitantibus, quo pacto ei aperti fuissent oculi?

11 sic respondit: Homo nomine Jesus, lutum fecit, & mihi oculos illevit, jussitque ut irem ad piscinam Siloam, & lavarem. Ego ivi, & lavi, & dispexi.

12 Et illi: Ubi est ille? Nescio, inquit.

13 Illi eum qui fuerat aliquando cæcus, ad Pharisæos ducunt.

14 Erat autem Sabbatum, quando Jesus facto luto ejus oculos aperuit.

15 Igitur eum rursus interrogarunt Pharisæi, quo pacto dispexisset? Quibus ille: Lutum, inquit, imposuit meis oculis, & lavi, & video.

16 Tum quidam Pharisæorum dicere, eum hominem à Deo non esse, quod Sabbatum non ageret. Alii sic dicere: Qui posset improbus homo tam prodigiosa facere? Ita cùm esset inter eos dissensio,

17 sic cæcum rursus interrogant: Tu quid de eo dicis, qui tibi oculos aperuerit: Vatem esse, inquit ille.

18 At Judæi eum & cæcum fuisse, & dispexisse, non crediderunt, donec accersitos ejus parentes qui despexerat,

19 sic interrogarunt: Hiccine filius est vester, quem vos dicitis cæcum esse natum? Qui fit ergo ut nunc cernat?

20 Quibus ejus parentes ita responderunt: Hunc filium esse nostrum, & cæcum fuisse natum scimus:

21 quomodo verò nunc cernat, nescimus: aut quis ei aperuerit oculos, nos nescimus: ipse jam grandis est, ipsum interrogate: ipse de seipso loquetur.

22 Hæc eò dixerunt ejus parentes, quòd Judæos formidabant. Jam enim conspiraverant Judæi, ut si quis eum Christum esse confiteretur, is collegii communione privaretur.

23 Hanc ob causam dixerunt ejus parentes jam grandem esse: ipsum interrogarent.

24 Illi igitur denuo hominem evocarunt, qui cæcus fuerat, eique dixerunt: Tribue Deo gloriam: nos scimus hunc hominem improbum esse.

25 Et ille respondens: An improbus sit, inquit, nescio; unum scio, me, qui cæcus fui, nunc videre.

26 Et illi rursum: Quid tibi fecit? inquiunt ei: quo pacto tuos oculos aperuit?

27 Quibus ille respondit:

Jam vobis dixi, nec audiviſtis: quid rurſum vultis audire? num vos quoque vultis ejus diſcipuli fieri?

28 At illi ei convicium fecerunt: &, Tu es ejus diſcipulus, inquiunt: nos verò Moſis diſcipuli ſumus.

29 Nos ſcimus, cum Moſe locutum eſſe Deum: hic autem unde ſit neſcimus.

30 At homo contrà: Ergo in eo eſt admirabilitas, inquit, quod vos neſcitis unde ſit, & tamen oculos meos aperuit.

31 Jam ſcimus, improbos à Deo non audiri: ſed ſi quis pius eſt, & ejus voluntati paret, hunc audit.

32 Nunquam fando auditum eſt, quenquam aperuiſſe oculos cæci nati.

33 Niſi eſſet is à Deo, nihil poſſet facere.

34 Tum illi: Tu totus in peccatis natus es, inquiunt ei, & nos doces? Itaque eum foras ejecerunt.

35 Jeſus audiens, eum ab illis foràs ejectum, nactus eum, ſic eſt allocutus: Crediſne in Dei filium?

36 Et ille reſpondens: Quis verò is eſt, Domine, ut in eum credam?

37 Cui Jeſus, Vides eum, inquis: is eſt qui tecum loquitur.

38 Et ille: credo, Domine, inquit, eumque veneratus eſt.

39 Et Jeſus: Ad ejuſmodi diſcrimen ego in hunc, inquit, orbem veni, ut qui non vident, videant: & qui vident, cæci fiant.

40 His auditis, Phariſæi qui una erant, dixerunt ei: An & nos cæci ſumus?

41 Quibus Jeſus: Si cæci eſſetis, inquit, non eſſetis in vitio: nunc quia dicitis, vos cernere, manet veſtrum peccatum.

CAPUT X.

Phariſæos Chriſtus paſtores malos: ſe verò multis argumentis bonum comprobat. Diſſidium propterea oritur. Lapides tollentium, & prehendere cupientium manus evadit.

CErto certoque ſcitote, qui in ovium ſtabulum non per januam intrat, ſed aliâ tranſcendit, eum furem ac latronem eſſe.

2 Qui verò per januam intrat, paſtor eſt ovium.

3 Huic janitor aperit, ejuſque vocem audiunt oves, iſque ſuas oves appellat nominatim, educitque,

4 & emiſſis ovibus ſuis præit viam: eumque ſequuntur oves, quippe cujus vocem agnoſcant,

5 alienum autem non ſequantur, ſed fugiant, quippe quæ alienorum vocem non agnoſcant.

6 Hanc ſententiam cum eis dixiſſet Jeſus, nec illi intelligerent quid ſibi vellent ea quæ eis dicebat,

7 Jeſus porrò dixit eis: Certò certoque ſcitote, me ovium eſſe januam.

8 Omnes quicunque ante me venerunt, fures ſunt & latrones, nec eos audiverunt oves.

9 Ego ſum janua: per me qui intrabit, ſervabitur, & intrabit, & exibit, & paſcuum inveniet.

10 Fur non venit niſi ut furetur, ut mactet, ut perdat. Ego veni ut vitam habeant, & largius habeant.

11 Ego ſum paſtor bonus. Paſtor bonus animam ſuam ponit pro ovibus.

12 At mercenarius, qui paſtor non eſt, cujus ſuæ non ſunt oves, ſi venientem lupum videt, fugit, relictis ovibus: lupus oves rapit, ac profligat. 13 At

13 At mercenarius fugit, nempe mercenarius, nec ovium curam gerens.

14 Ego ſum paſtor bonus, & meas agnoſco, & à meis agnoſcor.

15 Ut me novit pater, ſic ego patrem novi, animamque meam pono pro ovibus.

16 Et alias oves habeo, quæ non ſunt hujus ovilis: quæ etiam mihi adducendæ ſunt, meamque vocem audient, & fiet unum ovile, unus paſtor.

17 Ideo me pater amat, quia animam meam pono, ut eam reſumam.

18 Eam mihi nullus eripit, ſed eam ipſe mea ſponte pono. Poteſtatem habeo eam ponendi, itemque poteſtatem habeo eam rurſum ſumendi. Hoc præceptum accepi à patre meo.

19 Propter hæc dicta ortum eſt rurſus inter Judæos diſſidium,

20 eorumque plerique dicebant: Dæmoniis agitur & inſanit, quid eum auditis?

21 Alii dicebant: Hæ res dæmonium habentis non ſunt: poteſtne dæmonium cæcorum oculos aperire?

22 Cùm autem agerentur Hieroſolymis Inſtauralia & hyems eſſet,

23 ambularetque Jeſus in fano in Solomonis portico,

24 Judæi eum circumfuſi ſic alloquuntur: Quamdiu ſuſpenſos tenebis animos noſtros? Si tu Chriſtus es, dic nobis aperte.

25 Quibus Jeſus ita reſpondit: Dixi vobis, neque creditis. Opera quæ ego mei patris nomine facio, ea de me teſtantur:

26 ſed vos non creditis: quoniam ex meis ovibus non eſtis, quemadmodum vobis dixi.

27 Oves meæ vocem meam audiunt, eaſque ego novi, & ipſæ me ſequuntur,

28 & eis vitam do ſempiternam, nec poſſunt unquam perire, nec mihi quiſquam eas de manu eripuerit.

29 Meus pater, qui mihi dedit eas, maximus eſt omnium, nec quiſquam poſſit ex manu mei patris extorquere.

30 Ego & pater unum ſumus.

31 Hic Judæi rurſum lapides ſuſtulerunt, ut eum lapidarent.

32 Quos Jeſus ſic contrà allocutus eſt: Multa vobis præclara opera, meo patre autore, edidi: propter quodnam eorum operum me lapidatis?

33 Cui Judæi ſic reſponderunt: Ob præclarum opus non lapidamus te, ſed ob impia dicta: & quod homo cùm ſis, Deum te facis.

34 Et Jeſus contrà: Nonne ſcriptum eſt in veſtra diſciplina: Ego vos deos appellavi?

35 Si illos appellavit deos, ad quos Dei ſermo habitus eſt, nec ſcriptum reſcindi poteſt,

36 vos me, quem pater conſecravit, & in mundum miſit, impiè loqui dicitis, quòd me Dei filium eſſe dixerim?

37 Si patre meo digna non facio, mihi ne credite,

38 Sin facio, ſi mihi minus creditis, at factis credite, ut & patrem in me, & me in eo eſſe cognoſcatis, ac credatis.

39 Hic illi eum rurſum comprehendere conabantur. Sed exiit ex eorum manu,

40 abiitque rurſus trans Jordanem in eum locum ubi primùm baptizaverat Johannes, ibique manſit.

41 Ac frequentes ad eum veniebant: & Johannem quidem nullum edidiſſe prodigium dicebant, ſed quæcunque de eo

Johannes dixiſſet, ea eſſe vera:
42 multique in eum illic crediderunt.

CAPUT XI.

Chriſtus oſtenſurus ſe eſſe vitam & reſurrectionem, Lazarum mortuum, & ſepultum reſuſcitat. Conſultantibus pontificibus, Caiaphas unum pro multis occidendum prædicit. Præcipiunt ut ubi fuerit prehendatur.

ERat autem quidam ægrotus Lazarus à Bethania, Mariæ & ejus ſororis Marthæ vico.
2 Erat autem Maria ea, quæ Dominum unguento perfuderat, ejuſque pedes ſuis capillis extерſerat: cujus frater Lazarus ægrotabat.
3 Miſerunt igitur ejus ſorores illi ſignificatum ita: Domine, ſcito eum quem amas ægrotare.
4 Hoc audito Jeſus ita dixit: Hic morbus lethalis non eſt, ſed ob Dei gloriam eſt, ut per eum celebretur Dei filius.
5 Amabat autem Jeſus Martham, ejuſque ſororem & Lazarum.
6 Ut igitur eum ægrotare audivit, tum quidem manſit in quo erat loco duos dies.
7 Poſtea dicit ſuis diſcipulis: Petamus rurſum Judæam.
8 Cui diſcipuli, Magiſter, inquiunt, modò te conabantur lapidare Judæi, & eodem rurſus abis?
9 At Jeſus contrà: Cùm duodecim horæ ſint diei, ſi quis interdiu graditur, non offendit: hujus enim mundi lucem aſpicit.
10 At ſi quis noctu graditur, offendit, quia lumine caret.
11 Hæc fatus, ſic eos deinde alloquitur: Lazarus amicus noſter obdormivit, ſed ego ad eum expergefaciendum vado.
12 Tum ejus diſcipuli: Domine, inquiunt, ſi obdormivit, ſalvus eſt.
13 Dixerat autem Jeſus de ejus morte: illi verò de ſomni ſopore dicere opinabantur.
14 Itaque tum dixit eis Jeſus apertè: Lazarus mortuus eſt,
15 atque equidem me illic non adfuiſſe, gaudeo veſtra cauſa, ut credatis. Sed proficiſcamur ad eum.
16 Et Thomas nomine Didymus: eamus & nos, inquit diſcipulis, ut cum eo moriamur.
17 Igitur Jeſus ubi venit eo, invenit eum quartum jam diem agentem in monimento.
18 Aberat autem probè Bethania Hieroſolymis ſtadia circiter quindecim,
19 multique Judæorum ad Martham & Mariam venerant, ut eas de ſuo fratre conſolarentur.
20 Igitur Martha ut Jeſum venire audivit, ei obviam ſedente domi Maria, ivit:
21 & ſic eum allocuta eſt: Domine, ſi tu hîc adfuiſſes, meus frater mortuus non fuiſſet.
22 Quanquam nunc quoque ſcio, quicquid à Deo petiveris daturum eſſe tibi Deum.
23 Cui Jeſus: reſurget frater tuus.
24 Scio, inquit ei Martha, reſurrecturum eſſe in reſurrectione in ultima die.
25 Et Jeſus: Ego ſum, inquit ei, reſurrectio & vita. Qui in me credit, etiam ſi mortuus fuerit, reviviſcet:
26 & quiſquis vivit, & in me credit, nunquam moriturus eſt. Credis hoc?
27 Etiam, Domine, inquit illa, Ego credo, te Chriſtum eſſe Dei filium, qui in mundum venturus eras.

28 At

28 Atque hæc locutus, ivit accerſitum Mariam ſororem ſuam, eique clanculum dixit, magiſtrum adeſſe, qui eam vocaret.

29 Illa hoc audito, celeriter ſurgit, & illum adit.

30 Nondum autem venerat Jeſus in vicum, ſed in eo erat loco, ubi ei occurrerat Martha.

31 Judæi ergo, qui cum ea domi aderant, eamque conſolabantur, videntes Mariam celeriter ſurrexiſſe atque exiiſſe, ſecuti ſunt eam, rati eam ad monimentum ire, ut ibi ploraret.

32 Igitur Maria ut eò venit, ubi erat Jeſus, eò viſo, ei ad pedes accidit: Domine (inquit ei) ſi tu hic adfuiſſes, non fuiſſet mortuus frater meus.

33 Tum Jeſus ubi eam plorantem, & comitatos eam Judæos plorantes vidit, infremuit animo, conturbatuſque dixit:

34 Ubi eum poſuiſtis? Domine, inquiunt ei, veni viſum.

35 Lacrymavit Jeſus.

36 Itaque Judæi dicebant: En quantopere eum amabat?

37 Item eorum quidam dicebant: Non poterat is, qui cæci oculos aperuit, efficere, ut hic quoque non moreretur?

38 Jeſus igitur rurſus apud ſe fremens, venit ad monimentum. Erat autem foſſa, cui impoſitum erat ſaxum.

39 Et Jeſus dixit: Auferte ſaxum. Cui mortui ſoror Martha: Domine, inquit, jam fœtet, nam quatuor dierum eſt.

40 At Jeſus: Dixine ego tibi, inquit ei, te, ſi fidem habueris, viſuram Dei gloriam?

41 Igitur illi ſaxum ſuſtulerunt, ubi ſitus erat mortuus. Et Jeſus ſublatis ſurſum oculis, dixit: Pater, ago tibi gratias, quòd me audiviſti.

42 Equidem ſciebam, ut tu me ſemper audias: ſed propter circumſtantem hominum multitudinem dixi, ut me abs te miſſum eſſe credant.

43 Hæc ille fatus ingenti voce clamavit: Lazare, veni foràs.

44 Et mortuus exiit, pedes manuſque vinctus faſciis, vultu ſudario obvelato. Solvite eum, inquit eis Jeſus, & abire ſinite.

45 Igitur multi Judæorum, qui ad Mariam venerant, & quid feciſſet Jeſus viderant, in eum crediderunt.

46 At eorum quidam Phariſæi adierunt, & eis quæ feciſſet Jeſus dixerunt.

47 Itaque pontifices & Phariſæi coacto concilio, ita dicebant: Quid agimus? nam hic homo multa portentoſa facit.

48 Si eum ſic ſinimus, omnes ei fidem adjungent: atque ita venient Romani, qui nos & loco & gente privabunt.

49 Tum eorum quidam Caiphas ejus anni pontifex, ſic ad eos verba facit: Vos nihil ſcitis,

50 neque cogitatis, conducibilius eſſe nobis, unum hominem pro populo mori: quàm totam perire gentem.

51 Id autem non ſua ſponte dixit, ſed quòd eſſet ejus anni pontifex, vaticinatus eſt, Jeſum pro gente moriturum eſſe:

52 Nec ſolum pro gente, ſed etiam ut diſperſos Dei natos ſimul congregaret.

53 Igitur ex eo die de eo perimendo conſultarunt.

54 Itaque Jeſus non jam apertè verſabatur in Judæis, ſed inde diſceſſit in locum prope ſolitudinem in oppidum Ephraim nomine, atque ibi commoratus eſt cum ſuis diſcipulis.

55 Inſtabat autem Judæorum

Pascha, & multi qui ex ea regione Hierosolymam ante Pascha sui lustrandi gratia ascenderant,

56 requirebant Jesum, & in fano stantes, sic inter sese dictitabant: Quid vobis videtur, quòd non venerit ad festum?

57 Dederant autem Pontifices & Pharisæi mandatum, ut si quis sciret ubinam is esset, indicaret, ut eum caperent.

CAPUT XII.

Christo apud Lazarum cœnanti, pedes ungit Maria. Accusatur à Juda. A Christo defenditur. Sacerdotes Lazarum sublatum cupiunt. Christo Hierosolymam venienti obviam itur. Græci eum videre cupiunt. Principes credentes in eum, & non confitentes ob metum, ad fidem hortatur

1 GITUR Jesus sex diebus ante Pascha Bethaniam venit, ubi erat Lazarus, qui mortuus fuerat, quem ille ex mortuis excitaverat.

2 Illic ei data cœna est, cùm quidem Martha ministraret, & Lazarus ex eodem numero esset, qui cum eo accumbebant.

3 Maria verò sumpta libra pretiosi unguenti spicatæ nardi, Jesu pedes perfudit, eosdemque suis capillis extersit. Ejus unguenti odore cùm domus repleta foret,

4 unus ex ejus discipulis, Judas Simonis filius, Iscariota, qui eum proditurus erat, ita loquitur:

5 Cur hoc unguentum non est trecentis denariis venditum, & in pauperes erogatum?

6 Id autem dixit, non quòd ei curæ essent pauperes, sed quòd fur erat, & crumenam habebat, ac quæ conferebantur portabat:

7 Tum Jesus: Sine eam, inquit: id ad meæ sepulturæ diem reservavit,

8 Pauperes enim semper habebitis vobiscum: at me non semper habebitis.

9 Igitur cùm ingens Judæorum multitudo eum illic esse cognovisset, venerunt eo non solùm propter Jesum, sed etiam ut Lazarum viderent, quem suscitaverat ex mortuis.

10 Consultarunt autem Pontifices etiam de Lazaro necando,

11 quòd propter eum multi Judæorum desciscebant, & in Jesum credebant.

12 Postero die frequens hominum turba, qui ad festum venerant audientes Jesum adventare Hierosolymam,

13 sumptis palmarum ramis, ei obviam exierunt, atque ita clamabant: Hosanna, bene sit venienti in nomine Domini, regi Israelitarum.

14 Nactus autem Jesus asellum, in eo sederat, quemadmodum scriptum est.

15 Ne metue puella Sion: ecce tuus rex venit in asinæ pullo sedens.

16 Atque hæc quidem primùm non intellexerunt ejus discipuli: sed postquam illustratus est Jesus, tum demum recordati sunt ea & de eo fuisse scripta, & se ei præstitisse.

17 Testificabatur autem hominum multitudo, qui cum eo adfuerant cùm Lazarum evocavit è monimento, & à mortuis excitavit.

18 Atque hanc ob causam occurrit ei vulgus, quòd id eum edidisse prodigium audivissent.

19 Itaque Pharisæi sic inter sese dicebant: Videtis nihil proficere vos, cùm eum sequatur mundus.

20 Erant autem quidam Græci, ex iis qui ascenderant ut in festo adorarent.

21 Ii Philippum adierunt, eum qui erat à Bethsaida Galilææ, eumque

eumque sic rogarunt: Domine, vellemus Jesum videre.

22 Id Philippus Andreæ indicatum it, & porrò Andreas & Philippus Jesu dicunt.

23 Et Jesus sic eis respondit: Venit hora, qua illustretur filius hominis.

24 Profectò, profectò, inquam vobis, nisi frumenti granum ad terram lapsum moriatur, ipsum solum manet: sin moriatur, multum fructum fert.

25 Qui animam suam amabit, eam perdet: & qui animam suam in hoc mundo oderit, is eam in sempiternam vitam conservabit.

26 Si quis mihi ministrat, me sequatur: atque ubi ero ego, ibidem meus etiam minister erit. Quòd si quis mihi ministrabit, eum pater honorabit.

27 Nunc mihi turbatus est animus: ecquid dicam? Pater defende me ab hac hora: sed ideo veni in hanc horam.

28 Pater illustra tuum nomen. Tum hæc vox de cœlo venit: Et illustravi, & rursus illustrabo.

29 Hoc audito, vulgus hominum qui aderant, dicebat extitisse tonitru. Alii angelum cum eo locutum ajebant.

30 At Jesus ita loquutus est: Non propter me vox hæc extitit, sed propter vos.

31 Nunc fit de hoc mundo judicium: nunc hujus mundi princeps exigetur foràs:

32 & ego si à terra evectus fuero, omnes ad me traham.

33 Id autem dicebat significans, quo letho moriturus esset.

34 Ei vulgus respondit: Nos audimus, ex disciplina, Christum semper esse permansurum: qui fit, ut tu dicas, evehendum esse filium hominis? quis est iste filius hominis.

35 Quibus Jesus: Adhuc parvo tempore vobis futura lux est. Ambulate dum lucem habetis, ne vos opprimant tenebræ? quoniam qui in tenebris ambulat, nescit quò eat.

36 Dum lucem habetis, credite in lucem, ut lucis filii fiatis. Hæc locutus Jesus discessit, & eis sese subduxit.

37 Sed quamvis tot in eorum conspectu ostenta fecisset, tamen in eum non credebant: ut illud ab Esaia vate dictum fieret, cùm ait:

38 Domine, quis credidit orationi nostræ? & Jovæ brachium cui patefactum est?

39 Ideo credere non poterant, quòd item dixit Esaias:

40 Eorum & oculos excæcavit, & animos stupefecit, ne oculis videant, & animo intelligant, ad frugemque redeant, atque eos ego sanem.

41 Hæc dixit Esaias, tum cum ejus splendorem vidit, deque eo locutus est.

42 Tametsi multi ex principibus in eum crediderunt: sed id propter Pharisæos non fatebantur, ne collegii communitate privarentur:

43 plus enim amabant hominum, quàm Dei gloriam.

44 Jesus autem clamavit his verbis: Qui in me credit, non in me credit sed in eum qui me misit:

45 & qui me videt, eum videt qui me misit.

46 Ego lux in mundum veni, ut quisquis in me crediderit, non maneat in tenebris.

47 Quòd si quis mea verba audierit, neque crediderit, ego eum non damno. Non enim ut

mundum damnem, veni, ſed ut mundum conſervem.

48 Qui me repudiat, nec mea verba admittit, habet qui ſe damnet. Ipſe ſermo, quem ego loquor, eum damnabit in poſtremo die.

49 quoniam ego non mea ſponte loquor, ſed qui me miſit pater, is mihi in mandato dedit, quid dicturus aut locuturus ſim:

50 & ſcio ejus mandatum ſempiternam eſſe vitam. Quæ igitur eloquor ego, quemadmodum mihi dixit pater ſic eloquor.

CAPUT XIII.

A cœna ſurgens Chriſtus, humilitatem commendaturus Apoſtolis, pedes eorum lavat. Proditorem Judam, certo ſigno denotat. Charitatem commendat. Et Petro lapſum abnegationis prædicit.

ANte feſtum autem Paſchæ, ſciens Jeſus ſuam horam veniſſe, qua ex hoc mundo migraret ad patrem, cùm ſuos, qui erant in mundo, amaviſſet, eos ad extremum amavit.

2 Et cœna parata, cùm jam diabolus Judæ Simonis filio Iſcariotæ mentem injeciſſet, ut eum proderet:

3 ſciens Jeſus patrem ſibi omnia in manum dediſſe, ſeque à Deo profectum, ad Deum diſcedere,

4 ſurgit ex cœna, diſpoſitiſque veſtibus, ſumpto linteo, ſe præcingit.

5 Deinde immiſſa in pelvim aqua, diſcipulorum pedes lavare inſtitit, & linteo, quo præcinctus erat, abſtergere.

6 Sed ubi ad Simonem Petrum venit, ille ſic ei dixit: Domine, tène mihi lavare pedes?

7 Cui Jeſus: Quid ego faciam, inquit reſpondens, tu nunc ignoras, ſed poſtea cognoſces.

8 Et Petrus: Nunquam meos pedes lavabis, inquit ei. At Jeſus contrà, Niſi te lavero, inquit, non eris meus particeps.

9 Tum Simon Petrus: Domine, inquit ei, non ſolum meos pedes, ſed etiam manus atque caput.

10 Cui Jeſus: Qui lotus eſt, inquit, huic non opus eſt niſi ut pedes lavet, quin totus purus eſt. Et vos puri eſtis, ſed non omnes.

11 Noverat enim ſuum proditorem, ideo dicebat, non omnes eſſe puros.

12 Poſtquam eorum pedes lavit, ſumptis ſuis veſtibus rurſus accubuit, & eos ſic allocutus eſt: Intelligitis quid vobis fecerim?

13 Vos me magiſtrum & dominum appellatis, & rectè dicitis: ſum enim.

14 Si igitur ego vobis, & dominus & magiſter, pedes lavi, vos quoque debetis alii alio rum lavare pedes.

15 Exemplum enim præbui vobis, ut quemadmodum ego vobis feci, vos quoque faciatis.

16 Certè, certè, inquam vobis, non eſt ſervus domino ſuo major neque legatus eo major qui eum miſit.

17 Si hoc noſtis, felices eſtis, ſi ea præſtatis.

18 Non de omnibus vobis dico: ego ſcio quos elegerim. Sed oportet ut hat quod ſcriptum habetur: qui mecum cibum capit, is me calce petit.

19 Jam nunc dico vobis, antequam fiat: ut cùm factum fuerit, credatis eum eſſe me.

20 Hoc vobis certè certoque dico, qui eum quem ego mittero accipit,

accipit, me accipit: & qui me accipit, eum accipit qui me misit.

21 Hæc locutus Jesus, turbatus est animo, & ita apertè dixit: Certò, certoque scitote, futurum esse ut unus vestrùm me prodat.

22 Tum discipuli inter sese intueri, dubitantes de quo diceret.

23 Recumbebat autem unus discipulorum Jesu, in ejus gremio, quem Jesus amabat.

24 Huic innuit Simon Petrus, ut sciscitaretur quisnam is esset, de quo diceret.

25 Atque ille in Jesu pectus incumbens: Domine, inquit ei, quis est?

26 Cui Jesus respondet; Is est, cui ego intinctam bucceam porrigam. Tum bucceam intingit, & Judæ Simonis filio Iscariotæ dat:

27 ac tum post eam bucceam, intravit in eum Satanas. Et Jesus ei dixit: Quod facis, fac ocyùs.

28 Id autem quorsum ei dixisset, nemo accumbentium intellexit.

29 Nonnulli enim arbitrabantur, quandoquidem crumenam habebat Judas, Jesum mandare, ut emeret quæ eis opus esset ad festum, aut pauperibus ut aliquid daret,

30 Igitur ille simulac sumpsit bucceam, exivit, cùm quidem nox esset:

31 quo egresso, sic fatur Jesus: Nunc filius hominis illustratur, & Deus illustratur in eo.

32 Si in eo Deus illustratur, eum quoque Deus in seipso illustrabit, & mox illustrabit.

33 Filioli, adhuc pauliſper vobiscum sum. Quæretis me, ac quemadmodum Judæis dixi, quò ego abeo, eos venire non posse, etiam vobis nunc dico.

34 Præceptum novum do vobis, ut inter vos ametis, quomodo ego vos amavi, & ut vos ametis inter vos.

35 In eo cognoscent omnes, vos meos esse discipulos, si mutuo vos amore prosequemini.

36 Et Simon Petrus: Domine, quò abis? Cui Jesus respondit: Quò ego abeo, tu non potes me nunc sequi, sed tandem sequèris me.

37 At Petrus: Domine, inquit ei, cur te nunc sequi non possum? animam meam pro te ponam.

38 Cui respondit Jesus: Animam tuam pro me pones? Hoc tibi magnopere confirmo, non ante cantaturum esse gallum, quàm tu me ter abnegaveris.

CAPUT XIV.

Consolatur discipulos suos, Divinitatem suam & fructum mortis suæ exponens. Consolatorem Spiritum promittens, ejus officium describit, pacemque suam pollicetur.

NOlite animo turbari, inquit suis discipulis. Fidem habetis Deo, & mihi fidem habete.

2 In domo patris mei mansiones multæ sunt: quòd si secus esset, dixissem vobis. Eo paratum vobis locum.

3 quòd si ivero paratum vobis locum, revertam, & vos mecum assumam, ut ubi ero ego vos etiam sitis.

4 Et quidem quò ego proficiscar, vos scitis, & viam teneris.

5 Dicit ei Thomas: Domine, nescimus quò proficiscaris, tantum abest ut viam tenere possimus.

6 Cui Jesus: Ego sum via, & veritas,

veritas & vita. Nemo ad patrem venit, nisi per me.

7 Si me cognoscèretis, meum quoque patrem cognoscèretis, & jam nunc eum cognoscitis ac vidistis.

8 Et Philippus: Domine, inquit ei, ostende nobis patrem, & satis erit nobis.

9 Cui Jesus: Tantum jam tempus vobiscum sum, & tu me non nosti? Philippe, qui me vidit, patrem vidit: qui fit ut dicas, Ostende nobis patrem?

10 Non credis, & me in patre, & patrem in me esse? Quæ ego verba vobis dico, mea sponte non dico: sed ipse pater, qui in me manet, facit opera.

11 Credite mihi, & in me patre, & patrem in me esse: aut certè de ipsis factis mihi credite.

12 Hoc certò certoque sic habetote, qui mihi fidem habebit, eum esse eadem mecum, atque etiam his majora facturum. Nam ad patrem meum proficiscor:

13 Ac quicquid per meum nomen petieritis, id faciam, ut illustretur pater in filio.

14 Si quid per meum nomen petieritis, ego faciam.

15 Si me amatis, mea præcepta servate.

16 Ego verò meum patrem exorabo, ut alium vobis confirmatorem det, qui vobiscum perpetuò maneat.

17 Scilicet veritatis spiritum, quem mundus consequi non potest, quod eum neque videt, neque cognoscit: at vos eum cognoscitis: quoniam apud vos manet, & in vobis futurus est.

18 Non relinquam vos pupillos: invisam vos.

19 Post paulo jam me non videbit mundus: at vos videbitis, quoniam & ego vivo, & vos vivetis.

20 In illa die vos intelligetis, & me in patre meo, & vos in me, & me in vobis esse.

21 Qui mea præcepta tenet, conservatque, ille est qui me amat. Qui verò me amat, amabitur à patre meo: eumque ego amabo, & me ei patefaciam.

22 Tum Judas non Iscariota: Domine, inquit ei, quid causæ est, ut tu nobis teipsum sis patefacturus, mundo non item?

23 Cui Jesus: Si quis me amat, inquit respondens, is sermoni meo parebit, eumque meus pater amabit, & ad eum veniemus, & apud eum manebimus.

24 Qui me non amat, mea dicta non exequitur. Sermo autem quem auditis, meus non est, sed patris qui misit me.

25 Hæc vobis elocutus sum, apud vos manens.

26 Sed confirmator, Spiritus sanctus, quem mittet pater meo nomine, is vos omnia docebit, & vobis in memoriam revocabit quæcunque ego vobis dixi.

27 Pacem relinquo vobis, pacem meam do vobis: non quemadmodum dat mundus, ego do vobis. Nolite animo perturbari, neque formidare.

28 Audivistis ut dixerim vobis, abire me, revisurum vos. Si me amaretis, gauderetis, quia dixissem, me ad patrem proficisci, quòd pater me major sit.

29 Et nunc dixi vobis priusquam fiat, ut cum factum fuerit, credatis.

30 Jam non multa loquar vobiscum: venit enim hujus mundi princeps, nec habet in me quicquam.

31 Sed intelligendum mundo est, me amare patrem: & ut mihi mandavit pater, ita facere. Surgite, abeamus hinc.

CAPUT

CAPUT XV.

Vitis & palmitum ſimilitudine, oſtendit quomodo diſcipuli fructum ferre poſſint. Dilectionem mutuam commendat, ad patientiam in afflictionibus, ſuo exemplo adhortatur.

EGo ſum vera vitis, & pater meus eſt agricola,

2 qui omnem palmitem in me non ferentem fructum, amputat, & omnem ferentem fructum expurgat, ut plus fructus ferat.

3 Jam vos puri eſtis, propter ſermonem quem ad vos habui.

4 Quapropter manete in me, & ego in vobis. Quemadmodum palmes fructum ferre per ſeipſum non poteſt, niſi maneat in vite: ſic neque vos, niſi maneatis in me.

5 Ego ſum vitis, vos palmites. Qui in me manet, & ego in eo, is multum fert fructum: ſiquidem ſine me vos nihil facere poteſtis.

6 Si quis in me non manet, is extra projectus aruit, ut ſarmenta, quæ colliguntur, & in ignem deflagratura conjiciuntur.

7 Si & vos in me manſeritis, & mea verba in vobis manſerint, quicquid poſtulare voletis, id vobis concedetur.

8 In eo illuſtratur pater meus, ſi vos multum fructum feratis, meique diſcipuli eritis.

9 Quemadmodum amavit me pater, ſic ego vos amavi. Manete in amore meo.

10 Si mea præcepta conſervaveritis, manebitis in amore meo: ut ego mei præcepta patris conſervavi, & in ejus amore maneo.

11 Hæc vobis elocutus ſum, ut & mea lætitia in vobis maneat, & veſtra lætitia expleatur.

12 Hoc meum eſt præceptum, ut ametis inter vos, quomodò ego vos amavi.

13 Majore charitate nemo præditus eſt, quàm ſi quis animam ſuam amicorum ſuorum cauſa impendat.

14 Vos mei eſtis amici, ſi feceritis quæcunque ego vobis præcipio.

15 Non jam vos dico ſervos, ſiquidem ſervus neſcit quid agat ſuus dominus. Vos autem amicos propterea dixi, quòd vobis omnia, quæ audivi ex patre meo, declaravi.

16 Non vos me elegiſtis, ſed ego vos elegi, & eò deſtinavi, ut abeatis, & fructum feratis, veſterque fructus duret, ut quicquid patrem per meum nomen popoſceritis, id vobis concedat.

17 Hæc vobis præcipio, ut ametis mutuò.

18 Si vos mundus odit, illud cognoſcite quòd me prius quàm vos odit.

19 Si mundani eſſetis, mundus amaret ſuum. Verùm quia mundani non eſtis, ſed ego vos ex mundo elegi, ideo vos odit mundus.

20 Memineritis ejus dicti, quod ego vobis dixi: Non eſt ſervus major domino ſuo. Si me perſecuti ſunt, & vos perſequentur: Si orationi meæ paruerunt, & veſtræ parebunt.

21 Verùm hæc omnia vobis facient propter nomen meum: quoniam eum qui me miſit non norunt.

22 Niſi ego veniſſem, & eos allocutus fuiſſem, in peccato non eſſent. Nunc peccati ſui excuſationem nullam habent.

23 Qui me odit, etiam patrem meum odit.

24 Si non opera apud eos feciſſem, qualia nemo fecit alius, non forent in peccato. Nunc & viderunt, & oderunt & me & patrem meum.

25 Sed confieri oportet illud, quod in eorum diſciplina ſcriptum extat: Oderunt me immeritò.

26 Cùm autem venerit confirmator, quem ego vobis à patre mittam, ſcilicet ſpiritus veritatis, qui à patre proficiſcitur, is de me teſtabitur:

27 quin & vos teſtes eſtis, qui mecum fueritis ab initio.

CAPUT XVI.

Crucem prædicit diſcipulis. Conſolatorem promittens, ejus officium deſcribit. Mulieri parienti afflictiones ſuorum comparat.

HÆC vobis loquor, ne deficiatis.

2 Privabunt vos collegiis: atque adeò tempus erit, cùm omnes qui vos interficient, putabunt ſe cultum præſtare Deo.

3 Quæ quidem vobis ideo facient, quòd neque patrem, neque me norunt.

4 Atque hæc ideo vobis loquutus ſum, ut cùm tempus venerit, memineritis eorum, quòd ego vobis ea dixerim. Hæc autem vobis ideo ab initio non dixi, quòd vobiſcum eram.

5 Nunc verò proficiſcor ad eum qui me miſit: nec quiſquam me veſtrûm interrogat, quò proficiſcar:

6 ſed quoniam hæc vobis locutus ſum, animos habetis mœroris plenos.

7 At ego vobis verum dico: E re veſtra eſt ut ego diſcedam, niſi enim diſceſſero, confirmator ad vos non veniet. Sin abiero, eum ad vos mittam.

8 atque ille ubi venerit, mundum arguet de peccato, & de juſtitia, & de judicio.

9 De peccato, quoniam mihi fidem non habent:

10 de juſtitia, quoniam ad patrem diſcedo, nec me videbitis amplius:

11 de judicio, quoniam hujus mundi princeps judicatus eſt.

12 Adhuc multa vobis habeo dicenda, ſed quæ nunc ferre nequeatis.

13 Verùm cùm venerit ille, videlicet veritatis ſpiritus, præibit vobis ad omnem veritatem. Non enim ſua ſponte loquetur, ſed quæcunque audiverit eloquetur, & futura vobis prænunciabit.

14 Ille me illuſtrabit: ſiquidem de meo ſumet, quæ vobis exponat.

15 Omnia quæcunque pater habet, mea ſunt: propterea dixi illum de meo ſumpturum eſſe, quæ vobis exponat.

16 Paulo pòſt non videbitis me, rurſumque paulo pòſt cernetis me, quoniam ego ad patrem proficiſcor.

17 Tum ejus diſcipulorum nonnulli ſic inter ſeſe dicere: Quid ſibi vult, quod nobis dicit, paulo pòſt non viſuros ſe, rurſumque paulo pòſt aſpecturos ſe? itemque, ſe ad patrem proficiſci?

18 Hoc quid eſt quod dicit, paulo pòſt? Neſcimus quid loquatur.

19 At Jeſus intelligens, eos velle interrogare ſe, ſic eos affatus eſt: De eo inter vos contenditis, quòd dixi, vos paulo pòſt non viſuros me, rurſumque paulo pòſt aſpecturos me.

20 Hoc pro certo & indubitato habetote: vos flebitis ac lamen-

lamentabimini, at mundus lætabitur: vos verò dolebitis, ſed dolor iſte vertetur in lætitiam.

21 Mulier dum parit, in dolore eſt, quippe cujus hora venerit: ſed poſtquam puerum edidit, non jam meminit cruciatus, præ lætitia, quòd editus eſt in mundum homo.

22 Vos quoque nunc quidem in dolore eſtis: ſed reviſam vos, veſterque lætabitur animus, veſtramque lætitiam nullus vobis eripiet:

23 ac tum temporis nihil ex me ſciſcitabimini. Hoc vobis etiam etiamque confirmo, quæcunque à meo patre per meum nomen poſtulaveritis, daturum eſſe vobis.

24 Hactenus nihil per meum nomen petiiſtis: petite, & obtinebitis, ut plena ſit veſtra lætitia.

25 Hæc vobis oratione figurata locutus ſum: tempus erit, cùm non jam per figuras vos alloquar, ſed apertè vobis de patre meo differam,

26 quo quidem tempore per meum nomen poſtulabitis. Neque verò vobis promitto, me veſtra cauſa oraturum eſſe patrem:

27 ipſe enim pater diligit vos, quoniam vos me diligitis, & me creditis à Deo profectum.

28 Profectus à patre veni in mundum, rurſum relinquo mundum, & ad patrem dicedo.

29 Tum ejus diſcipuli: Nunc tu quidem aperte loqueris, inquiunt ei, nec ulla orationis figura uteris.

30 Nunc ſcimus, te omnia ſcire, nec opus tibi eſſe ut te quis interroget. Hinc te à Deo profectum credimus.

31 At Jeſus contra: Nunc creditis, inquit:

32 atqui adventat hora, & jam advenit, cùm alius aliò diſſipabimini, & me ſolum relinquetis: quanquam non ſum ſolus, adeſt enim mihi pater.

33 Hæc vobis ideo locutus ſum, ut in me acquieſcatis. In mundo afficiemini cruciatu: ſed bono eſte animo, ego vici mundum.

CAPUT XVII.

Orat Chriſtus, ut mutua ſit illuſtratio gloriæ ſuæ & Patris. Orat pro Apoſtolis: & toto credentium grege.

HÆC effatus Jeſus, ſublatis ad cœlum oculis dixit: Pater, venit hora, illuſtra tuum filium, ut te tuus viciſſim filius illuſtret:

2 quemadmodum ei poteſtatem dediſti omnium mortalium, ut quoſcunque ei dediſti, iis vitam det æternam.

3 Hæc eſt autem vita æterna, ſi te ſolum cognoſcant verum Deum, & quem miſiſti Jeſum Chriſtum.

4 Ego te in terris illuſtravi, opus abſolvi quod tu mihi faciendum mandaveras:

5 tu nunc me pater, apud teipſum ea gloria illuſtra, qua apud te præditus eram, antequam mundus eſſet.

6 Declaravi tuum nomen hominibus, quos mihi tu ex mundo dediſti. Tui erant, & eos tu mihi dediſti, & ipſi tuæ orationi paruerunt.

7 Nunc intelligunt, quæcunque tu mihi dediſti, ea abs te eſſe.

8 Nam quæ tu mihi verba tradidiſti, ea & ego eis tradidi, & ipſi acceperunt, & me abs te profectum verè cognorunt, & à te miſſum eſſe crediderunt.

9 Ego

9 Ego pro iis oro: non pro mundo oro, ſed pro iis quos tu mihi dediſti, nam tui ſunt,

10 & mea omnia tua, & tua mea ſunt: & in eis illuſtratus ſum.

11 Nec jam ſum in mundo, at hi in mundo ſunt, & ego ad te venio. Pater ſancte, conſerva per tuum nomen eos quos mihi dediſti, ut ſint unum, ſicut & nos.

12 Dum cum eis in mundo eram, eos quidem tuo nomine conſervabam. Quos tu mihi dediſti, cuſtodivi: nec eorum quiſquam periit, excepto homine perdito, ut quod ſcriptum eſt fiat.

13 Nunc verò ad te venio, & hæc in mundo loquor, ut meam lætitiam in ſeſe plenam habeant.

14 Ego eis tuum ſermonem tradidi, & eos mundus odit, quòd mundani non ſunt, quemadmodum ego mundanus non ſum.

15 Non oro ut eos ex mundo tollas, ſed ut à Malo tueare.

16 Mundani non ſunt, quemadmodum ego mundanus non ſum.

17 Sanctifica eos veritate tua. Sermo tuus veritas eſt.

18 Ut tu me in mundum miſiſti, ſic eos ego in mundum miſi:

19 & eorum cauſa ego meipſum ſanctifico, ut ipſi quoque veritate ſanctificati ſint.

20 Neque verò pro his ſolum oro, ſed etiam pro eis qui per eorum ſermonem in me credent,

21 ut omnes unum ſint, quemadmodum tu pater in me & ego in te, ut ipſi quoque ſint in nobis unum: ut mundus me abs te miſſum fuiſſe credat.

22 Ego quoque quam tu mihi gloriam dediſti, eis dedi, ut ſint unum, quomodo nos unum ſumus,

23 ego in eis, & tu in me ut perfecti ſint in unum, utque cognoſcat mundus, me abs te eſſe miſſum, & eos à te amatos, quemadmodum me amaſti.

24 Pater, quos tu mihi dediſti, volo ut ubi ero ego, ii quoque ſint mecum: ut meam videant gloriam, quam tu mihi dediſti quòd me ante mundum conditum amaveris.

25 Pater juſte, te quidem mundus non novit: at ego te novi & hi me à te miſſum eſſe norunt

26 eiſque nomen tuum & declaravi & declarabo: ut amor, quo tu me amas, ſit in eis, itemque ego in eis.

CAPUT XVIII.

Chriſti à Juda proditi virtute milites in terram proſternuntur. Chriſtus ad Annam: hinc ad Caiaphan ducitur, Miniſtri bacillo caſus, quid reſponderit. Pilato traditus, regnum ſuum declarat.

HIS dictis, Jeſus profectus eſt unà cum ſuis diſcipulis trans torrentem Cedronem, ubi hortus erat, in quem unà cum ſuis diſcipulis intravit.

2 Sciebat autem etiam Judas, ejus proditor, lòcum, quòd eò Jeſus ſæpenumero cum ſuis diſcipulis convenerat.

3 Igitur Judas accepta à pontificibus & Phariſæis cohorte ac miniſtris, venit eò cum facibus ac funalibus, & armis.

4 Tum Jeſus ſciens omnia quæ ſibi eventura eſſent, egreſſus dixit eis:

5 Quem quæritis? Cui illi reſpond[erunt]. Jeſum Nazarenum.

Et

Et Jeſus: Ego is ſum, inquit eis. Aderat autem cum eis etiam Judas, ejus proditor.

6 Ut ergo dixit eis, ego is ſum, illi retrorſum abierunt, & humi ceciderunt.

7 Et ille rurſus eos interrogavit. Quem quæritis? Jeſum Nazarenum, inquiunt.

8 Et Jeſus reſpondit: Dixi vobis eum eſſe me. Itaque ſi me quæritis, ſinite hos abire.

9 Scilicet ut illud ejus dictum comprobaretur: Quos tu mihi dediſti, eorum ego nullum perdidi.

10 Tum Simon Petrus, ſtricto quem habebat gladio, ſervum pontificis percuſſit, eique dexteram abſcidit auriculam. Ei ſervo Malchus nomen erat.

11 At Jeſus dixit Petro: Conde tuum gladium in vaginam: egóne ut quod mihi poculum dedit pater, non bibam?

12 Igitur cohors, & tribunus, Judæorumque miniſtri, Jeſum comprehenderunt,

13 vinctumque ad Annam primùm adduxerunt. Erat enim Caiaphæ ſocer, qui erat ejus anni pontifex.

14 Erat Caiaphas is, qui Judæis conſuluerat, expedire unum hominem perire pro populo.

15 Sequebatur autem Jeſum Simon Petrus, & alter diſcipulus: qui quidem diſcipulus, quòd erat pontifici notus, ingreſſus eſt unà cum Jeſu in pontificis atrium.

16 Et cum Petrus foris præ foribus aſtaret, prodiit ille alter diſcipulus, qui pontifici notus erat, & à janitrice ut Petrum intromitteret obtinuit.

17 Atque illa janitrix ancilla ſic Petrum alloquitur: Nonne tu quoque ex hujus hominis diſcipulis es? Non ſum, inquit ille.

18 Aſtabant autem ſervi & miniſtri pyræ, quam fecerant (erat enim frigus) & calefiebant: cumque eis aſtabat etiam Petrus, ac calefiebat.

19 Igitur interrogatus à pontifice Jeſus, de ſuis diſcipulis ac doctrina,

20 ſic reſpondit: Ego palàm mundo locutus ſum: ego ſemper in collegio docui, atque fano, quò Judæi omnes conveniunt, neque quicquam in occulto locutus ſum.

21 Quid me interrogas? interroga eos qui audiverunt, quid eis locutus ſim, ii enim ſciunt, quæ dixerim ego.

22 Hæc locuto Jeſu, unus miniſtrorum, qui aderat, ei alapam impegit, & dixit: Siccine reſpondes pontifici? inquit.

23 Cui Jeſus: Si malè locutus ſum, inquit, teſtificare de malo: ſin bene, cur me cædis?

24 Miſerat autem eum Annas vinctum ad Caiapham pontificem.

25 Simon Petrus autem aſtabat, ac calefiebat, & quærentibus, num ipſe quoque ex ejus diſcipulis eſſet, negavit, &: Non ſum inquit.

26 Tum unus ex ſervis pontificis, ejus cognatus, cujus Petrus abſciderat auriculam, dixit: Nonne ego te vidi in horto cum eo?

27 At Petrus rurſum negavit, & continuò gallus cecinit.

28 Igitur Jeſum à Caiapha ducunt ad prætorium, cùm quidem manè eſſet: nec ipſi in prætorium intrarunt, ne polluerentur.

29 Itaque Pilatus ad eos egreſſus eſt, & ita locutus: Quod-

Quodnam crimen affertis contra hunc hominem ?

30 Cui illi his verbis reſponderunt: Niſi eſſet hic nocens, eum tibi non tradidiſſemus.

31 Et Pilatus: Capite eum vos, inquit eis, & ex lege veſtra judicate. At Judæi: Nobis non licet quenquam interficere.

32 ut illud fieret, quod dixerat Jeſus ſignificans qua morte moriturus eſſet.

33 Tum Pilatus rurſus in prætorium ingreſſus, Jeſum vocavit, eique dixit: Eſne tu rex Judæorum ?

34 Cui Jeſus reſpondit: Tuâne iſtud ſponte dicis an alii tibi de me dixerunt ?

35 Et Pilatus: Quaſi verò ego ſim Judæus, inquit. Ipſi tui populares & pontifices te mihi tradiderunt. Quid feciſti ?

36 Et Jeſus: Regnum meum hujus mundi non eſt: ſi hujus mundi eſſet regnum meum, pugnaviſſent mei miniſtri, ne Judæis addicerer. Verum meum regnum hinc non eſt.

37 Ergo tu rex es? inquit ei Pilatus. Cui Jeſus: Eſt ut tu dicis, inquit, me eſſe regem. Ego eò natus ſum, & eò in mundum veni, ut veritatem teſter. Quiſquis à veritate eſt, vocem meam audit.

38 Et Pilatus: Quid eſt veritas! Atque id locutus rurſus prodiit ad Judæos, eiſque dixit: Ego nullum in eo crimen comperio.

39 Eſt autem vobis is mos, ut unum vobis in Paſcha condonem. Vultis ergo, ut vobis Judæorum regem condonem ?

40 At illi rurſus univerſi ſic exclamarunt: Non iſtum ſed **Barrabam. Erat autem Barrabas latro.**

CAPUT XIX.

Pilatus Chriſtum flagellatum, & ſpinis coronatum, liberare volens: Judæorum improbitate vincitur, crucifigendum tradit. Jeſus matrem diſcipulo commendat, aceto guſtato, moritur. Mortui latus lancea conſoditur. Sepelitur.

1 TUnc ergo cepit Pilatus Jeſum, ac verberavit:

2 & milites implexam ex ſpinis coronam impoſuerunt ejus capiti, eamque purpurea toga induerunt,

3 atque ita dicebant: Salve rex Judæorum, eique alapas impingebant.

4 Deinde rurſus exit Pilatus, & illos ſic alloquitur: En vobis eum foras adduco, ut ſciatis, me nullum in eo comperire crimen.

5 Ac egreſſo foràs Jeſu, ſpineam coronam purpureamque togam ferente, dixit eis Pilatus: Ecce homo.

6 At Pontifices & miniſtri eo viſo exclamare: Crucifige, crucifige. Quibus Pilatus: Capite eum vos, inquit, & crucifigite, nam ego crimen in eo non deprehendo.

7 At Judæi contrà: Nos legem habemus, inquiunt ei, et qua lege noſtra debet mori, quoniam ſe Dei filium fecit.

8 Hac voce audita, Pilatus magis timuit,

9 & rurſus in prætorium ingreſſus, dixit Jeſu: Unde es tu ? at Jeſus ei reſponſum non dedit.

10 Itaque Pilatus ſic eum affatur: Mihi non eloqueris ? Neſcis me poteſtatem habere tui vel crucifigendi, vel abſolvendi ?

11 Reſpondit Jeſus, Non haberes ullam in me poteſtatem, niſi

nisi id tibi supernè datum foret. Itaque qui me tibi tradidit, in majore culpa est.

12 Ex eo studebat Pilatus eum absolvere. At Judæi reclamare, Si istum absolvis, non es Cæsaris amicus: quicunque se regem facit, contravenit Cæsari.

13 Hoc audita voce, Pilatus Jesum foràs eduxit, & pro tribunali sedit, in loco qui Lapidipavium appellatur, Hebraicè autem Gabbatha:

14 cùm quidem esset Paschæ præparatio, hora ferè sexta, atque ita Judæos alloquitur: Ecce rex vester.

15 At illi acclamare: Tolle tolle, crucifige eum. Regem ego vestrum crucifigam? inquit eis Pilatus. Cui pontifices responderunt: Non habemus regem, nisi Cæsarem.

16 Tum demum eum illis crucifigendum tradidit. Et illi Jesum acceptum abduxerunt:

17 isque suam ferens crucem, profectus est in locum Calvariæ appellatum,

18 qui dicitur Hebraicè Golgotha, ubi eum crucifixerunt, & unà cum eo hinc atque hinc duos alios, Jesum autem medium.

19 Scripsit autem titulum Pilatus, quem cruci imposuit in quo ita scriptum erat: Jesus Nazarenus rex Judæorum.

20 Hunc titulum cum multi Judæorum legissent (nam prope urbem erat is locus, ubi in crucem sublatus est Jesus, & scriptum erat Hebraicè, Græcè, & Latinè) monuerunt Judæorum pontifices Pilatum,

21 ne scriberet Judæorum regem, sed, qui se Judæorum regem esse dixisset.

22 At Pilatus respondit: Quod scripsi, scripsi.

23 Igitur milites, postquam Jesum cruci affixerunt, ejus vestimenta ceperunt, & ex eis quatuor partes fecerunt, singulis militibus unam: itemque tunicam. Erat autem tunica inconsuta, à summa tota contexta.

24 Itaque commonuerunt inter sese, non esse dividendam, sed de ea sortiendum, cujus esset: ut fieret quod in scripto illo habetur: Partiti sunt inter se mea vestimenta, & super veste mea sortem jecerunt. Atque hæc quidem fecere milites.

25 Astabant autem apud Jesu crucem, ejus mater, & matris soror, Maria Cleophæ conjux, & Maria Magdalena.

26 Jesus igitur conspicatus matrem, & astantem discipulum quem amabat, dicit matri suæ: Mulier, ecce filius tuus.

27 Deinde dicit discipulo: Ecce mater tua. Atque ex illa hora recepit eam discipulus ad se.

28 Postea sciens Jesus omnia jam perfecta esse, ut perficeretur quod scriptum erat: dicit: Siti.

29 Jacebat autem ibi vas aceti plenum. Itaque illi oppletam aceto spongiam, & hyssopo affixam, admoverunt ejus ori.

30 Et Jesus aceto sumpto, dixit: Peractum est, ac inclinato capite, emisit spiritum.

31 Judæi verò, quandoquidem erat Præparatio, ne manerent in cruce corpora Sabbato (erat enim celebris illa dies Sabbati) Pilatum rogarunt, ut eorum crura frangerentur, iique auferentur,

32 Itaque venerunt milites, & primi quidem crura fregerunt, itemque alterius cum eo crucifixi.

33 Sed

33 Sed ubi ad Jesum ventum est, ut eum viderunt jam mortuum, non fregerunt ejus crura:

34 sed unus militum lancea latus ejus pupugit, ac continuò exiit sanguis & aqua

35 Atque hoc idem qui vidit testatur, estque verum ejus testimonium: isque se vera dicere scit, ut vos quoque credatis.

36 Acciderunt enim hæc, ut scriptum illud comprobaretur: Nullum ejus os frangetis.

37 Itemque aliud scriptum ait: Intuebuntur quem compunxerint.

38 Postea rogavit Pilatum Josephus ab Arimathea (qui Jesu discipulus erat, sed occultus, metu Judæorum) ut Jesu corpus auferre sibi liceret: id quod permisit Pilatus.

39 Accessit & Nicodemus (is qui prius Jesum noctu adierat) ferens myrrhæ & aloes misturam ad libras centum.

40 Hi Jesu corpus ceperunt, & linteis cum aromatis obligarunt, ut Judæis sepeliendi mos est.

41 Erat autem in eo loco, ubi ille crucifixus fuit, hortus, & in horto monimentum novum, in quo nemo adhuc positus fuerat.

42 Illic igitur, propter Judæorum Præparationem, quoniam propè erat monimentum, posuere Jesum.

CAPUT XX.

Maria nunciat Christum resurrexisse. Petrus & Joannes hoc visuri, excurrunt. Jesus Mariæ apparet, & discipulis domi congregatis. Thomas antè incredulus credit.

PRimo autem post Sabbatum die, Maria Magdalena manè venit, cùm adhuc tenebræ forent, ad monimentum, & saxum aspicit amotum à monimento.

2 Itaque currit, & ad Simonem Petrum, atque ad alterum discipulum, quem Jesus amabat, venit, eisque sic dicit: Sublatus est ex monimento Dominus, neque scimus ubi sit positus.

3 Igitur egressus Petrus, & alter discipulus, venerunt ad monimentum.

4 Accurrentibus simul ambobus, alter discipulus Petro celerius præcucurrit, priorque venit ad monimentum,

5 & introspiciens vidit quidem jacentia lintea, non tamen introgressus est.

6 At Simon Petrus eum sequens venit, & in monimentum ingressus, videt jacentia lintea,

7 & sudarium (quod super ejus capite fuerat) non cum linteis jacens, sed seorsum in uno loco involutum.

8 Tum demum intravit etiam alter discipulus, qui prior venerat, in monimentum: viditque, & credidit,

9 Nondum enim literas intelligebant, oportere eum ex mortuis resurgere.

10 Itaque rursus ad se discesserunt discipuli.

11 Maria verò astabat apud monimentum, plorans extrà. Atque inter plorandum introspexit in monimentum,

12 & aspicit duos angelos, albo vestitos, sedentes, alterum ad caput, alterum ad pedes, ubi jacuerat Jesu corpus, qui sic eam allocuti sunt;

13 Mulier cur ploras? Quibus illa: Quoniam, inquit, sublatus est meus Dominus, neque scio ubi sit positus.

14 Atque hæc locuta, convertit

vertit ſe in tergum, & aſpicit aſtantem Jeſum: neſciens eſſe Jeſum.

15 Et Jeſus: Mulier, quid ploras? inquit ei, quem quæris? Illa holitorem eſſe putans, dicit ei: Domine, ſi tu eum abſtulisti, dic mihi ubi eum poſueris, ut ego eum auferam.

16 Et Jeſus dixit ei: Maria. At illa converſa, Rabboni, inquit, hoc eſt, Magiſter.

17 Et Jeſus: Ne me tange, nondum enim aſcendi ad patrem meum: Sed adi fratres meos, eiſque dicito, aſcenſurum me ad patrem meum & patrem veſtrum, & Deum meum & Deum veſtrum.

18 Venit Maria Magdalena nunciatum diſcipulis, ſeſe vidiſſe Dominum, eumque illa dixiſſe ſibi.

19 Igitur cum eſſet veſpera illo ipſo die, qui proximus erat à Sabbato, clauſis præ Judæorum metu, ejus loci portis, ubi erant diſcipuli congregati, venit Jeſus, in medioque ſtetit, & eis dixit: Salvete.

20 Ac eo dicto, oſtendit eis ſuas manus atque latus. Hic cum diſcipuli viſo Domino lætati eſſent,

21 Jeſus eos denuò ſic allocutus eſt: Salvete. Quemadmodum miſit me pater, ſic ego mitto vos.

22 Hoc dicto, afflavit, & eis dixit: Accipite ſpiritum ſanctum.

23 Si quorum peccata remiſeritis, remiſſa erant: ſi quorum tenueritis, tenta erunt.

24 Thomas autem unus ex duodecim, nomine Didymus, non erat cum eis quando venit Jeſus.

25 Huic igitur alii diſcipuli dixerunt, vidiſſe ſe Dominum. Sed ille ſic eis dixit: Niſi & in ejus manibus clavorum impreſſionem videro, & meum digitum clavorum veſtigio, & manum lateri ejus admovero, non credam.

26 Deinde poſt dies octo, cùm rurſus eſſent intus ejus diſcipuli, & Thomas cum eis, venit Jeſus, portis clauſis, in medioque ſtetit, & dixit: Salvete, inquit.

27 Deinde Thomæ dicit: Affer huc tuum digitum, & vide meas manus: tuamque manum affer, & meo lateri admove: néve incredulus eſto, ſed credens.

28 Et Thomas ei reſpondens dixit: Dominus meus, & Deus meus.

29 Cui Jeſus: Quia vidiſti me, Thoma, inquit, credis: felices qui non viderint, & tamen crediderint.

30 Et alia quidem multa miranda fecit Jeſus in conſpectu ſuorum diſcipulorum, quæ non ſunt in hoc libro ſcripta.

31 Hæc autem ſcripta ſunt, ut credatis Jeſum eſſe Chriſtum Dei filium: utque credentes, vitam per ejus nomen adipiſcamini.

CAPUT XXI.

Jeſus piſcantibus Apoſtolis apparet, quem miraculo captorum piſcium agnoſcunt. Petro ovium curam committit, mortiſque genus eidem pranunciat.

POſtea rurſus monſtravit ſeipſum Jeſus apud Tiberiadis lacum. Monſtravit autem hoc pacto.

2 Erant ſimul Simon Petrus & Thomas, qui Didymus appellatur: & Nathanael, is qui erat à Cana Galilææ: & Zebedæi filii, aliique ex ejus diſcipulis duo.

3 His

3 His Simon Petrus dicit, ſe ire piſcatum. Cui illi dixerunt, ſe quoque cum eo ituros. Profecti, protinus navem conſcenderunt, eaque nocte nihil ceperunt.

4 Ubi jam manè fuit, ſtetit Jeſus in littore (neque tamen Jeſum eſſe ſciebant diſcipuli)

5 & eos ſic alloquitur: Juvenes, nunquid edulii habetis? Nihil reſpondent illi.

6 Jacite rete, inquit eis, ad dextram navis partem, & invenietis. Itaque jecerunt, tantamque piſcium multitudinem ceperunt, ut rete non poſſent extrahere.

7 Tum diſcipulus ille, quem Jeſus amabat, dicit Petro: Dominus eſt. Et Simon Petrus, ut Dominum eſſe audivit, induſium induit (erat enim nudus) ſeque jecit in lacum.

8 Alii verò diſcipuli navigio venerunt (non enim longius aberant à terra, quàm ad ducentos cubitos) trahentes rete piſcium.

9 Ut igitur ad terram deſcenderunt, vident humi prunas, & piſcem iis impoſitum, & panem.

10 Et Jeſus: Afferte (inquit eis de piſcibus, quos nunc cepiſtis.

11 Conſcendit Simon Petrus, & rete traxit ad terram, magnis refertum piſcibus, centum quinquaginta tribus: qui quamvis tot eſſent, non tamen ruptum eſt rete.

12 Adeſte (inquit eis Jeſus) prandete. Nullus autem audebat diſcipulorum eum percontari quis eſſet, quòd ſciebant Dominum eſſe.

13 Igitur venit Jeſus, panemque ſumit, & eis dat, itidemque piſcem.

14 Hic jam tertium apparuit Jeſus diſcipulis, ſuſcitatus ex mortuis.

15 Deinde poſtquam prandederunt, dicit Jeſus Simoni Petro: Simon Johannide, amas me plus his? Cui ille: Etiam Domine, tu ſcis te ut diligam. Et ille: Paſce agnos meos.

16 Itemque iterum: Simon Johannide, diligis me? inquit ei. Cui ille: Etiam, Domine, tu ſcis ut te diligam. Et ille, Paſce meas oves, inquit.

17 Itemque tertio: Simon Johannide, diligis me? inquit ei. Hîc Petrus ægrè ferens, illum ex ſe ter, an ſe diligeret, quæſiviſſe, dixit ei: Domine tu noſti omnia, tu ſcis ut te diligam. Et Jeſus: Paſce meas oves, inquit ei.

18 Illud certò certoque ſic habeto: cùm juvenis eſſes, cingebas ipſe te, & ibas quò volebas. Sed ubi ſenueris, extendes tuas manus, & alius te cinget, ducetque quo noles.

19 Id autem dixit, ſignificans quo letho ille Dei gloriam illuſtraturus eſſet. Atque hoc locutus, dicit ei: Sequere me.

20 Et Petrus converſus aſpicit ſequentem diſcipulum, quem amabat Jeſus, eum qui in cœna ejus pectori incumbens dixerat, Domine, quis eſt qui te eſt proditurus?

21 Hunc intuitus Petrus, dicit Jeſu: Domine, hic verò quid?

22 Cui Jeſus: Si eum volo manere donec veniam, quid ad te? Tu ſequere me.

23 Itaque diſſipatus eſt hic ſermo inter fratres, diſcipulum illum non eſſe moriturum, tametſi non dixerat illi Jeſus non eſſe

eſſe moriturum: ſed, Si eum volo manere donec veniam, quid ad te?

24 Hic eſt is diſcipulus, qui hæc teſtatur, & hæc ſcripſit, cujus nos teſtimonium verum eſſe ſcimus.

25 Sunt autem & alia multa, quæ fecit Jeſus: quæ ſi ſingula ſcribantur, ne ipſum quidem mundum ſcribendo hac de re libros capere poſſe arbitror.

ACTA APOSTOLORUM.

CAPUT I.

Continuat Lucas hanc hiſtoriam ad ſuum Evangelium. Sublato in Cœlum Chriſto Apoſtoli, monentibus angelis, reverſi, precibus incumbunt. Petri inſtinctu, Judæ proditoris loco Matthias eligitur.

PRimum quidem librum feci de omnibus, Theophile, quæ Jeſus & facere & docere inſtitit,

2 ad eum uſque diem, quo poſtquam Apoſtolis, quos elegerat, mandata per Spiritum ſanctum dedit, ſurſum latus eſt:

3 quibus etiam ſeipſum viventem poſt ſuum ſupplicium, multis indiciis exhibuit, eis per quadraginta dies apparendo, & de Dei regno diſſerendo.

4 Ac eos frequentando mandavit eis, ne Hieroſolymis diſcederent, ſed patris promiſſum expectarent: quod ex me audiviſtis, inquit,

5 Johannem quidem aqua baptizaſſe, ſed vos ſancto ſpiritu baptizandos eſſe, poſt dies hoſce non multos.

6 Atque illi quidem congregati, ſic eum interrogarunt: Domine, an hac tempeſtate Iſraelitis regnum inſtauraturus es?

7 Quibus ille: non eſt veſtrûm, inquit, tempeſtates aut tempora noviſſe, quæ pater in ſua poteſtate poſuit.

8 Sed vim accipietis Spiritus ſancti, qui vos invadet, mihiq; teſtes eritis & Hieroſolymæ, & in tota Judæa, ac Samaria, denique ad ultimas terras.

9 Hæc fatus, ſpectantibus eis, ſurſum ſublatus eſt, eumque nubes ſubduxit eorum oculis.

10 Ac dum eo abeunte, illi in cœlum contuentur, ecce duo viri eis in veſtibus albis aſtiterunt,

11 qui ita dixerunt: Galilæi, quid ſtatis, in cœlum intuentes? Hic Jeſus, qui iſtinc in cœlum receptus eſt, ſic veniet, quo pacto vidiſtis eum in cœlum diſcedentem.

12 Tunc illi Hieroſolymam redierunt, à monte qui Oliveti appellatur, qui Hieroſolyma Sabbati viam abeſt.

13 Ac poſtquam ingreſſi ſunt, aſcenderunt in cœnaculum, ubi ſolebant manere, Petrus & Jacobus, Johannes & Andreas, Philippus & Thomas, Bartholomæus & Matthæus, Jacobus Alphæi filius, & Simon Zelota, & Judas Jacobi frater.

14 Hi omnes vacabant una mente precibus ac ſupplicationi, cum

cum fœminis, & Maria Jesu matre, cumque Jesu fratribus.

15 Ac per eos dies surrexit Petrus in medio discipulorum (cùm quidem esset ibidem capitum numerus ad centum viginti) & in hunc modum verba fecit:

16 Homines fratres, oportebat illud literis mandatum fieri, quod Sanctus spiritus ore Davidis prædixit, de Juda, eo qui se ducem præbuit iis qui Jesum comprehenderunt:

17 qui Judas in nostrum numerum adscitus, hanc functionem sortitus erat.

18 Is quidem injustitiæ mercede agrum comparavit, & suspensus crepuit medius, effusaque sunt ejus omnia viscera:

19 id quod omnibus Hierosolymæ incolis notum factum est, ita ut appellatus sit ager ille vernacula eorum lingua, Hacceldema, hoc est ager sanguinis.

20 Scriptum est enim in Psalmorum libro: Fiat ejus habitatio deserta, neque sit qui in ea habitet, ejus munus excipiat alius.

21 Quapropter oportet unum eorum virorum (qui nobiscum toto eo tempore versati sunt, quo nobiscum consuetudinem habuit Dominus Jesus,

22 usque à Johannis baptismate, ad eum diem quo nobis subductus est) ejus resurrectionis testem unà nobiscum fieri.

23 Tum duos statuerunt, Josephum nomine Barsabam, qui cognominatus est Justus, & Matthiam,

24 atque his verbis orarunt: Tu, Domine, qui omnium mentes perspicis, ostende, utrum horum destinaveris,

25 subeundæ hujus muneris & legationis sorti, ex qua Judas excidit, ut iret in suum locum.

26 Deinde eorum sortes jecerunt: designavitque sors Matthiam, atque is ad undecim Apostolos cooptatus est.

CAPUT II.

Apostoli Spiritu sancto repleti, diversis linguis loquuntur. Ebrietatis notam Petrus tollit. Christum Messiamque esse docet. Auditoribus consternatis, pœnitentiam suadet.

UT autem perventum est ad diem Quinquagesimæ, cùm omnes simul essent eodem in loco,

2 extitit repentè de cœlo sonus, quasi vehementis flatus ruentis, totamque domum replevit, ubi sedebant:

3 eisque conspectæ sunt dividuæ quædam quasi ignis linguæ, qui eorum unicuique insedit:

4 repletique sunt omnes sancto spiritu, & diversis loqui linguis cœperunt, prout eis spiritus fari dabat.

5 Erant autem Hierosolymæ habitantes Judæi, homines religiosi, ex omnibus quæ usquam sub cœlo sunt gentibus.

6 Igitur ejus rei dissipata fama, vulgò convenire, & confusi esse, quod eos sua quisque vernacula lingua loquentes audiret.

7 Itaque attoniti omnes mirabantur, & sic inter sese dictitabant: Nonne omnes hi, qui loquuntur, Galilæi sunt?

8 Ecquid est, quòd nostrûm quisquis vernaculam sibi linguam nativamque audiat?

9 Parthi, Medi, Elamitæ, Mesopotamiæ incolæ, Judææque, & Cappadociæ, Ponti & Asiæ, Phrygiæ,

10 & Pamphyliæ, & Ægypti,

&

& ejus Libyæ partis quæ eſt ſecundum Cyrenen, & peregrinantes Romani,

11 tum Judæi, tum aſciti, Cretenſeſque & Arabes, audimus eos rerum divinarum amplitudinem noſtris linguis eloquentes.

12 Ita attoniti dubitabant omnes, & ſic inter ſeſe dictitabant: Quid hoc ſibi vult?

13 Alii deridentes, dicebant, eos vini eſſe plenos.

14 At Petrus aſtans, unà cum undecim ad eos orationem habuit in hæc verba: Homines Judæi, & Hieroſolymæ incolæ omnes, hoc cognoſcite, & mea dicta attendite.

15 Non ſunt hi temulenti, ut vos opinamini (eſt enim hora diei tertia.)

16 ſed hoc eſt quod à Joele vate dictum eſt.

17 Atque ultimis temporibus (inquit Deus) perfundam meo ſpiritu omne genus hominum, vaticinabunturque veſtri filii & filiæ: veſtri & juvenes viſiones videbunt, & ſenes ſomnia ſomniabunt:

18 quin & meos ſervos & ancillas illis temporibus meo ſpiritu perfundam, ita ut vaticinentur,

19 daboque & ſuprà in cœlo prodigia, & infrà in terra oſtenta, ſanguinem, ignemque, & fumi exhalationem.

20 Sol in tenebras vertetur, & luna in ſanguinem, antequam veniat Domini dies ingens ac inſignis.

21 Ac quicunque Domini nomen invocaverit, ſervabitur.

22 Viri Iſraelitæ, audite hæc dicta: Jeſum Nazarenum, virum vobis à Deo repræſentatum portentis, miraculis, prodigiis, quæ per eum Deus in medio veſtrûm fecit, ut ipſi quoque ſcitis:

23 hunc vos definito Dei conſilio & providentia traditum, ſceleſtis manibus comprehendiſtis, & ad palum alligatum ſuſtuliſtis.

24 quem Deus, lethi doloribus ſolutis, revocavit in vitam, quatenus fieri non poterat ut à morte teneretur.

25 David enim dicit de eo: Propoſitum mihi Dominum ſemper habeo, qui mihi dexter adeſt, ita ut non labefiam.

26 Itaque non tantum animo lætor, & lingua exulto, verum etiam ipſum corpus meum confidenter degit:

27 quoniam tu animam meam non relinques in Orco, neque committes, ut pius tuus corruptionem patiatur.

28 Oſtendes mihi vitæ vias: me in tuo conſpectu voluptate complebis.

29 Homines fratres, ſi licet apud vos liberè de ſummo patre Davide loqui, is & obiit, & ſepultus eſt, ejuſque monimentum apud nos ad hunc diem extat.

30 Sed cùm vates eſſet, & ſciret Deum ſibi jurejurando promiſiſſe, ſeſe ex ejus lumborum fœtu, quod ad carnem pertinet, ſuſcitaturum eſſe Chriſtum, & in ejus ſolio collocaturum,

31 præſcius Chriſti reſurrectionis, dixit, ejus nec animam in Orco relinquendam, nec corpus corruptionem eſſe paſſurum.

32 Hunc Jeſum ſuſcitavit Deus, cujus nos omnes ſumus teſtes.

33 Is Dei dextera evectus, ſanctique ſpiritus promiſſum à patre conſecutus, effudit hoc, quod vos nunc cernitis & auditis.

34 Non enim David aſcendit in cœlos, ſed ille ipſe ſic loquitur: Ait Dominus Domino meo, ſede ad dexteram meam,

35 donec tuos hoſtes effecero ſcabellum tuorum pedum.

36 Quare hoc certo cognoſcat omnis Iſraelis poſteritas, Dominum & Chriſtum factum à Deo eſſe hunc ipſum Jeſum, quem vos in crucem egiſtis.

37 His auditis, illi animo compuncti, Petrum & cæteros Apoſtolos ſic alloquuntur: Quid agemus fratres?

38 Et Petrus: Redite ad frugem, inquit eis, & baptizamini cuncti in Jeſu Chriſti nomine, ad peccatorum veniam, & donum ſancti ſpiritus aſſequimini.

39 Ad vos enim pertinet promiſſio, & ad veſtros natos, & ad omnes remotiores, quoſcunque advocaverit Dominus Deus noſter.

40 His ille aliiſque pluribus verbis eos commonuit, & ut ex eo perverſo hominum genere evaderent, cohortatus eſt.

41 Atque illi ejus oratione avidè admiſſa, ſunt baptizati, & acceſſerunt eo die hominum capita ad tria millia:

42 vacabantque Apoſtolorum doctrinæ, communioni, panique frangendo, & ſupplicationibus.

43 Atque omnes homines metu perculſi ſunt, multaque portentosè & prodigiosè per Apoſtolos fiebant.

44 Omnes autem credentes, degebant unà, habebantque omnia communia,

45 & ſuas copias ac facultates vendebant, omnibuſque prout cuique opus erat diſpertiebant,

46 ac quotidie ſimul aſſidui in fano, panemque manſionatim frangentes, cibum capiebant, cum lætitia animique ſimplicitate, laudantes Deum,

47 & apud cunctum populum valentes gratia. Dominus verò ſervandos quotidie addebat eccleſiæ.

CAPUT III.

Petrus cum Johanne in templum aſcendens, claudum ſanat. Populo ad miraculum concurrenti ſalutis myſterium per Chriſtum exponit, ingratitudinem eorum accuſans, & pœnitentiam ab illis poſtulans.

ASCendebant autem Petrus & Johannes aliquando ſimul in fanum, ad horam ſupplicationis, videlicet nonam:

2 & quidam vir, qui ab alvo matris claudus erat, portabatur, qui quotidie ad fani portam, quæ Specioſa dicitur, ponebatur, ut ab iis ſtipem peteret, qui in fanum intrarent.

3 Is Petrum & Johannem in fanum intraturos conſpicatus, rogabat ut ſibi benignè facerent.

4 At Petrus comitante Johanne illum intuitus, dixit: Aſpice nos.

5 Cumque ille in eos intentus, ſeſe aliquid ab eis acceptorum ſperaret,

6 Petrus ſic eſt locutus: Nec argentum mihi, nec aurum eſt; ſed quod habeo, hoc tibi do. In nomine Jeſu Chriſti Nazareni, ſurge & ambula:

7 eumque dextera manu prehenſum allevavit. Atque ille continuò confirmatis ejus cruribus atque talis, exiliens conſtit,

8 & ambulat, cumque eis in fanum intrat, incedens & ſiliens, Deumque laudans.

9 Eum ut vidit cunctus po-

lus ingredientem, Deumque laudantem,

10 & eum esse agnovit, qui ad Speciosam templi portam ob stipem sedere solitus esset, impleti sunt admiratione & stupore, de eo quod illi acciderat.

11 Itaque retinente Petrum & Johannem sanato claudo, concurrit ad eos cunctus populus in porticum, quæ Solomonia vocatur, attoniti.

12 Quo viso, Petrus sic ad populum verba fecit: Homines Israelitæ, quid hoc admiramini, aut quid in nos intuemini, quasi privatis viribus aut pietate effecerimus, ut hic incederet?

13 Deus Abrahami, & Isaaci, & Jacobi, Deus majorum nostrorum, illustravit filium suum Jesum, quem vos prodidistis, & coram Pilato inficiati estis, cùm ille judicasset absolvendum.

14 at vos sancto & innocente repudiato, homicidam vobis condonari petiistis,

15 vitæ verò authorem occidistis: quem Deus excitavit à mortuis, cujus nos testes sumus:

16 cujusque nominis fiducia, cujus inquam nomine hic quem videtis & nostis, corroboratus est, & illius confidentia hanc in vestro omnium conspectu incolumitatem consecutus.

17 Et nunc, fratres, scio vos per imprudentiam feciſse, ut etiam vestros magistratus:

18 sed Deus, quæ suorum tot vatum ore prænunciaverat passurum esse Christum, ea hoc modo perfecit.

19 Quamobrem ad sanitatem revertimini, & vos corrigite, ut deleantur vestra peccata,

20 dum recreationis tempora veniant à Domino, cùm prænunciatum vobis Jesum Christum mittet,

21 quem oportet cœlo capi usque ad tempora instaurationis omnium, quæ tempora Deus tot suorum sanctorum ore vatum jam olim fatus est.

22 Moses enim majoribus ita dixit: Vatem vobis suscitabit Dominus Deus vester ex vestra consanguinitate, mei similem: ei obedietis ad omnia quæ vobis dixerit.

23 Ac quisquis hominum vati illi non obediverit, is ex populi numero tolletur.

24 Itemque tot vates, qui à Samuele deinceps fuerunt, qui hæc tempora prædixerunt ac denunciaverunt.

25 Vos estis ex vatibus orti, & in eo fœdere comprehensi, quod fecit Deus cum majoribus nostris, cum dixit Abrahamo, per ejus semen felicitandas esse omnes terrarum nationes.

26 Vobis primùm Deus suscitatum puerum suum misit, qui vos felicitet, si à suis quisque vitiis desciscatis.

CAPUT IV.

Petrus & Johannes capti concilio sistuntur. Christi causam agunt intrepide. Discipuli preces ad Deum fundunt. Multi possessiones suas vendunt, inter quos & Barnabas numeratur.

EIS ad populum verba facientibus, præsto fuerunt pontifices, & sani antistes, ac Sadducæi,

2 ægrè ferentes quòd illi populum docerent, & per Jesum ex mortuis resurrectionem nunciarent.

3 Itaque eis manus injecerunt, & eos in custodiam ad posterum diem dederunt, quòd erat jam vespera.

4 Multi autem eorum, qui illam orationem audiverant, crediderunt: quorum fuit virorum numerus ad quinque millia.

5 Postridie convenerunt eorum magistratus, & Scribæ, Hierosolymam,

6 & Annas pontifex, & Caiaphas, & Johannes, & Alexander, ac quotquòt erant ex genere pontificio:

7 atque illis in medio collocatis, sciscitati sunt, quânam potestate, aut quo nomine illud feciſſent.

8 Tum Petrus, sancto spiritu repletus ad illos sic verba fecit. Magistratus populi, & Israelitarum senatores,

9 si nos hodie de collato in hominum infirmum beneficio interrogamur, quanam re is sanatus sit:

10 hoc vobis & cuncto Israelitarum populo notum esto, hunc per nomen Jesu Christi Nazareni, quem vos crucifixistis, quem Deus excitavit ex mortuis, per hoc inquam hunc astare in vestro conspectu sanum.

11 Is est lapis ille à vobis ædificantibus rejectus, qui adhibitus est ad caput anguli:

12 nec est in ullo alio salus, nec ullum aliud nomen est sub cœlo apud homines datum, per quod servandi simus

13 Hic illi Petri Johannisque confidentiam spectantes, & homines illiteratos ac imperitos esse animadvertentes, mirabantur, & eos Jesu comites fuisse recognoscebant.

14 Hominem autem cernentes cum eis astantem, eum qui curatus fuerat, nihil quod contradicerent, habebant.

15 Igitur illis ex concilio digredi jussis, hujusmodi verbis inter sese contulerunt:

16 Quid faciemus his hominibus? Nam conspicuum ab eis prodigium esse factum, omnibus Hierosolymæ incolis manifestius est, quàm ut inficiari possimus.

17 Verùm ne hoc latius dimanet in vulgus, minemur eis ne amplius hoc nomine cuiquam mortalium verbum faciant.

18 Itaque illis evocatis edixerunt, ne omnino vocem mitterent, néve docerent nomine Jesu.

19 At Petrus & Johannes sic eis responderunt: Utrum apud Deum æquum sit, vobis obtemperare potius, quàm Deo, dijudicate.

20 Nos enim quæ & vidimus & audivimus, ea non eloqui non possumus.

21 Illi verò interminati dimiserunt eos, nullam eorum puniendi rationem invenientes, propter populum, quòd omnes eam ob rem deo gratias agebant.

22 Erat enim annos natus magis quadraginta is homo, cui illud sanationis prodigium contigerat.

23 Illi dimissi, ad suos se contulerunt: & quæ sibi pontifices & senatores dixissent, retulerunt.

24 Quibus auditis, illi vocem universi ad Deum sustulerunt, & ita dixerunt: Domine, tu Deus es, qui cœlum, & terram, & mare, quæque in eis insunt omnia fecisti,

25 qui tui Davidis ore sic dixisti: Quid tumultuantur gentes? populi vana conantur?

26 Conspirant orbis reges, coeuntque optimates, contra Dominum, contraque ejus Unctum.

27 Coierunt enim profectò adversus sanctum tuum puerum Jesum,

Jeſum, quam unxiſti, Herodes, & Pontius Pilatus, cum gentibus & populis Iſraeliticis.

28 Facturi quæcunque tu tua manu conſilioque facienda deſtinaſti.

29 Quamobrem, Domine, aſpice minas eorum, tuiſque da, cum omni libertate tuum ſermonem eloqui,

30 manum tuam extendendo ad ſanationes, prodigia & oſtenta facienda, per nomen tui ſancti pueri Jeſu.

31 Illis comprecatis, contremuit locus, in quo erant congregati: repletique ſunt omnes ſancto ſpiritu, divinumque ſermonem liberè eloquebantur.

32 Erant autem multitudinis eorum qui crediderant, una mens, unuſque animus: neque quiſquam ſuarum facultatum quicquam ſuum eſſe dicebat, ſed erant eis omnia communia:

33 magnaque vi dabant Apoſtoli teſtimonium reſurrectionis Domini Jeſu, & erant omnes magna prædiți gratia.

34 Nec enim quiſquam in eis erat egenus, nam quotquot prædia aut domos habebant, vendebant, & venditorum precia afferebant,

35 & ad pedes ponebant Apoſtolorum. Diſtribuebantur autem, prout cuique opus erat.

36 Ac Joſes, is qui Barnabas ab Apoſtolis, hoc eſt filius conſolationis, cognominatus eſt, Levita, natu Cyprius,

37 quem habebat fundum, vendidit, pecuniamque attulit, & ad Apoſtolorum poſuit pedes.

CAPUT V.

Ananias ob fraudem interverſi precii, exanimis corruit, & Sapphira ejus uxor. Per multa Apoſtolorum miracula fides propagatur. Carcere incluſos Apoſtolos angelus liberat: & coram concilio ſacerdotum ſiſtuntur, Gamalielis conſilio ſervantur, caſique Deum celebrant.

QUidam vir autem, Ananias nomine, cum Sapphira conjuge ſua, poſſeſſionem vendidit:

2 & detracta precii parte, uxore conſcia, partem aliquam attulit, & ad pedes Apoſtolorum depoſuit.

3 At Petrus: Anania, inquit, cur tuum animum implevit Satanas, ut ſancto ſpiritui mentireris, & de prædii precio detraheres?

4 Nónne tibi manebat, & venditum in tua poteſtate erat? Téne iſtam rem in animum induxiſſe tuum? non tu hominibus, ſed Deo mentitus es.

5 His verbis auditis, Ananias corruit, & exanimatus eſt, quæ quicunque audiverunt, magno ſunt timore perculſi.

6 Tum juvenes ſurrexerunt, & illum conſtrinxerunt, ac elatum ſepeliverunt.

7 Deinde, interjecto trium fermè horarum ſpacio, ejus uxor ignara rei, ingreſſa eſt,

8 & eam Petrus ſic allocutus eſt: Dic mihi, an tanti prædium addixeritis? Etiam (inquit illa) tanti.

9 Cui Petrus: Vóſne, inquit, ad Domini ſpiritum tentandum conſpiraſſe? ſcito, eorum qui virum tuum ſepelierunt, pedes eſſe prò foribus, qui te efferant.

10 Atque illa protinus ad illius pedes corruit exanimis, & adoleſcentes ingreſſi, mortuamque nacti extulerunt, & apud ejus virum ſepelierunt.

11 Itaque metus ingens totam Ecclesiam, & omnes hæc audientes pervasit.

12 Apostolorum autem opera multa vulgo monstrosè prodigiosque fiebant (erant autem unà omnes in Solomonis porticu,

13 nec eis sese cæterorum quisquam audebat adjungere, sed eos magni faciebat populus.

14 Accedebat autem magis magisque qui Domino crederent, ingens tum virorum tum fœminarum multitudo,)

15 adeò ut per vicos exportarent ægrotos, inque lectis & grabatis deponerent, ut venientis Petri vel umbra aliquem eorum inumbraret.

16 Conveniebant etiam vulgo ex finitimis urbibus Hierosolymam, adducentes ægrotos, & ab immundis spiritibus vexatos, qui curabantur omes.

17 Itaque surrexit pontifex, & omnes ejus gregales (quæ Sadducæorum secta est)

18 & invidiæ pleni, manus Apostolis injecerunt, eosque in custodiam publicam dederunt.

19 Sed Domini angelus noctu carceris portas aperuit, & eductis eis dixit:

20 Ite, & in fano manentes, eloquimini populo hæc omnia verba vitalia.

21 Hoc audito, illi sub diluculum ingressi in fanum, docent, Pontifex autem, & ejus gregales. adfuerunt: & concilio omnique Israelitarum senatu convocato, miserant in carcerem qui eos adducerent.

22 At ministri, postquam eò venerunt, nec eos in custodia invenerunt, reversi sunt,

23 & se carcerem quidem diligentissimè clausum comperisse renunciarunt, & custodes foris ante portas astantes: sed cùm aperuissent, intus invenisse neminem.

24 His verbis auditis, summus sacerdos & fani antistes, ac pontifices, de eis ambigebant quidnam id esset.

25 Interea advenit quidam, qui eis nunciavit, viros illos quos in custodiam dedissent, esse in fano, & ibi plebem docere.

26 Tum eò profectus antistes cum ministris, eos adduxit, non vi: metuebant enim, ne ipsi à plebe lapidarentur.

27 Ita adductos statuerunt in concilio, eosque pontifex hujusmodi oratione interrogavit:

28 Nonne vos metuimus isto nomine docere? Atqui replevistis Hierosolymam doctrina vestra, & vultis in nos illius hominis sanguinem derivare.

29 Tum Petrus & Apostoli sic responderunt: Parendum Deo magis est, quàm hominibus.

30 Deus majorum nostrorum Jesum suscitavit, quem vos in patibulo suspensum interfeciſtis.

31 Hunc Deus ductorem servatoremque sua dextra extulit, ad conciliandum Israelitis vitæ correctionem, peccatorumque veniam.

32 Et nos sumus ei testes harum rerum, sanctusque spiritus, quem Deus ei obedientibus impertivit.

33 His illi auditis urebantur; & de eis interficiendis deliberant.

34 Sed surrexit quidam in concilio Pharisæus, nomine Gamaliel, legisperitus, qui apud omnem populum erat in honore. Is jussit Apostolos pauliſper foras educi.

35 Deinde

35 Deinde ſic ad illos orationem habuit: Viri Iſraelitæ, diſpicite de viris his, quid eis ſitis facturi.

36 Nam ſuperioribus diebus extitit Theudas, qui ſeſe dicebat eſſe aliquem, cum quo homines ad numerum quadringentorum ſeſe conjunxerunt. Et is occiſus eſt, & quotquot ei parebant, deleti & ad nihilum redacti.

37 Poſt hunc extitit Judas Galilæus tempore profeſſionis, multumque ad ſe hominum traduxit. Sed & is periit: & omnes qui ei obtemperabant, profligati ſunt.

38 Nunc quoque vobis ſuadeo, ut vobis ab his hominibus temperetis, coſque miſſos faciatis. Si enim ab hominibus eſt hoc conſilium atque opus, abolebitur:

39 ſin à Deo eſt, id abolere non poteſtis, ne fortè cum Deo pugnare comperiamini. Huic illi obtemperarunt,

40 & accerſitos Apoſtolos verberarunt, eiſque ne Jeſu nomine loquerentur, interdixerunt, atque ita eos dimiſerunt.

41 Illi verò ex concilio læti diſcedunt, quòd digni habiti eſſent, qui propter ejus nomen afficerentur ignominia:

42 ac quotidie & in fano & intra parietes, docere, & Jeſum Chriſtum nunciare, non intermittunt.

CAPUT VI.

Apoſtoli miniſtrandi officium delegant, ſeptem delectis viris, inter quos Stephanus fide plenus, captus, violatæ legis Moſis accuſatur.

PER eos dies creſcente diſcipulorum numero, extitit Græcanicorum adverſus Hebræos fremitus, quòd eorum viduæ in quotidiano miniſterio prætermitterentur.

2 Itaque duodecim, convocata diſcipulorum multitudine, ſic verba fecerunt: Non placet, nos omiſſo Dei ſermone, miniſtrare menſis.

3 Quocirca, fratres, diſpicite homines ex vobis bene audientes ſeptem, ſancto ſpiritu ſapientiaque plenos, quibus hoc negocium mandabimus.

4 Nos verò in precibus & miniſterio ſermonis erimus aſſidui.

5 Placuit hæc oratio univerſæ multitudini: elegeruntque Stephanum, virum fidei ſpirituſque ſancti plenum, & Philippum, & Prochorum, & Nicanorem, & Timonem, & Parmenam, & Nicolaum adventitium Antiochenum,

6 quos in Apoſtolorum conſpectu ſtatuerunt: qui comprecati, manus eis impoſuerunt.

7 Ita augebatur divinus ſermo, creſcebatque diſcipulorum numerus Hieroſolymæ vehementer, ingenſque ſacerdotum multitudo fidei obediebat.

8 Stephanus verò fidei potentiæque plenus, miracula prodigiaque magna vulgo faciebat.

9 Cumque extitiſſent quidam ex eo collegio, quod Libertinorum appellatur, & Cyrenenſium, & Alexandrinorum, Cilicumque & Aſianorum, qui cum Stephano contenderent,

10 non poterant ſapientiæ & ſpiritui, quo loquebatur, reſiſtere.

11 Itaque allegarunt homines, qui ſe eum impiè de Moſe, deque Deo loquentem audiviſſe dicerent:

12 commoveruntque populum & ſenatores, atque Scribas,

& eum invaſerunt: correptumque in concilium duxerunt,

13 ac falſos teſtes immiſerant, qui ita dicerent: Hic homo non deſinit impia contra ſacrum hunc locum, contraque legem loqui.

14 Audivimus enim eum dicere Jeſum illum Nazarenum deleturum eſſe hunc locum, & traditos nobis à Moſe ritus mutaturum.

15 Tum omnes qui in concilio ſedebant contuentes in eum, viderunt ejus faciem qualis eſt angeli facies.

CAPUT VII.

Stephanus cauſam dicens oſtendit electos à Deo fuiſſe patres, priuſquam natus eſſet Moſes, & ſtaret templum. Externos verò omnes ritus ad cœleſte exemplar formatos fuiſſe. Stridentes dentibus Judæi, lapidibus eum obruunt.

ET Pontifex ita dixit: Siccine ſe res habet? Tum ille hujuſmodi orationem habuit:

2 Viri fratres & patres, audite. Deus glorioſus apparuit patri noſtro Abrahamo, cùm eſſet in Meſopotamia, antequam Charræ habitaſſet,

3 eique juſſit ut ex ſua patria ac cognatione migraret, in terramque veniret, quam ipſe ei oſtenſurus eſſet.

4 Tum ille ex Chaldæorum terra profectus, Charræ habitavit: & illinc eum, mortuo ejus patre, Deus in hanc terram tranſtulit quam vos nunc incolitis,

5 in qua nullam ei poſſeſſionem tradidit, ne veſtigium quidem pedis: & tamen promiſit eam ſeſe ei poſſidendam daturum, ejuſque poſt eum ſoboli, cùm liberos non haberet.

6 Locutus eſt autem Deus ad hunc modum: fore ejus poſteros in aliena terra peregrinos, & ſervitute preſſum atque afflictum iri annos quadringentos.

7 Sed illum gentem, cui ſervient, puniam ego, inquit Deus: exibuntque poſtea, & me hoc ipſo in loco adorabunt.

8 Iniit autem cum eo fœdus circumciſionis. Is genuit Iſaacum, eumque octavo die circumcidit. Iſaacus Jacobum, Jacobus duodecim ſummos patres.

9 Summi patres invidia adducti, Joſephum in Ægyptum ducendum vendiderunt.

10 Atq; ei Deus adfuit, eumq; ex omnibus anguſtiis eripuit, & ei tantam apud Pharaonem Ægypti regem, gratiam ac ſapientiam conciliavit, ut ille ei Ægypti totiuſque domus ſuæ adminiſtrationem mandaret.

11 Deinde tanta per univerſam Ægyptum ac Chananæam orta fame atque anguſtia, ut alimenta non invenirent majores noſtri,

12 Jacobus audiens eſſe in Ægypto frumenta, majores noſtros eò primum miſit:

13 eſtque Joſephus altero itinere fratribus ſuis agnitus, ejuſque genus Pharaoni declaratum.

14 Tum Joſephus patrem ſuum Jacobum, & totam cognationem ad capita ſeptuaginta quinque, curavit accerſendam.

15 Ita deſcendit Jacobus in Ægyptum, ubi cùm obiiſſet ipſe & majores noſtri,

16 Sichemam tranſlati ſunt, & in ſepulchreto ſiti, quod Abrahamus argenti precio à filiis Emoris Sichemi filii emerat.

17 Interea inſtante promiſſi tempore, de quo Deus Abrahamo

hamo juraverat, creſcebat populus in Ægypto multiplici numero:

18 donec extitit rex alius, qui Joſephum non noverat.

19 Is genus fruſtrando noſtrum, majores noſtros eo uſque afflixit, ut eorum infantes exponendos curaret, ne propagarentur.

20 Quo quidem tempore natus Moſes Deo fuit acceptus:

21 quem domi paternæ tres menſes enutritum, deinde expoſitum, Pharaonis filia ſuſtulit, & pro filio educavit.

22 Inſtitutus eſt autem Moſes in omni Ægyptiorum doctrina, fuitque factis dictiſque potens.

23 Ut autem quadrageſimum agebat ætatis annum, venit ei in mentem conſanguineos ſuos Iſraelitas viſere:

24 cumque vidiſſet quendam injuria affici, eum defendit, & ejus injuriam cæſo Ægyptio ultus eſt.

25 Arbitrabatur autem, conſanguineos ſuos intelligere, Deum eis per ipſum ſalutem dare: id quod illi non intellexerunt.

26 Poſtero die certantibus ſupervenit, & pacem inter eos conciliare conatus eſt hujuſmodi verbis: Viri, fratres eſtis vos, cur alter alterum læditis?

27 Sed qui alteri faciebat injuriam, eum repulit, ita dicens: Quis te nobis principem & judicem conſtituit?

28 Num me vis interficere, quomodo heri Ægyptium interfeciſti?

29 De eo dicto Moſes aufugit, & in Madianitide peregrinatus eſt, ubi duos filios genuit.

30 Ac peractis annis quadraginta, apparuit ei in ſolitudine montis Sinæ angelus Domini, in ignea flamma rubi.

31 Quod viſum videns admiratus eſt Moſes. Ac eo ad viſendum accedente, extitit hæc ad eum Domini vox.

32 Ego ſum majorum tuorum Deus, Abrahami Deus, & Iſaaci Deus & Jacobi Deus. Hic tremefactus Moſes non audebat intueri: & Dominus dixit ei:

33 Detrahe tibi calceos de pedibus: nam locus, in quo tu ſtas, ſacra terra eſt.

34 Vidi mei populi miſeriam, qui eſt in Ægypto, eorumque gemitum audivi: itaque ad eos liberandos deſcendi. Proinde nunc ades, ut te mittam in Ægyptum.

35 Hunc Moſem, quem illi repudiaverant, quærentes quis eum principem & judicem conſtituiſſet, hunc ipſum Deus principem & liberatorem miſit, ductu angeli, qui ei in rubo apparuerat.

36 Hic eos eduxit, miraque & portentoſa fecit tum in Ægypto & mari rubro, tum in ſolitudine, annos quadraginta.

37 Hic eſt ille Moſes, qui dixit Iſraelitis: Vatem vobis ſuſcitabit Dominus Deus veſter ex conſanguinitate veſtra, mei ſimilem, eum audietis.

38 Hic ille eſt, qui in multitudine fuit in ſolitudine cum angelo, qui cum eo locutus eſt in monte Sina, cumque majoribus noſtris: qui vitalem ſermonem nobis tradendum accepit:

39 cui dicto audire noluere majores noſtri, ſed eo repulſo, animis ſeſe in Ægyptum converterunt,

40 & ab Aharone petiverunt ut ſibi faceret deos, qui ſe antecederent:

cederent: nam Mosi illi, à quo essent ex Ægypto educti, sese nescire quid accidisset.

41 Itaque vitulum eo tempore fecerunt, & sacrificium simulacro peregerunt, ac suarum manuum operibus delectati sunt.

42 Ideoque aversus Deus eos ad cultum copiarum cœlestium prolabi sivit, quemadmodum in vatum libro scriptum est: Nunquid mihi victimas & sacrificia obtulistis per annos quadraginta in solitudine, domus Israelis?

43 An non adhibuistis Molochi tabernaculum, Rempha-nisque Dei vestri sidus, quæ vos simulacra fecistis ad adorandum? Itaque vos ego transferam ultra Babylonem.

44 Oraculi tabernaculum habuere majores nostri in solitudine, sicuti statuerat is qui Mosi jussit ut id faceret ad exemplum, quod vidisset:

45 quod acceptum majores nostri unà cum Josua introduxerunt tum, cùm fines occuparunt earum g ntium, quas Deus eorum causa exterminavit: donec ad Davidis tempora ventum est,

46 qui usus Deo secundo, voluit domicilium invenire Deo Jacobeorum.

47 Solomo autem ei ædem ædificavit.

48 Sed non in templis manufactis habitat Supremus, quemadmodum dicit vates:

49 Cœlum mihi sedes est, & terra pedum meorum subsellium: quam mihi vos domum ædificabitis? inquit Dominus: aut quis locus meæ requietis erit?

50 quasi verò non mea manus fecerit ista omnia.

51 Duricervici, & animo & auribus incircumcisi: vos semper spiritui sancto contravenitis, itidem ut majores vestri.

52 Quem vatum non insectati sunt vestri majores? annon eos necarunt, qui justi adventum prænunciarunt? cujus vos modò proditores fuistis & insectatores:

53 qui, quam angelorum administratione legem accepistis, non servastis.

54 Hæc audientes illi, animis urebantur, & dentibus frendebant in eum.

55 Ipse autem sancto spiritu plenus, in cœlum intuitus, & Dei splendorem, Jesumque Deo ad dexteram astantem conspicatus,

56 dixit: En video cœlos apertos, & filium hominis Deo astantem ad dexteram.

57 At illi sublato ingenti clamore, aures suas obturare, & universi facto in eum impetu,

58 ejectum ex urbe lapidare. Et testes, depositis ad pedes adolescentis, nomine Sauli, vestimentis,

59 Stephanum lapidare, invocantem & dicentem: Domine Jesu accipe spiritum meum.

60 Deinde positis genibus, ingenti voce exclamavit: Domine, noli in eos hoc vindicare peccatum: hoc locutus, obdormivit.

CAPUT VIII.

Dum Stephanum lugent pii, Saulus Ecclesiam vastat. Philippus Samariæ Christum prædicat. Simonis magi avaritia notatur. Philippus Eunuchum Æthiopem baptizat.

SAulus autem in ejus necem consentiebat. Ortaque est eo die tanta adversus Hierosolymitanam ecclesiam persecutio, ut omnes in Judææ Samariæque fines

fines (exceptis apoſtolis) dilapſi ſint.

2 Stephano autem parentarunt homines religioſi, & eum magno plangore proſecuti ſunt.

3 Saulus verò devaſtabat eccleſiam, & in domos intrans, ac tum viros tum fœminas trahens, dabat in cuſtodiam.

4 Et illi quidem diſperſi, ultro citroque doctrinam publicabant.

5 Philippus verò in urbem quandam Samariæ degreſſus, Chriſtum Samaritanis prædicabat:

6 vulgoque univerſi dicta Philippi attendebant, cùm quæ prodigia faceret, audirent ac viderent.

7 Ex multis enim ſpiritus impuri, quos habebant, exibant cum ingenti vocis clamore: multique membris capti, & claudi, curati ſunt,

8 magna cum illius urbis lætitia.

9 Erat prius in ea urbe homo quidam nomine Simon, qui magicam exercebat, & Samariæ gentem reddebat attonitam, ſe quendam magnum eſſe dicens:

10 à quo infimi ſummique pendebant, dicentes, eum eſſe Dei magnam potentiam:

11 & ideò pendebant, quòd eos aliquandiu præſtigiis obſtupefecerat.

12 Cùm autem Philippo de divino regno, & Jeſu Chriſti nomine docenti credidiſſent, ac tum viri tum fœminæ baptizarentur,

13 ipſe quoque Simon credidit, ac baptizatus eſt: & deinceps aſſiduus erat cum Philippo, & quæ prodigia ac oſtenta fierent ſpectans, obſtupebat.

14 Audientes autem qui Hieroſolymis erant apoſtoli, admiſſam eſſe à Samaria divinam doctrinam, miſerunt ad eos Petrum ac Johannem,

15 qui eò degreſſi, pro eis orarunt, ut ſanctum ſpiritum obtinerent.

16 Nullum enim adhuc eorum invaſerat: tantùm in Chriſti Jeſu nomen erant baptizati.

17 Itaque illi eis manus impoſuerunt, atque ii ſanctum ſpiritum adepti ſunt.

18 Id animadvertens Simon, manuum apoſtolorum impoſitione ſpiritum ſanctum dari, obtulit eis pecuniam,

19 dicens: Date mihi quoq; poteſtatem iſtam, ut cuicunque manus impoſuero, ſpiritum ſanctum obtineat.

20 At Petrus: Pereas (inquit) unà cum tuo argento, qui divinum munus pecuniis comparandum exiſtimes.

21 Non es hujus doctrinæ particeps, neque conſors: nam tua mens in Dei conſpectu recta non eſt.

22 Quamobrem deſciſce ab iſta tua pravitate, Deumque comprecare, ſi fortè tibi iſta mala mens ignoſcatur.

23 Nam tibi acerbam imminere bilem, & te ſcelere conſtrictum eſſe video.

24 Et Simon: Orate vos, inquit, pro me Dominum, ut mihi nihil eveniat eorum quæ dixiſtis.

25 Igitur illi Domini doctrinam teſtificati ac elocuti, Hieroſolymam redierunt, multoque Samaritanorum vicos Evangelio inſtruxerunt.

26 Philippum autem alloquens Dei angelus, mandavit ut ſurgeret, & meridie per viam proficiſceretur, qua Hieroſolyma Gazam deſcenditur, quæ via erat inſtequens.

27 Et [illegible]

27 Itaque ille surrexit, ac profectus est. Tum homo quidam Æthiops eunuchus, Candacæ Æthiopum reginæ præfectus, omni ejus gazæ præpositus, qui Hierosolymam venerat adorandi Dei gratia,

28 revertebatur, & in suo curru sedens Esaiam vatem legebat.

29 Præcepit autem Philippo spiritus, ut accederet, seque ad eum currum adjungeret.

30 Itaque Philippus accurrit, & eum legere vatem Esaiam audivit, ac dixit: Intelligísne quæ legis?

31 Et ille: Quî verò possim, inquit, nisi quis mihi præeat? Philippumque rogavit ut ascenderet, ac secum sederet.

32 Erat autem hæc scripti, quod legebat complexio: Ut ovis ad cædem actus est, utque agnus ante suum tonsorem obmutescens, sic ille ne mutivit quidem.

33 In ejus humilitate judicium ejus sublatum est, atque ejus genus quis eloquatur? cùm sublata sit ex terra vita ejus.

34 Et eunuchus Philippum alloquens: Quæso te, inquit, de quónam dicit hoc vates? de seipsóne, an de quopiam alio?

35 Tum Philippus fari instituit, & ab eo scripto exorsus, eum de Jesu docuit.

36 Cumque iter faciendo ad quendam venissent aquam, eunuchus dixit: Ecce aqua: quid me baptizari prohibet?

37 Et Philippus: Si toto animo credis, inquit, licet. Credo (inquit ille) Dei filium esse Jesum Christum:

38 jussitque sisti currum, & ambo in aquam, Philippus & eunuchus, descenderunt, eumque baptizavit Philippus:

39 Deinde ubi ex aqua egressi sunt, rapuit Philippum spiritus Domini, nec eum vidit amplius eunuchus, sed suum iter lætus perrexit.

40 Philippus verò Azoti repertus est, & urbes omnes obiens Evangelio instituebat, donec venit ad Cæsaream.

CAPUT IX.

Saulus Damascum petens à Domino prosternitur. Ananias mittitur, ut eum baptizet. Judæorum insidias, per murum demissus, evadit. Petrus Æneæ paralytico medetur. Tabitham defunctam, vitæ restituit.

AT Saulus minas adhuc, cædemque spirans in Domini discipulos, aggressus porticem,

2 petiit ab eo epistolas Damascum ferendas, ad collegia: ut si quos ejus instituti inveniret, sive viros, sive fœminas, vinctos perduceret Hierosolymam.

3 Sed inter eundum, eum Damasco propinquantem circumfusit de cœlo lux,

4 ad terramq; collapsus vocem audivit sibi dicentem: Saule, Saule, quid me persequeris?

5 Et ille: Quis es? Domine. Ego sum Jesus (inquit Dominus) quem tu persequeris. Durum est tibi contra stimulos calcitrare.

6 Hic ille tremens ac stupefactus, Domine, quid me vis facere? inquit. Cui Dominus: Surge & in urbem ingredere & tibi dicetur, quid tibi faciendum sit.

7 Homines autem ejus comites itineris astabant attoniti, vocem audientes illi quidem, sed neminem videntes.

8 Saulus verò à terra surrexit, &

& apertis oculis, neminem videbat. Eum illi manibus ducentes, Damaſcum introduxerunt :

9 ac per tres dies non vidit, neque comedit aut bibit.

10 Erat Damaſci diſcipulus quidam nomine Ananias, quem Dominus per viſum ſic allocutus eſt: Anania. Et ille: Quid eſt, inquit, Domine ?

11 Cui Dominus : Surge, inquit, & in vicum proficiſcere, qui Rectus appellatur, & quære in ædibus Judæ Saulum, nomine Tarſenſem: is enim ſupplicat,

12 & per viſum vidit virum nomine Ananiam ingreſſum, & ſibi manus imponentem, ut cernat.

13 At Ananias : Domine, inquit, audivi ex multis de eo viro, quantum malorum tuis ſanctis Hieroſolymæ fecerit :

14 quinetiam hic poteſtatem habet à pontificibus, vinciendi omnes tuum nomen invocantes.

15 Cui Dominus : Vade, inquit : nam is mihi ſelectum eſt inſtrumentum, ad profitendum meum nomen tum apud cæteras gentes atque reges, tum apud Iſraelitas.

16 Nam ei oſtendam ego, quanta ſint ei patienda propter meum nomen.

17 Tum Ananias abiit : & domum ingreſſus, ac impoſitis illi manibus dixit. Saule frater, Dominus me miſit, is qui tibi in via venienti apparuit, ut videas, ſanctoque ſpiritu repleare.

18 Ac protinus delapſis ex ejus oculis quibuſdam quaſi ſquamis, diſpexit, ſurrexitque & baptizatus eſt,

19 ac cibo capto convaluit. Fuit autem Saulus cum Damaſcenis diſcipulis dies aliquot,

20 ac ſtatim in collegiis Chriſtum prædicabat, eum eſſe Dei filium :

21 ſtupentibus quotquot audiebant, & ita dictitantibus : Nonne hic eſt, qui Hieroſolymæ depopulabatur invocantes hoc nomen ? atque huc eò venit, ut conſtrictos perduceret ad pontifices ?

22 At Saulus magis invaleſcebat, & incolas Damaſci Judæos confutabat, eum Chriſtum eſſe confirmans.

23 Deinde compluribus tranſactis diebus, decreverunt eum occidere Judæi.

24 Quorum inſidiis Saulo cognitis, cùm illi portas dies & noctes, ejus necandi gratia obſervarent,

25 diſcipuli eum noctu ceperunt, & laxata per murum ſporta demiſerunt.

26 Saulus ut Hieroſolymam pervenit, conabatur ſeſe ad diſcipulos aggregare, Sed eum reformidabant omnes, diſcipulum eſſe non credentes.

27 Verùm Barnabas eum prehendit, & ad Apoſtolos duxit, eiſque ut in via Dominum vidiſſet, expoſuit, utque eum Dominus allocutus fuiſſet, & ut Saulus Damaſci in Jeſu nomine liberè locutus eſſet.

28 Ita Saulus cum eis Hieroſolymæ obverſari,

29 & in Domini Jeſu nomine liberè loqui, ac cum Græcanicis colloqui atque contendere : at illi eum interimere conabantur :

30 quo cognito, fratres eum ad Cæſaream deduxerunt, Tarſumque dimiſerunt.

31 Igitur Eccleſiæ per totam Judæam, & Galilæam, & Samariam quietè agebant, & inſtrue-

instruebantur, & in religione ac sancti spiritus confirmatione proficientes augebantur.

32 Accidit autem ut Petrus omnia peragrans, descenderet etiam ad sanctos, qui Lyddam incolebant.

33 Ibi quendam nactus hominem Æneam nomine, octo jam annos jacentem in grabato, membris captum,

34 sic ei dixit: Ænea, sanat te Jesus Christus: surge, & ipse tibi substerne. Atque ille confestim surrexit,

35 eumque viderunt omnes Lyddæ & Assaronis incolæ, iiq; se ad Dominum converterunt.

36 Joppæ autem quædam erat discipula, nomine Tabitha: quod si interpretere, sonat Damam. Ea rectè & benignè factorum plena erat, quibus tenuium egestatem sublevabat.

37 Accidit autem per eos dies, ut ægrotaret ac moreretur. Eam ablutam in cœnaculo posuerunt.

38 Et quòd Joppæ vicina Lydda erat, discipuli Petrum Joppæ esse audientes, miserunt ad eum oratum, ut ad se venire non gravaretur.

39 Itaque Petrus cum nunciis profectus ivit. Eum illi, postquam advenit in cœnaculum subduxerunt, eique viduæ omnes astiterunt, plorantes, & tunicas ac vestimenta ostentantes, quæ facere solebat cùm apud eas esset Dama.

40 Tum Petrus, omnibus foràs ejectis, positis genibus supplicavit, deinde conversus ad corpus, ait: Tabitha surge. Atque illa oculos aperuit, visoque Petro resedit.

41 Et ille porrecta manu, eam allevavit: & vocatis sanctis ac viduis, viventem exhibuit.

42 Hoc per totam Joppen innotuit, multique in Dominum crediderunt.

43 Mansit autem dies aliquam multos Joppæ, apud quendam Simonem coriarium.

CAPUT X.

Cornelius centurio, angeli jussu Petrum accersit. Qui & ipse visione oblata, ne gentes asspernetur, instituitur. Cornelio & familiæ Evangelium annunciat, hi autem Spiritu sancto accepto, baptizantur.

ERat autem quidam Cæsareæ, nomine Cornelius, centurio, ex eo cohorte quæ dicitur Italica,

2 vir religiosus, Deique tum ipse, tum tota ejus familia, metuens, & multa vulgò benignè faciens, ac Deum continenter orans.

3 Is per visum manifestè vidit, hora diei fermè nona, divinum angelum ad se ingressum, & ita dicentem: Corneli.

4 Et ille eum intuitus, & metu correptus, Quid est Domine? inquit. Cui ille: Tuæ preces ac benignè facta ad Deum ascenderunt, eique in memoria insederunt.

5 Itaque mitte Joppen homines, & accerse Simonem nomine Petrum,

6 (is diversatur apud quendam Simonem coriarium, cui domus est apud mare) qui tibi dicet, quid te facere oporteat.

7 Deinde ubi collocutus cum Cornelio angelus discessit, ille evocatis suorum famulorum duobus, & milite quodam religioso, eorum qui apud eum erant assidui,

8 narravit eis omnia, eosque Joppen dimisit.

9 Postero

9 Postero die, illis iter facientibus, & urbi propinquantibus, ascendit Petrus in tectum, supplicandi causa, hora circiter sexta.

10 Esuriebat autem & cibum capere volebat. Atque illis parantibus, extra se raptus,

11 videt apertum cœlum, & descendens ad se utensile quoddam, quasi magnum linteum, quatuor capitibus ligatum, ad terram demitti,

12 in quo inerant omne genus quadrupedes terrestres, feræque & serpentes & aëreæ volucres:

13 extititque vox ad eum: Age Petre, macta, & vescere.

14 At Petrus: Minime, Domine, nihil enim unquam impurum aut immundum comedi.

15 At vox iterum ad eum: Quæ Deus purgavit, tu ne pollue.

16 Atque idem ter factum est, rursumque subductum est in cœlum illud utensile.

17 Cumque secum ipse dubitaret Petrus, quidnam sibi vellet illud visum quod viderat: ecce homines illi a Cornelio missi, Simonis domum sciscitati, aderant pro vestibulo,

18 & clamantes percontabantur, num Simon nomine Petrus ibi diversaretur.

19 Et de Petro de viso illo cogitanti, dixit spiritus: En homines te quærunt:

20 tu verò age, descende, ac cum eis citra omnem cunctationem proficiscere: nam ego eos misi.

21 Ita Petrus ad homines à Cornelio ad se missos degressus, dixit: Is ego sum, quem vos quæritis: quæcausa est ob quam adestis?

22 Et illi: Cornelius (inquiunt) centurio, vir justus, & Dei metuens, & ab universa Judæorum natione bene audiens, oraculo monitus est à sancto angelo, ut te domum suam accerseret, & loquentem audiret.

23 Igitur ille eos intrò vocatos accepit hospitio. Deinde postridie Petrus cum eis profectus est, comitantibus quibusdam Joppensibus fratribus.

24 Postero die Cæsaream ingressi sunt. Cornelius verò eos præstolabatur, convocatis suis cognatis, ac necessariis amicis.

25 Atque ut ingressus est Petrus, ei occurrit Cornelius, & ad pedes lapsus, eum veneratus est.

26 At Petrus eum allevavit: Surge (inquit) ego quoque homo sum.

27 ac cum eo colloquens ingressus est, multosque congregatos nactus, sic ad eos verba fecit:

28 Vos scitis, ut nefas sit homini Judæo hærere aut congredi alienigenæ. Sed mihi Deus ostendit, neminem profanum impurumve dicendum hominem:

29 itâque accersitus, nihil dubitavi venire. Quæro igitur, quam ob causam vos me accerseriveritis.

30 Tum Cornelius: Nudiusquartus, inquit, ad hanc horam jejunus eram, & hora nona domi meæ supplicabam: cùm ecce vir quidam stetit in me conspectu, veste splendida,

31 & ait: Corneli, exaudita est tua supplicatio, tuaque benignè facta Deo in memoria habentur.

32 Mitte ergo Joppen, accersitum Simonem, cui cognomen est Petrus (is diversatur in ædibus Simonis coriarii, apud mare)

mare) qui ubi advenerit tecum loquetur.

33 Ego continuò ad te misi: & tu rectè fecisti, qui veneris. Nunc nos omnes in Dei conspectu adsumus, ad audienda omnia tibi à Deo mandata.

34 Tunc Petrus in hunc modum orationem habuit: Re ipsa comperio, non habere personarum rationem Deum:

35 quin apud omnes nationes qui eum metuit, & justitiam exercet, is ei acceptus est.

36 Quem sermonem misit Israelitis pacem per Jesum Christum nuncians, is est omnium Dominus.

37 Vos scitis, quæ res acciderit per totam Judæam, ducto à Galilæa initio, post prædicatum à Johanne baptisma:

38 Jesum dico à Nazaretha, ut eum Deus sancto spiritu ac potestate unxerit: qui ultro citroque commeans, benefaciebat, & omnes à diabolo oppressos sanabat, quippe cui Deus adesset.

39 Et nos testes sumus omnium, quæ cùm in reliquo Judæorum agro, tum Hierosolymæ fecit:

40 quem illi in patibulo suspensum interfecerunt. Hunc Deus tertio die suscitavit, & ut manifestus fieret effecit,

41 non omni vulgo, sed nobis designatis divinitùs testibus, qui quidem cum eo comedimus & bibimus, postquam à mortuis surrexit.

42 Isque nobis mandavit ut vulgo prædicemus, ac testificemur, eum vivorum esse, mortuorumque judicem à Deo destinatum.

43 Huic vâtes omnes testimonium dant, eum esse, per cujus nomen peccatorum veniam consequantur, quicunque in eum credant.

44 Adhuc hæc verba loquente Petro, invasit sanctus spiritus omnes eam orationem audientes:

45 suntque attoniti ii qui erant à circumcisione fidentes, quicunque cum Petro venerant, quod etiam extranei sancti spiritus munere perfusi essent.

46 Audiebant enim eos linguis loquentes, Deumque celebrantes.

47 Tum Petrus: Nunquis aquam, inquit, prohibere potest, quo minus baptizentur hi, qui, ut & nos sanctum spiritum adepti sint?

48 eosque in Domini nomine jussit baptizari. Tunc illi eum exorarunt, ut ibi dies aliquot maneret.

CAPUT XI.

Petrus eo nomine accusatus, sese defendit. Barnabas Antiochiam mittitur, ubi discipuli Christiani nominati sunt. Ibidem Agabus famem futuram pronunciat.

AUdiverunt autem apostoli & fratres, qui erant in Judæa, etiam exteros divinam accepisse doctrinam.

2 Ac postquam ascendit Petrus Hierosolymam, contendebant cum eo, qui erant à circumcisione.

3 Quòd ad homines præputio præditos ingressus, ac cum eis epulatus fuisset.

4 Ac Petrus sic eis negocium ordine exponere orsus est:

5 Ego in oppido Joppa supplicans, visus sum mihi videre (extra me raptus) descendens utensile quoddam, quasi linteum mag-

magnum, quod quatuor capitibus de cœlo demiſſum ad me uſque venit.

6 Id dum attentus contemplor, vidi quadrupedes terreſtres, & feras, & ſerpentes, & aëreas volucres,

7 audivique vocem dicentem mihi: Age Petre, macta & veſcere.

8 Et ego: Nequaquam, Domine, inquam: nihil enim unquam immundum aut impurum per os meum intravit.

9 At illa vox iterum mihi de cœlo dixit: Quæ Deus purgavit, ne tu polluë.

10 Idque ter factum eſt, atque ita rurſus omnia in cœlum retracta ſunt.

11 Et ecce extemplò præſto fuerunt apud eam, in qua eram, domum, tres homines, ad me Cæſarea miſſi:

12 cum quibus ut ſine omni dubitatione abirem, juſſit mihi ſpiritus. Iverunt autem unà mecum ſex fratres hi:

13 ac nobis hominis domum ingreſſis, narravit ille ut angelum domi ſuæ vidiſſet aſtantem, & ſibi præcipientem ut mitteret Joppen homines qui Simonem accerſerent cognomine Petrum,

14 qui ei dicturus eſſet ea, per quæ & ipſe & ejus omnis familia ſervaretur.

15 Poſtquam autem ego loqui cœpi, invaſit eos ſanctus ſpiritus, ut & nos principio.

16 Tum ego recordatus ſum illud Domini dictum, quo dixerat, Johannem quidem baptizaviſſe aqua, ſed nos ſpiritu ſancto baptizatum iri.

17 Quòd ſi eodem illos munere donaverat Deus, quo etiam nos, dum Domino Jeſu Chriſto fidem adjunximus: ego quis eram, ut Deum prohibere poſſem.

18 His illi auditis acquieverunt, Deoque gratias egerunt, qui etiam externis aditum ad vitam per morum correctionem dediſſet.

19 Cæterum qui propter afflictionem ob Stephanum ortam diſperſi fuerant, pervenerunt uſque in Phœnicem, & Cyprum, & Antiochiam, nemini doctrinam exponentes, niſi ſolis Judæis.

20 Erant autem quidam ex eis homines Cyprii, & Cyrenenſes, qui Antiochiam ingreſſi, loquebantur cum Græcis, Dominum Jeſum nunciantes:

21 Quibus Dominus ita ſecundus erat, ut frequens hominum numerus crederet, ſeque ad Dominum converteret.

22 Quod poſtquam de eis auditione accepit eccleſia Hieroſolymitana, Barnabam miſit, qui Antiochiam ſe conferret.

23 Is poſtquam eò pervenit, viſa Dei gratia lætatus, omnes ut cum animi deſtinatione Domino hærerent, cohortatus eſt:

24 utpote vir bonus, ſanctique ſpiritus & fidei plenus. Itaque Domino acceſſit aliquanta multitudo.

25 Profectus eſt autem Tarſum Barnabas, Sauli requirendi gratia,

26 quem nactus duxit Antiochiam, ac totum annum cum eccleſia verſati ſunt, & aliquantam hominum multitudinem docuerunt, ac primùm Antiochiæ diſcipuli nuncupati ſunt Chriſtiani.

27 Ea tempeſtate deſcenderunt Hieroſolymis vates Antiochiam,

28 quo-

28 quorum unus extitit Agabus nomine, qui divinitus afflatus gravem fore toto orbe famem significavit, quæ quidem accidit sub Claudio Cæsare.

29 Discipuli autem, prout eorum cuique suppetebat, decreverunt opitulandi gratia mittere habitantibus in Judæa fratribus:

30 id quod fecerunt: & ad seniores Barnabæ & Sauli opera miserunt.

CAPUT XII.

Herodes Jacobum gladio occidit. Petrum incarceratum Angelus liberat. Rex Tyriis infensus placatur: & cùm divinos honores sibi vendicat, à vermibus exesus vitam finit.

PER id tempus admovit Herodes rex manus vexandis ab ecclesia nonnullis,

2 & Jacobum Johannis fratrem ferro fustulit:

3 quod Judæis gratum esse videns, comprehendit insuper etiam Petrum (quum quidem essent azymorum dies)

4 captumque dedit in custodiam, & quater quaternis militibus custodiendum tradidit, volens eum post pascha producere populo.

5 Ita Petrus in carcere servabatur, fiebatque pro eo continua ab ecclesia supplicatio ad Deum.

6 Cum autem eum productu rus esset Herodes, & ea nocte dormiret Petrus inter duos milites, duabus colligatus catenis, & custodes ante portam custodiam agerent:

7 ecce adest Domini angelus, splendente per domum luce, qui pulsato Petri latere, eum expergefecit, dicens: Surge celeriter. Ac delapsis ex ejus manu catenis:

8 Præcinge te, inquit, & tuis sandaliis calcea. Quod postquam ille fecit: Indue, inquit, tuum pallium, & me sequere.

9 Itaque ille egressus, eum sequitur: neque rem veram ab angelo agi intelligebat, sed sibi spectrum cernere videbatur.

10 Prætergressi primam ac secundam custodiam, veniunt ad portam ferream, quà in urbem itur, qua eis sua sponte aperta, simulac egressi, vicum unum processerunt, decessit ab eo angelus.

11 Et Petrus ut ad se rediit, ita dixit: Nunc verè scio, Dominum, misso angelo suo, me ex Herodis manu & tanta Judaici populi expectatione eripuisse.

12 Ac sciens venit ad ædes Mariæ, Johannis matris, ejus cui Marcus cognomen erat, ubi complures coiverant, ac supplicabant.

13 Ubi Petrus vestibuli fores pulsavit, prodiit ad subausculandum ancilla, nomine Rhode:

14 quæ agnita Petri voce, præ lætitia vestibulum non aperuit, sed intrò cucurrit, & Petrum ante vestibulum adesse nunciavit.

15 At illi eam insanire dicere. Atque illa sic se rem habere contendente, dicebant ejus esse angelum.

16 Sed Petro pulsare pergente, aperuerunt, & eo viso attoniti sunt:

17 Ille, indicto manu silentio, narravit eis, quo pacto se Dominus ex carcere eduxisset: jussitque ut ea Jacobo & cæteris fratribus renunciarent: deinde egressus concessit alió.

18 Orta die, erat non mediocris inter milites turba, quid de Petro factum esset.

19 Hero-

19 Herodes verò, cùm eum conquisitum non invenisset, habita de custodibus quæstione, eos ad supplicium agi imperavit: & ex Judæa degressus, Cæsarem versatus est

20 Erat autem Herodes Tyriis & Sidoniis infensus: & illi simul venerant ad eum, & Blasto regis cubiculario inducto, pacem petebant, quòd eorum ager ex regio elebatur.

21 Certo autem die Herodes, regali veste indutus, in solio sedens, ad illos orationem habebat:

22 & populus divinam esse, non humanam vocem, acclamabat.

23 Ille verò confestim à Domini angelo ictus (quòd Deo gloriam non tribuisset) & à vermibus erosus, expiravit.

24 Divina autem doctrina crescebat, ac amplificabatur.

25 Et Barnabas atque Paulus, munere perfuncti, Hierosolymam redierunt: assumpto etiam Johanne, eo qui Marcus est cognominatus.

CAPUT XIII.

Paulum & Barnabam sibi segregari jubet Spiritus. Paphi Elymas Magus excæcatur: hinc Antiocham Pisidiæ profecti Evangelium prædicant, Judæis acriter contradicentibus.

ERant Antiochiæ, in ea quæ erat ecclesia, vates, & doctores Barnabas, & Simon, cognomine Niger, & Lucius Cyrenensis, & Manahen, cum Herode Tetrarcha nutritus, & Saulus.

2 Eis autem Domino operantibus, ac jejunantibus, jussit sanctus spiritus ut sibi Barnabam ac Saulum segregarent ad id opus, cui destinasset eos.

3 Tum illi, cùm jejunassent, ac supplicassent, manus eis imposuerunt, eosque dimiserunt.

4 Atque ii à sancto spiritu emissi, ad Seleuciam descenderunt. & inde in Cyprum navigarunt:

5 ac ubi Salaminem pervenerunt, divinam doctrinam in Judæorum collegiis explicarunt. Habebant autem Johannem ministrum.

6 Progressi autem per insulam ad Paphum usque nacti sunt magum quendam, falsum vatem, Judæum, nomine Barjesum,

7 qui erat cum proconsule Sergio Paulo, viro prudente. Is proconsul, advocato Barnaba atque Saulo, divinam doctrinam audire conabatur:

8 sed obstabat eis Elymas magus (si enim licet ejus nomen interpretari) proconsulem à fide studens avertere.

9 At Saulus qui idem Paulus est, sancto repletus spiritu, illum intuitus dixit:

10 O omni fraude ac scelere referte, Diaboli fili, totius justitiæ hostis, non desines rectas Domini vias pervertere?

11 Scito nunc te Domini manu peti, cæcumque aliquandiu fore, ita ut solem non videat. Atque illum protinus tanta invasit caligo tenebrarum, ut circumiens quæreret qui se manu ducerent.

12 Ea re visa proconsul credidit, stupefactus doctrina Domini.

13 Paulus autem ejusque comites Papho solverent, & Pergam Pamphyliæ venerunt: & Johannes ab eis digressus Hierosolymam revertit.

14 Ipsi à Perga progressi, venerunt Antiochiam Pisidiæ: & collegium Sabbati die ingressi, consederunt.

15 Deinde

15 Deinde poſt legis & vatum lectionem, collegii magiſtri eis ita ſignificatum miſerunt. Viri Fratres, ſi quid dicendum habetis, quo populum cohortemini, dicite.

16 Tum Paulus ſurrexit, & manu ſignificavit, atque hac oratione uſus eſt: Viri Iſraelitæ, & qui Deum reveremini, audite.

17 Hujus populi Deus majores noſtros elegit, & peregrinantem in Ægypto populum evexit, ex eaque eduxit ſublimi brachio,

18 & per annos circiter quadraginta eorum mores tulit in ſolitudine:

19 ac ſublatis in Chananæa terra ſeptem gentibus, earum terram dedit eis poſſidendam.

20 Poſtea annis circiter quadringentis quinquaginta, dedit præſides, uſque ad Samuelem vatem.

21 Inde petentibus regem, dedit Deus Saulem, Cis filium, hominem ex tribu Benjaminia, annos quadraginta.

22 Quo ſublato, Davidem eis regem ſuſcitavit, de quo loquens ita teſtatus eſt: Nactus ſum Davidem Iſæi filium, viri ex animi mei ſententia, qui omnia quæ ego volam, faciat.

23 Hujus ex ſemine Deus, ex promiſſo, duxit Iſraelitis ſervatorem Jeſum,

24 ante cujus ingreſſum Johannes prædicavit baptiſma pœnitentiæ, toti Iſraelitico populo.

25 Atque idem Johannes cùm curſum conficeret, dixit: Quem me eſſe ſuſpicamini: Non ego ſum ille: ſed poſt me venit, cujus ego pedum calceamentum ſolvere dignus non ſum.

26 Viri fratres, ex Abrahami genere oriundi, quique ex vobis Deum reverentur, vobis hæc ſalutaris miſſa doctrina eſt.

27 Nam Hieroſolymæ incolæ, eorumque magiſtratus eum ignorantes, vatum voces (quæ unoquoque Sabbato leguntur) eo damnato comprobarunt:

28 & nullo capitali crimine comperto, à Pilato ut ille necaretur petierunt.

29 Ac poſtquam omnia de eo ſcripta perfecerunt eum patibulo detractum, poſuerunt in monimento.

30 Deus verò eum à mortuis excitavit:

31 qui compluribus diebus, eis ſe oſtendit, qui unà cum eo ex Galilæa Hieroſolymam aſcenderant, qui quidem ſunt ejus teſtes ad populum.

32 Et nos vobis nunciamus, quod majoribus promiſerat Deus,

33 id nobis eorum poſteris præſtitiſſe, ſuſcitato Jeſu, ut etiam in Pſalmo ſecundo ſcriptum eſt: Tu meus es filius, ego te hodie genui.

34 Quòd autem eum ex mortuis excitarit, non jam redituram ad interitum, ſic dixit: Dabo vobis fidelem Davidis benignitatem.

35 Itaque alibi quoque dicit: Non es paſſurus ut pius tuus corruptionem patiatur.

36 Nam David quidem, poſtquam ætati ſuæ inſervivit, Dei conſilio obdormivit, & ad ſuos majores additus, corruptionemque paſſus eſt.

37 Sed quem Deus excitavit, is corruptionem paſſus non eſt.

38 Quamobrem hoc vobis notum eſto, viri fratres, vobis per

per hunc peccatorum veniam nunciari:

39 ac ab omnibus, à quibus per Mosis legem solvi nequivistis, per hunc, quicunque credat solvi.

40 Quamobrem prospicite, ne vobis illud usu veniat, quod est in vatibus dictum:

41 Videte ô contemptores, & præ admiratione obtorpescite: nam ejusmodi rem ego facturus sum vestris temporibus, quam non sitis credituri, si quis vobis exponat.

42 Deinde eos ex Judæorum collegio exeuntes orabant extranei, ut proximo Sabbato apud se iis de rebus loquerentur.

43 Ac dimisso collegio secuti sunt multi Judæorum, adventitiorumque religiosorum Paulum atque Barnabam: qui eos alloquentes, persuadebant, ut in Dei gratia permanerent.

44 Ac sequenti Sabbato ferè tota civitas ad audiendam divinam doctrinam convenit.

45 Verùm Judæi tantam hominum multitudinem videntes, æmulationis pleni, contradicebant iis quæ à Paulo dicebantur, reclamantes ac conviciantes.

46 Quibus contrà Paulus & Barnabas sic liberè dixerunt: Vobis primùm necesse erat proponi divinam doctrinam. Sed quia eam rejicitis, neque vos sempiterna vita dignos judicatis, scitote nos ad gentes converti.

47 Sic enim præcepit nobis Dominus: Te gentibus externis lumen destinavi, ut sis ad ultimas usque terras saluti.

48 Hæc audientes exteri lætabantur, Dominique celebrabant doctrinam, & crediderunt quotquot erant sempiternæ vitæ destinati.

49 Sed dum Domini doctrina per totam illam regionem divulgatur,

50 Judæi impulsis religiosis honestisque fœminis, primisque civitatis tantam in Paulum & Barnabam insectationem excitarunt, ut eos ex suis finibus ejicerent.

51 Illi excusso in eos pedum suorum pulvere venerunt Iconium.

52 Discipuli verò lætitia, sanctoque spiritu complebantur.

CAPUT XIV.

Paulus & Barnabas Iconio ejiciuntur. Paulus Lystræ, claudum sanat, & sibi sacrificaturos, prohibet. Ibidem Judæis authoribus lapidatur, hinc multis Ecclesiis peragratis, Antiochiam revertuntur.

IConii autem unà in Judæorum collegium ingressi sunt, & ita loquuti, ut crederet Judæorum Græcorumque magna multitudo.

2 At Judæi quibus persuasum non erat, extraneorum animos in fratres concitarunt, atque vitiarunt.

3 Itaque postquam illic aliquandiu demorati sunt, liberè de Domino loquentes, qui ei doctrinæ cujus ipse pro sua beneficentia autor erat, testimonium dabat, efficiendo ut per eos prodigia fierent & miracula:

4 scissa est urbis multitudo, ita ut partim à Judæis, partim ab Apostolis starent.

5 Cumque tum ab extraneis, tum à Judæis, necnon eorum magistratibus, fieret ad eos violandos ac lapidandos impetus,

6 illi, eo intellecto, confugerunt in urbes Lycaoniæ, Lystram atque Derbam, & in finitimam regionem.

7 Illic

7 Illic dum Evangelium docent,

8 homo quidam Lystris pedibus impotens, sedebat, claudus ab utero matris, qui nunquam ingressus erat.

9 Hic dum loquentem Paulum audit, Paulus eum intuitus, & animadvertens fidem habere se servatum iri,

10 dixit clara voce: Surge in pedes rectus: atque ille exilire, ac ingredi.

11 Hoc Pauli facto viso, vulgus sublata voce, Lycaonicè dicebant, deos humana specie descendisse:

12 & Barnabam Jovem appellabant, Paulum autem Mercurium, quòd is orationi præesset.

13 Jovis autem sacerdos, ante eorum urbem collocati, productis in vestibulo tauris ac coronis, volebat unà cum hominum vulgo sacrificare.

14 Quo audito, apostoli Barnabas & Paulus, laceratis suis vestibus, insilierunt in turbam,

15 hujusmodi verbis clamantes: Viri, cur ista facitis? nos quoque sumus homines, iisdem, quibus vos, affectionibus obnoxii: qui vobis denunciamus, ut à vanis istis ad Deum illum viventem vos convertatis, qui & cœlum fecit, & terram & mare, & quæcunque sunt in eis:

16 qui superioribus seculis gentes omnes suo more vivere permisit.

17 Tametsi non se reliquit non testatum, benefaciendo, de cœlo nobis pluvias frugiferaque dando tempora, explendo cibis ac lætitia nostros animos.

18 Hæc dicentes, ægrè vulgus compescuerunt, quo minus eis sacrificaret.

19 Supervenerunt interea ab Antiochia & Iconio Judæi, qui vulgo persuaserunt, ut Paulum lapidarent, ac extra urbem traherent, mortuum esse rati.

20 Ille circumfusus discipulis, surrexit, & in urbem ingressus est. Postridie Derbam cum Barnaba profectus est,

21 eaque civitate Evangelio instituta, & compluribus factis discipulis, Lystram, & Iconium, & Antiochiam repetierunt,

22 confirmantes discipulorum animos & ut in fide permanerent cohortantes: per multas enim miserias oportere nos in divinum regnum intrare.

23 Ac postquam eis seniores in singulas ecclesias crearunt, factis supplicationibus, cum jejuniis, eos Domino, in quem crediderant, commendarunt:

24 & peragrata Pisidia, in Pamphyliam venerunt;

25 ac Pergæ doctrinam locuti, Attaliam descenderunt.

26 Inde Antiochiam navigarunt, unde fuerant divinæ gratiæ commendati, ad opus quod absolverunt.

27 Eò postquam venerunt, coacta concione, renunciarunt quæ secum fecisset Deus, utque gentibus externis aperuisset portam fidei.

28 Commorati sunt autem illic non parum diu unà cum discipulis.

CAPUT XV.

Antiochenis quidam jugum Legis obtrudere conantur. Consultant de hac re Apostoli, &, quid facto opus est, per literas indicant. Inter Paulum & Barnabam acris contentio oritur.

QUidam autem ex Judæa degressi, docebant fratres, nisi Mosaico ritu circumciderentur, non posse salvos fieri.

2 In

2 Itaque cùm Paulo & Barnabæ ortum esset adversus illos non mediocre certamen atque contentio, statuerunt Paulo & Barnabæ, & aliis quibusdam ex suis ascendendum esse Hierosolymam, ad apostolos & seniores, ob eam quæstionem.

3 Igitur illi ab ecclesia deducti, Phœnicen & Samariam obibant, extraneorum conversionem exponentes, omnesque fratres ingenti afficiebant lætitia.

4 Ubi Hierosolymam perventum est, accepti sunt ab ecclesia & apostolis ac senioribus,& quæ Deus secum fecisset, retulerunt.

5 Extiterunt autem quidam, ex eorum qui crediderant, Pharisæorum secta, qui eos circumcidendos dicerent, indicendumque ut Mosis legem servarent.

6 Hujus rei dispiciendæ gratia, apostoli & seniores convenerunt,

7 & magna contentione exorta, surrexit Petrus, & ad eos hujusmodi orationem habuit: Viri fratres, vos scitis, ut Deus jampridem me ex vobis elegerit, cujus ex ore extranei doctrinam Evangelicam audirent, ac crederent.

8 Ac animorum cognitor Deus, eis testimonium dedit, impertitus eis spiritum sanctum, ut & nobis:

9 nec ullum inter nos & eos discrimen fecit, cùm eorum animos fide purgasset.

10 Quocirca quid Deum tentatis, discipulorum cervicibus jugum imponendo, quod neque majores nostri, neque nos ferre potuimus?

11 Sed nos per Domini Jesu Christi gratiam servari credimus, quemadmodum & illi.

12 Siluit universa multitudo, & Barnabam Paulumque audiebant, narrantes quæ Deus ostenta ac miracula apud exteras nationes per eos designasset.

13 Deinde postquam illi conticuerunt, Jacobus in hunc modum verba fecit: Viri fratres, audite me.

14 Narravit Simeon, quo pacto primùm Deus curaverit ascisendum ex gentibus externis populum suo nomine,

15 atque huic consonant dicta vatum, qui quemadmodum scriptum est:

16 Postea revertar, & collapsum Davidis tabernaculum reficiam, ejusque diruta instaurabo, & id erigam:

17 ut hominum reliqui, & omnes à me denominatæ gentes, Dominum exquirant, inquit horum omnium author.

18 Nota sunt ab omni æternitate Deo, omnia ejus opera.

19 Quare ego judico, non esse molestia afficiendos eos, qui ex gentibus externis ad Deum se convertunt:

20 sed eis scribendum, ut à simulacrorum fœditatibus abstineant, & à stupro, & suffocatis, & sanguine.

21 Moses enim jam inde à priscis seculis per urbes, qui se prædicent habet, dum per collegia omnibus Sabbatis recitatur.

22 Tum visum est apostolis & senioribus, unà cum tota ecclesia, delectos ex se viros Antiochiam cum Paulo & Barnaba mittere, Judam cognomine Barsabam, & Silam, viros fratrum primarios,

23 qui has literas ferrent. Apostoli & seniores & fratres,degentibus Antiochiæ & in Syria ac Cilicia fratribus,iis qui externarum sunt gentium, salutem.

24 Quan-

24 Quandoquidem audivimus, ut quidam à nobis profecti, vos ſermonibus turbaverint, labefactantes veſtros animos, dicendo circumcidendos eſſe, legique parendum, cùm id nos eis non mandaverimus:

25 viſum eſt nobis eodem congreſſis, electos viros ad vos mittere, unà cum chariſſimis noſtris Barnaba & Paulo,

26 qui homines ſuam vitam expoſuerunt pro Domini noſtri Jeſu Chriſti nomine.

27 Miſimus ergo Judam & Silam, qui & ipſi verbis eadem referant.

28 Viſum eſt enim ſancto ſpiritui & nobis, nihil amplius vobis oneris imponere, quàm hæc neceſſariò,

29 abſtinendum à deaſtrorum victimis, & ſanguine, & ſuffocato, & ſtupro: à quibus ſi vos continebitis rectè facietis. Valete.

30 Illi igitur dimiſſi, venerunt Antiochiam: & coacta multitudine tradiderunt epiſtolam.

31 Qua lecta, illi cohortatione gaviſi ſunt:

32 & Judas & Silas, qui & ipſi vates erant, multis verbis fratres cohortati ſunt, atque confirmarunt.

33 Deinde illic aliquandiu commorati, à fratribus amicè ad apoſtolos dimiſſi ſunt.

34 Silæ autem ibi remanere viſum eſt,

35 Paulus & Barnabas Antiochiæ morati ſunt docentes, & Domini doctrinam cum aliis multis explicantes.

36 Poſt aliquot dies monuit Paulus Barnabam, ut fratres ſuos per omnes urbes, in quibus Domini doctrinam explanaſſent, reviſerent, quomodo ſe haberent.

37 Barnabas verò volebat Johannem aſſumere, nomine Marcum.

38 At Paulus cenſebat, eum, qui ab eis in Pamphylia defeciſſet, nec unà ad negocium profectus fuiſſet, non eſſe aſſumendum.

39 Hinc natum jurgium eſt, ita ut ſe inter ſe dirempti ſint: & Barnabas aſſumpto Marco, navigarit in Cyprum.

40 Paulus electo Sila profectus eſt, divinæ gratiæ commendatus à fratribus:

41 Syriamque & Ciliciam obivit, confirmans eccleſias.

CAPUT XVI.

Paulus circumciſo Timotheo Philippis agens, Lydiam in fide inſtituit. Pythonis ſpiritum expellit, propterea virgis caſi in carcerem conjiciuntur. Terræ motu, carceris ianuæ aperiuntur, & ejuſdem cuſtos Chriſti fidem recepit.

1 PErvenit autem Derbam & Lyſtram, & erat ibi diſcipulus quidam nomine Timotheus, fœminæ cujuſquam Judææ fidentis filius, patre Græco.

2 Hunc Timotheum, teſtimonio commendatum Lyſtrenſium Iconienſiumque fratrum,

3 voluit Paulus ſecum proficiſci, eumque cepit & circumcidit, propter eos qui erant in iis locis Judæos. Sciebant enim omnes ejus patrem eſſe Græcum.

4 Obeundis autem urbibus tradebant eis ſervanda placita, quæ ab apoſtolis & ſenioribus, qui erant Hieroſolymæ, decreta fuerant.

5 Ita fiebat, ut Eccleſiæ fide confirmarentur, & numero creſcerent quotidie.

6 Peragrata autem Phrygia & Galatica regione, prohibiti à ſancto

ſancto ſpiritu verba facere in Aſia,

7 in Myſiam profecti, conabantur per Bithyniam iter facere:

8 Itaque Myſiam prætergreſſi, devenerunt in Troadem,

9 & hujuſmodi viſum noctu Paulo occurrit. Vir quidam aderat Macedo, qui eum his verbis hortabatur: proficiſcere in Macedoniam ad ſuccurrendum nobis

10 Id viſum ſimulac ille vidit, in Macedoniam contendere cupivimus, affirmantes à Domino nos advocari ad illos in Evangelio inſtituendos.

11 Ergo ſolvimus à Troade, & recto curſu venimus in Samothraciam. Poſtridie Neapolim:

12 inde Philippos, quæ urbs eſt primæ partis Macedoniæ colonia. In ea urbe nos dies aliquot agentes,

13 die Sabbato exiimus extra urbem ad fluvium, ubi ſolebat fieri ſupplicatio: & ibi ſedentes, alloquebamur fœminas, quæ convenerant.

14 Ac fœmina quædam, Lydia nomine purpuræ venditrix, civitatis Thyatirarum, Dei cultrix, audivit, cujus animum Deus aperuit, ut Pauli orationem intenderet.

15 Ea poſtquam cum ſua familia baptizata eſt, rogavit ut ſi Domino fidelem eſſe judicaremus, in ſuas ædes divertemus, coegitque nos.

16 Accidit autem, ut nobis preces euntibus, ancilla quæ in Pythonis prædita ſpiritu curreret, quæ ſuis dominis magnum quæſtum conciliabat divinando.

17 Ea Paulum & nos ſubſequens, ſic clamabat: hi homines ſummi Dei cultores ſunt, qui nobis viam ſalutis nunciant.

18 Hoc illa per dies complures faciente, Paulus id ægrè ferens, ſe convertit, & ſpiritui dixit: Edico tibi per Jeſu Chriſti nomen, ut ex iſta migres. Atque ille eveſtigio migravit.

19 Tum ejus domini, videntes ſui ſpem quæſtus periiſſe, Paulum & Silam comprehenderunt, & in forum traxerunt ad magiſtratus:

20 ac eis ad prætores perductis, ita dixerunt: Homines hi urbem noſtram obturbant, cùm ſint Judæi,

21 moreſque docent, quos nobis admittere aut tenere nefas, qui ſimus Romani.

22 Hic cùm adverſus illos vulgus inſtaret, prætores, dilaceratis eorum veſtimentis, juſſerunt eos verberari:

23 multiſque cæſos ictibus conjecerunt in carcerem, & cuſtodi carceris ut eos diligenter ſervaret, mandarunt.

24 Is accepto eo mandato, eos in penitiſſimum carcerem conjecit, & eorum pedes in numellam compegit.

25 Media nocte, Paulus & Silas ſupplicantes collaudabant Deum, audientibus eos vinctis:

26 tantuſque repentè motus extitit, ut carceris fundamenta concuterentur, & apertis ſubitò portis omnibus, omnium vincula relaxarentur.

27 Tum expergefactus cuſtos carceris, & apertas conſpicatus portas omnes cuſtodiæ, ſtricto enſe ſeipſum interficere volebat, vinctos effugiſſe putans.

28 Sed Paulus magna voce clamavit: Noli in te gravius conſulere, omnes enim hîc ſumus.

29 Tum ille, petito lumine, intrò insiliit, & tremebundus Paulum & & Silam accidit,

30 eisque foràs productis dixit: Domini, quid mihi faciendum est, ut salvus sim?

31 Et illi dixerunt: Crede in Dominum Jesum, & salvus eris tu tuaque familia:

32 eique Domini doctrinam elocuti sunt, & omnibus qui erant in ejus ædibus.

33 Atque ille eos eodem noctis vestigio capit, & à plagis abluit: estque ipse continuò cum suis omnibus baptizatus:

34 & eis domum suam ductis, mensam apposuit, ac lætatus est, postquam cum omni familia crediderat Deo.

35 Ubi diluxit, prætores miserunt lictores, qui juberent ut homines illos dimitteret.

36 Eam rem custos carceris Paulo renunciavit: Significarunt prætores, inquit, ut dimittamini. Quamobrem exite, & salvi discedite.

37 At Paulus: Cæsos nos (inquit eis) publicè indemnatos, homines Romanos, dederunt in custodiam, & nunc clàm emittunt? Non ita, quin veniant ipsi, & educant.

38 Hæc verba lictores prætoribus retulerunt: & illi territi dum Romanos esse audiunt:

39 iverunt eos oratum: & eductos, ut ex urbe exirent, rogarunt.

40 Illi ex custodia egressi, ad Lydiam diverterunt: & visis fratribus eos consolati sunt ac discesserunt.

CAPUT XVII.

Paulus Thessalonicæ Christum annuntians, à Jasone exceptus. Berrhœam emittitur: inde Athenas profectus, in Areopago Deum illis ignotum annuntiat, nonnullis ad Christum conversis.

PEragrata autem Amphipoli & Apollonia Thessalonicam venerunt: ubi cùm esset Judæorum collegium,

2 Paulus more suo ad eos ingressus est, & per tria Sabbata disserebat eis ex scriptis,

3 aperiens ac exponens, ut Christum supplicio affici, ac ex mortuis resurgere oportuerit: utque esset Christus Jesus, quem ipse eis nunciaret.

4 Itaque persuasum est eorum nonnullis, iique se ad Paulum & Silam aggregarunt, necno nre-ligiosorum Græcorum ingens multitudo, & fœminarum primariarum non paucæ.

5 At Judæi, quibus persuasum non erat, per æmulationem assumptis circumforaneis quibusdam, hominibus nequam, urbem excitato tumultu perturbare: & Jasonis domum aggressi, eos in publicum producere conari:

6 eisque non inventis, Jasonem & quosdam fratres ad rectores civitatis trahere, clamantes, illos orbis perturbatores, etiam hic adesse,

7 & ab Jasone acceptos esse: & quidem eos omnes contra Cæsaris decreta facere, regem dicentes alium esse Jesum.

8 Ita plebem & civitatis rectores iis dicendis turbarunt:

9 atque illi accepta Jasonis & reliquorum satisfactione eos absolverunt.

10 Fratres vero noctu statim Paulum & Silam Berrhœam dimiserunt. Quò postquam illi pervenerunt, in Judæorum collegium receperunt.

11 Erant autem hi Thessalonicensibus generosiores, qui

qui ſumma cum aviditate doctrinam admiſerint, quotidie literas examinantes, an ea ſic ſe haberent.

12 Itaque eorum multi crediderunt, necnon Græcorum mulierum honeſtarum & virorum non pauci.

13 Ut autem cognoverunt Theſſalonicenſes Judæi, etiam Berrhœæ explicatam eſſe à Paulo divinam doctrinam, venerunt etiam illuc, plebem concitaturi.

14 Tum fratres Paulum confeſtim emiſerunt, ut ad mare ſe conferret: & ibi Silas & Timotheus remanſerunt.

15 Qui vero Paulum deducebant, eum Athenas uſque duxerunt: & accepto ad Silam & Timotheum mandato, ut quamprimùm ad illum venirent, digreſſi ſunt.

16 Eos dum Athenis Paulus opperitur, ipſe ſecum animo extimulabatur, deaſtris deditam urbem videns.

17 Diſputabat igitur in collegio cum Judæis & religioſis, itemque in foro quotidie, ut quiſque occurrerat.

18 Contulerunt autem cum eo Epicureorum Stoicorumque philoſophorum quidam. Nonnulli, quid vellet is nugator dicere, quærebant. Alii peregrinorum nunciatorem divorum videri dicebant, quòd Jeſum & reſurrectionem eis nunciabat:

19 eumque prehenſum, & in vicum Martium ductum, ſic alloquuntur: Poſſumúſne ſcire, quæ ſit nova iſta, quam tu loqueris, doctrina?

20 Nam peregrina quædam noſtris auribus affers: Itaque velimus cognoſcere, quid iſta ſibi velint.

21 Erant autem Athenienſes omnes, tum illic peregrinantes hoſpites, ad nihil aliud idonei, quàm ut novi aliquid vel dicerent vel audirent.

22 Paulus verò ſtans in medio vico Martio, ſic verba fecit: Viri Athenienſes, video vos omnino paulò ſuperſtitioſiores.

23 Cùm enim prætereiens, veſtra ſpectarem numina, inveni etiam aram, in qua inſcriptum erat: Ignoto Deo. Quem igitur vos ignorantes veneramini, eum ego vobis nuncio.

24 Deus qui mundum & quæ in eo ſunt omnia fecit, cùm ſit cœli terræque Dominus, non in manufactis templis habitat,

25 nec hominum manibus colitur, quaſi ullius egenus: cùm ipſe omnibus vitam, flatum, omnia denique conferat:

26 cumque creaverit ex unius ſanguine univerſum genus hominum, ut in omni terræ ſolo habitarent, præfinitis eorum ſtatis temporibus, & inhabitandi terminis,

27 ut Dominum quærerent, ſi fortè eum contrectarent, ac invenirent: quanquam non procul ab unoquoque noſtrûm remotum,

28 cùm in eo vivamus, & moveamur, & ſimus, ut quidam etiam veſtratium poetarum dixerunt: Nam genus illius ſumus.

29 Quòd ſi genus ſumus Dei, non debemus exiſtimare auro, aut argento, aut lapidi arte & induſtria humana cælato, divinitatem eſſe ſimilem.

30 Igitur prætermiſſis ignorantiæ temporibus, Deus nunc omnibus ubique hominibus denunciat, ut ad frugem redeant.

31 Statuit enim diem, in quo orbem ex æquo judicaturus est, per virum per quem decrevit: quem dum ex mortuis in vitam revocavit, fidem exhibuit omnibus.

32 Hic illi, audita mortuorum resurrectione, partim deridere: partim dicere, se rursus ex eo ea de re audituros.

33 Ita Paulus ex eorum medio discessit.

34 Hæserunt autem ei homines nonnulli, ac crediderunt, in quibus fuit Dionysius Areopagita, & mulier nomine Damaris, & præter eos alii.

CAPUT XVIII.

Paulum Corinthi gentes docentem, solatur Dominus, coram Gallione accusatur, sed frustra. Hinc in Syriam, deinde Ephesum profectus, Galatia & Phrygiæ ecclesias confirmat. Apollos ab Aquila exquisitius institutus, Christum magno cum fructu prædicat.

POstea digressus Athenis Paulus, Corinthum venit,

2 & quendam nactus Judæum, nomine Aquilam, genere Ponticum, qui recens venerat ab Italia unà cum uxore sua Priscilla, quòd imperaverat Claudius, & Judæi omnes Roma emigrarent,

3 convenit eos: & qui ejusdem artis erat, mansit apud eos, & operabatur: erant enim arte tentorium opifices.

4 Disputabat autem in collegio omnibus Sabbatis, & Judæis ac Græcis persuadebat.

5 Ut autem descenderunt ex Macedonia Silas & Timotheus, Paulus divino instinctu afflatus, Christum Jesum Judæis testificabatur.

6 Cumque illi resisterent ac maledicerent, ille excussis vestimentis, sic eis dixit: vos vestram perniciem capite luetis: purus ego deinceps ad exteros me conferam.

7 Ita illinc profectus, venit in ædes cujusdam nomine Justi, hominis religiosi, cujus ædes erant contiguæ collegio.

8 Crispus autem collegii magister, Domino credidit, una cum tota sua familia: necnon Corinthiorum multi, postquam audiverant, credebant, ac baptizabantur.

9 Dixit autem Dominus per nocturnum visum Paulo: Ne metue, sed loquere, neve taceto:

10 nam ego tibi adsum, neque te quisquam invadet lædendi gratia: est enim mihi multus in urbe ista populus.

11 Postquam autem illic annum unum & sex menses egit, divinam disciplinam eos docens,

12 Judæi, Gallione Achaiæ proconsule, Paulum universi adorti, ad tribunal perduxerunt,

13 & eum hominibus persuadere ut Deum contra legem colant, dixerunt.

14 Hic cùm Paulus verba facturus esset, dixit Gallio Judæis: Si quidem injuria aliqua aut facinus atrox esset, Judæi, meritò, vos ferrem.

15 Sed si de sermone, & nominibus, & lege vestra quæstio est, ipsi videritis: nam istorum judex ego esse nolo.

16 Ita eos abegit à tribunali.

17 Græci verò omnes comprehensum collegii magistrum Sosthenem, cædebant ante tribunal, ea nihil curante Gallione.

18 Paulus autem, transactis illic adhuc diebus aliquam multis, vale dicto fratribus, navi-

navigavit in Syriam, & cum eo Priſcilla & Aquila, cùm caput totondiſſet in Cenchreis: id enim voverat.

19 Pervenit autem Epheſum, & eis ibi relictis in collegium ingreſſus, diſputavit cum Judæis.

20 Ac eis ut apud ſe diutius maneret rogantibus, non conceſſit,

21 ſed vale dixit cum hujuſmodi verbis: Mihi omnino Hieroſolymæ agendum eſt proximum feſtum: ſed ad vos revertar, volente Deo. Ita ſolvit ab Epheſo,

22 & facto ad Cæſaream exceſſu, ac ſalutata eccleſia, conſcendit, ac degreſſus eſt Antiochiam.

23 & ibi commoratus aliquandiu, profectus eſt: omnem deinceps perluſtrans Galaticum agrum, & Phrygiam, confirmans omnes diſcipulos.

24 Judæus autem quidam, Apollos nomine, natu Alexandrinus, vir eloquens, pervenit Epheſum, literis pollens.

25 Is erat Domini inſtitutione initiatus, & animo fervens loquebatur, ac diligenter de Domino docebat, ſolùm Johannis baptiſma intelligens.

26 Hic cùm in collegio liberè loqui cœpiſſet, eo audito, Aquila & Priſcilla eum aſciverunt, eique exactius Domini inſtitutum expoſuerunt.

27 Ac volente eo in Achaiam proficiſci, fratres ad diſcipulos ſcripſerunt, hortantes ut eum acciperent. Quò ubi pervenit, multum iis qui crediderant contulit, qua præditus erat gratia.

28 Vehementer enim Judæos convincebat, publicè demonſtrans per literas, Chriſtum eſſe Jeſum.

CAPUT XIX.

Diſcipuli quidam Epheſi Johannis doctrina imbuti, ignorantes Spiritus ſancti viſibiles illas gratias; quibus Deus regnum filii ſui ornaverat, baptizantur in nomine Jeſu. Exorciſtæ Judæi à diabolo cæduntur. Libri exuruntur magici. Demetrius magnam in Paulo ſeditionem concitat.

INterea dum Apollos Corinthi eſt, Paulus peragratis ſuperioribus tractibus, venit Epheſum.

2 & quoſdam nactus diſcipulos, ſic allocutus eſt: An ſanctum ſpiritum adepti eſtis, cùm credidiſtis? Cui illi: Nos verò ne quidem an ſpiritus ſanctus ſit, audivimus.

3 Qua igitur ratione baptizati eſtis? Johannis baptiſmate, inquiunt.

4 Et Paulus: Johannes quidem corrigendæ vitæ baptiſmate baptizavit, vulgò monens, ut in venientem poſt ſe crederent, hoc eſt in Chriſtum Jeſum.

5 Hoc audito, illi in Domini Jeſu nomen baptizati ſunt.

6 Cumque manus eis Paulus impoſuiſſet, invaſit eos ſanctus ſpiritus, linguiſque loquebantur, ac vaticinabantur.

7 Erant autem in ſumma, viri circiter duodecim.

8 Ille ingreſſus in collegium, liberè per tres menſes loquebatur, diſputans, & regni divini res perſuadens.

9 Sed quoniam nonnulli occallebant, nec ſolum ſibi non patiebantur perſuaderi, verumetiam ei inſtitutioni apud multitudinem maledicebant; ille digreſſus ab eis, diſcipulos ſeparavit & quotidie in cujuſdam Tyranni ludo diſputabat.

10 Id autem factum est per annos duos, ita ut omnes Asiæ incolæ Domini Jesu doctrinam audiverint, tum Judæi, tum Græci.

11 Ac prodigia non vulgaria faciebat Deus, opera Pauli,

12 adeò ut in ægrotantes afferrentur ex ejus corpore sudaria aut semicinctia, atque illi morbis liberarentur, & ex eis immundi spiritus exirent.

13 Tentarunt autem quidam ex ambulatoribus Judæis obtestatoribus, nominare in præditos malis spiritibus nomen Domini Jesu, dicentes, Obtestamur vos per Jesum, quem Paulus prædicat.

14 Erant autem quidam Scevæ Judæi pontificis filii septem qui id faciebant.

15 Sed malus spiritus ita respondit: Jesum ego cognosco, & Paulum novi, sed vos quinam estis?

16 Tum infiliit in eos homo, in quo malus erat spiritus, eosque ita subegit ac vicit, ut nudi & vulnerati ex ædibus illis effugerint.

17 Quod ubi tam Judæis, tum Græcis omnibus Ephesi incolis innotuit, omnes metu perculsi sunt, Dominique Jesu nomen magni fiebat.

18 Ac eorum qui crediderant, multi sua facta confessum ac declaratum veniebant.

19 Itemque eorum qui illicita tractaverant, satis multi congestos libros in omnium præsentia cremabant: quorum precio computato, comperta sunt nummorum quinquaginta millia:

20 adeò penitùs crescens invalescebat doctrina Domini.

21 His peractis, statuit cum animo suo Paulus, perlustrata Macedonia & Achaia, Hierosolymam proficisci, dicens, Postquam illuc perveniisset, Romam quoque sibi esse visendam.

22 Missi autem in Macedoniam duobus eorum, qui ei ministrabant, Timotheo & Erasto, ipse aliquandiu remansit in Asia.

23 Extitit eo tempore tumultus non exiguus, ob eam institutionem.

24 Quidam enim, nomine Demetrius, faber argentarius, qui argentea Dianæ delubra faciebat, collectis artificibus (quibus non mediocrem quæstum præstabat,)

25 & aliis ejuscemodi rerum opificibus, hujusmodi oratione usus est: Viri, scitis ex hoc opificio nostras esse facultates,

26 & videtis ac auditis ut Paulus iste non solùm Ephesi, sed totius ferè Asiæ bonam partem verbis averterit, negans esse deos qui manibus fiant.

27 Neque verò solùm ne hæc nobis pars confutetur, periculum est, verumetiam ne magnæ deæ Dianæ fanum pro nihilo habeatur: vel potius ne ejus, quam tota Asia & orbis colit, magnitudo tollatur.

28 Hoc illi audito, furoris pleni sic clamare: Magna est Diana Ephesiorum.

29 Ita urbe repleta confusione, universi in theatrum impetum fecerunt, correpto Caio & Aristarcho Macedonibus, Pauli peregrinationis comitibus.

30 Paulum autem volente ad populum intrare, non sivérunt discipuli.

31 Quidam etiam gubernatorum Asiæ, qui ei erant amici, miserunt qui eum monerent, ne se daret in theatrum.

32 Igitur

32 Igitur aliis aliud clamantibus (erat enim confusa concio, & plerique, qua de causa convenissent, nesciebant,)

33 protractus est ex turba Alexander producentibus eum Judæis.

34 Sed cùm Alexander manu significasset, & vellet ad populum causam dicere, ubi Judæum esse cognitum est, extitit omnium vox una per duas ferè horas clamantium: Magna est Diana Ephesiorum.

35 Tum scriba sedata turba, sic verba fecit: Viri Ephesii, quis verò est homo, qui nesciat Ephesiorum urbem cultricem esse magnæ deæ Dianæ, & à Jove delapsi simulacri?

36 His cùm contradici non possit, decet vos sedatos esse, & nihil temerè facere.

37 Adduxistis enim homines istos neque sacrilegos, neque in vestram deam maledicos,

38 Quòd si Demetrius, & ejus socii artifices causam habent adversus aliquem, forum agitur, & adsunt proconsules: accusent inter se.

39 Si aliud quid quæritis, id legitima concione absolvetur.

40 Nam periculum est, ne seditionis accusemur ob hodiernum diem, cùm nulla sit causa, qua concursus hujus rationem reddere possimus. His ille dicendis concionem dimisit.

CAPUT XX.

Paulus iter in Macedoniam instituit. Troade in mediam noctem sermonem protendens, Eutychum per fenestram delapsum resuscitat. Miletum vocatis Ephesiis Presbyteris quid sé & illos maneat exponit.

POST compositum tumultum, Paulus, advocatis ac salutatis discipulis, in Macedoniam ire contendit.

2 Deinde peragratis illis partibus, eos multis verbis cohortatus venit in Græciam.

3 Ubi postquam tres menses egit, & ei factæ sunt à Judæis insidiæ in Syriam navigaturo, sententia fuit per Macedoniam reverti.

4 Comitatus est eum usque in Asiam Sopater Berrœensis, Thessalonicensium Aristarchus, & Secundus, & Caius Derbæus, & Timotheus: Asiani verò Tychicus, & Trophimus.

5 Hi prægressi manserunt nos in Troade.

6 Nos navigavimus post Azymorum dies à Philippis, & ad eos in Troadem quinque diebus pervenimus, ubi septem dies commorati sumus.

7 Prima autem post Sabbatum die, congregatis ad frangendum panem discipulis, Paulus disserebat, profecturus postridie.

8 Cumque sermonem ad mediam noctem produxisset, & essent crebra in cœnaculo, quo convenerant, funalia,

9 quidam juvenis, Eutychus nomine, in fenestra sedens, oppressus alto somno, diutius disserente Paulo, somno deturbatus decidit de tertia contignatione, & sublatus est mortuus.

10 At Paulus degressus incubuit ei, eumque complexus, inquit: Nolite tumultuari: nam vita præditus est.

11 Deinde ascendit, & fracto gustatoque pane, ac multum usque ad diluculum collocutus, ita demum profectus est.

12 Atque illi puerum viventem, non mediocriter recreati, abduxerunt.

13 Nos ad navem progreſſi, Aſſum navigavimus, illinc Paulum recepturi. Sic enim mandaverat ipſe pedibus iter facturus.

14 Poſtquam nobis ad Aſſum congreſſus, nos eo recepto Mitylenem venimus.

15 Inde navigantes, poſtridie venimus contra Chium. Sequenti die in Samum appulimus: & Trogyllii morati, poſtero die venimus in Miletum.

16 Statuerat enim Paulus Epheſum præternavigare, ne ſibi mora facienda eſſet in Aſia: properabat enim ſi fieri poſſet, ad Quinquageſimæ diem Hieroſolymam venire.

17 Ex Mileto autem curavit accerſendos Epheſo ſeniores Eccleſiæ,

18 & eos, ubi ad ſe venerunt, ſic alloquutus eſt: Vos ſcitis, ex quo primùm die in Aſiam ingreſſus ſum, quomodo apud vos perpetuò verſatus ſim,

19 Domino ſerviens cum omni modeſtia, multiſque cum lachrymis ac periculis, quæ mihi per Judæorum inſidias contigerunt:

20 ut nihil, quod utile eſſet, detrectaverim, quo minus vos inſtituerem ac docerem, tum publicè, tum intra parietes:

21 & Judæos & Græcos commonefaciens, ut correctis moribus ad Deum ſe converterent, & Domino noſtro Jeſu fidem haberent.

22 Et nunc ego divino conſtrictus afflatu, Hieroſolymam proficiſcor, quid illic mihi ſit eventurum ignorans:

23 niſi quod ſpiritus ſanctus oppidatim monet, vincula me & calamitates manere,

24 Sed nihil penſi habeo, neque tanti vitam meam facio, dum curſum meum cum lætitia, & aſſignatum mihi à Domino Jeſu munus abſolvam: hoc eſt, divinæ gratiæ Evangelium teſtificer.

25 & nunc hoc quidem ſcio: nemo me veſtrûm, quos inter divinum regnum prædicans verſatus ſum, præſentem poſthac videbit.

26 Itaque conteſtor vos hodierno die, me ab omnium pernicie inſontem eſſe,

27 Nihil enim parſi, omne vobis Dei declarare conſilium.

28 Quamobrem cavete & vobis & toti ovili, cui vos ſanctus ſpiritus præpoſuit cuſtodes, ut Dei paſcatis Eccleſiam, quam ipſe ſuo ſanguine comparavit.

29 Nam ego hoc compertum habeo, fore ut vos poſt diſceſſum meum truces invadunt lupi, qui gregi non parcant:

30 utque ex vobis ipſis exiſtant homines, qui perverſè loquantur, quò diſcipulos ad ſe ſequendos abducant.

31 Quare vigilate recordantes, me per triennium noctes & dies unumquemque cum lacrimis admonere non intermiſiſſe.

32 In præſentia commendo vos, fratres, Deo, & ſermoni ejus gratiæ: qui vos exædificare, & inter ſanctificatos omnes hæreditate donare poteſt.

33 Nullius argentum, aut aurum, aut veſtem concupivi:

34 quin ipſi vos ſcitis, & meis & meorum uſibus has miniſtraſſe manus.

35 Omnia vobis oſtendi, quòd ita laborantes oporteat infirmis ſubvenire: & Domini Jeſu verba meminiſſe, qui dare quàm accipere, dixit eſſe beatius.

36 Hæc locutus, positis genibus, cum illis omnibus supplicavit.

37 Magnus autem fletus exortus est omnium: inque Pauli collum illapsi, eum deosculabantur,

38 eò maximè dolentes, quòd se posthac præsentem visuros negavisset: Deduxerunt autem eum ad navem.

CAPUT XXI.

Paulus Hierosolymam tendens, Cæsaream Philippum evangelistam convenit, cujus etiam vincula prædicit Agabus. Hierosolymam cùm advenisset, templum ingressus comprehenditur à Judæis. Per Lysiam tribunum iisdem eripitur.

NOS posteaquam ab eis avulsi solvimus, recto cursu venimus in Coum. Sequenti die in Rhodum, & inde Patara:

2 navemque nacti, quæ in Phœnicem trajiceret, conscendimus, ac solvimus:

3 & detecta Cypro, eaque ad lævam relicta, navigavimus in Syriam, & Tyrum appulsi sumus (ibi enim navis expositura erat onus)

4 ac discipulos nacti, illic septem mansimus dies: qui quidem divinitùs afflati, Paulum monebant, ne Hierosolymam ascenderet.

5 Postquam dies illos transegimus, profecti sumus, deducentibus nos omnibus unà cum fœminis ac liberis, donec urbem egressi, positis genibus in littore supplicavimus.

6 Ac postquam inter nos consalutavimus, nos navem conscendimus: illi domum reversi sunt.

7 Non expedita à Tyro navigatione, Ptolemaidem pervenimus, & salutatis fratribus, apud eos mansimus unum diem.

8 Postridie Paulus cum suis profectus, venit Cæsaream, & ingressi domum Philippi Evangelistæ, qui erat ex septem, mansimus apud eum.

9 Huic erant filiæ virgines quatuor quæ vaticinabantur.

10 Commorantibus autem nobis complures dies, descendit quidam ex Judæa vates, nomen Agabus:

11 qui nos aggressus captoque Pauli cingulo, & colligatis suis manibus, ac pedibus dixit: Hæc dicit Spiritus sanctus: Virum, cujus est hoc cingulum sic colligabunt Hierosolymis Judæi, & in extraneorum manus tradent.

12 His auditis, nos & incolæ hortabamur ne Hierosolymam ascenderet.

13 Sed Paulus ita respondit: Quorsum ploratis, & animum meum angitis? Ego verò non solùm colligari, sed etiam mori, Hierosolymæ paratus sum pro nomine Domini Jesu.

14 Nos igitur, illo non obtemperante, destitimus, & Fiat Domini voluntas, diximus.

15 Post eos dies, adornata profectione, Hierosolymam ascendere contendimus,

16 comitibus discipulorum quibusdam à Cæsarea, qui ducebant, apud quem diverteremur, Mnasonem quendam Cyprium, veterem discipulum.

17 Postquam Hierosolymam pervenimus, libenter nos excepere fratres.

18 Postridie ingressus est Paulus unà nobiscum ad Jacobum, adfueruntque seniores omnes:

19 quibus ille ſalutatis, narravit ſingulatim quæ feciſſet Deus apud exteras nationes ſuo miniſterio.

20 Quibus auditis illi, actis Domino gratiis, Paulum ſic alloquuntur: Vides frater, quàm multa Judæorum millia ſint, qui crediderunt, & omnes legis ſtudioſi ſunt.

21 De te autem auditione acceperunt, te à Moſe deficiendum eſſe, docere omnes apud externas nationes Judæos, negantem eis eſſe circuncidendos liberos, nec moribus vivendum.

22 Quid ergo eſt? Omnino oportet, ut conveniat multitudo: audient enim veniſſe te.

23 Hoc igitur facito, quod nos tibi dicemus. Sunt nobis homines quatuor, voto obſtricti.

24 Hos aſſume, & cum eis luſtrare, & apud eos ſumptum facite, ut caput tondeant, intelligantque omnes, eorum quæ de te audiverunt, nihil eſſe, ſed te quoque ſic te gerere, ut legi pareas.

25 Quod ad extraneos, qui crediderunt, attinet, nos ſcripto ad eos decrevimus, nihil tale ſervandum eis eſſe, niſi ut deaſtris immolata, & ſanguinem, & ſuffocata, & ſtuprum vitent.

26 Tum Paulus aſſumptis illis hominibus, ſequenti die cum eis luſtratus, intravit in fanum: & completos luſtrationis dies nunciavit, donec oblatum eg pro eorum unoquoque fertum.

27 Sed jam propemodum abſolutis ſeptem diebus, Aſiatici Judæi eum in fano conſpicati, vulgus omne confundere, & injectis ei manibus clamare:

28 Viri Iſraelitæ, ſuccurrite. Hic eſt homo ille, qui contra populum, & legem, & hunc locum, omnes ubique docet. Quinetiam Græcos in fanum introduxit, & hunc locum profanavit.

29 Viderant enim Trophimum Epheſium in urbe cum eo, quem in fanum à Paulo introductum eſſe arbitrabantur.

30 Ita commota urbe tota, & facto populi concurſu, capitur Paulus, & extra fanum trahitur, ac ſtatim clauduntur fores.

31 Conantibus autem eum interficere, aſcendit ad cohortis tribunum fama, totam Hieroſolymam eſſe confuſam:

32 qui confeſtim aſcitis militibus ac centurionibus, in eos decurrit. Illi, viſo tribuno & militibus, Paulum pulſare deſierunt.

33 Tribunus acceſſit, eumque comprehendit, ac duabus conſtringi catenis imperavit: & quiſnam eſſet, quidve commiſiſſet, ſciſcitatus eſt.

34 Sed cum aliis alium in turba clamantibus, certum ſcire propter tumultum nequiret, juſſit eum in caſtra duci.

35 Ut ventum eſt ad gradus, accidit, ut à militibus geſtaretur Paulus: tanta erat turbæ violentia.

36 Sequebatur enim populi multitudo, clamans: Tolle eum.

37 Et Paulus jam in caſtra introducendus, ſic Tribunum alloquitur: Licétne mihi tecum loqui? Et ille: Sciſne Græce? inquit?

38 Tune es Ægyptius ille, qui ſuperioribus diebus concitata ſeditione, eduxit in ſolitudi-

nem

nem ille ſicariorum quatuor millia?

36 At Paulus: Ego homo ſum Judæus Tarſenſis, civis non obſcuræ Ciliciæ civitatis. Sed oro te, permitte mihi ad populum loqui.

40 Cumque ille permiſiſſet, Paulus ſtans in gradibus populo manu ſignificavit: factoque alto ſilentio, Hebraico ſermone orationem habuit his verbis:

CAPUT XXII.

Paulum rationem fidei ſuæ reddentem, aliquandiu Judæi audiunt. Illis verò clamantibus, virgis examinari juſſus Romanum civem ſe eſſe declarat.

HOmines, fratres & patres, audite meam hanc ad vos defenſionem.

2 Hîc illi eum Hebræa lingua verba facientem audientes, majus ſilentium præſtiterunt.

3 Et ille: Ego, inquit, homo Judæus ſum, Tarſi in Cilicia natus, in hac urbe educatus ad pedes Gamalielis, patria lege accuratè inſtitutus, Dei cupidus, quemadmodum vos omnes eſtis hodie:

4 qui hanc inſtitutionem ſum capitaliter inſectatus, viros ſimul & mulieres conſtringendo, & in carcerem condendo.

5 Teſtis eſt mihi pontifex, & ſenatus univerſus, à quibus etiam epiſtolas ad fratres acceperam, & Damaſcum ibam, ut eos quoque qui illic eſſent, vinctos Hieroſolymam adducerem ad ſupplicium.

6 Sed accidit, ut euntem me, & Damaſco propinquantem, circa meridiem multa repentè lux de cœlo circumfulſerit:

7 & collapſus ad terram, vocem audiverim dicentem mihi: Saule, Saule, quid me perſequeris?

8 Ego reſpondi: Quis es, Domine? Atque ille: Ego ſum Jeſus Nazarenus, inquit, quem tu perſequeris.

9 Qui autem mecum aderant, lucem aſpexerunt illi quidem, & territi ſunt: ſed vocem non audiverunt alloquentis me.

10 Tum ego: Quid agam? Domine. Et Dominus: Surge, inquit, & proficiſcere Damaſcum: illic tibi dicentur omnia, quæ tibi facienda eſſe ſtatutum eſt.

11 Ego cùm præ lucis illius ſplendore non viderem, manu ductus à meis comitibus, venī Damaſcum.

12 Ananias autem quidam, vir ſecundum legem pius, omnibus incolis Judæis probatus, venit ad me,

13 & aſtans mihi: Saule frater, inquit, aſpice. Et ego eodem temporis veſtigio eum aſpexi.

14 Atque ille: Deus majorum noſtrorum, inquit, te ad voluntatem ſuam cognoſcendam deſtinavit: & ad juſtum videndum, vocemque ex ejus ore audiendam:

15 quoniam ei teſtis futurus es apud omnes homines, eorum quæ & videris & audiveris.

16 Quocirca quid cunctaris? agedum, baptizare, & tua peccata elue, invocato nomine Domini.

17 Reverſo autem mihi Hieroſolymam, & in fano ſupplicanti, accidit, ut extra meipſum raptus,

18 viderem eum mihi dicentem: Propera, & Hieroſolyma celeriter exi: non enim admittent tuum de me teſtimonium.

19 Et ego: Domine, inquam, ſciunt ipſi ut ego ſolitus ſim in

custodiam dare, & per collegia verberare, eos qui tibi fidem haberent:

20 utque cum tui testis Stephani sanguis effunderetur, ego adessem, & in ejus necem consentirem, vestimenta custodiens eorum qui interficiebant.

21 At ille: Vade, inquit: nam ego te ad longinquas gentes legabo.

22 Ad hæc usque verba eum illi audiverunt, & hîc clamorem sustulerunt: Tolle istum ex terris, inquiunt: non enim convenit eum vivere.

23 Ita vociferantibus illis, & vestimenta jactantibus, ac pulverem in aërem jacentibus,

24 jussit eum tribunus in castra duci, & de eo loris quæstionem haberi imperavit, ut cognosceret quam ob causam illi sic ei occlamarent.

25 Sed dum ille loris eum constringit, Paulus eum qui aderat centurionem sic alloquitur: An hominem Romanum, eumque indemnatum, licet vobis verberare?

26 Hoc auditum, centurio tribuno nunciatum ivit. Vide, inquit, quid agas: nam hic homo Romanus est.

27 Tum eum aggressus tribunus: Dic mihi, inquit, ésne Romanus? Etiam, inquit ille.

28 Et tribunus: Ego magno precio istius civitatis jus redemi. Cui Paulus: At ego natus sum.

29 Hîc statim eum omiserunt, qui erant de eo quæstionem habituri. Tribunus quoque territus est, cùm Romanum esse intelligeret, & eum colligasset.

30 Postero die volens certò scire, qua de re à Judæis accusaretur, solvit eum vinculis: & pontificibus unà cum toto eorum concilio venire jussis, Paulum deduxit, & apud eos statuit.

CAPUT XXIII.

Paulum causam dicentem Ananias percuti jubet. Dissensio inter ipsos accusatores oritur. Consolatur Deus Paulum. De Judæorum insidiis Tribunus certior factus, Paulum Felici præsidi mittendum curat.

ET Paulus in concilium intuens, Viri fratres, inquit, ego me ad hunc diem sic erga Deum gessi, ut optimè mihi conscius sim.

2 At pontifex Ananias eis qui ei astabant, imperavit, ut ejus os percuterent.

3 Tum Paulus: Percussurus est te Deus, inquit ei, paries incrustate. Ergo tu sedes, ut de me ex lege judices, & contra legem pulsari me jubes?

4 Hîc assistentes dixerunt, Pontifici divino conviciaris?

5 Et Paulus: Nesciebam, fratres, inquit, esse Pontificem. Scriptum est enim: Principi populi tui ne maledicito.

6 Intelligens autem Paulus unam partem esse Sadducæorum, alteram Pharisæorum, vociferatus est in concilio: Viri fratres, ego Pharisæus sum, Pharisæi filius: speratæ resurrectionis mortuorum ſum reus.

7 Hoc eo locuto, orta est Pharisæorum & Sadducæorum contentio, divisaque multitudo est.

8 Sadducæi enim resurrectionem, aut angelum, aut spiritum esse negant: at Pharisæi utrumque confitentur.

9 Hîc exorto ingenti clamore, surrexerunt Scribæ, quæ erant Pharisaicarum partium, & pugnantes dixerunt: Nullum in hoc

hoc homine malum invenimus. Quòd ſi eum ſpiritus eſt, aut angelus allocutus, ne pugnemus cum Domino.

10 Ita magna exorta contentione, veritus tribunus, ne Paulus ab illis diſcerperetur, juſſit exercitum deſcendere, eumque è medio illorum abreptum in caſtra ducere.

11 Proxima nocte aſtans ei Dominus dixit: Bono animo es Paule: ut enim de me Hieroſolymæ teſtificatus es, ſic tibi Romæ quoque teſtificandum eſt.

12 Deinde orta die conſpiraverunt Judæi quidam, & ſeſe devoverunt, ſi vel cibum vel potionem caperent, quin Paulum interfeciſſent.

13 Erant autem plus quadraginta, qui hanc conjurationem fecerunt.

14 Qui Pontifices & Senatores hujuſmodi oratione convenerunt: Diris noſipſos egimus, ſi quid guſtaremus, quin Paulum occiderimus.

15 Quamobrem vos tribuno & concilio ſignificate, ut cras eum ad vos deducant, tanquam de eo cognituros exactius. Nos verò, antequam ſiſtatur, parati ſumus eum perimere.

16 Has inſidias ſororis Pauli filius audivit, & venit in caſtra, ac eò ingreſſus, rem Paulo retulit.

17 Et Paulo advocato uno centurione, hic ei dixit: Hunc adoleſcentem ad tribunum deducito: habet enim quod ei referat.

18 Ille igitur eo aſſumpto, & ad tribunum ducto, ſic tribuno dixit: Paulus is qui eſt in vinculis, evocatum me rogavit, ut hunc adoleſcentem ad te adducerem, habentem aliquid, tibi quod dicat.

19 Et tribunus eo manu prehenſo, inque ſecretum ducto, percontatus eſt quid eſſet, quod ſibi nunciandum haberet.

20 Cui ille ſic retulit: Conſtituerunt Judæi rogare te, ut cras in concilium deducas Paulum, quaſi aliquid diligentius de eo interrogaturi.

21 Tu verò eis obſequi noli: nam inſidiantur ei, ex eis homines ſupra quadraginta: qui ſeſe devoverunt, ſi vel comederent, vel biberent, quin eum interemiſſent. Et nunc parati, tuum mandatum expectant.

22 Igitur tribunus adoleſcentem dimiſit, cum mandato, ne cui ea ſe tribuno declaraſſe diceret.

23 Deinde evocatos duos quoſdam centuriones alloquitur: Parate milites ducentos, qui Cæſaream proficiſcantur: item equites ſeptuaginta, & haſtatos ducentos, ad noctis horam tertiam:

24 adhibitis etiam jumentis, ut eò impoſitum Paulum ad Felicem prætorem perducant.

25 Scripſit autem epiſtolam, cujus exemplum eſt hoc:

26 CLAUDIUS LYSIAS præſtantiſſimo prætori Felici, ſalutem.

27 Hunc virum cùm Judæi comprehendiſſent, & interfecturi eſſent, ego cum exercitu ſuperveni, & eum eripui, ac Romanum eſſe didici.

28 Volens autem ſcire, quam ob cauſam illi eum accuſarent, deduxi eum in eorum concilium,

29 & de quæſtionibus legis eorum accuſari comperi, nec ullius criminis inſimulari, quod morte ſit aut vinculis dignum.

30 Cùm

30 Cùm autem esset indicatum mihi, fore ut Judæorum appeteretur insidiis, ad te continuò misi, & simul accusatoribus, ut contra eum apud te dicerent, præcepi. Vale.

31 Igitur milites, ut eis mandatum fuerat, assumptum Paulum noctu duxerunt Antipatridem.

32 Postridie siverunt equites cum eo proficisci, ipsi in castra reversi sunt.

33 Equites Cæsaream ingressi, epistola prætori tradita, Paulum quoque ei stiterunt.

34 Prætor ea lecta, sciscitatus ex qua esset provincia, ubi ex Cilicia audivit,

35 ita dixit: Audiam te, ubi tui quoq; accusatores venerint: eúmq; in Herodis prætorio jussit asservari.

CAPUT XXIV.

Tertullo accusante Paulus pro se causam dicit. Præsidi & ejus uxori Christum annunciat. Speratam pecuniam, cùm frustra Felix expectasset, provincia decedens, vinctum Paulum relinquit.

POst quinque dies descendit pontifex Ananias cum Senatoribus, & oratore Tertullo quodam, qui apud Prætorem contra Paulum comparuerunt:

2 quo vocato, Tertullus sic accusare orsus est:

3 Quòd multa pace per te fruimur, quodque tua providentia hæc natio rectè administratur, id & semper & ubiq; approbamus, præstantissime Felix, & maximas agimus gratias.

4 Sed ne te diutius obtundam, quæso ut nos pro æquitate tua paucis audias.

5 Nos hominem hunc nacti pestilentem, & seditiones omnibus toto orbe Judæis moventem, ac sectæ Nazaræorum principem,

6 eò usque ut etiam fanum profanare conatus sit, comprehendimus, & ex lege nostra judicare voluimus.

7 Sed intervenit Lysias tribunus, qui eum magna vi ex manibus nostris abduxit,

8 jussitque, ut ejus accusatores apud te adessent: ex quo poteris, si quæres, certior fieri de omnibus his, quibus nos eum accusamus.

9 Ad hæc assenserunt etiam Judæi, hæc sic se habere dicentes.

10 Tum Paulus: cùm ei prætor annuisset ut diceret, respondit in hanc sententiam: Quòd te multos jam annos huic genti jus dicere scio, equidem eò confidentius pro me dico.

11 Quod tu intelligere possis me non plures duodecim compleviſſe dies ex quo Hierosolymam ad Deum adorandum ascendi.

12 Neque verò me in fano deprehenderunt cum aliquo colloquentem, aut vulgi seditionem facientem: nec in collegiis, nec per oppida:

13 nec me eorum possunt convincere, de quibus accusant.

14 Illud autem apud te confiteor, me ut fert institutio, quam sectam dicunt, sic Deum colere patrium, & omnia credere, quæ in lege & vatibus scripta sunt:

15 ac in Deo spem habere (id quod isti ipsi quoque expectant) resurrectionem fore mortuorum, tum justorum tum injustorum.

16 Atque equidem in eo me exerceo, ut intemerata conscientia, & apud Deum semper, & apud homines sim præditus.

17 Ve-

17 Veneram autem post annos complures, ut popularium meorum egestatem muneribus allevarem, & munera libarem:
18 cum me in fano lustratum offenderunt, nulla cum turba aut tumultu, quidam ex Asia Judæi,
19 quos apud te præstò esse, accusareque decebat, si quid haberent contra me.
20 Aut etiam isti ipsi dicant, si quod deprehenderunt in me crimen, dum starem in concilio:
21 nisi fortè criminosa est hæc una vox, qua sic inter eos astans vociferatus sum:
22 De mortuorum resurrectione ego à vobis hodie reus agor.
23 His auditis, Felix amplius pronunciavit, eam institutionem satis perspectam habens: Cum descenderit Lysias tribunus, inquit, cognoscam de vestra causa,
24 præcipitque centurioni, ut asservaretur Paulus, & remissius haberetur, neque quisquam suorum ei ministrare, aut adire prohiberetur.
25 Post aliquot dies advenit Felix cum Drusilla uxore sua, quæ erat Judæa, & accersitum Paulum audivit de fide in Christum.
26 Ac eo de justitia, & continentia, & futuro judicio differente, territus Felix, dixit: In præsentia, abi: ego tempus nactus, evocabo te.
27 Accedebat eò, quòd pecuniam sibi à Paulo datum iri sperabat: ut eum solveret. Ideoque eum sæpius accersens, cum eo confabulabatur.
28 Peracto autem biennio, accepit successorem Felix Porcium Festum. Itaque volens gratum facere Judæis, Paulum vinctum reliquit.

CAPUT XXV.

Festus succedens, jubet Paulum adduci. Paulus Cæsarem appellat, Festus Agrippæ regi negocium Pauli exponit, eundemque illi sistit, ut causam cognoscat.

1 FEstus provinciam ingressus, post triduum Cæsarea Hierosolymam ascendit:
2 seque apud eum stiterunt Pontifex, & Judæorum primi, contra Paulum:
3 contra quem à Festo beneficii loco postulabant, ut eum Hierosolymam accerseret: in animo habentes, eum in via per insidias occidere.
4 Festus respondit, Paulum Cæsareæ asservari, se verò brevi profecturum.
5 Quapropter qui vestrûm possunt, inquit, simul descendant: & si quid in hoc homine criminis est, accusent.
6 Deinde postquam apud eos non plus decem dies egit, Cæsaream descendit: & postridie pro tribunali sedens, Paulum jussit adduci.
7 Qui postquam advenit, circunsteterunt, qui Hierosolymis descenderant Judæi, multa & atrocia Paulo crimina impingentes, quæ demonstrare non poterant:
8 illo se nec in Judæorum legem, nec in fanum, nec in Cæsarem quicquam peccasse defendente.
9 Festus autem volens Judæis gratificari, dixit Paulo: Vis Hierosolymam ascendere, & ibi de his causam apud me dicere?
10 At Paulus: Ad Cæsaris tribunal, inquit, asto, ubi me causam dicere decet. Judæis nullam feci injuriam, ut tu pulchrè scis.
11 Nam

11 Nam si sum nocens, & aliquid morte dignum commisi, quò minus moriar non recuso. Sin nihil eorum est de quibus hi me accusant, nemo me eis condonare potest. Cæsarem appello.

12 Tum Festus cum concilio collocutus, respondit: Cæsarem appellasti, ad Cæsarem ibis.

13 Deinde præteritis aliquot diebus, Agrippa rex, & Berenice, Cæsaream venerunt, salutaturi Festum.

14 Qui dum ibi complures morantur dies, Festus regi negotium Pauli exposuit. Est vir quidam, inquit, à Felice relictus in vinculis,

15 de quo me, postquam Hierosolymam veni, compellarunt Pontifices senatoresque Judæorum, eum poscentes ad supplicium.

16 Quibus ego respondi, non esse Romanis morem, hominem ullum ad necem condonare, priusquam reus præsentes habuerit accusatores, & locum sui contra crimination defendendi obtinuerit.

17 Cùm igitur illi huc convenissent, ego nulla interposita mora, postridie pro tribunali sedi, & hominem adduci imperavi.

18 Cui cùm præsto essent accusatores, nullum crimen inferebant, cujusmodi ego opinatus eram:

19 sed quæstiones quasdam de superstitione sua contra eum habebant, & de quodam Jesu mortuo, quem Paulus vivere dicebat.

20 Ego de hujusmodi quæstione dubitans, quæsivi an Hierosolymam proficisci vellet, & illic de his causam dicere.

21 Sed Paulus ut ad Augusti cognitionem servaretur, appellavit. Et ego jussi ut asservaretur, donec eum mittam ad Cæsarem.

22 Tum Agrippa ita Festo dixit: Vellem ego quoque hominem audire. Et ille: Cras inquit, audies eum.

23 Igitur postridie Agrippa & Berenice multo cum apparatu veniunt, & in auditorium intrant, unà cum tribunis & excellentibus in civitate viris. Et Festus, adducto jussu ejus Paulo, sic locutus est:

24 Agrippa rex, & omnes viri qui apud nos adestis, videtis hunc, de quo me omnis Judæorum multitudo & Hierosolymis & hic interpellavit, vociferans, eum vivere amplius non debere.

25 Ego cùm eum nihil capitale admisisse comperissem, & ipse ad Augustum provocasset, mittere statui:

26 tametsi quid certum de eo scribam ad Dominum, non habeo. Ea de causa produxi eum ad vos, & maximè ad te, rex Agrippa, ut re disquisita, habeam, quod scribam.

27 Absurdum enim mihi videtur, mittere vinctum, nec quæ ei crimina imponantur, significare.

CAPUT XXVI.

Paulus coram Agrippa, vitam actam à juventute, vocationemque suam, tanta autoritate exponit, ut etiam Regis animum nonnihil flecteret, sed re infecta discedunt proceres.

1 DIC Paulum sic alloquitur Agrippa: Liberum est tibi pro te ipso dicere. Tum Paulus, porrecta manu seipsum defendit:

2 Quòd omnia de quibus à Judæis postulor, hodie sum apud te, rex Agrippa, defensurus,

3 qui

3 qui sis omnium Judaicarum consuetudinum, ac controversiarum vel in primis peritus, equidem beatum me duco. Quamobrem oro te, ut me æquo animo audias.

4 Ac meam quidem ab ineunte ætate vitam, quæ ab initio Hierosolymis inter meos populares acta est, norunt omnes Judæi,

5 jam diu scientes (modò velint fateri) me exactissima religionis nostræ secta vixisse Pharisæum.

6 Et nunc sto reus speratæ repræsentationis eorum, quæ majoribus nostris à Deo promissa sunt:

7 quò quidem se perventuras duodecim tribus nostræ, Deum noctes diesque assiduè colendo, sperant. De hac spe accusor, rex Agrippa, à Judæis.

8 Itane verò incredibile apud vos judicatur, mortuos à Deo excitari?

9 Equidem statueram multa mihi contra Jesu Nazareni nomen esse facienda.

10 Itáque feci Hierosolymis, multosque sanctorum ego in custodias inclusi, accepta à Pontificibus potestate, & interficiendos mea sententia damnavi.

11 Quin eos per omnia collegia tormentis sæpè cogebam impiè loqui: jamque immodicè in eos furens, persequebar etiam ad exteras urbes.

12 Ac aliquando proficiscens Damascum, cum potestate & procuratione à Pontificibus accepta,

13 die medio, rex, in itinere vidi de cœlo Solis splendore majus lumen, quod me, meosque comites circumfulsit.

14 Ac nobis omnibus ad terram collapsis, vocem audivi affantem me, & Hebræo sermone dicentem, Saule, Saule, quid me persequeris? Durum tibi fuerit contra stimulos calcitrare.

15 Tum ego: Quis es, inquam, Domine? Et ille: Ego sum Jesus, quem tu persequeris.

16 Verùm surge, & consiste in pedes. Nam eò tibi apparui, ut te & ministrum & testem constituam eorum quæque videris quæque tibi demonstrabo,

17 vindicando te à populo & gentibus, ad quas nunc te mitto,

18 ad eorum oculos aperiendos: ut ex tenebris in lucem, & ex Satanæ potestate, ad Deum se convertant, & ita peccatorum veniam, & eandem cum eis sortem consequantur, qui fide mihi habenda sancti facti fuerint.

19 Nec ego, rex Agrippa, cœlesti visioni non fui dicto audiens:

20 quin primum eis, qui Damasci erant, & Hierosolymis, perque omnem Judææ agrum, necnon ipsis extraneis denunciarem, ut vitam corrigerent, & ad Deum se converterent, ac vitæ correctione digna facerent.

21 His de causis Judæi me in fano comprehensum conabantur interficere.

22 Sed divino præsidio ad hunc usque diem steti, infimos juxta ac summos commonefaciens, neque quicquam extra ea dicens, quæ tum cæteri vates, tum Moses, futura antè denunciarunt:

23 videlicet supplicio afficiendum Christum, primumque ex mortuis in vitam revocatum, lucem populo & gentibus nunciaturum.

24 Hæc

24 Hæc eo defendente, Feſtus magna voce dixit: Inſanis, Paule: nimiæ te literæ ad inſaniam redigunt.

25 At ille: Non inſanio, inquit, præſtantiſſime Feſte, ſed vera & ſana verba profero.

26 Scit hæc rex, ad quem eò confidentius loquor, quòd eum nihil horum latêre perſuaſum habeo. Nec enim hoc in angulo geſtum eſt.

27 Credis, rex Agrippa, vatibus? Credis, ſcio.

28 Et Agrippa Paulo: Propemodum mihi perſuades, ut Chriſtianus fiam.

29 Et Paulus: Deum precor, inquit, ut & propemodum & planè, non ſolum tu, ſed etiam omnes qui me audiunt, hodie tales fiant, qualis ego ſum, exceptis his vinculis.

30 Hæc eo locuto, ſurrexit rex, & prætor, & Berenice, & eorum aſſeſſores:

31 & digreſſi loquebantur inter ſeſe, eum hominem nihil morte aut vinculis dignum facere.

32 Agrippa verò Feſto dixit, eum hominem abſolvi poſſe, niſi Cæſarem appellaſſet.

CAPUT XXVII.

Paulo periculoſam navigationem prænonenti non creditur, diu ventis undique jactati, naufragium faciunt: omnes tamen ſalvi in terram evadunt.

UT autem nos in Italiam navigare decretum eſt, traditus eſt Paulus, & alii quidam vincti duo, centurione nomine Julio, cohortis Auguſtæ:

2 Et conſcenſa nave Adramyttina, ſecundum Aſiæ loca navigaturi ſolvimus, comitante nos Ariſtarcho Macedone Theſſalonicenſi.

3 Poſtridie ad Sidonem appulſi ſumus: & Julius Paulo humanè uſus, permiſit ei amicos adire, qui ejus curam gererent.

4 Inde poſtquam ſolvimus, ſubter Cyprum navigavimus, quòd erant venti contrarii:

5 ac navigato Cilicio, Pamphylioque pelago, Lyciæ Myram appulimus:

6 & ibi nactus centurio navem Alexandrinam, quæ in Italiam navigaret, eo nos impoſuit.

7 Poſtquam autem compluribus diebus tarde navigantes, ægrè in eum locum qui eſt ſecundum Cnidum, veniſſemus, obſtante nobis vento, ſubter Cretam ſecundum Salmonam navigavimus:

8 eamque ægrè præterlati, venimus in quendam locum, nomine Pulchros portus, prope quem urbs erat Laſæa.

9 Jam verò ſatis multo tempore tranſacto, cùm eſſet jam periculoſa navigatio, quòd tranquillitas præteriiſſet, monebat Paulus eos hujuſmodi verbis.

10 Viri, video cum detrimento, gravique non ſolùm oneris & navigii, verumetiam noſtræ vitæ jactura, fore navigationem.

11 At centurio magis gubernatori, & naviculario, quàm Pauli dictis obtemperabat.

12 Ac quòd erat portus ad hyberna parùm accommodatus, pleriq; conſilium ceperunt, illinc quoque ſolvere, ſi fortè poſſent in Phœnicem appulſi hybernare, qui portus eſt Cretæ, ſpectans ad Africum, & ad Corum,

13 Itaque aſpirante Auſtro, arbitrati ſe propoſitum aſſecutos, ſolverunt, & propius Cretam præterferebantur.

14 Verùm

14 Verùm haud multò pòst in eam procellosus ventus impegit, qui Euro-aquilo vocatur.

15 Ità cùm correptum navigium contra ventum tendere non posset, cessimus, atque ita ferebamur.

16 Cumque subter parvam quandam insulam, nomine Claudam, cursum tenuissemus, vix scapham tenere potuimus:

17 qua subducta, adjumentis utebantur succingentes navem: ac ne in Syrtim inciderent metuentes, demissa scapha sic ferebantur.

18 Sed quia vehementi tempestate jactabamur, altero die jactura facta est:

19 tertio die nos nostris manibus armamenta navis ejecimus.

20 Verùm neque Sole neque stellis complures jam dies apparentibus, & tempestate non mediocri incumbente, cæterò spes omnis salutis nostræ sublata erat.

21 Cùm autem multa esset inedia, Paulus in eorum medio astans, sic locutus est: Decebat quidem, ô viri obtemperantes mihi, à Creta non solvere, & hoc detrimentum damnumque lucrari.

22 Nunc tamen moneo vos, ut bono sitis animo: nam nullius nostrûm vitæ jactura fiet, sed tantùm navigii.

23 Astitit enim mihi hac nocte Dei, cujus sum, quemque colo, angelus,

24 & ita dixit: Ne metue, Paule, ad Cæsarem te sisti oportet: at scito, tibi Deum omnes tecum navigantes condonasse.

25 Quamobrem bono este animo, viri: confido enim Deo, ita fore quomodo mihi promissum est.

26 Oportet autem nos in aliquam insulam ejici.

27 Deinde ubi quartadecima nox venit, cùm in Adria agitaremur, sub noctem mediam nautæ, quòd se alicui terræ propinquare suspicabantur,

28 demisso perpendiculo nautico, invenerunt ulnas viginti. Deindè paululum progressi, & iterum contati, invenerunt ulnas quindecim:

29 ac ne in aspera loca inciderent veriti, jactis de puppi quatuor anchoris, optabant oriri diem.

30 Sed cum nautæ ex navi effugere conarentur, & scapham in mare demisissent, quasi qui ex prora anchoras extensuri essent,

31 Paulus centurioni & militibus dixit: Nisi hi manserint in navi, vos evadere non potestis.

32 Tum milites scaphæ funes abscíderunt, eamque delabi siverunt.

33 Interea dum dies appetit, Paulus omnes, ut cibum caperent, cohortabatur: Hic decimusquartus dies agitur, inquit, cùm expectantes jejunî permanetis, nihilque sumpsistis:

34 itaque vos ut cibum capiatis exhortor. Hoc enim ad vestram salutem pertinet. Nam nullius vestrûm vel pilus ex capite cadet.

35 His dictis sumptum panem, actis in omnium conspectu Deo gratiis, fregit, ac comedere cœpit.

36 Tum omnes alacres redditi, ipsi quoque cibum ceperunt.

37 Eramus autem in navi capita in summa ducenta septuaginta sex.

38 Deinde

38 Deinde cibo ſatiati, navem exonerarunt, jacto in mare frumento.

39 Orta die, terram non agnoſcebant: ſed ſinum quendam animadvertebant, qui littus habebat, in quod cogitabant, ſi fieri poſſet, navem appellere.

40 Itaque detractas anchoras permiſerunt in mare, ſimulque laxatis gubernaculorum ſcalmis, & ſublato ad flatum velo, tendebant ad littus.

41 Sed in locum bimarem delati navem illiſerunt, ita ut affixa prora maneret immobilis, puppis undarum vi ſolveretur.

42 Militum autem conſilium fuit, ut vinctos occiderent, ne quis enatando effugeret.

43 Sed centurio Paulum ſervare volens, eos illo conſilio prohibuit: juſſitque ut qui nare poſſent, primi ſe jacerent, & ad terram evaderent:

44 cæteri partim in tabulis, partim in quavis re ex navi. Atque ita factum eſt, ut omnes in terram evaderent incolumes.

CAPUT XXVIII.

Barbarorum humanitas erga naufragos. Paulus viperam manu tollit illæſus, Publium & alios ſanat. Melita ſolventes Romam perveniunt. Paulus Judæis cauſam ſuam exponit: Jeſum docet biennio.

ELapſi autem, tum demum intellexerunt, inſulam Melitam vocari.

2 Barbari verò non vulgari humanitate erga nos uſi ſunt. Nam accenſo igne, nos omnes juverunt, propter inſtantem pluviam, & propter frigus.

3 Cùm Paulus autem multum ſarmentorum collegiſſet, ac igni impoſuiſſet, vipera propter calorem egreſſa, ejus manum invaſit.

4 Et barbari, ut pendentem de ejus manu beſtiam viderunt, dicebant inter ſe: Omnino homicida eſt hic homo, quem ex mari ſervatum, fas vivere non ſinit.

5 At ille excuſſa in ignem beſtia, nihil mali paſſus eſt:

6 illis futurum expectantibus ut arderet, aut ſubitò mortuus concideret. Sed poſtquam diutius expectantes, nihil incommodi ei videnti accidere, mutati dicebant, eſſe Deum.

7 Erant iis in locis prædia primo inſulæ, nomine Publio, qui nos acceptos triduum benigne tractavit hoſpitio.

8 Accidit autem, ut Publii pater febribus & torminibus laborans decumberet: ad quem ingreſſus Paulus, ac compreca-tus, impoſitis illi manibus eum ſanavit.

9 Quo facto, cæteri quoque qui morbis in inſula tenebantur, accedebant, ac curabantur:

10 qui nos etiam multis honoribus proſecuti ſunt, & ſolventibus neceſſaria ſubminiſtrarunt.

11 Poſt tres menſes ſolvimus in navi Alexandrina, quæ in ea inſula hyemaverat, inſignita Caſtoribus:

12 & Syracuſas appulſi, illic manſimus triduum.

13 Inde circuitu pervenimus Regium: & poſt unum diem, orto Auſtro, altero die venimus Puteolos.

14 Ubi fratres nacti, exorati ſumus, ut apud eos maneremus ſeptem dies, & ita Romam contendimus.

15 Unde fratres, cùm de nobis audiviſſent, nobis obviam prodierunt uſque ad Appium forum, & tres tabernas. Quibus viſis,

visis, Paulus actis Deo gratiis, sumpsit fiduciam.

16 Postquam Romam venimus, centurio vinctos præfecto castrorum tradidit. Paulo autem permissum est. ut solus cum custode suo milite maneret.

17 Post triduum convocavit Paulus Judæorum primos, eosque postquam convenerunt, sic allocutus est: Viri fratres, ego quamvis nihil contra populum, patriósve mores feciſſem, vinctus Hierosolymis traditus sum in Romanorum manus,

18 qui me examinatum volebant absolvere, quod nullum in me foret capitale crimen.

19 Sed contradicentibus Judæis, coactus sum appellare Cæsarem, non ut qui aliquid habeam, quòd populares meos accusarem.

20 Hanc igitur ob causam vos advocavi ut viderem & alloquerer. Nam causa spei Israelitarum, hac catena circundatus sum:

21 Et illi: Nos quidem, inquiunt, neque literas de te accepimus ex Judæa, neque frater cum quisquam advenit, qui aliquid sinistrum de te nunciavert, aut dixerit.

22 Cæterùm vellemus ex te audire, quæ sentias. Nam de hac quidem secta notum est nobis, ei ubique contradici.

23 Ac dicto ei die, venerunt ad eum in hospitium plures: quibus ille differebat, divinum regnum testificans, & eis de Jesu, ex Mosis lege, & vatibus, à mane ad vesperam persuadere conans.

24 At aliis quidem oratione persuadebatur, alii non credebant:

25 cumque inter sese discordes essent, discedebant, Paulo unum verbum locuto, videlicet: Rectè allocutus est Spiritus sanctus, per Esaiam vatem, majores nostros,

26 dum ait: Adi populum istum, & dicito: Audietis quidem, sed non intelligetis: & aspicietis, sed non perspicietis.

27 Torpet enim animus istius populi, & auribus obtusè audiunt, & occlusos habent oculos, ne oculis videant, & auribus audiant, & animo intelligant, ac mutentur, atque ita, eos ego sanem.

28 Quapropter hoc vobis notum esto, missam extraneis esse divinam salutem, qui etiam audient.

29 His ab eo dictis, abierunt Judæi, multam habentes inter sese contentionem.

30 Mansit autem Paulus totum biennium in conducto privatim, atque omnes admittebat, qui eum adibant,

31 divinum regnum publicans, & de Domino Jesu Christo summa cum libertate, sine impedimento docens.

PAULI

PAULI EPISTOLA AD ROMANOS.

CAPUT I.

Ab Apostolatus sui approbatione exorsus, Evangelii commendationem subnectit, per quod Deus virtutem suam exerit servandis Fide hominibus, impiæ gratitudinis reis: in quos ira Dei meritò effusa colligitur, quòd laxatis habenis in omne scelus passim ferantur.

PAULUS JESU CHRISTI servus, vocatus Apostolus ad Evangelium Dei segregatus,

2 quod ante promiserat per vates suos in sacris literis,

3 de filio suo, orto ex Davidis semine quod ad carnem attinet:

4 definito Dei filio cum potentia, secundum spiritum sanctificum, dum ex mortuis resurgit Jesus Christus Dominus noster:

5 per quem gratiam sumus & Apostolatum adepti, ut obediatur fidei ob ejus nomen apud omnes gentes,

6 in quibus vos quoque estis vocati Jesu Christi.

7 Omnibus, qui Romæ estis, Deo charis, vocatis, sanctis, gratiam & pacem à Deo patre nostro, & Domino Jesu Christo.

8 Primùm, ago Deo meo gratias per Jesum Christum de vobis omnibus, quod vestra fides toto orbe divulgatur.

9 Testis enim mihi Deus est (quem ex animo in ejus filii Evangelio colo) me sine intermissione mentionem vestri facere semper in meis supplicationibus,

10 precantem ut (quod Dei voluntate fiat) tandem aliquando commoditatem adipiscar itineris, ad vos visendos.

11 Cupio enim videre vos, ut divinum aliquod beneficium vobis communicem, vestri confirmandi gratia:

12 hoc est, ut una apud vos recreemur per utrorumque fidem, vestram & meam.

13 Nolo enim vos ignorare, fratres, me sæpe statuisse adire vos (sed hactenus prohibitus sum) ut profectum aliquem apud vos quoq; faciam, quemadmodum apud cæteras nationes.

14 Græcis juxtà, ac barbaris doctis ac imperitis debeo.

15 Ita quod in me est, paratus sum, vos quoque qui Romæ estis, Evangelio instituere.

16 Nec enim me pudet Evangelii Christi: quippe quòd sit divina potentia, salutaris omni fidenti, cùm Græco, tum Judæo.

17 Nam per id divina justitia exeritur, perpetuanda fide quemadmodum scriptum est: Justus autem fide vivet.

18 Exeritur enim ira Dei de cœlo in omnem impietatem & injustitiam hominum, veritatem injustè supprimentium.

19 Nam

19 Nam quod Dei cognoſci poteſt, id apud eos manifeſtum eſt, utpote cum Deus eis patefecerit.

20 Etenim quæ ejus ſunt inaſpectabilia, cujuſmodi eſt ejus ſempiterna potentia atq; divinitas, ea ex mundi opificio, dum conſiderantur per opera, perſpiciuntur: ut ſint inexcuſabiles,

21 quoniam cognito Deo, non ei dignam Deo gloriam gratiamque tribuerunt: ſed vanis cogitationibus uſi ſunt, caligavitq; eorum inſipiens animus:

22 ſapientes ſe profeſſi, ſtultos præſtiterunt:

23 & immortalis Dei gloriam ad imagines ſimiles hominis mortalis, & volucrum, & quadrupedum, & ſerpentium tranſtulerunt.

24 Quare Deus eos permiſit animi ſui cupiditatibus, in tantam impuritatem, ut ipſi ſua corpora in ſeſe deturpent:

25 quòd Dei veritatem in falſitatem tranſtulerint, & res creatas ſupra creatorem venerati coluerint, qui eſt laudandus in ſempiternum: Etiam.

26 Hanc ob rem permiſit eos Deus in turpes libidines, ut eorum fœminæ mutaverint uſum naturalem in non naturalem:

27 ſimiliterque mares, omiſſo fœminæ uſu naturali, exardeſcant mutua libidine, mares cum maribus obſcœna perpetrantes, atque ita dignam errore ſuo mercedem in ſe accipientes.

28 Ac quemadmodum Dei cognitione non probè uſi ſunt, ita permiſit eos Deus in improbam mentem, ita ut nefaria faciant,

29 pleni omnis injuſtitiæ, ſtupri, perverſitatis, avaritiæ, maliciæ: referti invidia, cæde, jurgio, fraudulentia, nequitia:

30 ſuſurrones, maledici, Dei oſores, contumelioſi, ſuperbi, arrogantes, malorum inventores, contumaces erga parentes,

31 Inſipientes, inſociabiles, inhumani, perfidioſi, immiſericordes:

32 qui cùm id eſſe divinum jus cognoſcant, ut qui talia faciunt, morte digni ſunt, non ſolùm ea faciunt, ſed etiam facientibus aſſentiuntur.

CAPUT II.

Omnes ad tribunal Dei ſiſtit, Gentibus excuſationem ab ignorantia præcidit. Urget Judæos à lege ſcripta in qua gloriabantur, æquatque eos inter ſe.

ITaque inexcuſabilis es, ô homo, quicunque damnas: nam eo ipſo quod alterum damnas, teipſum condemnas, cùm facis eadem tu qui damnas.

2 Scimus autem, ſeverum Dei judicium in eos futurum, qui talia faciunt.

3 An verò hoc putas, homo tu (qui eos damnas qui talia faciunt, & facis eadem) te Dei judicium evaſurum?

4 An divitem ejus benignitatem & facilitatem, ac lenitudinem contemnis? ignorans te Dei benignitate ad ſanitatem invitari?

5 Tu verò, quæ tua eſt duritas, & deploratus animus, congeris ipſe tibi ſupplicium in ſupplicii diem, & repræſentationis juſti Dei judicii,

6 qui ſuis cuique factis digna ſolvet:

7 hoc eſt, iis qui in rectè factis perſeverantes, gloriam, honoremque & immortalitatem quærunt, vitam ſempiternam:

8 contentioſis autem, & in veritatem contumacibus, injuſtitiæ

ſtitiæ verò obedientibus, immi-
net ſævitia & pœna,

9 calamitas & anguſtia, omni hominis animæ pravè agentis, cùm Græci, tum Judæi.

10 Gloria verò, & honos, & pax omni rectè facienti cùm Græco, tum Judæo.

11 Nullum eſt enim apud Deum perſonarum diſcrimen:

12 nam quicunque ſine lege peccaverint, ſine lege etiam peribunt: item quicunque cum lege peccaverint, per legem damnabuntur.

13 Non enim legis auditores erunt apud Deum inſontes, ſed legis executores erunt inſontes.

14 Cùm enim exterarum nationum homines, legem non habentes, natura legitima faciant; ii legem non habentes, ipſi ſibi lex ſunt:

15 qui quidem oſtendant legis opus in ſuis animis inſcriptum: id quod teſtabitur eorum conſcientia: & utrorumque cogitationes eos vel accuſabunt, vel defendent,

16 quo die judicabit Deus arcana hominum, ex evangelio meo, per Jeſum Chriſtum.

17 En tu Judæus nominaris: & in lege acquieſcis, ac de Deo gloriaris,

18 & ejus voluntatem cognoſcis, & præſtabilia approbas, inſtructus lege:

19 tibique perſuades, te cæcorum eſſe ducem, lumen eorum qui ſunt in tenebris,

20 imprudentum præceptorem, imperitorum magiſtrum, qui veram legis cognitionem præ te feras.

21 Ergo qui alterum doces, teipſum non doces? qui prædicas non eſſe furandum, furaris?

22 qui adulterandum negas, adulteras? qui deaſtros deteſtaris, ſacrilegium committis?

23 qui in lege gloriaris, contra legem committendo Deum dedecoras?

24 Per vos enim malè audit Dei nomen apud exteras nationes, quemadmodum ſcriptum eſt.

25 Nam ita demum prodeſt circumciſio, ſi legi pareas. Sin contra legem committas, tua circumciſio in præputium abiit.

26 Quòd ſi præputiatus legis inſtituta conſervat, nimirum ejus præputium pro circumciſione habebitur:

27 damnabitque qui natura præputiatus legem exequitur, te, qui literam & circumciſionem habens, contra legem facis.

28 Non enim is Judæus eſt, qui manifeſtò eſt: nec ea circumciſio eſt, quæ manifeſtò in carne eſt:

29 ſed is Judæus eſt, qui occultè eſt: & ea circumciſio eſt, quæ cordis eſt, ſpiritu, non literis: cujus Judæi laus non ab hominibus eſt, ſed à Deo.

CAPUT III.

Concedit Judæis aliquam ex fœdere prærogativam, ſed quæ penitus in Dei miſericordia ſita ſit. Judæos ac Gentes æquè eſſe peccatores, autoritate Scripturæ confirmat: uſumque legis monſtrans, Fide nos juſtificari colligit.

QUÆ nam eſt ergo Judæi præſtantia? aut quæ circumciſionis utilitas?

2 Multa omnino. Primùm, quòd eis credita ſunt oracula divina.

3 Quid enim, ſi diffiderunt nonnulli? Num eorum diffidentia Dei fidem abolebit:

4 Abſit. Quin ſit Deus verax, &

& omnis homo mendax, quemadmodum literis proditum est: Ut sis æquus in tuis dictis, & causam obtineas.

5 Sed si injustitia nostra Dei justitiam commendat, quid dicemus? Num Deus injustus est, qui supplicium irroget? Humano more loquor.

6 Absit. Alioquin quomodo jus redderet Deus mundo?

7 Verùm si Dei veritas mea falsitate amplificatur, ad ejus gloriam, cur ego tandem ut nocens damnor?

8 quin potius faciamus mala, ut eveniant bona. Sic enim male de nobis dicitur, & sic aiunt quidam dicere nos, qui meritò damnandi sunt.

9 Quid ergo? antecellimus? Nequaquam. Convicimus enim, & Judæos, & Græcos omnes peccato subesse,

10 quemadmodum est in literis: Non est justus, ne unus quidem:

11 non est qui sapiat, non est qui Deo studeat.

12 Omnes pariter deflectunt, nequamque sunt: non est qui rectè faciat, non est, ne unus quidem:

13 Sepulchrum patens eorum guttur est, linguis suis ad dolum tuntur: aspidum virus habent n labiis.

14 Eorum os execratione anarulentiaque plenum est,

15 pedes ad fundendum sanuinem veloces:

16 exitium & calamitas est n eorum viis,

17 & viam pacis nesciunt.

18 Non habent sibi propositam Dei metum.

19 Scimus autem quæcunque ex dicit, iis loqui, qui sunt in ge, ut omne os obmutescat, obnoxiusque fiat totus orbis Deo,

20 quòd per legis opera mortalium nemo justus fiet apud eum. Nam ex lege oritur agnitio peccati.

21 Nunc absque lege divina justitia patefacta est, à lege à vatibus testata:

22 divina, inquam, justitia, quam fide Jesu Christo habenda consequantur & obtineant omnes fidentes. Non enim est discrimen ullum: nam omnes peccaverunt, divinaque gloria carent,

23 justificandi gratis, ejus beneficio, per liberationem quæ fit in Christo Jesu:

24 quem proposuit Deus placamentum, per fidem in ejus sanguine collocandam, ad demonstrationem justitiæ Dei, qui pro sua facilitate præteritis peccatis veniam det,

25 ut hoc tempore suam justitiam demonstret: ut sit ipse & justus, & qui Jesu fidem habentes justificet.

26 Ubi est ergo gloriatio? Excluſa est. Qua lege? operum? Non, sed fidei lege.

27 Censemus ergo fide justificari hominem, absque legis operibus.

28 An Judæorum solum Deus est? an non etiam extraneorum? Est etiam extraneorum:

29 quandoquidem unus Deus est, qui & circumcisionem fide, & præputium per fidem justificet.

30 Ergo legem abrogamus per fidem? Absit: imò legem stabilimus.

CAPUT IV.

Quod ante dixit de fide exemplo Abrahæ, Scripturæ testimonio comprobat: & decies Imputationis vocem inculcat hoc capite.

QUid ergo dicemus Abrahamum noſtrum (quod ad humanam naturam attinet) parentem, conſecutum eſſe?

2 Si enim Abrahamus operibus juſtificatus eſt, habet quod glorietur, ſed non apud Deum.

3 Verùm quid dicunt literæ? Credidit autem Abrahamus Deo, id quod ei juſtitiæ ductum eſt.

4 In operante quidem merces, non gratiæ, ſed debiti locum habet.

5 At non operanti, ſed in eum credenti, qui ſontem juſtificat, ejus fides juſtitiæ ducitur:

6 quemadmodum David quoque hominis beatitatem in eo ſtatuit, ſi ei Deus juſtitiam tribuat ſine operibus.

7 Beati quorum remiſſa delicta, quorum obducta ſunt peccata.

8 Beatus homo cui non imputat Deus peccatum.

9 Hæc igitur beatitudo in circumciſionémne cadit, an potius in præputium? Dicimus enim, fidem in Abrahamo habitam eſſe pro juſtitia:

10 quomodo igitur habitam? cùm in circumciſione eſſet, an cùm in præputio: Non in circumciſione, ſed in præputio:

11 ac circumciſionis notam accepit, quæ ſigillum eſſet juſtitiæ fidei, quæ fides fuit in præputio, ut pater eſſet omnium fidentium, ſive præputiatorum (ut eis quoque juſtitia duceretur) ſive circumciſorum,

12 pater eſſet, inquam, non iis ſolùm qui eſſent a circumciſione, verumetiam gradientibus per fidei veſtigia, quam parens noſter Abrahamus habuit in præputio.

13 Non enim per legem promiſſum eſt Abrahamo, aut ejus poſteritati, orbis hæredem fore, ſed per fidei juſtitiam.

14 Nam ſi qui à lege ſunt, hæredes ſunt, vana fides eſt, & irrita promiſſio.

15 Lex enim pœnam parit. Siquidem ubi lex non eſt, ne delictum quidem.

16 Ergo per fidem id fit, ut ſit gratuitum, quò rata ſit promiſſio omni poſteritati, non ſolum quæ à lege, verumetiam quæ ab Abrahami fide ſit: qui noſtrûm omnium pater eſt.

17 (ut habetur ſcriptum: Te multarum gentium patrem effecturus ſum) videlicet apud eum cui credidit Deum: qui mortuis vitam dat, & quæ non ſunt, perinde ac ſi eſſent, vocat.

18 Qui Abrahamus contra ſpem ſpe credidit, fore ſe multarum patrem gentium, ut erat promiſſum: Sic erit tua poſteritas.

19 Itaque fide non infirmus non conſideravit ſuum corpus jam emortuum (qui propemodum centenarius eſſet) aut emortuam Saræ vulvam:

20 verùm de Dei promiſſo non dubitavit diffidentia, ſed fide valuit, Deoque gloriam tribuit:

21 exploratum habens, eum quæ promiſiſſet etiam præſtare poſſe.

22 Itaque id ei Juſtitiæ ductum eſt.

23 Non eſt autem ſcriptum propter eum ſolùm, ei ductum eſſe,

24 ſed etiam propter nos quibus futurum eſt ut ducatur credentibus in eum qui Jeſum Dominum noſtrum ſuſcitavit a mortuis:

25 qui Jeſus propter noſtra delicta

delicta traditus, propter noſtram juſtitiam revixit.

CAPUT V.

Amplificationibus illuſtrat juſtitiam Chriſti quæ fide apprehenditur, quia datus eſt pro infirmis, & peccatoribus. Inde comparationem facit Chriſti cum Adam: mortis cum vita: Legis cum gratia.

1 Gitur fide juſtificati, pacem habemus cum Deo, per Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum,

2 per quem fide aditum habuimus ad hoc beneficium, in quo ſtamus, & divinæ gloriæ ſpe gloriamur.

3 Neque id ſolùm, ſed etiam gloriamur in calamitatibus: illud ſcientes, quòd calamitas patientiam parit,

4 patientia probationem, probatio ſpem:

5 ſpes autem non pudefacit, quod Dei amore perfuſi ſunt animi noſtri, per Spiritum ſanctum nobis datum.

6 Nam Chriſtus, cùm nos adhuc eſſemus per tempus infirmi, pro ſontibus mortuus eſt,

7 cùm vix quiſquam etiam pro inſonte moriatur: nam pro forte bono fortaſſis aliquis mori audeat.

8 At Deus ſuum erga nos amorem in eo commendat, quòd cùm adhuc nocentes eſſemus, Chriſtus pro nobis mortuus eſt.

9 Ergo multo magis nunc ejus ſanguine juſtificati, defendemur per eum à ſupplicio.

10 Si enim, hoſtes cùm eſſemus, reconciliati ſumus Deo per mortem filii mortem: multo magis reconciliati ſervabimur per ejus vitam.

11 Quinetiam (quod pluseſt) gloriamur in Deo per Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum, per quem nunc reconciliationem ſumus aſſecuti.

12 Propterea quemadmodum per unum hominem peccatum in mundum intravit: & per peccatum mors: atque ita ad omnes homines pervaſit mors, quatenus omnes peccarunt.

13 Nam uſque ad legem peccatum erat in mundo: atquī peccatum non ducitur, niſi eſt lex:

14 & tamen ab Adamo ad Moſem uſque etiam in eos quī non peccaverant, regnavit mors propter ſimilitudinem delictī Adami, qui futuri exemplum eſt.

15 Sed non eadem beneficii, quæ delicti ratio eſt. Si enim unius delicto multi mortui ſunt, multò magis Dei beneficium, atque donum, unius hominis Jeſu Chriſti beneficio in multos exuberavit.

16 Neque eſt eadem condonationis ratio, quæ eſt ejus quod accidit per unum qui peccavit. Nam unus in cauſa fuit, ut judicium, & porro damnatio conſequeretur: at beneficium peperit multorum delictorum abſolutionem.

17 Si enim unius delicto mors per unum regnavit, multo magis qui tam excellens juſtitiæ beneficium atque donum fuerint adepti, in vita regnabunt per unum Jeſum Chriſtum.

18 Ergo quemadmodum unius delicto factum eſt, ut omnes homines damnarentur: ſic etiam unius juſtitia fit, ut omnes homines abſolvantur atque vivant.

19 Ut enim unius hominis contumacia ſontes effecti ſunt multi: ſic etiam unius obedientia juſti efficientur multi.

20 Lex autem ſupervenit, quò plus eſſet delicti: quo plus autem fuit peccati, eò magis excelluit gratia:

21 ut quemadmodum morte regnavit peccatum, ſic gratia quoque per juſtitiam regnet, ad ſempiternam vitam per Jeſum Chriſtum.

CAPUT VI.

Deſcendit ad ſanctificationem, ſine qua neminem induere Chriſti juſtitiam docet, argumento à Baptiſmo ſumpto. Inde exhortationes ad vitæ puritatem deducit, brevemque mentionem interſerit Legis abrogatæ.

QUid ergo dicemus? manebimus in peccato, quò plus ſit gratiæ?

2 Nequaquam. Qui peccato mortui ſumus, quomodo adhuc viveremus in eodem?

3 An ignoratis, quicunque ſumus Chriſti Jeſu nomine baptizati, ad ejus mortem eſſe baptizatos?

4 Sumus ergo unà cum eo per baptiſma ad mortem ſepulti: ut quemadmodum Chriſtus ex mortuis in paterna gloria reſurrexit, ſic & nos in vitæ novitate gradiamur.

5 Si enim ejus mortis ſimilitudine inſititii facti ſumus, etiam reſurrectionis erimus:

6 illud ſcientes, veterem noſtrum hominem ſimul eſſe crucifixum, ut peccati corpus aboleatur, ne nos amplius peccato ſerviamus.

7 Nam qui mortuus eſt, is peccato abſolutus eſt.

8 Quòd ſi unà cum Chriſto mortui ſumus, etiam cum eo victuros credimus:

9 ſcientes, Chriſtum ex mortuis excitatum, non jam moriturum eſſe, non jam morti eſſe obnoxium.

10 Quod enim mortuus eſt, peccato mortuus eſt ſemel: quòd autem vivit, Deo vivit.

11 Sic vos quoque exiſtimate, voſipſos mortuos quidem eſſe peccato, ſed vivos Deo, per Jeſum Chriſtum Dominum noſtrum.

12 Nec regnet ergo peccatum in mortali veſtro corpore, ita ut peccato in corporis cupiditatibus pareatis:

13 Néve membra veſtra injuſtitiæ arma peccato præbete; ſed Deo vos, ut ex mortuis vivos, & veſtra membra juſtitiæ arma præbete.

14 Non enim dominabitur vobis peccatum: quippe cùm non ſub lege ſitis, ſed ſub gratia.

15 Quid tum? peccabimus quoniam non ſub lege ſumus, ſed ſub gratia? Abſit.

16 An neſcitis, cui voſipſos ſervos præbetis obediendo, ejus ſervos eſſe, cui obediatis? vel peccati, ad mortem: vel obedientiæ, ad juſtitiam?

17 Sed eſt Deo gratia, quòd cùm ſervi eſſetis peccati, parendiſtis ex animo ei doctrinæ ratione, quæ vobis tradita eſt:

18 ac peccato liberati, mancipati eſtis juſtitiæ.

19 Humano more dico, propter veſtræ humanæ naturæ infirmitatem. Ut enim veſtra membra impuritati ac ſcelerique ſerva præbuiſtis ad ſcelus, ita nunc quoque membra veſtra ſerva præbete juſtitiæ ad ſanctimoniam.

20 Nam cùm ſervi eſſetis peccati, cratis à juſtitia liberi.

21 Quem verò tum fructum percipiebatis eorum, quæ nunc vos pudet? Illorum enim finis, mors eſt.

22 At nunc peccato liberati, Deo

Deoque emancipati, fructum veſtrum percipitis, ad ſanctitatem, ad extremum vitam adepturi ſempiternam.

23 Etenim peccati ſtipendia, mors eſt: at Dei beneficium, ſempiterna vita, per Jeſum Chriſtum Dominum noſtrum.

CAPUT VII.

Explicat quid ſit non eſſe amplius ſub lege, ſumpto ex conjugii lege exemplo. Idque in legis contumeliam ne urgeat, noſtra culpa factum eſſe docet, ut in mortis materiam cederet, quæ in vitam data erat. Exin tranſit ad deſcribendam ſpiritus & carnis luctam.

AN ignoratis, fratres (nam legis ſcientes alloquor) legem homini tandiu imperare quandiu ea vivit?

2 Etenim marita mulier viventi viro lege obſtricta eſt. Sed ſi vir mortuus fuerit, ea à viri lege ſoluta eſt.

3 Itaque vivente viro appellabitur adultera, ſi fiat alterius viri. Verùm ſi vir moriatur, libera eſt à lege, ita ut adultera non ſit, ſi fiat alterius viri.

4 Ad eundem modum, mei fratres, vos quoque perempti eſtis legi, per Chriſti corpus, ita, ut in jus alterius tranſieritis, ejus qui ex mortuis excitatus eſt, ut fructum feramus Deo.

5 Cùm enim eſſemus in carne, peccatorum perturbationes à lege orientes, in membris agebant noſtris, ita ut morti fœtificaremus.

6 At nunc lege ſoluti ſumus, ei mortui qua tenebamur, ita ut ſerviamus in novo ſpiritu, non in vetere litera.

7 Quid ergo dicemus? Lex peccatum eſt? minimè: ſed peccatum non noſſem, niſi per legem. Nam cupiditatem neſcirem niſi diceret lex: Ne concupiſcito.

8 Peccatum autem, occaſionem nactum per præceptum, effecit in me omnem cupiditatem. Siquidem abſque lege peccatum eſt mortuum.

9 Ego verò aliquando ſine lege vivebam. Sed adventu præcepti, peccatum revixit:

10 ego mortuus ſum: atque ita præceptum vitæ cauſa comparatum, compertum eſt mihi mortiferum.

11 Peccatum enim occaſionem nactum per præceptum, decepit me, & per præceptum interfecit.

12 Itaque lex quidem ſancta eſt, & præceptum ſanctum, & juſtum & bonum.

13 Ergo quod bonum eſt id mihi mors fuit? Nequaquam: ſed peccatum, quòd ut appareret peccatum, per bonum, mihi mortem peperit, ut eſſet quàm peccantiſſimum peccatum per præceptum.

14 Scimus enim, legem eſſe ſpiritualem: ego verò carnalis ſum, peccato emancipatus.

15 Quod enim ago, non agnoſco. Non enim quod volo, id ago: ſed quod odi, id facio.

16 Quòd ſi quod nolo, id facio, legem bonam eſſe conſentio.

17 Nunc non jam ego id ago, ſed habitans in me peccatum.

18 Scio enim, non habitare in me, hoc eſt in mea carne, bonum. Nam velle ineſt mihi: ſed quomodo bonum faciam, non invenio.

19 Non enim quod volo facio bonum, ſed quod nolo malum, id ago.

20 Quod ſi quod nolo ego, id facio, non jam ego id ago, ſed habitans in me peccatum.

21 Itaque reperio per legem, mihi bonum facere volenti, inesse malum.

22 Delector enim Dei lege, quod ad interiorem hominem attinet:

23 sed aliam video legem in membris meis, repugnantem legi mentis meæ, quæ me captivum reddat legi peccati, quæ lex est in membris meis.

24 Miser ego homo, quis me ab hujus mortis corpore liberet?

25 Ago Deo gratias, per Jesum Christum Dominum nostrum. Ergo ego idem & mente servio legi Dei, & carne legi peccati.

CAPUT VIII.

Concludit nihil damnationis esse iis qui sunt Christo inserti per eius spiritum, utcunque onerati sint adhuc peccatis. Illo enim spiritu vivunt, cujus testimonium dubitationem omnem arcet, & miserias præsentes sublevat.

1 IGitur nulli jam damnationi sunt obnoxii, qui in Christo Jesu, non carnis, sed spiritus arbitrio parent.

2 Nam lex spiritus vitalis in Jesu Christo, liberavit me à lege peccati atque mortis.

3 Quod enim à lege fieri non poterat, quoniam ipsa in eo propter carnem infirma erat, id Deus præstitit suo ipsius filio misso, carne sontis simili, & pro peccato peccatum damnavit in carne,

4 ut legis justificatio in nobis perageretur, qui non carni obtemperamus, sed spiritui.

5 Nam qui ad carnis arbitrium vivunt, secundùm carnem affecti sunt: qui ad spiritus, secundum spiritum.

6 Carnis autem affectio est mors: at spiritus affectio vita est, atque pax:

7 siquidem carnis affectio inimicitiæ sunt adversus Deum, quippe quæ Dei lege non pareat: nec enim potest.

8 Qui sunt autem in carne, Deo placere nequeunt.

9 At vos non estis in carne, sed in spiritu, si modò Dei spiritus habitat in vobis. Quòd si quis Christi spiritum non habet, is Christi non est.

10 Si verò Christus in vobis est, corpus quidem mortuum est per peccatum, sed spiritus vivus est per justitiam.

11 Quod si spiritus ejus qui Jesum ex mortuis excitavit, habitat in vobis, is qui Christum ex mortuis excitavit, etiam vestra mortalia corpora revocabit in vitam, per inhabitantem in vobis spiritum suum.

12 Quapropter, fratres, debemus non carni, ut ad carnis libidinem vivamus.

13 Nam si carnis arbitrio vixeritis, morituri estis. Sin spiritu corporis actiones peremeritis, vivetis.

14 Nam quicunque Dei spiritu aguntur, ii Dei filii sunt.

15 Non enim servitutis spiritum accepistis rursus ad metum: sed spiritum accepistis adoptionis, per quem clamamus, Abba, Pater.

16 Is spiritus animis nostris testatur, nos esse Dei liberos:

17 quod si liberos, etiam hæredes, hæredes inquam Dei, Christi autem cohæredes: si modò simul patiamur, ut simul etiam glorioſi fiamus.

18 Censeo autem, ea quæ hoc tempore patienda sunt, nequaquam esse paria gloriæ, qua simus afficiendi.

19 Et

19 Ea eſt enim rerum naturæ expectatio, ut filiorum Dei patefactionem præſtoletur.

20 Nam vanitati natura rerum ſubjecta eſt, non ſua ſponte, ſed per eum qui eam ſpei ſubmiſit, fore ut ipſa quoque rerum natura ab interitus ſervitute afferatur, in glorioſam liberorum Dei libertatem.

21 Scimus enim. omnem rerum naturam hactenus congemiſcere atque condolere.

22 Quinetiam nos quoque, qui ſpiritus primitias habemus, intra nos ipſos gemimus, adoptionem expectantes, liberationem noſtri corporis.

23 Nam ſpe ſervati ſumus. Spes autem eorum quæ cernuntur, ſpes non eſt. Quod enim cernit quis, cur ſperet?

24 Quòd ſi quod non cernimus, id ſperamus, per patientiam expectamus.

25 Adde, quod ſpiritus quoque noſtris ſuccurrit infirmitatibus. Nam quid oremus, ut fieri debet, neſcimus: ſed ipſe ſpiritus pro nobis ſupplicat gemitibus ineffabilibus.

26 Animorum autem indagator novit quæ ſit ſpiritus affectio, qui quidem ſic, ut Deus poſtulat, pro ſanctis oret.

27 Scimus autem, Dei amantibus omnia ad bonum conferre, qui divino decreto ſunt vocati.

28 Quos enim prænovit, etiam deſtinavit imaginis filii ſui conſimiles, ut ſit is in multis fratribus primogenitus.

29 Item quos deſtinavit, hos etiam vocat: & quos vocat, hos etiam juſtificat: & quos juſtificat, hos etiam glorioſos efficit.

30 Quid ergo dicemus ad hæc? Si Deus à nobis eſt, quis contra nos?

31 qui ſuo ipſius filio non pepercerit, ſed eum pro nobis omnibus tradiderit, potéſtne non unà cum eo nobis omnia largiri?

32 Quis Dei electos accuſet? Deus eſt qui abſolvit:

33 quis eſt qui damnet? Chriſtus eſt qui mortuus eſt, vel potius qui reſurrexit, qui etiam eſt ad Dei dexteram, & pro nobis ſupplicat,

34 quis nos divellat ab amore Dei? Calamitas? an anguſtia? an vexatio? an fames? an nuditas? an periculum? an gladii? quemadmodum ſcriptum eſt:

35 Tua cauſa necamur quotidie, pro lanioniis ovibus ducimur:

36 & tamen in his omnibus exuperamus per eum qui nos adamavit.

37 Nam (quomodo mihi perſuaſum eſt) neque mors, neque vita, neque angeli, neque principatus, neque poteſtates, neque inſtantia, neque futura,

38 neque ſublimia, neque demiſſa, nec ulla alia rerum natura poſſit nos ab amore Dei divellere, qui amor eſt in Chriſto Jeſu Domino noſtro.

CAPUT IX.

Judæis occurrit, ac duplex filiorum Abrahæ genus dicit, cunctaque in hoc negotio peragi ex Dei voluntate, inſtar figuli. Tum vocationem Gentium tum Judæorum reprobationem Prophetarum teſtimoniis teſtatam oſtendit.

VErum dico in Chriſto, non mentior, teſtis eſt mihi mea conſcientia in ſpiritu ſancto,

2 magno me animi dolore & irremisso cruciatu affici.

3 Optarem enim meipsum à Christo infeliciter alienatum esse pro meis fratribus: meis, quod ad carnem attinet, cognatis:

4 qui sunt Israelitæ, quorum est adoptio, & gloria, & fœdera, & legislatio, & cultus, & promissiones:

5 quorum sunt patres, & ex quibus est Christus, quod ad carnem attinet, qui est super omnia Deus collaudandus in sempiternum. Etiam.

6 Neque id eò dico, quòd Dei dictum exciderit. Non enim omnes ab Israele orti, sunt Israelitæ:

7 neque quia sunt Abrahami progenies, ideò sunt omnes filii. Sed ab Isaaco tibi denominabitur progenies:

8 hoc est non carnis filii, ii sunt Dei filii: sed promissionis filii, progenies habentur.

9 Promissionis enim est hoc dictum: Cùm revisam te hoc tempore, habebit Sara filium.

10 Neque verò illi solùm, sed etiam Rebeccæ ex uno Isaaco parente nostro uterum ferenti,

11 fœtibus nondum natis nec ullo bono malove functis, ut Dei per electionem decretum, non ex operibus,

12 sed ex vocante ratum esset, Rebeccæ inquam dictum est: Major serviet minori.

13 Quemadmodum scriptum est: Jacobum amavi, Esaum verò odio habui.

14 Quid ergo dicemus? Estne in Deo injustitia? Nihil minus.

15 Mosi enim dicit: Gratiam facio, & misericordiam tribuo, cuicunque mihi collibitum est,

16 Ergo non est volentis, neque currentis, sed gratiam facientis Dei.

17 Sic enim in literis Pharaoni dicitur: Te ad hoc ipsum excitavi, ut in te meam ostendam potentiam, utque meum nomen toto orbe prædicetur.

18 Ergo quem vult miseratur, & quem vult indurat.

19 Dices mihi: Quid jam queritur? nam ejus voluntati quis resistat?

20 Eho homo, tu quis es qui cum Deo disceptes? Scilicet dicet ficta res fictori: Cur me sic fecisti?

21 Quasi verò non liceat figulo ex eadem luti massa aliud facere vas ad honesta, aliud ad inhonesta.

22 Quid Deus? si volens suam iram exercere, potentiamq; declarare, tulit multa cum patientia iræ vasa, ad exitium composita,

23 simul ut suam opulentam gloriam declararet in vasa misericordiæ, quæ præparavit ad gloriam:

24 hoc est, in nos, quos etiam non solum ex Judæis, sed & ex cæteris nationibus vocavit,

25 quemadmodum & in Osea dicit: Vocabo non populum meum, populum meum: & non amatam, amatam:

26 ac quo loco negati fuerint meus esse populus, illic Dei viventis filii vocabuntur.

27 Esaias verò sic de Israelitis vociferatur: Etiamsi fuerint Israelitæ marina numerosiores arena, evadent tantùm reliquiæ.

28 Nam rem severè atque semel, idque cum justitia, rem inquam severam faciet Dominus in terra.

29 Ac

29 Ac quemadmodum jam dixerat Esaias: Nisi nobis Dominus armipotens semen reliquisset, idem nobis quod Sodomæ ac Gomorræ accidisset.

30 Quid ergo dicemus? Cæteras nationes, justitiam non persequentes, justitiam consecutas esse: justitiam inquam, quæ à fide manat.

31 Israelitas autem justitiæ legem persequentes, ad justitiæ legem non pervenisse.

32 Cur? Quoniam non per fidem sed per legis opera. Impegerunt enim in lapidem impactorium:

33 quemadmodum scriptum est. Positurus sum in Sione lapidem impactorium, & petram illisoriam, cui quicunque confidet, non frustra erit.

CAPUT X.

Pertractat effecta electionis, quòd alii respuant, alii amplectantur Christum finem legis. Gentium vocationem à Mose, Judæorum verò indurationem ab Esaia prædictam recenset.

FRatres, equidem animi mei propensio, & ad Deum supplicatio, ad salutem spectat Israelitarum.

2 Nam de eis hoc testor, eos Dei studium habere, sed id inscitè facere.

3 Ignorantes enim divinam justitiam, suam autem justitiam statuere conantes, divinæ justitiæ non subjiciuntur.

4 Finis enim legis Christus est, ad omnium fidentium justitiam.

5 Nam de ea quidem justitia, quæ in lege sita est, scribit Moses, hominem, qui jussa præstiterit, victurum esse per ea.

6 At quæ à fide proficiscitur justitia, sic dicit: Ne dixeris cum animo tuo, Quis ascendet in cœlum? Hoc est Christum devocare.

7 Aut quis in Tartara descendet? Hoc est Christum ex mortuis educere.

8 Sed quid aiunt literæ? Oratio tibi propè adest, tibi in ore est, & animo. Hæc est quam de fide publicè habemus orationem:

9 quòd si & ore Dominum Jesum confessus fueris, & à Deo ex mortuis excitatum animo credideris, servabere.

10 Nam & animo creditur ad justitiam, & ore fit confessio ad salutem.

11 Sic enim dicunt literæ: Quisquis ei confidet, non frustra futurum.

12 Nullum quidem Judæi Græcique discrimen est, cùm idem sit omnium Dominus, dives omnibus qui eum invocant.

13 Quisquis enim Domini nomen invocaverit, servabitur.

14 Sed possunt ne invocare eum, in quem non crediunt? aut credere ei, de quo non audierunt? aut audiere sine præcone?

15 aut prædicare, nisi qui erunt legati? quemadmodum extat in literis: O quàm elegantes sunt pedes nuntiantium pacem, nuntiantium bona?

16 Sed non omnes obtemperant Evangelio. Esaias enim dicit: Domine, quis credit orationi nostræ?

17 Ergo fides est ex auditione: auditio autem ex divina oratione.

18 Sed an non audiverint? inquam. Quid ni? cùm in omnes terras pervenerit eorum sonus, eorumque verba ad ultimum orbem?

19 Sed an non noverunt Israelitæ? inquam. Primus Moſes dicit: Ego vos per non gentem provocabo: vos per imperitam gentem irritabo.

20 Eſaias verò dicere audet: Repertus ſum non quærentibus me: perſpicuus factus ſum non curantibus me.

21 Ad Iſraelitas verò ſic dicit: Pando meas manus totum diem ad contumacem contradicentemque populum.

CAPUT XI.

Ne Judæorum rejectio ad oculi aſpectum limitetur, deceptum olim Eliam fuiſſe ait. Et cùm radicem ſanctam habeant, plures quoque ex iis fore ſanctos. Gentes verò admonet humilitatis, & exclamat profunda Dei eſſe judicia.

NUM ergo rejecit Deus populum ſuum? inquam. Abſit. Etenim ego Iſraelita ſum, ex Abrahami ſemine, tribus Benjamiticæ.

2 Non rejecit Deus ſuum populum, quem prænovit. An neſcitis de Elia quid dicant literæ, ut Deum contra Iſraelitas appellet?

3 Domine, tuos, inquit, vates interfecerunt, & aras everterunt, me ſolo relicto quem poſtulant ad necem.

4 Verùm quid ei dicit oraculum? Mihi reliqua feci ſeptem hominum millia, qui Baali genua non ſummiſerunt.

5 Similiter hoc tempore ſuperſunt per gratuitam electionem reliquiæ.

6 Quod ſi gratuitò, ergo non per opera: alioquin gratia non jam eſſet gratia: Sin per opera, non jam eſt gratia: alioquin opus non jam eſſet opus.

7 Quid ergo? quod conquirunt Iſraelitæ id non ſunt aſſecuti: at electi aſſecuti ſunt, reliqui excæcati ſunt.

8 ſicuti literis proditum eſt: Dedit eis Deus torpentem animum: oculos ita ut non videant: & aures, ita ut non audiant: id quod ad hunc diem durat.

9 Item David dicit: Sit eis ipſorum menſa laqueus & decipula, & offendiculum atque ſupplicium.

10 Caligent eorum oculi, ita ut non videant: eorumque dorſum jugiter incurva.

11 Quæro igitur, an impegerint ut caderent? Nequaquam. Sed eorum caſu cæteris gentibus parta ſalus eſt, ut ipſi provocentur.

12 Quòd ſi eorum lapſus ſunt orbis divitiæ, ſi eorum inopia reliquarum gentium opes ſunt, quanto magis eorum plena copia?

13 Vobis enim dico extraneis: quatenus equidem ſum extraneorum Apoſtolus, miniſterium meum illuſtro,

14 ſi quà meos poſſim pellicere conſanguineos, & eorum ſervare nonnullos.

15 Nam ſi eorum rejectio, mundi eſt reconciliatio: quid erit cooptatio, niſi vita ex mortuis?

16 Quòd ſi primitiæ ſanctæ ſunt, ergo & maſſa: & ſi ſancta radix eſt, ergo & rami.

17 Quod ſi ramorum quidam avulſi ſunt, & tu oleaſter in eos inſitus es, & particeps factus radicis ac pinguedinis oleæ,

18 noli contra ramos gloriari. Quòd ſi gloriaris, non tu radicem fers, ſed radix te.

19 Dices: Avulſi ſunt rami, ut ego inſererer.

20 Rectè.

20 Rectè. Diffidentia evulsi sunt: tu fide stas. Ne insolesce, sed time.

21 Si enim Deus naturalibus ramis non pepercit, quid si ne tibi quidem parcat?

22 Vide ergo Dei benignitatem & severitatem: in lapsos severitatem: in te benignitatem, si modò in benignitate permanseris. Alioquin & tu resecaberis:

23 & illi, nisi in diffidentia permanserint, inserentur. Potest enim Deus eos rursus inserere.

24 Nam si tu ex naturali amputatus oleastro, insitus es contra naturam in bonam olivam: quanto magis illi secundum naturam in propriam inserentur oleam?

25 Nolo enim vos ignorare, fratres, arcanum hoc, ne ipsi vobis placeatis: cæcitatem ex parte Israelitis contigisse, donec cæterarum gentium plenus intret numerus:

26 atque ita omnes Israelitæ serventur: quemadmodum memoriæ proditum: Veniet ex Sione liberator, qui à sceleribus Jacobeos vindicet.

27 Atque hæc est pactio, quam ego cum eis facio: videlicet me eorum peccata sublaturum.

28 Quòd ad Evangelium attinet, sunt propter vos inimici: quòd verò ad electionem, sunt chari propter majores.

29 Sunt enim irrevocabilia Dei munera & vocatus.

30 Ut enim vos qui aliquando non paruistis Deo, horum contumacia misericordiam estis consecuti:

31 sic hi nunc, tributa vobis misericordia, non parent, ut ipsis quoque tribuatur misericordia.

32 Conclusit enim Deus omnes in inobedientiam, ut omnium misereatur.

33 O altam sapientiæ cognitionisque Dei opulentiam: quàm penitus recondita ejus judicia, quàm abstrusæ sunt rationes?

34 Quis enim Domini mentem novit? aut quis ei fuit à consilio?

35 aut quis illi antè contulit, ut ei gratia referatur?

36 Nam ab eo, & per eum, & propter eum omnia: ei gloria in sempiternum, Etiam.

CAPUT XII.

Paræneticæ tractat. Ad cultum Deo gratum: ad dilectionem non simulatam, etiam inimicorum adhortatur.

QUare cohortor vos, fratres, per Dei misericordiam, ut præstetis corpora vestra hostiam viventem, sanctam, acceptam Deo, qui vester sit cultus rationalis.

2 Néve similes vos huic seculo præstate, sed vestræ mentis renovatione transfiguramini, ut quod velit Deus, quod bonum, acceptum, perfectumque sit, id approbetis.

3 Edico enim, per beneficium quod mihi collatum est, vestrûm cuivis, ne sibi plus arroget, quàm arrogare debeat: sed tantùm arroget, ut sobriè arroget, pro fidei modo, quem cuique Deus impertivit.

4 Ut enim uno in corpore multa membra habemus, quæ membra non omnia idem opus habeant:

5 sic multi sumus unum corpus in Christo, invicem alii aliorum membra,

6 sed qui dotes pro collato in nos

nos beneficio varias habeamus: ut divinationem pro fidei portione:

7 ut miniſterium, ad miniſtrandum: ſive quis doceat, ad docendum:

8 ſive cohortetur, ad cohortandum: ſive ſit diſtributor, ut ſincerè: ſive præſit, ut ſedulò: ſive largiatur, ut hilarè faciat.

9 Charitas ſimulationis expers: vitii oſores, virtutis tenaces,

10 ad fraternum mutuumque amorem proclives, honore prævenientes alius alium,

11 ſtudio impigri, ferventes animo, tempori ſervientes,

12 ſpe gaudentes, in adverſis patientes, in precibus aſſidui,

13 ſanctorum ægeſtatibus opitulantes, hoſpitalitatem exercentes.

14 Bene precamini vos inſectantibus, bene precamini, & ne imprecamini.

15 Gaudete cum gaudentibus, & cum plorantibus plorate,

16 eodem modo invicem animati: non vos animo efferentes, ſed humilibus accommodantes. Ne vobis placete,

17 nemini malum pro malo reddite, date operam ut vos apud omnes homines honeſtè geratis.

18 Si fieri poteſt (quantum in vobis eſt) pacem cum omnibus exercete,

19 non vos ipſos ulciſcentes, ô mihi chariſſimi, ſed ſupplicio locum dantes. Extat enim ſcriptum: Mea eſt ultio, ego remunerabor, inquit Dominus.

20 Si itaque eſurit inimicus tuus, da ei comedere: ſi ſitit, da bibere. Id enim faciens, candentes carbones in ejus caput congeres.

21 Noli maleficio vinci, ſed beneficio vince maleficium.

CAPUT XIII.

Vult ut ſubdamur magiſtratibus, proximum diligamus, vivamus juſtè & Chriſtum induamus.

OMnes mortales ſuperioribus poteſtatibus pareant. Nulla eſt enim poteſtas, niſi à Deo: ac quæ ſunt poteſtates, cæ à Deo ſunt inſtitutæ.

2 Itaque qui poteſtati repugnat, Dei inſtitutioni reſiſtit: quique reſtiterint, pœnas dabunt.

3 Non enim rectè factis metuendi ſunt magiſtratus, ſed pravè factis. Vis poteſtatem non timere? benefacito, & ab ea laudem conſequeris.

4 Nam Dei miniſter eſt, tibi quod ſit bono: Verùm ſi malè feceris, formida. Nec enim ſine cauſa gladium geſtat: quippe cùm ſit Dei miniſter, ad irrogandas pœnas iis qui malè faciunt.

5 Quapropter parêre neceſſe eſt, non ſolùm ſupplicii metu, ſed etiam quia officii eſt.

6 Siquidem hanc ob cauſam tributa penditis: ſunt enim publici Dei miniſtri, in hoc ipſo aſſidui.

7 Quocirca ſolvite quod cuique debetis: cui tributum, tributum: cui vectigal, vectigal: cui metum, metum: cui honorem, honorem.

8 Nihil cuiquam debete, niſi ut ametis vos inter vos. Nam qui alios amat is lege perfunctus eſt.

9 Etenim, Ne adulterato, Ne occidito, Ne furator, Ne falſum teſtator, Ne concupiſcito, & ſi quod aliud præceptum eſt, id in hoc dicto ſummatim comprehenditur: Alterum ut teipſum amato.

10 Charitas

10 Charitas alteri non malefacit. Itaque legis perfunctio charitas eſt :

11 præſertim cùm ſciamus, veniſſe tempus & horam qua jam ſit nobis à ſomno expergiſcendum. Nunc enim propius nos eſt ſalus, quàm tum cùm credidimus.

12 Diſceſſit nox, dies adeſt. Quare deponamus opera tenebrarum & induamus arma lucis.

13 Honeſtè nos, ut in die, geramus : non comeſſationibus & ebrietatibus, non concubitibus & libidinibus, non jurgiis & æmulatione :

14 ſed induite Dominum Jeſum Chriſtum : néve carnis curam gerite, cupiditatibus indulgendo.

CAPUT XIV.

Commendat eos qui fide ſunt infirma, ne vitio noſtro ſcandalizentur. Et illis è diverſo imperat ne non temerè infirmiores judicent, ut intra ædificationis, & charitatis terminos Chriſtiana conſiſtat libertas.

SI quis autem imbecilla fide eſt, huic nulla cum animi dubitatione opitulamini.

2 Alius omnibus veſci fas eſſe credit : alius infirmus, veſcitur oleribus.

3 Qui veſcitur, non veſcentem ne contemnito. Item qui non veſcitur, veſcentem ne damnato, cùm ei Deus ſubvenerit.

4 Tu quis es, qui alienum famulum damnes ? Suo Domino ſtat, aut cadit. Conſiſtet autem : poteſt enim Deus eum ſtabilire.

5 Alius diem diemque diſcernit : alius dies omnes eodem loco habet. Suam quiſque ſententiam exploratam habeat.

6 Qui dierum rationem habet, Domino habet : item qui dierum rationem non habet, Domino non habet. Qui veſcitur, Domino veſcitur : agit enim Deo gratias. Item qui non veſcitur, Domino non veſcitur, & agit Deo gratias :

7 Nullus enim veſtrûm ſibi ipſi vivit, nullus item ſibi ipſi moritur.

8 Sive enim vivimus, Domino vivimus : ſive morimur, Domino morimur. Sive igitur vivimus, ſive morimur, Domini ſumus.

9 Nam ideo Chriſtus & mortuus eſt, & reſurrexit ac revixit, ut & mortuis dominetur, & vivis.

10 Tu verò cur tuum fratrem damnas ? aut tu cur tuum fratrem deſpicis ? cùm ſimus omnes ad Chriſti tribunal adſuturi ?

11 Scriptum eſt enim : Sic vivam (inquit Dominus) ut mihi ſe flectet omne genu, omníſque lingua Deum celebrabit.

12 Itaque noſtrûm quiſque cauſam pro ſe dicet apud Deum.

13 Quamobrem ne jam damnemus alius alium : ſed hoc potius ſtatuite, non eſſe fratri offenſioni, aut incommodo.

14 Scio, & per Dominum Jeſum perſuaſum habeo, nihil per ſe profanum eſſe, niſi quod putanti aliquid profanum eſſe, ei profanum eſt.

15 Verùm ſi propter eſum frater tuus offenditur, tu non jam charitatis officio fungeris. Noli eum tuo eſu perdere, pro quo mortuus Chriſtus eſt.

16 Ne committite igitur, ut malè audiat veſtrum bonum.

17 Non eſt enim Dei regnum cibus & potio : ſed juſtitia, & pax, & gaudium in ſpiritu ſancto.

18 In

18 In his enim qui Chriſto ſervit, is & Deo acceptus, & hominibus probatus eſt.

19 Quamobrem perſequamur ea quæ ad pacem, mutuamque utilitatem pertinent.

20 Noli ejus cauſa Dei opus abolere. Omnia quidem pura ſunt: ſed in eo malum eſt, ſi quis cum alterius offenſione veſcitur.

21 Decet neque carnes comedere, neque vinum bibere, neque quicquam, quo tuus frater vel impingat, vel lædatur, vel infirmetur.

22 Tu fidem habes: apud te habe, in Dei conſpectu. Felix qui ſeipſum non damnat, in eo quod probat.

23 Qui verò dubitat, ſi comedit, damnandus eſt, quoniam non facit id cum fiducia: & quicquid cum fiducia non fit, peccatum eſt.

CAPUT XV.

Paulus in hoc capite monet ut fortiores in fide robur ſuum conferant ad confirmandos fratres infirmos, idque Domini Jeſu Chriſti ſalvatoris noſtri exemplo, qui ſeipſum omnibus communicavit, non ſolùm Judæis, ſed etiam Gentibus. Denique rationem reddit, cur hanc ad Romanos epiſtolam ſcripſerit. Obſecrat fratres per Jeſum Chriſtum, ut ſe laborantem precationibus adjuvent, ut liberetur ab incredulis Judæis.

DEbemus autem nos, qui fortes ſumus, imbecillorum infirmitates tolerare, neque nobiſipſis indulgere.

2 Quiſque noſtrûm alteri indulgeat, boni cauſa, ad ejus utilitatem.

3 Etenim Chriſtus non ipſe ſibi indulſit: ſed quemadmodùm memoriæ proditum eſt, Tuorum conviciatorum conviciis impetor.

4 Quæcunque enim antè ſcripta ſunt, ad noſtram doctrinam ſcripta ſunt, ut per patientiam, & literarum conſolationem ſpem habeamus.

5 Faxit autem Deus, & patientiæ & conſolationis author, ut idem inter vos ſentiatis, ſicuti Chriſto Jeſu dignum eſt,

6 ut uno animo, unoque ore concelebretis Deum & patrem Domini noſtri Jeſu Chriſti.

7 Quocirca opitulamini mutuò, ut & Chriſtus nobis ad Dei gloriam opitulatus eſt.

8 Dico autem, Jeſum Chriſtum miniſtrum fuiſſe circumciſionis propter Dei veritatem, ad ea confirmanda quæ majoribus fuerant promiſſa:

9 utque cæteræ gentes Deum ob ejus miſericordiam celebrarent, quemadmodum ſcriptum extat: Quare te celebrabo apud gentes, tuumq; nomen cantabo.

10 Item: Lætamini gentes, inquit, cum ejus populo.

11 Item: Laudate Dominum gentes omnes, eumque collaudate omnes populi.

12 Itemque Eſaias: Erit Iſæi radix, exiſtetque qui gentibus imperet, in quo gentes ſpem habebunt.

13 Cæterùm Deus ſpei omni vos lætitia atque pace compleat, fidentes, ut ſpe abundetis, vi ſpiritus ſancti.

14 Equidem hoc de vobis perſuaſum habeo, mei fratres, vos omnis eſſe bonitatis plenos, omni refertos cognitione, qui alius alium commonefacere poſſitis.

15 Sed ideo vobis aliquanto audacius ſcripſi, fratres, ut vos in memoriam revocarem, pro eo

eo quod in me divinitùs collatum eſt beneficio,

16 ut ſim Jeſu Chriſti publicus miniſter ad extraneos, ſacrum Dei adminiſtrans Evangelium, ut extraneorum libatio accepta ſit, per ſanctum conſecrata ſpiritum.

17 Itaque habeo quod in Chriſto Jeſu glorier, apud Deum quidem.

18 Nam ne quidem eloqui auſim, quàm nihil non (ad efficiendum ut gentes obedirent) effecerit per me Chriſtus, tum verbis tum re,

19 tanta prodigiorum ac miraculorum, tanta divini ſpiritûs vi, ut à Hieroſolyma per circuitum, uſque ad Illyricum, omnia Chriſti Evangelio repleverim:

20 idque ita, ut Evangelium docere contenderem, non ubi nominatus eſſet Chriſtus ne alieno fundamento ſuperſtruerem.

21 Sed quemadmodum ſcriptum extat: Quibus de eo non erat nunciatum, aſpicient: & qui non audiverant, intelligent.

22 Itaque ſæpenumero impeditus ſum, quo minus ad vos venirem.

23 At nunc cùm jam in his tractibus locum non habeam, & veſtri viſendi cupiditate jam à multis annis tenear,

24 ſi quando in Hiſpaniam proficiſcar, adibo vos. Spero enim, in itinere viſurum vos, & à vobis illo deductum iri, ſi prius meam veſtri aviditatem aliquantum explevero.

25 Nunc quidem proficiſcor Hieroſolymam, miniſtraturus ſanctis.

26 Viſum eſt enim Macedonibus & Achæis, collectam quandam conficere ad ſanctorum pauperes, qui ſunt Hieroſolymis.

27 Viſum eſt, inquam & ſanè eis debent. Nam ſi extranei illorum ſpiritualia participarunt, debent viciſſim carnalibus rebus ſubvenire illis.

28 Hoc igitur ubi perfecero, eiſque fructum hunc conſignavero, iſthac me conferam in Hiſpaniam.

29 Scito autem, cùm veniam ad vos, venturum cum plena Chriſtiani Evangelii ubertate.

30 Exhortor autem vos fratres, per Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum, perque ſpiritus charitatem, ut me faciendis ad Deum pro me ſupplicationibus adjuvetis,

31 ut eos evadam qui ſunt in Judæa contumaces: utque id, cujus adminiſtrandi gratia Hieroſolymam peto, gratum ſit ſanctis,

32 quo vos cum lætitia, Dei voluntate, viſam, vobiſcumque recreer.

33 Deus pacis vobis omnibus adſit. Amen.

CAPUT XVI.

Commendat Phœbam, ſalutat officioſè complures, admonetque ut eos caveant, qui diſſidiorum authores ſunt.

COmmendo autem vobis Phœbam, ſororem noſtram Cenchreenſis eccleſiæ miniſtram,

2 ut eam per Dominum accipiatis, ſicuti ſanctis dignum eſt, eique adſitis, quacunque in re ei vobis erit opus. Nam ea cùm multis aliis, tum mihi adfuit.

3 Salutate Priſcam & Aquilam, meos in Chriſto Jeſu adjutores,

4 (qui pro mea vita ſuas objecere cervices: quibus non ego ſolus gratias ago, verumetiam omnes extraneorum eccleſiæ,)

5 &

5 & eorum domeſticam eccleſiam. Salutate Epænetum mihi chariſſimum, qui eſt Achaiæ primitiæ in Chriſto.

6 Salutate Mariam, quæ multum noſtra cauſa laboravit.

7 Salutate Andronicum & Juniam, meos cognatos, & aliquando mecum unà captos, qui ſunt in Apoſtolis inſignes, qui etiam ante me Chriſto acceſſerunt.

8 Salutate Ampliam, mihi in Domino chariſſimum,

9 Salutate Urbanum, noſtrum in Chriſto adjutorem: & Stachym, mihi chariſſimum.

10 Salutate Apellem, in Chriſto probatum. Salutate eos qui ſunt ex Ariſtobuli familia.

11 Salutate Herodionem, cognatum meum. Salutate eos qui ſunt ex Narciſſi familia, qui ſunt in Domino.

12 Salutate Tryphænam & Tryphoſam, quæ in Domino laborant: Salutate Perſidem chariſſimam, quæ multum in Domino laboravit.

13 Salutate Rufum, hominem in Domino lectum, ejuſque & meam matrem.

14 Salutate Aſyncritum, Phlegontem, Hermam, Patrobam, Hermem, & eorum ſocios fratres.

15 Salutate Philologum, & Juliam, Nereum, & ejus ſororem, & Olympam, & eorum ſocios omnes ſanctos.

16 Salutate vos inter vos oſculo ſancto. Salutant vos Chriſti Eccleſiæ.

17 Cohortor autem vos, fratres, ut ab eis, qui ſeditiones & offenſiones contrà eam quam accepiſtis, doctrinam excitant, caveatis eoſque declinetis.

18 Nam ejuſmodi homines non Domino Jeſu Chriſto, ſed ſuo ventri ſerviunt, & blanda ſpecioſaque oratione fallunt animos non malitioſorum.

19 Nam veſtra obedientia apud omnes increbuit, id quod veſtra cauſa gaudeo. Sed volo vos, ut ad malum ſimplices, ſic ad bonum eſſe ſapientes.

20 Deus autem pacis Satanam brevi ſub veſtris pedibus conteret. Adſit vobis Domini noſtri Jeſu Chriſti favor.

21 Salutant vos Timotheus meus adjutor, & Lucius, & Jaſon, & Soſipater, mei cognati.

22 Saluto vos ego Tertius, qui hanc epiſtolam in Domino ſcripſi.

23 Salutat vos Caius, meus hoſpes, & totius eccleſiæ. Salutat vos Eraſtus procurator civitatis, & Quartus frater.

24 Favor Domini noſtri Jeſu Chriſti adſit vobis omnibus. Amen.

25 Ei autem qui poteſt confirmare vos ſecundum meum Evangelium, & Jeſu Chriſti prædicationem, ſecundum patefactionem myſterii æternis temporibus taciti,

26 nunc autem declarati, & per vaticinas literas ex Dei immortalis inſtituto, ad obediendum fidei, ad gentes omnes explicati,

27 Soli ſapienti Deo per Jeſum Chriſtum gloria in perpetuum.

Scripta eſt Corinthi, miſſa per Phœbam, Cenchreenſis eccleſiæ miniſtram.

PAULI

PAULI APOSTOLI
EPISTOLA PRIMA AD
CORINTHIOS.

CAPUT I.

Post gratulationem, quæ vim habet exhortandi, taxat dissidia Corinthiorum, à fastu ad humilitatem revocat: Nam evertens omnem mundi sapientiam, solam crucis tradicationem erigit.

PAULUS vocatus Apostolus Jesu Christi, Dei voluntate, & Sosthenes frater,

2 divinæ Ecclesiæ quæ Corinthi est, sanctificatis per Christum Jesum, vocatis sanctis: necnon omnibus qui Domini nostri Jesu Christi nomen invocant, quocunque in loco, sive suo, sive nostro,

3 gratiam & pacem à Deo patre nostro, & Domino Jesu Christo.

4 Ago Deo meo semper de vobis gratias ob Dei beneficium in vos collatum, per Jesum Christum:

5 quòd per eum adeò rebus omnibus ditati estis, omni & oratione & scientia,

6 (quemadmodum de Christo testimonium in vobis confirmatum est)

7 ut nulla dote careatis, patefactionem expectantes Domini nostri Jesu Christi,

8 qui vos confirmabit ad extremum inculpatos, ad diem Domini nostri Jesu Christi.

9 Fidelis Deus est, per quem ad ejus filii Jesu Christi Domini nostri communionem vocati estis.

10 Exhortor autem vos, fratres, per Domini nostri Jesu Christi nomen, ut idem omnes loquamini: neve sint in vobis dissidia, sed sitis in eadem mente, eademque sententia compositi.

11 Declaratum est enim mihi de vobis, mei fratres, à Chloæ domesticis, inter vos esse lites.

12 Quod dico, hoc est, quòd vestrûm alius dicit, Ego sum Pauli: alius, ego Apollo, ego Cephæ, ego Christi.

13 Divisúsne Christus est: Num Paulus pro vobis crucifixus est? aut in Pauli nomen estis baptizati?

14 Ago Deo gratias, quòd vestrûm neminem baptizavi, nisi Crispum & Caium:

15 ne quis dicat, me in meum baptizasse nomen.

16 Baptizavi præterea Stephanæ familiam. Cæterorum nescio an ullum baptizaverim.

17 Non enim legavit me Christus ad baptizandum, sed ad docendum Evangelium, nulla cum orationis eruditione, ne crux inanis fiat.

18 Est enim crucis oratio perituris stultitia, servandis autem nobis divina potestas.

19 Scriptum est enim: Perdam sapientum sapientiam, & prudentum prudentiam abolebo.

20 Ubi

20 Ubi ſapiens? ubi literatus? ubi hujus ſeculi conquiſitor? Nonne infatuavit Deus ſapientiam hujus mundi?

21 Poſtquam enim ex divina ſapientia non ita ſapuit mundus ut Deum cognoſceret, viſum eſt Deo, per prædicationis ſtultitiam ſervare fidentes:

22 quandoquidem & Judæi portentum poſtulant, & Græci ſapientiam quærunt.

23 Nos verò Chriſtum prædicamus crucifixum, Judæis offenſionem, Græcis ſtultitiam:

24 ſed ipſis vocatis, tum Judæis tum Græcis, Chriſtum Dei potentiam, Deique ſapientiam.

25 Nam quod Dei ſtultum eſt, id ſapientius eſt quàm homines: & quod Dei imbecillum eſt, id fortius eſt quàm homines.

26 Videtis enim, quomodo ſitis vocati, fratres: non multi quidem ſapientes, quod ad carnem attinet: non multi potentes, non multi nobiles:

27 ſed mundi ſtultiſſima Deus elegit, ut ſapientes confutaret: & mundi infirmiſſima elegit Deus, ut fortia confutaret:

28 & mundi ignobiliſſima contemptiſſimaq; elegit Deus, & quæ nihil ſunt, ut quæ aliquid ſunt, aboleret,

29 ne quis mortalium glorietur apud Deum.

30 Ab eo autem vos eſtis per Chriſtum Jeſum qui nobis eſt ſapientia à Deo, juſtitia, & ſanctitas, & liberatio:

31 ut, quemadmodum ſcriptum eſt, Qui gloriatur, in Domino glorietur.

CAPUT II.

Prædicationem ſuam in exemplum adducit, humanitus quidem abjectam, ſpirituali tamen virtute inſignem. Tandem concludit carnis judicio non poſſe æſtimari.

ITaque ego cùm veni ad vos, fratres, ita veni, ut nulla cum orationis aut ſapientiæ excellentia divinum vobis oraculum exponerem.

2 Statueram enim nihil ſcire apud vos, niſi Jeſum Chriſtum, & eum crucifixum.

3 Itaque multa cum infirmitate & metu ac tremore verſatus ſum apud vos:

4 & ejuſmodi oratione ac prædicatione uſus, quæ non perſuaſoriis humanæ ſapientiæ verbis, ſed ſpirituali potentique demonſtratione conſtaret:

5 ne veſtra fides in hominum ſapientia, ſed in Dei potentia ſita foret.

6 Sapientiam autem loquimur apud perfectos, ſapientiam inquam non hujus ſeculi, neque principum hujus ſeculi, qui abolentur:

7 ſed Dei ſapientiam arcanè loquimur, abditam, quam deſtinavit Deus ante ſecula ad noſtram gloriam,

8 quam nemo principum hujus ſeculi cognovit. Si enim cognoviſſent, nunquam gloriæ Dominum crucifixiſſent,

9 Sed (quemadmodum ſcriptum eſt) quæ nec oculus hominis vidit, nec auris audivit, nec animus cogitavit, quæ præparavit Deus ſuis amatoribus:

10 Nobis autem Deus ſuo ſpiritu patefecit. Spiritus enim omnia rimatur, etiam Dei abditiſſima.

11 Nam quis hominum ſcit hominis negotia niſi hominis ſpiritus, qui in eo eſt? ſic Dei negotia nullus ſcit, niſi Dei ſpiritus.

12 Nos

12 Nos vero non mundi ſpiritum accepimus, ſed profectum à Deo ſpiritum, ut intelligamus quæ nobis largitus Deus eſt:

13 quæ etiam eloquimur non eruditis humanæ ſapientiæ, ſed eruditis ſancti ſpiritus ſermonibus, ſpiritualibus ſpiritualia componentes.

14 Animalis autem homo non capit quæ ſunt divini ſpiritus, quippe quæ ſint ei ſtultitia: itaque non poteſt ea cognoſcere, ut quæ ſint ſpiritualiter examinanda.

15 At ſpiritualis explorat omnia, nec ipſe à quoquam exploratur.

16 Quis enim Domini mentem novit, ut eum inſtiget? At nos Chriſti mentem habemus.

CAPUT III.

Ratione reddita doctrinæ ſuæ humilis, docet quo loco habendi ſint miniſtri, quod munus, quæ vera ædificandi ratio, monet Corinthios, ne patiantur animas ſuas profanari, ſuperba carnis ſapientia.

EGO verò, fratres, non potui vos ut ſpirituales alloqui, ſed ut carnales, ut in Chriſto infantes.

2 Lac vobis bibendum dedi, non cibum. Nondum enim poteratis: ſed ne nunc quidem adhuc poteſtis, quippe qui ſitis adhuc carnales.

3 Etenim cùm ſit inter vos æmulatio & lis, & diſſidia, nónne carnales eſtis, humanoque more vos geritis?

4 Cùm enim dicat aliquis? Ego ſum Pauli: alius, Ego Apollo: nonne carnales eſtis?

5 Quis verò eſt Paulus? aut quis Apollos? niſi miniſtri per quos vos credidiſtis, prout cuique dedit Dominus.

6 Ego ſevi, Apollos irrigavit: ſed Deus auxit.

7 Itaque neque ſator quicquam eſt, neque irrigator, ſed qui auget Deus.

8 Sator autem & irrigator idem ſunt: ſed uterque ſuam mercedem accipiet, pro ſuo labore.

9 Nos enim Dei ſumus adjutores: vos Dei agricultura; Dei ædificium eſtis.

10 Ego pro Dei beneficio in me collato, ut ſapiens architectus fundamentum jeci, alius ſuperſtruit: ſed videat quiſque quomodo ſuperſtruat.

11 Nam fundamentum aliud jacere nemo poteſt, præter id quod jactum eſt, qui eſt Jeſus Chriſtus.

12 Quòd ſi quis huic fundamento ſuperſtruit aurum, argentum, gemmas, ligna, fœnum, ſtipulam,

13 cujuſque opus perſpicuum fiet. Dies enim declarabit: nam igne patefiet: ac quale cujuſque ſit opus, ignis explorabit.

14 Si cujus opus, quod ſuperſtruxerit, manebit, is præmium accipiet.

15 Si cujus opus comburetur, is jacturam faciet, quanquam evadet ipſe quidem, ſed ſic ut per ignem.

16 An neſcitis, vos Dei eſſe templum, Deique ſpiritum in vobis habitare?

17 Si quis Dei templum corrumpet, corrumpet hunc Deus: templum enim Dei ſanctum eſt, qui eſtis vos.

18 Nemo ſe ipſum fallat. Si quis ſapiens ſibi videtur apud vos, in hoc ſeculo ſtultus ſiat, ut ſiat ſapiens.

19 Nam hujus mundi ſapientia, apud Deum ſtultitia eſt.

Sic

Sic enim ſcriptum extat: Qui ſapientes ſua ipſorum calliditate capit.

20 Itemque: intelligit Dominus ſapientum cogitationes eſſe vanas,

21 Itaque nemo glorietur apud homines: omnia enim veſtra ſunt,

22 & Paulus, & Apollos, & Cephas, & mundus, & vita, & mors, & præſentia, & futura, omnia veſtra ſunt: vos autem Chriſti, & Chriſtus Dei.

CAPUT IV.

Definitione veri Apoſtoli adducta, humilitatis ſpeciem honori ſibi magis eſſe debere, quam probro docet. Signa profert unde re ipſa appareat, nec gloriæ, nec ventri ipſum ſtuduiſſe. Ad finem Timotheum commendat.

SIC de nobis exiſtiment homines, ut de Chriſti miniſtris, & divinorum arcanorum diſpenſatoribus.

2 Cæterùm quod in diſpenſatoribus requiritur, ut fidelis quis comperiatur:

3 ego verò minimi facio, de me vel à vobis, vel omnino humana die judicari, quin neque ipſe de me ſententiam fero.

4 Quamvis enim nihil mihi conſciam, non tamen idcirco ſum abſolvendus. Verùm qui de me judicium facturus ſit, Dominus eſt.

5 Quamobrem ne quid ante tempus judicate, donec veniat Dominus, qui & tenebrarum occulta proferat in lucem, & animorum conſilia patefaciat, ac tum demum laudem quiſque conſequatur à Deo.

6 Hæc ego, fratres, in me & in Apollo derivavi, propter vos, ut in nobis diſcatis, nemini ſuprà quàm ſcriptum eſt arrogare, ne alius de alio contra alterum tumeatis.

7 Quis enim de te judicaturus eſt? Quid verò habes, quòd non aliunde habeas? quod ſi aliunde habes, quid te jactas, perinde acſi non aliunde haberes?

8 Jam vos ſaturi, jam divites eſtis, ſine nobis regnatis: atque utinam regnaretis, ut nos quoque unà vobiſcum regnaremus.

9 Nos enim poſtremos apoſtolos, Deus, puto, pro necandis habet: qui mundo & angelis, & hominibus ſpectaculum ſimus.

10 Nos propter Chriſtum ſtulti ſumus, vos in Chriſto prudentes: nos imbecilli, vos fortes: vos glorioſi, nos infames. Ad hoc tempus & eſurimus, & ſitimus, & nudi ſumus, & pugnis cædimur, & agitamur,

11 & laboramus, noſtris ipſis manibus operantes.

12 Conviciis appetiti, fauſta precamur: inſectati, patimur:

13 cùm maledicitur nobis, ſolamur: hactenus pro mundi recrementis ac publicis quiſquiliis ducimur.

14 Non equidem ut vos pudore afficiam, hæc ſcribo: ſed ut chariſſimos mihi natos commonefacio.

15 Nam etiamſi mille pædagogos habeatis in Chriſto, at non multos patres. Etenim in Chriſto Jeſu per Evangelium ego vos genui.

16 Itaque vos cohortor, ut mei ſitis imitatores.

17 Hanc ob cauſam miſi vobis Timotheum, qui meus eſt charus fiduſque natus in Domino, qui vobis narret inſtituta mea, quod ad Chriſti rem attinet, quomodo ubique in omni eccleſia doceam.

18 Enimverò perinde quaſi ad

ad vos ego venturus non ſim, inflati ſunt quidam.

19 Sed veniam ad vos brevi, ſi volet Dominus, & cognoſcam non orationem iſtorum inflatorum, ſed vires.

20 Non enim in oratione ſitum eſt divinum regnum, ſed in viribus.

21 Utrum vultis cum virga veniam ad vos, an cum charitate, animoque manſueto?

CAPUT V.

Quod inceſtuoſum privigni cum noverca conjugium taciti ſerrent, ſatis cauſæ eſſe admonet, cur pudore dejiciantur potius, quam ſuperbiant. Ejuſmodi ſcelera excommunicatione vindicanda eſſe, ne contagio latius ſerpant.

OMnino auditur apud vos eſſe ſtuprum, & quidem tale ſtuprum, quale ne apud extraneos quidem nominatur, ut uxorem quidam patris habeat:

2 & vos inflati eſtis? & non potius lugetis, ut de medio veſtrum tollatur, qui facinus iſtud commiſit?

3 Ego verò, ut corpore abſens, animo præſens, jam decrevi tanquam præſens, iſtius facti perpetratorem,

4 in nomine Domini noſtri Jeſu Chriſti, congregatis vobis & animo meo cum Domini noſtri Jeſu Chriſti potentia,

5 iſtum, inquam, dedere Satanæ ad perniciem carnis, ut animus ſervetur ad diem Domini Jeſu.

6 Non eſt honeſta veſtra gloriatio. An neſcitis exiguo fermento maſſam totam fermentari?

7 Expurgate ergo vetus fermentum, ut ſitis nova maſſa, ſicut eſtis infermentati. Etenim Paſcha noſtrum pro nobis immolatus eſt Chriſtus:

8 proinde feſtum agamus, non vetere fermento, neque improbitatis malitiæque fermento, ſed ſinceritatis veritatiſque panibus infermentatis.

9 Quod ſcripſi vobis per epiſtolam, ne cum impudicis commercium haberetis,

10 id non ſcripſi de omnibus hujus mundi impudicis, aut avaris, aut rapacibus, aut deaſtricolis: alioqui vobis eſſet ex orbe migrandum.

11 Sed quòd cum eis non eſſe contrahendum ſcripſi, id eò pertinet, ut ſi quis, qui frater nominetur, impudicus eſt, aut avarus, aut deaſtricola, aut conviciator, aut ebrioſus, aut rapax, cum ejuſmodi homine ne quidem cibum capiatis.

12 Nam de alienis quidem, quid me judicare attinet? cum vobis ſit de veſtris judicandum.

13 De alienis quidem judicat Deus. Igitur auferte malos de medio veſtrûm,

CAPUT VI.

Invehitur in forenſes contentiones, quibus ſe mutuò vexabant ſub infidelibus, cum magno evangelii dedecore. Deinde ſcortandi licentiam gravi commination exagitat.

AUdet aliquis veſtrûm, negotium habens cum altero, judicio experiri apud injuſtos, ac non potius apud ſanctos?

2 An neſcitis, ſanctos de mundo judicium eſſe facturos? Quòd ſi à vobis de mundo judicandum eſt, an tantillis indigni judiciis eſtis?

3 An vos præterit, nos etiam de angelis ſententiam eſſe laturos, nedum de hujus vitæ negotiis?

4 Ergóne

4 Ergóne si de hujus vitæ negotiis controversias habetis, eas ad eorum judicium refertis, qui in ecclesia despicatui sunt?

5 Hoc dico, ut vos pudeat. Adeóne in vobis ne unus quidem ita peritus est, ut possit inter suos fratres dijudicare?

6 sed frater cum fratre litigat, idque sub infidentibus?

7 Jam quidem omnino vitium in vobis est, quod inter vos controversias habetis. Cur non potius injuriam patimini? cur non potius fraudamini?

8 Imò vos injuriam facitis ac fraudatis, & quidem fratres.

9 An vos latet, injustos non esse divinum regnum adepturos?

10 Ne errate: nec impudici, nec deastricolæ, nec adulteri, nec molles, nec pædicones, nec fures, nec avari, nec ebriosi, nec conviciatores, nec rapaces, divinum regnum consequentur.

11 Et tales quidem nonnulli eratis: sed abluti estis, sed sancti, sed justi facti, per nomen Domini Jesu, perque Dei nostri spiritum.

12 Quidvis mihi licet, tametsi non quidvis conducit: quidvis mihi licet, tametsi ego nulli rei mancipabor.

13 Et dapes ventri, & dapibus venter: & hunc & illas abolebit Deus. At corpus non stupro, sed Domino, & Dominus corpori.

14 Deus verò & Dominum suscitavit, & vos per ejus potestatem suscitabit.

15 An nescitis, corpora vestra Christi esse membra? Ergo Christi membra tollam, & scorti membra faciam? Absit.

16 An nescitis, eum qui cum scorto copulatur, unum esse corpus? Fiet enim, inquit ille, ex duobus una caro.

17 Qui verò cum Domino copulatur, unus spiritus est.

18 Fugite stuprum. Omne aliud peccatum, quodcunque committit homo, extra corpus est: sed qui scortatur, is intra suum corpus peccat.

19 An ignoratis, vestrum corpus templum esse sancti spiritus, qui in vobis est, quem à Deo habetis? neque vos esse vestros,

20 quippe precio emptos? Honorate sanè Deum vestris & corporibus & animis, quæ Dei, sunt.

CAPUT VII.

Differens hic de conjugio, quod est remedium vitandæ scortationis, indissolubile, jubet unumquemque sorte sua contentum vivere. Quis virginitatis finis esse debeat ostendit, & qui conjugium suscipere debeant.

DE quibus autem mihi scripsistis, bonum esset homini mulierem non tangere.

2 Sed propter stupra, suam quisque uxorem, & suum quæque virum habeat.

3 Uxori vir debitam benevolentiam solvat: itidemque uxor viro.

4 Uxori sui corporis domina non est, sed vir: itemque vir sui corporis dominus non est, sed uxor.

5 Nolite alter alterum defraudare, nisi fortè ex mutuo consensu, ad tempus, ut jejunio & precibus vacetis: deinde congrediamini, nec vos tentet Satanas, propter vestram intemperantiam.

6 Hoc autem dico, quod ita permittam, non quod præcipiam.

7 Vellem

7 Vellem enim omnes homines ſic eſſe, ut ego ſum. Sed ſua quiſque dote prædítus eſt à Deo; alius aliter.

8 Cœlibibus autem & viduis dico, bonum eis eſſe, ſi ſic maneant, ut ego,

9 Tamen ſi ſe non continent, contrahant matrimonium: ſatius eſt enim matrimonium contrahere, quàm ardere.

10 Conjugibus autem præcipio, non ego, ſed Dominus, ne uxor à viro dirimatur.

11 Quòd ſi dirempta fuerit, maneat cœlebs, aut viro reconcilietur. Item, ne vir uxorem repudiet.

12 Cæteris ego dico, non Dominus: Si quis frater uxorem habet infidentem, quæ tamen cum eo libenter habitet, eam ne repudiato.

13 Item mulier quæ virum habet infidentem, qui tamen libenter cum ea habitet, eum ne repudiato.

14 Sanctus enim ſit vir infidens per uxorem: itemque ſancta ſit uxor infidens per virum. Alioquin veſtri liberi impuri eſſent, cùm nunc ſint ſancti.

15 Sin infidens divorcium facit, faciat: non eſt in hujuſmodi re ſervus frater aut ſoror: quin nos ad pacem vocavit Deus.

16 Quî ſcis autem mulier, an tu virum ſervatura ſis? aut quî ſcis vir, an tu uxorem ſervaturus ſis?

17 Cæterùm ut cuique largitus Deus eſt, ut quemque Dominus vocavit, ita ſe gerat: atque ita in omnibus eccleſiis faciendum præcipio.

18 Circumciſus vocatus eſt aliquis, ne præputietur: præputiatus vocatus eſt, ne circumcidatur.

19 Circumciſio nihil eſt, & præputium nihil eſt, ſed Dei præceptorum conſervatio.

20 In quo quiſque ſtatu vocatus eſt, in eo maneto.

21 Servus vocatus es, ne curato, quanquam ſi liber fieri potes, eo potius utere.

22 Nam qui, cùm ſervus eſſet, vocatus eſt in Domino, is Domini libertus eſt. Itidem qui liber vocatus eſt, is Chriſti ſervus eſt.

23 Precio empti eſtis, nolite hominum ſervi fieri.

24 In qua quiſque conditione vocatus eſt, fratres, in ea maneto apud Deum.

25 De virginibus autem Domini præceptum non habeo: ſed conſilium do, ut qui is ſim, cui Dominì clementia fidentem eſſe datum ſit.

26 Arbitror igitur id bonum eſſe, propter inſtantes res adverſas quod homini bonum eſt ſic eſſe.

27 Devinctus ex uxore, ne quære ſolutionem: ſolutus ex uxore, ne quære uxorem.

28 Quòd ſi duxiſti, non peccaſti: & ſi nupſit virgo, non peccavit, ſed iis humanæ calamitates ferendæ ſunt, & ego vobis parco.

29 Cæterùm hoc aio, fratres: Tempus anguſtum eſt: reſtat, ut & qui uxores habent, perinde ſint acſi non habeant:

30 & qui plorant, acſi non plorent: & qui gaudent, acſi non gaudeant: & qui emunt, acſi non teneant:

31 & qui utuntur hoc mundo, ita ut non abutantur. Abit enim ſpecies hujus mundi:

32 & ego vos ſecuros eſſe vellem: Cœlebs Domini res curat, ut Domino placeat.

33 Ma-

33 Maritus mundana curat, uxori ut placeat, atque ita divisus est.

34 Item mulier cœlebs, aut virgo, Domini res curat, ut & corpore sancta sit, & spiritu: at nupta curat mundana, viro ut placeat.

35 Hoc autem ad vestram ipsorum utilitatem dico, non uti laqueum vobis injiciam, sed ut honestè, ac indivisa cum Domino conjunctione vivatur.

36 Quòd si quis in virgine sua indecorum esse putat ut ea vieta sit, atque ita faciendum est, quod volet faciat, non peccat, nubat.

37 Sed qui animo constans est, neque cogitur, sed liber & sui juris est, atque hoc animo suo statuit suam servandam esse virginem, rectè facit.

38 Itaque & qui nuptum elocat, rectè facit: & qui non elocat, rectius facit.

39 Mulier lege obstricta est, quandiu vivit ejus vir: sin obdormiverit vir ejus, liberum est ei cui velit nubere, dummodo in Domino:

40 quanquam felicior est si sic manserit, mea quidem sententia. Videor autem ego quoque mihi habere Dei spiritum.

CAPUT VIII.

Ab hoc loco usque ad finem decimi capitis dehortatur ut ab impuris Gentilium epulis abstineant. Abusum Christianæ libertatis coercet, & scientiam charitate frenandam docet.

DE iis autem quæ sunt sacrificata dealtris, scimus omnes nos ejus rei cognitionem habere. Cognitio inflat, charitas aliis prodest.

2 Quòd si quis scire aliquid sibi videtur, nihil dum novit, ut quidem nosci debet.

3 At si quis Deum amat, is Deo notus est:

4 ergo de esu immolatorum dealtris, scimus nullum esse in mundo dealtrum: nullumque alium esse Deum, excepto uno.

5 Quamvis enim sint qui dicantur Dii, tum in cœlo tum in terra (ut sunt multi & qui Dii & qui Domini dicantur,)

6 at nobis quidem unus est Deus, pater ille, à quo omnia, & in quem nos: item unus est Dominus Jesus Christus, per quem omnia, & per quem nos.

7 Sed non est in omnibus hujus rei cognitio. Quin nonnulli hodie opinantes esse dealtros, tamen quasi dealtris immolata comedunt: itaque eorum conscientia, quæ infirma est, labefactatur.

8 Atqui cibus non commendat nos Deo: nam neque si vescimur, præstantiores sumus: neque si non vescimur, sumus deteriores.

9 Sed videte ne vestra ista potestas detrimento sit imbecillibus.

10 Si quis enim viderit te cui nota res est, in dealtrorum mensam accumbentem, nonne cum sua illa opinionis infirmitate impelletur ad vescendum dealtrorum victimis?

11 atque ita per tuam cognitionem peribit frater imbecillis, propter quem oppetiit Christus?

12 Sic autem peccantes in fratres & eorum infirmam conscientiam percellentes, in Christum peccatis.

13 Quamobrem si esus offendit meo fratri, nunquam carnem comedero, ne fratrem meum lædam.

CAPUT

CAPUT IX.

Oſtendit qualiter libertate à domino ſibi permiſſa, ultro abſtinuerit, ne quem in rebus mediis offenderet, vitamque noſtram ſtadii inſtar eſſe dicit.

AN ſcilicet non ſum Apoſtolus? ſcilicet non ſum liber? ſcilicet Jeſum Chriſtum Dominum noſtrum non vidi? ſcilicet opus meum non eſtis vos in Domino?

2 Si aliis non ſum Apoſtolus, at certè vobis ſum, ſi quidem vos mei muneris ſigillum eſtis in Domino:

3 atque hæc eſt mea apud eos, qui me explorant, defenſio.

4 Scilicet non liceat nobis comedere ac bibere?

5 Scilicet non liceat nobis ſororem uxorem circumducere, ut & cæteris Apoſtolis, & Domini fratribus, & Cephæ?

6 Soliné mihi & Barnabæ, ne non operemur, interdictum eſt?

7 Quis unquam ſuis ſtipendiis militat? quis vineam pangit, nec ejus fructu veſcitur? aut quis ovile paſcit, quin ovilis lacte veſcatur?

8 Num hæc ego humano more loquor? an non lex quoque dicit eadem?

9 Nam in Moſis lege ſcriptum eſt: Bovi trituranti os ne obſtruito. Bovéſne curæ Deo ſunt?

10 An propter nos omnino dicit? Propter nos enim literis proditum eſt, ſpe debere arantem arare, & trituantem ſpe participare quod ſperat.

11 Si nos vobis divina ſeminavimus, magnum verò eſt ſi nos humana veſtra metemus?

12 Si alii veſtras facultates participant, cur non magis nos? Verum non ſumus hac uſi poteſtate, ſed quidvis perferimus, ne quid Chriſti remoremur Evangelium.

13 An neſcitis, eos qui ſacra procurant, ſacris veſci? qui aræ operam dant, aræ participes eſſe?

14 Similiter item Evangelium publicantibus mandavit Dominus, ut Evangelio viverent.

15 Et tamen ego nihil horum uſurpavi. Neque verò hæc eò ſcripſi, ut in me ſic fiat. Nam mihi mori ſatiùs eſt, quàm ut meam gloriationem quiſquam aboleat.

16 Etenim ſi Evangelium doceo, non eſt quod glorier, quippe cùm neceſſitate cogar: ac pœnas daturus ſim, niſi doceam.

17 Quòd ſi volens hoc facio, mercedem aſſequar: ſin invitus, hæc mihi procuratio credita eſt.

18 In quo igitur mihi poſita merces eſt? ſi ita doceam, ut nullus in Chriſti Evangelium ſumptus fiat, non abutendo mea in Evangelio poteſtate.

19 Cùm enim ab omnibus liber eſſem, omnibus me mancipavi, quò plures lucrarer:

20 fuique Judæis ut Judæus, quò Judæos lucrifacerem: legi ſubditis, ut legi ſubditus, quo legi ſubditos lucrifacerem:

21 exlegibus, ut exlex (non quòd Deo exlex eſſem, eram enim in lege Chriſto) quò exleges lucrificarem.

22 Fui infirmis perinde ac infirmus, quò infirmos lucrificarem: denique quibuſvis quidvis fui, ut omnino aliquos ſervarem.

23 Atque hoc Evangelii cauſa facio, ut ejus fiam particeps.

24 An neſcitis, ut qui currunt in curriculo, omnes quidem currant, ſed unius certaminis præmium obtineat? Sic currite, ut aſſequamini.

25 Enimvero omnes qui certant, omnia perferunt illi quidem

dem ut interituram assequantur coronam: at nos, immortalem.

26 Equidem sic curro, ut non incertò: sic luctor, ut qui non aerem verberem:

27 quin contundo subigoque meum corpus, ne fortè cùm alios docuerim, ipse sim rejectaneus.

CAPUT X.

Si Deus Judæis non pepercit, neque iis parcet, quibus sors est æqualis in tesseris externis suæ gratiæ. Itaque absurdum esse participes fieri mensæ dæmoniorum eos, qui Cœnæ Domini communicant, & qui in rebus mediis rationem proximi non habent.

NOlo autem vos ignorare, fratres, majores nostros omnes sub nube fuisse, & omnes mare trajecisse,

2 & omnes nomine Mosis nube, marique baptizatos,

3 & omnes eodem spirituali cibo usos fuisse,

4 & omnes eandem potionem spiritualem bibisse. Bibebant enim ex spirituali sequente petra, quæ petra Christus erat.

5 Et tamen eorum plerique Deo accepti non fuerunt: sunt enim in solitudine prostrati.

6 Hæc autem nobis exempla præbent, ne simus malorum cupidi, ut illi concupiverunt.

7 Neve deastrorum cultores sitis, ut illorum nonnulli, sicuti memoriæ proditum est: Sedit populus ad capiendum cibum ac potionem, deinde surrexerunt ad ludendum.

8 Neve scortemur: quemadmodum eorum nonnulli scortati sunt, ideoque ceciderunt uno die viginti tria millia.

9 Neve Christum tentemus, quemadmodum eorum nonnulli tentarunt, itaque à serpentibus perierunt,

10 Neve murmurate, quemadmodum eorum nonnulli murmurarunt, itaque ab exterminatore perierunt.

11 Hæc autem omnia illis ut exempla contigerunt, scriptaque sunt nostri, qui in extrema seculorum incidimus, admonendi gratia.

12 Proinde qui sibi stare videtur, videat ne cadat.

13 Nulla vos, nisi humana, invasit tentatio. Sed ita fidelis Deus est, ut vos non sit tentari permissurus suprà quàm possitis: sed cum tentatione ejusmodi eventum facturus, ut ferendo vincere possitis.

14 Quamobrem, ô mihi charissimi, fugite deastrorum cultum.

15 Ut prudentes alloquor: judicate vos, quod ego dico.

16 Poculum laudatorium, in quo laudes dicimus, nonne communitas Christi sanguinis est: Quem panem frangimus, nonne communitas Christi corporis est?

17 Quandoquidem unus panis, unum corpus multi sumus: omnes enim sumus ejusdem panis participes.

18 Considerate Israelitas, quod ad carnem attinet: nimirum qui sacrificiis vescuntur, sunt aræ participes.

19 Quid ergo est quod dico? sacrificata deastris esse aliquid? aut deastros esse aliquid?

20 Imò quæ sacrificant externei, ea dæmoniis sacrificare dico, non Deo. Dæmonum autem participes esse vos nolo.

21 Non potestis & Domini & dæmoniorum poculum bibere: non potestis & Domini & dæmoniorum mensam participare.

22 Irritandusne nobis Dominus est? num sumus eo potentiores:

23 Quid-

23 Quidvis mihi licet, ſed non quidvis conducit. Quidvis mihi licet, ſed non quidvis prodeſt.

24 Nemo ſuo, ſed alterius quiſque commodo ſtudeat.

25 Quicquid in macello venale eſt, veſcimini, nihil ſciſcitantes propter conſcientiam.

26 Nam Domini & terra eſt, & omnia terreſtria.

27 Quòd ſi quis infidentium vos invitet, & vultis ire, quicquid vobis apponetur, veſcimini, nihil ſciſcitantes propter conſcientiam.

28 Si quis verò vobis dixerit, Hoc deaſtris immolatum eſt, ne veſcimini propter eum qui indicavit, propterque conſcientiam. Nam Domini & terra eſt, & omnia terreſtria.

29 Conſcientaim autem dico, non ſuam cujuſque, ſed alterius. Cur enim mea libertas damnetur ab alia conſcientia?

30 Quòd ſi ego gratè participo, cur in eo vituperet, de quo gratias ago?

31 Ergo ſive commoditis, ſive bibitis, ſeu quid aliud facitis, omnia ad Dei gloriam facite.

32 Præbete vos & Judæis, & Græcis, & Eccleſiæ divinæ innoxios:

33 quemadmodum ego quoque omnia omnibus indulgeo non meæ, ſed multorum ſtudens utilitati ut ſerventur. Imitatores mei eſto, quemadmodum ego quoque ſum Chriſti.

CAPUT XI.

Notat Corinthios quòd in ſacris cœtibus, viri erent velatis capitibus, mulieres verò retectis. In ſumma, quòd in pejus convenirent, & profana ſympoſia permiſcerent epulo ſacro Cœnæ Domini quam ad primam inſtitutionem exigit.

LAudo equidem vos, fratres, quòd omnia mea meminiſtis, & inſtituta, quemadmodum vobis tradidi, ſic tenetis.

2 Volo autem ſcire vos, omnis viri caput eſſe Chriſtum: fœminæ caput eſſe virum: Chriſti caput eſſe Deum:

3 omnis vir operto capite ſupplicans, aut vaticinans, caput ſuum turpificat.

4 Rurſus omnis mulier detecto capite ſupplicans, aut vaticinans, caput ſuum turpificat: nam prorſus perinde eſt acſi tonſa foret.

5 Quod ſi non velatur mulier, certè tondeatur. Quod ſi tonderi radive mulieri turpe eſt, obnubatur.

6 Nam vir quidem caput obnubere non debet, cùm ſit imago gloriaque Dei. At mulier viri gloria eſt.

7 Non enim eſt vir ex muliere, ſed ex viro mulier:

8 cùm non propter mulierem creatus ſit vir, ſed propter virum mulier.

9 Propterea debet mulier habere in capite poteſtatis indicium propter angelos.

10 Cæterùm neque vir ſine fœmina, neque fœmina ſine viro in Domino.

11 Ut enim ex viro fœmina, ſic vir per fœminam: omnia autem ex Deo.

12 Ipſi apud vos judicate, an decorum ſit, fœminam Deo ſupplicare detectam.

13 Anne ipſa quidem natura vos docet, viro comam alere, dedecori eſſe?

14 fœminæ autem comam alere, decorum eſſe? Quandoquidem coma pro amictu data eſt.

15 Quòd ſi cui contentioſum eſſe libet, nos talem conſuetu-

dinem non habemus, neque Dei eccleſiæ.

16 Hoc autem admonens, non laudo, quòd non utiliter, ſed damnosè convenitis.

17 Primùm enim convenientibus vobis in concionem audio díſſidia in vobis eſſe, & nonnihil credo:

18 oportet enim in vobis factiones eſſe, ut fiant probi inter vos manifeſti.

19 Igitur cùm eódem coitis, iſtud non eſt Dominicam epulari cœnam,

20 cùm ſuam quiſque cœnam antecapiat comedendo, & hic eſuriat, ille ſit ebrius.

21 Númnam domos non habetis ad edendum ac bibendum? an divinam concionem contemnitis, & egenos pudore afficitis? Quid vobis dicam? laudem vos? in hoc non laudo.

22 Nam (quemadmodum ego & à Domino accepi, & vobis tradidi) Dominus Jeſus, qua nocte prodebatur, ſumptum panem,

23 actis gratiis, fregit ac dixit: Sumite, comedite: hoc meum corpus eſt, pro vobis frangendum, hoc facitote ad mei memoriam.

24 Similiter & poculum, poſtquam cœnavit, dicens: Hoc poculum eſt novum fœdus, per meum ſanguinem. Hoc facitote quoties bibetis, ad mei memoriam.

25 Quoties enim hoc pane veſcimini, & hoc poculum bibetis, mortem Domini indicabitis, donec veniat.

26 Itaque quiſquis indignè panem hunc comederit, aut Domini poculum biberit, pœnas dabit, ob Domini corpus atque ſanguinem.

27 Proinde exploret homo ſeipſum, atque ita de pane comedat, & de poculo bibat.

28 Nam qui indigne comedit & bibit, damnationem ipſe ſibi comedit & bibit, qui de Domini corpore non recte judicet.

29 Propterea apud vos multi ſunt ægri, & infirmi, & frequentes obdormiverunt.

30 Si enim de nobis ipſi rectè judicaremus, non puniremur:

31 dum punimur autem, à Domino caſtigamur, ne cum mundo damnemur.

32 Quocirca, fratres mei, dum ad comedendum convenitis, alius alium expectate.

33 Quòd ſi quis eſurit, domi cibum capiat, ne ad pœnam conveniatis.

34 Reliqua cùm venero componam.

CAPUT XII.

Ut à contentione & ſuperbia Corinthios avocet, dicit ſpiritualia dona ideo varia conferri, ut mutuò collata, coaleſcamus in ſymmetria in bonum Chriſti corpus, quemadmodum membra in bonum corporis humani coaleſcunt.

QUod ad ſpiritualia, fratres, attinet, nolo vos ignorare.

2 Scitis, cùm extranei eſſetis, ut ad mutos deaſtros duceremini ac abduceremini.

3 Itaque declaro vobis, neminem eſſe, qui divino afflatu loquens, Jeſum verbis execretur: itemque neminem eſſe, qui Dominum poſſit Jeſum dicere, niſi per ſanctum ſpiritum.

4 Sed diſcrimina ſunt donorum, cùm ſit idem ſpiritus:

5 & diſcrimina ſunt miniſteriorum, cùm ſit idem Dominus:

6 & diſcrimina ſunt affectionum, cùm ſit idem Deus, qui omnia efficit in omnibus.

7 Datur autem cuique declaratio ſpiritus, prout commodum eſt.

8 Huic

8 Huic enim per ſpiritum datur oratio ſapientiæ: illi oratio ſcientiæ, ex eodem ſpiritu:

9 alii fides, per eundem ſpiritum: alii dona ſanationum, per eundem ſpiritum:

10 alii prodigiorum effectiones: alii vaticinatio: alii ſpirituum dijudicationes: alii genera linguarum, alii interpretatio linguarum.

11 Atque hæc omnia efficit unus idemque ſpiritus, diſpertiens privatim cuique ut vult.

12 Quemadmodum enim corpus unum eſt, & membra habet multa, omniaque membra corporis unius multa cùm ſint, unum corpus eſt: ſic etiam Chriſtus.

13 Etenim uno ſpiritu nos omnes unum in corpus baptizati ſumus & Judæi & Græci, & ſervi, & liberi, omneſque unum ſpiritum hauſimus.

14 Etenim corpus non eſt unum membrum, ſed multa.

15 Si ſe pes, quia manus non ſit, corporis eſſe neget, an idcirco non ſit corporis?

16 Item ſi auris, quia non ſit oculus, ſe corporis eſſe neget, an ideo non ſit corporis?

17 Si totum corpus oculus eſt, ubi auditus? ſi totum auditus, ubi olfactus?

18 Nunc Deus unumquodque membrorum in corpore ſic collocavit, ut voluit.

19 Quòd ſi eſſent omnia unum membrum, ubi corpus?

20 Nunc multa membra, ſed unum corpus eſt.

21 Neque verò poteſt oculus dicere manui: Non egeo te: aut rurſum caput pedibus: Non egeo vobis.

22 Contraque, quantò quodque membrorum corporis debilius videtur eſſe, tanto eſt magis neceſſarium:

23 & quo quæque in corpore inhoneſtiora judicamus, eò majore honore ea ſtipamus: & noſtri inhoneſtiſſima quæque maximam honeſtatem obtinent,

24 cùm ea honeſtiſſima quæque noſtri nihil egeant: Enimverò Deus ita corpus temperavit, egentiſſimo cuique maximum tribuens honorem,

25 ne eſſet in corpore diſſidium, ſed eadem membra alia aliorum curam gererent:

26 ac ſive doleret unum membrum, unà condoleſcerent cuncta membra: ſive in honore eſſet unum membrum, omnia membra congratularentur.

27 Vos verò aliquatenus Chriſti corpus eſtis atque membra:

28 & alios ſtatuit Deus in Eccleſia, primùm Apoſtolos, deinde vates, tertiò magiſtros, deinde portenta, deinde ſanationum dotes, adminicula, gubernationes, genera linguarum.

29 Nunquid omnes ſunt Apoſtoli? nunquid omnes vates? nunquid omnes magiſtri? nunquid omnes portentifici?

30 nunquid omnes habent ſanationum dotes? nunquid omnes linguis loquuntur? nunquid omnes interpretantur?

31 Affectate ſanè præſtantiſſimas quaſque dotes: ſed tamen excellentiorem viam jam vobis oſtendam.

CAPUT XIII.

Monet nulla tam eximia eſſe dona quæ non vitientur coram Deo, ſi abſit charitas, ideoque in ejus laudes digreditur.

SI & hominum loquar & angelorum linguis, neque charitate ſim præditus, ſum æs reſonans, aut cymbalum tinniens.

2 Et ſi tantum divinationis habeam, ut omnia arcana ſententiamque omnem teneam, & ſi adeò omni ſim fide præditus, ut vel montes tranſmoveam & tamen charitate non ſim præditus, nihil ſum.

3 Et ſi omnes meas facultates in libertatem ercgem, & ſi vel meum corpus comburendum tradam, & tamen charitate non ſim præditus, nihil proficio.

4 Charitas patiens eſt, benigna eſt:

5 Charitas non æmulatur, non eſt temeraria, non tumet, non ſe gerit turpiter: non ſibi ipſi ſtudet, non eſt irritabilis, non male cogitat,

6 non gaudet injuſtitia, ſed vetitate lætatur:

7 Omnia tolerat, omnia credit, omnia ſperat, omnia ſuſtinet.

8 Charitas nunquam intercidit. Et vaticinationes abolebuntur, & linguæ ceſſabunt, & ſcientia delebitur.

9 Nam aliquatenus ſcimus, & aliquatenus vaticinamur.

10 Sed cùm venerit perfectio, tum, quod aliquatenus fit, delebitur.

11 Dum puer eram, ut puer loquebar, ut puer ſentiebam, ut puer cogitabam: ſed vir factus, puerilia delevi.

12 Nunc enim per ſpeculum cernimus per ambages: at tunc præſentes corám. Nunc aliquatenus cognoſco: at tunc recognoſcam, quemadmodum recognitus ſum.

13 Nunc quidem manet fides, ſpes, charitas: ſed harum trium maxima eſt charitas.

CAPUT XIV.

Commendat donum prophetiæ, & comparatione à muſicis inſtrumentis ſumpta verum interpretandi ſcripturas uſum docet, abuſum tollit, ac vetat, ne mulieres publice doceant.

PErſequimini charitatem, & affectate ſanè ſpiritualia, ſed in primis ut vaticinemini.

2 Nam qui peregrina lingua loquitur, non homines alloquitur, ſed Deum: quippe cum nemo audiat, ſed animo loquatur arcana.

3 Qui verò vaticinatur, homines alloquitur utiliter, & cohortando & conſolando.

4 Qui peregrina lingua loquitur, ipſe ſibi prodeſt: qui verò vaticinatur, is concioni prodeſt.

5 Vellem equidem vos omnes peregrinis loqui linguis: ſed magis ut vaticinemini. Major eſt enim qui vaticinatur, quàm qui alienis loquitur linguis, niſi ſi interpretetur, ut concio capiat utilitatem.

6 Alioquin, fratres, ſi ego vos alienis linguis allocutum veniam, quid nobis prodero, niſi inſit in oratione mea patefactio, aut cognitio, aut vaticinatio, aut doctrina?

7 Etiam inanimata vocem emittentia, ut tibia, ut cithara, niſi diſcrimen ſonis faciant, quomodo intelligetur quid tibia aut cithara ſignificetur?

8 Si enim incertam vocem tuba edat, quis ad prœlium accingetur?

9 Similiter vos lingua niſi ſignificantia verba faciatis, quomodo intelligetur quid dicatur? Eritis enim ii qui in auram loquamini.

10 Tot ſunt (verbi gratia) genera vocum in mundo, nec ullum eorum mutum eſt.

11 Si igitur vim vocis non intelligam, ero loquenti barbarus, & loquens erit apud me barbarus.

12 Ita

12 Ita vos, postquam affectatores estis donorum spiritus, date operam ut in eis ita excellitis, ut id utilitati fit concioni.

13 Quare qui aliena lingua loquitur, oret, ut possit interpretari.

14 Si enim peregrina lingua orem, animo quidem oro: sed quod ad sententiam attinet sum infructuosus.

15 Quid ergo est? Ita animo orabo, ut significanter orem: ita animo cantabo, ut significanter cantem.

16 Etenim si animo laudes dices, is qui illiterati locum tenet, quo pacto dicet, Amen, ad tuam gratiarum actionem, cùm quid dicas ignoret?

17 Nam tu quidem rectè gratias agis: sed alter non juvatur.

18 Ago Deo meo gratias, quòd magis, quàm vestrûm quisquam linguas teneo peregrinas.

19 Sed in concione malo quinque verba sic eloqui, ut intelligatur oratio mea, quo alios erudiam, quàm ignoto sermone mille verba.

20 Fratres, ne este mentibus infantes: sed vitiis este pueri, mentibus autem adulti.

21 In disciplina sic memoriæ proditum est: Alienis linguis atque labris istum populum alloquar, & tamen, ne sic quidem mihi obtemperarunt, inquit Dominus.

22 Itaque, linguæ portento sunt, non fidentibus, sed infidentibus: vaticinatio verò non infidentibus, sed fidentibus.

23 Igitur si convenerit eodem universa concio, & omnes peregrinis loquantur linguis, si eò illiterati, aut infidentes intrent, nónne vos insanire dicent?

24 Sed si omnes vaticinentur, & intret aliquis infidens aut illiteratus, arguitur ab omnibus, exploratur ab omnibus,

25 atque ita ejus animi arcana fiunt perspicua: ita fit, ut pronus accidat, adoretque Deum confitens Deum revera in vobis esse.

26 Quid ergo est, fratres? Quando coitis, carmen habet aliquis vestrûm, doctrinam habet, linguam habet, patefactionem habet, interpretationem habet, omnia ad utilitatem fiant.

27 Si quis peregrina loquitur lingua, fiat id per duos, aut ad summum tres, idque alternis, & unus interpretetur.

28 Quòd si abest interpres, taceat in concione, ac sibi loquatur & Deo.

29 Vates item duo trésve loquantur, & alii dijudicent.

30 Quòd si quid alii sedenti patefactum fuerit, primus sileto.

31 Potestis enim omnes singulatim vaticinari, ut omnes discant, & omnes confirmentur.

32 Et vatum spiritus sese vatibus submittunt.

33 Non enim est turbamenti Deus, sed pacis: ut fit in omnibus sanctorum concionibus.

34 Uxores vestræ in concionibus tacento: non enim conceditur eis loqui, sed parère, quemadmodum disciplina dicit.

35 Quòd si quid discere volunt, domi suos viros interrogento. Turpe est enim fœminis, in concione loqui.

36 A vobisne divinus sermo prodiit? aut ad vos solos pervenit?

37 Si quis tibi vates aut spiritualis videtur esse, recognoscat, quæ vobis scribo, esse Domini præcepta.

38 Quòd si quis ignorat ignorato.

39 Proinde, fratres, & vaticinari ſtudete, neque peregrinis loqui linguis prohibete:

40 omnia decenter fiant, & ordine.

CAPUT XV.

Cùm eſſent apud Corinthios, qui corporum reſurrectionem in dubium vocarent, poſtquam ejus neceſſitatem validis argumentis comprobavit, rationem etiam & modum ſubjungit.

DEclaro autem vobis, fratres, Evangelium quod vos docui, & quod accepiſtis, & in quo ſtatis,

2 & per quod ſervabimini, qua ratione vos docuerim, ſi tenetis, niſi ſi fruſtra credidiſtis.

3 In primis enim vobis tradidi, id quod acceperam, Chriſtum mortuum eſſe propter peccata noſtra, ut eſt in literis:

4 & ſepultum eſſe, & tertio die reſurrexiſſe, ut in literis habetur:

5 & apparuiſſe Cephæ, deinde duodecim:

6 deinde apparuiſſe pluſquam quingentis fratribus ſemel, quorum plerique ſunt adhuc ſuperſtites, nonnulli obdormiverunt.

7 Deinde apparuit Jacobo, deinde Apoſtolis omnibus.

8 Poſtremò omnium quaſi abortui apparuit etiam mihi.

9 Ego enim ſum Apoſtolorum minimus, indignus qui vocer Apoſtolus, qui divinam Eccleſiam inſectatus ſim.

10 Sed Dei beneficio ſum quod ſum: & ejus in me beneficium adeò inane non fuit, ut plus quàm eorum quiſquam laboraverim: vel potius non ego, ſed Dei gratia, quæ mihi aderat.

11 Igitur & ego & illi ita prædicamus: & ita vos credidiſtis.

12 Quòd ſi Chriſtus ex mortuis ſurrexiſſe prædicatur, qui fit ut quidam apud vos mortuorum reſurrectionem fore negent?

13 Quòd ſi mortuorum reſurrectio non eſt, ne Chriſtus quidem reſurrexit.

14 Si autem Chriſtus non reſurrexit, ergo vana eſt noſtra prædicatio, vana eſt & veſtra fides,

15 ac falſi de Deo teſtes deprehendimur, qui contra Deum teſtificati ſimus, eum ſuſcitaſſe Chriſtum, quem non ſuſcitavit, ſiquidem mortui non reſurgent.

16 Si enim mortui non reſurgent, ne Chriſtus quidem reſurrexit:

17 & ſi Chriſtus non reſurrexit, vana eſt veſtra fides: adhuc eſtis in peccatis veſtris.

18 Ergo qui in Chriſto obdormiverunt perierunt.

19 Si hujus duntaxat vitæ gratia in Chriſto ſpem habemus, ſumus omnium hominum miſerrimi.

20 At nunc Chriſtus ex mortuis ſurrexit: fuit eorum, qui obdormivêre primitiæ.

21 Cùm ſit enim per hominem mors, etiam per hominem eſt mortuorum reſurrectio.

22 Ut enim per Adamum omnes moriuntur, ſic per Chriſtum omnes reviviſcent,

23 ſed ſuo quiſque in ordine: primitiæ Chriſtus, deinde Chriſtiani in ejus adventu:

24 deinde finis erit, cum regnum tradiderit Deo & patri, cum quidem omnem principatum omnem potentatum ac poteſtatem aboleverit.

25 Oportet enim eum regnare, donec ille omnes hoſtes ſub ejus pedes ſubjecerit:

26 ultimus hoſtis delebitur mors.

27 Omnia

27 Omnia enim ille ſub ejus pedes ſubjecerit: Quod autem omnia ſubjicienda dicit, id ſic accipiendum eſt ut excipiatur is, qui ei ſubjecerit omnia.

28 Cùm autem ei ſubjecta fuerint omnia, tunc ipſe quoque filius ſubjicietur ei, qui ipſi ſubjecerit omnia, ut ſit Deus omnia in omnibus.

29 Alioquin quid facient, qui pro mortuis baptizantur, ſi omnino mortui non reſurgent? quorſum pro mortuis baptizantur?

30 quorſum & nos omnibus horis periclitamur:

31 Quotidie morior, gloriationem noſtram juro, quam habeo in Chriſto Jeſu Domino noſtro.

32 Si humano more Epheſi cum beſtiis pugnavi, quæ mihi inde utilitas, ſi mortui non reſurgunt? Comedamus & bibamus: cras enim morituri ſumus.

33 Nolite falli. Mores bonos colloquia corrumpunt mala.

34 Eſte ſobrii, ut æquum eſt, & ne peccate. Ignorant enim nonnulli Deum: quod ideo dico, ut vos pudeat.

35 Sed dicet quis: Quomodo reſurgent mortui, aut quali corpore venient?

36 O demens: tu quod ſeris, id non viviſcit, quin mortuum ſit,

37 & quod ſeris, non gignendum corpus ſeris, ſed nudum granum, verbi gratia, frumenti: aut cujuſpiam alterius rei.

38 Deus verò corpus ei dat, ut libuit, & ſuum cuique ſeminum corpus.

39 Non omnis caro eadem caro eſt: ſed alia eſt hominum caro, alia pecudum, alio piſcium, alia volucrum.

40 Item corpora ſunt cœleſtia alia, alia terreſtria: ſed alius eſt cœleſtium ſplendor, alius terreſtrium:

41 alius Solis, alius Lunæ ſplendor eſt, alius item ſtellarum: nam ſtella alia aliam ſplendore antecellit.

42 Talis eſt etiam mortuorum reſurrectio. Seritur cum mortalitate, reſurgetur cum immortalitate:

43 ſeritur cum probro, reſurgetur cum gloria: ſeritur cum infirmitate, reſurgetur cum potentia:

44 ſeritur corpus animale, reſurget corpus ſpirituale. Et corpus aliud animale, aliud ſpirituale.

45 Cumq; ita ſcriptum ſit: Factum eſſe primum hominem Adamum animantem vivum, ultimus Adamus ſpiritus eſt vivificus.

46 Sed non primum eſt ſpirituale, ſed animale, deinde ſpirituale.

47 Primus homo ex terra, terrenus: ſecundus homo de cœlo, cœleſtis.

48 Qualis terrenus, tales etiam terreni: & qualis cœleſtis, tales etiam cœleſtes.

49 Ac quemadmodum tulimus imaginem terreni, feremus etiam cœleſtis imaginem.

50 Hoc autem ideo dico, fratres, quòd caro & ſanguis, divinum regnum conſequi nequeunt, neque mortalitas immortalitatem conſequetur.

51 Equidem arcanum quiddam vobis dico: Omnes quidem non obdormiemus, ſed omnes mutabimur:

52 uno temporis puncto, oculique momento, ad ultimum clangorem. Clangetur enim & mortui reſurgent incorruptibiles, & nos mutabimur.

53 Oportet enim hoc corruptibile

ptibile incorruptibili natura, & hoc mortale immortalitate indui.

54 Cùm autem hoc incorruptibile incorruptam naturam, & hoc mortale immortalitatem induerit, tunc accidet id quod illo ſcripto dicitur : Abſorpta mors eſt victorioſè.

55 Ubi eſt tuus, ô mors, ſtimulus : Ubi tua, ò Orce, victoria ?

56 Eſt autem mortis ſtimulus peccatum , & peccati potentia lex.

57 Sed Deo gratia, qui nobis victoriam dat per Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum.

58 Proinde, fratres mei chariſſimi, præſtate vos conſtantes, immobiles, ſemper excellentes in Domini negotio, ſcientes veſtrum in re Dominica laborem non eſſe vanum.

CAPUT XVI.

Hortatur ut fratrum Hieroſolymitanorum inopia ſuccurrant. Deinde Timotheum commendat, & amica exhortatione : deinde ſalutationibus epiſtolam claudit.

QUod ad collectam attinet in ſanctos conferendam, quemadmodum Galatiæ eccleſiis præcepi, ſic vos quoque facite.

2 Primo quoque poſt Sabbatum die unuſquiſque veſtrûm apud ſe reponat, congerens quod commodè poterit, ne tum demum, cum venero, fiant collectæ.

3 Ut autem advenero, quos vos per epiſtolas probaveritis, eos mittam , qui ferant beneficium veſtrum Hieroſolymam.

4 Quòd ſi me etiam proficiſci fuerit operæ precium, mecum proficiſcentur.

5 Veniam autem ad vos, poſtquam Macedoniam obiero : nam Macedoniam obiturus ſum.

6 Apud vos autem forſitan commorabor, aut etiam hyemabo, ut vos me deducatis, quocunque proficiſcar.

7 Nolo enim vos duntaxat obiter videre, quin me ſpero aliquamdiu manſurum apud vos, ſi Dominus permiſerit.

8 Morabor autem Epheſi uſque ad Quinquageſimam.

9 Nam mihi janua magna patet, & efficax, & multi ſunt adverſarii.

10 Quòd ſi venerit Timotheus, videte ut ſine metu ſit apud vos : Nam Domini opus agit, ut & ego.

11 Quamobrem nemo eum contemnat, ſed eum bona cùm pace dimittite, ut ad me veniat. Expecto enim eum cum fratribus.

12 Quod ad Apollo fratrem attinet, multum eum hortatus ſum ut ad vos cum fratribus veniret, ſed prorſus non erat voluntas nunc eundi : verùm veniet, cùm erit ei commodum.

13 Vigilate, ſtate in fide, eſte viri & conſtantes,

14 omnia veſtra cum charitate fiant.

15 Cohortor autem vos, fratres : ſcitis Stephanæ & Fortunati familiam eſſe Achaiæ primitias, & ſeſe ad miniſterium addixiſſe ſanctis:

16 ut vos quoque talibus, & omni adjuvanti, laborantique pareatis.

17 Gaudeo equidem adventu Stephanæ & Fortunati, & Achaici, quod hi defectum veſtri ſuppleverunt :

18 quippe qui & meum & veſtrum animum recreaverint. Tales ergo recognoſcite.

19 Salutant vos Aſianæ eccleſiæ. Salutant vos multum per Dominum Aquila & Priſcilla, unà cum ſuæ domus eccleſia.

20 Sa-

20 Salutant vos fratrer omnes. Salutate inter vos oſculo ſancto.
21 Salutatio mea Pauli manu
22 Si quis Dominum Jeſum Chriſtum non amat, eſto deteſtabilis Maranatha.
23 Gratia Domini Jeſu Chriſti vobis adſit.
24 Meus amor in Chriſto Jeſu vobis omnibus adſit. Amen.

Ad Corinthios prima ſcripta eſt Philippis, miſſa per Stephanam, & Fortunatum, & Achaicum, & Timotheum.

PAULI APOSTOLI

EPISTOLA SECUNDA AD

CORINTHIOS.

CAPUT I.

A laude afflictionum auſpiciatur, exponens quid in Aſia pertulerit, & quàm dexter affulſerit Deus. Addit nulla levitate id factum eſſe, quòd non venerit, uti fuerat pollicitus.

PAULUS JESU CHRISTI Apoſtolus, per Dei voluntatem, & Timotheus frater, Eccleſiæ Dei, quæ Corinthi eſt, necnon ſanctis omnibus in tota Achaia degentibus,
2 gratiam & pacem à Deo patre noſtro, & Domino Jeſu Chriſto.
3 Collaudandus Deus & pater Domini noſtri Jeſu Chriſti, miſericordiæ pater, & omnis conſolationis Deus,
4 qui nos conſolatur in omni calamitate noſtra, quò poſſimus eos, qui ſunt in quacunque calamitate, conſolari ea conſolatione, qua confirmamur ipſi à Deo.
5 Quantò enim majoribus propter Chriſtum malis afficimur, tantò per Chriſtum major eſt noſtra conſolatio.
6 Nam ſive affligemur, id fit pro veſtra conſolatione atque ſalute, quæ agitur in tolerandis iiſdem malis, quæ nos quoque patimur: ſive confirmamur, id fit pro veſtra conſolatione & ſalute:
7 ac firmam de vobis ſpem habemus, ſcientes quemadmodum adverſorum participes eſtis, ſic fore etiam conſolationis.
8 Nolumus enim vos ignorare, fratres, quanta afflictione, & quàm omnino viribus noſtris majore preſſi fuerimus in Aſia, uſque adeò ut etiam de vita dubitaremus.
9 Verum ideo de nobis latam mortis ſententiam ſenſimus, ne ipſi nobis confideremus, ſed Deo mortuorum ſuſcitatori,
10 qui nos à tanta morte & defenderit & defendat, quem ſperamus etiam deinceps defenſurum eſſe,
11 vobis quoque nos ſupplicatione adjuvantibus, ut à multis perſonis aguntur ingentes Deo gratiæ, ob collatum in nos beneficium veſtra cauſa.
12 Nam hæc noſtra gloriatio eſt, noſtræ conſcientiæ teſtimonium: quòd cum divina ſimplicitate

citate ac ſinceritate, non cùm humana ſapientia, ſed cum divina gratia, verſati ſumus cùm in reliquo orbe, tum potiſſimum apud vos.

13 Non enim alia vobis ſcribimus, quàm quæ legitis, aut etiam recognoſcitis: &, ut ſpero, ad extremum recognoſcetis,

14 quemadmodum nos aliquatenus recognovistis, quòd nos veſtra ſumus gloriatio, ſicut & vos noſtra ad diem Domini Jeſu.

15 Atque hac fiducia volebam prius ad vos venire, ut alterum beneficium acciperetis,

16 & iſtac in Macedoniam tranſire: rurſumque ex Macedonia ad vos venire, & à vobis in Judæam deduci.

17 Hoc igitur deliberans, numquid levitate uſus ſum? aut quæ delibero, humano more delibero, ut ſit apud me etiam, etiam: & non, non?

18 Fidelis eſt Deus quòd noſtra ad vos oratio non fuit etiam, & non?

19 Nam Dei filius Jeſus Chriſtus, qui apud vos per nos prædicatus eſt, per me, & Sylvanum & Timotheum, non fuit etiam, & non: ſed in eo fuit etiam.

20 Omnes enim Dei promiſſiones tales ſunt, ut in eo ſit etiam, & in eo ſit ita, quæ res Deo ſit gloriæ per nos.

21 Ac qui nos vobiſcum confirmat in Chriſtum, & qui nos unxit, Deus eſt, is qui nos conſignavit, & ſpiritus arrabonem noſtris animis indidit.

22 Ego verò animi mei teſtem appello Deum, me parcendi vobis cauſa, nondum Corinthum veniſſe:

23 non quòd vobis fiduciam derogemus, ſed conſulimus veſtro gaudio: nam fiducia ſtatis.

CAPUT II.

Excuſans ſe quòd non venerit clam illos taxat, & communem ſympathiam oſtendit, ut nequeat niſi ipſis hilaribus gaudere. Mœcho quem ſatanæ tradi præceperat, reſipiſcenti veniam dari obſecrat, & profectionis ſuæ in Macedoniam meminit.

SED hoc ego apud me decrevi, non vos rurſum viſere cum dolore.

2 Nam ſi ego vos contriſto, ecquis eſt qui me oblectet, niſi is qui à me contriſtetur?

3 Atque idipſum vobis ideo ſcripſi, ne ſi veniſſem, dolore afficerer ab eis, per quos gaudere debeo: perſuaſum habens de vobis omnibus, meum gaudium, omnium eſſe veſtrum.

4 Nam multa cum animi anguſtia atque angore vobis ſcripſi, multis cum lachrymis, non quò doleretis: ſed amorem ut cognoſceretis, quo vos ſingulariter proſequimur.

5 Quòd ſi quis contriſtavit, non me contriſtavit, niſi aliquatenus, ne vos omnes onerem.

6 Satis eſt illi ea caſtigatio plurium,

7 ut contrà potiùs condonetis, ac conſolemini, ne fortè immodico mœrore conficiatur.

8 Quamobrem hortor vos, ut charitatem in eum exeratis.

9 Nam ideo ſcripſi, ut veſtri periculum facerem, an ſitis ad omnia morigeri.

10 Cui autem vos condonatis, ego quoque condono. Etenim ego ſi quid ei condonavi, cui condonavi, id feci propter vos in perſona Chriſti,

11 ne circumveniamur à Satana: Nec enim ejus conatus ignoramus.

12 Cùm autem in Troadem

ob

ob Christi Evangelium veniſſem, & eſſet mihi in Domini negotio aperta janua:

13 nullam animi requietem habui, quòd Titum fratrem meum non inveniſſem. Itaque illis valedicto, profectus ſum in Macedoniam.

14 Deo verò gratia, qui ſemper facit, ut in Chriſti negotio triumphemus, ejuſque cognitionis odorem per nos divulgat omnibus in locis:

15 ſiquidem Chriſti ſuavis odor ſumus Deo, in iis qui ſervantur, & in iis qui pereunt:

16 quorum his ſumus mortalis odor ad mortem, illis vitalis odor ad vitam: Ad quæ quiſnam ſit idoneus?

17 Nec enim ſumus ut multi, qui divinam doctrinam cauponantur: ſed ut ex ſinceritate: ſed ut ex Deo, in Dei conſpectu, in Chriſti negotio loquimur.

CAPUT III.

Dicit ſe ſatis habiturum commendationis, quamdiu permanſerint in fide, ſe miniſtrum non literæ, ſed ſpiritus. Diſcrimen Legis & Evangelii exponit, quod illius claritas magis perſtringat oculos quàm illuminet, hujus verò lux conſpicuam Dei faciem exhibeat.

INgredimur rurſum noſipſos commendare? an verò nihil egemus (ut quidam) commendatiis vel ad vos, vel à vobis epiſtolis?

2 Epiſtola noſtra vos eſtis, inſcripta noſtris animis, cognoſcenda, legendaque cunctis hominibus:

3 eſtque perſpicuum, vos eſſe Chriſti epiſtolam, à nobis adminiſtratam, non atramento, ſed viventis Dei ſpiritu deſcriptam non in lapideis, ſed in carneis animi tabulis.

4 In ea autem apud Deum perſuaſione ſumus per Chriſtum:

5 non quia per noſipſos ſimus idonei, qui aliquid, ut per noſipſos vel cogitemus: ſed quòd idonei ſumus, id à Deo eſt,

6 Qui nos idoneos reddidit novi fœderis miniſtros, non literæ, ſed ſpiritus: nam litera perimit, at ſpiritus vivificat.

7 Quòd ſi mortis miniſterium in literis impreſſum in lapidibus, tamen tanti fuit ſplendoris, ut non poſſent Iſraelitæ in Moſis vultum intueri propter ejus vultus ſplendorem periturum:

8 nónne magis ſpiritus miniſterium, erit cum ſplendore conjunctum?

9 Si enim damnationis miniſterium ſplendidum eſt, multò magis excellit ſplendore miniſterium juſtitiæ.

10 Etenim ne ſplendidum quidem fuit id, quod ſplendidum fuit, ſi cum ſuperante ſplendore conferatur.

11 Si enim quod perit, tamen cum ſplendore conjunctum eſt: multo magis quod manet, eſt cum ſplendore.

12 Habentes igitur hujuſmodi ſpem, magna perſpicuitate utimur:

13 non ut Moſes vultui ſuo velamen obtendebat, ne Iſraelitæ in rei perituræ finem intuerentur, ſed mentes haberent torpentes.

14 Nam ad hunc uſque diem idem velamen in veteris lectione fœderis manet, neque detegitur id in Chriſto aboleri.

15 Quin ad hodiernum uſque diem, dum legitur Moſes, velamine tecti ſunt eorum animi.

16 Quandocunque autem revertitur ad Dominum, detrahitur velamen.

17 Do-

17 Dominus autem ſpiritus eſt: ubi verò Domini ſpiritus eſt, ibi eſt libertas.

18 Nos verò omnes detecta facie ſplendorem Domini ſpeculantes, in eandem transformamur imaginem, ſplendore perpetuando, tanquam à Domini ſpiritu.

CAPUT IV.

Recenſet ſe adeò laboraſſe in prædicando Evangelio, ut à Satana excæcati ſint, qui illius ſplendorem non cernant, prolatum in teſtaceis vaſculis, tot ærumnis obnoxiis, itaque ſuo exemplo ad fortitudinem eos hortatur, ex contemptu præſentis vitæ.

PRopterea habentes hanc adminiſtrationem (quæ divina eſt in nos clementia) non defethiſcimur:

2 quin turpi occultatione repudiata non nos callidè gerimus, neque divinam doctrinam fallaciter tractamus: ſed veritatis declaratione noſipſos apud omnem hominum conſcientiam in Dei conſpectu commendamus.

3 Quòd ſi tectum eſt noſtrum Evangelium, tectum eſt pereuntibus:

4 quorum videlicet infidentium, mentes cæcavit hujus ſeculi Deus, ne colluſtret eos claritas glorioſi Chriſti Evangelii, qui eſt imago Dei inaſpectabilis.

5 Non enim noſipſos prædicamus, ſed Chriſtum Jeſum Dominum: nos autem veſtros ſervos, per Jeſum.

6 Nam Deus qui lucem ex tenebris lucere juſſit, is eſt qui noſtris illuxit animis, ad claritatem cognitionis gloriæ Dei, in Jeſu Chriſti perſona.

7 Habemus autem theſaurum hunc in teſtaceis vaſis: ut tam excellens potentia ſit Dei, non ex nobis,

8 qui in omnibus premimur quidem, ſed non opprimimur: æſtuamus, ſed non exæſtuamus:

9 vexamur, ſed non deſerimur: dejicimur, ſed non perimus:

10 ſemper Domini Jeſu occiſionem in corpore circumferentes, ut etiam Jeſu vita in noſtro corpore repræſentetur.

11 Semper enim nos viventes morti dedimur propter Jeſum, ut & vita Jeſu repræſentetur in noſtra mortali carne.

12 Itaque in nobis mors, in vobis vita viget.

13 Ac eodem fiduciæ ſpiritu prædiți, ut fert ſcriptum illud: Credidi, ideoque locutus ſum: nos quoque credimus, ideoque loquimur,

14 ſcientes futurum eſſe, ut qui Dominum Jeſum ſuſcitavit, idem nos quoque per Jeſum ſuſcitet, ac vobiſcum ſiſtat.

15 Omnia enim propter vos fiunt, ut tam largum beneficium per multorum gratiarum actionem redundet ad Dei gloriam.

16 Hanc ob cauſam non defethiſcimur, quin etiamſi exterior noſter homo corrumpatur, at interior quidem renovatur in dies.

17 Brevis enim leviſque noſtra calamitas, incredibile dictu quàm ſempiternam, quamque gravem nobis gloriam pariat,

18 non ſpectantibus ea quæ cernuntur, ſed quæ non cernuntur. Nam quæ cernuntur, temporaria ſunt: quæ vero non cernuntur, ſempiterna.

CAPUT

CAPUT V.

Perſtat in eodem argumento, de certa ſpe ſalutis, per fidem. Non ut ſe jactet cùm Deum & ipſius Eccleſiam præ oculis habeat, & nihili æſtimet omnia, præter vitæ novitatem in Chriſto.

SCimus enim, ſi terreſtris noſtræ domus tabernaculum diſſolutum fuerit, ædificium habituros eſſe nos à Deo, domum nullis manibus factam, ſempiternam in cœlis.

2 Etenim in hoc gemimus, domicilium noſtrum cœleſte ſuperinduere cupientes,

3 ſi modò induti, non nudi, reperiemur.

4 Nam qui ſumus in tabernaculo gemimus onerati, quandoquidem nollemus exui, ſed ſuperindui, ut mortalitas conficiatur à vita.

5 Qui verò nos ad hoc ipſum fecit Deus eſt, is qui nobis ſpiritus arrabonem dedit.

6 Itaque ſemper confidimus: & cùm ſciamus, nos in corpore peregrinantes, à Domino peregrinos abeſſe,

7 (nam in rei fiducia, non in ipſa re verſamur)

8 confidimus: & mallemus à corpore abeſſe, & apud Dominum adeſſe.

9 Proinde operam damus, ut ſive adſumus, ſive abſumus ei ſimus accepti.

10 Nam nobis omnibus comparendum eſt ante Chriſti tribunal, ut ferat quique præmium ejus quod in corpore fecerit, vel boni vel mali,

11 Scientes igitur Dominum eſſe metuendum, utut hominibus perſuademus, Deo quidem perſpicui ſumus: quanquam ſpero, nos etiam in veſtris animis eſſe perſpicuos.

12 Non enim rurſum noſipſos vobis commendamus, ſed occaſionem vobis damus de nobis gloriandi, ut muniti ſitis adverſus eos qui ſpecie, non animo gloriantur.

13 Nam ſive inſanimus, Deo inſanimus: ſive ſani ſumus, vobis ſumus.

14 Amor enim Chriſti tenet nos, ita judicantes: ſi unus pro omnibus mortuus eſt, ergo omnes eſſe mortuos:

15 ideoque pro omnibus eſſe mortuum, ut vivi non jam ſibi-ipſis vivant, ſed ei qui pro eis & mortuus eſt, & revixit.

16 Itaque nos deinceps neminem novimus ſecundum carnem. Quòd ſi Chriſtum ſecundum carnem cognovimus, at nunc jam non novimus.

17 Proinde ſi quis in Chriſto eſt, is nova creatura eſt. Vetera præterierunt, ecce nova facta ſunt omnia:

18 omnia autem à Deo, qui nos ſibi reconciliavit per Jeſum Chriſtum nobiſque reconciliationis adminiſtrationem dedit,

19 quippe cùm Deus eſſet in Chriſto, mundum ſibi reconcilians, eis non imputans ipſorum peccata, nobiſque reconciliationis orationem mandaverit.

20 Itaque cùm pro Chriſto legatione fungamur, ut Deo per nos adhortante, quæſumus pro Chriſto, reconciliamini Deo,

21 qui peccati ignarum pro nobis peccatum effecerit, ut in eo nos fieremus juſtitia Dei.

CAPUT VI.

Ut vitam Chriſto dignam vivant, hortatur, ne afflictionibus dejiciantur, nec gloria inſoleſcant: pollutiones fugiant, cùm ſint viva viventis Dei templa.

Nos

NOS verò ad hanc rem adjutores, hortamur vos, ut detis operam, ne Dei beneficium incassum acceperitis.

2 Dicit enim: Te accepto tempore exaudivi, tibi die salutis subveni. Adest nunc tempus acceptum, adest nunc dies salutis.

3 Nos nullam usquam offensionem afferimus, ne taxetur ministerium:

4 sed omnibus in rebus nosipsos, ut Dei ministri commendamus, in multa patientia, in calamitatibus, in rebus adversis, in angustiis,

5 in plagis, in custodiis, in agitationibus, in laboribus,

6 in vigiliis, in jejuniis, in castitate, in scientia, in clementia, in benignitate, in spiritu sancto, in charitate genuina,

7 in veritatis oratione, in Dei potentia armis justitiæ dextris & sinistris,

8 per gloriam & dedecus, per maledicta, & benedicta,

9 quasi fallaces, & tamen veraces: quasi ignoti, & tamen noti: quasi morientes, cùm tamen vivamus: quasi qui castigemur, neque necemur:

10 quasi dolentes, & tamen semper gaudentes: quasi pauperes, cum multos locupletemus: quasi nihil habentes, & tamen omnia tenentes.

11 Os nostrum ad vos apertum est, Corinthii: animus noster largus est.

12 Si vos estis angusti, non erga nos estis angusti, sed erga hominem cui estis intimi.

13 Ego vero ut à filiis vicem reposco: largi estote vos quoque:

14 ne este infidentium socii jugales. Quod est enim justitiæ cum improbitate consortium? quæ luci communitas cum tenebris?

15 quæ Christo cum Beliale concordia? aut quod fidenti cum infidente commercium?

16 quæ Dei templo cum deastris convenientia? Vos enim viventis Dei templum estis, quemadmodum dixit Deus: Habitabo ac versabor apud eos, eroque eorum Deus, & ipsi mihi populus erunt.

17 Quapropter exite ex medio eorum, ac separamini, inquit Dominus: néve impurum tangite: & ego vos accipiam,

18 vobisque pater ero, & vos mihi eritis filii ac filiæ, inquit Dominus omnipotens.

CAPUT VII.

Ne nimium teneros animos urgendo prosternat probabile reddit, quod omnia dixerit ex ingenti erga illos dilectione, itaque sibi non displicere quòd mœrore eos affecerit, & adduxerit ad pœnitentiam non pœnitendam.

HÆC igitur habentes promissa, charissimi, purgemus nosipsos ab omni & corporis & animi labe, sanctimonia perfungentes cum Dei metu.

2 Admittite nos: nemini injuriam fecimus, neminem corrupimus, neminem circumscripsimus.

3 Non equidem vestri damnandi causa dico, quippe qui ante dixerim, vos in nostris animis esse ad simul vel moriendum vel vivendum.

4 Multa mihi apud vos loquendi libertas est: multa mihi de vobis est gloriatio: plenus sum consolationis: circumfluo lætitia in omni calamitate nostra.

5 Etenim cùm venissemus in Macedoniam, nec ullam quietem haberet nostra caro, sed in omnibus

omnibus premeremur, extrinsecus præliis, intrinsecus timoribus,

6 tamen humilium consolator Deus nos adventu Titi consolatus est.

7 Neque solùm ejus adventu, sed etiam solatio, quo de vobis affectus est, exponens nobis vestrum nostri desiderium, complorationem, atque studium, ita ut magis lætatus sim:

8 adeò, ut etiamsi vos per epistolam dolere affecerim, non me pœniteat, etiamsi pœnituisset. Video enim, si epistola illa, brevem quidem, sed tamen dolorem vobis fecit,

9 non vos doluisse solùm, sed (id quod gaudeo) ad vitæ correctionem doluisse. Doluistis enim secundum Deum, ita ut nullo per nos incommodo sitis affecti.

10 Divinus enim dolor, vitæ correctionem, ad nunquam pœnitendam salutem efficit: At mundanus dolor mortem parit.

11 Ecce enim vel hoc ipsum, quod secundum Deum doluistis, quantam vobis peperit diligentiam, imò defensionem? imò indignationem? imò metum? imò desiderium? imò studium? imò vindictam? quibus omnibus vestram in eo facinore innocentiam probastis.

12 Itaque si vobis scripsi, id non ejus qui fecit, nec ejus, qui passus est injuriam, causa factum est: sed ut vestrum nostri studium apud vos patefieret, in Dei conspectu.

13 Propterea orto à vobis solatio confirmati sumus: sed longè maximam cepimus ex Titi lætitia voluptatem, quòd ejus animus à vobis omnibus recreatus sit.

14 Nam si quid apud eum de vobis gloriatus eram, non me puduit: quin ut omnia verè vobis elocuti sumus, sic nostra de vobis apud Titum gloriatio vera fuit.

15 Atque ipse vos singulari charitate prosequitur, recolens vestrum omnium obedientiam, ut se cum metu ac tremore acceperitis.

16 Gaudeo, posse me omnibus in rebus vobis confidere.

CAPUT VIII.

Macedonum, atque adeò ipsius Christi exemplo, ut liberales sint in Sanctos hortatur, Titum, & alium fratrem hac de causa ad ipsos profectos dicit.

CErtiores autem vos facimus, fratres, de Dei beneficio in ecclesias Macedoniæ collato,

2 quòd in tanta, qua explorati sunt calamitate, eorum singularis alacritas, penitissimáque paupertas, tantum effecit, in apparetet eorum opulenta simplicitas:

3 qui pro viribus (hoc testor) atque etiam supra vires ultro:

4 nos multis cum precibus oraverint, ut beneficium & commune in sanctos officium reciperemus.

5 Neque id quemadmodum speraveramus: quin seipsos addixerunt, primùm Domino, deinde nobis, Dei voluntate,

6 ut nos Titum hortati sumus, quò ille, quemadmodum jam cœpit, sic absolvat hoc etiam erga vos beneficium:

7 utque quemadmodum omnibus in rebus excellitis, fide & oratione, & scientia, & omni studio, & isto erga nos amore, sic in hoc quoque beneficio excellatis.

8 Non per præceptum dico : ſed ut per aliorum ſtudium veſtræ quoque charitatis germanitatem explorem.

9 Cognoſcitis enim Domini noſtri Jeſu Chriſti beneficium, qui propter vos pauper fuerit, cùm dives eſſet, ut vos ejus paupertate ditaremini.

10 Atque in hoc conſilium do : hoc enim è re veſtra eſt, qui jam ab anno ſuperiore non ſolùm facere, ſed etiam velle cœperitis.

11 Nunc igitur etiam rei confectionem abſolvite : ut quomodo eſt voluntatis alacritas, ita ſit etiam ex facultate perfectio.

12 Nam ſi jam adeſt alacritas, prout habet quis, ita acceptus eſt, non prout non habet.

13 Non enim aliis laxitatem, vobis anguſtiam eſſe oportet :

14 ſed ex æqualitate, ad præſens tempus, abundantia veſtra illorum egeſtati ſubveniri : ut illorum abundantia veſtram viciſſim egeſtatem ſuppleat, quò fiat æqualitas :

15 quemadmodum ſcriptum extat : Neque qui plus collegerat, plus habebat : neque qui minus collegerat, minus habebat.

16 Eſt autem Deo gratia, qui idem veſtri ſtudium injecerit in animum Titi :

17 qui adhortationem ita admiſerit, ut diligentior ſua ſponte profectus ſit ad vos.

18 Miſimus autem unà cum eo fratrem, qui præterquam quòd in re Evangelica per omnes laudatur Eccleſias,

19 etiam Eccleſiarum ſuffragio creatus eſt noſtri ſocius itineris, in hoc beneficio à nobis adminiſtrando, ad Domini gloriam alacritatemque veſtram :

20 hoc caventes, ne quis nos in hac à nobis adminiſtranda liberalitate carpat :

21 proſpicientes, ut non ſolum in Domini, verumetiam in hominum conſpectu honeſtè ſeres habeat :

22 Miſimus autem unà cum eis fratrem noſtrum, quem ſæpe cum multis in rebus diligentem experti ſumus, tum nunc longè diligentiorem : tanta eſt de vobis confidentia.

23 Quòd ſive Titus ſpectetur, ſocius meus eſt, & ad vos collega : ſive fratres noſtri, Apoſtoli ſunt eccleſiarum, gloria Chriſti.

24 Quapropter & amoris veſtri, & noſtræ de vobis gloriationis ſpecimen datote erga eos, & in eccleſiarum conſpectu.

CAPUT IX.

Cur de eorum voluntate bene ſentiens, illis tamen adhortandis ſiduló incumbat, rationem adducit, & ſementi eleemoſynas comparat, quam Deus rependit magno fœnore.

NAM de officio erga ſanctos, ad vos ſcribere mihi ſupervacaneum eſt.

2 Novi enim alacritatem veſtram, de qua veſtro nomine glorior apud Macedones, Achaiam ab anno ſuperiore paratam eſſe : quæ veſtri æmulatio pleroſque excitavit.

3 Ideo autem fratres miſi, ne noſtra de vobis gloriatio vana ſit in hac parte : ut (quemadmodum dicebam) ſitis parati :

4 ne, ſi mecum venerint Macedones, & vos offenderint imparatos, pudeat nos (ne dicamus vos) in hoc gloriationis argumento.

5 Itaque neceſſarium putavi, fratres

fratres hortari, ut ad vos præirent, & jam divulgatam veſtram liberalitatem ita præpararent, ut parata foret: ſic tamen, ut liberalitas, non ut profuſio.

6 Cæterùm & qui parcè ſeret, parcè etiam metet: & qui largè ſeret, large etiam metet:

7 prout quiſque animo deſtinavit, non ægrè, aut invitus: hilarem enim datorem amat Deus.

8 Poteſt autem Deus adeò vos omni beneficio cumulare, ut omnibus in rebus omnino quod ſatis ſit habentes, abundetis ad omnia rectè facta,

9 quemadmodum ſcriptum extat: Cùm diſpergat, & pauperibus largiatur, ejus liberalitas manet æterna.

10 Qui verò ſerenti, & ſemen & panem ad victum ſuppeditat, is vobis ſemen ſuppeditet, multiplicetque, ac veſtræ liberalitatis proventus ſic augeat,

11 ut omnibus ſumma cum ſimplicitate circumfluatis, quæ efficiat per nos ut agantur gratiæ Deo.

12 Siquidem hujus muneris officium ejuſmodi eſt, ut non ſolum ſanctorum egeſtates ſuppleat: verùm inſuper hoc tam probando officio in cauſa ſit, ut multi Deo gratias agant,

13 Deum collaudantes, tum ob veſtram, qui in Chriſti Evangelium concordes ſitis, obedientiam, & ſimplicem in eos inque omnes largitatem:

14 tum ob eorum vota de vobis, qui propter ſingularem Dei in vos favorem, veſtri ſint cupidi.

15 Gratia Deo, de ejus dono ineffabili.

CAPUT. X.

Qua fiducia, quibus armis, qua vindicta ſit inſtructus adverſus improborum calumnias oſtendit, ſeque præſentem non minus virtutis habere in operibus quàm abſens gravitatis in verbis.

ILle ego Paulus vos exhortor per Chriſti lenitatem ac manſuetudinem, qui præſens quidem apud vos humilis, abſens verò ſum in vos confidens.

2 Rogo autem, ut dctis operam, ne mihi præſenti ſit audendum confidentia, qua audere cogito in quoſdam, qui nos perinde habent, ac ſi ſecundum carnem gradiamur.

3 Nam in carne gradientes, non ſecundum carnem militamus.

4 Arma enim militiæ noſtræ non carnalia ſunt, ſed divinipotentia, ad munitionum demolitionem:

5 quibus armis cogitationes deturbamus, & omnem ſublimitatem elatam contra Dei cognitionem, omnemque mentem ad obediendum Chriſto cogimus.

6 Et omnem ulciſci contumaciam ſumus parati, cùm completa fuerit veſtra obedientia.

7 Rerum ſpeciem ſpectatis? Si quis ſibi perſuaſit, ſe eſſe Chriſti: hoc rurſum per ſeſe cogitet, ut ipſe Chriſti eſt, ſic nos quoque eſſe Chriſti.

8 Etſi enim paulo amplius de poteſtate noſtra glorier, quam nobis Dominus ad vos ſtruendos non deſtruendos dedit, non me pudebit,

9 ne videar vos per epiſtolas terrere conari,

10 quod epiſtolæ quidem (inquit) graves forteſque ſunt, at corporis præſentia imbecilla, oratioque abjecta eſt.

11 Hoc cogitet ille, quales oratione per epiſtolas ſumus abſentes, tales re etiam præſentes eſſe.

12 Nec

12 Nec enim auſimus comparare aut conferre nos cum quibuſdam, qui ſeſe commendant illi quidem, ſed ipſos ſe in ſe ipſis metiri, ſeque ſibi comparare non intelligunt.

13 Nos verò non immodicè gloriabimur, ſed ex modo regulæ, quem Deus nobis eum tribuit, ut etiam ad vos uſque pertingamus.

14 Non enim quaſi ad vos non pertingamus, nos nimis extendimus: nam ad vos etiam pervenimus Evangelio Chriſti, non ſupra modum gloriantes in alienis laboribus:

15 ſpem habentes, fore, ut creſcente in vobis veſtra fide, uſque adeò amplificemur ex noſtra norma,

16 ut ultra veſtros fines doceamus Evangelium: non aliena norma, de eis quæ ſunt in promptu, gloriando,

17 Qui verò gloriatur, in Domino glorietur.

18 Non enim qui ſeipſum commendat, probandus eſt, ſed quem Dominus commendat.

CAPUT XI.

Ingenti ſe erga Corinthios amore cogi teſtatur, ut laudes ſuas depraedicet. Gratuitam illis ſuam operam impendiſſe, ne qua in re ſuperiores eſſent pſeudapoſtoli: quos longè antecellere recenſet in iis quæ vera ſunt laudis.

UTinam paululum aliquid meæ ſtultitiæ ferretis: & verò ferte me:

2 vobis enim obtrecto divina obtrectatione, quippe quos uni viro deſponderim, virginem caſtam Chriſto tradendam.

3 Sed vereor ne fortè, ut ſerpens Evam ſua aſtutia decepit, ſic veſtræ mentes à ſimplicitate, quæ eſſe debet in Chriſtianis, corruptæ deflectant.

4 Quòd ſi veniret qui alium Jeſum prædicaret, quàm quem nos prædicavimus: aut ſi alium ſpiritum acciperetis, quàm quem accepiſtis: aut aliud Evangelium, quàm quod admiſiſtis, rectè illum ferretis.

5 Ego verò me exiſtimo nihilo inferiorem fuiſſe vel ſummis Apoſtolis.

6 Quòd ſi oratione imperitus ſum, at non ſcientia: quin in omnibus omnino apud vos rebus patuimus.

7 An peccatum admiſi, meipſum demittens, ut vos extolleremini, quod vos gratis divinum Evangelium docui?

8 Alias eccleſias diripui, accipiendo ad vobis inſerviendum ſtipendio?

9 & præſens apud vos, & egens, neminem tamen exuxi. Nam egeſtari meæ ſubvenêre fratres, qui ex Macedonia venerant: itaque omnibus in rebus, ne vobis oneri eſſem & cavi, & cavebo.

10 Hoc per Chriſtum verè confirmo, non me commiſſurum eſſe, ut hac gloriatione excludar in Achaiæ tractibus.

11 Quamobrem? an quia non amo vos? Scit Deus.

12 Ac quod facio, facturuſque ſum, id facio ut occaſionem iis adimam, qui occaſionem captant, quò ſibi in quo glorientur, ſuppetat, quemadmodum & nobis.

13 Sunt enim iſtiuſmodi falſi apoſtoli, fallaces operarii, qui in Chriſti Apoſtolos transformantur.

14 Nec mirum, cùm ipſe Satanas transformetur in lucis angelum.

15 Itaque non magnum eſt, ſi

si ejus quoque ministri sic transfigurantur, ut justitiæ ministri esse videantur: quos quidem dignus eorum factis exitus manet.

16 Iterum dicam: Nemo me dementem esse putet. Sin aliquis putat, vel ut dementem admittite me, ut ego quoque paululum me jactem.

17 Quod dico, non ut Domino dignum est dico, sed ut per dementiam in hac gloriationis materia.

18 Quandoquidem multi humano more se jactant, ego quoque me jactabo:

19 quoniam vos libenter dementes fertis, ipsi prudentes.

20 Fertis enim, si quis vobis serviliter abutitur, si quis vos exest, si quis dona accipit, si quis sese effert, si quis vos in os cædit.

21 Indecorè dicam: quasi verò nos nequeamus. Quin si quid est, in quo quisquam audeat (insipienter dicam) ausim & ego.

22 Hebræi sunt, & ego: Israelitæ sunt, & ego: Abrahami progenies sunt, & ego:

23 Christi ministri sunt (desipiens dicam) ego magis: in laboribus amplius, in plagis plus: in custodiis amplius, in mortibus sæpenumero.

24 A Judæis quinquies undequadragenis plagis affectus sum: ter verberatus, semel lapidatus.

25 Ter naufragium feci: nocte & diem in profundo egi:

26 sæpe versatus in itineribus, in periculis fluminum, periculis latronum, periculis à meis civibus, periculis ab extraneis, periculis in urbe, periculis in solitudine, periculis in mari, periculis in falsis fratribus,

27 in labore & fatigatione, in vigiliis sæpenumero, in fame & siti, in jejuniis frequenter, in frigore & nuditate:

28 præter cætera, quæ me quotidiana distinent, videlicet omnium ecclesiarum cura.

29 Quis æger est, quin ego sim æger? quis offenditur, quin ego urar?

30 Si gloriandum est, de imbecillitate mea gloriabor.

31 Scit Deus & pater Domini nostri Jesu Christi, qui est collaudandus in sempiternum, me non mentiri.

32 Damasci præfectus regis Aretæ, Damascenorum urbem custodiebat, capere me volens.

33 Itaque per fenestram in calatho demissus sum per murum: atque ita ejus manus effugi.

CAPUT XII.

Invitus recenset revelationes divinitus sibi factas, ob quas cùm verè gloriari posset, non velit infirmitatum suarum conscius, sed hanc sibi necessitatem ineptiendi ipsos injicere, dum se addicunt ambitiosis hominibus, per quos à Christo alienantur.

GLoriari sanè mihi non expedit: veniam enim ad visiones, & Domini patefactiones.

2 Novi hominem Christianum, ante annos quatuordecim (an in corpore, an extra corpus, nescio: scit Deus) hunc, inquam, raptum ad tertium usque cœlum.

3 Et scio, eum hominem (an in corpore, an extra corpus, nescio: scit Deus)

4 raptum esse in Paradisum, & audivisse arcana verba, quæ homini eloqui nefas.

5 De hujusmodi homine gloriabor: de me verò non gloriabor, nisi in meis infirmitatibus.

6 Quòd si vellem gloriari, non

non eſſem equidem amens: utpote qui verum dicerem. Sed parco, ne quis de me exiſtimet ſupra quàm eſſe me videt, aut ex me audit aliquid.

7 Ac ne ob patefactionum præſtantiam me nimis efferam, appoſitus eſt mihi ſtimulus carni, angelus Satanæ, qui me tundat, ne nimis efferar.

8 De eo ter Dominum oravi, ut is à me faceſſeret.

9 Sed ille mihi ſic dixit: Satis eſt tibi mea gratia, nam mea fortitudo in imbecillitate perficitur. Itaque multo libentiſſimè gloriabor in meis debilitatibus, ut habitet in me fortitudo Chriſti.

10 Proinde mihi placeo in debilitatibus, in contumeliis, in rebus adverſis, in vexationibus, in anguſtiis pro Chriſto. Dum enim debilis ſum, tum fortis ſum.

11 Amens fui, qui gloriatus ſim: vos me coegiſtis, cùm deberem ego à vobis commendari. Nihilo enim inferior fui vel ſummis Apoſtolis, tametſi nihil ſum.

12 Specimina quidem Apoſtoli edita ſunt apud vos, in ſumma patientia, in prodigiis & miraculis ac portentis.

13 Quid enim eſt in quo ſuperati ſitis à cæteris eccleſiis, niſi quòd ego vos non exuxi? Condonate mihi hanc injuriam.

14 Jam tertiùm paratus ſum viſere vos, neque tamen vos exugam. Non enim veſtra, ſed vos expeto. Nec enim debent liberi parentibus congerere, ſed parentes liberis.

15 Ego verò libentiſſimè & inſumam & inſumar pro veſtris animis, quamvis vos majorem in modum amans, minus redamer.

16 Sed eſto, ego vos non gravavi: ſed vafer, credo, dolo vos cepi.

17 Num quis eſt eorum, quos ad vos miſi, per quem vos circumvenerim?

18 Hortatus ſum Titum, & unà legavi fratrem: nunquid vos circumvenit Titus? Nonne eodem animo, nonne iiſdem veſtigiis ingreſſi ſumus?

19 An rurſum putatis, vobis excuſare nos? In Dei conſpectu per Chriſtum loquimur, & omnia, ô chariſſimi, pro veſtra utilitate facimus.

20 Vereor enim, ne fortè cùm venero, & ego vos non quales vellem inveniam, & ipſe vobis qualem non velletis inveniar: ne fortè ſint lites, æmulationes, iræ, jurgia, maledicta, ſuſurri, tumores, inconſtantiæ.

21 ne rurſus ad vos ubi venero, affligat me Deus meus, multoſque deplorem, qui antè peccaverint, nec ab ea, cui operam dederint, turpitudine, ſtupro & libidine deſtiterint.

CAPUT XIII.

Tertio adveniens, ſeveriorem vindictam illis denunciat, qui reipſa experti ſunt virtutem Chriſti in ſuo Apoſtolatu. Optat tandem ut reſipiſcant, & fauſta illis precatur.

JAM tertio venturus ſum ad vos: ex duorum triumve teſtium ore decernetur de omni re.

2 Et prædixi, & prædico: ac ſicuti dum iterum aderam, nunc abſens ſcribo, iis qui antè peccaverint, cæteriſque omnibus, me ſi rurſum venero, non eſſe parſurum,

3 quandoquidem experimentum petitis loquentis in me Chriſti: qui erga vos debilis non eſt, ſed pollet in vobis.

4 Nam

4 Nam si per debilitatem crucifixus est, at vivit per Dei potentiam. Etenim nos quoque debiles in eo sumus: sed vivemus cum eo per Dei in nos potentiam.

5 Vosipsos pertentate, an sitis fide præditi: vosipsos explorate. An non vosipsos eos agnoscitis, in quibus sit Jesus Christus? nisi fortè rejectanei estis.

6 Spero equidem futurum ut nos non esse rejectaneos intelligatis.

7 Faxit Deus, ut nihil mali faciatis: non ut nos accepti esse videamur, sed ut vobis rectè facientibus, nos rejectanei esse videamur.

8 Nec enim quicquam possumus contra veritatem, sed pro veritate.

9 Gaudemus enim, cùm & nos debiles, & vos fortes estis. Hoc equidem optamus, vos esse bene comparatos.

10 Propterea hæc absens scribo, ne præsenti mihi severè sit utendum potestate, quam mihi Dominus ad juvandum, non ad officiendum, dedit.

11 Cæterùm, fratres, gaudete, comparate vos, confirmamini, idem sentite, pacem agite, & Deus amoris atque pacis vobis aderit.

12 Salutate inter vos osculo sancto. Salutant vos sancti omnes.

13 Domini Jesu Christi gratia, & Dei amor, & sancti spiritus communio vobis adsit omnibus. Amen.

Ad Corinthios secunda scripta est Philippis Macedoniæ, missa per Titum & Lucam.

PAULI APOSTOLI
EPISTOLA AD
GALATAS.

CAPUT I.

Post inscriptionem, subjungit objurgationem, Galatas accusans defectionis, à suo Evangelio, quod à Deo accepit, antequam cum ullo Apostolorum contulisset.

PAULUS Apostolus, non ab hominibus, neque per hominem, sed per Jesum Christum, & Deum patrem, qui eum excitavit ex mortuis,

2 & mei comites omnes fratres, ecclesiis Galatiæ,

3 gratiam & pacem à Deo patre, & Domino nostro Jesu Christo,

4 qui seipsum pro nostris peccatis dedidit, ut nos eriperet, ex instante seculo malo, de voluntate Dei, patrisque nostri,

5 cui gloria in omnem perennitatem, Amen.

6 Miror, vos tam citò ab eo, qui vos in Christi beneficio vocavit, traduci ad aliud Evangelium:

7 quanquam nullum est aliud, nisi quod sunt quidam qui vos

vos turbant, & Christi Evangelium pervertere volunt.

8 Verùm etiamsi nos aut cœlestis angelus, vos diversum doceat ab eo quod vos docuimus, esto detestabilis.

9 Ut jam diximus, nunc iterum dicam, si quis vos diversum docet, ab eo quod accepistis, esto detestabilis.

10 Nam utrum tandem homines persuadeo, an Deum? num hominibus placere conor? Nam si jam hominibus placerem, Christi servus non essem.

11 Hoc autem vobis declaro, fratres, traditum à me Evangelium, non esse humanum.

12 Nec enim ego id ab homine accepi, aut didici, sed patefaciente Jesu Christo.

13 Audivistis enim, quomodo aliquando versatus sim in Judaismo: quàm immodicè divinam infestarem ac depopularer Ecclesiam,

14 & meæ nationis æquales meos Judaismi profectu longè superarem, mearum patriarum institutionum facilè studiosissimus.

15 Sed simulac Deo, (qui me à matris utero destinavit, & pro suo favore vocavit,)

16 suum filium in me patefacere visum est, ut eum per gentes publicarem, non quidem, cum carne & sanguine contuli,

17 neque Hierosolymam ascendi ad Apostolos priores me: sed Arabiam petii, & rursus Damascum reverti.

18 Deinde post annos tres Hierosolymam ascendi, visendi Petri gratia, apud quem etiam mansi dies quindecim.

19 Apostolorum quidem alium nullum vidi, nisi Jacobum, Domini fratrem.

20 Ac quæ vobis scribo, testor Deum, me non mentiri.

21 Postea veni in Syriæ Ciliciæque tractus.

22 Eram autem ignotus facie Christianis Judææ ecclesiis.

23 Tantùm audiverant, eum, à quo aliquando infestabantur, nunc fidem quam aliquando populatus esset, docere,

24 Deoque in me gratias agebant.

CAPUT II.

Nihil à suo Evangelio diversum sensisse Apostolos, incircumcisi Titi exemplo ostendit, & quod asseruerit illud adversus Petri simulationem. Inde transitum facit ad causæ tractationem, gratuito nos justificari per Christum.

DEinde post annos quatuordecim rursus ascendi Hierosolymam, cum Barnaba, assumpto etiam Tito.

2 Ascendi autem divino instinctu, & ad illos Evangelium retuli, quod apud extraneas gentes publicarem: præsertim ad illustres, ne fortè incassum vel currerem, vel cucurrissem.

3 Quin neque Titus, meus comes, cùm Græcus esset, circumcidi coactus est:

4 idque propter emissarios falsos fratres, qui sese insinuaverant ad speculandum, quam haberemus in Christo Jesu libertatem, quo nos servituti subjicerent:

5 quibus ne ad horam quidem parendo cessimus, ut Evangelii veritas apud vos permaneret.

6 Quòd ad eos attinet, qui videntur esse aliquid, quales tandem essent, mea nihil refert: personam hominis rationem Deus non habet: mihi quidem illustres nihil contulerunt.

7 Contra-

7 Contraque videntes mihi creditum esse præputii Evangelium, quemadmodum Petro circumcisionis,

8 (nam qui in Petro id egit, ut circumciſorum eſſet Apoſtolus, idem in me quoque id egit, ut eſſem alienigenarum)

9 cognoſcentes, inquam, collatum in me beneficium Jacobus, & Cephas, & Johannes, qui columnæ esse videbantur, dextras mihi & Barnabæ dederunt ſocietatis, ut nos alienigenas, ipſi circunciſos inſtituerent,

10 dummodo pauperum memores eſſemus: id quod equidem facere ſtudui.

11 Cùm veniſſet autem Petrus Antiochiam, ego ei in os reſtiti, quoniam reprehendendus erat.

12 Cùm enim, antequam veniſſent à Jacobo quidam, cum alienigenis epularetur, poſtquam illi advenerunt, inhibuit, ſeque abduxit, circumciſos veritus.

13 Itaque unà cum eo ſimulaverunt etiam reliqui Judæi, adeò ut Barnabas quoque ad eorum ſimulationem abduceretur.

14 Ego verò, qui viderem eos non recto pede incedere ad Evangelii veritatem, dixi Petro coram omnibus: Si tu Judæus alienigenarum more vivis, non Judæorum, cur alienigenas judaizare cogis?

15 Nos natura Judæi, non ex alienigenis ſontes,

16 ſcientes hominem non legis operibus juſtum fieri, ſed tantum fide in Jeſu Chriſto colocanda, nos quoque, inquam, fidem adhibuimus Chriſto Jeſu, ut juſti fieremus Chriſti fide, non legis operibus: quoniam ex legis operibus mortalium nemo juſtus fiet.

17 Quòd ſi ſtudentes per Chriſtum juſti fieri, reperimur tamen ipſi quoque ſontes, ergo Chriſtus peccati miniſter eſt? id quod abſit.

18 Atqui ſi quæ abolevi, eadem redintegro, ſontem me præbeo.

19 Ego enim per legem legi mortuus ſum ut Deo viverem:

20 crucifixus ſum cum Chriſto. Vivo autem, non jam ego, ſed vivit in me Chriſtus. Quòd verò nunc in carne vivo, fide vivo filii Dei, qui me adeò amavit, ut ſeipſum pro me dederet.

21 Non repudio Dei beneficium. Nam ſi in lege poſita eſt juſtitia, ergo Chriſtus fruſtra mortuus eſt.

CAPUT III.

Exprobrat quod ſe abduci paſſi ſint ab expreſſa illis ad vivum in Chriſto juſtificationis gratia, Abrahæ exemplum adducit, effectum, & cauſas latæ legis exponens.

O Dementes Galatæ, quis vos faſcinavit, ut veritati non obtemperetis? quibus ob oculos Jeſus Chriſtus antea depictus fuit, apud vos crucifixus.

2 Hoc tantum volo à vobis diſcere, per legis opera ſpiritum acceperitis, an per orationem fidei.

3 Adeóne dementes eſtis, ut à ſpiritu exorſi, nunc in carnem deſinetis?

4 Tanta paſſi eſtis fruſtra? ſi tamen fruſtra.

5 Utrúmne qui vobis ſpiritum ſuggeſſit, & apud vos portenta fecit, id per legis opera fecit, an per orationem fidei?

6 Quemadmodum Abrahamus Deo credidit, id quod ei juſtitiæ ductum eſt.

7 Ergo cognoscite, qui sunt à fide, eos Abrahami filios esse.

8 Prævidentes autem literæ, Deum per fidem justificaturum esse gentes, antè denunciaverunt Abrahamo, in eo beandas esse gentes omnes.

9 Itaque qui à fide sunt, ii unà cum fidente Abrahamo beantur.

10 Quicunque enim sunt à legis operibus, execrationi subjecti sunt. Scriptum est enim, execrabilem esse quicunque non steterit omnibus in legis libro scriptis, eaque præstiterit.

11 Neminem autem lege fieri justum apud Deum, hinc perspicuum est, quòd justus per fidem vivet.

12 Atqui lex non est ex fide, sed qui homo illa fecerit, per ea vivet.

13 Christus nos à legis execratione asseruit, factus pro nobis execratio Scriptum est enim, execrabilem esse, quisquis ex patibulo pendeat;

14 ut ad gentes felicitas Abrahamica perveniat per Christum Jesum, ut spiritûs promissum adipiscamur per fidem.

15 Fratres, humana loquor. Quamvis hominis sancitum pactum, nemo tamen repudiat, aut immutat.

16 Abrahamo autem promissa sunt illa, & ejus semini. Non dicit, Et seminibus, quasi de multis, sed ut de uno: Et semini tuo, qui Christus est.

17 Hoc autem dico: Fœdus à Deo sanctum, spectans in Christum, lex quæ post annos quadringentos triginta fuit, non antiquat, ita ut promissionem rescindat.

18 Atqui si à lege pendet hæreditas, non jam pendet à promisso, & tamen Abrahamo per promissum donavit Deus.

19 Quorsum ergo lex? delictorum causa adjecta est, donec veniret semen, cui promissum erat: instituta per angelos, lata per sequestrem,

20 sequester autem unius non est. Atqui Deus unus est.

21 Ergóne lex est contraria Dei promissis? Nequaquam. Si enim data lex esset, quæ vitam conferre posset, planè in lege sita foret justitia.

22 Sed concluserunt literæ omnia sub peccatum, ut promissum per Christi Jesu fidem daretur fidentibus.

23 Antequam autem venisset fides, sub lege custodiebamur, concluſi ad fidem, quæ patefacienda erat.

24 Itaque lex pædagogus noster fuit ad Christum, ut fide justi fieremus.

25 Postquam autem venit fides, non jam sub pædagogo sumus.

26 Omnes enim Dei filii estis, fide Christo Jesu habenda.

27 Nam quicunque baptizati estis, Christum induistis.

28 Non est neque Judæus, neque Græcus: non est neque servus, neque liber: non est vel mas vel fœmina. Nam vos omnes idem estis in Christo Jesu.

29 Quòd si vos Christi estis, ergo Abrahami semen estis, & ex promisso hæredes.

CAPUT IV.

A tutela Legis emancipatos, Christi adventu qui ejus est finis, alsurdum est ad egenas superstitiones relabi. Revocat ergo eos ad puritatem doctrinæ Evangelii, & pulchra alia ratione disputationem continuat.

SIC autem dico: Quandiu hæres puer eſt, nihil differt à ſervo, & tamen eſt omnium dominus:

2 ſed ſub tutoribus & diſpenſatoribus eſt, uſque ad præfinitum à patre tempus.

3 Similiter & nos, cum pueri eſſemus, ſub mundanis rudimentis eramus emancipati.

4 Sed poſtquam plenum tempus advenit, miſit Deus filium ſuum, ex muliere natum, qui ſub lege fuit,

5 ut legi ſubditos redimeret, quo adoptionem adipiſceremur.

6 Et quoniam filii eſtis, miſit Deus filii ſui ſpiritum in veſtros animos, qui clamet, Abba pater.

7 Itaque non jam ſervus es, ſed filius: quòd ſi filius, etiam hæres Dei per Chriſtum.

8 Sed tum quidem ignorantes Deum, ſerviviſtis eis, qui natura dii non ſunt.

9 At nunc Deum cognoſcentes, vel potius à Deo cogniti, qui fit ut vos rurſus ad infirma egenaque rudimenta convertatis, quibus rurſum de integro ſervire vultis?

10 Dies obſervatis, & menſes, & tempora, & annos.

11 Metuo equidem vobis, ne fruſtra in vobis laboraverim.

12 Eſte mei ſimiles, quoniam & ego ſum veſtri: Fratres, oro vos. Nullam mihi feciſtis injuriam.

13 Scitis autem quanta cum carnis infirmitate vos antea inſtituerim.

14 & tamen mei tentationem, quam in carne pertuli, tantùm abfuit ut repudiaretis, aut reſpueretis, ut me ceu Dei angelum, ceu Chriſtum ipſum Jeſum, acceperitis.

15 Quæ ergo eſt beatitudo veſtra? Teſtor enim, vos, ſi fieri potuiſſet, veſtros oculos effoſſuros, & mihi daturos fuiſſe.

16 Ergóne veſter inimicus factus ſum, vera vobis dicendo?

17 Ambiunt vos, non rectè: nam excludere nos volunt, ut ſe æmulemini.

18 Deceret autem æmulari in re bona ſemper, non ſolum me apud vos præſente.

19 Filioli mei, quos iterum parturio, donec formetur in vobis Chriſtus:

20 Vellem equidem nunc apud vos adeſſe, vocemque meam mutare, quoniam in vobis dubito.

21 Dicite mihi, qui ſub lege eſſe vultis, legem non auditis?

22 Scriptum eſt enim Abrahamum duos habuiſſe filios, unum ex ancilla, alterum ex libera:

23 quorum, ancillæ filius humano more natus eſt, liberæ autem filius ex promiſſo:

24 quæ res aliud ſignificant. Nam eæ ſunt duo fœdera. Unum à monte Sina, in ſervitutem gignens, videlicet Agar:

25 nam Agar, Sina mons eſt in Arabia, qui cum ea quæ nunc eſt Hieroſolyma congruit, quippe quæ unà cum ſuis ſerviat.

26 At ſuperior Hieroſolyma libera eſt, quæ mater eſt omnium noſtrûm.

27 Scriptum eſt enim; Lætare ſterilis, quæ non paris: erumpe in clamorem, quæ non eniteris: Nam plures futuri ſunt deſertæ nati, quàm viram habentis.

28 Nos verò fratres, quemadmodum Iſaacus, promiſſionis nati ſumus.

29 Sed ut tunc qui humani-

tus erat genitus, genitum divinitùs infestabat: ita fit etiam nunc.

30 Verùm quid aiunt literæ? Ejice ancillam ejusque filium: non enim hæres erit ancillæ filius cùm liberæ filio,

31 Ergo fratres, non ancillæ nati sumus, sed liberæ.

CAPUT V.

Quia ex libera ortos esse dixit, admonet quantum sit pretium tantæ libertatis, qualiter ea sit utendum, ut spiritui obediant, resistant carni.

QUamobrem in libertate, in quam Christus nos asseruit, state, & nolite rursum jugo servitutis teneri.

2 En ego Paulus vobis dico, si circumcidemini, Christus nihil vobis proderit.

3 Hoc item confirmo omni homini, qui circumciditur, eum debere toti parêre legi.

4 Nihil rei vobis cum Christo est: qui in lege positam habetis justitiam, ex beneficio excidistis.

5 Nos enim spiritu per fidem à spe justitiæ pendemus.

6 Nam in Christo Jesu neque circumcisio quicquam valet, neque præputium, sed fides per charitatem operans.

7 Currebatis bene: quis vos impedivit quo minus veritati obtemperaretis?

8 Ista persuasio non ab eo est qui vos vocavit.

9 Paulum fermenti totam massam fermentat.

10 Equidem hoc mihi de vobis per Dominum persuasi, vos omnino non aliter animatos fore. Verùm qui vos turbat, dabit pœnas, quisquis est.

11 Ego quidem, fratres, si adhuc circumcisionem prædico, qui sit ut tamen infester? Si ita esset, non esset ea quæ est crucis offensio.

12 O utinam excidantur, qui vos inquietant.

13 Vos enim ad libertatem vocati estis, fratres: modò ne libertate ad libidinem abutamini, sed per charitatem alius alii serviatis.

14 Nam tota lex in uno dicto comprehenditur, videlicet, Alterum ut teipsum diligito.

15 Quòd si alii alios mordetis ac exeditis, videte ne alii ab aliis consumamini.

16 Dico autem, obtemperate spiritui, neve carnis cupiditatem exequimini.

17 Caro enim, contrà quam spiritus, & spiritus contrà quàm caro concupiscit. Atque hæc ita sunt inter sese contraria, ut non quæ velitis, ea faciatis,

18 Quòd si spiritu agimini, non estis sub lege.

19 Sunt autem manifesta carnis opera, videlicet adulterium, stuprum, impuritas, salacitas,

20 deastrorum cultus, veneficium, inimicitiæ, lis, æmulationes, iracundiæ, contentiones, seditiones, sectæ,

21 invidiæ, homicidia, ebrietates, comessationes, & his similia: quæ qui faciunt (hoc vobis prædico, quemadmodum jam prædixi) ii divinum regnum non obtinebunt.

22 At spiritus fructus, est charitas, gaudium, pax, clementia, benignitas, bonitas, fides, lenitas, continentia. Contra talia non est lex.

23 Qui sunt autem Christi, carnem unà cum libidinibus & cupiditatibus crucifixerunt.

24 Si spiritu vivimus, etiam spiritu gradiamur.

25 [illegible]

25 ne ſimus glorioſi, invicem provocantes, invicem invidentes.

CAPUT VI.

Agit jam in ſpecie de charitate erga delinquentes & lapſos, erga miniſtros verbi, erga domeſticos fidei, non quemadmodum falſi Legis zelatores, qui in carne mutilata gloriantur, non autem in cruce Chriſti.

FRatres, ſi quis aliquo delicto anticipatus fuerit, vos cum, qui ſpirituales eſtis, reficite cum animi comitate, aſpicientes voſipſos, ne vos quoque tentemini.

2 Alii aliorum onera ferte, atque ita Chriſti lege perfungimini.

3 Nam ſi quis ſibi videtur eſſe aliquid, cùm nihil ſit, ipſe ſe animo fallit.

4 Exploret autem ſuum quiſque opus, ita demum in ſeipſo tantùm quod glorietur habebit, non in altero:

5 Nam ſuum quiſque feret onus.

6 Communicet autem qui doctrina eruditur, cum eo à quo eruditur, omnia bona.

7 Ne errate. Deus non eluditur: nam quod quiſque ſeverit, idem metet:

8 ſiquidem qui in ſuam carnem ſeverit, ex carne metet interitum. Qui verò in ſpiritu ſeverit, ex ſpiritu vitam metet ſempiternam.

9 Nolimus autem rectè faciendo defethiſci, nam noſtro tempore metemus, non defatigandi.

10 Ergo ut tempus habemus benefaciamus, cùm omnibus, tum maximè fidei domeſticis.

11 Videte quantis vobis literis ſcripſerim mea manu.

12 Quicunque ſe in carne pulchra ſpecie venditant, ii vos circumcidi cogunt, tantùm ut Chriſti cruce non infeſtentur.

13 Nam ne ipſi quidem, qui circumciduntur, legi parent: ſed ideo vos circumcidi volunt, ut in veſtra carne glorientur.

14 At mihi gloriari ne ſit, niſi in cruce Domini noſtri Jeſu Chriſti, per quem & mundus mihi crucifixus eſt, & ego mundo.

15 Etenim in Chriſto Jeſu neque circumciſio quicquam valet, neque præputium, ſed nova creatura.

16 Et quicunque ad hanc normam ſe gerent, iis pax & miſericordia tribuetur, unà cum divinis Iſraelitis.

17 Deinceps nemo mihi negotia faceſſat: ego enim Domini noſtri Jeſu Chriſti notas in corpore meo geſto.

18 Domini noſtri Jeſu Chriſti gratia adſit animis veſtris, fratres. Amen.

Ad Galatas ſcripta eſt Romæ.

PAULI APOSTOLI
EPISTOLA AD
EPHESIOS.

CAPUT I.

Post salutationem, de gratuita Dei electione, & adoptione differit, à qua salus hominum tanquam ex vero & nativo fonte manat. Et quia tam sublime arcanum capi non potest, precatur, ut ad plenam Christi cognitionem Ephesios Deus adducat.

PAulus Apostolus Jesu Christi, de Dei voluntate, sanctis omnibus, qui sunt Ephesi, & fidentibus per Christum Jesum,

2 gratiam & pacem à Deo patre nostro, & Domino Jesu Christo.

3 Concelebrandus Deus, & pater Domini nostri Jesu Christi, qui nos felicitavit omni ubertate divina, in rebus Christi cœlestibus:

4 quemadmodum nos in eo elegerat ante orbem conditum, ut essemus in suo conspectu sancti ac inculpati, charitate prædíti.

5 Destinaverat enim nos adoptioni per Jesum Christum, in eundem, pro suæ voluntatis arbitrio,

6 ad laudem suæ gloriosæ beneficentiæ, qua nos acceptos reddidit per suum charissimum,

7 in quo liberationem habemus per ejus sanguinem, videlicet delictorum veniam, pro ejus tam divite beneficentia,

8 qua erga nos tam large usus est, summa cum sapientia atque prudentia,

9 declarando nobis arcanum suæ voluntatis. Atque id fecit, quoniam sic ei visum est, ut ipse secum statuerat dispensanda esse tempora, cùm peracta forent,

10 omniaque in Christo summatim comprehendenda, tum cœlestia tum terrestria.

11 In Christo, inquam, in quo nos in sortem asciti sumus, destinati decreto efficientis omnia suæ voluntatis arbitratu,

12 ut ei laudi simus ac gloriæ, nos, qui spem in Christo collocavimus:

13 in quo eodem vos quoque spem collocastis, audita veritatis oratione, hoc est, vestræ salútis Evangelio, cui fidem habendo, consignati estis sancto spiritu promissionis,

14 qui pignus est hæreditatis nostræ, ad asserendam partam possessionem, quæ res ei gloriosam laudem pariat.

15 Propterea ego vestram fiduciam in Domino Jesu collocatam, & amorem erga omnes sanctos audiens,

16 non intermitto gratias de vobis agere, vestri mentionem faciens in meis precibus,

17 ut Domini nostri Jesu Christi Deus, gloriæ pater, vos sapientiæ & patefactionis authore spiritu donet, quo eum cognoscatis,

18 illustratis vestræ mentis oculis, ut sciatis quid sperandum sit vocatis ab eo & quàm locupleS, gloriosaq; sit ejus hæreditas destinata sanctis,

19 &

19 & quàm excellens ſit ejus in nos fidentes potentiæ magnitudo,

20 quam pro ſui egregii roboris virtute exeruit in Chriſto, cum ex mortuis ſuſcitando.

21 Atque is Chriſtus illi dexter aſſedit, in cœleſtibus, ſupra omnem principatum & poteſtatem, & potentiam, & dominatum, ſupraq; omne nomen quod nominatur non ſolùm in hoc ſeculo, verumetiam in futuro.

22 Et ille ejus pedibus omnia ſubjecit, eumque ſupra omnia Eccleſiæ,

23 (quæ ejus corpus eſt) dedit caput complementum omnia complentis in omnibus.

CAPUT II.

Ut gratiæ magnitudinem ex comparatione amplificet, reducit illis in memoriam, quod exitio prorſus addicti, gratia ſint ſervati, & propinqui facti, reconciliatione per Chriſtum facta, & per Evangelium publicata.

VOS quidem mortui fuiſtis delictis & peccatis,

2 in quibus aliquando verſati eſtis, ut eſt hujus mundi vita, ad principis aëreæ poteſtatis arbitrium, videlicet ſpiritus, qui nunc in contumacibus viget hominibus.

3 In iiſdem peccatis nos quoq; omnes verſati ſumus aliquando, in noſtræ carnis cupiditatibus facientes quæ vellet caro atque cogitationes: fuimuſque natura digni ſupplicio, ſicut & cæteri.

4 Verùm Deus, miſericordia dives, tanta nos charitate complexus eſt,

5 ut cùm delictis eſſemus mortui, revocaverit nos in vitam, unà cum Chriſto (eſtis beneficio ſervati,)

6 ſimulque ſuſcitaverit, & in Chriſto Jeſu in cœleſtibus collocaverit,

7 ut oſtendat in futuris ſeculis ſuam tam divitem beneficentiam, qua pro ſua benignitate uſus eſt in nos in Chriſto Jeſu.

8 Nam beneficio ſervati eſtis per fiduciam, idq; non ex vobis.

9 Dei donum eſt, non ex factis, ne quis ſe jactet.

10 Ejus enim ſumus opus conditi in Chriſto Jeſu, ad rectè facta, quæ præparavit Deus, ut in eis verſaremur.

11 Quamobrem mementote vos aliquando carne alienigenas (qui præputium vocamini, ab ea quæ circumciſio dicitur, in corpore manu facta,)

12 vos inquam, in illo tempore fuiſſe ſine Chriſto, ab Iſraelitica republica alienos, fœderibus promiſſionis carentes, ſpem non habentes, & Dei expertes in mundo.

13 At nunc in Chriſto Jeſu vos, qui aliquando aberatis, factum eſt ut adhitis per Chriſti ſanguinem.

14 Is eſt enim pax noſtra, qui ex ambobus unum fecit, ſeptiq; interſtitium abrupit,

15 & inimicitias, legem præceptorum in placitis poſitam, in ſua carne abolevit, ut in ſeſe ex duorum conderet unum novum hominem, faciendo pacem.

16 & ambos uno in corpore reconciliaret Deo per crucem, peremptis in ea inimicitiis.

17 Venit autem pacem nunciatum & vobis qui aberatis, & iis qui aderant.

18 Siquidem per eum aditum habemus utrique, per unum ſpiritum, ad patrem.

19 Ergo non jam peregrini eſtis, & inquilini, ſed ſanctorum cives, Deique domeſtici,

20 super apostolorum vatumque fundamentum extructi, anguli capite ipso Jesu Christo,

21 per quod totum ædificium compactum crescit in sanctum templum in Domino:

22 in quo vos quoque unà ædificamini ad Dei domicilium divino afflatu.

CAPUT III.

Ideo se dicit à Judæis multa passum, quod mysterium de Gentilibus servandis Dei jussu prædicaverit. Deinde rogat Ephesios ne ob afflictiones quas patitur deficiant. Ac propterea orat Dominum, ut percipiant quanta sit Christi dilectio.

HUjus gratia ego Paulus, Jesu Christi vinctus, propter vos alienigenas, legatione fungor:

2 si modò audivistis Dei beneficii dispensationem, quod mihi ad vos collatum est:

3 quandoquidem ille mihi divinitùs mysterium declaravit, quemadmodum antè breviter scripsi,

4 unde potestis legentes animadvertere meam in Christi mysterio intelligentiam,

5 quod nullis aliis seculis declaratum est hominum generi, ut nunc patefactum est sanctis ejus apostolis ac vatibus, divina inspiratione,

6 videlicet alienigenas esse cohæredes, & ejusdem corporis, & participes divini promissi in Christo per Evangelium,

7 cujus ego factus sum minister, dono divini beneficii, quod beneficium mihi divinæ potentiæ vi collatum est.

8 Mihi omnium sanctorum minimo id beneficium collatum est, ut apud exteras gentes infinitam Christi opulentiam publicem,

9 & omnibus perspicuum faciam quæ sit mysterii communio, quod ab omni æternitate apud Deum (qui omnia per Jesum Christum condidit) fuit celatum,

10 ut nunc declaretur principatibus & potestatibus, in cœlestibus per ecclesiam, tam varia Dei sapientia,

11 quemadmodum & ab omni ævo decreverat, & in Christo Jesu Domino nostro præstitit,

12 in quo habemus audaciam atque aditum, confisione quæ est in fide ei habenda.

13 Quamobrem peto, ne animos despondeatis, ob eas quas ego pro vobis fero, calamitates, quæ vestra gloria est.

14 Hujus gratia flecto mea genua ad patrem Domini nostri Jesu Christi,

15 ex quo omnis & in cœlis & in terra denominatur cognatio,

16 ut pro sua glorioſa opulentia det vobis fortiter corroborari per suum spiritum, in interiorem hominem,

17 quo habitet Christus per fidem in vestris animis,

18 & sitis in charitate radicati atque fundati, ut comprehendere ac cognoscere valeatis unà cum sanctis omnibus, quàm latè longéque, quàm altè ac sublimè pateat,

19 & quàm omnem cognitionem excedat amor Christi, ut omni divina perfectione sitis perfecti.

20 Ei verò, qui ea vi, quæ viget in nobis, potest omnia longè longéque copiosius facere, quam nos poscere aut cogitare,

21 ei, inquam, gloria in Ecclesia per Christum Jesum in omnem omnium seculorum perpetuitatem, Amen.

CAPUT IV.

Tria ultima capita præceptiones de moribus continent, hortatur ad mutuam

mutuam conjunctionem, propterea varia dona à Deo conferre, ut ædificetur Ecclesia. Revocat ergo eos ab infidelium vanitate, à mendacio & spurcitie sermonis.

EXhortor ergo vos ego propter Dominum vinctus, ut ita vos geratis, ut dignum est istâ conditione, ad quam vocati estis,

2 cum omni modestia ac mansuetudine, cum patientia, ferentes alius alium cum charitate,

3 spiritus unitatem pacis vinculo tueri studentes,

4 Unum corpus, unusque spiritus, quemadmodum in unam conditionis vestræ spem estis vocati.

5 Unus Dominus, una fides, unum baptisma,

6 unus Deus & pater omnium, qui est supra omnia, & per omnia, & in omnibus.

7 Cæterum unicuique nostrûm collatum est beneficium, pro portione doni Christi.

8 Itaque ascendens in sublime (inquit ille) captivos abduxit, & dona dedit hominibus.

9 Quid est autem Ascendit, nisi quòd prius in imas terræ partes descenderat?

10 Qui descenderat, idem est qui supra cœlos omnes ascendit, ut omnia compleret.

11 Atque is partim Apostolos, partim Vates, partim Evangelistas, partim pastores & magistros, dedit,

12 ad condendos sanctos, ad opis ministerium, ad Christi corporis extructionem,

13 donec perveniamus omnes adunitatem fidei, cognitionisque filii Dei in virum adultum, ad modum plenæ ætatis Christianæ:

14 ne simus amplius pueri, qui omni doctrinæ vento fluctuemus ac circumferamur, hominum versutia, qua nos malitiosè ad fallendum aggrediantur.

15 sed verum tenentes cum charitate, omnino in eum adolescamus, qui caput est, videlicet Christus,

16 ex quo totum corpus omnibus (per quas efficitur administratio) commissuris compactum atque connexum, actione (quæ pro cujusque partis modo fit) facit corporis incrementum, ad semet extruendum in charitate.

17 Hoc igitur per Dominum dico, moneoque ne deinceps vos geratis, quomodo cæteri alienigenæ se gerunt, in suæ mentis vanitate:

18 animo caligantes, à divina vita alieni, propter eam quæ prædita sunt ignorantiam, propter eorum animi duritiem,

19 qui obducto callo, sceleri addixerunt libidini, ad omnem obscœnitatem avidè perpetrandam.

20 At vos non ita Christum didicistis,

21 si modò eum audivistis, & ab eo (ut est in Jesu veritas) docti estis,

22 veterem hominem (qui superiores vestri fuere mores) deponere, qui fallacibus perit cupiditatibus,

23 & mentis vestræ spiritu renovari,

24 ac novum hominem induere, conditum divinitus, cum justitia, veraque pietate.

25 Quamobrem depositâ falsitate, loquimini vera alius cum alio: quandoquidem alii alio rum membra sumus.

26 Irascimini, ut ne peccetis: néve sol occidat iratis vobis,

27 neve locum date diabolo.

28 Qui furabatur, ne furetur amplius, sed potius manuum

labore bona comparet, ut habeat quod egentibus impertiat.

29 Nulla vitiosa oratio ex ore vestro prodeat, sed si quæ bona est ad institutionem, qua si opus ut auditoribus beneficium conferat:

30 neve sanctum Dei spiritum contristate, quo consignati estis ad liberationis diem.

31 Omnis acerbitas, & odium, & ira, & clamositas, & maledicentia, denique omne vitium tollatur ex vobis:

32 ac este alii in alios benigni, misericordes, condonantes inter vos, quemadmodum Deus vobis in Christo condonavit.

CAPUT V.

Et ne in vitiis qua reprehendit, ascitanter suas admonitiones excipiant, severa denuntiatione eos terret, stimulos etiam adhibet, & à generali morum paranesi ad specialem uxorum & maritorum descendit.

QUapropter este imitatores Dei, ut chari filii:

2 & cum charitate vitam agite, quemadmodum Christus adamavit nos, & seipsum pro nobis dedidit, fertum hostiamque Deo ad suavem odorem.

3 Stuprum verò, aut ulla obscœnitas aut avaritia, ne quidem nominetur apud vos, ut sanctos decet:

4 aut turpitudo, aut stulta oratio, aut facetia, quæ dedecent: sed potius gratiarum actio.

5 Hoc enim scitote, nullum scortatorem, aut impurum, aut avarum (qui est deastricola) habiturum esse hæreditatem in Christi Deique regno.

6 Nemo vos decipiat vanis verbis: nam propter has res invadit ira Dei contumaces homines.

7 Quare nolite eorum esse socii.

8 Cùm enim essetis aliquando tenebricosi, nunc lucidi estis in Domino: ut lucis homines vos gerite,

9 (est autem lucis fructus in omni bonitate ac justitia & veritate,)

10 approbantes quæ sunt accepta Deo:

11 tantumque absit ut infructuosa tenebrarum opera participetis, ut ea potius arguatis;

12 Nam quæ ab illis occultè fiant, vel dicere turpe est.

13 Omnia autem quæ arguuntur, luce patefiunt. Quicquid enim patefit, lucidum est.

14 Propterea, Expergiscere qui dormis (inquit) & surge ex mortuis, & tibi Christus affulgebit.

15 Videte igitur, ut solerter gradiamini, non ut insipientes, sed ut sapientes,

16 ementes tempus, quoniam tempora mala sunt.

17 Quocirca ne este socordes, sed intelligite quæ sit Domini voluntas:

18 neve inebriamini vino, in quo inest luxuria: sed spiritu pleni este,

19 colloquentes inter vos carminibus: Deique laudationibus & divinis cantionibus Dominum ex animo canentes, ac cantantes,

20 Deo & patri semper pro omnibus gratias agentes in nomine Domini nostri Jesu Christi:

21 alius alii obedientes cum Dei metu.

22 Vox uxores vestris parete viris, ut Domino.

23 Nam vir caput uxoris est, ut Christus Ecclesiæ caput, idemque corporis servator est.

24 Ac quemadmodum Ecclesia Christo paret, sic uxores suis viris parère debent in omnibus.

25 Vos viri amate vestras uxores,

uxores, ut Christus amavit Ecclesiam, seque pro ea dedidit.

26 quo eam sanctam redderet, aquæ lotione purgatam, divinis verbis:

27 ut eam sibi præstaret gloriosam Ecclesiam, nulla macula aut ruga, aut ulla tali re præditam, sed quæ sancta inculpataque foret.

28 Sic debent amare viri suas uxores, ut sua ipsorum corpora. Qui suam uxorem amat, seipsum amat.

29 Nam nemo unquam suum corpus odit, sed id alit fovetque, ut Christus Ecclesiam:

30 cujus Christi corporis membra sumus nos ex ejus carne atque ossibus.

31 Propterea homo, relicto patre atque matre, adhærebit uxori suæ, fietque ex duobus una caro.

32 Mysterium hoc magnum est. Ego de Christo & Ecclesia dico.

33 Quanquam vestrûm quoq; singulatim suam quisque uxorem sic amato, ut seipsum. Uxor autem virum revereatur.

CAPUT VI.

Subjicit præcepta de liberorum servorum, dominorum officiis. Deinde proponit quàm acris pugna fidelibus sit proposita, quibus armis in ea utendum. Postremò Tychicum commendat.

VOS liberi obedite vestris parentibus in Domino: id enim æquum est.

2 Honora tuum patrem atque matrem, quod primum est cum promissione præceptum,

3 ut tibi benè sit, & vivas in terra diu.

4 Vos patres ne vestros irritate natos, sed eos in Domini disciplina ac monitis educate.

5 Vos servi obedite vestris quod ad carnem attinet, dominis, timidè ac trepidè, cum animi simplicitate, tanquam ipsi Domino:

6 non ad oculum serviendo, ut hominibus placere conantes, sed ut Christi servi, Dei voluntatem obeuntes ex animo,

7 cum benevolentia, servientes Domino, non hominibus:

8 scientes fore, ut quod quisque boni fecerit, ejus à Domino præmium reportet, sive servus, sive liber.

9 Item vos domini, vices eis reddite, remissis minis, scientes eorum & vestrum Dominum in cœlis esse, qui nihil personis tribuat.

10 Cæterùm, mei fratres, convalescite in Domino, ejusque virtutis robore.

11 Induite divinam armaturam, ut possitis aggressiones sustinere diaboli:

12 Nec enim nobis lucta est adversus sanguinem & carnem, sed adversus principatus, adversus potestates, adversus mundipotentes tenebrarum hujus seculi, adversus spiritus malitiæ, qui sunt in rebus cœlestibus.

13 Quamobrem sumite divinam armaturam, ut adverso tempore resistere, & confectis omnibus stare possitis.

14 State igitur accincti latera veritate, & justitiæ loricam induti,

15 pedibus calceatis alacritate Evangelii pacis,

16 assumpto imprimis clypeo fiduciæ, quo omnia mali ignea tela extinguere poteritis.

17 Item salutis galeam sumite, & gladium spiritus, hoc est, divina dicta,

18 omnibus precibus ac supplicationibus, animo precantes omni

omni tempore, atque in id ipsum invigilantes summa cum perseverantia, & supplicatione, cùm pro omnibus sanctis,

19 tum pro me ut mihi detur oratio, ad liberè verba faciendum, declarando Evangelii mysterio,

20 pro quo legationem obeo in catena, ut id tam ingenuè eloquar, quam debeo.

21 Ut autem vos quoque de me sciatis quid agam, omnia vobis exponit Tychicus frater charissimus, fidusque minister in Domini negotio:

22 quem ideo ad vos misi, ut quo statu res nostræ sint cognoscatis, utque vestros confirmet animos.

23 Pacem fratribus & charitatem cum fiducia opto à Deo patre, & Domino Jesu Christo.

24 Adsit Dei gratia immortalis omnibus Dominum nostrum Jesum Christum amantibus: Amen.

Ad Ephesios missa est Roma per Tychicum.

PAULI APOSTOLI
EPISTOLA AD
PHILIPPENSES.

CAPUT I.

De pio animi sui erga Philippenses affectu testatus, de se & de suis vinculis tractat, & eos suo exemplo incitat, hortaturque ad unitatem, & patientiam.

PAULUS & TIMOTHEUS servi Jesu Christi, omnibus sanctis in Christo Jesu, qui sunt Philippis, necnon episcopis ac ministris,

2 gratiam & pacem à Deo patre nostro, & domino Jesu Christo.

3 Ago Deo meo gratias, quoties vestri venit in mentem,

4 semper in omnibus meis supplicationibus pro vobis omnibus cum lætitia supplicationem faciens,

5 quòd Evangelium hactenus à prima die participaveritis:

6 hoc fore confidens, ut qui in vobis rem bonam inchoavit, idem absolvat usque ad diem Jesu Christi,

7 quemadmodum æquum est, me hoc de vobis omnibus sentire, quòd vos in animo habeam & in vinculis meis, & in causæ dictione, & Evangelii confirmatione: vos omnes, inquam, collati in me beneficii unà participes.

8 Nam vos omnes (testis mihi Deus est) digna Jesu Christo affectione desidero:

9 atque hoc precor, ut charitate etiam magis magisque excellatis, in omni cognitione & perspicientia,

10 ut præstabilia approbetis, ut sinceri sitis, & innoxii ad Christi diem,

11 pleni justitiæ fructibus, qui per Jesum Christum ad gloriam laudemque Dei pertinent.

12 Scire autem vos volo, fratres, meos casus magis in Evangelii profectum cessisse,

13 ut

13 ut mea vincula in Chriſtianitate, facta ſint perſpicua per totum prætorium cæteriſq; cunctis:

14 adeò, ut plerique eorum qui in Domino fratres ſunt, freti meis vinculis, magis audeant impavidi verba facere.

15 Et nonnulli quidem invidè, ac diſſentientes, nonnulli etiam quòd ita ſentiant, Chriſtum prædicant.

16 Et illi quidem, qui id cum diſſidentia faciunt, Chriſtum non caſtè publicant, putantes ſe afflictionem meis addituros vinculis.

17 Ii verò faciunt amore, ſcientes eum eſſe me, per quem defendatur Evangelium.

18 Sed quid? certè quoquomodo, ſive in ſpeciem, ſeu verè, Chriſtus publicatur: id quod & gaudeo & gaudebo.

19 Scio enim hoc mihi ſaluti futurum per veſtras preces, & ſpiritus Jeſu Chriſti ſuppeditationem,

20 quemadmodum intentus expecto: futurumque ſpero, ut nulla in re confuter: ſed ſumma cum loquendi libertate, ut ſemper, ſic nunc quoque Chriſtus evehatur in meo corpore, ſeu per vitam, ſeu per mortem.

21 Nam mihi & vivere Chriſtus eſt, & mori lucrum.

22 Quòd ſi mihi in eo ſitus eſt protectus operis, ſi vivam in corpore, utrum eligam neſcio.

23 Diſtrahor enim à duobus, & migrare quidem cupio, ac cum Chriſto eſſe: nam id multò melius eſſet.

24 Verùm in corpore manere, magis neceſſarium eſt, propter vos.

25 Qua quidem re fretus, ſcio me manſurum, & apud vos omnes remanſurum eſſe ad veſtrum profectum, fideique lætitiam,

26 quò per me ſiat, ut vos magis in Chriſto Jeſu, vos jactare poſſitis, propter meum ad vos iteratum adventum.

27 Tantùm dignam Chriſti Evangelio vitam agite, ut ſive vos adibo ac videbo, ſive abero, audiam eos eſſe vos, qui ſtetis in uno ſpiritu, uno animo, cum Evangelica fide dimicantes: nec ulla in re ab adverſariis percellamini.

28 quod & illis exitii, & vobis ſalutis ſit argumentum,

29 idque à Deo, quod vobis datum ſit, non ſolum Chriſto fidem habere, verumetiam pro Chriſto adverſa pati,

30 idem certamen habentibus, quale in me & vidiſtis, & nunc auditis.

CAPUT II.

Obteſtatur eos ut nihil prius habeant humilitate, idque exemplo Chriſti. Timotheum ſe illis brevi miſſurum promittit, & moram Epaphroditi excuſat.

QUamobrem ſi quæ eſt in Chriſto confirmatio, ſi quod charitatis ſolatium, ſi qua ſpiritus communio, ſi qua commiſeratio ac miſericordia,

2 explete meum gaudium, hoc eſt, ejuſdem eſte ſententiæ, eadem charitate præditi, unanimes, idem ſentientes,

3 nihil per diſſidentiam aut oſtentationem, ſed cum modeſtia, alius alium ſibi præcellere exiſtimantes:

4 non ſua quiſque curantes, verùm etiam aliena.

5 Nam ſic animati eſſe debetis, ut Chriſtus Jeſus,

6 qui cùm in Dei forma eſſet, non rapinæ habuit ſuam cum Deo æqualitatem,

7 ſed

7 sed seipsum eousque ad nihilum redegit, ut sumpta servili forma, factus sit hominum similis: & figura repertus ut homo,

8 sese adeò dejecit, ut obediens fuerit usque ad mortem, & quidem mortem crucis.

9 Quapropter Deus eum summopere extulit, & nomine donavit omnium nominum summo,

10 ut ad Jesu nomen omne se genu flectat, cœlestium & terrestrium & subterraneorum:

11 omnisque lingua confiteatur Dominum esse Jesum Christum, ad Dei patris gloriam.

12 Quamobrem mihi, charissimi, quemadmodum semper obtemperastis, non solùm, ut in præsentia mea, sed nunc multò magis in absentia mea, cum metu ac tremore vestram salutem agite.

13 Deus enim is est, qui pro sua benevolentia in vobis efficit, ut & velitis & efficiatis.

14 Omnia facite sine fremitibus, pravisque cogitationibus;

15 ut irreprehensi integrique sitis, inculpati Dei filii, in medio pravi, perversique generis hominum: quos inter micate, tanquam in mundo luminaria, vitalem doctrinam sustinentes,

16 quod mihi sit gloriationi in die Christi: quòd non nequicquam cucurrerim, neque nequicquam laboraverim.

17 Enimverò licet fidei vestræ sacrificio ac operatione immoler, gaudeo, & vobis omnibus gratulor.

18 Vos vicissim gaudete, mihique gratulamini.

19 Spero autem fore per Dominum Jesum, ut Timotheum brevi mittam vobis, ut ego quoque recreer, cognito vestrarum rerum statu.

20 Neminem enim habeo ei parem animo, qui vestra germanè curet:

21 omnes enim suæ rei student, non Jesu Christi.

22 Ejus autem exploratam probitatem hinc cognoscite, quòd ceu patri filius, mecum unà inservivit Evangelio.

23 Hunc igitur, ut spero, mittam, simulac meis rebus prospexero.

24 Confido autem fore per Dominum, ut ego ipse brevi veniam.

25 Necessarium autem putavi Epaphroditum fratrem & collegam, commilitonemque meum, vestrum autem apostolum, & mei muneris vicarium, ad vos mittere,

26 quandoquidem desiderabat vos omnes, de eo anxios, quòd se ægrotasse audivissetis.

27 Ægrotavit enim ita, ut morti proximus esset: Verùm Deus ejus misertus est; nec ejus solum, sed etiam mei, ne dolorem super dolorem haberem.

28 Itaque eò avidius eum misi, ut & vos eo viso rursum gaudeatis, & ego minus doleam.

29 Quare eum excipite per Dominum, cum omni lætitia, & tales in honore habete:

30 nam propter Christi negotium eò venit, ut à morte parum abesset, nulla habita suæ vitæ ratione, dum vestri erga me officii defectum suppleret.

CAPUT III.

Refellit inanes Pseudapostolorum jactantias, & illis unum Christum opponit, vim & naturam fidei describit, ut postabilis omnibus, aspirent ad communionem crucis Christi, cujus inimicos notat.

Cæ-

CÆterùm, mei fratres, gaudete in Domino. Eadem vobis ſcribere, neque me piget, & vobis tutum eſt,

2 Videte canes, videte malos operarios, videte conciſos.

3 Nos enim ſumus circumciſi, qui ſpiritu Deum colimus, & in Chriſto Jeſu gloriamur, non carne freti:

4 quanquam ego carne fretus eſſe poſſem. Si quis alius ſibi videtur in carne fiduciam habere poſſe, ego magis,

5 circumciſus octavo die genere Iſraelita, tribus Benjaminiæ, Hebræus ex Hebræis, inſtituto Phariſæus,

6 ſtudio inſectator eccleſiæ, juſtitia in lege inculpatus.

7 Sed quæ mihi lucra erant, ea propter Chriſtum pro damno habui.

8 Quinimò omnia damnum eſſe puto, propter cognitionis Chriſti Jeſu Domini mei præſtantiam, propter quam omnium jacturam feci, eaque pro ſtercoribus habeo, ut Chriſtum lucrer,

9 & mihi in eo ſuppetat, nec habeam juſtitiam meam, quæ à lege pendeat, ſed in fide Chriſto habenda poſitam, pendentem à Deo juſtitiam in fide ſuam,

10 eum, ejuſque & reſurrectionis vim, & ſuppliciorum communitatem cognoſcendo: cum ad ejus mortem conformor:

11 ſi qua ad mortuorum reſurrectionem perveniam,

12 non quia jam conſecutus ſim, aut jam perfectus, ſed perſequor ut comprehendam, quatenus à Chriſto Jeſu ſum comprehenſus,

13 Fratres, ego me nondum aſſequutum eſſe arbitror: 14 veruntamen quæ ſunt à ergo obliviſcens, & ad anteriora me intendens, ad ſcopum contendo, ad palmam, ad quam ſupernè vocatus ſum divinitùs per Chriſtum Jeſum.

15 Quotquot ergo perfecti ſumus, hoc ſentiamus: quod ſi quid aliter ſentitis, id vobis patefaciet Deus.

16 Interim quantum adepti ſumus, idem ſentiamus, eandem ad regulam vivamus.

17 Eſte mei imitatores, & eos conſiderate qui ita ſe gerunt ut nos exemplum habetis.

18 (Nam multi ita ſe gerunt quos & ſæpe vobis dixi, & nunc plorans dico Chriſtianæ crucis hoſtes:

19 quorum exitus eſt exitium: qui & ventrem pro Deo habent, & gloriam ſibi in ſua turpitudine collocant: qui terreſtria ſapiunt)

20 Nam noſtra quidem obverſatio in cœlis eſt, unde etiam ſervatorem manemus Dominum Jeſum Chriſtum,

21 qui humile noſtrum corpus, ſic transfigurabit, ut eandem cum ejus glorioſo corpore formam habeat pro ea vi, qua ipſe ſibi ſubjicere poteſt omnia.

CAPUT IV.

A particularibus monitis ad generalia deſcendit. Eorum libertate ita quidem ſe fuiſſe exhilaratum dicit, ut patienter defectum laturus fuerit.

QUamobrem, fratres mei chari ac deſiderati, lætitia coronaque mea, ſic ſtate in Domino, ô chariſſimi.

2 Evodiam exhortor, & Syntychen exhorter, idem ut ſentiant in Domino.

3 Quin tu quoque, vere ſocie, rogo, eis opitulare, quæ mecum certaverint in Evangelio, unà cum Clemente, reliquiſque

quisque meis collegis, quorum nomina sunt in libro vitæ.

4 Gaudete in Domino semper: iterum dicam, gaudete.

5 Æquitas vestra cunctis nota sit hominibus. Dominus propè adest.

6 Nihil este solliciti, sed omni in re efficite precibus & supplicationibus cum gratiarum actione, ut vestra postulata Deo declarentur:

7 & divina pax, omnem mentem exuperans, vestros animos ac cogitationes in Christo Jesu custodiet.

8 Cæterùm, fratres, quæ vera sint, quæ gravia, quæ justa, quæ casta, quæ amabilia, quæ fausta, si qua virtus & si qua laus est, ea cogitate,

9 quæ didicistis, & accepistis, & audivistis, & vidistis in me. Hæc agite, & Deus pacis vobis aderit.

10 Gavisus sum autem per Dominum magnopere, quòd tandem aliquando reviruit vestra de me cura: tametsi curam habebatis, sed opportunitate carebatis.

11 Neque propter inopiam dico: nam ego didici iis contentus esse quæ adsint.

12 Scio deprimi, scio & excellere: in omnibus ubique rebus edoctus sum & saturari & esurire, & abundare & carere.

13 Omnia possum per eum, qui me corroborat Christum.

14 Sed tamen rectè feciſtis, quod calamitati meæ opitulati estis.

15 Scitis vos quidem Philippenses, initio Evangelii, cùm ex Macedonia profectus essem, nullam ecclesiam mihi quicquam contulisse ad rationem expensorum & acceptorum, nisi vos solos,

16 qui mihi Thessalonicam semel atque iterum, quæ opus essent, misistis:

17 non quia dona quæram, quæro enim profectum, qui in vestram rationem redundet.

18 Habeo autem omnia, & abundo: cumulatus sum, acceptis ab Epaphrodito iis, quæ misistis, qui suavis odor est, sacrificium Deo gratum, atque acceptum.

19 Deus verò meus, pro sua opulentia, quibus vobis opus erit, gloriosè cumulabit per Christum Jesum.

20 Deo autem patriqae nostro gloria in perpetua secula. Amen.

21 Salutate sanctos omnes in Christo Jesu. Salutant vos qui mecum sunt fratres.

22 Salutant vos omnes sancti, præsertim Cæsaris domestici.

23 Domini nostri Jesu Christi gratia adsit vobis omnibus. Amen.

Missa Roma per Epaphroditum.

PAULI

PAULI APOSTOLI
EPISTOLA AD
COLOSSENSES.

CAPUT I.

Post inscriptionem, illos laudat ut attentos faciat ad se audiendum, testimonium doctrinæ quàm ab Epaphra audierant, reddit; Divinam erga eos gratiam suis elogiis prædicat, & omnes nostræ salutis partes in solo Christo omnino sitas esse exponit.

PAULUS APOSTOLUS Jesu Christi, voluntate Dei, & Timotheus frater,

2 iis qui Colossis degunt sanctis fidentibus fratribus in Christo gratiam & pacem à Deo patre nostro, & Domino Jesu Christo,

3 Agimus Deo patrique Domini nostri Jesu Christi gratias, semper pro vobis orantes,

4 audita vestra in Christo Jesu fide, & amore in omnes sanctos,

5 propter ea, quæ vobis in cœlis repositа sperantur, quæ antè audivistis in vera Evangelii oratione,

6 quod ad vos pervenit, quemadmodum etiam in toto orbe proficit, sicut in vobis, ex quo die Dei beneficium verè audivistis ac cognovistis:

7 quemadmodum ex Epaphra didicistis, conservo nostro charissimo, qui fidus est pro vobis minister Christi,

8 qui idem nobis vestram in spiritu charitatem exposuerit.

9 Itaque nos ex quo die id audivimus: non definimus pro vobis orare, ac poscere, ut ejus voluntatis cognitione repleamini, cum omni sapientia, prudentiáque divina.

10 Quò sic vos geratis, ut Domino dignum est, ut ei omnino placeatis in omnibus rectè factis fructum ferentes, & in Dei cognitione crescentes,

11 summa vi convalescentes per ejus glorioſum robur, ut summa ſitis patientia & clementia cum lætitia prædíti.

12 Agimuſque patri gratias, qui nos idoneos reddidit ad participandam ſanctorum ſortem in luce.

13 Qui nos ex tenebrarum poteſtate vindicatos, tranſtulit in regnum ſui chariſſimi filii,

14 in quo filio liberationem habemus per ejus ſanguinem, peccatorum veniam,

15 qui imago eſt inſpectabilis Dei, totius rerum naturæ primogenitus,

16 utpote per quem condita ſunt omnia, tum quæ in cœlis, tum quæ in terra ſunt: tum aſpectabilia, tum inaſpectabilia, & ſolia, & dominatus, & principatus, & poteſtates: Omnia & per eum, & propter eum condita ſunt,

17 & is eſt ante omnia, & per eum conſtant omnia,

18 & is corporis eccleſiæ caput eſt,

est. Is est principium, primogenitus ex mortuis, ut sit is in omnibus princeps,

19 quoniam per eum visum est patri omnem universitatem inhabitare,

20 & per eum omnia sibi reconciliare, pacificando per ejus crucis sanguinem, hoc est, per eum, tum terrestria, tum cœlestia.

21 Et vos aliquando mentibus alienos atque hostes in pravè factis,

22 nunc reconciliavit ejus humano corpore per mortem, quò vos in suo conspectu sanctos, inculpatos, & criminis expertes redderet:

23 si modo permanetis fide fundati atque fixi, neque de Evangelii spe dimovemini, quod audivistis, quod in omni creatura subjecta cœlo prædicatum est, cujus ego Paulus factus sum minister.

24 Nunc lætor in eis quæ pro vobis patior: & quæ desunt Christi calamitates, meo corpore suppleo, pro ejus corpore, quæ ecclesia est,

25 cujus ego factus sum minister, divina dispensatione, quæ mihi ad vos commissa est, ut divinam doctrinam impleam.

26 Quod mysterium ab omni sæculorum ævo celatum nunc patefactum est ejus sanctis,

27 quibus voluit Deus declarare quæ sit hujus glorioſi mysterii opulentia apud exteras gentes: qui Christus est in vobis gloriæ spes.

28 Quem nos nunciamus, omnem hominem admonentes, omnem hominem cum omni sapientia docentes, ut omnem hominem reddamus in Christo Jesu perfectum:

29 in quod ego elaboro, ejus vi certando, quæ fortiter in me viget.

CAPUT II.

Vanitatis damnat quicquid est extra Christum. Nominatim de circumcisione, ciborum abstinentia, Angelorum cultu loquitur, unde constituit à Decretis per Christum liberatos esse.

VOlo enim scire vos, quantum pro vobis & Laodicensibus, & quicunque me corpore præsentem non viderunt, certamen habeam,

2 tum ut confirmentur eorum animi, charitate connexorum: tum ut tam divite, tam plena abundent peritia, ut Dei patrisque & Christi mysterium perciant,

3 in quo sunt omnes sapientiæ ac scientiæ opes reconditæ.

4 Hoc ideo dico, ne quis vobis probabilibus verbis imponat.

5 Quamvis enim corpore absim, at animo quidem apud vos sum, gaudens spectansque vestrum ordinem, & vestræ in Christum fidei firmitatem.

6 Quamobrem quemadmodum Christum Jesum Dominum accepistis, sic in eo vos gerite,

7 ut in eo radicati ædificemini, & in fide (ut docti estis) confirmemini in ea cum gratiarum actione excellentes.

8 Videte ne quis sit, qui vos philosophia, fallaciaque vana prædetur, ex hominum institutione mundique rudimentis, non ex Christo,

9 in quo tota divinitatis plenitudo corporaliter habitat:

10 & vos in eo estis perfecti, qui caput est omnis principatus & potestatis:

11 in quo etiam circumcisi estis circumcisione non manu facta

ta, exuto humanorum peccatorum corpore in Christi circumcisione,

12 unà cum eo sepulti in baptismate: in quo etiam simul resurrexistis, per collocatam in Dei vi fiduciam, qui eum ex mortuis suscitavit.

13 Qui idem vos delictis & vestri corporis præputio mortuos, in vitam unà cum eo revocavit, omniaque nobis delicta condonavit,

14 obliterato placitorum chirographo, quòd nobis adversabatur, contrariumq; erat. Id ille e medio sustulit, affixum cruci:

15 per quam in spoliatos principatus, ac potestates palàm egit triumphum edidit, eosque triumphavit.

16 Quare nemo vos damnet ob cibum, aut potionem, aut festorum discrimen, aut noviluniæ, aut Sabbata,

17 quæ sunt futurorum umbræ, quarum corpus est Christus.

18 Nemo vos supplantet, in humilitate angelorumque cultu sibi placens, in iis quæ non dicit sese jactans, sua humana mente temerè tumens,

19 neque caput tenens, à quo totum corpus, dum commissuris copulisque compactum regitur, divino crescit incremento.

20 Quòd si unà cum Christo, quod ad mundi rudimenta attinet, mortui estis, cur tanquam in mundo viventes, utimini placitis?

21 Ne tetigeris, néve gustaveris, néve attrectaveris:

22 quorum omnium is usus est, ut usu pereant, & ad corporis expletionem pertineant, non ut in aliquo sint honore.

23 Ista verò placita sunt ex hominum præceptis atque doctrinis, quæ quidem sunt ejusmodi, ut rationem habeant sapientiæ, ob religionis speciem atque modestiam, & corporis vexationem severam.

CAPUT III.

Terrenis exercitiis quæ Pseudapostoli urgebant, cœlestia opponit, & à mortificatione carnis orditur, unde deducit particulares exhortationes, & particularia officia, quæ pendent ex singulorum vocatione.

SI igitur cum Christo surrexistis, superis studete, ubi Christus est, Deo dexter assidens.

2 Supera sentite, non terrestria.

3 Interiistis enim, vestraque vita cum Christo latet apud Deum.

4 Cùm Christus vita vestra patefiet, tum vos quoque unà cum eo patefietis glorioli.

5 Quamobrem necate vestra membra terrestria, impudicitiam, obscœnitatem, libidinem, cupiditatem malam & avaritiam: quæ deastrorum cultus est,

6 propter quæ invadit ira Dei contumaces homines,

7 in quibus vos quoque versati estis aliquando, cùm in eis viveretis.

8 At nunc vos iidem omnia deponite, iram, odium, malitiam, maledicentiam, & orationis turpitudinem ex ore vestro.

9 Nolite alii in alios mentiri, exuti veterem hominem cum suis actionibus,

10 indutique novum, qui cognitione renovatur ad imaginem conditoris sui:

11 ubi non est Græcus aut Judæus, circumcisio aut præputium, Barbarus, Scytha, servus, liber,

liber, sed & omnia & in omnibus Christus.

12 Induite igitur, ut Dei electi, sancti amatique, affectum misericordiæ, benignitatem, modestiam, mansuetudinem, patientiam,

13 alius alium ferentes, & invicem condonantes, si quis habet quod de aliquo expostulet: quemadmodum Christus vobis condonavit, sic vos quoque facite.

14 Sed super hæc omnia charitatem, quæ perfectionis vinculum est:

15 vigeatque divina pax in vestris animis, ad quam estis in uno corpore vocati, & este grati.

16 Christi sermo largè in vobis habitet, summa cum sapientia. Docete & commonefacite, alius alium, carminibus Deique laudationibus & divinis cantionibus Dominum animis gratè canentes:

17 ac quicquid vel verbis, vel re facitis, id in Domini Jesu nomine facitote, Deo patrique per eum gratias agentes.

18 Uxores, parete vestris viris, ut Dominicis dignum est.

19 Viri, amate uxores vestras, néve in eas sævite.

20 Nati, obedite parentibus in omnibus: hoc enim Domino gratum est.

21 Patres, ne vestros irritate natos, ne despondeant animos.

22 Servi, obedite in omni re vestris, quod ad carnem attinet, dominis, non ad oculum serviendo, ut hominum captantes gratiam: sed cum animi simplicitate, metuentes Deum:

23 ac quicquid facitis, id ex animo agitote, tanquam Domino, non hominibus servientes:

24 scientes fore, ut à Domino hæreditatem præmio accipiatis, quippe cum Domino Christo serviatis.

25 Qui verò injuriam facit, is quam fecerit injuriam luet, nec habebitur ulla ratio personarum.

26 Domini ex justo æquoque cum servis agite, scientes vos quoque dominum habere in cœlis.

CAPUT IV.

Ad generales exhortationes redit, & precandi studium, ac sermonis suavitatem præcipit: postremò commendationes & salutationes subjungit.

SUpplicationi incumbite, in ea cum gratiarum actione vigilantes:

2 orantes simul pro nobis quoque ut Deus nobis portam sermonis aperiat, quo Christi mysterium eloquamur, propter quod vinctus sum,

3 ut id ita patefaciam, ut loqui debeo.

4 Sapienter vos erga alienos gerite, tempus redimentes.

5 Esto semper oratio vestra gratia prædita, sale condita, ut sciatis quomodo cuique respondere debeatis.

6 De me omnia vobis exponet Tychicus, charus frater, fidelisque minister & conservus in Domino:

7 quem ideo ad vos misi, ut vestrarum rerum statum cognoscat, vestrosque confirmet animos,

8 cum Onesimo fido charóque fratre, qui vestras est. Ii vos de omnibus, quæ hîc geruntur, certiores facient.

9 Salutat vos Aristarchus meæ captivitatis socius: & Marcus Barnabæ consobrinus, de quo

mandata accepistis, si venerit ad vos, ut eum excipiatis:

10 Item Jesua nomine Justus, qui sunt ex circumcisis, & ii quidem soli ad divinum regnum adjutores, qui mihi solatio fuerunt.

11 Salutat vos Epaphras, vestras Christi servus, assiduis pro vobis precibus certans, ut perfecti absolutique stetis in omni voluntate Dei.

12 Nam eum testor magno vestri & Laodicensium ac Hierapolitanorum studio teneri.

13 Salutat vos Lucas medicus, mihi charissimus, & Demas.

14 Salutate Laodicenses fratres, & Nympham, & ejus domus ecclesiam.

15 Cumque lecta fuerit apud vos epistola, facite ut etiam in Laodicensium ecclesia legatur, itemque ut Laodicensem epistolam vos quoque legatis:

16 & Archippo dicite, ut quod munus à Domino accepit, id curet implendum.

17 Salutatio mea manu Pauli. Mementote meorum vinculorum. Adsit vobis Dei gratia: Amen.

Scripta est Roma, missa per Tychicum & Onesimum.

PAULI APOSTOLI

EPISTOLA PRIMA AD

THESSALONICENSES.

CAPUT I.

Gratiarum actionem ideò proponit, ut Dei beneficium esse admoneat, quicquid prædicat in ipsis laude dignum: & quod reliquis exemplum facti sint.

PAULUS ET SYLVANUS, & Timotheus Thessalonicensium ecclesiæ, quæ Dei patris est, & Domini Jesu Christi, gratiam, & pacem à Deo patre nostro, & Domino Jesu Christo.

2 Agimus immortales gratias Deo de vobis omnibus, vestri mentionem facientes in nostris precibus,

3 continenter coram Deo, patreque nostro recolentes opus fidei vestræ, charitatisque laborem, & spei in Domino nostro Jesu Christo sitæ coram Deo & patre nostro tolerantiam:

4 scientes, fratres charissimi, vos esse divinitùs electos:

5 quandoquidem evangelium nostrum non fuit apud vos in verbis duntaxat positum, sed cum potentia, sanctoque spiritu & certissimis argumentis conjunctum. Scitis enim & quales nos istic vestra causa fuerimus,

6 & ut vos nostri Dominique fueritis imitatores, admissa doctrina cum multa calamitate, cum sancti afflatus lætitia,

7 adeò ut exemplo fueritis omnibus in Macedonia & Achaia fidentibus.

8 Non solùm enim à vobis Dominica doctrina Macedoniam Achaiamque personuit, verùm etiam in omnia loca permanavit vestra

vestra erga Deum fides, adeò ut nos quicquam loqui non sit opus.

9 Ipsi enim de vobis prædicant, qualem ad vos aditum habuerimus, utque vos à deastris ad Deum converteretis, ut viventi veroque Deo serviretis,

10 & ejus filium ex cœlis expectaretis, quem ex mortuis excitavit Jesum, qui nos à futuro supplicio defendit.

CAPUT II.

Declarat quanta fide ipsis evangelium prædicarit, neque lucrum aut gloriam quæsierit, idque eorum testimonio probat: & quòd ipsi infracto animo persecutiones à suis tulerint. Addit se magno illos visendi desiderio teneri.

SCitis enim ipsi, fratres, nostrum ad vos adventum non inanem fuisse:

2 quin quamvis antè Philippis (ut scitis) mala contumeliasque passi essemus, tamen per Deum nostrum, ausi sumus divinum Evangelium vobis liberè, multo cum certamine, eloqui.

3 Non est enim nostra cohortatio erroris, aut obscœnitatis, aut fraudis:

4 sed, quemadmodum nobis divinitùs probatis creditum est Evangelium, sic loquimur, non ut hominibus placentes, sed Deo, qui nostros explorat animos.

5 Ne enim unquam assentatoria oratione usi sumus, ut vos scitis: nec per avaritiam quicquam fecimus, testis Deus:

6 nec ab hominibus gloriam expetivimus, nec à vobis nec ab aliis Et licet oneri esse possemus, ut Christi Apostoli;

7 tamen adeò mites inter vos fuimus, ut quemadmodum nutrix suos fovet alumnos:

8 sic vos præ vestri cupiditate libenter vobis non modo di vinum Evangelium, verùm e tiam nostras ipsorum animas in pertituri fuerimus: tam cha nobis eratis.

9 Recordamini enim, fratre nostrum laborem ac defatiga nem: quippe qui noctes & di operando (ne quem vestrûm gr varemus) apud vos divinum E vangelium publicaverimus.

10 Vos testes estis, & Dei quàm piè, quàm justè, inculp tè nos erga vos fidentes gesse mus:

11 quemadmodum scitis, unumquemque vestrûm, sic pater liberos, sic cohortarem

12 ac consolaremur, mone musque, ut ita vos gereretis, u Deo dignum esset, qui vos ad um regnum ac gloriam vocat

13 Itaque nos Deo contin ter gratias agimus, quòd vos, a cepto Dei sermone, quem à n bis audivistis, admisistis non h minum sermonem, sed (ut v est) Dei sermonem, qui in v bis fidentibus viget.

14 Vos enim imitatores f stis, fratres, divinarum eccle rum, quæ sunt in Judæa, q ad Christum Jesum attinet: quidem eadem vos quoque p estis à vestris tribulibus, quæ à Judæis,

15 qui etiam Dominum sum suosque vates interfec & nos exegerunt: neque D placent, & omnibus sunt ho nibus contrarii,

16 vetantes ne alienige quò serventur, alloquamur, eorum peccata semper expl tur, adeò extrema Dei ira i stentur.

17 Nos verò, fratres, vo liquandiu præsentia, non an orbati, magna, vehemen

veſtri coràm videndi cupiditate flagravimus:

18 Itaque ad vos venire voluimus, ego quidem Paulus ſemel atque iterum, ſed impedivit nos Satanas.

19 Etenim quænam noſtra ſpes eſt, aut lætitia, aut gloriationis corona? nonne vos coram Domino noſtro Jeſu Chriſto, in ejus adventu?

20 Vos enim noſtra eſtis gloria atque lætitia.

CAPUT III.

Deſiderii erga illos ſui fidem facit, quòd Timotheum ad eos miſerit, quòd proſperi eorum ſtatus nuncio ita ſit affectus, ut ſtratias non poſſit ſatis agere, itaque in precationem erumpit.

1 Itaque cùm jam durare non poſſemus, viſum eſt nobis Athenis relinqui ſolis,

2 Timotheumque mittere, fratrem noſtrum & Dei miniſtrum, ac noſtrum in Chriſti evangelio collegam, ad vos confirmandos, & de veſtra fiducia commonefaciendos,

3 ne quis ob has calamitates percellatur. Scitis enim ipſi nos huic eſſe rei deſtinatos.

4 Nam dum apud vos eramus, vos prædicebamus, fore ut affligeremur: quemadmodum & accidit, & vos ſcitis.

5 Propterea ego me jam non tenui, quin veſtram fidem cognitum mitterem, nè fortè vos tentaſſet tentator, atque ita labor noſter periiſſet.

6 Verùm cùm modò Timotheus, iſtinc ad nos veniſſet, nobiſque veſtram fidem & charitatem nunciaſſet, voſque noſtri bonam ſemper tenere memoriam cupientes videre nos, ut nos quoque vos:

7 propterea de vobis recreati ſumus, fratres, in omni calamitate noſtra ac rebus adverſis, per veſtram fidem,

8 adeò, ut nos nunc vivamus, ſi vos ſtatis in Domino.

9 Ecquam enim Deo de vobis referre gratiarum actionem valeamus, ob tantam lætitiam, quam propter vos percipimus coram Deo noſtro,

10 noctes & dies ſummopere orantes videre vos coràm, & quæ veſtræ fidei deſunt, ſupplere? Ipſe Deus paterque noſter, & Dominus noſter Jeſus Chriſtus noſtrum ad vos iter ſecundet:

11 vos veò Dominus & mutua inter vos, & erga omnes charitate abundè cumulet, quali nos erga vos ſumus:

12 ut animi veſtri inculpata ſanctitate confirmentur in Dei patriſque noſtri conſpectu, in adventum Domini noſtri Jeſu Chriſti cum ejus ſanctis omnibus.

CAPUT IV.

Hortatur ad vitæ ſanctitatem & charitatem mutuam. More infidelium eos vetat lugere mortuos, & hiſtoriam reſurrectionis noſtræ graphicè depingit.

1 Quod ſupereſt igitur, fratres, oramus, ac hortamur vos per Dominum Jeſum, ut quemadmodum à nobis didiciſtis, quomodo vos gerere, Deoque placere debeatis, in eo præcellatis.

2 Scitis enim, quæ mandata vobis per Dominum Jeſum tradiderimus.

3 Hoc enim, & Dei voluntatis, & veſtræ ſanctitatis eſt, ut ab impudicitia vos abſtineatis,

4 ſciatque quiſque veſtrûm ſuum vas cum ſanctimonia ac honeſtate,

5 non (ut alienigenæ Deum ignorantes

ignorantes) cum cupiditatis libidine, possidere,

6 ne quis suum fratrem in negotiis circumveniat, aut circumscribat. Siquidem horum omnium ultor est Dominus, ut etiam antea vobis diximus, testatique sumus.

7 Non enim vocavit nos Deus ad obscœnitatem, sed ad sanctimoniam.

8 Itaque qui repudiat, non hominem repudiat, sed Deum, qui nos suo sancto spiritu donat.

9 Quod ad fraternum amorem attinet, nihil opus est ut vobis scribatur, cùm vos ipsi mutuò amare, divinitùs didiceritis:

10 quippe, cùm id erga omnes fratres, qui sunt in tota Macedonia, faciatis. Hortamur autem vos, fratres, ut in dies præcellatis,

11 acquiescere, & vestras res agere, vestrisque manibus operari contendatis, quomodo nos vobis præcipimus,

12 ut honestè vos ad alienos geratis, nec ulla re indigeatis.

13 Nolo autem ignorare vos, fratres, de iis qui obdormiverunt, ne cruciemini, ut cæteri qui spem non habent.

14 Si enim credimus, Jesum mortuum esse & resurrexisse, ita Deus eos etiam, qui in Christo obdormiverint, ducet cum eo.

15 Hoc enim vobis Domini verbis dicimus, fore ut nos vivi, qui ad Domini adventum supererimus, non antevertamus eos qui obdormiverint.

16 Nam ipse Dominus cum præconio, cum summi angeli voce, cumque divina tuba descendet de cœlo, & mortui in Christo resurgent primùm,

17 deinde nos viventes, qui erimus superstites, unà cum eis rapiemur in nubibus obviam Domino, in aerem, atque ita semper cum Domino erimus.

18 Quamobrem consolamini alius alium his sermonibus.

CAPUT V.

Curiosam temporum adventus Christi inquisitionem damnans, admonet, ut assiduè ad eum excipiendum sint parati. Hinc descendit ad varias admonitiones.

DE temporibus verò, tempestatibusque, fratres, non est opus ut vobis scribatur,

2 cùm ipsi præclarè sciatis, Domini diem esse venturam ut furem noctu.

3 Cùm enim dicent homines, pacem esse & securitatem, tum repentè, ut dolor uterum ferenti, sic eis instabit interitus, quem non effugient.

4 Vos fratres non estis in tenebris, ut vos dies illa tanquam fur opprimat:

5 omnes enim lucis dieique homines estis: Non sumus noctis aut tenebrarum:

6 ne dormiamus ergo, ut cæteri, sed vigilemus, sobriique simus.

7 Nam qui dormiunt, noctu dormiunt: & qui inebriantur, noctu ebrii sunt.

8 At nos cùm diei simus, sobrii simus, induti fidei charitatisque loricam, galeamque spei salutis:

9 siquidem non destinavit nos Deus supplicio, sed salutis partæ per Dominum nostrum Jesum Christum:

10 pro nobis mortuum, ut sive vigilamus, sive dormiamus, unà cum eo vivamus.

11 Quamobrem cohortamini inter vos, & alius alium instituite, ut facitis.

12 Ro-

12 Rogamus autem, vos fra-
es, ut eos qui in vobis laborant,
obiſque præſunt in Domini ne-
ocio, & vos caſtigant, agnoſcatis,
13 & maximi faciatis, charoſ-
ue habeatis, propter eorum o-
us. Præbete vos eos pacatos.
14 Hortamur item vos, fra-
es, caſtigate incompoſitos, ſola-
ini parum magnanimos, infir-
is opitulamini, clementes eſte
omnes.
15 Videte, ne quis cui malum
o malo rependat: ſed ſemper
neficia & inter vos & in omnes
ercete.
16 Semper gaudete,
17 continenter orate,
18 in omnibus Deo gratias a-
è: nam ea eſt Dei de vobis,
i ſitis Chriſti Jeſu, voluntas,
19 Spiritum ne extinguite,
20 vaticinationes ne contem-
e:
21 omnia probate, bonum te-
nete,
22 ab omni maleficii genere
abſtinete.
23 Ipſe Deus pacis vos ſanctos
reddat & abſolutos, integrique
veſtri ſpiritus, & animæ, & cor-
pora criminis expertia in adven-
tum Domini noſtri Jeſu Chriſti
conſerventur.
24 Ita fidelis eſt is qui vos
vocavit, ut id facturus ſit.
25 Fratres, orate pro nobis.
26 Salutate fratres omnes oſ-
culo ſancto.
27 Obteſtor vos per Domi-
num, ut hæc legatur epiſtola o-
mnibus ſanctis fratribus.
28 Adſit vobis Domini noſtri
Jeſu Chriſti gratia. Amen.

*Ad Theſſalonicenſes prima ſcri-
pta eſt Athenis.*

PAULI APOSTOLI
EPISTOLA SECUNDA AD
THESSALONICENSES.

CAPUT I.

*udat incrementa fidei, charita-
is, & tolerantiæ Theſſal. Et
Dei ultionem adverſus priorum
preſſores deſcribens, fideles do-
et recumbere in exſpectationem
etremi judicii.*

PAULUS ET SYLVANUS,
& Timotheus, Theſſalo-
nicenſium eccleſiæ, quæ
patris noſtri eſt, & Domini
Chriſti,
2 gratiam & pacem à Deo
e noſtro, & Domino Jeſu
iſto.
3 Deo gratias agere debemus
immortales de vobis, fratres, ut
dignum eſt, quod adeo creſcit
veſtra fides, adeoque exuberat
veſtrûm omnium mutua cha-
tas,
4 ut noſipſi de vobis glorie-
mur in divinis eccleſiis, de pati-
entia atque fide qua præditi eſtis
in omnibus quas ſuſtinetis, vexa-
tionibus ac calamitatibus:
5 quod indicio eſt fore, ut
juſto Dei judicio divinum reg-
num conſequamini, pro quo pa-
timini.

6 Siquidem æquum est, ut à Deo reddatur, ſicut affligentibus vos afflictio,

7 ſic vobis qui affligimini, requies unà nobiſcum, tum cùm exiſtet de cœlo Dominus Jeſus, cum poteſtatis ſuæ angelis,

8 in igne flammante, ſupplicium irrogaturus neſcientibus Deum, Domini noſtri Jeſu Chriſti Evangelio non obedientibus,

9 qui æterno exitio pœnas dabunt Domino, ejuſque glorioſæ potentiæ,

10 cùm venerit, ut in illa die in ſanctis ſuis illuſtretur, inque cunctis fidentibus admirandus eſſe videatur quòd noſtro ad vos teſtimonio creditum fuerit.

11 Eam ob rem nos ſemper pro vobis oramus, ut vos Deus, eo in quem vocati eſtis, ſtatu dignos reddat, perficiatque ut bonitatem ac fidei opus, & libentiſſimè & fortiter perſequamini atque abſolvatis,

12 quò Domini noſtri Jeſu Chriſti nomen in vobis celebretur, & vos in eo, pro Dei noſtri & Domini Jeſu Chriſti beneficentia.

CAPUT II.

Negat venturum Chriſti diem, donec in Apoſtaſiam prolapſus fuerit mundus, & revelatus fuerit Antichriſtus, cujus interitum deſcribit. Inſertque inde exhortationem ad conſtantiam.

ROgamus autem vos, fratres, quod attinet ad adventum Domini noſtri Jeſu Chriſti, & noſtri ad eum aggregationem,

2 ne citò de ſententia dimoveamini, neve turbemini, nec ſpiritu, nec oratione, nec epiſtola, cujus nos authores eſſe videamur, quaſi inſtet Chriſti dies.

3 Nemo vos ullo modo deci-piat: nam non prius id futurum eſt, quàm venerit defectio, & patefactus fuerit homo flagitioſus, homo ille perditus,

4 qui adverſatur, & ſe ſupra quicquid dicitur Deus aut numen, extollit: adeò ut in Dei templo tanquam Deus ſedeat, ſeſe Deum eſſe oſtendens.

5 An non meminiſtis, me, cum adhuc apud vos eſſem, hæc vobis dicere?

6 Et nunc ſcitis quid obſtet, quò minus exiſtat ille ſuo tempore:

7 ſceleris enim myſterium jam agitur: ſupereſt tantùm, ut qui nunc tenet, è medio tollatur:

8 tum demum exiſtet ille ſceleroſus: quem Dominus oris ſui ſpiritu conficiet, adventuſque ſui claritate delebit:

9 cujus ſceleroſi adventus, Satanæ opera, erit cum omni falſorum prodigiorum, portentorum, miraculorumque genere,

10 cumque omni ſcelerum fraude conjunctus, apud perditos quidem: quoniam veritatis amorem, quo ſalvi fierent, non admiſerint.

11 Propterea mittet eis Deus vim erroris tantam, ut credant mendacio,

12 quò damnentur quicunque veritati non crediderint, ſed ſceleribus delectati fuerint.

13 Nos vero debemus Deo gratias agere immortales de vobis, fratres, Domino dilecti, quòd vos principiò Deus elegerit ad ſalutem, per ſpiritus ſanctimoniam fidemque veritatis,

14 ad quod vos vocavit per Evangelium noſtrum, quærendæ domino noſtro Jeſu Chriſto gloriæ cauſa.

15 Quamobrem, fratres, ſtate, & inſtituta tenete, q

ex noſtra vel oratione vel epiſtola didiciſtis.

16 Ipſe verò Dominus noſter Jeſus Chriſtus, & Deus pater noſter, qui nos ſuo favore adamavit, æternoque ſolatio & bona ſpe donavit,

17 veſtros ſtabiliat animos, & vos in omni bono & ſermone & opere confirmet.

CAPUT III.

Monet ut piis precibus Evangelii prædicationem promoveant: & ſe ſubducant ab iis qui ocio, & curioſitate turbant ordinem publicum, quos etiam à communi fidelium cœtu excludit.

QUod ſupereſt, orate fratres, pro nobis, ut Domini doctrina currat ac illuſtretur, ſicut apud vos,

2 utque defendamur ab importunis, & malis hominibus: nec enim omnium eſt fides.

3 Sed Dominus, ut eſt fidelis, vos confirmabit, & à malo cuſtodiebitur.

4 Atque equidem de vobis per Dominum confidimus, vos quæ vobis præcipimus, ea & facere, & facturos eſſe.

5 Dominus verò veſtros dirigat animos ad divinam charitatem, Chriſtianamque patientiam.

6 Denunciamus autem vobis, fratres, per Domini noſtri Jeſu Chriſti nomen, ut vitetis omnem fratrem intemperanter ſe, non ex inſtitutione, quam à nobis accepit, gerentem.

7 Nam vos ipſi ſcitis quomodo nos imitandi: quippe qui non adeò non intemperanter geſſerimus apud vos,

8 ut ne victum quidem gratis à quicquam acceperimus, ſed operoſo labore noctes & dies functi fuerimus, ne cui veſtrûm graves eſſemus:

9 non quia nobis id non liceret, ſed ut nos vobis imitandos exemplum proponeremus.

10 Etenim dum iſtic eramus, hoc vobis edicebamus, ſi quis operari nollet, eum ne comedere quidem debere.

11 Audimus enim quoſdam apud vos immodeſtè vivere, nihil agentes, ſed ſupervacanea agentes.

12 Iis nos edicimus, eoſque per Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum hortamur, ut quietè operantes ſibi victum quærant.

13 Vos verò, fratres, nolite recte agendo fatigari.

14 Quod ſi quis dictis noſtris non obtemperat, eum per epiſtolam ſignificate, & ab ejus commercio abſtinete, ut eum pudeat:

15 neve eum pro inimico habete, ſed ut fratrem caſtigate.

16 Ipſe pacis Dominus, pace vos & ſemper, & omnino donet. Dominus vobis adſit omnibus.

17 Salutatio mea manu Pauli, quod ſignum eſt in omnibus epiſtolis. Sic ſcribo:

18 Adſit vobis omnibus Domini noſtri Jeſu Chriſti gratia: Amen.

Scripta Athenis.

PAULI APOSTOLI
EPISTOLA PRIMA AD
TIMOTHEUM.

CAPUT I.

Absolutum veri paſtoris exemplar proponens, cùm præcipua eius functio ſit in docendo, monet ut rejectis vanis quæſtionibus ea tradat, quæ charitatem & fidem ſpirent. Ac ne contemptui ſit ſua authoritas, qualis factus ſit, per Dei gratiam honorificè prædicat.

PAULUS Apoſtolus Jeſu Chriſti ex mandato Dei ſervatoris noſtri, & Domini Jeſu Chriſti, ſpei noſtræ,

2 Timotheo germano in fide filio, gratiam, miſericordiam, pacem a Deo patre noſtro, & Domino Jeſu Chriſto, Domino noſtro.

3 Quemadmodum ego te in Macedoniam proficiſcens cohortatus ſum, maneto Epheſi, ut quibuſdam denuncies ne aliam ſequantur doctrinam,

4 néve fabulas attendant, & antiquitates infinitas, quæ potius quæſtiones pariunt, quàm divinam in fide inſtructionem.

5 Enimverò præceptionum finis eſt charitas, ex animo puro, bonaque conſcientia, fide non ficta proficiſcens:

6 a quibus aberrantes quidam, in eam orationis vanitatem deflexerunt,

7 ut velint legis eſſe doctores, cùm neſciant quid dicant, neque de quibus affirment.

8 Scimus ſane bonam eſſe legem, ſi quis ea legitimè utatur.

9 hoc intelligens, juſtis non eſſe latam legem, ſed ſceleratis & contumacibus, impiis & improbis, irreligioſis & profanis, parricidis & matricidis,

10 homicidis, impudicis, pædiconibus, plagiariis, mendacibus, perjuris, & ſi quid aliud ſanæ doctrinæ contrarium eſt,

11 quæ ſita eſt in glorioſo beati Dei Evangelio, quod mihi commiſſum eſt.

12 Et gratiam habeo ei qui mihi vires dedit, Chriſto Jeſu Domino noſtro, qui mihi tantum fidei habuerit, ut me huic miniſterio præficeret,

13 qui prius eram in Deum maledicus, & infeſtus, & contumelioſus. Sed mei miſertum eſt, quoniam ignarus feci, expers fidei:

14 verùm Domini noſtri beneficium fuit excellentiſſimum, cum fide & charitate in Chriſto Jeſu poſita.

15 Certa res eſt, & omni approbatione digna, Chriſtum Jeſum in mundum veniſſe ſervatum ſontes, quorum vel primus ego ſum.

16 Sed ideo mihi tributa miſericordia eſt, ut in me in primis exereret Jeſus Chriſtus ſummam clementiam, ad eorum exemplum, qui ei fidem eſſent habituri ad vitam æternam.

17 Regi autem ſeculorum immortali, inaſpectabili, ſoli ſapienti

Deo

Deo honos & gloria in perpetua ſecula: Amen.

18 Hoc tibi præceptum commendo, fili Timothee, ſecundùm prægreſſa de te oracula, ut quemadmodum ea poſtulant præclara fungare militia,

19 fidem habens, bonamque conſcientiam: qua repulſa, quidam fidei naufragium fecerunt,

20 quorum eſt Hymenæus & Alexander, quos ego Satanæ dedidi, ut dediſcant impiè loqui.

CAPUT II.

In precibus publicis vult omnes commendari Deo, idque duplici ratione. Inde omnes cujuſcunque loci ſint, ad orationem invitat, & quo veſtitu, quaque modeſtia mulieres in ſacro cœtu ſe gerere debeant, diſſerit.

EXhortor igitur primum omnium, ut fiant ſupplicationes, preces, interpellationes, gratiarum actiones, pro cunctis hominibus,

2 pro regibus & omnibus poteſtate pollentibus, ut tranquillam quietamque vitam agamus, cum omni pietate ac gravitate.

3 Hoc enim honeſtum eſt, noſtroque ſervatori Deo acceptum,

4 qui omnes homines ſervari vult, & ad veritatis cognitionem venire.

5 Unus enim Deus eſt, unus item ſequeſter Dei & hominum, homo Chriſtus Jeſus,

6 qui ſeipſum, liberationis pretium pro cunctis dedit: quam ad rem ſuis temporibus teſtandam ego præco ſum & apoſtolus conſtitutus.

7 Verum dico per Chriſtum, non mentior, magiſter alienigenarum fidelis atque verax.

8 Volo igitur ut ſupplicent homines quovis in loco, attollentes pias manus, citra iram pravamque cogitationem.

9 Item ut ſe mulieres modeſto habitu cum verecundia & frugalitate comant, non cincinnis, aut auro aut margaritis, aut ſumptuoſo veſtitu:

10 ſed ut fœminas decet, pietatem rectè factis profitentes,

11 Mulier quietè diſcat, ſumma cum obedientia.

12 Mulieri quidem docere non permitto, nec authoritatem ſibi vendicare in virum, ſed quietam eſſe.

13 Nam prior Adamus formatus eſt, deinde Eva:

14 & Adamus non deceptus eſt: at mulier decepta delictum admiſit.

15 Servabitur tamen per liberorum procreationem, ſi manſerit in fide, & charitate, & ſanctimonia cum frugalitate.

CAPUT III.

Epiſcopos, & Diaconos Chriſtianos depingit, cum eorum uxoribus, liberis & familia. Et eccleſiam domum Dei nominat.

CErta res eſt: ſi quis epiſcopi munus expetit, bonum munus cupit.

2 Debet autem epiſcopus irreprehenſibilis eſſe, unius uxoris vir, ſobrius, frugi, modeſtus, hoſpitalis, aptus ad docendum:

3 non vinolentus, non percuſſor, non ſordidus, ſed æquanimis, à jurgiis & avaritia alienus,

4 Suam domum bene adminiſtrans, liberos habens dicto audientes, ſumma cum gravitate.

5 Quòd ſi quis ſuam ipſius domum adminiſtrare neſcit, quo pacto Dei eccleſiam procurabit?

6 Ne ſit novitius: ne inflatus, in Diaboli criminationem incurrat.

7 Debet etiam honeſto alienorum teſtimonio commendatus

esse, ne in probrum diabolique laqueum incidat.

8 Itidem ministri sint graves, non bilingues, non vino nimis dediti, non sordidi,

9 in fidei arcano sibi bene conscii.

10 Atque hi prius probentur, deinde ministrent inculpati.

11 Uxores item graves, non caluminiatrices, sobriæ, fideles in omnibus.

12 Ministri sint singularum uxorum viri, liberos domosque suas bene regentes.

13 Nam qui rectè ministrant, ii præclarum sibi gradum faciunt, magnamque in fide in Christo Jesu collocanda libertatem.

14 Hæc tibi scribo, sperans me ad te venturum esse brevi,

15 ut, si tardem, scias quomodo sit in Dei domo versandum, quæ est Dei viventis ecclesia, veritatis columen atque firmamentum.

16 Et profectò magnum est pietatis arcanum, Deus apparuit in carne, per spiritum commendatus est, conspectus angelis, prædicatus gentibus, creditus in mundo, receptus in gloria.

CAPUT IV.

Falsas doctrinas tam de conjugii & ciborum discrimine, quam prophanas damnat, commendat autem pietatis studium, & assiduam scripturæ lectionem.

SPiritus autem disertè dicit, fore ut ultimis temporibus, deficiant quidam à fide, spiritibus addicti fallacibus, dæmoniorumque doctrinis,

2 per simulationem hominum falsiloquorum, inustam habentium conscientiam:

3 vetantium matrimonia contrahere, abstinere cibis, quos Deus creavit, ut eis cum gratiarum actione vescantur fidentes, qui verum intelligunt:

4 videlicet omnia à Deo condita, esse bona, nihilque rejiciendum, quod cum gratiarum actione sumatur,

5 quippe quod divinis verbis & supplicatione lustretur.

6 Hæc tu fratribus proponens, bonus eris Jesu Christi minister, educatus in fidei verbis, bonæque doctrinæ quam assecutus es.

7 Profanas autem & aniles fabulas evita, ac teipsum ad pietatem exerceto.

8 Cùm sit enim corporis exercitatio ad pauca utilis, pietas ad omnia utilis est, promissiones habens & præsentis & futuræ vitæ.

9 Certa res est, & summa approbatione digna.

10 Nam ideo & laboramus, & probra patimur, quòd spem habemus in vivente Deo, qui cùm omnium, tum maximè fidentium hominum servator est.

11 Hæc præcipito ac doceto.

12 Effice ut nemo tuam juventutem despiciat: quin fidentibus exemplo esto; verbis, moribus, charitate, spiritu, fide, castitate, donec veniam.

13 Da operam lectioni, cohortationi, doctrinæ.

14 Noli donem negligere, qua præditus es, quæ tibi per oraculum collata est, cùm quidem tibi manus imposuissent senatus.

15 Hæc meditare, in his esto, ut in omnibus proficere videare.

16 Curam gere & tui ipsius, & doctrinæ, in iisque persevera: hoc enim faciens, & teipsum servabis, & auditores tuos.

CAPUT V.

Postquam modum monendi singulos præscripsit, de viduis agit, qua tunc in Ecclesia ministerium coeptabantur, inde ad presbyte-

presbyteros transit, & quadam corporis valetudini servientia admiscet.

SEniorem ne objurgato, sed ut patrem exhortare: juniores, ut fratres:

2 seniores fœminas, ut matres: juniores ut sorores, summa cum castitate.

3 Viduas honora, quæ verè viduæ sunt.

4 Quòd si quæ vidua liberos habet, aut nepotes, doceat in primis suam familiam pietatem colere, parentibusque vicem reddere. Hoc enim honestum est, & Domino acceptum.

5 Vera quidem vidua & deserta, habet in Deo spem, vacatque supplicationibus & precibus noctes & dies.

6 At deliciis indulgens vidua, vivens mortua est.

7 Atque hæc denuncia to, ut sint criminis expertes.

8 Quòd si quis suorum præsertim domesticorum, curam non habet, ea fidem abnegavit, estque infidente deterior.

9 Vidua eooptetur non minor annis sexaginta, quæ unius viri fuerit uxor,

10 à recte factis bene audiens, si liberos educavit, si hospitalitatem exercuit, si sanctorum pedes lavit, si subvenit afflictis, si omnia rectè facta persecuta est.

11 Juniores autem viduas repudiato. Nam postquam Christum repudiantes lascivire cœperunt, nubere volunt:

12 eo damnandæ, quòd primam fidem fregerunt.

13 Adde quod otiosæ discunt pervagari domus: nec solum otiosæ, verumetiam nugaces, & curiosæ, loquentes illicita.

14 Itaque volo juniores nubere, liberis operam dare, regere familiam, nullam dare adversario occasionem criminandi.

15 Jam enim nonnullæ ad Satanam desciverunt.

16 Si quis, aut si quæ fidens viduas habet, subveniat eis: neve gravetur Ecclesia, ut veris viduis sufficiat.

17 Seniores qui rectè gubernant, gemino præmio afficiantur, præsertim qui in sermone doctrinaque elaborant.

18 Aiunt enim literæ: Bovi trituranti os ne obturato: &, Dignus est operarius mercede sua.

19 Contra seniorem ne admiseris accusationem, nisi duo treve testes sint.

20 Peccantes coram omnibus argue, quo cæteri metu afficiantur.

21 Obtestor in Dei, Dominique Jesu Christi, & lectorum angelorum conspectu, ut hæc sine ullo discrimine exequare, nihil per favorem faciens.

22 Manus nemini protinus imponito, neve aliena peccata participato. Teipsum castum servato.

23 Ne amplius aquam bibe, sed exiguo vino utere, propter tuum stomachum, & crebras infirmitates.

24 Nonnullorum hominum peccata perspicua sunt, & judicium anteveniunt: in nonnullis verò subsequuntur.

25 Itidem rectè facta perspicua sunt, & quæ aliter se habent, latere nequeunt.

CAPUT VI.

Docet quid servos deceat. Quàm exitiosa pestis sit avaritia. Et postquam obiter de divitibus meminit, iterum prohibet Timotheo ne se inanibus doctrinis impediat.

Quicunque sunt sub jugo servi, heros suos omni honore dignos existiment, ne Dei nomen & doctrina malè audiat.

2 Qui verò fidentes habent heros, ne ideo contemnant, quia fratres sunt: sed potius serviant, quia fidentes, Deoque chari sunt, idem beneficium adepti. Hæc doce, & exhortare.

3 Si quis diversam sequitur doctrinam, neque sanis Domini nostri Jesu Christi dictis, pietatisque doctrinæ accedit,

4 is inflatus nihil intelligit, sed morbo circa quæstiones & verborum certamina laborat: ex quibus oritur invidia, jurgium, maledicta, pravæ suspiciones,

5 ineptæ disputationes hominum mente corruptorum, & veri expertium, pietatem pro quæstu habentium. A talibus abstineto.

6 Est verò quæstus magnus pietas, & sua sorte contentum esse.

7 Cum enim nihil in mundum attulerimus, profectò nihil auferre possumus:

8 itaque alimenta & tegumenta habentes, iis contenti simus.

9 Qui verò ditescere volunt, incidunt in tentationem, & in laqueum, inque multas & insanas ac pernicioſas cupiditates, quæ homines in perniciem interitumque demergunt.

10 Radix enim omnium malorum est avaritia: cujus avidi quidam, à fide aberrarunt & sese in multos dolores induxerunt.

11 At tu, divine vir, hæc fuge, justitiamque persequere, pietatem, fidem, charitatem, patientiam, mansuetudinem.

12 Certa præclarum fidei certamen: vitam prehende sempiternam, ad quam vocatus es, & præclara professione coram multis testibus professus es.

13 Edico tibi in Dei conspectu, vitam dantis omnibus: itemque Christi Jesu, qui coram Pontio Pilato præclara illa confessione verum testatus est,

14 ut præceptionem serves intemeratus ac irreprehensibilis, usque ad adventum domini nostri Jesu Christi,

15 quem adventum suis temporibus exhibebit beatus ille, solusque potens, regnantium rex, & dominantium Dominus,

16 solus habens immortalitatem, lumen habitans inaccessum, quem hominum nullus neque vidit, neque videre potest, cui honor & imperium æternum.

17 Amen. Iis qui in hac vita divites sunt, denuncia ne superbiant, néve spem habeant in incertis divitiis: sed in vivente Deo, qui nobis omnia largè suppeditat ad fruitionem:

18 ut benefaciant, ut rectè factis divites, ut liberales sint atque largi,

19 præclarum sibi fundamentum in futurum congerentes, ut vitam assequantur verè sempiternam.

20 O Timothee, depositum serva, abhorrens à profanarum vocum vanitate, & dissidiis ejus quæ falsò nominatur scientia:

21 quam profitentes quidam, à fide aberrarunt. Adsit tibi gratia: Amen.

Scripta est Laodicea, qua Pacatiana Phrygia caput est.

PAULI

PAULI APOSTOLI
EPISTOLA SECUNDA AD
TIMOTHEUM.

CAPUT I.

Laudata fide Timothei, ut in munere ſibi commiſſo fideliter pergat, eum hortatur. Et ne propter ſua vincula, aut aliorum defectiones labaſcat, de ſuo apoſtolatu gloriatur, & depoſiti cuſtodiam illi commendat. Laudat etiam Oneſiphorum.

PAULUS apoſtolus Jeſu Chriſti, Dei voluntate, ſecundùm vitæ in Chriſto Jeſu poſitæ promiſſionem,

2 Timotheo charo filio gratiam, miſericordiam, pacem, à Deo patre, & Chriſto Jeſu Domino noſtro.

3 Gratiam habeo Deo, quem ritu majorum pura conſcientia colo, quòd aſſiduam teneo memoriam tui in meis ſupplicationibus,

4 noctes & dies cupiens videre te, memor tuarum lacrymarum, ut lætitia complear.

5 memoria repetens tuam non fictam fidem, quæ prius habitavit in avia tua Loide, & matre Eunica, & (quomodo mihi perſuaſi) etiam in te.

6 Quam ob cauſam ſummoneo te, ut ſuſcites divinam dotem, qua per mearum manuum impoſitionem præditus es.

7 Non enim dedit nobis Deus timiditatis ſpiritum, ſed fortitudinis, & charitatis, ac frugalitatis.

8 Quamobrem ne te pudeat teſtificationis Domini noſtri, neque me ejus vincti: ſed ſimul Evangelii adverſa, Dei virtute, perpetere,

9 qui nos ſervavit, ad ſanctumque ſtatum vocavit, non ob facta noſtra, ſed ob ſuum decretum & beneficium, quod nobis in Chriſto Jeſu ante omnem temporum æternitatem donatum,

10 nunc repræſentatum eſt adventu ſervatoris noſtri Jeſu Chriſti, qui & mortem abolevit, & vitam ac immortalitatem colluſtravit, per Evangelium,

11 ad quod ego externarum gentium præco & Apoſtolus & magiſter conſtitutus ſum.

12 ob quam cauſam hæc patior: ſed me non pudet. Scio enim cui crediderim: & perſuaſum habeo, eum poſſe meum depoſitum cuſtodire ad illam diem.

13 Exemplum ſanorum dictorum, quæ ex me audiviſti, retineto cum fide & charitate in Chriſto Jeſu poſita.

14 Præclarum iſtud depoſitum ſervato, per ſpiritum ſanctum in nos habitantem.

15 Adverſati ſunt me (hoc tu noſti) omnes Aſiani, quorum eſt Phygelus, & Hermogenes.

16 Tribuat Dominus miſericordiam Oneſiphori familiæ: namis me ſæpe recreavit:

17 adeóque eum meæ catenæ non puduit, ut poſtquam Romam pervenit, me diligenter quæſiverit, ac invenerit.

18 Faxit Dominus, ut miſeri-

cordiam consequatur à Domino in illa die. Quantum item Ephesi præstiterit, tu satis nosti.

CAPUT II.

Ut perseverantiam in militia Christiana commendet, similitudines sumit à militibus, & ab agricolis. Vincula sua sanctis usui esse declarat. Inde monet Timotheum ut sermonem veritatis rectè dispertiat, & reproborum exempla fugiens, modeste omnia agat.

QUare tu, mi fili, convalesce beneficio in Christo Jesu posito:

2 & quæ ex me multis testibus audivisti, ea exponito fidis hominibus, qui sint ad alios etiam docendos idonei.

3 Tu ergo adversa patere, ut bonus Jesu Christi miles.

4 Nemo militans sese vitæ negotiis implicat, ut militiæ duci placeat.

5 Jam si quis dimicet, non coronatur, nisi legitimè dimicaverit.

6 Laborandum agricolæ est prius quàm fructum percipiat.

7 Intellige quæ dico: det verò tibi Dominus industriam in omnibus.

8 Recordare Jesum Christum ex mortuis excitatum, Davidis semine prognatum, ut fert Evangelium meum.

9 in quo adversa fero usque ad vincula, tanquam facinorosis: verùm divinus sermo vinctus non est.

10 Propterea omnia tolero propter electos, ut ipsi quoque positam in Christo Jesu salutem cum gloria consequantur æterna.

11 Certa res est: si simul mortui sumus, simul etiam vivemus.

12 Si unà toleramus, etiam unà regnabimus. Si negamus, ille quoque negabit nos:

13 si diffidimus, ille fidelis manet, seipsum negare non potest.

14 Hæc commemorato, obtestans in Domini conspectu, non esse verbis pugnandum, quæ res non modò nihil profit, verùm etiam auditores evertat.

15 Da operam tu teipsum Deo probes, operarium non erubescendum, rectè secantem veritatis orationem.

16 Profanas autem verborum futilitates evitato: nam ad multam serpent impietatem,

17 eorumque sermo gangræna riru corrodet: quorum est Hymenæus & Philetus,

18 qui à veritate aberrarunt, dicentes resurrectionem jam fuisse, & nonnullorum fidem evertunt.

19 Atqui firmum Dei fundamentum stat, hoc habens sigillum: Novit Dominus qui sint sui: itaque recedat ab injustitia, quisquis nominat Christi nomen.

20 In magna autem domo non sunt solum aurea argenteaque vasa, verùm etiam lignea & testacea, & alia ad res honestas, alia ad inhonestas.

21 Proinde si quis seipsum ab his expurgaverit, vas erit ad honestatem sacratum, hero utile, ad omne bonum opus paratum.

22 Juveniles cupiditates fuge: justitiam, fidem, charitatem, pacem, unà cum iis qui Dominum sincero animo invocant, persequere.

23 Stultas & indoctas quæstiones declina, quippe quæ (ut scis) pugnas gignant:

24 cùm Domini servus non pugnare debeat, sed erga omnes mitis esse, ad docendum accommodatus, injuriæ patiens,

25 cum mansuetudine erudiens dissentientes, si forte Deo eos ad frugem revocante, verum agnoscant:

26 ad

26 ad ſeque redeant, & diaboli laqueum evadant, à quo capti, ejus arbitrio tenentur.

CAPUT III.

Prædicit quàm infeſta pijs tempora immineant: ſed fiducia victoriæ animat eos ad certamen: exercitationem ſanæ doctrinæ inprimis commendans.

ILlud autem ſcito, extremo ævo difficilia fore tempora.

2 erunt enim homines ſui amantes, avari, arrogantes, ſuperbi, maledici, in parentes contumaces, ingrati, irreligioſi,

3 inhumani, fœdifragi, calumniatores, intemperantes, immites, virtutis inimici,

4 proditores, temerarii, inflati *L.* Cæci & *G.* voluptatis magis quam Dei amantes.

5 pietatis ſpeciem habentes, ſed qui ejus vim abnegaverint. Hos tu averſare.

6 Ex his autem ſunt, qui in domos ſeſe inſinuant, captivaſque reddunt mulierculas, quæ peccatis coopertæ, & variis cupiditatibus actæ,

7 ſemper diſcunt, & nunquam ad veri cognitionem pervenire poſſunt.

8 Ac quomodo Jannes & Jambres Moſi reſtiterunt, ita hi veritati reſiſtunt: homines mente corrupti, circa fidem improbati.

9 Verùm non procedent longius: nam eorum dementia erit omnibus perſpicua, ut illorum fuit.

10 Tu verò aſſequutus es meam doctrinam, mores, propoſitum, fidem, clementiam, charitatem, patientiam,

11 vexationes, res adverſas: qualia mihi contigerunt Antiochiæ, Iconii, Lyſtris: quales vexationes ſuſtinui: ex quibus omnibus me vindicavit Dominus.

12 Et verò omnes qui volent in Chriſto Jeſu piè vivere, infeſtabantur:

13 cùm interea mali homines & impoſtores pergent in deterius, & fallent & fallentur.

14 Tu verò in eis perſevera quæ didiciſti, & per quæ fidens factus es, cùm & ſcias à quo didiceris,

15 & à puero ſacras literas noveris, quæ te poſſint erudire ad ſalutem per fidem Chriſto Jeſu habendam.

16 Omne ſcriptum divinitùs inſpiratum eſt, & utile ad doctrinam, ad reprehenſionem, ad correctionem, ad juſtitiæ diſciplinam,

17 ut compoſitus ſit divinus homo, ad omne rectè factum bene comparatus.

CAPUT IV.

Obteſtatur eum ut maximè evangelium prædicet in tam deplorato tempore. Sibi in propinquo eſſe mortem, ſed ita ut quaſi victor ad glorioſum triumphum properet. Tandem accerſendi Timothei neceſſitatem ex præſenti ſuo ſtatu oſtendit.

ITaque obteſtor ego in Dei conſpectu, & Domini Jeſu Chriſti, qui adventu regnoque ſuo & vivos & mortuos judicaturus eſt,

2 publica doctrinam, inſta opportune, importunè: argue, increpa, cohortare ſumma cum clementia ac doctrina.

3 Erit enim tempus cum ſanam doctrinam non ferent homines, ſed ad ſuas libidines ſibi magiſtros cumulabunt,

4 auribuſque prurientibus, & à vero averſis, ad fabulas ſe convertent,

5 Tu verò in omnibus eſto ſobrius: mala patere: Evangeliſtæ officio fungere: tuo munere perfungere.

6 Nam ego jamjam immolandus ſum, diſceſſuſque mei tempus inſtat.

7 Præclarum certamen certavi: curſum abſolvi: fidem ſervavi:

8 quod ſupereſt, reſervatur mihi juſtitiæ corona, quam mihi Dominus reddet in illa die, juſtus judex: neque ſolum mihi, ſed etiam omnibus qui ejus adventum amaverint,

9 Da operam ut ad me brevi venias.

10 Demas enim me, vitæ præſentis amore, dereliquit, & Theſſalonicam profectus eſt: Creſcens in Galatiam: Titus in Dalmatiam:

11 Lucas ſolus eſt mecum. Marcum aſſumptum tecum adducito: eſt enim mihi utilis ad miniſterium.

12 Tychicum legavi Epheſum.

13 Penulam, quam in Troade apud Carpum reliqui, cum venies afferto, & liberos, maximè membranas.

14 Alexander faber ferrarius multis me malis affecit: reddat ei dominus digna ejus factis præmia.

15 Eum tu quoque caveto: nam magnopere reſtitit noſtris verbis:

16 In prima mea cauſæ dictione nemo mihi adfuit, ſed omnes me deſeruerunt, id quod ne eis imputetur precor.

17 At Dominus mihi adfuit, meque corroboravit, ut per me peragatur præconium, audiantque gentes omnes: atque ita liberatus ſum ex leonis ore,

18 meque liberabit ab omni mala re, & ad cœleſte ſuum regnum conſervabit Dominus, cui gloria in perpetua ſecula: Amen.

19 Salura Priſcam, & Aquilam, & Oneſiphori familiam.

20 Eraſtus manſit Corinthi. Trophimum reliqui Mileti ægrotantem.

21 Cura ut ante hyemem venias. Salutat te Eubulus, & Pudens, & Linus, & Claudia, denique fratres omnes.

22 Dominus Jeſus Chriſtus adſit animo tuo. Adſit vobis gratia: Amen.

Scripta eſt Roma ad Timotheum ſecunda, cùm ſe Paulus iterum ſtitiſſet Cæſari Neroni.

PAULI APOSTOLI

EPISTOLA AD

TITUM.

CAPUT I.

Docet quales oporteat miniſtros eligere, ſimul oſtendit quomodo vaniloquis os obturare oportet. Hac occaſione perſtringit Cretenſium mores, Ac Judæos qui in rebus externis ſanctitatem locabant.

PAULUS Dei ſervus, & Jeſu Chriſti Apoſtolus, quod attinet ad fidem electorum Dei, & veritatis cognitionem,

2 quæ in religione cum ſpe vitæ ſempiternæ conjuncta ſita eſt,

est, quam Deus qui nunquam mentitur, ante æterna tempora promiserat,

3 & suis temporibus exhibuit, videlicet suum sermonem prædicatione promulgandum, quod prædicatum mihi servatoris nostri Dei mandato commissum est,

4 Tito germano, quod ad communem fidem attinet, filio, gratiam, misericordiam, pacem à Deo patre, & Domino Jesu Christo servatore nostro.

5 Ego te iccirco in Creta reliqui, ut reliqua componas, & oppidatim seniores constituas, ut ego tibi præcepi:

6 Si quis est inculpatus, unius uxoris vir, liberos habens fidentes, non luxu infames aut contumaces.

7 Decet enim episcopum inculpatum esse, ut Dei dispensatorem, non audacem, non iracundum, non vinolentum, non percussorem, non avarum:

8 sed hospitalem, virtutis amantem, frugi, justum, pium, temperantem,

9 fidi sermonis, qui in docendo adhibetur, defensorem, quo possit & sana doctrina cohortari, & contradicentes refellere.

10 Sunt enim multi refractarii, & vaniloqui, atque vafri, præsertim circumcisi, quos refutare oportet:

11 qui totas domos evertunt, docentes illicita, turpis lucri causa.

12 Dixit eorum quidam, proprius ipsorum vates: Cres semper mendax, mala bestia, venter iners est.

13 Hoc testimonium verum est: quamobrem argue eos severè, ut sint in fide sani,

14 non addicti Judaicis fabulis, hominumque præceptis, veritatem aversantium.

15 Puris quidem pura sunt omnia: sed pollutis & infidelibus nihil purum: quin polluta est eorum & mens & conscientia.

16 Deum se scire profitentur, & eundem factis negant, nefarii, & contumaces, & ad omne bonum opus inepti.

CAPUT II.

Personarum & ætatum præscribens officia, jubet ut de moribus doceat Ecclesiam: & à fine redemptionis argumentatur, quem dicit esse studium piè & rectè vivendi.

TU verò loquere quæ sanam deceant doctrinam.

2 Senes ut sint sobrii, graves, frugi: fide, charitate & patientia sani.

3 Anus item habitu augustæ, non calumniatrices, non nimis emancipatæ vino, bene institutæ:

4 ut juvenes fœminas doceant suorum virorum ac liberorum amantes esse:

5 frugi, castas, domi manentes, bonas, suis viris obedientes, ne divina doctrina malè audiat.

6 Juniores item exhortare ut sint frugi:

7 in cunctis teipsum rectè factorum exemplum præstans, in doctrina integritatem, gravitatem,

8 orationem sanam; & quæ damnari nequeat, ut adversarii moveantur, nihil habentes de vobis dicere vitiosum.

9 Servi suis heris pareant, in omnibus obsequiosi, non respondatores, non furaces,

10 sed summam fidem bene præstantes, quo servatoris nostri Dei doctrinam cohonestent in omnibus.

11 Extitit enim divina beneficentia,

ficentia, cunctis hominibus salutaris,

12 quæ nos erudiat ut impietate mundanisque cupiditatibus vale dicto, frugaliter & justè pieque vivamus in hoc sæculo,

13 exspectantes speratam beatitudinem, adventumque gloriosum magni Dei, & servatoris nostri Jesu Christi,

14 qui seipsum pro nobis dedit, quo nos ab omni scelere vindicaret, & sibi peculiarem populum purgaret, rectè factorum cupidum.

15 Hæc loquere & exhortare, & argue summa cum authoritate, ita ut nemo te contemnat.

CAPUT III.

Generaliter nunc vult omnes moneri ut placidè colant ordinem politicum & memores sint vitæ pristinæ, ut justificationem omnem ex gratia esse existiment. Quod si quis contentiosus his reclamet illum jubet omitti.

EOs commonefacito ut magistratibus & potestatibus pareant, & imperata faciant: ad omne rectè factum parati sint:

2 nemini maledicant: ne sint contentiosi, sed æquanimes, summam erga omnes homines comitatem exerentes.

3 Fuimus enim aliquando nos quoque dementes, contumaces, errantes, variis servientes cupiditatibus & voluptatibus, in pravitate invidiaque degentes, alii aliis infensi.

4 Sed postquam benignitas & humanitas extitit servatoris nostri Dei,

5 non ob justitiæ opera, quæ fecerimus nos, sed pro sua misericordia servavit nos, lavacro renascentiæ, renovationisque spiritus sancti,

6 quo nos largè perfudit, per Jesum Christum servatorem nostrum,

7 ut ejus beneficio justi facti, fiamus hæredes vitæ, quæ speratur, æternæ.

8 Certa res est. Hæc te asseverare volo, quò curent rectè factis fungi, qui Deo confidunt. Hæc sunt præclara, & hominibus utilia.

9 Stultis autem quæstionibus, & antiquitatibus, & litibus pugnisque legalibus, supersedeto: sunt enim inutiles atque futiles.

10 Sectarium hominem post unam atque alteram admonitionem declinato,

11 sciens eum perversum esse, & ita peccare, ut ipse à seipso damnetur.

12 Cum ad te Artemam aut Tychicum misero, cura ut ad me venias Nicopolim: illic enim hyemare statui.

13 Zenam legisperitum, & Apollo sedulo deducito, ne quid eis desit.

14 Discant & nostri rectè facta obire, ad usus necessarios, ne sint infructuosi.

15 Salutant te mei comites omnes. Saluta eos, qui nos amant in fide. Adsit vobis omnibus gratia: Amen.

Scripta Nicopoli Macedoniæ.

PAULI

PAULI APOSTOLI
EPISTOLA AD
PHILEMONEM.

CAPUT I.

Paulus argumentum humile hic tractans, ſuo tamen more ſublimis ad Deum evehitur. Fugitivum ſervum & furem Philemoni remittens, pro illo deprecatur veniam: & graviter de æquitate Chriſtiana deprecatur.

PAULUS Jeſu Chriſti vinctus, & Timotheus frater, Philemoni charo amico, adjutorique noſtro,

2 & Appiæ chariſſimæ, & Archippo commilitoni noſtro, & eccleſiæ domus tuæ,

3 gratiam & pacem à Deo patre noſtro, & Domino Jeſu Chriſto.

4 Ago Deo meo gratias, ſemper tui mentionem faciens in meis ſupplicationibus,

5 audiens qua charitate, & fide præditus ſis tum in Dominum Jeſum, tum erga ſanctos omnes,

6 quo iſta liberalitate tuæ in Chriſto Jeſu collocatæ fidei fiat, ut intelligatur quantum ſit in à vobis boni.

7 Magna quidem lætitia & conſolatione afficimur ex charitate tua, quòd ſanctorum animi per te, frater, recreati ſunt.

8 Proinde cùm magnam in Chriſto authoritatem habeam imperandi tibi officium,

9 propter charitatem potius rogo, talis ego, hoc eſt Paulus ſenex, & nunc etiam Jeſu Chriſti vinctus.

10 Te inquam, rogo de meo filio, quem in meis vinculis genui, Oneſimo,

11 eo qui tibi aliquando fuit inutilis, nunc & tibi & mihi utilis, quem dimiſi.

12 Tu verò eum, hoc eſt, mihi intimum, recipe:

13 quem ego volebam apud me retinere, ut mihi tua vice miniſtraret in Evangelii vinculis:

14 ſed injuſſu tuo nihil volui facere ut non coactum, ſed voluntarium eſſet tuum beneficium.

15 Fortaſſis enim ideo ad tempus abfuit, ut eum reciperes æternum:

16 non jam ut ſervum, ſed plus quàm ſervum, fratrem etiam mihi chariſſimum, nedum tibi, & carnis & Dominicæ religionis nomine.

17 Quare ſi me ſocium habes, accipe eum, ut me.

18 Quod ſi quid te læſit, aut tibi debet, id mihi imputato.

19 Ego Paulus ſcripſi meâ manu, ego diſſolvam: ut interim illud tibi non dicam, quod tu mihi etiam teipſum debes.

20 Age, frater, gratificare mihi per Dominum, recrea meum animum per Dominum.

21 Fretus obedientia tua ſcripſi tibi: ſciens te plus etiam, quàm peto, facturum.

22 Præterea

22 Præterea para mihi hospitium. Spero enim fore ut vobis per vestras preces condoner.

23 Salutant te Epaphras meæ in Christo Jesu captivitatis comes:

24 & Marcus, Aristarchus, Demas, Lucas, collegæ mei.

25 Domini nostri Jesu Christi gratia adsit animis vestris: Amen.

Missa est Roma, per Onesimum servum.

JACOBI APOSTOLI EPISTOLA.

CAPUT I.

Disserit de patientia, de fide, de animi modestia, ad divites. Deinde ostendit tentationes ad malum, non ex Deo esse, cum omnis boni author sit. Qualiter recipiendum sit sermo vitæ.

JACOBUS Dei & Domini Jesu Christi servus, duodecim tribubus ultro citroque dispersis salutem.

2 Summopere gaudendum existimate, fratres mei, cùm in varias inciditis periclitationes,

3 intelligentes fidei vestræ exploratione patientiam gigni.

4 Patientia autem perfectum opus habeat, ut perfecti integrique nulla re careatis.

5 Quòd si quis vestrûm sapientia caret, postulet à Deo, qui omnibus planè donat, nec exprobrat, & ei donabitur.

6 Postulet autem cum fiducia, nihil dubitans. Qui enim dubitat, similis est fluctui maris, ventis acto ac excito.

7 Neque verò se putet is homo quicquam à Domino impetraturum,

8 homo duplicis animi, in omnibus suis actionibus inconstant.

9 Glorietur autem frater humilis in sublimitate sua,

10 & dives in humilitate sua: nam ut herbæ flos, sic peribit.

11 Ut enim exortus cum ardore sol herbam arefacit, ejusque & flos decidit, & decora species interit: ita dives cum suis copiis marcescet.

12 Felix homo qui tentationem sustinet: approbatus enim, vitæ coronam accipiet, quam promisit Dominus suis amatoribus.

13 Nemo dum tentatur, dicat à Deo tentari se: Deus enim nec malis unquam tentatur, nec tentat ipse quenquam.

14 Sed à sua quisque cupiditate allectus ac inescatus, tentatur.

15 Deinde cupiditas conceptum parit peccatum: peccatum porrò perpetratum, gignit mortem.

16 Nolite errare, mei fratres charissimi.

17 Omne bonum donum, omneque perfectum munus, superne est, descendens à patre luminum, apud quem nulla est mutatio, aut ulla conversionis umbra.

18 Is consultò nos genuit, veritatis

veritatis oratione, ut essemus quædam quasi primitiæ suorum operum.

19 Proinde, mei fratres charissimi, esto omnis homo ad audiendum celer, ad loquendum tardus, ad iram tardus.

20 Nam hominis ira divinæ justitiæ non paret.

21 Quamobrem, fratres, omnibus vitiorum sordibus excrementisque depositis, comiter accipite sativum sermonem, qui vestras animas servare potest.

22 Este autem ii qui sermoni pareatis, non eum duntaxat audiatis: alioquin vosipsos decipitis.

23 Nam si quis sermonem audit, nec exequitur, is perinde est ac si quis corporis sui faciem contempletur in speculo,

24 deinde seipsum speculatus abeat, ac protinus qualis sit obliviscatur.

25 Qui verò in perfectam libertatis legem penitus introspexerit, & in ea manserit, is, qui non sit obliviosus auditor, sed operis effector, suo facto beatus erit.

26 Si quis sibi videtur esse religiosus apud vos, neque tamen linguam suam frænat, sed animum suum fallit, hujus vana est religio.

27 Religio pura & impolluta apud Deum & patrem hæc est: curam gerere pupillorum & viduarum in eorum calamitate, & intaminatum se custodire à mundo.

CAPUT II.

Personarum acceptiones discrepare dicit a Christi fide, quam non satis est verbis profiteri, nisi & operibus misericordiæ & charitatis præstemus eandem, Abrahæ exemplo.

FRatres mei, nolite ita fidem habere in glorioso Domino nostro Jesu Christo collocatam, ut personarum habeatis rationem.

2 Nam si quis aureos gestans annulos, in veste splendida, in vestrum conventum ingrediatur, eodemque intret etiam pauper in obsoleta veste:

3 & vos in eum, qui vestem gestat splendidam intueamini, eique dicatis: Tu sede hic pulchrè: pauperi autem dicatis, Tu istic sta, aut hîc sub meo subsellio sede:

4 nónne discrimen apud vos fecistis, & malè cogitantes judices fuistis?

5 Audite, mei fratres charissimi: Nonne Deus elegit hujus mundi pauperes, fide divites, hæredesque regni, quod suis promisit amatoribus?

6 & vos pauperem despicatui habetis? Nonne divites vobis imperant, & iidem vos in jus trahunt?

7 Nonne iidem pulchro nomini maledicunt, à quo vos nuncupamini?

8 Si quidem legi paretis regiæ, quæ sic literis est prodita, Alterum ut teipsum diligito: rectè facitis.

9 Sin personis indulgetis, peccatum committitis, & à legi, ut qui contra eam faciatis, arguimini.

10 Qui enim, quamvis alioquin totam legem observet, tamen in uno delinquit, is omnibus tenetur.

11 Nam qui dixit, Ne adulterato: idem dixit, Ne occidito. Quòd si non adulteras, sed occidis, contra legem committis.

12 Sic loquimini & sic agite, ut libertatis lege judicandi.

13 Nam

13 Nam judicium erit inclemens in eum, qui pietatem non exercuerit: at pietas judicio insultat.

14 Quæ est utilitas, mei fratres, si quis se fidem habere dicat, & opera non habeat? Num potest eum servare fides?

15 Si frater aut soror nudi sint, quotidianóque alimento destituti,

16 & eos vestrûm aliquis bona cum pace abire, calefierique & satiari jubeat, nec eis detis quæ corpus requirit, quid prodest?

17 Ita fides ejusmodi per se est, ut si opera non habeat, mortua sit.

18 Itaque dicet aliquis: Tu fidem habes, ego opera habeo: ostende mihi tuam fidem sine tuis operibus, ego tibi ex meis operibus fidem meam ostendam.

19 Tu Deum unum esse credis? Rectè facis: & dæmones credunt, atque horrent.

20 Vis autem intelligere, ô homo vane, fidem sine operibus mortuam esse?

21 Abrahamus parens ille noster, nonne operibus factus est justus, Isaaco filio suo in ara libando?

22 Vides, ut fides ejus opera adjuverit, utque operibus fides perfecta fuerit.

23 Atque ita comprobatum est scriptum illud, quod sic habet: Credidit Abrahamus Deo, idque ei justitiæ ductum est, & Dei amicus est appellatus.

24 Videtis ergo operibus justum reddi hominem, non solum fide.

25 Itidem Rachaba meretrix, nonne operibus justificata est, admissis nunciis, & alia via emissis?

26 Ut enim corpus absque spiritu mortuum est, ita fides sine operibus mortua est.

CAPUT III.

Ut deceat linguam homini Christiano esse coercendam fidei & charitatis sanctæ repagulis, commoda & incommoda quæ ab ea proveniunt ostendit, & quid humana sapientia, à cœlesti distet.

NOlite multi esse magistri, fratres mei: scientes nos graviores esse pœnas daturos.

2 Multa enim delinquimus omnes. Si quis in verbis non delinquit, is perfectus homo est, qui possit etiam totum frænare corpus.

3 Frænos quidem equorum oribus adhibemus, ut nobis pareant, eorumque totum corpus agimus.

4 Itemque tantæ naves, tam vehementibus impulsæ ventis, tantulo gubernaculo, quocunque vult gubernatoris impetus, aguntur.

5 Sic & lingua, quæ parvum membrum est, magnas vires habet. En quantulus ignis quantam materiam incendit?

6 Et lingua ignis est, sceleruum mundus. Sic se habet in nostris membris lingua, totum corpus contaminans, & avi cursum inflammans, & ipsa à Gehenna inflammanda.

7 Omnis enim & ferarum natura, & volucrum serpentumque & aquatilium, humano ingenio domatur, domitaque est:

8 at linguam nemo potest hominum domare, effrænatum malum, mortifero refertam veneno.

9 Ea Deum & patrem collaudamus, eâdem homines execramur, ad Dei similitudinem factos:

10 prodeunte ex eodem ore laudatione & execratione. Non decet, mei fratres, hæc ita fieri.

11 Num

11 Num fons ex eodem foramine, dulci aqua manat, & amara?

12 Potest ne, mei fratres, aut ficus oleas, aut vitis ficus edere? Sic nullus fons & salsam & dulcem aquam emittere.

13 Qui in vobis sapiens est, & intelligens, ostendat bonis moribus sua opera, cum sapientiæ mansuetudine.

14 Quòd si amaram invidiam, & simultatem habetis in animo, nolite contra verum jactare vos, atque mentiri.

15 Non ea est ista sapientia, quæ supernè proficiscatur: sed terrestris, humana, dæmoniaca.

16 Ubi enim invidia est & simultas, ibi est inconstantia, omnisque vitiosa res.

17 At supernè oriens sapientia, primùm casta est, deinde pacifica, æqua, obsequiosa, pietate bonisque referta fructibus, severa, & minimè simulatrix.

18 Fructus verò justitiæ in pace seritur, colentibus pacem.

CAPUT IV.

Enumerat incommoda quæ ex carnis operibus proveniunt. Animi submissionem subjungit & repurgationem, à superbia, detractione, & ab oblivione propriæ infirmitatis.

UNde apud vos bella & pugnæ? nonne hinc, ex vestris libidinibus, quæ militant in vestris membris?

2 Concupiscitis, nec obtinetis: invidetis & æmulamini, nec assequi potestis: pugnatis & belligeratis: non obtinetis, quoniam non postulatis.

3 Postulatis, & non adipiscimini, quia malè postulatis, ut in vestras impendatis libidines.

4 O degeneres & viri & fœminæ: nescitis mundi amicitiam, Dei esse inimicitias? Qui vult amicus esse mundi, inimicus efficitur Dei.

5 An putatis illud inaniter esse literis proditum: Scilicet, ad invidiam propensus est is qui in vobis habitat, spiritus?

6 At majus confert beneficium. Itaque Deus, inquit ille, & superbis adversatur, & modestorum fautor est.

7 Quamobrem parete Deo, resistite diabolo, & is vos fugiet:

8 accedite Deum, & accedet vos. Purgate manus, ô improbi, & animos lustrate:

9 qui estis animo duplici afflictate vos, & lugete ac plorate. Risus vester in luctum convertatur, & gaudium in mœrorem.

10 Summittite vos Domino, & vos evehet. Nolite alius alii detrahere. Qui fratri detrahit, fratremque suum damnat, legi detrahit, legemque damnat.

11 Quòd si legem damnas, non legis executor es, sed condemnator.

12 Unus est legislator atque Judex, qui & servare potest, & perdere. Tu verò quis es, qui alterum damnas?

13 Age jam, qui dicitis: Hodie aut cras proficiscemur in illam urbem, & illinc unum annum agemus, & mercabimur, & lucrabimur:

14 cùm nesciatis quid sit cras futurum. Qualis enim est vita vestra? Vapor est qui pauliſper extat, deinde evanescit.

15 Cùm dicere debeatis: Si volet Dominus, & si vivimus, hoc aut illud faciemus.

16 Nunc in vestris insolentiis vos jactatis. Omnis ejusmodi jactantia prava est.

17 Ergo qui rectè facere novit, neque facit, is in vitio est.

CAPUT

CAPUT V.

Divini judicii ſeveritatem divitibus denunciat, enumerata eorum ſuperbia, ut pauperes audientes divitum infelicem exitum, aquo animo afflictiones, ut Job, etiam cùm infirmantur, ferant.

JAM verò, ô divites, plorate, ejulantes ob veſtras miſerias, vobis eventuras.

2 Divitiæ veſtræ putruerunt: veſtimenta veſtra à tineis eroſa ſunt:

3 aureum & argentum ærugino ſum, eorumque ærugo contra vos teſtimonium dicet, veſtraſque carnes ignis in morem conſumet, *L.* Pœnam *G.* vobis congeſſiſtis in ultimum tempus.

4 Merces ipſa mercenariorum qui veſtros meſſuerunt agros, à vobis retenta, quiritatur, meſſorumque querelæ in Domini armipotentis aures penetrarunt.

5 Luxuriaſtis ac laſciviiſtis in terris: genio indulſiſtis, tanquam ad lanienæ diem.

6 Condemnaſtis, occidiſtis inſontes, vobis non reſiſtentes.

7 Quamobrem durate, fratres, uſque ad Domini adventum. Ipſe agricola expectat eximium terræ fructum, & quidem in eo durat, dum primorem ſerotinamque pluviam accipiat.

8 Durate vos quoque, roborate veſtros animos: nam Domini adventus inſtat,

9 Nolite alius adverſus alium gemere, fratres, ne damnemini. En judex pro foribus adeſt.

10 Exemplum capite, fratres mei, tolerantiæ ac patientiæ, de vatibus, qui Domini nomine locuti ſunt.

11 Equidem beatos judicamus eos, qui patiuntur. Jobi patientiam audiviſtis, & quem ei finem Dominus (quippe miſericors & clemens) dederit, vidiſtis.

12 In primis autem, mei fratres, ne juratote neque cœlum, neque terram, nec aliud ullum jusjurandum: ſed eſto ejuſmodi ſermo veſter, ut etiam ſit etiam, & non non, ne in ſimulationem cadatis.

13 Affligitur veſtrûm aliquis, ſupplicet. Lætus eſt quis, pſallat.

14 Ægrotat veſtrûm aliquis, advocet eccleſiæ ſeniores, qui eum in Domini nomine ungant oleo, pro eoque ſupplicent,

15 & fidei ſupplicatio laborantem ſervabit, eumque allevabit Dominus, & ſi peccata commiſerit, ignoſcentur ei.

16 Confitemini invicem delicta, & ſupplicate alius pro alio, ut ſanemini. Multum valet efficitque juſti precatio.

17 Elias homo erat iiſdem, quibus nos, obnoxius: & tamen cùm precibus petiiſſet ne plueret, non pluit in terram per annos tres & ſex menſes.

18 Eodem rurſum precato, & cœlum dedit imbrem, & terra ſuum fructum germinavit.

19 Fratres, ſi quis veſtrûm à vero aberraverit, & eum quiſpiam revocaverit,

20 intelligat eum, qui ſontem ab erroris ſui via revocaverit, animam ex morte vindicaſſe, multitudinemque texiſſe peccatorum.

PETRI

PETRI APOSTOLI
EPISTOLA PRIMA.

CAPUT I.

Magnifice extollit Dei gratiam in Christo, qua fide recipitur, & spe possidetur: de qua vaticinati sunt prophetæ. Inde deducit exhortationem, ut renuncientes mundo & priori vitæ, se Deo conforment.

PETRUS Jesu Christi Apostolus, sparsim peregrinantibus in Ponto, Galatia,
Cappadocia, Asia, & Bithynia,
2 secundùm Dei patris providentiam electis, spirituque lustratis, ut obediant, & Jesu Christi, sanguine conspergantur, gratiam & pacem plurimam ducit.
3 Gratias agimus Deo, patrique Domini nostri Jesu Christi, qui nos pro sua singulari misericordia, Christum ex mortuis suscitando, regenuit in vividam spem,
4 ad immortalem, impollutam, & invietam hæreditatem, vobis in cœlis, repositam,
5 qui divina potentia per fidem custodimini ad salutem ultimo tempore exhibendam.
6 Ac in eo sanè exultatis, paululum modò (si est opus) variis tentationibus vexati,
7 ut explorata vestra fides, auro (quod perit, & igne exploratur) longe preciosior inveniatur, ad laudem & gloriam, & honorem tum futurum, cùm exstitit Jesus Christus,
8 quem vos non visum amatis: de quo jam, non eum videntes, sed ei confidentes, incredibili & glorioſa lætitia gestitis,
9 reportaturi fidei vestræ finem, salutem animorum.
10 Quam salutem exquisiverunt ac perscrutati sunt vates, qui de conferendo in vos beneficio vaticinati sunt,
11 scrutantes quodnam aut quale tempus indicaret Christi spiritus, quo erant præditi, præsignificans & Christi supplicia, & deinde secuturam gloriam.
12 Quibus demonstratum est non ipsos sibi, sed vobis ea administrare, quæ nunc vobis nunciata sunt, per eos qui vos in evangelio instituerunt, per spiritum sanctum de cœlo missum, quæ cupiunt ipsi angeli perspicere.
13 Quamobrem succinctis mentis vestræ lareribus, sobrii, perfectè sperate afferendum vobis adventu Jesu Christi beneficium,
14 ut obedientes filii, non vos superioribus ignorantiæ vestræ cupiditatibus accommodantes:
15 sed, quemadmodum qui vos vocavit, sanctus est, ita vos quoque sanctos vos in omni vita præbentes.
16 Quandoquidem scriptum est: Sancti estote, nam ego sum sanctus.
17 Quod si patrem invocatis eum, qui severissimè ex cujusque facto judicat, vestræ peregrinationis tempus religiosè transigite,
18 scientes

18 scientes non vos caducis rebus argento aut auro, ex vanis istis patriis moribus esse liberatos,

19 sed Christi precioso sanguine, sicut integri vitioque carentis agni,

20 provisi ante orbem conditum: exhibiti autem ultimis temporibus, propter vos,

21 qui per eum Deo confiditis, qui eum ex mortuis excitavit, & gloria donavit, ut sit vestra fides atque spes in Deo collocata.

22 Lustrate obediendo veritati vestros animos, per spiritum ad fraternum amorem non fictum: & pura mente inter vos impensè amate,

23 renati non ex mortali, sed immortali semine, per sermonem viventem Dei, & manentem in sempiternum.

24 Nam mortales quidem omnes sunt herbæ similes, omnisque hominis gloria est velut herbæ flos. Aret herba, caditque flos:

25 At Domini dictum manet in sempiternum. Est autem hoc dictum illud, quod apud vos est nunciatum.

CAPUT II.

Fideles verbo Dei renatos, hortatur ad ducendam vitam, quæ genitura respondeat: ac ne titubet eorum fides, allegat quid de Christo prædictum fuit. Hortatur deinde, ut obedientiam præstent magistratibus, & patienter adversa ferant Christi exemplo.

ERgo depositò omni vitio, omnique fallacia, & simulationibus, & invidiis, & omnibus maledicentiis,

2 ut recens nati infantes, rationale & alienum à fraude lac appetite, ut eo grandescatis ad salutem:

3 si modò sensistis Dominum esse benignum,

4 ad quem (lapidem vivum, ab hominibus improbatum, Deo lectum & eximium) accedentes,

5 ipsi quoque ut vivi lapides ædificamini, divina domus, sacrum sacerdotium, ad facienda divina sacrificia, Deo per Jesum Christum accepta.

6 Itaque sic in literis habetur: Positurus sum in Sione lapidem angularem, lectum, eximium: cui qui confidet, non frustrabitur.

7 Vobis quidem fidentibus eximius est: at diffidentibus, quem lapidem structores improbarunt, is ad anguli caput adhibitus est, & lapis in quem impingant, & petra in quam illidant,

8 qui in sermonem offendunt, ei inobedientes, ad quod erant destinati.

9 At vos lectum genus estis, regale sacerdotium, sancta gens, populus acquisitus, ut virtutes prædicetis ejus qui vos ex tenebris in suam lucem admirabilem vocavit:

10 qui aliquando non populus, nunc Dei populus estis: qui misericordiam non consecuti, nunc misericordiam estis consecuti.

11 Charissimi, cohortor, ut inquilinos ac peregrinos: abstinere vos à corporeis cupiditatibus, quæ contra animum militant.

12 honestè vos gerentes apud exteros, ut pro eo quod vobis tanquam maleficis detrahunt, rectè facta considerantes honorent Deum in die curationis.

13 Itaque omnibus parete personis humanis propter Dominum: & regi, ut potestate pollenti:

14 &

14 & prætoribus, ut ab eo
tum ad maleficorum ultionem,
tum ad beneficorum laudationem
missis.

15 Nam ea est Dei voluntas,
ut rectè facientes, amentium ho-
minum ignorantiam compescatis,

16 ut liberi, non ut vitiorum
prætextum habentes libertatem,
sed ut Dei servi.

17 Omnes honorate: fraternitatem amate, veremini Deum, regem honorate.

18 Servi, parete cum omni metu heris, non solùm bonis & æquis, verùm etiam iniquis.

19 Hoc enim gratiam emeretur, si quis, quoniam sibi sit Dei conscius, dolores fert, patiens injustè.

20 Nam quæ gloria est, si peccantes cædi vos sustinetis? At si rectè facientes toleratis injuriam, hoc verò gratiam mereretur apud Deum.

21 Ad hoc enim vocati estis, siquidem Christus quoque pro nobis injuriam passus est, nobis præscriptum relinquens, ut ejus vestigia subsequamini:

22 qui peccatum nullum commisit, nec extitit in ejus ore dolus:

23 qui conviciantibus convicia non regerebat, injuriam patiens non minabatur, sed rem justè judicaturo committebat:

24 qui peccata nostra ipse suo corpore sustulit in patibulum, ut peccatis defuncti, justitiæ vivamus: cujus vibice vos estis sanati.

25 Eratis enim quasi palantes oves: sed nunc ad pastorem vos, & animorum vestrorum curatorem, convertistis.

CAPUT. III.

Ne mulieres Christiana viros suos licet Ethnicos contemnant, pia-rum mulierum exemplum proponit: Addit generales præceptiones, ut aquis animis sustineant persecutiones: & intrepidè respondeant de sua fide. Idque auspiciis Christi.

SImiliter, uxores, vestris parete viris, ut quibus oratione non persuadetur, ii per uxorum mores absque oratione lucrifiant,

2 vestrorum morum castitatem cum religione conjunctam contemplati.

3 Esto autem vester ornatus non exterior ille, in capillorum cincinnis, & auri circumpositu, aut palliorum amictu positus:

4 sed mentis occultus homo, cum mitis & quieti animi sinceritate, quæ res magni est in Dei conspectu precii.

5 Sic enim olim sanctæ illæ fœminæ, in Deo spem habentes, sese comebant, obedientes suis viris,

6 ut Sara obedivit Abrahamo, dominum eum appellans: cujus factæ estis filiæ, dum benefacitis, & nullo pavore terremini.

7 Viri itidem, habitate scienter cum uxoribus, muliebri vasi, ut infirmiori, tribuentes honorem, ut multiplicis beneficii & vitæ cohæredes, ne vestræ præces impediantur.

8 In summa, este omnes unanimes, eodem modo affecti, fraterno amore, misericordes, affabiles,

9 Non malum malo, aut convicium convicio rependentes, sed è contrario fausta precantes: scientes ad hoc vocatos esse vos, ut felicitatem obtineatis.

10 Nam qui vitæ cupidus est, & felicia videre vult tempora, coerceat linguam suam à malitia,

malitia, & labra ſua à loquendo fraudulenter : declinet malum, & faciat bene : ſtudeat paci, eamque perſequatur.

11 Habet enim Dominus oculos intentos in juſtos, & aures ad eorum implorationem.

12 Faciem autem habet Dominus intentam in maleficos.

13 Ecquis verò eſt qui vos lædat, ſi bonitatis imitatores ſitis ?

14 Quanquam etiam ſi propter juſtitiam feratis injuriam, felices eſtis. Quæ verò metuunt illi, vos ne metuite, néve turbamini,

15 ſed Dominum Deum animis ſanctè colite : Ac ſemper parati eſte, quicunque ex vobis ſpei, qua prædicti eſtis, rationem petierit, ei comiter ac religioſè reſpondere,

16 vobis bene conſcii, ut cùm nunc de vobis, ceu maleficis maledicant, contrà fiat, ut pudeat eos, qui veſtros bonos in Chriſtianitate mores inceſſunt.

17 Præſtat enim rectè facientes, ſi ita ferat Dei voluntas, adverſa pati, quàm pravè facientes :

18 ſiquidem Chriſtus quoque ſemel pro nobis paſſus eſt, juſtus pro injuſtis, quò nos ad Deum adduceret, carne necatus, ſpiritu in vitam revocatus :

19 in quo etiam ſpiritibus, qui erant in carcere, prædicatum ivit,

20 qui olim non paruerant, cùm ſemel exſpectaret Dei clementia, temporibus Noæ, cùm extrueretur arca : in qua paucæ, hoc eſt, octo animæ in aqua conſervatæ ſunt.

21 Conſimili forma nunc quoque baptiſma vos ſervat, quod non eſt corporis ſordium detractio, ſed bonæ conſcientiæ ſtipulatio ad Deum, per Jeſu Chriſti reſurrectionem,

22 qui eſt ad Dei dexteram, profectus in cœlum, angelis ei & poteſtatibus potentatibuſque ſubjectis.

CAPUT IV.

Longius profert Chriſti exemplum, nempe ad carnis mortificationem. Charitatem in primis commendans ; Redit inde ad patientiæ doctrinam. Neceſſe enim eſſe ut initium correctionis ab eccleſia fiat.

IGitur Chriſto pro vobis carne ſupplicium paſſo, vos quoque eadem mente armamini, ſiquidem qui carne ſupplicium tulit, is peccare deſiit,

2 ne deinceps ad hominum cupiditates, ſed ad Dei voluntatem reliquum in carne tempus vivat.

3 Satis eſt enim nobis, præterito vitæ tempore extraneis morem geſſiſſe, verſantes in libidinibus, cupiditatibus, vinolentiis, commetionibus, potationibus, & nefariis deaſtrorum culturis.

4 Atque id ſanè mirantur illi, non concurrere vos ad eandem luxuriæ profuſionem, & maledicunt :

5 reddituri rationem ei, qui & vivos eſt mortuos & judicaturus.

6 Nam ideo mortuis quoque nunciatus eſt, ut & ſecundum homines carne judicentur, & ſecundum Deum ſpiritu vivant.

7 Omnium autem finis inſtat : Quocirca eſte frugi, & ad ſupplicationes ſobrii,

8 ac ante omnia mutuam charitatem intentam habete : nam charitas multa peccata tegit.

9 Eſte alii in alios hoſpitales, ſine murmuribus

10 Prout quiſque aliquo munere

munere dotatus est, ita id alii in alios dispensate, ut boni variorum Dei beneficiorum dispensatores.

11 Si quis loquitur, ut divina oracula: si quis subministrat, ut ex facultate quam Deus suppeditet, quò in cunctis celebretur Deus per Jesum Christum, cujus est gloria & imperium in perpetua secula: Amen.

12 Charissimi, nolite istud incendium quod vestri periclitandi gratia vobis accidit, quasi novum aliquid vobis usuveniat, admirari:

13 sed quatenus Christi suppliciorum participes estis, gaudete, ut tum quoque, cùm existet ejus gloria lætitia exultetis.

14 Si ob Christi nomen probris incessimini, felices estis, quod glorioſus divinúsque spiritus vos insidet, Per illos quidem vituperatur, sed per vos collaudatur.

15 Absit enim, ut aliquis vestrûm supplicio afficiatur ut homicida, aut fur, aut facinorosus, aut ut alieni appetens:

16 aut si ut Christianus, ne pudeat eum, quin Deum hac in parte condecoret:

17 Quandoquidem ejusmodi tempus est, ut pœna à divina domo incipiat. Quòd si capitur à nobis initium, quis futurus est exitus eorum, qui divino non parent Evangelio?

18 Et si justus ægrè servatur, impius & improbus ubi comparebit?

19 Proinde qui Dei voluntate patiuntur adversa, ii rectè faciendo, conditori, ut fideli, suas commendent animas.

CAPUT V.

Seniores admonet ne imperium usurpent in ecclesiam, juvenibus docilitatem & modestiam commendat: Sobrietatem quoque, & excubias adversus hostem truculentum.

IGitur seniores vestrûm cohortor, ipse quoque senior, & Christi suppliciorum testis, & idem repræsentandæ gloriæ socius,

2 pascite istud ovile Christi, id non inviti, sed sponte curantes: non avarè, sed alacriter:

3 neque ut gregibus imperantes, sed ut qui ovilis exempla sitis.

4 Ita fiet, ut cùm advenerit pastorum magister, nunquam flacescentem gloriæ coronam accipiatis.

5 Similiter juniores parete senioribus, & omnes invicem obsequendo modestia ornamini: nam Deus & superbis adversatur, & modestorum fautor est.

6 Quamobrem summittite vos potenti Dei manui, (ut vos tempore curationis evehat)

7 omni vestri cura in eum rejecta: quippe cui curæ sitis.

8 Sobrii este, vigilate: nam adversarius noster Diabolus, ut leo rugiens circuit, quærens quem devoret.

9 Cui resistite fide firmi, scientes eadem vestris, qui in orbe degunt, fratribus usuvenire patienda.

10 Deus verò omnis gratiæ, qui nos ad æternam suam gloriam per Christum Jesum vocavit, is vos paulum passos componat, confirmet, corroboret, fundet.

11 Ei gloria & imperium in perpetua secula: Amen.

12 Per Sylvanum vobis, fidum, ut arbitror, fratrem, paucis scripsi commonefaciens & testificans, istud esse verum Dei beneficium, in quo statis.

13 Salutat vos ea quæ Babylone est, etiam electa, & Marcus filius meus.

14 Salutate inter vos charitatis osculo. Pax vobis quotquot estis in Christo Jesu: Amen.

PETRI APOSTOLI EPISTOLA SECUNDA.

CAPUT I.

Postquam Dei bonitatem, & fidei bona commemoravit, sanctitatem vitæ illis commendat: & quo plus ponderis habeat monitio, se jam morti vicinum indicat. Insuper etiam oculatum testem se esse asserit.

SIMON PETRUS, JESU Christi servus & apostolus, iis qui parem nobiscum fidem per Dei nostri & servatoris Jesu Christi justitiam sortiti sunt,

2 gratiam & pacem plurimam dicit, in Dei & Jesu Domini nostri cognitione,

3 ut cujus divina potentia omnia nobis ad vitam & pietatem largita sit, per ejus cognitionem, qui nos sua gloria & virtute vocavit,

4 propter quem ille nos eximiis, maximisque promissis donavit, ut per ea fiatis divinæ participes naturæ, & mundanam cupiditatis corruptelam effugiatis.

5 Vos verò in hoc omni studio incumbite, acquirentes in fide vestra virtutem, in virtute scientiam,

6 in scientia temperantiam, in temperantia patientiam, in patientia pietatem,

7 in pietate fraternum amorem, in amore fraterno charitatem.

8 Hæc enim si in vobis inerunt & abundabunt, non otiosos vos aut inertes efficient ad Domini nostri Jesu Christi cognitionem.

9 Cui verò non adsunt hæc, cæcus est, cæcutiens, oblivione captus expiationis veterum suorum peccatorum.

10 Proinde magis studete, fratres, rectè factis ratum efficere vestri vocatum ac electionem. Hæc enim facientes, nunquam delinquetis.

11 Ita enim vobis largè suppetet aditus ad æternum Domini nostri servatoríque Jesu Christi regnum.

12 Itaque non negligam vos semper de his commonefacere, quanquam gnaros, & in præsenti veritate fixos.

13 Veruntamen æquum esse judico, quandiu sum in hoc domicilio, excitare vos admonitione:

14 sciens brevi fore, ut meum domicilium deponam, quemadmodum mihi Dominus noster Jesus Christus significavit.

15 Verùm dabo operam, ut vos post meum discessum, assidue horum mentionem facere valeatis.

16 Non enim sciolas fectas fabulas, potentiam vobis & adventum Domini nostri Jesu Christi declara-

declaravimus: sed ipsi ejus majestatem contemplati,

17 quippe qui à Deo patre honorem acceperit & gloriam, voce delata ad eum hujusmodi à magnifica gloria.

18 Hanc nos vocem audivimus de cœlo delatam, quum unà cum eo essemus in sacro monte: Hic est meus charissimus filius, in quo me oblecto.

19 Adde quod habemus firmiorem fatidicum sermonem, in quem rectè facitis quod estis intenti, tanquam in lucentem in obscuro loco lucernam, donec dies illucescat, & lucifer oriatur in cordibus vestris:

20 dum tamen hoc primùm intelligatis, nullum fatidicum scriptum privatæ explanationis esse.

21 Non enim hominis voluntate editum est unquam oraculum, sed Sancti spiritus instinctu locuti sunt homines divini.

CAPUT II.

Exponit cur hæc monuerit superius, nimirum propter falsos doctores, quorum nefandas artes ac interitum describit. Brutis animalibus, & fontibus sine aqua eos comparat, quòd homines Deo consecratos, ad pristinam immundiciem retrahant.

1 Uerunt autem & falsi vates in populo, ut etiam in vobis erunt falsi magistri, qui pernicioſas sectas introducent, vindicemque suum herum abnegantes, celerem sibi perniciem conciliabunt.

2 Eorumque perniciem multi subsequentur, per quos veri instituio malè audiet,

3 quique vos per avaritiam fictitiis verbis nundinabuntur: quorum supplicium jamdiu non otiatur, neque pernicies dormitat.

4 Nam si Deus angelis, qui peccaverunt, non pepercit, quin eos in tartarearum tenebrarum catenas præcipitatos conjecit, ad judicium custodiendos:

5 & antiquo generi adeò non pepercit, ut octavo Noa justitiæ præcone conservato, impiorum generi diluvium invexerit:

6 & Sodomorum, Gomorrhæque urbes in cinerem redactas, everſione punivit, documentum statuens eorum qui impii essent futuri:

7 & justum Lotum, qui à libidinosis nefariorum moribus vexabatur tutatus est:

8 nam justus ille inter eos habitans, justum animum noctes & dies, scelestorum operum & aspectu cruciabat & auditu.

9 Scit Dominus & pios ex periculis eripere, & injustos ad judicii diem cruciandos custodire;

10 Maximè qui corpori obsequentes, in obscœnis cupiditatibus degunt, dominatumque contemnunt, audaces, insolentes, qui de dignitatibus maledicere non horrent:

11 Cùm angeli, viribus & potestate majores, non ferant contra eos apud Dominum maledicam sententiam.

12 At isti, similes animalibus rationis expertibus, naturaliter in prædam interitumque natis, de eis quæ ignorant, maledicunt, in sua corruptela perituri,

13 & injustitiæ præmium laturi: qui voluptatem in quotidianis ponant deliciis, labes & maculæ, qui de vobis in suis erroribus convivantes jocantur,

14 oculos habentes degeneris perpetuique peccati plenos, inescantes infirmas animas, animum rapinis exercitatum habentes: homines inteſtabiles,

15 qui relicta recta via, errant,

Balaami Bosoris filii viam secuti, qui sceleris præmium amavit, suique criminis convictus est.

16 Jumentum mutum, humana voce locutum, inhibuit vatis amentiam.

17 Ii sunt fontes aridi, actæ procella nubes, quibus tenebrarum caligo sempiterna reservatur:

18 Nam prætumida vanaque loquendo, inescant libidinosi corporis cupiditatibus eos qui propemodum effugerant, eos qui in errore versantur,

19 libertatem eis pollicentes, ipsi servi interitus. Siquidem quo quis victus est, ei emancipatus est.

20 Si enim ex mundanis fœditatibus, domini & servatoris Jesu Christi cognitione elapsi, iisdem rursus implicati vincuntur, fit eorum posterior conditio priore deterior.

21 Satius enim fuisset eis, justitiæ viam non cognovisse, quàm ea cognita, à tradita sibi sancta disciplina retrò recessisse:

22 eisque accidit, quod est in illo vero proverbio: Canis ad suum vomitum regressus, & lota sus ad cœni volutabrum.

CAPUT III.

Ostendit non frustrà hæc repeti, quia sæpius excitandi sunt, ob periculum quod ab illusoribus illis impendet. Itaque pios monet ne ex carnis sensu, diem Domini metiantur, sed quasi præsentem sibi statuant. In qua doctrina Paulum facit sibi socium, & suffragatorem.

HAS jam alteras vobis, charissimi, scribo literas, in quibus vestram sinceram mentem admonitione excito,

2 ut vetera dicta sanctorum virum, & nostram, qui Domini servatorisque legati sumus, disciplinam recordemini:

3 hoc in primis scientes, venturos esse postremis temporibus illusores, suis cupiditatibus obsequentes;

4 qui dicant: Ubi est ejus promissus adventus? nam ex quo majores obdormiverunt, omnia eodem in statu manent ab orbe condito.

5 Illud enim eos volentes præterit, cœlos olim terramque & ex aqua & in aqua, Dei jussu constitisse,

6 quibus rebus illius temporis mundus aqua inundatus perierit.

7 Item qui nunc sunt cœli & terra, eodem ejus jussu condita reservantur igni, ad judicii & impiorum hominum exitii diem.

8 Hoc autem unum ne lateat vos, charissimi, unum diem apud Dominum perinde esse ac mille annos, & mille annos perinde ac unum diem.

9 Non tardat Dominus promissum, ut nonnulli tarditatem interpretantur: sed lentus est erga nos, nolens quenquam perire, sed omnes ad sanitatem redire.

10 Veniet autem Domini dies ut fur noctu, in qua cœli perniciter interibunt, elementa ardentia dissolventur, & tellus, & quæ sunt in ea res, conflagrabunt.

11 Quòd cum sint hæc omnia dissipanda, quales decet esse vos in sanctis moribus ac pietatibus expectantes, properantesque diei adventum Dei,

12 per quam & cœli incendio peribunt, & elementa ardentia consumentur.

13 Novos autem cœlos, terramque novam ex ejus promissis expectamus, in quibus habitet justitia.

14 Qua-

14 Quapropter, charissimi, his expectandis, date operam, ut ei impolluti inculpatique cum pace reperiamini,

15 & Domini nostri lentitudinem pro salute ducite: quemadmodum noster charissimus frater Paulus, pro ea qua donatus est, sapientia, vobis scripsit,

16 ut in omnibus epistolis, de hisce rebus in eis loquens: in quibus insunt obscura quædam, quæ indocti infirmique, ut & cætera scripta, in suam perniciem detorquent.

17 Vos igitur, charissimi, id prænognoscentes, cavete ne in nefariorum errorem abducti, excidatis ex vestra firmitate:

18 & crescite in beneficio ac cognitione Domini nostri servatorisque Jesu Christi, cui gloria, & nunc & in diem sempiternam: Amen.

JOHAN. APOSTOLI EPISTOLA PRIMA.

CAPUT I.

Sermonem illum æternum in quo est Vita, & Lux, annunciare se testatur & propitium fidelibus Deum fore, si gementes sub vitiorum onere, confugere discant ad ipsius misericordiam.

QUOD fuit à principio, quod audivimus, quod vidimus oculis nostris, quod & spectavimus, & nostris ipsi manibus tetigimus,

2 (de sermone vitæ loquor, quæ vita patefacta est) id, inquam, & videmus, & testamur, & vobis vitam nunciamus æternam, quæ apud patrem erat & nobis patefacta est.

3 Quod & vidimus & audivimus, id vobis annunciamus, ut & vos nobiscum communitatem habeatis. Est autem nobis communitas cum patre, cumque ejus filio Jesu Christo.

4 Atque hæc vobis scribimus, ut plena afficiamini lætitia.

5 Est autem hoc nuncium, quod & ab illo audivimus, & vobis nunciamus, Deum esse lumen, nec ullas in eo tenebras esse.

6 Si nobis cum Deo communionem esse dicimus, & tamen in tenebris degimus; mentimur, nec verum facimus.

7 Si in luce versamur, ut ipse in luce est: nobis est inter nos communitas: nosque Jesu Christi sanguis, ejus filii, expurgat ab omni peccato.

8 Si nos peccatis expertes esse dicimus, fallimus nosipsos, nec est in vobis veritas.

9 Si confitemur peccata nostra, ille ita fidelis & justus est, ut nobis peccatorum veniam det, nosque ab omni culpa expiet.

10 Si nos peccasse negamus, mendacem facimus eum, nec est in nobis ejus sermo.

CAPUT II.

Proposito Christo mediatore, & advocato, docet in vita sanctimonia sitam esse Dei cognitionem, quam cujusvis ætatis, & conditionis hominibus communem facit, modò uni Christo adhæreant.

Tandem ubi ad contemptum mundi, hortatus est, suadet, Antichristos fugiendos esse: inhærendum autem agnitæ veritati.

FIlioli mei, hæc vobis scribo, ut non peccetis: quòd si quis peccaverit, patronum habemus ad patrem Jesum Christum, justum:

2 qui idem piaculum est peccatorum nostrorum: nec solùm nostrorum, sed etiam totius mundi.

3 Ac in eo nobis eum esse notum intelligimus, si ejus præceptis parcamus.

4 Qui eum sibi notum esse dicit, & tamen ejus præceptis non paret, mendax est, nec in eo est veritas.

5 Qui verò ejus dictis paret, is verè Dei amore perfecto præditus est. Hac re nos in eo esse cognoscimus,

6 quòd qui se in eo manere dicit, debet, ut ille se gessit, ita ipse se gerere.

7 Fratres, non novam præceptionem vobis scribo, sed veterem præceptionem, quàm à principio habuistis. Præceptio vetus, est sermo, quem audivistis principio.

8 Rursus novam præceptionem vobis scribo, quæ res & in se & in vobis vera est: videlicet tenebras præterire, jamque verum lumen apparere.

9 Qui se in lumine esse dicit, & tamen fratrem suum odit, is adhuc in tenebris est.

10 Qui fratrem suum amat, is in luce manet, & is est qui non impingat.

11 Qui vero fratrem suum odit, is in tenebris est, & in tenebris graditur: neque scit quò eat, quippe quum ejus oculos occæcaverint tenebræ.

12 Scribo vobis, filioli, quia vobis ignoscuntur peccata per ejus nomen.

13 Scribo vobis, patres, quia eum qui à principio est, noviſtis. Scribo vobis juvenes, quia Malum viciſtis.

14 Scribo vobis, nati, quia patrem noſtis. Scripſi vobis, patres, quia eum, qui à principio eſt, noſtis. Scripſi vobis, adoleſcentes, quoniam fortes eſtis, in vobiſque manet Dei ſermo, & Malum viciſtis.

15 Ne amate mundum, neque mundana. Si quis mundum amat, is non eſt patris charitate præditus,

16 nam quicquid in mundo eſt, videlicet carnis, & oculorum cupiditas, & vitæ arrogantia, non à patre, ſed à mundo eſt.

17 Et mundus abit, & ejus cupiditas. Sed qui Dei voluntati paret, is manet in ſempiternum.

18 Nati, ultimum tempus eſt: & quemadmodum venturum audiviſtis Antichriſtum, nunc quoque multi ſunt Antichriſti: unde ultimum tempus eſſe intelligimus.

19 A nobis profecti ſunt, ſed non erant ex nobis. Si enim ex nobis fuiſſent, nobiſcum manſiſſent. Sed declarandum fuit, non omnes ex nobis eſſe:

20 Et vos à ſancto uncti, noviſtis omnia.

21 Non ideo vobis ſcripſi, quòd verum neſciatis: ſed quòd verum ſcitis, & quod nihil falſum ex vero eſt.

22 Quis eſt mendax, niſi qui Jeſum negat eſſe Chriſtum? Is Antichriſtus eſt, qui patrem negat, & filium.

23 Quiſquis filium negat, ne patrem quidem habet.

24 Quod

24 Quod ergo vos ab initio audiviſtis, id in vobis maneat. Si in vobis manſerit quod initio audiviſtis, & vos in filio ac patre manebitis.

25 Ac quod nobis promiſit, id vita æterna eſt.

26 Hæc vobis de veſtris deceptoribus ſcripſi:

27 & tamen ii eſtis, in quibus unctio, quam ab eo accepiſtis, maneat: neque vobis opus eſt ut quiſquam vos doceat, quippe cùm eadem unctio vos de cunctis doceat, veraque ſit, & falſitatis expers: ac quemadmodum ille vos docuit, ſic maneatis in eo.

28 Et nunc, filioli, manete in eo, ut cum exiſtet, confidentiam habeamus, nec eum in ejus adventu erubeſcamus.

29 Si ſcitis eum eſſe juſtum, cognoſcite, quicunque juſta faciat, ex eo eſſe natum.

CAPUT III.

Inæſtimabilem divinæ adoptionis honorem commendans, teſtandum eſſe bonis operibus vitæ novitatem docet, cujus certum ſymbolum eſt charitas. Deinde fiduciam, & Dei invocationem ſubnectit.

VIdete quanto nos profecutus ſit amore pater, ut Dei filii vocemur. Ideo nos mundus non cognoſcit, quòd eum non cognoſcit.

2 Chariſſimi nos nunc Dei filii ſumus, tametſi nondum patet quid ſimus futuri. Scimus autem cùm id patefactum fuerit, nos ejus fore ſimiles: utpote quem cernemus, ut eſt.

3 Ac quiſquis hanc in eo ſpem habet, is ſeipſum expurgat, quemadmodum ille purus eſt.

4 Quiſquis peccatum committit, is noxam committit, & peccatum noxa eſt:

5 & ſcitis illum ideo advenifſe, ut peccata noſtra auferret, nec ullum in eo eſſe peccatum.

6 Quiſquis in eo manet, non peccat: quiſquis peccat, eum non didicit, neque novit.

7 Filioli, nemo vos decipiat. Qui juſta facit, juſtus eſt, quemadmodum ille juſtus eſt.

8 Qui peccatum committit, ex diabolo eſt: ſiquidem à principio Diabolus peccat. Ideo patefactus eſt Dei filius, ut Diaboli opera aboleret

9 Quiſquis ex Deo natus eſt, peccatum non committit, quòd Dei ſemen in eo manet: ideoque peccare nequit, quòd ex Deo natus eſt.

10 In eo manifeſti ſunt Dei filii, & diaboli filii, quòd quiſquis juſta non facit, is Dei non eſt, itemque qui fratrem ſuum non amat.

11 Nam hæc eſt quam principio audiviſtis, denunciatio, ut amemus inter nos:

12 non ut Cainus, qui cùm à Malo eſſet, fratrem ſuum interemit. Cujus autem gratia eum interemit? quoniam ejus opera erant mala, cùm fratris eſſent juſta.

13 Nolite mirari, fratres mei, ſi vos odit mundus.

14 Nos ſcimus, nos à morte ad vitam migraſſe, quoniam fratres amamus. Qui fratrem non amat, manet in morte:

15 quiſquis fratrem ſuum odit, homicida eſt. Scitis autem neminem eſſe homicidam, qui æternam vitam habeat in ſe manentem.

16 Inde amorem cognoſcimus, quòd & ille pro nobis animam ſuam poſuit, & nos debemus pro fratribus animas ponere.

17 Jam qui cùm hujus vitæ

facultates habeat & fratrem ſuum egere videat, tamen non ejus viscem miſereatur, quî fieri poteſt ut ſit Dei charitate præditus.

18 Filioli mei, non verbis aut lingua, ſed re ac veritate amemus.

19 Ita fiet ut nos à veritate eſſe intelligamus, & id in ejus conſpectu animus perſuaſum habeamus.

20 Quod ſi nos damnat animus noſter, major eſt Deus, quàm noſter animus, & cuncta novit.

21 Chariſſimi, ſi noſter animus nos non damnat, confidentiam habemus ad Deum:

22 ac quicquid poſtulamus, id ab eo impetramus, quoniam ejus præceptis obtemperamus, eique morem gerimus.

23 Atque hæc eſt ejus præceptio, ut in ejus filii Jeſu Chriſti nomen credamus, & inter nos amemus, quemadmodum præceptum dedit.

24 Ac qui ejus præceptis obedit, & ipſe in illo, & ille in ipſo manet. Atque hinc eum in nobis manere cognoſcimus, videlicet ex ſpiritu, quo nos donavit.

CAPUT IV.

Ubi quadam inſerunt de probandis ſpiritibus: quia alii ex mundo, alii ex Deo loquuntur: ad charitatem redit, & Dei exemplo ad fraternum amorem hortatur.

CHariſſimi, ne cuivis ſpiritui credite, ſed ſpiritus explorate, an ex Deo ſint: nam multi falſi vates in mundum prodierunt.

2 Hinc cognoſcite Dei ſpiritum: quiſquis ſpiritus Jeſum Chriſtum corporatum veniſſe confitetur, is à Deo eſt.

3 Quiſquis autem ſpiritus Jeſum Chriſtum corporatum veniſſe non confitetur, is à Deo non eſt. Atque hoc illud eſt de Antichriſto quod audiviſtis, venturum eſſe, qui jam nunc in mundo eſt.

4 Vos à Deo eſtis filioli, & eos viciſtis: quoniam major eſt qui in nobis, quàm qui in mundo eſt.

5 Illi à mundo ſunt, itaque à mundo loquuntur, eoſque mundus audit.

6 Nos à Deo ſumus: Deum qui novit, nos audit: qui à Deo non eſt, non audit nos. Inde quis veritatis, quis ſit erroris ſpiritus, dignoſcimus.

7 Chariſſimi, amemus nos inter nos. Nam amor à Deo eſt: ac quiſquis amat, ex Deo natus eſt, Deúmque novit.

8 Qui non amat, non novit Deum: nam Deus amor eſt.

9 In eo patuit Dei erga nos amor, quòd ſuum filium unicum miſit Deus in mundum, ut per eum vivamus.

10 In eo amor eſt, quòd Deus, non quia nos eum, ſed quia ipſe nos amaverit, miſit filium ſuum, pro peccatis noſtris piaculum.

11 Chariſſimi, ſi ſic nos amavit Deus, nos viciſſim debemus amare nos mutuó.

12 Deum nemo unquam vidit. Si alius alium amamus, manet in nobis Deus, ſimuſque ejus perfecto amore præditi.

13 Hinc & nos in eo, & in nobis eum manere intelligimus, quòd nobis ſuum ſpiritum impertivit:

14 & nos vidimus & teſtamur à patre legatum eſſe filium, ſervatorem mundi.

15 Quiſquis Jeſum Dei eſſe filium confeſſus fuerit, & in eo Deus, & is in Deo manet.

16 Et nos amorem, quo nos Deus proſequitur, novimus ac credimus,

credimus. Deus amor est: & qui in amore manet, in Deo manet, & Deus in eo.

17 In eo perfecto amore præditi sumus, si de judicii die confidimus, quod qualis ille est, tales nos simus in hoc mundo.

18 In amore metus non est: quin perfectus amor foràs quatit metum, quoniam metus cruciatum habet: quique metuit, perfecto amore non est.

19 Nos eum amamus, quoniam prior ipse nos amavit.

20 Si quis à se Deum amari dicit, & tamen fratrem suum odit, mendax est. Qui enim fratrem suum, quem vidit, non amat: Deum, quem non vidit, quì possit amare?

21 Atque hoc ab eo præceptum habemus, ut Deum qui amat, suum quoque fratrem amet.

CAPUT V.

Ostendit fraternum amorem & fidam esse res conjunctas. Nullam autem haberi posse fidam Deo, nisi credendo in Christum. Hinc certa est invocatio: ut pro fratribus etiam valeant preces nostra.

QUisquis Jesum credit esse Christum, ex Deo natus est: & quisquis genitorem amat, etiam ex eo natum amat.

2 Hinc intelligimus amari à nobis Dei filios, si Deum amamus, ejusque præceptis obtemperamus.

3 Is enim Dei amor est, si ejus præceptis obtemperamus, quæ sanè ejus præcepta gravia non sunt.

4 Nam quicquid ex Deo natum est, vincit mundum: & hæc victoria est, quæ vicit mundum, fides nostra.

5 Quis est qui vincit mundum, nisi qui credit Jesum esse Dei filium?

6 Hic est qui venit per aquam & sanguinem Jesus Christus: non in aqua solum, sed in aqua & sanguine. Et spiritus est qui testatur: siquidem spiritus est veritas:

7 quoniam tres sunt qui testantur (in cœlo, pater, sermo, & spiritus sanctus: & hi tres unum sunt.

8 Item tres sunt, qui testantur in terra) spiritus, & aqua, & sanguis, qui tres unum sunt.

9 Si hominum testimonium admittimus, Dei testimonium majus est. Atque hoc est quod Deus de filio suo testimonium dixit:

10 Qui credit in Dei filium, is in se Dei testimonium habet. Qui Deo non credit, mendacem facit eum: quòd testimonio fidem non habeat, quod dixit Deus de filio suo.

11 Est autem hoc testimonium, quòd æterna vita donavit nos Deus, quæ vita in ejus filio est.

12 Qui Dei filium habet, vitam habet: qui Dei filium non habet, vitam non habet.

13 Hæc ego vobis, in nomen filii Dei credentibus, ideò scripsi: ut vos æternam habere vitam sciatis, utque in nomen filii Dei credatis.

14 Atque ea est quam ad eum habemus confidentia, quòd si quid ex ejus voluntate postulamus, audit nos:

15 Quod si nos ab eo audiri scimus, quicquid poscamus, scimus ea obtinuisse nos quæ ab eo poposcimus.

16 Si quis fratrem suum peccatum non lethale committere viderit, si is Deum poscat, Deus illi vitam dabit, videlicet peccantibus non lethaliter. Est lethale peccatum, pro quo orandum esse non dico.

17 Omnis injuſtitia eſt peccatum. Eſt & peccatum non lethale.

18 Scimus quiſquis ex Deo natus eſt, eum non peccare, nam ex Deo natus ſeipſum ſervat, nec eum Malus attingit.

19 Scimus nos à Deo eſſe, totumque mundum in Malo jacere.

20 Scimus item Dei filium venisse & nos eo ingenio donasse, ut verum cognoſcamus Deum, ſumuſque in vero, in ejus filio Jeſu Chriſto. Is verus eſt Deus, æternaque vita.

21 Filioli, cavete deaſtros: Amen.

JOHAN. APOSTOLI EPISTOLA SECUNDA.

CAPUT I.

Inſcribitur hæc epiſtola eximiæ ac præſtanti dignitate fœminæ, quæ filios in Dei timore rectè educatos habebat. Hanc orat, ut in charitate Chriſtiana perſeveret, ne in Antichriſtos incidat, quin totius eos omnino vitet.

SENIOR electæ dominæ ejuſque liberis, quos ego verè amo: nec ego ſolus, ſed etiam omnes, qui veritatem noverunt,

2 propter veritatem, quæ & in nobis manet, & nobis aderit in ſempiternum.

3 Adſit vobis gratia, miſericordia, pax, à Deo patre, & à Domino Jeſu Chriſto, patris filio, cum veritate ac charitate.

4 Lætatus ſum magnopere, quòd liberos tuos ex veritate vivere comperi, ſicut præceptum accepimus à patre.

5 Et nunc rogo te, domina, non quod tibi novum ſcribam præceptum, ſed quod habuimus ab initio, ut amemus nos mutuò.

6 Eſt autem in eo ſitus amor, ut ex ejus præceptione nos gesamus. Hæc eſt præceptio quemadmodum audiviſtis ab initio, ut ex ea vivatis:

7 quoniam multi impoſtores in mundum introiverunt, qui Jeſum Chriſtum corporatum veniſſe non confitentur. Hic ille impoſtor & Antichriſtus eſt.

8 Date operam ne perdamus, quæ elaboravimus, ſed mercedem plenam accipiamus.

9 Quiſquis delinquit neque manet in doctrina Chriſti, Deum non habet. Qui manet in doctrina Chriſti, is & patrem habet & filium,

10 Si quis venit ad vos, qui hanc doctrinam non ferat, eum domum ne accipite, neque ſalvere jubete.

11 Qui enim ſalvere jubet, participat ejus pravè facta.

12 Cùm multa vobis haberem ſcribenda, nolui charta & atramento, ſpero enim me venturum ad vos & coràm colloeuturum, ut plenam percipiatis lætitiam.

13 Salutant te liberi tuæ ſororis electæ: Amen.

JOHAN.

APOST. JOHANNIS EPISTOLA TERTIA.

CAPUT. I.

Hospitalitatem Gaii laudat, & Diotrephis pœulantiam accusans, Gaium monet, ut bene faciendo perseveret. Postremò Demetrium commendat.

SENIOR Gaio charissimo, quem ego verè amo.

2 Charissime, cupio te ante omnia feliciter agere ac valere, quemadmodum animo feliciter agis.

3 Lætatus sum enim vehementer, cùm venissent fratres, & tuam veritatem testati essent, uti ex veritate vivas.

4 Majorem lætitiam nullam habeo, quàm ut audiam meos natos ex veritate vivere.

5 Charissime, fideliter agis, quicquid erga fratres & hospites facis,

6 qui tuam charitatem in ecclesiæ conspectu testati sunt: quos, rectè facies, si ut Deo dignum est deduxeris.

7 Nam pro ejus nomine profecti sunt: nihilque ab extraneis acceperunt.

8 Nos verò tales accipere debemus, ut veritatis simus adjutores.

9 Scripsi ecclesiæ: sed qui vult eorum esse primarius, Diotrephes, non admittit nos.

10 Itaque si venero, commemorabo, qualis patret facinora, qui in nos verbis improbis garriat: nec his contentus, neque ipse fratres admittat, & volentes prohibeat, exque ecclesia ejiciat.

11 Charissime, ne imitare malum, sed bonum. Qui benefacit, à Deo est, qui verò malè facit, Deum non novit.

12 Demetrius & omnium & ipsius veritatis testimonio commendatus est: & nos idem testamur, & vos verum esse testimonium nostrum scitis.

13 Multa haberem scribenda tibi, sed nolo tibi charta & atramento scribere.

14 Brevi te, ut spero, videbo, & præsentes colloquemur. Vale.

15 Salutant te amici. Saluta amicos nominatim.

JUDÆ APOSTOLI EPISTOLA.

CAPUT I.

Admonet pios ut sibi caveant ab eo hominum genere, qui ex Christi gratia lasciviendi prætextum capiant, quos non impunè laturos ejus gratia contemptum, tribus exemplis demonstrat, & vaticinium Enoch profert: Modum denique piis ostendit, quo omnes eorum machinas disjicere queant.

JUDAS Jesu Christi servus, Jacobi frater, sanctificatis in Deo Patre, & Jesu Christo conservatis, vocatis,

2 misericordiam, & pacem, & charitatem plurimam dicit.

3 Charissimi, cùm vobis de communi salute scribere summo studio contenderem, necesse habui vos scribendo cohortari, ut fide, quæ semel sanctis est tradita, certetis.

4 Irrepserunt enim homines quidam, olim ad hoc ipsum supplicium designati, impii, Dei nostri beneficium transferentes in libidinem: & solum herum Deum, Dominumque nostrum Jesum Christum negantes.

5 Illud autem vobis, quod semel didicistis, commemorare volo, quòd Dominus, cùm populum ex Ægypto servasset, rursum eos, qui non confiderant, perdidit;

6 angelosque qui suam originem non retinuissent, sed suum domicilium reliquissent, ad magni Dei judicium æternis vinculis sub tenebris servandos curavit:

7 ut Sodoma & Gomorra, finitimæque urbes, quoniam consimili modo meretricatæ, impudici corporis libidinibus obsecutæ sunt, jacent ad exemplum, pœnas igne luentes sempiterno.

8 Similiter hi quoque somniantes, corpora habent polluta, & dominatum repudiant, dignitatibusque maledicunt.

9 Atqui Michael ille princeps angelus, cùm disceptans cum diabolo, de Mosis corpore disputaret, non ausus est sententiam ferre maledicam, sed dixit: Increpet te Dominus.

10 Isti verò & quæ ignorant, de iis maledicunt: & quæ naturaliter, brutorum animalium more intelligunt, in iis corrupti sunt.

11 Væ eis, quoniam Cainiana via graffantur, & erroris Balaamici mercede profligati sunt, Coranáque conjuratione pergunt.

12 Hi sunt in vestris charitatibus labes, irreligiosè convivantes, seipsos pascentes, ficcæ nubes ventis circumactæ, arbores autumnales infructuosæ, bis mortuæ ac eradicatæ,

13 feri fluctus maris, spumantes suas fœditates, stellæ errantes, quibus reservatur caligo sempiterna tenebrarum.

14 De his etiam vaticinatus est septimus ab Adamo Enochus, dicens:

15 Venturus est Dominus cum suis sanctis legionibus, ut in omnes judicium

judicium exerceat, omnesque eorum impios convincat omnium quæ patraverint, impiè factorum, omniumque quæ contra eum atrociter dixerint fontes impii.

16 Hi sunt oblocutores, querùli, cupiditatibus suis obsequentes, & ore loquentes prætumida, personas admirantes utilitatis gratia.

17 Vos verò, charissimi, recordamini ea quæ à Domini nostri Jesu Christi apostolis prædicta sunt,

18 qui vobis dixerunt, futuros postremo tempore illusores, ex suis impiis cupiditatibus viventes.

19 Hi sunt qui seipsos secernunt, animales spiritum non habentes.

20 Vos verò, charissimi, in sanctissima vestra fide vosipsos exædificantes, sacro afflatu Deo supplicantes,

21 vos in Dei charitate conservate, expectantes Domini nostri Jesu Christi misericordiam, ad æternam vitam,

22 & alios miseramini, delectum habentes:

23 alios religiosè servate, ex igne rapientes, exosi etiam carne coinquinatam vestem.

24 Ei verò qui vos expertes delicti servare, & ingloriæ suæ conspectu inculpatos cum lætitia sistere potest,

25 soli sapienti Deo servatori nostro gloria, & magnitudo, imperium & potentia, nunc & in omnia secula: Amen.

EPISTOLA AD HEBRÆOS.

CAPUT I.

Ut ostendat doctrinam à Christo allatam primas tenere, quia sit omnium prophetiarum clausula, nominatim illum supra angelos effert, & variis scripturæ testimoniis longè omnibus præcellere probat.

MUltifariam & multipliciter olim Deus majores, per vates allocutus,

2 postremis hisce temporibus allocutus est eos per filium, quem omnium statuit hæredem, per quem etiam mundum fecit,

3 Qui cùm sit ejus gloriæ splendor, & forma expressa substantiæ, ferratque cuncta suo potenti sermone, facta per semetipsum expiatione peccatorum nostrorum, consedit ad dexteram majestatis, in sublimi,

4 tantò angelis factus præstantior, quantò excellentius quàm illi nomen obtinuit.

5 Cui enim dixit unquam angelorum: Filius meus es tu, ego hodie genui te? Et rursum: Ego ei pater, & ipse mihi filius erit.

6 Item cùm in orbem inducit primoge-

primogenitum, dicit: Eumque adorent omnes divini angeli.

7 Et de angelis quidem sic dicit: Qui angelis utitur spiritibus, & ministris ignea flamma.

8 Sed de filio: Solium tuum, ô dive, in omnem permanet æternitatem: sceptrum æquitatis, sceptrum regni tui est.

9 Justitiam amas, perosus improbitatem: propterea Deus, tuus Deus, oleo te lætifico potius inunxit, quàm tuos socios.

10 Et: Tu principio, Domine, terram fundasti, & opera manuum tuarum sunt cœli.

11 Et illi quidem peribunt, te permanente, omnesque tanquam indumentum inveterascent:

12 &, te tanquam amictum eos involvente, obsolescent. At tu is es, qui annorum sis infinitorum.

13 Item cui unquam angelorum dixit: Sede ad dexteram meam, donec ex tuis hostibus faciam pedum tuorum subsellium?

14 Nonne sunt omnes procuratores spiritus, qui ad ministerium legantur, propter eos qui salutem adepturi sunt?

CAPUT II.

Inde infert, Christi doctrinæ solidam audientiam deberi, & eum nobis fratris loco in carne nostra prosecutum, ut libentius nos tutos illi tradamus.

PRopterea eò magis nobis attendenda sunt audita, ne forte perfluamus.

2 Si enim habitus per angelos sermo ratus fuit, & omne delictum ac contumacia dignas luit pœnas:

3 quomodo effugiemus nos, tanta salute neglecta? Quæ sumpto à Domino ejus eloquendæ initio, ab iis qui audierant, ipsi nos est confirmata,

4 attestante Deo ostentis & miracolis, variisque prodigiis, & spiritus sancti donationibus, suo arbitratu.

5 Non enim angelis subjecit orbem futurum, de quo loquimur.

6 Sic autem testificatus est alicubi quidam: Quid est homo, ut ejus memineris? quid est homini natus, ut eum cures?

7 Eum paulo angelis minorem fecisti: eum gloria & honore coronasti, & operibus præfecisti manuum tuarum.

8 Omnia ejus pedibus subjecisti. Nam omnia ei subjiciendo nihil reliquit non ei subjectum. Nunc nondum videmus ea omnia subjecta;

9 sed paulò angelis minorem factum videmus Jesum, propter necis supplicium gloria & honore coronatum, ut Dei beneficio pro cunctis patereturmortem.

10 Decebat enim, ut is, propter quem & per quem fiunt omnia, tot filiis in gloriam ducendis eorum salutis authorem supplicio perficeret.

11 Nam & qui sanctos reddit & qui sancti redduntur, omnes sunt ab uno. Quam ob causam eum non pudet eos vocare fratres dum ait,

12 Prædicabo nomen tuum meis fratribus, in medio te cœtu collaudans.

13 Item: Ego ei confidam. Item: En ego & pueri, quos mihi tradidit Deus.

14 Jam cùm pueri carnem & sanguinem habeant, ipse similiter iisdem prædítus fuit, ut per mortem aboleret eum qui mortis habebat imperium, hoc est, Diabolum:

15 eosque liberaret, qui mo-

tis metû, per omnem vitam servituti erant obnoxii.

16 Non enim angelos, sed Abrahami semen assumpsit:

17 & proinde debuit per omnia fratribus esse similis, ut misericors fieret, fidusque pontifex in rebus divinis, quò populi peccata expiaret.

18 Quoniam enim passus est ipse dum tentaretur, potest, qui tentantur subvenire.

CAPUT III.

Nunc ostendit quantò inferior sit Moses Christo, nempe quantum distat servus à Domino. Inde exhortationes minasque admiscet ex Davidis testimonio, si quis vel contumaciter repugnet, vel ad obsequendum sit tardior.

PRoinde fratres sancti, cœlestis vocatus participes, considerate legatum & pontificem professionis nostræ Christum Jesum,

2 fidelem erga eum à quo factus est, ut Moses in tota ejus domo fidelis erat.

3 Hic enim tantò majore, quàm Moses gloria affectus est, quantò majorem habet quàm domus honorem is, qui eam condidit.

4 Omnes enim domus ab aliquo conditur: qui autem omnia condidit Deus est:

5 Et Moses quidem fidelis erat in ejus universâ domo, ut famulus, ad ea testanda, quæ erant dicenda.

6 At Christus ut filius est ejus domui præpositus, cujus domus sumus nos, si modò confidentiam & spei gloriationem ad extremum firmam tenemus.

7 Quamobrem ut ait spiritus sanctus: Hodie si ejus vocem audieritis,

8 Nolite indurare corda vestra, ut in jurgio, die tentationis, in solitudine,

9 ubi me tentavêre majores vestri, cùm me probaverunt, & opera mea viderunt annos quadraginta.

10 Itaque pertæsus illius nationis, cogitans eos semper animis errare, meorumque institutorum ignaros esse,

11 iratus juravi non esse in meam requietem ingressuros.

12 Videte, fratres, ne fortè sit in aliquo vestrum prava diffidentiæ mens, deficiendo à vivente Deo:

13 quin vos inter vos quotidie cohortamini, quandiu hodie dicitur, ne quis vestrum peccati fraude occalleſcat.

14 Etenim Christi consortes facti sumus, si modò hoc argumentum ab initio ad finem firmum tenemus,

15 in quo dicitur: Hodie si ejus vocem audieritis, nolite indurare corda vestra, ut in jurgio.

16 Nam pars eorum qui audierunt, jurgati sunt, non omnes ex Ægypto ductu Mosis egressi.

17 Quorum ergo pertæsus est annos quadraginta? nonne eorum qui peccarunt, quorum membra ceciderunt in solitudine?

18 Quibus autem juravit, non esse in suam requietem ingressuros, nisi contumacibus?

19 quos videmus ingredi non potuisse, propter diffidentiam.

CAPUT IV.

Adhortationem comminatione admiscet ne quemadmodum patres requie sibi oblata priventur, sed in eam ingredi studeant. Inde initium facit retractandi de sacerdotio Christi.

QUamobrem metuamus, ne, si fortè desinat ingrediendi in ejus requietem promissio, aliquis

aliquis noſtrum tardaſſe videatur.

2 Etenim nobis denunciatum eſt, quemadmodum illis. Sed illis nihil auditus ſermo profuit, non conjunctus cum eorum fide qui audiverant.

3 Ingredimur enim in requietem, qui fidem habemus: quemadmodum dixit, Iratus juravi, non eſſe in meam requietem ingreſſuros: cùm tamen eæ res jàm ab orbe condito fuiſſent.

4 Nam quodam in loco de die ſeptimo ſic dictum eſt: Requievitque Deus die ſeptimo ab omnibus ſuis operibus.

5 Atque hic rurſum: Non eſſe in meam requietem ingreſſuros.

6 Ergo cùm ſuperſit ut aliqui in eam ingrediantur, & quibus antè denunciatum eſt, non ingreſſi ſint propter contumaciam,

7 rurſum quandam ſtatuit David diem, Hodie dicens, tanto poſt tempore, ut dictum eſt: Hodie ſi ejus vocem audieritis, nolite indurare corda veſtra.

8 Si enim eos Joſua quietos reddidiſſet, nunquam ille poſtea de alio loqueretur die.

9 Supereſt ergo Sabbatiſmus divino populo.

10 Qui enim in ejus requietem ingreſſus eſt, is à ſuis requievit operibus, quemadmodum Deus à ſuis.

11 Quamobrem demus operam, ut in illam requietem ingrediamur, ne quis eodem contumaciæ exemplo cadat.

12 Eſt enim divinus ſermo vivus & efficax, & quovis ancipiti gladio acutior, ac penetrans uſque ad diviſionem animæ, & ſpiritus, compagúmque & medullarum, & animi cogitationum, conſiliorumque judex:

13 adeoque nulla res ei obſcura eſt, ut omnia nuda ac reſupina ſint ejus oculis, de quo loquimur.

14 Habentes ergo ſummum pontificem, qui cœlos penetravit, Jeſum Dei filium, teneamus profeſſionem.

15 Non enim eum habemus pontificem, qui noſtris infirmitatibus affici non poſſit: ſed qui ſit in omnibus ſimiliter periclitatus, citra peccatum.

16 Accedamus ergo confidenter ad gratiæ ſolium, ut miſericordiam adipiſcamur, & gratiam inveniamus ad opportunum auxilium.

CAPUT V.

Primo docet quodnam ſit ſummi pontificis officium. Secundò, Chriſtum à Deo noſtrum pontificem conſtitutum eſſe, & utrè præſtitiſſe quæ ſummi pontificis erant.

OMnis enim pontifex ex hominibus deſumptus, pro hominibus præeſt rebus divinis, ut munera victimaſque libet pro peccatis:

2 poteſtque facilis eſſe ignorantibus & hallucinantibus: utpote cùm ipſe ſit infirmitate circundatus,

3 & propter hanc debeat, ut pro populo, ſic etiam pro ſeipſo libare piacula.

4 Neque ſibi quiſquam eum honorem arrogat, niſi qui vocatur à Deo, quemadmodum Aharon.

5 Sic Chriſtus quoque non ipſe ſibi eum honorem vendicavit, ut fieret pontifex, ſed is qui ſic eum allocutus eſt: Tu meus es filius, ego te hodie genui.

6 Sicut alibi quoque dicit: Tu es ſacerdos in æternum ad rationem Melchiſedechi.

7 Is

7 Is Christus quum mortalis geret, precibus ac supplicationibus ei, qui se à morte servare poterat, libatis cum vehementi questu ac lachrymis, & pro sua religione exauditus,

8 quamvis filius, didicit tamen ex iis quæ passus est obedientiam:

9 & perfectus, omnibus sibi obedientibus salutis æternæ causa fuit,

10 appellatus à Deo pontifex ad rationem Melchisedechi.

11 De eo nobis multa dicenda sunt, eaque explicatu difficilia, quandoquidem vos auribus segnes estis.

12 Etenim cùm per tempus magistri esse debeatis, rursum docendi estis, quæ prima divinorum oraculorum elementa sunt: & ii estis quibus lacte sit opus, non solido cibo.

13 Cuicunque enim cum lacte res est, is orationis justitiæ rudis est, quippe infans.

14 Adultorum autem est solidus cibus, qui propter habitum, sensus habent ad boni malique discretionem exercitatos.

CAPUT VI.

Hebræorum puerilem ignaviam perstringens, severa denunciatione eos terret, & maturè proficiendi studium excitat, meliora de ipsis sperans. Abraha exemplum citat, fidémque verbo Dei innixam, anchora comparat.

QUapropter omisso rudimentorum Christi sermone, ad perfectionem tendamus, non denuò fundamentum jacientes correctionis mortuorum operum, fidei Deo habendæ,

2 doctrinæ, baptismorum, impositionisque manuum & resurrectionis mortuorum, suppliciique sempiterni.

3 Atque id faciemus si permiserit Deus.

4 Fieri enim non potest, ut qui semel collustrati cœleste domum gustarunt, & participes fuerunt Sancti spiritus,

5 præclaraque Dei dicta & ævi futuri virtutes gustarunt,

6 & tamen relabuntur, ii iterum vitæ correctione renoventur: qui sibi Dei filium iterum crucifigant, & in eum exemplum edant.

7 Nam terra quæ imbrem sæpius in se venientem combibit, & herbam parit illis accommodatam, propter quos colitur, ea Dei favore felicitatur.

8 At quæ spinas effert, & tribulos, improba est, & affinis execrationi, ad extremumque exurenda.

9 Quanquam de vobis, amici, meliora nobis, & saluti vicina persuasimus, licet ita loquamur.

10 Nec enim ita injustus Deus est, ut oblitus sit opus vestrum, laboremque charitatis, quam exeruistis in ejus nomen, dum sanctis & ministrastis & ministratis:

11 verùm optamus, ut vestrûm quisque idem studium ad spei plenitudinem præstet ad extremum,

12 ne sitis ignavi, sed eorum imitatores, qui per fidem, & patientiam obtinent promissa,

13 Nam Abrahamo promittens Deus, cùm per nullum majorem jurare posset, juravit per seipsum:

14 dicens: Ni ego te felicitabo atque amplificabo.

15 Atque ita, cùm ille patiens fuisset, promissum consecutus est.

16 Homines enim per majorem

aliquis noſtrum tardaſſe videatur.

2 Etenim nobis denunciatum eſt, quemadmodum illis. Sed illis nihil auditus ſermo profuit, non conjunctus cum eorum fide qui audiverant.

3 Ingredimur enim in requietem, qui fidem habemus: quemadmodum dixit, Iratus juravi, non eſſe in meam requietem ingreſſuros: cùm tamen eæ res jam ab orbe condito fuiſſent.

4 Nam quodam in loco de die ſeptimo ſic dictum eſt: Requievitque Deus die ſeptimo ab omnibus ſuis operibus.

5 Atque hic rurſum: Non eſſe in meam requietem ingreſſuros.

6 Ergo cùm ſuperſit ut aliqui in eam ingrediantur, & quibus antè denunciatum eſt, non ingreſſi ſint propter contumaciam,

7 rurſum quandam ſtatuit David diem, Hodie dicens, tanto poſt tempore, ut dictum eſt: Hodie ſi ejus vocem audieritis, nolite indurare corda veſtra.

8 Si enim eos Joſua quietos reddidiſſet, nunquam ille poſtea de alio loqueretur die.

9 Supereſt ergo Sabbatiſmus divino populo.

10 Qui enim in ejus requietem ingreſſus eſt, is à ſuis requievit operibus, quemadmodum Deus à ſuis.

11 Quamobrem demus operam, ut in illam requietem ingrediamur, ne quis eodem contumaciæ exemplo cadat.

12 Eſt enim divinus ſermo vivus & efficax, & quovis ancipiti gladio acutior, ac penetrans uſque ad diviſionem animæ, & ſpiritus, compagúmque & medullarum, & animi cogitationum, conſiliorumque judex:

13 adeoque nulla res ei obſcura eſt, ut omnia nuda ac reſupina ſint ejus oculis, de quo loquimur.

14 Habentes ergo ſummum pontificem, qui cœlos penetravit, Jeſum Dei filium, teneamus profeſſionem.

15 Non enim eum habemus pontificem, qui noſtris infirmitatibus affici non poſſit: ſed qui ſit in omnibus ſimiliter periclitatus, citra peccatum.

16 Accedamus ergo confidenter ad gratiæ ſolium, ut miſericordiam adipiſcamur, & gratiam inveniamus ad opportunum auxilium.

CAPUT V.

Primo docet quodnam ſit ſummi pontificis officium. Secundò, Chriſtum à Deo noſtrum pontificem conſtitutum eſſe, & verè præſtitiſſe quæ ſummi pontificis erant.

OMnis enim pontifex ex hominibus deſumptus, pro hominibus præeſt rebus divinis, ut munera victimaſque libet pro peccatis:

2 poteſtque facilis eſſe ignorantibus & hallucinantibus: utpote cùm ipſe ſit infirmitate circundatus,

3 & propter hanc debeat, ut pro populo, ſic etiam pro ſeipſo libare piacula.

4 Neque ſibi quiſquam eum honorem arrogat, niſi qui vocatur à Deo, quemadmodum Aharon.

5 Sic Chriſtus quoque non ipſe ſibi eum honorem vendicavit, ut fieret pontifex, ſed is qui ſic eum allocutus eſt: Tu meus es filius, ego te hodie genui.

6 Sicut alibi quoque dicit: Tu es ſacerdos in æternum ad rationem Melchiſedechi.

7 Is

7 Is Christus quum mortalis geret, precibus ac supplicationibus ei, qui se à morte servare poterat, libatis cum vehementi questu ac lachrymis, & pro sua religione exauditus,

8 quamvis filius, didicit tamen ex iis quæ passus est obedientiam :

9 & perfectus, omnibus sibi obedientibus salutis æternæ causa fuit,

10 appellatus à Deo pontifex ad rationem Melchisedechi.

11 De eo nobis multa dicenda sunt, eaque explicatu difficilia, quandoquidem vos auribus segnes estis.

12 Etenim cùm per tempus magistri esse debeatis, rursum docendi estis, quæ prima divinorum oraculorum elementa sunt : & ii estis quibus lacte sit opus, non solido cibo.

13 Cuicunque enim cum lacte res est, is orationis justitiæ rudis est, quippe infans.

14 Adultorum autem est solidus cibus, qui propter habitum, sensus habent ad boni malique discretionem exercitatos.

CAPUT VI.

Hebræorum puerilem ignaviam perstringens, severa denunciatione eos terret, & maturè proficiendi studium excitat, meliora de ipsis sperans. Abraha exemplum citat, fidémque verbo Dei innixam, anchora comparat.

QUapropter omisso rudimentorum Christi sermone, ad perfectionem tendamus, non denuò fundamentum jacientes correctionis mortuorum operum, fidei Deo habendæ,

2 doctrinæ, baptismorum, impositionisque manuum & resurrectionis mortuorum, suppliciique æmpiterni.

3 Atque id faciemus si permiserit Deus.

4 Fieri enim non potest, ut qui semel collustrati cœleste domum gustarunt, & participes fuerunt Sancti spiritus,

5 præclaraque Dei dicta & ævi futuri virtutes gustarunt,

6 & tamen relabuntur, ii iterum vitæ correctione renoventur : qui sibi Dei filium iterum crucifigant, & in eum exemplum edant.

7 Nam terra quæ imbrem sæpius in se venientem combibit, & herbam parit illis accommodatam, propter quos colitur, ea Dei favore felicitatur.

8 At quæ spinas effert, & tribulos, improba est, & affinis execrationi, ad extremumque exurenda.

9 Quanquam de vobis, amici, meliora nobis, & saluti vicina persuasimus, licet ita loquamur.

10 Nec enim ita injustus Deus est, ut oblitus sit opus vestrum, laboremque charitatis, quam exeruistis in ejus nomen, dum sanctis & ministrastis & ministratis :

11 verùm optamus, ut vestrûm quisque idem studium ad spei plenitudinem præstet ad extremum,

12 ne sitis ignavi, sed eorum imitatores, qui per fidem, & patientiam obtinent promissa,

13 Nam Abrahamo promittens Deus, cùm per nullum majorem jurare posset, juravit per seipsum :

14 dicens : Ni ego te felicitabo atque amplificabo.

15 Atque ita, cùm ille patiens fuisset, promissum consecutus est.

16 Homines enim per majorem

rem jurant, eisque omnium controversiarum finis est jusjurandum, ad rem confirmandam.

17 Itaque volens vehementius demonstrare Deus, hæredibus promissi immutabilitatem sui consilii, jusjurandum interposuit,

18 ut per duas immutabiles res, (in quibus ut Deus mentiatur heri non potest) validam consolationem habeamus, qui ad tenendam spem propositam confugimus,

19 quam velut anchoram habemus animi, tutam atque firmam, & intra sipharium intrantem,

20 quò præcursor pro nobis intravit Jesus, ad Melchisedechi rationem pontifex factus in sempiternum.

CAPUT VII.

Hactenus ipsos stimulavit, ut attentè expenderent, quæ in Melchisedecho considerandæ sunt. In quibus similis sit Christus. In summa cur cedere Lex Evangelio debeat.

IS enim Melchisedechus Solymæ rex, summi Dei sacerdos, qui Abrahamo à regum cæde redeunti occurrit, eumque fausti omnibus prosecutus est,

2 cui etiam decimas omnium dedit Abrahamus: qui Melchisedechus primùm justitiæ rex interpretatur: deinde Solymæ rex, hoc est, pacis rex,

3 sine patre, sine matre, sine majoribus, nec ævi principium, nec vitæ finem habens, ac Dei filio consimilis, manet sacerdos in perpetuum.

4 Videtis autem quantus sit hic, cui etiam decimas dederit Abrahamus ex manubiis, summus ille pater.

5 Et equidem qui à Levi genus sacerdotium ineunt, in mandatis habent, ut populum ex lege deciment: hoc est, suos consanguineos, quamvis ex Abrahami lumbis egressos.

6 Is verò qui ad idem cum eis genus non refertur, Abrahamum decimavit, & habentem promissa prosecutus est fausti tate.

7 Jam verò sine ulla controversia, minori à præstantiore impertitur fauſtitas:

8 & hîc quidem decimas morituri homines accipiunt: at illic is quem vivere traditur.

9 Atque ut ita dicam, in Abrahamo etiam Levis, qui decimas accipit, decimatus est.

10 Adhuc enim in patris lumbis erat, cùm illi Melchisedechus occurrit.

11 Quod si in Levitico sacerdotio sita foret perfectio (nam sub eo sacerdotio lata lex est populo) quid jam opus esset ad rationem Melchisedechi alium existere sacerdotem dici, ac non ad Aharonis rationem?

12 Transferendo enim sacerdotio, etiam legis translatio fieri necesse est.

13 Nam de quo hæc dicuntur is aliæ tribus est, ex qua nullus astat ara.

14 Perspicuum est enim à Juda exortum esse Dominum nostrum, ad quam tribum quòd pertineret nihil de sacerdotio locutus est Moses.

15 Atque id eo etiam magis manifestum est, si ad Melchisedechi similitudinem extitit sacerdos alius.

16 Qui non ex humani præcepti lege factus sit, sed ex vitæ indissolubilis vitæ.

17 Sic enim testatur: Tu es sacerdos in æternum, ad rationem Melchisedechi.

18 Fit enim præcepti superi

ris abrogatio, propter ejus infirmitatem & inutilitatem:

19 quandoquidem nihil perfecit lex, ſed adjectio melioris ſpei, per quam ad Deum accedimus:

20 melioris, inquam, quatenus non abeſt jusjurandum. Nam illi ſine jurejurando facti ſunt ſacerdotes:

21 hic verò cum jurejurando, per eum qui de eo ſic dicit: Jurat Dominus non mutaturus ſententiam, tu ſacerdos es in æternum, ad rationem Melchiſedechi:

22 tanto præſtantioris teſtamenti ſponſor fuit Jeſus.

23 Et illi quidem plures fuêre ſacerdotes, quòd morte prohiberentur permanere.

24 At hic, qui durat in ſempiternum, nunquam tranſiturum habet ſacerdotium:

25 & iccirco planè ſervare poteſt eos, qui per ipſum Deum adeunt, quippe qui ſemper vivat ad ſupplicandum pro eis.

26 Talis enim nobis conveniebat pontifex, pius, vitii expers, intemeratus, à ſontibus alienus, cœliſque ſublimior factus.

27 qui non habet quotidie neceſſe, ſicuti pontifices, prius pro ſuis peccatis victimas libare, deinde pro populi.

28 Hoc enim ſemel fecit, dum ſeipſum libavit.

29 Lex enim homines conſtituit pontifices, imbecillitate præditos: at juri-jurandi legem ſecuti ſermo, filium in perpetuitatem perfectum.

CAPUT VIII.

Quò certius probet abrogatas eſſe Legis ceremonias, ideo inſtitutas eſſe commemorat, ut cœleſti prototypo ſervirent, Jeremiæ locum adducit, ut veteris Teſtamenti correctionem probet.

HUjus autem oratione ſumma eſt, quòd ejuſmodi habemus pontificem, qui conſedit ad dextram ſolii majeſtatis, in cœlis,

2 ſanctuarii ſacrificus, & veri tabernaculi, quod fixit Dominus non homo.

3 Omnis enim pontifex ob munera victimaſque libandas conſtituitur: ideoque neceſſe eſt, ut hic quoque aliquid habeat, quod liber.

4 Nam ſi foret in terris, ne ſacerdos quidem eſſet, quum ſint ſacerdotes qui ex lege munera obmoveant,

5 qui quidem cœleſtium exemplo & umbra ceremoniis operantur, quemadmodum oraculo monitus eſt Moſes, abſoluturus tabernaculum. Vide, inquit, ut omnia facias ad exemplum tibi in monte demonſtratum.

6 Nunc hi tanto præſtantius ſortitus eſt munus, quanto melioris eſt teſtamenti ſequeſter, quod melioribus adhibitis promiſſis compoſitum eſt.

7 Si enim primum illud vitio careret, non quæreretur ſecundi locus.

8 Atqui ille eos accuſans ſic loquitur: Futurum eſt (inquit Dominus) ut faciam cum Iſraelis Judæque domo novum teſtamentum,

9 non quale teſtamentum feci cum eorum majoribus, tum cùm eos manu prehenſos ex Ægypto eduxi. Nam illi in meo teſtamento non manſerunt, & ego eos neglexi, inquit Dominus.

10 Sed hoc eſt teſtamentum, quod cum Iſraelis domo faciam poſt illud tempus, inquit Dominus. Indam meas leges in eorum mentes, inque eorum animos eas inſcribam, & ego eis Deus,

& ipsi mihi populus erunt.

11 Neque jam inter sese & alii alios Dominum cognoscere decebunt: nam omnes ab eorum minimo ad maximum me cognoscent:

12 quoniam eorum vitiis veniam dabo, nec eorum peccata & scelera deinceps recordabor.

13 Dum novum dixit, prius antiquavit.

14 Quod autem antiquatur ac senescit, id est prope interitum.

CAPUT IX.

Tabernaculi dispositionem, & ritus Legales ad veritatem in Christo exhibitam conferens, concludit non jam amplius alio sacerdote opus esse, quia ipse Christus sub novo Testamento hus partes impleat.

HAbebat autem prius testamentum instituta ceremoniarum, mundanumque sanctuarium.

2 Fuit enim conditum primum tabernaculum, in quo erat candelabrum, & mensa, & appositio panum, quæ sacra dicitur,

3 Post secundum velum erat tabernaculum, quod sanctissimum sanctuarium appellatur, aureum habens thuribulum, & arcam testamenti, undique tectam auro:

4 in qua erat urna aurea, habens manna, & Aharonis virga, quæ germinaverat, testamentique tabulæ.

5 Super eam erant splendidi Cherubi, propitiatorium inumbrantes, de quibus non est nunc dicendum singulatim.

6 His autem ita compositis, in primum tabernaculum semper ingrediuntur sacerdotes, ceremonias obeuntes:

7 at in secundum semel in anno solus pontifex, non absque sanguine, quem & pro seipso, & pro populi imprudenter commissis libat:

8 hoc declarante sancto spiritu, nondum patefactam esse sanctuarii viam, adhuc priore tabernaculo statum habente: quæ ejusmodi res erat, ut præsens in tempus aliam rem indicaret,

9 quo tempore munera & hostiæ libarentur, quæ immolatorem, quod ad conscientiam attinet, perficere non possent.

10 posita tantùm in cibis & potionibus, diversisque lotionibus, & carnalibus institutis, usque ad correctionis tempus.

11 At Christus advenit, futurorum bonorum pontifex, qui per majus perfectiusque tabernaculum, non manufactum, hoc est non hujus structuræ,

12 neque per hircorum & vitulorum sanguinem, sed per suum ipsius sanguinem, ingressus est semel in sanctuarium, æternam liberationem adeptus.

13 Si enim taurorum & hircorum sanguis, juvencæque cinis, pollutos aspergens, lustrat ad corporis puritatem:

14 quanto magis Christi sanguis, qui per æternum spiritum seipsum libavit innocentissimum Deo, purgavit nostram conscientiam à mortuis operibus, ut viventem colamus Deum?

15 Atque ideo novi testamenti sequester est, ut mortis intervenu ad expiationem commissorum in primum testamentum, vocati consequantur promissam hæreditatem sempiternam.

16 Nam ubi est testamentum, testatoris mortem consequi necesse est.

17 Testamentum enim post mortem ratum est: siquidem nondum

nondum valet, dum vivit testator.

18 Itaque ne primum quidem sine sanguine sancitum est.

19 Effatus enim omnia mandata ex lege Moses universo populo, sumpto vitulorum & hircorum sanguine, cum aqua & lana coccina ac hyssopo, ipsum librum & universum populum consperfit.

20 dicens: Hic est sanguis testamenti, quod ad vos mandavit Deus.

21 Tabernaculum quoque & omnem ceremoniarum supellectilem sanguine similiter omnia consperfit.

22 Et ferè sanguine omnia ex lege purgantur, nec absque sanguinis fusione datur venia.

23 Necesse est ergo, cœlestium exempla hisce purgari: ipsa autem cœlestia potioribus sacrificiis, quàm sunt hæc.

24 Non enim in manufactum sanctuarium ingressus est Jesus, quod veri sanctuarii exemplar foret: sed in ipsum cœlum, ut nunc Deo coràm appareat pro nobis.

25 Neque ut sæpe seipsum offeret, quemadmodum pontifex ingreditur sanctuarium quotannis, adhibito sanguine alieno:

26 alioquin fuisset ei sæpe patiendum supplicium ab orbe condito. Nunc semel sub seculorum exitu, ad obliterandum suo sacrificio peccatum, extitit.

27 Ac quomodo hominibus semel moriendum est, deinde subeundum judicium:

28 ita Christus semel ad multorum tollenda peccata libatus, iterum sine peccato conspicietur expectantibus se ad salutem.

CAPUT X.

Legis sacrificia inde colligit infirma fuisse, quia quotannis repetebantur, Christi verò hostiam unicam esse, & perpetuam, Davidis testimonio probat. Hinc exhortationem subjiciens, severè iis minatur qui Christi gratiam abjecerint. Postremò tolerantiam, qua ex fide nascitur, commendat.

UMbram enim habens lex futurorum bonorum, non ipsam rerum repræsentationem, anniversariis iisdem sacrificiis, quæ jugiter fiunt, nunquam potest accedentes perficere.

2 Alioquin nonne fieri desiissent, quòd semel purgati immolatores, nullius jam sibi peccati essent consci?

3 Atqui per ea fit quotannis peccatorum commemoratio.

4 Fieri enim non potest, ut taurorum caprorumque sanguis peccata tollat.

5 Itaque in mundum ingrediens dicit: Sacrificium & fertum tibi non placet, corpus autem perfecisti mihi:

6 Victimis & piaculis non delectaris.

7 Tunc dixi: En adsum: in capite libri scriptum est de me, ut exequar Deus voluntatem tuam.

8 Cùm superius dixisset, sacrificium, & fertum, & victimas, & piacula ei non placere, nec accepta esse quæ ex lege fiunt, deinde dicit: En adsum, ut exequar Deus voluntatem tuam.

9 Tollit prius, ut alterum statuat:

10 in qua voluntate semel lustrati sumus per corporis Jesu Christi libationem.

11 Cumque omnis sacerdos pergat quotidie ceremoniis funci, &

& eadem sæpe sacrificia facere, quæ peccata adimere nunquam possunt:

12 ille uno pro peccatis functus in perpetuum sacrificio, consedit ad Dei dexteram,

13 deinceps expectans, donec ejus hostes fiant ejus pedum subsellium.

14 Uno enim libamento perfecit in perpetuum lustrandos:

15 id quod nobis testatur etiam spiritus sanctus, qui ita prædixerit:

16 Hoc est testamentum, quod cum eis faciam post illud tempus, inquit Dominus: Indam meas leges in eorum mentes, inque eorum animos inscribam,

17 nec eorum peccata & scelera deinceps recordabor.

18 Ubi autem est peccatorum venia, nulla superest pro peccato libatio.

19 Quamobrem, fratres, cùm ad sanctuarium aditum habeamus liberum per Jesu sanguinem,

20 quam viam nobis lustravit recentem atque vivam, per velum, hoc est, per suum corpus:

21 cumque pontificem habeamus, Dei domui præfectum,

22 accedamus cum vero animo, plenaque fide, & animis à mala conscientia ablutis, & corporibus aqua pura lotis,

23 teneamus spei professionem immobilem (fidelis enim est qui promisit,)

24 & videamus ut alii alios ad charitatem & rectè facta provocemus:

25 néve nostram consociationem deseramus, ut solent nonnulli: sed cohortemur, idque cò magis, quòd videtis instare diem:

26 Nam si postquam veri cognitionem assecuti sumus, data opera peccamus, non jam superest ullum pro peccatis sacrificium,

27 sed horrenda quædam expectatio judicii, igniſque sævitia adversarios confecturi.

28 Si quis contra Mosaicam legem commisit, is citra ullam misericordiam, ex duorum triumve testimonio moritur:

29 quanto graviore putatis afficiendum pœna, qui Dei filium proculcaverit, testamentique sanguinem, per quem lustratus est, pro profano habuerit, & gratiæ spiritum affecerit contumelia?

30 Scimus enim quis dixerit: Mea est ultio, ego rependam, inquit Dominus. Item: Dominus vindicabit suum populum.

31 Horribile est in viventis Dei manus incidere.

32 Recordamini verò superiora tempora, in quibus colluſtrati magnum adversorum certamen sustinuistis,

33 partim dum ipsi per contumelias & calamitates ostentui fuistis: partim dum socii fuistis eorum, cum quibus sic actum est.

34 Nam & meorum vinculorum vicem doluistis, & facultatum vestrarum direptionem cum lætitia tuliſtis, intelligentes habere vos penes vosipsos meliores opes in cœlis, & durabiles.

35 Quapropter nolite vestram projicere confidentiam, quæ magnum est habitura præmium.

36 Nam patientia vobis opus est, ut Dei voluntatem executi promissa reportetis.

37 Etenim paulo post qui venturus est, veniet, neque tardabit.

38 Justus autem fide vivet, quod

quòd si se subtraxerit, non est
cceptus animo meo.

39 Nos verò non ii sumus,
ui nos subtrahamus, ad perni-
iem : sed qui fidamus ad vitam
omparandam.

CAPUT XI.

Tractat usque ad finem capitis non aliunde salutem ad ptos esse patres, quicunque ab initio mundi Deo probati fuerunt, quàm ex fide: ut sciant Judæi hac sola se colligari patribus in sanctam unitatem.

EST autem fides speratorum subjectio, rerum demonstratio quæ non cernuntur :

2 atque in ea explorati sunt ntiqui.

3 Fide intelligimus mundum sse Dei jussu conditum, ita ut ex on extantibus, facta sint ea quæ ernuntur.

4 Fide præstantiorem rem ivinam fecit Abel, quàm Cainus, Deo: per quam eum jutum esse testatum est, ejus munebus testimonium dante Deo : per eandem mortuis adhuc oquitur.

5 Fide Enochus ita translatus st, ut mortem passus non sit: à Deo translatus, nusquam exitit. Nam ante ejus translatiem, testatum est eum placuisse eo:

6 cui ut sine fide placeatur, eri non potest. Credendum est nim ei, qui ad Deum accedat, eum esse, & sui studiosis præmia ependere.

7 Fide admonitus oraculo Noa e rebus, quæ nondum cernebantur, veritus Deum, extruxit rcam, ad suæ familiæ salutem, er quam damnavit mundum, & ositam in fide justitiam obtinuit.

8 Fide vocatus Abrahamus obedivit, in locum proficiscendo, quem hæreditate obtenturus erat: & profectus est, nescius quò vaderet.

9 Fide migravit in promissam terram, ut alienam, & in tabernaculis habitavit, cum Isaaco & Jacobo, ejusdem cum eo promissi cohæredibus.

10 Expectabat enim fundamenta habentem urbem cujus artifex opifexque Deus est.

11 Fide ipsa quoque Sara vires ad jactum seminis accepit, præterque tempus ætatis peperit, quandoquidem fidum existimavit promissorem.

12 Itaque ex uno, eoque emortuo, tam multi nati sunt, quantus est cœlestium stellarum numerus, aut arenæ marini littoris, quæ est innumerabilis.

13 Fide prædiți, mortui sunt omnes hi, non adepti promissa, sed ea procul conspicati crediderunt, & amplexi sunt, seque in terra hospites & peregrinos esse confessi.

14 Qui enim dicunt talia, patriam se requirere declarant.

15 Quod si eam recordarentur ex qua profecti sunt, haberent revertendi tempus.

16 Nunc potiorem desiderant, hoc est cœlestem. Itaque Deum non pudet eorum, quo minus eorum Deus appelletur : quippe quibus urbem paraverit.

17 Fide libavit Abrahamus Isaacum, cum tentaretur: unigenitum obtulit, is cui illa promissa fuerant,

18 cui dictum fuerat, ejus progeniem ab Isaaco denominatum iri,

19 cogitans Deum vel ex mortuis excitare posse: unde eum videtur quodam modo recepisse.

20 Fide

20 Fide in futurum fausta precatus est Isaacus Jacobo & Esao.

21 Fide Jacobus moriens, utrique filio Josephi bene precatus est, & in caput baculi sui sese venerabundus inclinavit.

22 Fide Josephus decedens, Israelitarum exitum memoravit, deque suis ossibus mandata dedit.

23 Fide Moses natus tres menses à parentibus occultatus est, quòd puerum elegantem videntes, regis edictum veriti non fuerunt.

24 Fide Moses postquam adolevit, filiæ Pharaonis filius dici recusavit,

25 maluitque cum divino populo mala pati, quam brevem habere peccati fruitionem:

26 majores divitias esse ratus Christi probrum, quàm Ægypti thesauros, utpote qui præmium spectaret.

27 Fide reliquit Ægyptum, non veritus regis iram: tanquam enim inaspectabilem aspiceret, sic duravit.

28 Fide Pascha sanguinisque fusionem fecit, ne primogenitorum interfector illos tangeret.

29 Fide item illi mare rubrum tanquam terra ficca trajecerunt, quod experti Ægyptii, exhausti sunt.

30 Fide Hierichuntis mœnia collapsa sunt, per septem dies circumdata.

31 Fide Rachaba meretrix non periit unà cum diffidentibus, quæ exploratores amicè accepisset.

32 Denique quid multis? deficiet me tempus narrantem de Gedeone, Baraco, Sampsone, Jephtha, Davide, Samuele, & vatibus,

33 qui per fidem regna expugnaverunt, justitia functi sunt, adepti sunt promissa, obturaverunt fauces leonum,

34 vim ignis extinxerunt, gladiorum mucrones effugerunt, convaluerunt ex morbis, fortes in bellis fuerunt, agmina verterunt hostium,

35 receperunt fœminæ revocatos in vitam suos mortuos. Alii autem cruciati sunt, neque se liberari fiverunt, quo meliorum assequerentur resurrectionem.

36 Alii ludibria, & scuticas, itemque vincula & custodias experti sunt,

37 lapidati, secti, tentati sunt, gladii cœde interierunt, ovinas caprinasque pelles gestarunt, egentes, calamitosi, ærumnosi,

38 quibus dignus non erat mundus, per deserta & montes antraque & terræ specus errantes.

39 Atque hi omnes fide explorati, non obtinuerunt promissum,

40 Deo de nobis quiddam melius providente, ne illi sine nobis perfecti redderentur.

CAPUT XII.

Non modò ab eorum patrum quæ recitavit exemplis hortatur ad patientiam & constantiam, sed etiam ab exemplo Christi. Non rectè æstimatum iri castigationes Dei ex præsenti carnis nostræ sensu.

PRoinde nos quoque tanto circumsepti nimbo testium, depositio omni onere, ambitiosoque peccato, patienter decurramus propositum nobis certamen,

2 spectantes in fidei ducem perfectoremque Jesum qui pro lætitia sibi proposita, sustinuit contempto pudore crucem, & ad dexteram solii Dei consedit.

3 Considerate verò eum, qui tantos pertulit improborum adversum se insultus, ne defatigemini animis desponde[illegible]

4 Nondum

4 Nondum usque ad sanguinem restitistis, adversus peccatum decertantes,

5 & obliti estis cohortationis, quæ vos ceu filios alloquitur: Fili mi, ne contemne Domini castigationem néve desponde, eo te corrigente.

6 Quem enim amat Dominus, castigat: & verberat, quemcunque filium acceptum habet.

7 Si castigationem sustinetis, ut filiis vobis utitur Deus. Quis est enim filius quem non castiget pater?

8 Quòd si castigationis expertes estis, cujus participes fuerunt omnes, ergo spurii estis, non veri liberi.

9 Ergone cùm corporum nostrorum patres haberemus castigatores, reverebamur? non multo magis parebimus spirituum patri, ut vivamus?

10 Nam illi ad tempus exiguum, prout eis videbatur, castigabant: hic verò ad utilitatem, quò ejus sanctitatem participemus.

11 Omnis quidem castigatio in præsentia non voluptatis, sed doloris esse cernitur: verum tandem salutarem justitiæ fructum reddit iis, qui per eam sunt exercitati.

12 Quocirca remissas manus dissolutaque genua porrigite,

13 & rectas pedibus istis oritas imprimite, ne claudum quod est, contorqueatur, sed potius sanetur.

14 Pacem cum omnibus prosequimini & sanctimoniam, sine qua nemo Dominum videbit:

15 despicientes, ne quis Dei gratia careat, ne qua radix acerbitatis sursum pullulans, noceat, & eamque multi contaminentur,

16 ne quis sit impudicus, aut profanus, ut Esaus, qui pro uno cibatu ætatis suæ prærogativam addixit.

17 Scitis enim, cùm postea felicitatem obtinere vellet, repudiatum fuisse, neque pœnitentiæ locum invenisse, tametsi felicitatem cum lacrymis requisierit.

18 Non enim accessistis ad palpandum montem, ardentemque ignem, & caliginem, & tenebras, & procellam,

19 tubæque sonitum, & illam verborum vocem, quam qui audiverant, orarunt ne sibi plura verba fierent.

20 Non ferebant enim præceptum illud: Etiam bestia si montem tetigerit, lapidetur, aut missilibus configatur:

21 cùm adeo horribile foret illud spectaculum, ut se Moses ipse præ timore tremere dixerit.

22 Verùm accessistis ad Sionem montem, & Dei viventis urbem, Hierosolymam cœlestem, angelorum legiones,

23 conventum cœtumque primogenitorum in cœlis conscriptorum, & judicem Deum omnium, & ad spiritus justorum perfectorum,

24 & novi fœderis sequestrum Jesum, & lustralem sanguinem, meliora loquentem quàm sanguis Abelis.

25 Videte ne loquentem repudietis. Nam si illi non effugerunt, qui oracula dantem in terris detrectarunt: multo magis nos non effugiemus, si cœlestem aversamur,

26 qui & tum sua voce terram concussit, & nunc ita denunciavit: Adhuc semel ego commovebo non solùm terram, verùm etiam cœlum.

27 Hoc verbum, Adhuc semel, concutiendorum mutationem declarat quippe conditorum, quò maneant non concutienda.

28 Proinde regnum capessentes inconcussum, habeamus gratiam, per quam ita reverenter & religiosè Deum colamus, ut ei simus accepti.

29 Est enim Deus noster ignis edax.

CAPUT XIII.

Præceptiones addit non tantùm quæ ad mores, sed etiam quæ ad doctrinam pertinent.

1 Duret fraternus amor.

2 Hospitalitatem oblivioni ne mandate: per hanc enim nonnulli inscienter angelos hospitio acceperunt.

3 Mementote vinctorum, perinde ac si essetis ipsi simul vincti: & calamitosorum, ut qui sitis ipsi quoque in corpore.

4 Honestum esto matrimonium in omnibus, intemeratusque lectus. Impudicos verò & adulteros puniet Deus.

5 Moribus este à pecuniæ studio alienis, contenti iis quæ adsunt. Dixit enim ille: Non deseram te, neque derelinquam:

6 adeò ut nobis confidenter dicere liceat: Dominus mihi defensor est, non metuam ne quid mihi faciant homines.

7 Mementote eorum qui vobis præsunt, qui vobis divinam exposuere doctrinam, quorum intuentes eventum morum imitamini fidem.

8 Jesus Christus & heri, & hodie, & idem est in sempiternum:

9 Variis peregrinisque doctrinis nolite ferri. Præclarum verò est gratiarum actione firmari animum, non cibis, quibus nihil adjuti sunt qui eis vixerunt.

10 Habemus aram, ex qua cibum capiendi potestatem non habent qui tabernaculo serviunt.

11 Quorum enim piaculorum sanguis in sanctuarium infertur à pontifice, eorum corpora crematur extra castra.

12 Itaque Jesus, ut suo sanguine populum lustraret, extra portam supplicium pertulit.

13 Proinde exeamus ad eum extra castra, ejus dedecus ferentes.

14 Non enim habemus hic durabilem urbem, sed futuram requirimus.

15 Per eum igitur libemus assiduum laudationis sacrificium Deo, hoc est, labiorum fructum, ejus nomen celebrantium.

16 Beneficentiam autem & liberalitatem oblivisci nolite: talibus enim sacrificiis propitiatur Deus.

17 Parete verò gubernatoribus vestris, & obsequimini (nam ii pro animis vestris vigilant, ut rationem reddituri) ut id cum lætitia faciant, non gementes; nam id è re vestra non esset.

18 Orate pro nobis, qui nos benè nobis esse conscios confidimus, præclarè nos in omnibus gerere volentes.

19 Ad id autem faciendum eo vehementius exhortor, ut celerius vobis restituar.

20 Deus verò pacis, qui eum mortuis revocavit magnum illum ovium pastorem, per æterni testamenti sanguinem, Dominum nostrum Jesum,

21 vos ritè componat in omnibus rectè factis, ad exequendam suam voluntatem, vobis ut visum fuerit, faciens per Jesum Christum, cui gloria in omnes perennitatem: Amen.

22 Quæso vos, fratres, ho-

consili

consulite hunc exhortatorium sermonem: nam paucis scripsi vobis.

23 Scitote fratrem Timotheum solutum esse: cum quo, si quamprimùm venerit, videbo vos.

24 Salutate omnes rectores vestros omnesque sanctos. Salutant vos Italici.

25 Adsit vobis omnibus gratia. Amen.

Missa ex Italia per Timotheum.

APOCALYPSIS
JOANNIS THEOLOGI,
HOC EST PATEFACTIO.

CAPUT I.

Indicat doctrinæ genus quod hic tractatur, nempe illius qui est principium & finis. Deinde septem candelabrorum & stellarum mysterium explicat.

JESU Christi patefactio, quam dedit ei Deus, ut servis suis ostenderet quæ brevi futura sunt, & misso angelo suo, per eum significavit servo suo Johanni,

2 qui Dei sermonem, & Jesu Christi testimonium, ac quæcunque vidit testatus est.

3 Felix qui legit, quique oraculi dicta audiunt, & quæ in eo scripta sunt exequuntur: nam tempus instat.

4 Johannes septem Asianis ecclesiis gratiam & pacem, ab eo qui est, & qui fuit, & qui venturus est: & à septem spiritibus, qui sunt ante ejus solium:

5 & à Jesu Christo, teste illo fideli, primogenito ex mortuis, & regum terræ principe.

6 Ei qui nos amavit, suoque sanguine à peccatis abluit, & reges ac sacerdotes Deo & patri suo fecit, ei gloria & imperium in perpetua secula: Amen.

7 Venturus est cum nubibus, eumque cernet omnis oculus, & qui eum compunxerunt, deque eo plangent omnes terrarum nationes. Etiam profecto.

8 Ego sum α & ω, principium, & finis, inquit Dominus, qui est, qui fuit, & qui venturus est, Omnipotens.

9 Ego Johannes, qui & frater sum vester: & socius in calamitate, inque regno & patientia Jesu Christi, cùm in insula nomine Patmo, propter Dei sermonem propterque Jesu Christi testimonium essem,

10 divinitùs afflatus die Dominico, audivi post me magnam quasi tubæ vocem dicentis:

11 Ego sum α & ω, primus & ultimus. Tu quod cernis, scribe in libro, & mitte Asianis ecclesiis, Ephesum & Smyrnam, & Pergamum, & Thyatira, & Sardes, & Philadelphiam, & Laodiceam.

12 Tum ego converti, ut viderem, quæ vox esset allocuta me: conversusque vidi septem aurea candelabra,

13 & in medio septem candelabrorum similem hominis filio

indutum veſte talari, & ad mammas cinctum aureo cingulo.

14 Ejus autem caput & crines erant albi, ut alba lana aut nix: oculi ut ignis flamma:

15 pedes chalcolibano ſimiles, tanquam in fornace igniti. Vox ejus, qualis eſt aquarum multarum vox.

16 Habebat in ſua manu dextera ſeptem ſtellas, exque ejus ore gladius anceps acutus prodibat. Ejus aſpectus erat, qualis micat cum ſua virtute Sol.

17 Eum conſpicatus ego, ad ejus pedes penè mortuus cecidi. At ille dextera ſua manu mihi impoſita dixit: Ne metue: ego ſum primus & ultimus, qui vivo,

18 & fui mortuus, & jam ſum vivus in perpetua ſecula. Ita eſt: & habeo Orci claves atque mortis.

19 Scribe quæ videris, quæque ſunt, & quæ ſunt poſthac futura.

20 Arcanum ſeptem ſtellarum, quas in mea dextera vidiſti, & ſeptem aureorum candelabrorum eſt hoc: Septem ſtellæ, angeli ſunt ſeptem eccleſiarum. Septem autem candelabra, quæ vidiſti, ſeptem eccleſiæ ſunt.

CAPUT II.

Jubetur Johannes ſcribere quæ Dominus neceſſaria noverat Eccleſiis, Epheſiorum, Smyrnenſium, Pergamenorum, Thyatirenſium, ut quæ ab Apoſtolis acceperunt, teneant.

EPheſinæ Eccleſiæ angelo ſic ſcribito: Hæc dicit qui ſeptem ſtellas ſua dextera tenet, qui in medio ſeptem aureorum candelabrorum ambulat,

2 Novi tua facta, laborem, & patientiam, utque malos ferre nequeas: & eos exploraveris qui ſe profitentur apoſtolos, nec ſunt: quos tu falſos deprehendiſti,

3 & toleraſti, patientiaque uteris, & propter meum nomen laboras indefeſſus.

4 Sed habeo de te quod expoſtulem, quod charitatem tuam priſtinam omiſiſti.

5 Quamobrem memento unde excideris, & ad ſanitatem redi, ac priora opera facito. Alioquin adoriar te brevi, tuumque candelabrum ex ſuo loco tranſmovebo, niſi ad ſanitatem redieris.

6 Quanquam id habes, quòd Nicolaitarum facta odiſti, quæ ego quoque odi.

7 Qui habet aurem, audiat quid ſpiritus dicat eccleſiis: Victori dabo veſci arbore vitæ, quæ in medio eſt divini pomarii.

8 Item angelo eccleſiæ Smyrnæorum ſcribito: Hæc dicit primus & ultimus, qui fuit mortuus & revixit.

9 Novi tua facta & calamitatem ac pauperiem (cùm tamen dives ſis) eorumque impium dictum, qui ſe Judæos eſſe dicunt, nec ſunt, ſed Satanæ caterva.

10 Noli metuere quæ paſſurus es. Daturus eſt quidem Diabolus veſtrûm nonnullos in cuſtodiam, ut exploremini: feretiſque decem dierum afflictionem. Eſto fidelis ad mortem uſque, & tibi dabo coronam vitæ.

11 Qui habet aurem, audiat quid ſpiritus dicat eccleſiis, Qui vicerit, non lædetur à ſecunda morte.

12 Item Pergamenſis eccleſiæ angelo ſcribito: Hæc dicit qui gladium habet ancipitem, acutum:

13 Novi tua facta, & ubi habites,

habites, ubi Satanæ ſolium eſt: teneſque meum nomen, nec meam fidem negaſti, etiam iis temporibus, quibus Antipas, fidus ille teſtis meus, apud vos interfectus eſt, ubi Satanas habitat.

14 Sed habeo contra te pauca, quòd habes iſtic qui Balaami doctrinam teneant, qui propter Balacum docebat Iſraelitis detrimentum afferre, quo immolata deaſtris veſcerentur, ac ſcortarentur.

15 Item habes tu idem qui Nicolaitarum doctrinam teneant, id quod ego odi.

16 Corrige te: alioquin aggrediar te brevi, & cum iſtis oris mei gladio depugnabo.

17 Qui habet aurem, audiat quid ſpiritus dicat eccleſiis: Victori dabo occultò manna veſci: eique dabo calculum album, & in calculo novum nomen ſcriptum, quod nullus novit, niſi qui accipit.

18 Item angelo Thyatirenſis eccleſiæ ſcribito: Hæc dicit Dei filius, qui oculos habet igneæ flammæ ſimiles, cujuſque pedes ſimiles ſunt chalcolibano.

19 Novi tua facta, & charitatem, & adminiſtrationem, & fidem, & patientiam, & poſtrema plura prioribus.

20 Sed habeo contra te pauca, quod mulierem Jeſabelem, quæ ſe vatem eſſe dicit, docere finis, ſervoſque meos decipi & ſcortari, & deaſtris immolata veſci.

21 Cui quum ego tempus dederim, quo ab impudicitia ſua recederet, non vult recedere.

22 Ego verò eam in lectum, & cum ea adulterantes in magnam calamitatem proſternam, niſi à ſuis operibus deſtiterint:

23 ejuſque liberos morte mulctabo: & efficiam, ut intelligant omnes eccleſiæ, eum eſſe me, qui renes & corda ſcruter, & vos pro ſuis quemque factis remunerabor.

24 Vobis autem dico, reliquiſque Thyatirenſibus, quotquot hanc diſciplinam non habent, & qui Satanæ calliditates non norunt, ut aiunt: non imponam vobis aliud onus:

25 ac quod habetis, tenete, donec veniam.

26 Qui verò vicerit, operaque mea ad extremum retinuerit, huic ego dabo in gentes eam poteſtatem,

27 ut eos virga ferrea paſcat, quomodo fictilia vaſa conterantur, ut & ego à patre meo accepi:

28 eique ſtellam dabo matutinam.

29 Qui habet aurem, audiat quid ſpiritus dicat eccleſiis.

CAPUT III.

Sequitur epiſtola quinta ad paſtores Eccleſiæ Sardenſium, Philadelphienſium, & Laodicenſium, ne trepidi ſint, ſed gloriæ Dei promovendæ operam dent.

ITem angelo Sardenſis eccleſiæ ſcribito: Hæc dicit qui ſeprem Dei ſpiritus, & ſeptem ſtellas habet: Novi tua facta, qui quum viventis nomen habeas, mortuus es.

2 Præſta te vigilantem, & cætera moritura confirma. Non enim inveni tua opera erga Deum officioſa.

3 Reminiſcere igitur, quomodo acceperis audiveriſque, & ſerva, ad frugemque redi. Quòd niſi vigilaveris, adoriar te ut fur, neque ſcies qua te adoriar hora.

4 Sed habes pauca nomina etiam Sardis, quæ ſua veſtimenta

non contaminarunt: ii mecum in albis veſtibus ambulabunt, utpote digni.

5 Qui vicerit, is albis induetur veſtibus, nec ejus nomen ex libro vitæ delebo: & ejus nomen coram meo patre, coramque ejus angelis confitebor.

6 Qui habet aurem, audiat quid ſpiritus dicat Eccleſiis.

7 Item angelo Philadelphienſis eccleſiæ ſcribito: Hæc dicit ſanctus, verus, qui Davidis clavem habet, quo aperiente nullus claudit, claudente nullus aperit.

8 Novi tua facta. Ego tibi apertam propoſui portam, quam claudere nullus queat: quoniam exiguas vires habens, meis dictis paruiſti, neque meum nomen negaſti.

9 Ego cogam nonnullos ex Satanæ caterva, qui ſe Judæos eſſe dicunt, nec ſunt, ſed mentiuntur: eos inquam, eò adigam, ut te ante pedes tuos venerarum veniant, teque mihi charum eſſe intelligant.

10 quoniam meum patientiæ ſermonem conſervaſti: ego quoque te adverſus tentationis horam conſervabo, eventuram toti orbi, quò tenentur incolæ terrarum.

11 Ego brevi venturus ſum: tene quod habes, ne quis tibi coronam præripiat.

12 Qui vicerit, eum ego columnam faciam in templo Dei mei, quæ deinceps inde non exibit: eique Dei mei nomen inſcribam, & nomen urbis Dei mei, novæ Hieroſolymæ, de cœlo à Deo meo deſcendentis, itemque meum nomen novum.

13 Qui habet aurem, audiat quid ſpiritus dicat eccleſiis.

14 Item angelo Laodicenſis eccleſiæ ſcribito: Hæc dicit, Amen, teſtis fidus atque verus, opificii Dei caput.

15 Novi tua facta, qui neque frigidus ſis, neque fervidus. Utinam aut frigidus eſſes, aut fervidus.

16 Ergo quia tepidus es, neque frigidus, neque fervidus, evomam te ex ore meo:

17 quoniam te divitem ditatumque eſſe dicis, nec ulla re indigere: neque ſcis te eſſe ærumnoſum & miſerum, & pauperem, & cæcum, & nudum.

18 Suadeo tibi, ut à me aurum igne candens emas, quò ditefcas: & veſtimenta candida, quo induare ne appareat tuæ nuditatis obſcœnitas: & collyrio illine tuos oculos, ut cernas.

19 Ego quos amo, arguo & caſtigo. Quamobrem vehementior eſto, teque corrige.

20 Equidem pro foribus aſto, atque pulſo. Si quis audita voce mea januam aperuerit, ingrediar ad eum, & cum eo cœnabo, & ipſe mecum.

21 Qui vicerit, ei dabo mecum in meo ſedere ſolio, ut ego quoque victor conſedi cum meo patre in ejus ſolio.

22 Qui habet aurem, audiat quid ſpiritus dicat eccleſiis.

CAPUT IV.

Alia narratur viſio, divinæ majeſtatis gloriam continens, quæ à quatuor animalibus, & viginti quatuor ſenioribus celebratur.

POſtea animadverti apertam in cœlo portam, voxque illa prima (quam perinde ac ſi mecum tuba loqueretur, audiveram) dixit: Aſcende huc, & tibi oſtendam quæ poſthac futura ſunt.

2 Hic ego continuo divinitùs afflatus, video poſitum in cœlo ſolium,

solium, & in solio sedentem quendam,

3 qui sedens, aspectu similis erat jaspidi gemmæ, & sardio. Solium circundabat Iris, aspectu smaragdum referens:

4 idemque solium circumstabant vigintiquatuor solia, in quibus soliis vidi sedentes vigintiquatuor senatores, vestibus indutos candidis, qui in capitibus coronas habebant aureas.

5 Ex solio prodibant fulgura, & tonitrua, & fragores, & septem facies igneæ, & ante solium ardentes, quæ sunt septem Dei spiritus.

6 Ante solium erat mare vitreum, crystalli simile: & in medio solii, circumque solium, quatuor animalia, oculis, & à fronte & à tergo referta.

7 Primum animal erat leoni simile: alterum animal erat vitulo simile: tertium animal faciem habebat hominis: quartum animal simile erat aquilæ volanti.

8 Hæc quatuor animalia habebant singulas senas alas, per circuitum, & intus erant oculis referta. Ea fine ulla intermissione dies, & noctes dicunt: SANCTUS, SANCTUS, SANCTUS Dominus Deus armipotens, qui fuit, qui est, & qui venturus est.

9 Cùm autem tribuunt animalia gloriam, & honorem, & gratiarum actionem sedenti in solio, viventi in perennia secula:

10 procumbunt vigintiquatuor senatores ante sedentem in solio, & adorant viventem in perennia secula, abjiciuntque suas coronas ante solium dicentes:

11 Dignus es, Domine, qui gloriam, & honorem, & potestatem accipias, quoniam tu omnia condidisti, eaque tua voluntate & sunt & condita sunt.

CAPUT V.

Librum septem sigillis obsignatum, quem nemo aperire poterat, Agnus ille Dei dignus qui aperiat, omnium cœlestium decantatur voce.

ITem vidi ad sedentis in solio dexteram, librum intus & extra scriptum, septem sigillis obsignatum:

2 vidique validum angelum magna voce pronunciantem: Quis dignus est qui librum aperiat, & ejus sigilla resignet?

3 Sed nullus nec in cœlo nec in terra, nec sub terra, librum aperire aut inspicere poterat.

4 Ego verò multum plorare, quòd nullus inventus esset dignus qui librum aperirer, & legeret, aut inspiceret.

5 Tum senatorum quidam me alloquens: Ne plora, inquit: en vicit leo qui est ex tribu Judæ, Davidica stirpe, qui librum aperiat, ejusque septem sigilla referet.

6 Tum ego aspiciens, animadverti in medio solii, & quatuor animalium, inque medio senatorum astantem agnum, tanquam mactatum, habentem septem cornua, septemque oculos, qui sunt septem Dei spiritus in omnes dimissi terras.

7 Is venit, accipitque librum de dextera sedentis in solio.

8 Postquam is librum accepit, quatuor animalia, & vigintiquatuor senatores procidere ante agnum, habentes singuli citharas, aureasque phialas suffimentorum plenas, quæ sunt sanctorum supplicationes,

9 novumque carmen canere, dicentes: Dignus es qui librum accipias, ejusque sigilla resolvas,

quoniam mactatus es, noſque Deo ſanguine tuo comparaſti ex omni natione, lingua, populo, gente,

10 noſque feciſti Deo noſtro reges & ſacerdotes regnaturos in terra.

11 Deinde aſpiciens audivi multorum angelorum vocem, circum ſolium, & animalium ac ſenatorum, quorum numerus erat diſtributus in millies centena millia, & decies centena millia,

12 qui magna voce dicebant: Dignus eſt mactatus agnus qui poteſtatem accipiat, & divitias, & ſapientiam, & vim, & honorem, & gloriam, & laudem.

13 Tum omnem rerum naturam, quæ & in cœlo eſt, & in terra, & ſub terra, & in mari, hæc & quæ in eis ſunt omnia audivi dicere: Sedenti in ſolio & agno laus, & honos, & gloria, & imperium in ſempiterna ſecula.

14 Et quatuor animalia dixerunt: Amen. Et vigintiquatuor ſenatores procubuerunt, & viventem in ſempiterna ſecula venerati ſunt.

CAPUT VI.

Aperit agnus primum libri ſigillum: ſecundum, tertium, quartum, quintum & ſextum: quibus apertis, cædes, fames, peſtis, ſanctorum querelæ, terræ motus, & varia cœli prodigia oriuntur.

DEinde aſpiciens, quum aperuiſſet agnus unum de ſeptem ſigillis, audivi unum de quatuor animalibus dicens, quaſi voce tonitrui: Veni ſpectatum.

2 Ego aſpiciens animadverti equum album, cui qui inſidebat, arcum habebat, eique data corona eſt: iſque prodiit vincens, & ut vinceret.

3 Deinde ubi ſigillum ſecundum aperuit, audivi ſecundum animal dicens: Veni ſpectatum.

4 Tum prodiit alius equus rufus, quem inſidenti commiſſum eſt ut ex terris auferret pacem, ita ut alii alios necarent: eique datus eſt magnus gladius.

5 Poſtquam tertium aperuit ſigillum, audivi tertium animal dicens: Veni ſpectatum. Hic ego aſpicio nigrum equum, cui qui inſidebat, libram habebat in manu,

6 audivique vocem in medio quatuor animalium dicentem: Chœnix tritici denario, & tres chœnices hordei denario, & oleum & vinum ne læſeris.

7 Ubi quartum aperuit ſigillum, audivi vocem quarti animalis dicentem: veni ſpectatum,

8 animadvertique pallidum equum, cui qui inſidebat, nomen habet Mors, quem ſimul comitatur Orcus. His data poteſtas eſt interficiendi ad quartam partem terræ, gladio, fame, letho, feriſque terreſtribus.

9 Deinde ubi quintum aperuit ſigillum, vidi ſub ara animas necatorum propter Dei ſermonem, propterque teſtimonium quod habebant,

10 qui ingenti voce ſic clamabant: Quouſque tandem, ô Domine ſancte atque vere, non ulciſceris ac vindicas ſanguinem noſtrum de terræ incolis?

11 Sed eis ſingulis datæ ſunt albæ ſtolæ, eiſque dictum eſt ut quieſcerent adhuc pauliſper, donec plenus eſſet numerus etiam conſervorum eorum atque fratrum, qui interficiendi eſſent, ut & ipſi.

12 Deinde aſpiciente me, ubi ſextum

sextum sigillum aperuit, extitit magnus terræmotus: factusque est sol tam ater, quàm est saccus cilicinus: & luna facta est sanguinea,

13 & cœli stellæ ceciderunt ad terram, sicut ficus abjicit suas grossos, cùm vehementi vento quatitur:

14 & cœlum recessit, perinde ac si scheda convolvatur: omnesque & montes & insulæ ex suis locis motæ sunt,

15 & terrarum reges, & summates, & divites, & tribuni, & potentes, & omnes tum servi, tum liberi, seipsos in specus rupesque montium abdere,

16 & montibus rupibusque dicere: Obruite nos, & abdite ex conspectu sedentis in solio, & ab ira agni,

17 quoniam venit magna dies ejus iræ, quam quis possit subsistere?

CAPUT VII.

Grassantes in orbe angeli, inhibentur donec electi Domini ex omnibus tribubus signentur. Deinde eorum qui Christi causa persecutionem sustinuerunt, felicitas, & gaudium describitur.

POstea vidi quatuor angelos, stantes ad quatuor terræ angulos, tenentes quatuor terræ ventos, ne ventus terram, aut mare, aut ullam arborem afflaret.

2 Item vidi alium angelum ab ortu solis ascendentem, habentem viventis Dei sigillum, qui ad quatuor angelos (quibus ut terram & mare læderent, commissum erat) magna voce clamavit his verbis:

3 Ne læditote terram, nec mare, nec arbores, donec Dei nostri servos in eorum frontibus consignemus.

4 Audivi autem consignatorum numerum, qui consignati erant centum quadragintaquatuor millia ex omnibus Israelitarum tribubus.

5 Ex tribu Judæ consignata erant duodecim millia. Ex Rubenis, duodecim millia. Ex Gaddi, duodecim millia.

6 Ex Aseris, duodeim millia. Ex Napthalis, duodecim millia. Ex Manassis, duodecim millia.

7 Ex Simeonis, duodecim millia. Ex Levis, duodecim millia. Ex Issacharis, duodecim millia.

8 Ex Zabulonis, duodecim millia. Ex Josephi, duodecim millia. Ex Benjaminis, duodecim millia.

9 Postea animadverti tantam turbam, ut eam numerare nullus posset, ex omnibus gentibus, nationibus, populis & linguis, qui ante solium & agnum stabant, stolis amicti candidis, palmas gestantes in manibus,

10 & magna voce clamantes in hunc modum: Salus sedenti in solio Dei nostri, & agno.

11 Omnes autem angeli, solium senatoresque & quatuor animalia circumstantes, procubuerunt ante solium proni, Deumque venerati sunt,

12 dicentes: Amen. Faustitas, & gloria, & sapientia, & gratiarum actio, & honos, & potentia, & vires, Deo nostro in perpetua secula: Amen.

13 Tum unus de senatoribus, sic me affatus est: Hi stolis albis amicti quinam sunt, & unde venerunt?

14 Cui ego: Domine, tute scis. Et ille: Hi sunt, inquit, qui ex magna calamitate veniunt, stolasque suas agni sanguine perluerunt ac dealbarunt,

15 propterea sunt ante Dei solium, eumque dies & noctes in ejus templo colunt, apud eosque deget is qui sedet in solio.

16 Non amplius esurient, nec amplius sitient, nec eos sol aut ullus æstus feriet:

17 quoniam agnus, qui est inter solium, pascet eos, & ad vivos aquæ fontes ducet, abstergetque Deus ex eorum oculis omnem lacrymam.

CAPUT VIII.

Septimo sigillo aperto, offeruntur sanctorum preces per suffitus. Procedunt septem angeli cum tubis, & quatuor primis clangentibus ignis decidit, mare turbatur, aquæ amarescunt, & stellæ obtenebrantur.

UT autem septimum aperuit sigilium, extitit in cœlo silentium ferè dimidiam horam:

2 vidique septem angelos, qui in Dei conspectu astiterant, quibus septem tubæ datæ sunt.

3 Alius item angelus venit, & ad aram constitit, thuribulum habens aureum, eique data sunt multa suffimenta, ut sanctorum omnium supplicationes ad auream aram ante solium positam obmoveret:

4 ascenditque fumus suffimentorum supplicationum sanctorum, ex angeli manu in Dei conspectum.

5 Deinde sumpsit angelus thuribulum, & altaris igne replevit, ad terramque dejecit: & extiterunt fragores, & tonitrua, & fulgura, & terræmotus.

6 Itemque septem angeli, qui septem tubas habebant, sese ad clangendum pararunt.

7 Cumque primus angelus clanxisset, extitit grando & ignis permixta sanguini: quibus ad terram dejectis, tertia pars arborum combusta est, & omnes virentes herbæ conflagrarunt.

8 Deinde ubi secundus clanxit angelus, quidam quasi mons ingens, igni flagrans, in mare dejectus est, conversaque est pars tertia maris in sanguinem:

9 & mortua est tertia pars rerum quæ in mari animatæ sunt, tertiaque navium pars corrupta.

10 Ut tertius clanxit angelus, cecidit de cœlo magna stella, facis in morem ardens, qua in tertiam fluviorum partem, & in aquarum fontes delapsa:

11 (est autem stellæ nomen Absinthium) conversa est tertia pars in Absinthium, multique hominum ab aquis interierunt, quòd amaræ factæ essent.

12 Ad quarti angeli clangorem icta est solis tertia pars, & lunæ tertia pars, & stellarum tertia pars, adeò ut offuscata eorum parte tertia, dies tertia parte sui non luceret, itidemque nox.

13 Tum aspiciens audivi quendam angelum volantem per medium cœli, magna voce dicentem: Væ, væ, væ, terræ habitatoribus, à reliquis tubarum sonis trium angelorum, qui jam clangent.

CAPUT IX.

Quinto angelo clangente locustæ vastatrices prodeunt. Sextus autem clangens equites producit, humanum genus devastantes.

TUM ubi clanxit quintus angelus, vidi stellam de cœlo delapsam ad terram, cui data clavis est putei Tartari:

2 qua postquam Tartareum puteum aperuit, exhalavit ex puteo talis fumus, qualis est magnæ fornacis, quo putei fumo, sol est & aer obscuratus.

3 Ex eo fumo prodierunt in terram locuſtæ, quibus talis eſt data vis, qualem habent terreſtres ſcorpii:

4 eiſque præceptum eſt, ne terreſtres herbas læderent, néve ullam viriditatem ullámve arborem, ſed ſolos homines, qui Dei ſignum in frontibus ſuis non haberent.

5 Eſt autem mandatum eis, ne eos interficerent, ſed ut quinque menſes cruciarentur: ita ut eſſent eorum cruciatus, qualis ſcorpii cruciatus eſt, cùm hominem punxit.

6 Atque illa tempeſtate quærent homines mortem, nec invenient: cupientque mori, & eos fugiet mors.

7 Erat autem locuſtarum ea ſpecies, ut ſimiles eſſent equis ad prælium paratis: erantque in earum capitibus quædam quaſi coronæ, auri ſimiles. Vultus erant ut vultus hominum:

8 capillos habebant muliebrium ſimiles: dentes erant quales ſunt leonum.

9 Habebant & loricas, cujuſmodi ſunt ferreæ loricæ: eratque earum alarum ſonitus qualis eſt curruum ſonitus multorum equorum, ad pugnam currentium.

10 Caudas habebant ſcorpiorum ſimiles & in caudis erant aculei. Earum poteſtas eſt, homines læ-dere per quinque menſes:

11 habentque ſibi præfectum regem, angelum Tartari, cui nomen eſt hebraicè Abbadon, Græco autem ſermone Apollyon.

12 Una miſeria præteriit, venturæ ſunt adhuc poſthac duæ miſeriæ.

13 Deinde ubi ſextus clanxit angelus, audivi ex quatuor altaris aurei cornibus, ante Deum poſiti, vocem quandam,

14 dicentem ſexto angelo qui tubam habebat. Solve quatuor angelos ad magnum flumen Euphratem colligatos.

15 Itaque ſoluti ſunt quatuor angeli, qui ad horam, & diem, & menſem, & annum parati erant, ad hominum tertiam partem necandam.

16 Erat autem exercitus equitum numerus bis millies centena millia, eorumque numerum audivi.

17 Atque ita viſus ſum videre equos, & in eis equitantes, qui loricas habebant igneas & hyacinthinas ac ſulphureas. Equorum capita erant leoninorum capitum ſimilia, exque eorum oribus manabat ignis, & fumus, & ſulphur.

18 Ab his tribus cladibus interfecta eſt hominum pars tertia, videlicet igne, & fumo & ſulphure quæ prodibant ex eorum oribus.

19 Poteſtas enim eorum in ore eorum erat: ſiquidem eorum caudæ erant anguium ſimiles, capita habentes quibus nocerent.

20 Reliqui hominum, qui his calamitatibus occiſi non ſunt, non deſtiterunt à ſuis actionibus, ne dæmonia venerarentur, & ſimulacra aurea, argentea, ærea, lapidea, lignea, quæ nec videre poſſunt, nec audire, nec ingredi:

21 nec ſua homicidia, nec veneficia, nec ſtupra, nec furta omiſerunt.

CAPUT X.

Alius apparet angelus amictus nube, libellum apertum tenens. Inclamat & Johanni oraculi juſſu, devorandum tradit.

DEinde vidi alium angelum validum, de cœlo deſcendentem,

dentem, indutum nube, cujus capiti iris incumbebat. Facies erat ſoli ſimilis, pedes ut igneæ columnæ. Habebat autem in manu libellum apertum, poſuitque pedem ſuum dextrum in mari, ſiniſtrum in terra,

2 & magna voce clamavit, quomodo rugit leo. Poſtquam clamavit, locuta ſunt ſeptem tonitrua ſuas voces,

3 quibus ſeptem tonitruis ſuas voces locutis, cùm ego ſcripturus eſſem, audivi vocem dicentem mihi: conſigna quæ locuta ſunt ſeptem tonitrua, & ea ne ſcripſeris.

4 Tum angelus, quem in mari & in terra ſtantem videram, ſublata in cœlum ſua manu,

5 juravit per viventem in perpetua ſecula, qui cœlum & cœleſtia, terram & terreſtria, mare & marina condidit, futurum eſſe ut tempus deinceps non ſit,

6 videlicet diebus vocis ſeptimi angeli, quum clanxerit, peractumque fuerit arcanum Dei, ut ſuis ſervis vatibus nunciavit.

7 Atque eadem vox, quam de cœlo audiveram, rurſus mecum locuta eſt in hunc modum: I, ſume libellum apertum, qui eſt in manu angeli, in mari terraque ſtantis.

8 Tum ego angelum aggreſſus: Da mihi libellum, inquam. Et ille: Accipe, inquit, eumque degluti, & tibi ventrem amaritudine torquebit, quanquam in ore tuo erit tam dulcis quàm eſt mel.

9 Hic ego ſumptum de angeli manu libellum deglutivi, qui mihi in ore quidem tam dulcis fuit, quàm eſt mel: ſed ubi id comedi, amaruit mihi venter.

10 Et ille me alloquens: Vaticinandum tibi rurſus eſt, inquit, ſuper populis, & gentibus, linguis, regibuſque multis.

CAPUT XI.

Templum metiri jubetur. Dominus teſtes duos excitat, quos à beſtia laniatos nemo terræ mandat: Deus autem in vitam revocatos ad cœlum evocat. Terrentur impii. Et ſeptimi angeli tuba reſurrectionis, & judicii nuncia deſcribitur.

TUm datus eſt mihi calamus virgæ ſimilis, Et angelus ſtans: Surge, inquit, & Dei metire templum, aramque, & adorantes in eo.

2 Ac exterius atrium templi, foris exclude, neque id metire, quippe datum extraneis, qui ſanctam urbem conculcabunt menſes quadraginta duos,

3 Mandaboque duobus meis teſtibus, ut vaticinentur dies mille ducentos ſexaginta, centonibus amicti.

4 Hi ſunt olivæ duæ, duoque candelabra in conſpectu Dei terræ, ſtantia.

5 Quod ſi quis eos lædere vult, manat ex eorum ore ignis, qui eorum hoſtes conficit: & ſi quis eos lædere vult, ſic interficiendus eſt.

6 Hi poteſtatem habent claudendi cœli, ne pluat imber tempore ſuæ vaticinationis: habentque in aquas poteſtatem, eas in ſanguinem convertendi, & terræ quamlibet cladem infligendi, quoties velint.

7 Quum autem ſuum teſtimonium peregerint, beſtia ex tartaro aſcendet, quæ eos aggreſſa, bello vincet ac interficiet:

8 Jacebuntque eorum corpora in urbis magnæ foro, quæ vocatur ſpiritualiter Sodoma & Ægyptus, ubi etiam Dominus noſter crucifixus eſt:

9 &

9 & aſpicient homines de populis & nationibus, linguiſque & gentibus eorum corpora tres dies & dimidium, nec ſinent eorum corpora monumentis mandari.

10 Gaudebunt autem terræ incolæ ſuper eis, lætique dona mittent inter ſeſe, quòd hi duo vates cruciaverint incolas terræ.

11 Verùm poſt dies tres & dimidium, vitali ſpiritu à Deo in eos ingreſſo, conſtiterunt in pedes ſuos, magno timore correptis iis qui eos ſpectabant:

12 audivique vocem magnam de cœlo dicentem eis: Aſcendite huc. Atque illi in cœlum in nube aſcenderunt, ſpectantibus eos hoſtibus eorum.

13 Ac eadem hora tantus extitit terræmotus, ut collapſa ſit urbis pars decima, occiſis in eo motu humanorum capitum ſeptem millibus. Reliqui timore perculſi, tribuerunt cœleſti Deo gloriam.

14 Miſeria ſecunda præteriit, ecce tertia miſeria mox aderit.

15 Deinde ſeptimus clanxit angelus, extiteruntque magnæ voces in cœlo dicentes: Facta ſunt mundi regna Domini noſtri, ejuſq; Chriſti, qui regnabit in omnem perpetuitatem.

16 Et viginti quatuor ſenatores ante Deum ſuis in ſoliis ſedentes, proni procubuerunt, Deumque venerati ſunt,

17 dicentes: Agimus tibi gratias, Domine Deus omnipotens, qui es, qui fuiſti, quique futurus es: quòd magnam tuam poteſtatem adeptus, regnum iniiſti,

18 & gentes iratæ ſunt, & venit ira tua, tempuſque quo mortui judicentur, & merces detur tuis ſervis vatibus & ſanctis, tuumque nomen reverentibus, cum parvis tum magnis, & corrumpantur corruptores terræ.

19 Tum aperto Dei templo in cœlo, viſa eſt arca fœderis in ejus templo, extiteruntque fulgura, & ſonitus & tonitrua, & terræmotus, & magna grando.

CAPUT XII.

Mulieris parturientis ſignum apparet, cujus filio inſidiatur draco qui à Michaele devictus, dejicitur. Et quo magis vincendus excluditur, eò acrius ſuas non deſinit multiplicare verſutias.

VIſum eſt oſtentum ingens in cœlo, mulier amicta ſole, ejus pedibus ſubjecta luna, capiti autem impoſita duodecim ſtellarum corona.

2 Ea in alvo geſtans vociferabatur, & parturiens pariendi doloribus cruciabatur.

3 Item conſpectum eſt aliud oſtentum in cœlo: Draco erat ingens, rufus, habens ſeptem capita, & decem cornua, & in capitibus diademata ſeptem,

4 cujus cauda tertiam cœleſtium ſiderum partem detraxit, ad terramque dejecit. Is draco ſtetit ante mulierem, quæ paritura erat, ut cùm ea ſuum filium peperiſſet, ipſe eum devoraret.

5 Peperit autem filium marem, qui gentes omnes ferreo ſceptro recturus eſt: qui ejus filius raptus eſt ad Deum, ejuſque ſolium.

6 Mulier autem fugit in ſolitudinem, ubi locum habet à Deo paratum, ut illic alatur dies mille ducentos ſexaginta.

7 Factum eſt autem in cœlo prælium, Michael & ejus angeli adverſus draconem pugnabant:

8 & draco ejuſque angeli pugnantes victi ſunt, nec ullus extitit jam eorum locus in cœlo.

9 Itaque

9 Itaque dejectus est draco ille magnus, serpens antiquus, qui Diabolus & Satanas appellatur, qui totum orbem decipit: dejectus est, inquam, ad terram, ejusque angeli dejecti sunt.

10 Deinde magnam vocem audivi dicentem: In cœlo nunc facta est salus, & potestas, & regnum, Dei nostri & potentia Christi ejus: quoniam dejectus est fratrum nostrorum accusator, qui eos apud Deum nostrum dies & noctes accusabat.

11 Eum illi, agni sanguine, suique testimonii sermone vicerunt: animamque suam usque adeò non amarunt, ut mortem oppetierunt.

12 Propterea lætamini cœli, & cœlicolæ. Væ terræ & maris incolis: quandoquidem descendit Diabolus ad vos, magno furore percitus, sciens habere se breve tempus.

13 Ubi draco se ad terram dejectum vidit, mulierem persecutus est, quæ marem pepererat.

14 Sed mulieri datæ sunt alæ duæ ingentis aquilæ, ut in solitudinem in locum suum avolaret, illic alenda tempus, & tempora & dimidium temporis, ad vitandum serpentem.

15 Jecit autem serpens post mulierem, ex ore suo, aquam fluminis instar, quo eam flumine summergeret.

16 Verùm terra mulieri succurrit, apertisque suis faucibus, flumen hausit, quod draco ore suo ejaculatus erat.

17 Tum iratus mulieri draco, ivit illatum bellum reliquis ejus seminis, qui Dei præceptis obedirent, & Jesu Christi testimonium haberent.

CAPUT XIII.

Describitur Bestia illa multiceps, qua maximam mundi partem in idololatriam seduxit, qua ab alia bestia ascendente confirmatur.

EGO in maris arena stans, vidi ascendentem ex mari bestiam habentem capita septem, & cornua decem, & in cornibus diademata decem, & super capita nomen contumeliosum.

2 Erat autem bestia, quam vidi, pardali similis pedibus ursinis, ore leonino simili. Ei draco suas vires suumque solium, & magnam dedit potentiam.

3 Deinde vidi unum ejus capitum penè morte extinctum, sed cujus letiferum vulnus sanatum est. Itaque tantæ fuit per totam terram admirationi bestia,

4 ut draconem venerarentur, qui potentiam dedisset bestiæ, & bestiam item venerarentur, dicentes: Quis par est bestiæ? quis cum ea pugnare possit?

5 Ei autem datum est os magna & infanda loquens, & potestas agendi menses quadraginta duos,

6 eaque os suum aperuit, in contumeliam adversus Deum, in ejus nomen: inque tabernaculum & cœlicolas contumeliosè loquens.

7 Item ei datum est bellum cum sanctis gerere, eosque vincere: eidemque potestas est data in omnes nationes, & linguas, atque gentes,

8 ita ut eam adoraturi sint omnes terratum incolæ quorum nomine ab orbe condito scripta non sunt in vitæ libro agni mactati.

9 Si quis aurem habet, audiat.

10 Si quis captivos abigit, in captivitatem abit. Si quis gladio occiderit, cum gladio oportet occidi. Hîc est patientia, fidesque sanctorum.

11 Item

11 Item vidi aliam beſtiam ex terra aſcendentem, quæ duo cornua habebat agni ſimilia, & loquebatur ut draco.

12 Ea omnem prioris beſtiæ poteſtatem exercebat in ejus conſpectu: efficiebatque ut terra & ejus incolæ priorem beſtiam, cujus mortiferum vulnus erat ſanatum, venerarentur:

13 magnaque oſtenta faciebat, adeo ut etiam ignem de cœlo ad terram devocaret in hominum conſpectu,

14 & terræ incolas oſtentis (quæ ei in beſtiæ conſpectu facere datum erat) fallebat, jubens terræ incolis ut ſimulacrum facerent beſtiæ, quæ gladio vulnerata revaluerat.

15 Atque ei datum eſt, ſpiritu donare ſimulacrum beſtiæ, adeò ut loqueretur ſimulacrum beſtiæ efficerétque ut quicunque non venerarentur beſtiæ ſimulacrum, occiderentur.

16 Atque eò adigebat omnes, parvos juxtà ac magnos, divites ac pauperes, liberos ac ſervos, ut eorum manui dexteræ, aut frontibus, notam inureret:

17 néve cui emere liceret, aut vendere, niſi qui notam aut nomen haberet beſtiæ, aut ejus nominis numerum.

18 Hic eſt acumen. Qui habet ingenium, computet beſtiæ numerum: numerus enim hominis eſt, eſtque ejus numerus ſexcenti ſexaginta ſex.

CAPUT XIV.

Agno ſtante ſuper montem Sion, unà cum caſtis ſuis cultoribus, Angelus unus Evangelium nunciat. Alius Babylonis caſum prædicit. Tertius beſtiam vitari monet, vox è cœlo beatos illos pronuntiat qui Domini cauſa moriuntur. Mittitur poſtea falx Domini in meſſem, & in vindemiam.

DEinde animadverti agnum ſtantem in Sione monte, & cum eo centum quadraginta-quatuor millia, patris ejus nomen in ſuis frontibus ſcriptum habentia:

2 audivique de cœlo ſonitum, qualis multarum aquarum ingentiſque tonitrui ſonitus eſt: itemque vocem audivi citharœdorum, citharis ſuis canentium,

3 qui velut novum carmen canebant ante ſolium, & ante quatuor animalia ac ſenatores, quod carmen nullus diſcere poterat, niſi illa centum quadraginta quatuor millia redempti à terra.

4 Hi ſunt qui cum fœminis non ſunt polluti: ſunt enim virgines. Hi ſunt qui agnum, quocunque vadat, ſequuntur. Hi ex hominibus redempti ſunt, primitiæ Deo & agno,

5 quorum in ore nulla reperta fraus eſt: ſunt enim inculpati coram Dei ſolio.

6 Vidi item alium angelum medio cœlo volantem evangelium æternum habentem, quod terræ incolas, genteſque & nationes, & linguas, & populos omnes doceret,

7 dicentem magna voce: Timete Deum, eique gloriam tribuite: nam venit hora ejus judicii: & adorate cœli, terræ, maris, & fontium aquarum conditorem.

8 Item alius angelus ſecutus eſt dicens: Cecidit, cecidit Babylon urbs illa magna, quoniam ſævo impudicitiæ ſuæ vino gentes omnes potionavit.

9 Item tertius angelus eos ſecutus eſt magna voce dicens: Si quis beſtiam, & ejus imaginem veneratur, notamque in frontem, manumve ſuam admittit:

10 is,

10 is etiam sævum Dei vinum mixtum merumque potabit in ejus iræ poculo, & igne ac sulphure torquebitur in sanctorum angelorum agnique conspectu:

11 eorumque tormenti fumus exhalabit in omnem perpetuitatem, nec ullam die noctéve requietem habebunt, qui bestiam & ejus imaginem venerantur, aut siquis ejus nominis notam accipit.

12 Hic est sanctorum patientia: hîc sunt qui Dei præcepta, Jesuque fidem tuentur.

13 Tum vocem audivi de cœlo dicentem mihi: Scribe, Beati mortui qui in Domino moriuntur. Ii deinceps (affirmat spiritus) à suis requiescent laboribus, & sua eos comitantur opera.

14 Præterea animadverti nubem candidam & nubi insidentem quendam filio hominis similem, habentem in capite coronam auream, & in manu falcem acutam.

15 Tum alius angelus exiit ex fano, magna voce clamans ad eum qui nubi insidebat: Immitte falcem tuam, & mete: nam tibi venit hora metendi, quandoquidem aruit terræ seges.

16 Itaque immisit qui in nube sedebat, falcem suam in terram, messaque terra est.

17 Item alius prodiit ex fano, quod in cœlo erat, angelus, habens & ipse falcem acutam:

18 & alius prodiit angelus ex ara, ignipotens, qui magna voce clamans, eum qui falcem habebat sic allocutus est: Injice tuam istam falcem acutam, & terræ uvas vindemia, quoniam ejus maturuerunt racemi.

19 Ita angelus ille, sua falce in terram injecta, terræ vineam vindemiavit, & uvas in ingens sævitiæ Dei torcular conjecit:

20 quo torculari extra urbem calcato, manavit ex torculari sanguis usque ad frænos equorum, per mille sexcenta stadia.

CAPUT XV.

Apparent septem angeli habentes plagas septem ultimas. Victores bestiæ Deum laudant. Angelis septem, septem dantur divini furoris phialæ.

VIdi & aliud in cœlo ostentum ingens, ac mirabile, angelos septem, habentes septem clades ultimas, in quas Dei sævitia absumatur.

2 Itemque vidi quasi mare vitreum, igne mixtum, & ex bestia ejusque simulacro, & nota, & nominos numero, victores, stantes super mare vitreum, divinas habentes citharas,

3 & Mosis Dei servi carmen, agnique carmen ita cantantes: Magna & mirabilia sunt opera tua, Domine Deus omnipotens: justa veraque sunt instituta tua, sanctorum rex.

4 Quis te non metuat, Domine, tuum nomen celebret? nam tu solus sanctus: nam te gentes omnes coram adoratum venient, quòd tua jura patefacta sint.

5 Postea vidi fanum aperiri oracularis tabernaculi in cœlo:

6 & ex fano prodire septem angelos, septem ultimas clades habentes, puro nitidoque vestitos lino, & pectora cingulis aureis cinctos.

7 His septem angelis dedit unum quatuor animalium septem phialas aureas, plenas sævitia Dei viventis in omnem seculorum seriem,

8 estque fanum tanto fumo, præ Dei splendore atque potentia, completum,

completum, ut nullus posset in fanum intrare, donec septem angelorum septem clades peractæ forent

CAPUT XVI.

Effundunt Angeli septem commissas sibi furoris divini phialas, quibus effusis variæ plagæ in orbe terrarum exoriuntur, ad terrendos improbos, & magna urbis incolas.

TUm magnam ex fano vocem audivi, dicentem septem angelis: Ite, effundite phialas sævitiæ Dei in terram.

2 Itaque primus abiit, & phialam suam in terram effudit, diroque & tetro vulnere affecti sunt homines, bestiæ notam habentes, & ejus simulacrum colentes.

3 Deinde secundus angelus effudit suam phialam in mare: idque in cruorem, qualis mortuorum esse solet, mutatum est, omnesque animantes mortuæ sunt in mari.

4 Item tertius angelus phialam suam in fluvios & aquarum fontes effudit, iique mutati sunt in sanguinem.

5 Tum aquarum angelum audivi dicentem: justus es, Domine, qui es, quique fuisti, quique sanctus es, qui hæc ita facienda judicaveris,

6 ut qui sanctorum vatumque sanguinem effundebant, eis sanguinem potandum dederis, ut digni sunt.

7 Deinde alium audivi ex ara dicentem: Etiam, Domine Deus omnipotens: vera justaque sunt tua judicia.

8 Item quartus angelus effudit phialam suam in solem, eique mandatum est ut homines igne ureret.

9 Itaque magno ardore usti sunt homines, Deique nomini contumeliam dixerunt, qui haberet in eas clades potestatem: nec ad frugem redierunt, ut ei gloriam tribuerent.

10 Deinde quintus angelus phialam suam effudit in bestiæ solium: adeoque obscuratum est ejus regnum, ut ipsi suas præ dolore linguas manderent,

11 cœlique Deo, præ doloribus vulneribusque suis conviciarentur, nec à suis actionibus desisterent.

12 Deinde sextus angelus phialam suam effudit in magnum flumen Euphratem, & aruit ejus aqua, ut pararetur via regum, qui essent à solis ortu.

13 Item vidi ex ore draconis, & ex ore bestiæ, & ex ore falsi vatis, tres spiritus immundos, ranarum similes.

14 Sunt autem dæmonum spiritus, qui spiritus efficiunt ut edantur ostenta ad terrarum & totius orbis reges, quò eos congregent in prælium illius magnæ diei omnipotentis Dei.

15 Venturus sum ut fur. Felix qui vigilat, suaque vestimenta servat, ne nudus incedat, ejusque obscœna cernantur.

16 Congregavit autem eos in locum, qui Hebraicè vocatur Armageddon.

17 Deinde septimus angelus phialam suam in aërem effudit, & prodiit magna vox ex cœli fano, ex solio, dicens, Factum est:

18 extiteruntque sonitus & tonitrua ac fulgura: tantusque terræmotus factus est, ut post homines in terris natos tantus, tam ingens terræmotus nullus extiterit:

19 divisaque est urbs magna in tres partes, & gentium urbes corruerunt: & Babylon magna

Deo

Deo venit in mentem, ut ei poculum daret vini iræ sævæ iracundiæ:

20 & omnes insulæ fugerunt, & montes nusquam extiterunt,

21 & ingens grando ad talenti magnitudinem de cœlo delata est in homines, feceruntque homines convicium Deo, ob grandinis cladem: tam gravis erat illa clades grandinis.

CAPUT XVII.

Describitur Meretrix illa magna, cum qua Reges terræ scortantur, ebria sanguine, & Bestia qua portat illam, mysterium utriusque & exitium, postremò agni victoria.

VEnit autem unus septem angelorum, septem phialas habentium, qui me sic allocutus est: Ades, ostendam tibi supplicium meretricis magnæ, sedentis in multis aquis,

2 cum qua scortati sunt reges terræ, cujusque impudicitiæ vino inebriati sunt incolæ terræ.

3 Deinde me divino afflatu abstulit in solitudinem, ubi mulierem vidi insidentem beluæ coccinæ nefariis nominibus plenæ, habenti septem capita, & decem cornua.

4 Erat ea mulier induta purpura & coccino, auróque deaurata, & gemmis & margaritis, habens aureum poculum in sua manu, flagitiis & turpitudine ejus stuprorum refertum:

5 & inscriptum suæ fronti nomen, Mysterium Babylon magna, meretricum, flagitiorumque terræ mater.

6 Eam ego mulierem vidi sanguine sanctorum, testiumque Jesu ebriam, qua visa, cùm vehementer admirarer, angelus sic mecum loquitur:

7 Quid miraris? ego tibi mulieris mysterium eloquar, & portantis eam beluæ, habentis septem capita & cornua decem.

8 Belua, quam vidisti, fuit, & non est: & ascensura est ex Tartaro, & in perniciem abitura: mirabunturque terræ incolæ, quorum nomina in vitæ libro ab orbe condito scripta non sunt, videntes beluam fuisse, nec esse, tametsi est.

9 Hic est sententia quæ acumen habet. Septem capita, septem sunt montes, in quibus sedet mulier: septemque reges sunt,

10 quorum quinque ceciderunt, & unus est: alius nondum venit, & cum venerit, paululum duraturus est.

11 Bestia autem quæ fuit, & non est, is est octavus, & ex septem est, inque perniciem abit.

12 Decem autem, quæ vidisti, cornua, decem reges sunt, qui regnum nondum adepti sunt: sed potestatem, ut reges, eadem hora adipiscentur cum belua.

13 Ii eundem animum habebunt, suasque vires ac potestatem beluæ tradent.

14 Ii cum agno bellum gerent, eosque vincet agnus, utpote dominorum Dominus, & regum Rex necnon vocati cum eo, electique ac fidentes.

15 Quas autem aquas vidisti (inquit me alloquens) ubi sedet meretrix, populi sunt, & plebes & gentes, & linguæ.

16 Item decem cornua, quæ super belua vidisti, ii meretricem oderint eamque desertam, ac nudam reddant, & ejus carnes comedent, & eam igne comburent.

17 Eis enim Deus eam mentem injecit, ut ejus sententiam exequantur, eodemque animo agant, & regnum suum beluæ tradant, donec Dei mandata peragantur.

18 Mulier

18 Mulier autem, quam vidisti, est urbs magna, regnum in reges terræ obtinens.

CAPUT XVIII.

Horrendum Babylonis excidium proponitur, lugent negotiatores terræ, quæ ex pompa & luxu ipsius ditati sunt. Exultant verò omnes Electi ex tam justa Dei ultione.

POstea vidi alium angelum de cœlo descendentem, magna potestate præditum, cujus splendore colluſtrata terra est.

2 Is vehementer, magna voce clamans, dixit: Cecidit, cecidit magna Babylon, factaque est dæmonum domicilium, & omnium impurorum spirituum, omniumque obscœnarum & invisarum volucrum custodia:

3 Quoniam tetro stuprorum suorum vino gentes omnes potionavit, regesque terrarum cum ea scortati sunt, & terrarum mercatores ejus deliciarum copia locupletati.

4 Item aliam vocem audivi de cœlo dicentem: Migrate ex ea, mi populus, ne sitis ejus peccatorum participes, néve ejus cladibus afficiamini:

5 quoniam ejus peccata ad cœlum usque pertigerunt ejusque scelera recordatur Deus.

6 Afficite eam ut & ipsa vos affecit, eique duplicem pro ejus factis gratiam referte: eodem poculo quo miscuit, miscete ei duplum:

7 quantum ipsa se honoravit & luxuriata est, tantum ei cruciatum luctumque date: quoniam ipsa sic cum animo suo cogitat: Sedeo regina, neque vidua futura sum, neque luctu afficiar.

8 Propterea uno die venient ejus clades, mors, luctus, fames, eaque igni cremabitur: quoniam potens est Dominus Deus, qui eam ulciscetur:

9 eamque terrarum reges, qui cum ea scortati luxuriatique fuerint, deplorabunt, ac lamentabuntur, cùm ejus incendii fumum videbunt,

10 procul, metu ejus cruciatus, abstistentes, ac dicentes: Eheu urbs illa magna Babylon, urbs illa potens, cujus supplicium una venit hora.

11 Item eam terrarum mercatores deflebunt ac lugebunt, quòd eorum mercem nemo jam emet,

12 mercem auri, & argenti, & gemmarum, & margaritarum, & byssi, & purpuræ, & serici, & coccini, & omnis generis lignum thyinum, eburneaque, & ex prestantissimis lignis confecta vasa, & ære, & ferro, & marmore,

13 & cinamomum, & odores, & unguentum, & thus, & vinum, & oleum, & similam, & triticum, & jumenta, & oves, & equorum, & rhedarum, & corporum, & animas hominum.

14 Discesserunt à te cupita animo tuo poma, omnia denique opima & præclara à te discesserunt, nec ea amplius invenies.

15 Horum mercatores ab ea locupletati, procul, præ ejus cruciatus metu, astabunt, plorantes ac lugentes,

16 & ita dicentes: Heu, heu, urbs illa magna, induta byssino, & purpureo, & coccino, & auro deaurata, gemmisque & margaritis. Una hora depopulatæ sunt tantæ opes.

17 Item omnes naviculârii, omnisque copia navalis, & nautæ, & quicunque in mari negotiantur, procul astiterunt,

18 & ejus incendii fumum spectantes, ita vociferari institerunt: Et quæ par fuit urbi illi magnæ?

19 Tum

19 Tum ſparſo ſuper capita ſua pulvere, flentes ac lugentes ita quiritari: Heu, heu, urbs magna in qua omnes habentes in mari navigia, ditati ſunt ejus pretiis: ea una hora depopulata eſt.

20 Lætare ſuper ea cœlum, ſanctique Apoſtoli atque vates, quoniam Deus veſtras injurias in eam ultus eſt.

21 Deinde ſuſtulit robuſtus quidam angelus ſaxum ingens, ut molam: & in mare dejecit, dicens: Tali impetu jacietur Babylon urbs illa magna, nec amplius extabit,

22 nec amplius in te citharœdorum & muſicorum & tibicinum, & tubicinum vox audietur: nec amplius in te ullius artis artifex extabit, nec amplius in te molæ ſonus audietur,

23 nec amplius in te lucernæ lumen lucebit, nec amplius in te ſponſi ſponſæve vox audietur. Tui mercatores erant hominum optimates: tuis veneficiis deceptæ ſunt gentes omnes,

24 & in eadem te vatum ſanctorumque cruor inventus eſt, & omnium in terris occiſorum.

CAPUT XIX.

Laudant cœleſtes Deum, quòd vindicavit ſanguinem ſuorum è manu meretricis. Beati deſcribuntur, qui ad cœnam nuptiarum agni vocati ſunt. Angelus adorari ſe prohibet. E cœlo ſummus ille Rex regum apparet, Bellum oritur in quo apprehenditur Beſtia, & in ſtagnum ardens dejicitur.

POſtea audivi magnam ingentis multitudinis vocem in cœlo, dicentis: Halleluia, Salus, & gloria, & honos, & poteſtas Domino Deo noſtro,

2 cujus vera juſtaque ſint judicia, qui magnam illam meretricem (quæ terram impudicitia ſua corrumpebat) damnaverit, & ab ea pœnas ſanguinis ſuorum repetiverit.

3 Iterumque dixerunt: Halleluia. Ejus autem fumus exhalat in omnia ſecula.

4 Tum viginti quatuor ſenatores, & quatuor animalia procubuerunt, Deumque in ſolio ſedentem venerati ſunt, dicentes: Amen, Halleluia.

5 Et vox ex ſolio prodiit, dicens: Laudate Deum noſtrum omnes ejus ſervi, eumque metuentes, parvi juxtà ac magni.

6 Item audivi quaſi ingentis multitudinis vocem, quaſique multarum aquarum, & vehementium tonitruorum ſonitum, qui dicebant: Halleluia, regnum enim adeptus eſt Dominus Deus omnipotens.

7 Gaudeamus & exultemus eique gloriam tribuamus, quoniam agni venerunt nuptiæ, ejuſque conjux ſeſe paravit,

8 eique datum eſt byſſino puro ſplendidoque veſtiri. Eſt autem byſſinum, virtutes ſanctorum.

9 Scribe (inquit me alloquens) Beati qui ad nuptiarum agni cœnam vocati ſunt. Hæc ſunt (inquit mihi) vera dicta Dei.

10 Hic ego ei ad pedes accidi ejus venerandi gratia. Sed ille: Cave, inquit, ne facias: conſervus tuus ſum, tuorumque fratrum, Jeſu teſtimonium habentium. Deum venerator: nam Jeſu teſtimonium, oraculi ſpiritus eſt.

11 Deinde vidi apertum cœlum: & ecce albus equus cui qui inſidebat, vocatur fidelis & verus, juſteque & judicat & belligerat.

12 Ejus oculi ſunt igneæ flammæ

flammæ similes: in capite insunt multa diademata: habet nomen scriptum, quod nullus novit, nisi ipse.

13 Indutus est pallio tincto sanguine, & nomine vocatur Sermo Dei:

14 eumque sequuntur in equis albis exercitus, candido mundoque byssino induti.

15 Ex ejus ore prodit gladius acutus, quo gentes feriat, quas ipse ferreo baculo reget: idemque calcabit torcular vini sævitiæ iræque Dei omnipotentis.

16 Habet autem in pallio & femore suo scriptum nomen: Regum Rex, & dominorum Dominus.

17 Præterea vidi alium angelum in Sole stantem, qui magna voce clamans, omnes medio cœlo volantes aves sic allocutus est: Adeste, & coite ad magni Dei cœnam,

18 ut regum, ut tribunorum, ut potentum, ut equorum, equitumque, ut omnium tum liberorum, tum servorum, tum parvorum, tum magnorum carnes comedatis.

19 Vidi & beluam, terræque reges & eorum exercitus congregatos, ad bellum gerendum cum equi equite, ac ejus exercitu.

20 Verum comprehensa est bestia, & cum ea falsus vates, qui coram ejus conspectu fecerat ostenta, quibus deceperat eos qui bestiæ notam acceperant, quique ejus venerabantur imaginem. Duo illi vivi conjecti sunt in stagnum ignis ardens sulphure.

21 Reliqui gladio necati sunt sedentis in equo, qui gladius ex ejus ore prodibat, eorumque cornibus satiatæ sunt omnes aves.

CAPUT XX.

Angelus Satanam vinculis constringit ad mille annos, quibus solutus, Gog & Magog, id est, occultos & apertos hostes, in Sanctos concitat. Sed Domini vindicta coercet illorum insolentiam. Aperiuntur libri, ex quibus judicantur mortui.

DEinde vidi angelum de cœlo descendentem, clavem habentem Tartari, & ingentem catenam in manu sua.

2 Is cepit draconem, serpentem antiquum, qui est Diabolus, & Satanas, eumque colligavit in mille annos,

3 & in Tartarum conjecit, conclusitque, & insuper obsignavit, ne deinceps gentes deciperet, donec peracti forent mille anni, post quos solvendus est ad exiguum tempus.

4 Tum sellas vidi, in quibus consessum est, illisque judicium datum est: itemque vidi animas decollatorum propter Jesu testimonium, propterque Dei sermonem, & qui neque bestiam, aut ejus imaginem venerati sunt, neque notam in suam frontem, aut manum acceperunt, eæ revixerunt, & cum Christo mille annos regnarunt.

5 Reliqui mortuorum non revixerunt, donec transacti forent mille anni. Hæc est prima resurrectio.

6 Felices, sanctique sunt, qui sunt primæ resurrectionis compotes. In eos secunda mors potestatem non habet, quin erunt Dei & Christi sacerdotes, & cum eo regnabunt mille annos.

7 Peractis iis mille annis solvetur Satanas ex suo carcere,

8 & proficiscetur ad decipiendas gentes quæ quatuor terræ angulis continebuntur, Gogum

&

& Magogum, ut eos ad bellum convocet : quorum tantus erit numerus, quantus eſt arenæ maris.

9 Hi facta, quàm latè tellus patet, expeditione, ſanctorum caſtra & urbem amatam circumſederunt.

10 Sed eos delapſus à Deo ignis de cœlo, confecit : & Diabolus, qui eos decipiebat, dejectus eſt in igneum, ſulphureumque ſtagnum, ubi erat belua, falſuſque vates : cruciabunturque dies & noctes in omnem perennitatem.

11 Item vidi ſolium album, ingens, & quendam in eo ſedentem, cujus ex conſpectu terra cœlumque fugit, nec ullo jam loco extiterunt.

12 Vidi item mortuos, parvos juxta ac magnos, ante Deum aſtantes, apertique ſunt libri, & alius liber apertus eſt, qui eſt vitæ liber, & judicati ſunt mortui ex librorum ſcriptis pro ſuis factis.

13 Reddiditque mare ſuos mortuos, & mors & Orcus mortuos reddidêre ſuos : de quibus ut erant cujuſque facta, ita judicatum eſt.

14 Mors autem & Orcus conjecti ſunt in ſtagnum igneum. Hæc eſt ſecunda mors.

15 Quod ſi quis in vitæ libro ſcriptus inventus non eſt, is in igneum ſtagnum conjectus eſt.

CAPUT XXI.

Novam Jeruſalem deſcendentem è cœlo ſponſam uxorem agni, ac illius ſtructuram deſcribit preciosis lapidibus ornatam, cujus templum eſt agnus.

VIdi autem novum cœlum, novamque terram : nam prius cœlum, priorque terra perierat, nec uſquam jam erat mare.

2 Ego Johannes vidi urbem ſanctam, Hieroſolymam novam, à Deo de cœlo deſcendentem paratam ut ſponſam viro ſuo ornatam.

3 Audivique magnam vocem de cœlo dicentem : Ecce Dei apud homines tabernaculum, qui apud eos habitabit, & ipſi ejus populus erunt, & ipſe Deus erit apud eos Deus eorum :

4 abſtergetque Deus omnem lachrymam ex eorum oculis, nec amplius mors erit, neque luctus, neque quiritatus, neque labor erit amplius, quod priora abierint.

5 Ego (inquit is qui in ſolio ſedebat) facturus ſum omnia nova. Tum me alloquens : Scribe, inquit, hæc dicta, vera, fidaque eſſe.

6 Tum mihi dixit : Factum eſt. Ego ſum α & ω, principium & finis : ego ſitienti dabo de fonte aquæ vitæ, gratis.

7 Victor poſſidebit omnia, eique ego Deus ero, & ipſe mihi filius erit.

8 Sed ignavos & infideles, & execrabiles, & homicidas, & impudicos, & veneficos, & deaſtriculas, & omnes mendaces, hos, inquam, ſua ſors manet in ſtagno, quod igni ardet & ſulphure, quæ ſecunda mors eſt.

9 Tum venit ad me unus ſeptem angelorum, qui ſeptem phialas habebant, ſeptem poſtremarum cladum plenas, qui me ita allocutus eſt : Ades, monſtrabo tibi ſponſam, agni uxorem.

10 Deinde me divino afflatu in magnum, arduumque montem ſuſtulit, & mihi monſtravit urbem magnam, ſanctam Hieroſolymam, de cœlo à Deo, deſcendentem,

11 divina gloria præditam. Ejus luminare ſimile erat lapidi preciosiſſimo, velut jaſpidi cryſtallum imitanti,

12 hab-

12 habebatque murum ingentem & altum, & portas duodecim, ſuperque portis angelos totidem, & inſcripta nomina, videlicet duodecim Iſraeliticarum tribuum.

13 Ab oriente tres erant portæ: à borea tres: ab auſtro tres: ab occidente tres.

14 Urbis murus habebat fundamenta duodecim, & in eis nomina duodecim Apoſtolorum agni.

15 Qui autem mecum loquebatur, calamum habebat aureum, quo urbem, ejuſque portas & murum metiretur:

16 cujus urbis is ſitus erat, ut erat quadrata, tanta longitudine quanta latitudine. Hanc urbem calamo dimenſus eſt ad ſtadiorum duodecim millia, pari longitudine & latitudine ac altitudine.

17 Ejus murum centum quadraginta quatuor cubitis dimenſus eſt hominis, hoc eſt angeli menſura.

18 Ejus muri ſtructura erat ex jaſpide: urbs ipſa ex auro puro, puri vitri ſimilis.

19 Muri urbis fundamenta omnibus ornata gemmis. Primum fundamentum erat jaſpis, alterum ſapphirus, tertium chalcedon, quartum ſmaragdus,

20 quintum ſardonyx, ſextum ſardius, ſeptimum chryſolithus, octavum berillus, nonum topazium, decimum chryſopraſus, undecimum hyacinthus.

21 duodecimum amethyſtus. Duodecim portæ duodecim erant uniones, ex ſingulis unionibus ſingulæ conſtantes. Urbis area erat autem purum, pellucida ut vitrum.

22 In ea fanum non vidi: nam Dominus Deus omnipotens ejus fanum eſt, & agnus.

23 Urbs Sole non eget, neque Luna, qui in ea luceant: nam Dei ſplendor eam colluſtrat, ejuſque lucerna agnus eſt.

24 Atque in ejus urbis lumine gentes ſervatorum ingredientur, in eamque conferent terrarum reges gloriam ſuam ac honorem:

25 nec ejus portæ claudentur interdiu (nam nox quidem illic nulla erit)

26 & in eam conferetur gentium gloria & honos:

27 nec in eam intrabit quicquam profanum, quódve ſcelus committat, aut mendacium, ſed duntaxat ſcripti in agni libro vitæ.

CAPUT XXII.

Oſtenditur aqua vivæ fluvius & arbor vitæ. Sequitur Prophetiæ hujus concluſio, in qua Johannes oſtendit veriſſima eſſe quæ hic continentur. Et jam tertiò repetit dictata hæc omnia ab eo eſſe, qui eſt A *&* Ω.

DEinde mihi monſtravit vitalis aquæ purum fluvium, limpidum ut cryſtallum, ex Dei & agni ſolio manantem:

2 & in medio ejus areæ & fluvii hinc atque hinc vitæ arborem, fructus duodecim parientem, ſingulis menſibus ſuum fructum edentem. Arboris folia ad gentium curationem pertinent:

3 in ea nec ulla deinceps erit devotio, & Dei, agnique ſolium erit, eumque ſui ſervi colent, & ejus faciem videbunt,

4 & ejus nomen geſtabunt in ſuis frontibus:

5 nec erit ibi nox, nec lucerna ſoliſve lumine indigebunt, quippe quos colluſtrabit Dominus Deus, & regnabunt in omnia ſecula.

6 Hæc ſunt (inquit me alloquens) certa veraque dicta: & Dominus, ſanctorum vatum Deus, angelum

angelum ſuum miſit, ad monſtrandum ſuis ſervis quæ brevi futura ſunt.

7 Ego brevi venturus ſum. Felix qui verbis paret oraculi hujus libri.

8 Ego verò Johannes, qui hæc & aſpexi & audivi, cùm audiviſſem aſpexiſſemque, angelo qui hæc mihi monſtrabat, ad pedes accidi, ut eum venerarer.

9 Sed ille: Cave ne facias, inquit: tuus enim conſervus ſum, tuorumque fratrum vatum, & eorum qui iſtius libri dictis parent. Deum venerator.

10 Item illud addidit: Oraculi iſtius libri dicta ne obſignato: nam tempus in propinquo eſt.

11 Qui nocet, nocentior fiat: & qui ſordet, ſordidior fiat: & juſtus juſtior fiat: & ſanctus ſanctior fiat.

12 Equidem brevi venturus ſum, meam mecum mercedem ferens, ut pro ſuo quemque merito remunerer.

13 Ego ſum α & ω, principium & finis, primus & ultimus.

14 Beati qui ejus præcepta obeunt, ut poteſtatem habeant in arborem vitæ, & per portas intrent in urbem.

15 Foris quidem erunt canes, & venefici, & impudici, & homicidæ, & deaſtricolæ, & quiſquis falſa amat atque facit.

16 Ego Jeſus meum angelum miſi, qui vobis hæc ſuper eccleſiis teſtaretur. Ego ſum Davidis ſtirps atque genus, ſtella clara & matutina.

17 Et ſpiritus & ſponſa dicunt, Veni: & qui audit, dicat, Veni: & qui ſitit, veniat: & qui vult, ſumat aquam vitæ gratis.

18 Teſtificor autem omnibus oraculi hujus libri dicta audientibus, ſi quis ad hæc addiderit, addet ei Deus clades in hoc libro ſcriptas.

19 Et ſi quis de verbis libri hujus oraculi ademerit, adimet Deus ſortem ejus de libro vitæ, deque ſacra urbe, & ſcriptis in hoc libro.

20 Dicit, qui hæc teſtatur: Etiam, veniam brevi: Amen. Etiam veni Domini Jeſu.

21 Domini noſtri Jeſu Chriſti gratia adſit vobis omnibus: Amen.

MVSEVM BRITANNICVM

FINIS.